

à D'Ulhonnigné L'aîné

ISAACI VOSSII

OBSERVATIONES
AD
POMPONIUM
MELAM
DE
SITU ORBIS

Ipse MELA longè quàm antehac emendatior præmittitur.

HAGÆ-COMITIS
Apud ADRIANUM VLACQ.
M. DC. LVIII.

CK

CANDIDE LECTOR,

ANimus fuerat insalutatum te præterire, cum nihil habeam quod te magnopere velim: quia tamen & pagella vacat, & consuetudinis sit habenda ratio, libenter chartæ consulimus, & simul illis occurrimus, qui forsan tenuis officioli neglectum inhumanitatem vocabunt, ac silentium pro morositate sint habituri. Ne itaque in ipso operis limine aliquid sit, quod bonis displiceat, mali criminentur, quorum tamen minima apud me est autoritas; pauca præmonebo. Sic itaque habeas. In restituendo hoc brevi quidem, non tamen inutili scriptore, quamvis plurima adhibuerim scripta exemplaria, tria tamen potissimum esse secutū; Vaticanum omnium antiquissimum; Britannicum, quod mihi ex bibliotheca Arundelliana suppeditavit avunculus Franciscus Iunius; tertium vero nostrum. Cum in instructissima Serenissimæ Reginæ Suedicæ bibliotheca olim versarer, complures consului codices. Vnum & alterum communicavit vir & in-

genio

genio & eruditione insignis Nicolaus Heinsius. Ex ijs qui castigationes in hunc edidere autorem, solus nobis profuit Pintianus. Vir iste quantumvis nobili apud suos ortus loco, plus tamen literis, quam natalibus debet. Crassiora sunt illa menda, quæ Hermolaus Barbarus, & ipse alias vir insignis, sustulit. Andreas Schottus, homo quidem bonus & eruditus, sed quem successus potius, quam voluntas destituit. Vadiani annotationes rus & stivam olent. Olivarij nescio cujus commentariolus, imi subsellij magistellum prodit. Quid nos præstiterimus, non est nostrum judicare. Tu, mi lector, pro tuo captu, senties quoque de nostro. Vale.

POM-

POMPONII MELÆ DE SITV ORBIS

Lib. I.

PROOEMIUM.

Rbis situm dicere aggredior, impeditum opus, & facundiæ minimè capax; (constat enim ferè ex gentium locorumque nominibus, & eorum perplexo satis ordine, quem persequi, longa est magis quam benigna materia) verum aspici tamen cognoscique dignissimum, & quod sine ope ingenii orantis ipsa sui contemplatione pretium operæ attendentium absolvat. Dicam autem aliàs plura & exactius: nunc ut quæque clarissima, & strictim. Ac primò quidem quæ sit forma totius, quæ maximæ partes, quo singulæ modo sint, utque habitentur, expediam. Deinde rursus oras omnium & littora, ut intra extraque sunt, atque ut ea subit ac circumluit pelagus: additis quæ in natura regionum incolarumque memoranda sunt. Id quo facilius sciri possit atque accipi, paulò altiùs summa repetetur.

CAP. I.

Mundi in quatuor partes diviſio.

OMne igitur hoc, quicquid eſt, cui mundi cœlique nomen indidimus, unum id eſt, & uno ambitu ſe cunctaque amplectitur. Partibus differt; unde ſol oritur, Oriens nuncupatur, aut Ortus: quo demergitur, Occidens, vel Occaſus: quâ decurrit, Meridies: ab adverſa parte, Septentrio. Hujus medio terra ſublimis cingitur undique mari: eodemque in duo latera, quæ Hemiſphæria nominantur, ab oriente diviſa ad occaſum, Zonis quinque diſtinguitur. Mediam æſtus infeſtat, frigus ultimas: reliquæ habitabiles paria agunt anni tempora, verum non pariter. Antichthones alteram, nos alteram incolimus. Illius ſitu ob ardorem intercedentis plagæ incognito, hujus dicendus eſt. Hæc ergo ab ortu porrecta ad occaſum, & quia ſic jacet, aliquanto quam ubi latiſſima eſt longior, ambitur omnis Oceano: quatuorque ex eo maria recipit: unum ab ſeptentrione, à meridie duo, quartum ab occaſu. Suis locis illa referentur. Hoc primum, anguſtum, nec amplius decem millibus paſſuum patens, terras aperit, atque intrat. Tum longè latéque diffuſum, abigit vaſtè cedentia littora, iiſdemque ex diverſo prope coëuntibus, adeo in arctum agitur, ut minus mille paſſibus pateat. Inde ſe rurſus, ſed modicè admodum laxat: rurſuſque etiam quam fuit arctius exit in ſpatium. Quo cum eſt acceptum, ingens iterum & magno ſe extendit ambitu, cæterum exiguo ore paludi conjungitur. Id omne quà venit, quàque diſpergitur, uno vocabulo noſtrum mare dicitur. Anguſtias introitumque venientis, nos fretum, Græci πορθμὸν appellant. Quâ diffunditur, alia aliis locis cognomina acceptat. Ubi primum ſe coarctat, Helleſpontus vocatur. Propontis, ubi expandit. Ubi iterum preſſit, Thracius Boſporus. Ubi iterum effundit, Pontus Euxinus.

Quà

Quà paludi committitur, Cimmerius Bosporus. Palus ipsa, Mæotis. Hoc mari & duobus inclytis amnibus, Tanai & Nilo, in tres partes universum dividitur. Tanais à septentrione ad meridiem vergens, in mediam ferè Mæotida defluit: ex diverso Nilus in pelagus. Quod terrarum jacet à freto ad ea flumina, ab altero latere Africam vocamus: ab altero, Europen: ad Nilum, Africam: ad Tanaim, Europen. Ultra quicquid est, Asia est.

CAP. II.

Brevis Asiæ descriptio.

TRibus hanc è partibus tangit Oceanus, ita nominibus ut locis differens. Eous ab oriente, à meridie Indicus, à septentrione Scythicus. Ipsa ingenti ac perpetua fronte versa ad orientem, tantum ibi se in latitudinem effundit, quantum Europa & Africa, & quod inter ambas pelagus immissum est. Inde cum aliquatenus solida processit, ex illo Oceano quem Indicum diximus, Arabicum mare & Persicum, ex Scythico Caspium recipit: & ideo quà recipit angustior. Rursus expanditur, & fit tam lata quam fuerat. Deinde cum jam in suum finem aliarumq; terrarum confinia devenit, media nostris æquoribus excipitur: reliqua altero cornu pergit ad Nilum, altero ad Tanaim. Ora ejus cum alveo & Nili amnis ripis descendit in pelagus, & diu, sicut illud incedit, ita sua littora porrigit: deinde fit venienti obviam, & primum se ingenti ambitu incurvat, post se ingenti fronte ad Hellespontium fretum extendit: ab eo iterum obliquat ad Bosporum: iterumque ad Ponticum latus curva, aditum Mæotidos transverso margine attingit. Ipsam gremio ad Tanaim usque complexa, fit ripa, qua Tanais est. In ea primos hominum accepimus ab oriente, Indos, Seres & Scythas. Seres media fermè Eoæ partis incolunt, Indi & Scythæ ultima: ambo latè patentes, neque in hoc tantum

pelagus effusi. Spectant enim etiam meridiem Indi, oramque Indici maris (nisi quoad æstus inhabitabilem efficiunt) diu continuis gentibus occupant. Spectant & septentrionem Scythæ, ac littus Scythicum (nisi unde frigoribus arceantur) usque ad Caspium sinum possident. Indis proxima est Ariane, deinde Aria, & Cedrosis, & Persis ad sinum Persicum. Hunc populi Persarum ambiunt, illum alterum Arabes. Ab his, quod in Africam restat, Æthiopum est: illic Caspiani Scythis proximi sinum Caspium cingunt. Ultra Amazones, ultraque eas Hyperborei esse memorantur. Interiora terrarum multæ variæque gentes habitant, Candari & Pariani, Bactri & Sugdiani, Harmatotrophi, Comari, Coamani, Paropanisii, Dahæ: super Scythæ, Scytharumque deserta. At super Caspium sinum, Chomari, Massagetæ, Cadusii, Hyrcani, Iberes. Super Amazonas & Hyperboreos, Cimmerii, Cissianti, Achæi, Georgi, Moschi, Coraxi, Pterophoritæ, Riphæes: atq; ubi in nostra maria tractus excedit, Mantiani, Tibarani: & notiora jam nomina, Amardi, Armenii, Comageni, Mariandyni, Veneti, Cappadoces, Gallogræci, Lycaones; Phryges, Pisidæ, Isauri, Lydi, Syrocilices. Rursus ex iis quæ meridiem spectant, eædem gentes interiora, & littora tenent usque ad sinum Persicum. Super hunc sunt Parthi, & Assyrii: super illum alterum Babylonii. & super Æthiopas Ægyptii. Ripis Nili amnis & mari proxima iidem Ægyptii possident. Deinde Arabia angusta fronte sequentia littora attingit. Ab ea usque ad flexum illum quem supra retulimus, Syria: & in ipso flexu, Cilicia: extra autem, Lycia & Pamphylia, Caria, Jonia, Æolis, Troas usque ad Hellespontum. Ab eo Bithyni sunt ad Tracium Bosporum. Circa Pontum aliquot populi, alio alioque fine, omnes uno nomine Pontici dicuntur. Ad lacum, Mæotici: ad Tanaim, Sauromatæ.

CAP. III.

Brevis Europæ deſcriptio.

EUropa terminos habet, ab oriente Tanaim, & Mæotida & Pontum: à meridie reliqua noſtri maris: ab occidente, Atlanticum: à ſeptentrione, Britannicum Oceanum. Ora ejus forma littorum à Tanai ad Helleſpontum, quâ ripa eſt dicti amnis, quâ flexum paludis ad Pontum redigit, qua Propontidi & Helleſponto latere adjacet; contrariis littoribus Aſiæ non oppoſita modo, verum etiam ſimilis eſt. Inde ad fretum nunc vaſtè retracta, nunc prominens, tres maximos ſinus efficit, totidemque in altum ſe magnis frontibus evehit. Extra fretum ad occidentem inæqualis admodum, præcipuè media, quâ procurrit ad ſeptentrionem: niſi ubi ſemel iterumque grandi receſſu abducitur, penè ut directo limite extenta eſt. Mare quod primo ſinu accipit Ægæum dicitur: quod ſequenti, in ore, Jonium; Adriaticum, interius: quod ultimo, nos Thuſcum, Graii Tyrrhenum perhibent. Gentium prima eſt Scythia, alia quam dicta eſt, à Tanai in media fermè Pontici lateris. Hinc in Ægæi partem pertinens Thracia. Huic Macedonia adjungitur. Tum Græcia prominet, Ægæumque ab Jonio mari dirimit. Adriatici latus Illyris occupat. Inter ipſum Adriaticum & Thuſcum Italia procurrit. In Thuſco intimo Gallia eſt, ultra Hiſpania. Hæc in occidentem, diúque etiam ad ſeptentrionem, diverſis frontibus vergit. Deinde rurſus Gallia eſt, longè, & à noſtris littoribus huc uſque promiſſa. Ab ea Germani ad Sarmatas porriguntur, illi ad Aſiam.

CAP. IV.

Brevis Africæ deſcriptio.

AFrica ab orientis parte Nilo terminatur, pelago à cæteris. Brevior eſt quidem quam Europa, quia nec uſque Aſiæ, &

non totis hujus littoribus obtenditur, longior tamen ipsa quam latior, & quà ad fluvium attingit, latissima. Utque inde procedit, ita media præcipuè in juga exurgens, pergit incurva ad occasum, fastigatque se molliter: & ideo ex spatio paulatim adductior. Ubi finitur, ibi maximè angusta est. Quantum incolitur, eximiè fertilis. Verum quod pleraque ejus inculta, & aut arenis sterilibus obducta, aut ob sitim cœli terrarumque deserta sunt, aut infestantur multo ac malefico genere animalium, vasta est magis quam frequens. Mare quo cingitur à septentrione, Libycum: à meridie Æthiopicum: ab occidente, Atlanticum dicimus. Ab ea parte quæ Libyco adjacet, proxima Nilo provincia, quam Cyrenas vocant. Deinde, cui totius regionis vocabulo cognomen inditum est, Africa. Cætera Numidæ & Mauri tenent. Sed Mauri & in Atlanticum pelagus expositi. Ultra Nigritæ sunt, & Pharusii, usque ad Æthiopas. Hi & reliqua hujus, & totum latus quod meridiem spectat, usque in Asiæ confinia possident. At super ea quæ Libyco mari abluuntur, Libyægyptii sunt, & Leucoæthiopes: & natio frequens multiplexque Gætuli. Deinde latè vacat regio, perpetuo tractu inhabitabilis. Tum primos ab oriente Garamantas, post Augilas & Troglodytas, & ultimos ad occasum Atlantas audimus. Intra (si credere libet) vix jam homines, magisque semiferi, Ægipanes, & Blemmyes, & Gamphasantes, & Satyri, sine tectis passim ac sedibus vagi, habent potius terras, quam habitant. Hæc summa nostri orbis, hæ maximæ partes: hæ formæ gentesque partium. Nunc exactius oras situsque dicturo, inde est commodissimum incipere, unde terras nostrum pelagus ingreditur: & ab iis potissimum quæ influenti dextra sunt. Deinde stringere littora ordine quo jacent: peragratisque omnibus quæ mare attingunt, legere etiam illa quæ cingit Oceanus: donec cursus incepti operis intra extraque circumvectus orbem, illuc unde cœperit redeat.

CAP.

CAP. V.

Particularis Africæ deſcriptio.

MAURITANIA.

DIctum eſt Atlanticum eſſe Oceanum, qui terras ab occidente contingeret. Hinc in noſtrum mare pergentibus, læva Hiſpania, Mauritania dextra eſt. Primæ partes illa Europæ, hæc Africæ. Ejus oræ finis, Mulucha: caput atque exordium eſt promuntorium, quod Græci Ampeluſiam, Afri aliter, ſed idem ſignificante vocabulo, appellant. In eo eſt ſpecus Herculi ſacer: & ultra ſpecum Tinge oppidum pervetus, ab Antæo (ut ferunt) conditum. Extat rei ſignum, parma elephantino tergore exſecta, ingens, & ob magnitudinem nulli nunc habilis: quam locorum accolæ ab illo geſtatam pro vero habent, traduntque, & inde eximiè colunt. Deinde eſt mons præaltus, ei quem ex adverſo Hiſpania attollit objectus: hunc Abylam, illum Calpen vocant, columnas Herculis utrunque. Addit fama nominis fabulam, Herculem ipſum junctos olim perpetuo jugo diremiſſe colles, atque ita excluſum antea mole montium Oceanum, ad quæ nunc inundat admiſſum. Hinc jam mare latius funditur, ſummotaſque vaſtius terras magno impetu inflectit. Cæterum regio ignobilis, & vix quicquam illuſtre ſortita, parvis oppidis habitatur, parva flumina emittit, ſolo quam viris melior, & ſegnitie gentis obſcura. Ex iis tamen quæ commemorare non piget, montes ſunt alti, qui continenter & quaſi de induſtria in ordinem expoſiti, ob numerum, ſeptem, ob ſimilitudinem fratres vocantur. Tamuda fluvius, & Ruſadir, & Siga, parvæ urbes: & portus, cui Magno eſt cognomen ob ſpatium. Mulucha ille quem diximus amnis eſt, nunc gentium olim regnorum quoque terminus, Bocchi Iugurthæque.

CAP.

CAP. VI.

Numidia.

AB eo Numidia ad ripas expoſita fluminis Ampſagæ, ſpatio quidem quàm Mauritania anguſtior eſt, verum & culta magis & ditior. Urbium quas habet, maximæ ſunt, Cirta procul à mari, nunc Sittianorum colonia, quondam regum domus: ſed cum Siphacis foret opulentiſſima. Iol ad mare, aliquando ignobilis, nunc, quia Jubæ regia fuit, & quod Cæſarea vocitatur, illuſtris. Citra hanc (nam in medio fermè littore ſita eſt) Cartenna & Arſinna ſunt oppida, & Quiza caſtellum, & Laturus ſinus, & Sardabale fluvius. Deinde munimentum commune regiæ gentis. Ultra Icoſium & Ruthiſia urbes, & fluentes inter eas Aves & Vabar, aliaque quæ taceri nullum rerum famæve diſpendium eſt. Interius, & longè ſatis à littore (ſi fidem res capit) mirum ad modum, ſpinæ piſcium, muricum oſtreorumque fragmenta, ſaxa attrita (uti ſolent) fluctibus, & non differentia marinis, infixæ cautibus anchoræ, & alia ejuſmodi ſigna atque veſtigia effuſi olim uſque ad ea loca pelagi, in campis nihil alentibus eſſe invenirique narrantur.

CAP. VII.

Africa minor.

REgio quæ ſequitur à promuntorio Metagonio ad aras Philænorum, propriè nomen Africæ uſurpat. In ea ſunt oppida, Hippo regius, & Ruſicade, & Tabraca. Deinde tria promuntoria, Candidum, Apollinis, Mercurii, vaſtè projecta in altum, duos grandes ſinus efficiunt. Hipponenſem vocant proximum ab Hippone Diarrhyto, qui littori ejus appoſitus eſt. In altero ſunt caſtra Dellia, caſtra Cornelia, flumen Bagrada, urbes Utica, & Carthago: ambæ inclitæ, ambæ à Phœnicibus conditæ.

ditæ. Illa fato Catonis insignis, hæc suo: nunc populi Romani colonia, olim imperii ejus pertinax æmula: jam quidem iterum opulenta, etiam nunc tamen priorum excidio rerum, quam ope præsentium clarior. Hadrumentum, Leptis, Clupea, Abrotonum, Taphrure, Neapolis, hinc ad Syrtim adjacent, ut inter ignobilia celeberrimæ. Syrti sinus est centum fere millia passuum, quà mare accipit, patens: trecenta, quà cingit. Verum importuosus atque atrox & ob vadorum frequentium brevia, magisque etiam ob alternos motus pelagi affluentis & refluentis infestus. Super hunc ingens palus, amnem Tritona recipit, ipsa Tritonis: unde & Minervæ cognomen inditum est, ut incolæ arbitrantur, ibi genitæ: faciuntque ei fabulæ aliquam fidem, quod quem natalem ejus putant, ludicris virginum inter se decertantium celebrant. Ultra est Oea oppidum, & Cinyps fluvius per uberrima arva decidens. Tum Leptis altera, & Syrtis, nomine atque ingenio par priori: cæterum altero ferè spatio quà dehiscit, quàque flexum agit, amplior. Ejus promontorium est Borion, ab eoque incipiens ora, quam Lotophagi tenuisse dicuntur, usque ad Phycunta (& id promuntorium est) importuoso littore pertinet. Aræ ipsæ nomen ex Philænis fratribus traxêre, qui contra Cyrenaïcos missi Carthagine ad dirimendum conditione bellum, diu jam de finibus, & cum magnis amborum cladibus gestum, postquam in eo quòd convenerat non manebatur, ut ubi legati concurrerent, certo tempore utrinque dimissi, ibi termini statuerentur: pacti de integro, ut quicquid citra esset, popularibus cederet, mirum & memoria dignissimum facinus, hîc se vivos obrui pertulerunt.

CAP. VIII.

Cyrenaica.

INde ad Catabathmon Cyrenaica provincia est, in eaque sunt Ammonis oraculum, fidei inclytæ: & fons, quem Solis appellant: & rupes quædam Austro sacra. Hæc cum hominum

manu attingitur, ille immodicus exurgit, arenaſque quaſi maria agens, ſiccis ſævit fluctibus. Fons media nocte fervet, mox & paulatim tepeſcens, fit luce frigidus: tunc ut ſol ſurgit, ita frigidior ſubinde: per meridiem maximè riget. Sumit deinde tepores iterum, & prima nocte calidus, atque ut illa procedit, ita calidior: rurſus cum eſt media, perfervet. In littore promuntoria ſunt Zephyrion & Nauſtathmos, portus Parætonius. Urbes Heſperis, Apollonia, Ptolemaïs, Arſinoë, atque (unde terris nomen eſt) ipſa Cyrene. Catabathmos vallis devexa in Ægyptum, finit Africam. Oræ ſic habitantur, ad noſtrum maximè ritum moratis cultoribus, niſi quod quidam linguis differunt, & cultu Deorum, quos patrios ſervant, ac patrio more venerantur. Proximis nullæ quidem urbes ſtant, tamen domicilia ſunt quæ mapalia appellantur. Victus aſper, & munditiis carens. Primores ſagis velantur, vulgus beſtiarum pecudumque pellibus: humi quies epulæque capiuntur. Vaſa ligno fiunt aut cortice. Potus eſt lac, ſuccuſque baccarum: cibus eſt caro, plurimum ferina. Nam in gregibus (quia id ſolum opimum eſt) quoad poteſt parcitur. Interiores etiam incultius, ſequuntur vagi pecora: utque à pabulo ducta ſunt, ita ſe ac tuguria ſua promovent: atque ubi dies defecit, ibi noctem agunt. Quamquam in familias paſſim & ſine lege diſperſi, nihil in commune conſultant: tamen quod ſingulis aliquot ſimul conjuges, & plures ob id liberi agnatique ſunt, nuſquam pauci. Ex his qui ultra deſerta eſſe memorantur, Atlantes ſolem execrantur, & dum oritur, & dum occidit, ut ipſis agriſque peſtiferum. Nomina ſinguli non habent: non veſcuntur animalibus: neque illis in quiete qualia cæteris mortalibus viſere datur. Troglodytæ, nullarum opum domini, ſtrident magis quam loquuntur, ſpecus ſubeunt, aluntur que ſerpentibus. Apud Garamantes jam armenta ſunt, eaque obliqua cervice paſcuntur, nam pronis directa in humum cornua officiunt. Nulli certa uxor eſt, ex his qui tam confuſo parentum coitu paſſim incertique naſcun-

ſcuntur, quos pro ſuis colant, formæ ſimilitudine agnoſcunt. Augilæ manes tantum Deos putant: per eos dejerant, eos ut oracula conſulunt: precatique quæ volunt, ubi tumulis incubuêre, pro reſponſis ferunt ſomnia. Fœminis eorum ſolenne eſt, nocte qua nubunt, omnium ſtupro patêre, qui cum munere advenerint: & tum cum plurimis concubuiſſe, maximum decus: in reliquum pudicitia inſignis eſt. Nudi ſunt Gamphaſantes, armorumque omnium ignari: nec vitare ſciunt tela, nec jacere: ideoque obvios fugiunt, neque aliorum quam quibus idem ingenii eſt, aut congreſſus, aut colloquia patiuntur. Blemmyis capita abſunt: vultus in pectore eſt. Satyris, præter effigiem, nihil humani. Ægipanum quæ celebratur, ea forma eſt. Hæc de Africa.

CAP. IX.

Particularis Aſiæ deſcriptio.

ÆGYPTUS.

Aſiæ prima pars Ægyptus inter Catabathmon & Arabas, ab hoc littore penitus immiſſa, donec Æthiopiam dorſo contingat, ad meridiem refugit. Terra expers imbrium, mirè tamen fertilis, & hominum aliorumque animalium perfœcunda generatrix. Nilus efficit, amnium in noſtrum mare permeantium maximus. Hic ex deſertis Africæ miſſus, nec ſtatim navigari facilis, nec ſtatim Nilus eſt: ſed cum diu ſimplex ſævuſque deſcendit, circa Meroën latè patentem inſulam, in Æthiopiam diffunditur, alteraque ex parte Aſtaboras, altera Aſtapes dictus eſt. Ubi rurſus coit, ibi nomen hoc capit. Inde partim aſper, partim navigia patiens, in immanem locum devenit: ex quo præcipiti impetu egreſſus, & Tachempſo alteram inſulam amplexus, uſque ad Elephantidem urbem Ægyptiam atrox adhuc fervenſque decurrit. Tum demum placidior, & jam penè navigabilis, primum juxta

Cercaſorum oppidum triplex eſſe incipit. Deinde iterum iterumque diviſus, ad Deltæ acumen it per omnem Ægyptum vagus atque diſperſus: ſeptemque in ora ſe ſcindens,ſingulis tamen grandis, evolvitur. Non pererrat autem tantum eam, ſed æſtivo ſidere exundans etiam irrigat, adeo efficacibus aquis ad generandum alendumque, ut præter id quod ſcatet piſcibus, quod Hippopotamos Crocodiloſque, vaſtas belluas, gignit; glebis etiam infundat animas,ex ipſaque humo vitalia effingat. Hoc eo manifeſtum eſt, quod ubi ſedavit diluvia, ac ſe ſibi reddidit, per humentes campos quædam nondum perfecta animalia, ſed tum primum accipientia ſpiritum, & ex parte jam formata, ex parte adhuc terrea, viſuntur. Creſcit porrò, ſive quod ſolutæ magnis æſtibus nives, ex immanibus Æthiopiæ jugis, largius quam ripis accipi queant, defluunt: ſive quod ſol hyeme terris propior, & ob id fontem ejus minuens, tunc altius abit, ſinitque integrum,& ut eſt pleniſſimus, ſurgere: ſive quod per ea tempora flantes Eteſiæ, aut actas à ſeptentrione in meridiem nubes ſuper principia ejus imbre præcipitant, aut venienti obvii adverſo ſpiritu,curſum deſcendentis impediunt: aut arenis quas cum fluctibus littori applicant, oſtia obducunt: fitque major, vel quod nihil ex ſemet amittit, vel quod plus quam ſolet accipit: vel quod minus quam debet emittit. Quod ſi eſt alter orbis, ſuntque oppoſiti nobis à meridie Antichthones, ne illud quidem à vero nimium abſceſſerit, in illis ortum amnem, ubi ſubter maria cæco alveo penetraverit, in noſtris rurſus emergere, & hac re ſolſtitio accreſcere, quod tum hyems ſit unde oritur. Alia quoque in his terris mira ſunt. In quodam lacu Chemmis inſula lucos ſylvaſque & Apollinis grande ſuſtinens templum, natat, & quocunque venti agunt,pellitur. Pyramides tricenûm pedum lapidibus extructæ: quarum maxima (tres namque ſunt) quatuor fere ſoli jugera ſua ſede occupat; totidem in altitudinem erigitur. Mœris, aliquando campus, nunc lacus, quingenta millia paſſuum in circuitu patens,

tens,

tens, altior quam ad navigandum magnis onuſtiſque navibus ſatis eſt. Pſammetichi opus Labyrinthus, domos ter mille & regias duodecim perpetuo parietis ambitu amplexus, marmore extructus ac tectus, unum in ſe deſcenſum habet, intus penè innumerabiles vias, multis ambagibus huc & illuc remeantibus, ſed continuo anfractu, & ſæpe revocatis porticibus ancipites: quibus ſubinde alium ſuper alios orbem agentibus, & ſubinde tantum redeunte flexu quantum proceſſerat, magno & explicabili tamen errore perplexus eſt. Cultores regionum multo aliter à cæteris agunt. Mortuos limo obliti plangunt. Nec cremare aut fodere fas putant: verum arte medicatos intra penetralia collocant. Suis literis perverſé utuntur. Lutum inter manus, farinam calcibus ſubigunt. Forum ac negotia, fœminæ, viri penſa ac domos curant: onera illæ humeris, hi capitibus accipiunt. Parentes cum egent, illis neceſſe, his liberum eſt alere. Cibos palàm & extra ſua tecta capiunt: obſcœna intimis ædium reddunt. Colunt effigies multorum animalium, atque ipſa magis animalia: ſed alii alia: adeo ut quædam eorum, etiam per imprudentiam, interemiſſe, capitale ſit: & ubi morbo aut forté extincta ſint, ſepelire ac lugere ſolenne ſit. Apis populorum omnium numen eſt: bos niger, certis maculis inſignis, & cauda linguaque diſſimilis aliorum. Rarò naſcitur, nec coitu pecoris (ut ajunt) ſed divinitus & cœleſti igne conceptus; dieſque quo gignitur, genti maximè feſtus eſt. Ipſi vetuſtiſſimi (ut prædicant) hominum, trecentos & triginta Reges ante Amaſim, & ſupra tredecim millium annorum ætates, certis annalibus referunt: mandatumque literis ſervant, dum Ægyptii ſunt, quater curſus ſuos vertiſſe ſydera, ac ſolem bis jam occidiſſe unde nunc oritur. Viginti millia urbium Amaſi regnante habitarunt, & nunc multas habitant. Earum clariſſimæ procul à mari, Sais, Memphis, Syene, Bubaſtis, Elephantis, & Thebæ, uti quæ (ut Homero dictum eſt) centum portas, ſive (ut alii ajunt) centum aulas habent, totidem

olim principum domos: ſolitaſque ſingulas, ubi negotium exegerat, dena armatorum millia effundere. In littore Alexandria, Africæ contermina, Peluſium Arabiæ, ipſas oras ſecant. Canopicum, Bolbiticum, Sebennyticum, Pathmeticum, Mendeſium, Taniticum, Peluſiacum, Nili oſtia.

CAP. X.

ARABIA.

ARabia hinc ad Rubrum mare pertinet, ſed illic magis læta & ditior, thure atque odoribus abundat: hîc, niſi quà Caſio monte attollitur, plana & ſterilis. Portum admittit Azotum ſuarum mercium emporium: quà in altum abit, adeo edita, ut ex ſummo vertice à quarta vigilia ortum ſolis oſtendat.

CAP. XI.

SYRIA.

SYria latè littora tenet, terraſque etiam latius introrſus, aliis aliiſque nuncupata nominibus. Nam & Cœle dicitur, & Meſopotamia, & Damaſcene, & Adiabene, & Babylonia, & Judæa, & Sophene. Hinc Palæſtina eſt, quà tangit Arabas: tum Phœnice, & ubi ſe Ciliciæ committit, Antiochia. Olim, ac diu potens: ſed cum eam regno Semiramis tenuit, longè potentiſſima. Operibus certè ejus, inſignia multa ſunt: duo maximè excellunt: conſtituta urbs miræ magnitudinis Babylon, ac ſiccis olim regionibus Euphrates & Tigris immiſſi. Cæterum in Palæſtina eſt ingens & munita admodum Gaza (ſic Perſæ ærarium vocant) & inde nomen eſt, quod cum Cambyſes armis Æpyptum peteret, huc belli & opes & pecuniam intulerat. Eſt non minor Aſcalo. Eſt Ioppe, ante diluvium (ut ferunt) condita: ubi Cephea regnaſſe eo ſigno accolæ affirmant, quod titulum ejus, fratriſque Phinei, veteres quædam aræ cum religione plurima reti-

retinent. Quinetiam rei celebratæ carminibus ac fabulis, servatæque à Perseo Andromedæ, clarum vestigium, belluæ marinæ ossa immania ostentant.

CAP. XII.

PHOENICIA.

PHœnicen illustravêre Phœnices, solers hominum genus, & ad belli pacisque munia eximium. Literas & literarum operas, aliasque etiam artes, maria navibus adire, classe confligere, imperitare gentibus, regnum præliumque commenti. In ea est Tyros, aliquando insula, nunc annexa terris deficit. Ab impugnante quondam Alexandro jacta opera. Vici tenent ulteriora: & adhuc opulenta Sidon, antequam à Persis caperetur, maritimarum urbium maxima. Ab ea ad promuntorium Euprosopon duo sunt oppida, Byblos & Botrys. Ultra tria fuerunt singulis inter se stadiis distantia; locus ex numero Tripolis dicitur. Tum Simyra castellum, & urbs non obscura Marathos. Inde jam non obliqua pelago, sed adversa adjacens Asia, grandem sinum inflexo tractu littoris accipit. Populi dites circumsident; situs efficit: quia regio fertilis, crebris & navigabilibus alveis fluminum pervia, diversas opes maris atque terrarum facili commercio permutat ac miscet. In eo prima est reliqua pars Syriæ, cui Antiochiæ cognomen additur. Et in ora ejus urbes, Seleucia, Paltos, Berytos, Laodicea, Rhosos; amnesque inter eas eunt Lycos & Paltos, & Orontes. Tum mons Amanus, & ab eo statim, Myriandros & Cilices.

CAP. XIII.

CILICIA.

AT in recessu intimo locus est magni aliquando discriminis, fusorum ab Alexandro Persarum fugientisque Darii spectator ac testis. Nunc ne minimè quidem, tunc ingenti urbe cele-

celebris Isso fuit, & hac re sinus Issicus dicitur. Procul inde Ammodes promuntorium inter Pyramum Cydnumque fluvios jacet. Pyramus Isso prior Mallon præterfluit. Cydnus ultra per Tarsum exit. Deinde urbs est olim à Rhodiis Argivisque, post piratis Pompeio assignante possessa: nunc Pompeiopolis, tunc Soloe. Juxta in parvo tumulo Arati poëtæ monumentum, ideo referendum, quia ignotum, quam ob causam jacta in id saxa dissiliunt. Non longè hinc Corycos oppidum, portu saloque incingitur, angusto tergore continenti adnexum. Supra specus est, nomine Corycius, singulari ingenio, ac supra quam describi facile sit eximius. Grandi namque hiatu patens, montem littori appositum, & decem stadiorum clivo satis arduum ex summo statim vertice aperit. Tunc altè demissus, & quantum demittitur amplior, viret lucis pendentibus undique, & totum se nemoroso laterum orbe complectitur: adeo mirificus ac pulcher, ut mentes accedentium primo aspectu consternat: ubi contemplati duravêre, non satiet. Unus in eum descensus est, angustus, asper, quingentorum & mille passuum, per amœnas umbras & opaca sylvæ quiddam agreste resonantis, rivis hinc atque illinc fluitantibus. Ubi ad ima perventum est, rursus specus alter aperitur ob alia dicendus. Terret ingredientes sonitu cymbalorum divinitus & magno fragore crepitantium. Deinde aliquamdiu perspicuus, mox & quò magis subitur obscurior, ducit ausos penitus, altéque quasi cuniculo admittit. Ibi ingens amnis ingenti fronte se extollens, tantummodo se ostendit, & ubi magnum impetum brevi alveo traxit, iterum demersus absconditur. Intra spatium est, magis quam ut progredi quispiam ausit horribile, & ideo incognitum. Totus autem augustus & verè sacer, habitarique à diis & dignus & creditus. Nihil non venerabile & quasi cum aliquo numine se ostentat. Alius ultra est, quem Typhoneum vocant, ore angusto, & multum (ut experti tradidêre) pressus, & ob id assidua nocte suffusus, neque unquam perspici facilis;

lis: ſed quia aliquando cubile Typhonis fuit, & quia nunc demiſſa in ſe confeſtim exanimat, natura fabulaque memorandus. Duo deinde promuntoria ſunt, Sarpedon, finis aliquando regni Sarpedonis: & quod Ciliciam à Pamphylia diſtinguit, Anemurium. Interque ea Celendris & Nagidos, Samiorum coloniæ: ſed Celendris Sarpedoni propior.

CAP. XIV.

PAMPHYLIA.

IN Pamphylia eſt Melas, navigabilis fluvius: oppidum Sida, & alter fluvius Eurymedon. Magna apud eum Cimonis Athenienſium ducis adverſus Phœnicas & Perſas navalis pugna atque victoria fuit. Mare, quo pugnatum eſt, ex edito admodum colle proſpectat Aſpendos: quam Argivi condiderant, poſſedere finitimi. Deinde alii duo validiſſimi fluvii, Ceſtros & Cataractes. Ceſtros navigari facilis: hîc quia ſe præcipitat, ita dictus. Inter eos Perga eſt oppidum, & Dianæ, quam ab oppido Pergæam vocant, templum. Trans eoſdem mons Sardemiſos, & Phaſelis à Mopſo condita, finis Pamphyliæ.

CAP. XV.

LYCIA.

LYcia continuo, cognominata à Lyco rege, Pandionis filio, atque (ut ferunt) infeſtata olim Chimæræ ignibus, Sidæ portu & Tauri promuntorio grandem ſinum claudit. Taurus ipſe ab Eois littoribus exurgens, vaſtè ſatis attollitur. Deinde dextro latere ad ſeptentrionem, ſiniſtro ad meridiem verſus, it in occidentem rectus & perpetuo jugo; magnarumque gentium, quà dorſum agit, terminus. Ubi terras diremit, exit in pelagus. Idem autem & totus, ut dictus eſt, dicitur, etiam quà ſpectat orientem, Deinde Emodes, & Caucaſus, & Paropamiſus. Tum

Caſpiæ pylæ, Niphates, & Armeniæ pylæ: & ubi jam noſtra maria contingit, Taurus iterum. Poſt ejus promuntorium flumen eſt Limyra, & eodem nomine civitas: atque ut multa oppida, ſic præter Patara non illuſtria. Illam nobilem facit delubrum Apollinis, quondam opibus & oraculi fide, Delphico ſimile. Ultra Xanthus flumen, & Xanthus oppidum, mons Cragus, & quæ Lyciam finit urbs Telmeſſos.

CAP. XVI.
CARIA.

Caria ſequitur. Habitator incertæ originis. Alii indigenas, ſunt qui Pelaſgos, quidam Cretas exiſtimant. Genus uſque eo quondam armorum pugnæque amans, ut aliena etiam bella mercede ageret. Hîc caſtella aliquot ſunt, deinde promuntoria duo, Pedalion & Crya: & ſecundum Calbin amnem Caunus oppidum, valetudine habitantium infame. Inde ad Halicarnaſſon hæc adjacent, Rhodiorum aliquot coloniæ; portus duo, Gelos, & cui ex urbe quam amplectitur, Tiſanuſa cognomen eſt. Inter eos oppidum Larymna, & Pandion collis in mare emiſſus. Tum tres ex ordine ſinus, Thymnias, Schœnus, Bubeſſius. Thymniæ promuntorium Aphrodiſium eſt: Schœnus ambit Hylam, Bubeſſius Acanthum: Gnidus in cornu peninſulæ: interque eam & Ceramicum ſinum in receſſu poſita Euthane. Halicarnaſſos Argivorum colonia eſt: & cur memoranda ſit, præter conditores, Mauſoleum efficit, regis Mauſoli monumentum, unum de miraculis ſeptem, Artemiſiæ opus. Trans Halicarnaſſon illa ſunt, littus Leuca: urbes; Myndus, Caryanda, Neapolis, ſinus Iaſius & Baſilicus. In Iaſio eſt Bargylos.

CAP. XVII.
IONIA.

Poſt Baſilicum Ionia aliquot ſe ambagibus ſinuat: & primum à Poſideo promontorio flexum inchoans, cingit oraculum

culum Apollinis, dictum olim Branchidæ, nunc Didymei: Miletum, urbem quondam Ioniæ totius belli pacisque artibus principem, patriam Thaletis astrologi, & Timothei musici, & Anaximandri physici, aliorumque civium inclytis ingeniis merito inclytam, ubicunque Ioniam vocant: urbem Hippum: amnis Mæandri exitum: Latmum montem, Endymionis à Luna (ut ferunt) adamati fabula nobilem. Deinde rursus inflexa cingit urbem Prienen, & Gæsi fluminis ostium: moxque ut majore circuitu, ita plura complectitur. Ibi est Panionium sacra regio, & ob id eo nomine appellata quod eam communiter Iones colunt. Ibi à fugitivis, ut ajunt, condita (nomen famæ annuit) Phygela. Ibi Ephesus, & Dianæ clarissimum templum, quod Amazones Asia potentes sacrasse traduntur. Ibi Caystros amnis: ibi Lebedos, Clariique Apollinis fanum, quod Manto, Tiresiæ filia, fugiens victores Thebanorum Epigonos: & Colophon, quam Mopsus ejusdem Mantûs filius statuit ad promuntorium quo sinus clauditur, quod altera parte alium, quem Smyrnæum vocant, efficit, angustisque cervicibus reliqua extendit. Inde latius abit in peninsulæ faciem. Super angustias, hinc Teos, illinc Clazomenæ. Quà terga agunt, confinio adnexæ muri, diversis frontibus diversa maria prospectant. In ipsa peninsula est Coryna. In sinu Smyrnæo est Hermus amnis, & urbs Leuca. Extra Phocæa Ioniæ ultima.

CAP. XVIII.

ÆOLIS.

PRoxima regio, ex quo ab Æoliis incoli cœpit, Æolis facta, ante Mysia, & quà Hellespontum attingit Trojanis possidentibus Troas fuit. Primam urbium à Myrino conditore Myrinam vocant: sequentem Pelops statuit, victo Oenomao reversus ex Græcia. Cymen nominavit, pulsis qui habitarant, dux

Amazonum Cyme. Supra, Caicus inter Elæam decurrit, & Pitanen, illam quæ Arcesilam tulit, nihil affirmantis Academiæ clarissimum antistitem. Tum in promuntorio est Cana oppidum: quod prætervectos, sinus excipit, non pronus, sed longè ac molliter flexus, retrahensque paulatim oras usque ad ima montis Idæ. Is primò parvis urbibus aspersus est, quarum clarissima est Cisthena. Gremio interiore campus Thebe nomine; Adramyttion, Astyram, Chrysam, oppida, eodem quo dicta sunt ordine adjacentia, continet. In altero latere, Antandrum. Duplex causa nominis jactatur. Alii Ascanium Æneæ filium, cum ibi regnaret captum à Pelasgis, ea se redemisse commemorant: alii ab iis putant conditam, quos ex Andro insula vis & seditio exegerat. Hi Antandrum, quasi pro Andro, illi quasi pro viro accipi volunt. Sequens tractus tangit Gargara, & Asson, Æoliorum colonias. Tum sinus alter, Ἀχαιῶν λιμήν, non longè ab Ilio littora incurvat; urbe, bello excidioque clarissima. Hîc Sigeum fuit oppidum: hîc Achivorum fuit bellantium statio. Huc ab Idæo monte demissus Scamander exit, & Simois, famâ quam naturâ majora flumina. Ipse mons vetere Divarum certamine, & judicio Paridis memoratus, orientem solem aliter quam in aliis terris solet aspici, ostentat. Namque ex summo vertice ejus speculantibus, penè à media nocte spargi ignes passimque micare, &, ut lux appropinquat, ita coire ac se conjungere videntur, donec magis magisque collecti, pauciores subinde & una ad postremum flamma ardeant. Ea cum diu clara & incendio similis effulsit, cogit se ac rotundat, & fit ingens globus. Diu is quoque grandis, & terris adnexus apparet: deinde paulatim decrescens, & quantò decrescit, eò clarior fugat novissimè noctem, & cum die jam sol factus, attollitur. Extra sinum sunt Rhœtea littora, Rhœteo & Dardania claris urbibus: Aiacis tamen sepulchro maximè illustria. Ab his fit arctius mare, nec jam adluit terras, sed rursus dividens, angusto Hellesponti freto littus obvium.

obvium findit : facitque ut iterum terræ, quà fluit, latera sint.

CAP. XIX.

BITHYNIA, PAPHLAGONIA, ALIÆQUE PONTICÆ ET MÆOTICÆ GENTES IN ORA ASIATICA.

INterius Bithyni sunt, & Mariandyni. In ora, Graiæ urbes, Abydos & Lampsacum, Parion & Priapos. Abydos magni quondam amoris commercio insignis est. Lampsacum Phocæis appellantibus nomen ex eo traxit, quod consulentibus in quasnam terras potissimum tenderent, responsum erat, ubi primum fulsisset, ibi sedem capesserent. Tum rursus fit apertius mare Propontis. In id Granicus effunditur, qua primum inter Persas & Alexandrum pugna fuit nobilis. Trans amnem sedet in cervice peninsulæ Cyzicum. Nomen Cyzicus indidit, quem à Minyis imprudentibus, cum Colchos peterent, fusum acie cæsumque accepimus. Post, Placia, & Scylace, parvæ Pelasgorum coloniæ, quibus à tergo imminet mons Olympus (ut incolæ vocant) Mysius. Is flumen Rhyndacum in ea quæ sequuntur emittit. Circa angues nascuntur immanes : neque ob magnitudinem modò, sed ob id etiam mirabiles, quod ubi in alveum ejus æstus solemque fugerunt, emergunt atque hiant : supervolantesque aves, quanvis altè & perniciter ferantur, absorbent. Trans Rhyndacum est Dascylos, &, quam Colophonii collocavere, Myrlea. Duo sunt inde modici sinus. Alter sine nomine Cion amplectitur, Phrygiæ haud longè jacentis opportunissimum emporium : alter, Olbianos. In promuntorio fert Neptuni fanum, in gremio Astacon, à Megarensibus conditam. Deinde priores terræ iterum jacent, exiturique in Pontum pelagi canalis angustior. Europam ab Asia stadiis quinque disterminat Thracius (ut dictum est) Bosporus. Ipsis in faucibus oppidum, in ore templum est. Oppidi nomen Chalcedon, autor Archias Me-

garenſium princeps: templi numen Jupiter, conditor Jaſo. Hic jam ſeſe ingens Pontus aperit (niſi quà promuntoria ſunt) huc atque illuc longo rectoque limite extentus, ſinuatus cætera. Sed quà contra minus; quà ad lævam & dexteram abſceſſit, mollibus faſtigiis, donec anguſtos utrinque angulos faciat, inflectitur, ad formam Scythici arcus, maximè incurvus, brevis, atrox, nebuloſus, raris ſtationibus, non molli neque arenoſo circundatus littore, vicinus aquilonibus, & quia non profundus eſt, fluctuoſus atque fervens. Olim ex colentium ſævo admodum ingenio Axenus, poſt commercio aliarum gentium mollitis aliquantum moribus, dictus Euxinus. In eo primum Mariandyni urbem habitant, ab Argivo (ut ferunt) Hercule datam. Heraclea vocitatur: id famæ fidem adjecit. Juxta ſpecus eſt Acheruſia, ad Manes (ut ajunt) pervius, atque inde extractum Cerberum exiſtimant. Tum Tios oppidum, Mileſiorum quidem colonia, ſed jam ſoli gentiſque Paphlagonum. Quorum in littoribus penè mediis promuntorium eſt Carambis. Citra Parthenius amnis, urbeſque Seſamûs & Cromna, & à Cytiſoro Phryxi filio poſita Cytoros. Tum Cinolis, Anticinolis, & quæ Paphlagoniam finit Armene. Chalybes proximi urbium clariſſimas habent Amiſon & Sinopen, Cynici Diogenis patriam: amnium Halyn & Thermodonta. Secundum Halyn urbs eſt Lycaſto: ad Thermodonta, campus, in eo fuit Themiſcyrium oppidum. Fuere & Amazonum caſtra, & ideo Amazonium vocant. Tibareni Chalybas attingunt, quibus in riſu luſuque ſummum bonum eſt. Ultra Moſſyni turres ligneas ſubeunt, notis corpus omne perſignant, propatulo veſcuntur, promiſcuè concumbunt & palàm. Reges ſuffragio deligunt, vinculiſque & arctiſſima cuſtodia tenent: atque ubi culpam pravè quid imperando meruere, inedia diei totius afficiunt. Cæterum aſperi, inculti, pernoxii appulſis. Deinde minus feri (verum & hi inconditis moribus) Macrocephali, Bechiri, Buzeri. Raræ urbes: Ceraſûs & Trapezûs maximè illuſtres.

lustres. Inde is locus est, ubi finem ductus à Bosporo tractus accipit, atque inde se in sinu adversi littoris flexus attollens angustissimum Ponti facit angulum. Hîc sunt Colchi; hîc Phasis erumpit; hîc eodem nomine quo amnis est à Themistagora Milesio deductum oppidum. Hîc Phryxi Templum, & lucus, fabula vetere pellis aureæ nobilis. Hinc orti montes longo se jugo, & donec Riphæis conjungantur, exporrigunt: qui altera parte in Euxinum & Mæotida & Tanaim; altera in Caspium pelagus obversi, Ceraunii dicuntur. Iidem alicubi Taurici, Moschi, Amazonici, Caspii, Coraxici, Caucasii: ut aliis aliisve appositi gentibus, ita aliis aliisque dicti nominibus. At in primo flexu jam curvi littoris oppidum est, quod Græci mercatores constituisse, & quia cum cæca tempestate agerentur, ignaris quæ terra esset cygni vox notam dederat, Cygnum appellasse dicuntur. Reliqua ejus, feræ incultæque gentes, vasto mari assidentes tenent, Melanchlæni, Ecrectice, Colice, Coraxi, Phthirophagi, Heniochi, Achæi, Cercetici, & jam in confinio Mæotidis Sindones. In Heniochorum finibus, Dioscurias, à Castore & Polluce Pontum cum Jasone ingressis: Sindos in Sindonum ab ipsis terrarum cultoribus condita est. Obliqua tunc regio, & in latum modicè patens, inter Pontum paludemque ad Bosporum excurrit: quæ duobus alveis in lacum & in mare profluens, Corocondamam peninsulam reddit. Quatuor urbes ibi sunt, Hermonassa, Cepæ, Phanagoria, & in ipso ore, Cimmerium. Hâc ingressos lacus accipit longè latéque diffusus; quà terras tangit, incurvo circundatus littore: quà mari propior est (nisi ubi aperitur) æquali margine obductus, citra magnitudinem, prope Ponto similis. Oram quæ à Bosporo ad Tanaim usque deflectitur, Mæotici incolunt Toreatæ, Arrichi, Phicores, & ostio fluminis proximi Examatæ. Apud eos easdem artes fœminæ quas viri exercent, adeo ut ne militia quidem vacent. Viri pedibus merent, sagittisque depugnant: illæ equestre prœlium ineunt. Nec ferro dimicant, sed

quos

garenſium princeps: templi numen Jupiter, conditor Jaſo. Hic jam ſeſe ingens Pontus aperit (niſi quà promuntoria ſunt) huc atque illuc longo rectoque limite extentus, ſinuatus cætera. Sed quà contra minus; quà ad lævam & dexteram abſceſſit, mollibus faſtigiis, donec anguſtos utrinque angulos faciat, inflectitur, ad formam Scythici arcus, maximè incurvus, brevis, atrox, nebuloſus, raris ſtationibus, non molli neque arenoſo circundatus littore, vicinus aquilonibus, & quia non profundus eſt, fluctuoſus atque fervens. Olim ex colentium ſævo admodum ingenio Axenus, poſt commercio aliarum gentium mollitis aliquantum moribus, dictus Euxinus. In eo primum Mariandyni urbem habitant, ab Argivo (ut ferunt) Hercule datam. Heraclea vocitatur: id famæ fidem adjecit. Juxta ſpecus eſt Acheruſia, ad Manes (ut ajunt) pervius, atque inde extractum Cerberum exiſtimant. Tum Tios oppidum, Mileſiorum quidem colonia, ſed jam ſoli gentiſque Paphlagonum. Quorum in littoribus penè mediis promuntorium eſt Carambis. Citra Parthenius amnis, urbeſque Seſamûs & Cromna, & à Cytiſoro Phryxi filio poſita Cytoros. Tum Cinolis, Anticinolis, & quæ Paphlagoniam finit Armene. Chalybes proximi urbium clariſſimas habent Amiſon & Sinopen, Cynici Diogenis patriam: amnium Halyn & Thermodonta. Secundum Halyn urbs eſt Lycaſto: ad Thermodonta, campus, in eo fuit Themiſcyrium oppidum. Fuere & Amazonum caſtra, & ideo Amazonium vocant. Tibareni Chalybas attingunt, quibus in riſu luſuque ſummum bonum eſt. Ultra Moſſyni turres ligneas ſubeunt, notis corpus omne perſignant, propatulo veſcuntur, promiſcuè concumbunt & palàm. Reges ſuffragio deligunt, vinculiſque & arctiſſima cuſtodia tenent: atque ubi culpam pravè quid imperando meruere, inedia diei totius afficiunt. Cæterum aſperi, inculti, pernoxii appulſis. Deinde minus feri (verum & hi inconditis moribus) Macrocephali, Bechiri, Buzeri. Raræ urbes: Ceraſûs & Trapezûs maximè illuſtres.

lustres. Inde is locus est, ubi finem ductus à Bosporo tractus accipit, atque inde se in sinu adversi littoris flexus attollens angustissimum Ponti facit angulum. Hîc sunt Colchi; hîc Phasis erumpit; hîc eodem nomine quo amnis est à Themistagora Milesio deductum oppidum. Hîc Phryxi Templum, & lucus, fabula vetere pellis aureæ nobilis. Hinc orti montes longo se jugo, & donec Riphæis conjunguntur, exporrigunt: qui altera parte in Euxinum & Mæotida & Tanaim; altera in Caspium pelagus obversi, Ceraunii dicuntur. Iidem alicubi Taurici, Moschi, Amazonici, Caspii, Coraxici, Caucasii: ut aliis aliisve appositi gentibus, ita aliis aliisque dicti nominibus. At in primo flexu jam curvi littoris oppidum est, quod Græci mercatores constituisse, & quia cum cæca tempestate agerentur, ignaris quæ terra esset cygni vox notam dederat, Cygnum appellasse dicuntur. Reliqua ejus, feræ incultæque gentes, vasto mari assidentes tenent, Melanchlæni, Ecrectice, Colice, Coraxi, Phthirophagi, Heniochi, Achæi, Cercetici, & jam in confinio Mæotidis Sindones. In Heniochorum finibus, Dioscurias, à Castore & Polluce Pontum cum Jasone ingressis: Sindos in Sindonum ab ipsis terrarum cultoribus condita est. Obliqua tunc regio, & in latum modicè patens, inter Pontum paludemque ad Bosporum excurrit: quæ duobus alveis in lacum & in mare profluens, Corocondamam peninsulam reddit. Quatuor urbes ibi sunt, Hermonassa, Cepæ, Phanagoria, & in ipso ore, Cimmerium. Hâc ingressos lacus accipit longè latéque diffusus; quà terras tangit, incurvo circundatus littore: quà mari propior est (nisi ubi aperitur) æquali margine obductus, citra magnitudinem, prope Ponto similis. Oram quæ à Bosporo ad Tanaim usque deflectitur, Mæotici incolunt Toreatæ, Arrichi, Phicores, & ostio fluminis proximi Examatæ. Apud eos easdem artes fœminæ quas viri exercent, adeo ut ne militia quidem vacent. Viri pedibus merent, sagittisque depugnant: illæ equestre prœlium ineunt. Nec ferro dimicant, sed

quos laqueis intercepere, trahendo conficiunt. Nubunt tamen: verum ut nubiles habeantur, non in ætate modus est. Nisi quæ hostem interemêre, virgines manent. Ipse Tanais ex Riphæo monte dejectus, adeo præceps ruit, ut cum vicina flumina, tum Mæotis & Bosporus, tum Ponti aliqua, brumali rigore durentur, solus æstus hyememque juxta ferens, idem semper & sui similis incitatusque decurrat. Ripas ejus Sauromatæ & ripis hærentia possident. Una gens, aliquot populi, & aliquot nomina. Primi Mæotici γυναικοκρατούμενοι: regna Amazonum. Fœcundos pabulo, at alia steriles nudosque campos tenent Budini. Geloni urbem ligneam habitant. Juxta Thyssagetæ Turcæque vastas sylvas occupant, aluntur que venando. Tum continuis rupibus, latè aspera & deserta regio, ad Arymphæos usque permittitur. His justissimi mores; pro domibus nemora: alimenta baccæ, & maribus & fœminis nuda sunt capita. Sacri itaque habentur: adeoque ipsos nemo de tam feris gentibus violat, ut aliis quoque ad eos confugisse, pro asylo sit. Ultra surgit mons Rhipæus, ultraque eum jacet ora quæ spectat Oceanum.

POMPONII MELÆ DE SITV ORBIS

LIBER II.

CAP. I.

SCYTHIA EUROPÆA.

ASiæ in nostrum mare Tanaimque vergentis, quem dixi, finis ac situs est. At per eundem amnem in Mæotida remeantibus, ad dextram Europa est, modo sinistro latere innavigantium apposita, ac Rhipæis montibus, nam & huc illi pertinent. Proxima cadentes assiduè nives adeo invia efficiunt, ut ultra ne nisum quidem incedentium admittant. Deinde est regio ditis admodum soli, inhabitabilis tamen: quia Gryphi, sævum & pertinax ferarum genus, aurum terra penitus egestum mirè amant miréque custodiunt, & sunt infesti attingentibus. Hominum primi sunt Scythæ, Scytharumque, queis singuli oculi esse dicuntur, Arimaspi. Ab eis Essedones usque ad Mæotida. Hujus flexum Buces amnis secat, Agathyrsi & Sauromatæ ambiunt: quia pro sedibus plaustra habent, dicti Hamaxobii. Obliqua tunc ad Bosporum plaga excurrens, Ponto ac Mæotide includitur. In paludem vergentia Satarchæ tenent. In Bosporum Cimmerica oppida, Myrmecion, Panticapæum, Theodosia, Hermisium. In Euxinum mare, Taurici: super eos, sinus portuosus, & ideo Καλὸς λιμὴν appellatus, promuntoriis duobus includitur. Alterum Κριοῦ μέτωπον vocant, Carambico, quod in Asia diximus, par & adversum: Parthenion alterum. Oppidum adjacet Cherronesus, à Diana (si creditur) conditum, & Nymphæo specu, quod in arce ei sacratum est, maximè illustre. Subit tum ripam mare, & donec quinque millia passuum absit à Mæotide, refu-

gientia uſque ſubſequens littora, quoad Satarchæ & Taurici, peninſulam reddit. Quod inter paludem & ſinum eſt, Taphræ nominatur. Sinus Carcinites. In eo urbs eſt Carcine : quam duo flumina, Gerros & Hypacaris, uno oſtio effluentia attingunt: verum diverſis fontibus, & aliunde delapſi. Nam Gerros inter Baſilidas & Nomadas, Hypacaris per Nomadas evolvitur. Sylvæ deinde ſunt, quas maximas hæ terræ ferunt, & Panticapes, Nomadas Georgoſque diſterminans. Terra tum longe diſtenta excedens, tenui radice littori adnectitur. Poſt ſpatioſa modice, paulatim ſe ipſa faſtigat, & quaſi in mucronem longa colligens latera, facie poſiti enſis allecta eſt. Achilles infeſta claſſe mare Ponticum ingreſſus, ibi ludicro certamine celebraſſe victoriam, & cum ab armis quies erat, ſe ac ſuos curſu exercitaviſſe memoratur. Ideo dicta eſt δρόμος Ἀχίλλειος. Tum Boryſthenes gentem ſui nominis abluit, inter Scythiæ amnes amœniſſimus: turbidis aliis, liquidiſſimus defluit placidior quoque quam cæteri, potarique pulcherrimus Alit lætiſſima pabula, magnoſque piſces, quibus & optimus ſapor & nulla oſſa ſunt. Longe venit, ignotiſque ortus è fontibus, quadraginta dierum iter alveo ſtringit: tantoque ſpatio navigabilis, ſecundum Boryſthenida & Olbiam, Græca oppida, egreditur. Callipidas Hypanis includit. Ex grandi palude oritur, quam Matrem ejus accolæ appellant: & diu qualis natus eſt defluit. Tandem non longe à mari, ex parvo fonte, cui Exampeo cognomen eſt, adeo amaras aquas accipit, ut ipſe quoque jam ſui diſſimilis & non dulcis hinc defluat. Axiaces proximus intra Callipidas Axiacaſque deſcendit. Hos ab Iſtricis Tyras ſeparat, ſurgit in Neuris: quâ exit, ſui nominis oppidum attingit. At ille qui Scythiæ populos à ſequentibus dirimit, apertis in Germania fontibus, alio quam deſinit nomine exoritur. Nam per immania magnarum gentium diu Danubius eſt: deinde aliter appellantibus accolis, fit Iſter, acceptiſque aliquot amnibus, ingens jam, & eorum qui in noſtrum

mare

mare decidunt, tantum Nilo minor, totidem quot ille oſtiis, ſed tribus tenuibus, reliquis navigabilibus, effluit. Ingenia cultuſque gentium differunt. Eſſedones funera parentum læti & victimis ac feſto coitu familiarium celebrant. Corpora ipſa laniata, & cæſis pecorum viſceribus immiſta epulando conſumunt. Capita ubi fabrè expolivêre, auro vincta pro poculis gerunt. Hæc ſunt apud ipſos pietatis ultima officia. Agathyrſi ora artuſque pingunt: ut quiſque majoribus præſtat, ita magis vel minus: cæterum iiſdem omnes notis, & ſic ut ablui nequeant. Satarchæ auri & argenti maximarum peſtium ignari, vice rerum commercia exercent. Atque ob ſæva hyemis admodum aſſiduæ, demerſis in humum ſedibus, ſpecus aut ſuffoſſa habitant, totum braccati corpus: & niſi quà vident, etiam ora veſtiti. Tauri, Iphigeniæ & Oreſtis adventu maxime memorati, immanes ſunt moribus, immanemque famam habent, ſolere pro victimis advenas cædere. Baſilidis ab Hercule & Echidna generis principia ſunt, mores regii, arma tantum ſagittæ. Vagi Nomades pecorum pabula ſequuntur, atque ut illa durant, ita diu ſtatam ſedem agunt. Colunt Georgi exercentque agros. Axiacæ furari quid ſit ignorant: ideoque nec ſua cuſtodiunt, nec aliena contingunt. Interius habitantium ritus aſperior, & incultior regio eſt. Bella cædeſque amant: moſque eſt bellantibus, cruorem ejus quem primum interemerunt, ipſis è vulneribus ebibere. Ut quiſque plures interemerit, ita apud eos habetur eximius. Cæterum expertem eſſe cædis, inter opprobria vel maximum eſt. Ne fœdera quidem incruenta ſunt; ſauciant ſe qui paciſcuntur, exemptumque ſanguinem ubi permiſcuêre, deguſtant. Id putant manſuræ fidei pignus certiſſimum. Inter epulas quot quiſque interfecerit referre, lætiſſima & frequentiſſima mentio: biniſque poculis, qui plurimos retulêre, perpotant. Is inter Auchetas honos præcipuus eſt. Pocula ut Eſſedones parentum, ita inimiciſſimorum capitibus expoliunt. Apud Anthropophagos ipſæ etiam epulæ viſceribus hu-

manis apparantur. Geloni hoſtium cutibus equos ſeque velant: illos, reliqui corporis, ſe capitum. Melanchlænis atra veſtis, & ex ea nomen. Neuris ſtatum ſingulis tempus eſt, quo ſi velint, in lupos, iterumque in eos qui fuere, mutentur. Mars omnium Deus; ei pro ſimulacris enſes & cinctoria dedicant, hominesque pro victimis feriunt. Terræ latè patent, &, ob excedentia ripas ſuas plerunque flumina, nuſquam non ad pabula fertiles. Alicubi uſque adeo ſteriles ad cætera, ut qui habitant, lignorum egentes, ignes oſſibus alant.

CAP. II.

THRACIA.

HIs Thracia proxima eſt, eaque à Pontici lateris fronte uſque in Illyricos penitus immiſſa, quà latera agit, Iſtro pelagoque contingitur. Regio nec cœlo læta nec ſolo: & niſi quà mari propior eſt, infœcunda, frigida, eorumque quæ ſeruntur, malignè admodum patiens. Rarò uſquam pomiferam arborem, vitem frequentius tolerat: ſed nec ejus quidem fructus maturat ac mitigat, niſi ubi frigora objectu frondium cultores arcuere. Viros benignius alit, non ad ſpeciem tamen: nam & illis aſper atque indecens corporum habitus eſt: cæterum ad ferociam & numerum, ut multi immiteſque ſint, maximè ferax. Paucos amnes qui in pelagus evadunt, verum celeberrimos, Hebrum, Neſton & Strymona emittit. Montes interior attollit, Hæmon & Rhodopen, & Orbelon, ſacris Liberi patris, & cœtu Mænadum, Orpheo primum initiante, celebratos. Ex quibus Hæmus in tantum altitudinis abit, ut Euxinum & Adriam ex ſummo vertice oſtendat. Una gens Thraces habitant, aliis aliiſque præditi & nominibus & moribus. Quidam feri ſunt & ad mortem paratiſſimi, Getæ utique. Id varia opinio perficit; alii redituras putant animas obeuntium: alii, etſi non redeant, non extingui tamen, ſed ad beatiora tranſire: alii, emori quidem, ſed id melius eſſe quam vivere.

vere. Itaque lugentur apud quosdam puerperia, natique deflentur: funera contra festa sunt, & veluti sacra, cantu lusuque celebrantur. Ne foeminis quidem segnis est animus. Super mortuorum virorum corpora interfici simulque sepeliri, votum eximium habent: & quia plures simul singulis nuptæ sunt, cujus id sit decus, apud judicaturos magno certamine affectant. Moribus datur, estque maxime lætum, cum in hoc contenditur, vincere. Mœrent aliæ vocibus, & cum acerbissimis planctibus efferunt. At quibus consolari eas animus est, arma opesque ad rogos deferunt, paratique (ut dictitant) cum fato jacentis, si detur in manus, vel pacisci vel decernere, ubi nec pugnæ nec pecuniæ locus sit, manent dominas proci. Virgines non à parentibus viris traduntur, sed publicè aut locantur ducendæ, aut væneunt. Utrum fiat, ex specie & moribus causa est. Probæ formosæque in precio sunt: cæteras qui habeant, mercede quæruntur. Vini usus quibusdam ignotus est: epulantibus tamen ubi super ignes quos circunsident, quædam semina ingesta sunt, simul ebrietati hilaritas ex nidore contingit. In littoribus Istro proxima est Istropolis: deinde à Milesiis deducta Calatis, tum Tomi, & portus Caria, & Tiristis promuntorium: quod prætervectos alter Ponti angulus accipit, adversus Phasiaco: &, nisi amplior foret, similis. Fuit hic Bizone; motu terræ intercidit. Est portus Crunos: urbes, Dionysopolis, Odessos, Mesembria, Anchialos; & intimo in sinu, atq; ubi Pontus alterum sui flexum angulo finit magno, Apollonia. Recta dehinc ora, nisi quod media fermè in promuntorium, quod Thyniam vocant, exit, & incurvis contra se littoribus obtenditur, urbesque sustinet Halmydesson & Phileas & Phinopolim. Hactenus Pontus, deinde est Bosporus & Propontis. In Bosporo Byzantium; in Propontide, Selymbria, Perinthus, Bithynis: amnesque qui interfluunt, Erginus & Atyras. Tum Rheso regnata quondam pars Thraciæ, & Bysanthe Samiorum, & ingens aliquando Cypsela. Post locus quem Graii Μακρὸν τεῖχος appel-

lant, & in radice magnæ peninſulæ ſedens Lyſimachia. Terra quæ ſequitur nuſquam lata, atque hic arctiſſima inter Helleſpontum Ægæumque procurrit. Anguſtias Iſthmon; frontem ejus Maſtuſiam; totam Cherſoneſum appellant: ob multa memorabilem. In ea flumen Ægos, naufragio claſſis Atticæ inſigne. Eſt & Abydo objacens Seſtos, Leandri amore pernobilis. Eſt & regio, in qua Perſarum exercitus diviſas ſpatio pelagoque terras, auſus pontibus jungere (mirum atque ingens facinus) ex Aſia in Græciam pedes & non navigata maria tranſgreſſus eſt. Sunt Proteſilai oſſa conſecrata delubro. Eſt & portus Cœlos, Athenienſibus & Lacedæmoniis navali acie decernentibus, Laconicæ claſſis ſignatus excidio. Eſt Cynoſſema, tumulus Hecubæ, ſive ex figura canis, in quam converſa traditur, ſive ex fortuna in quam deciderat, humili nomine accepto. Eſt Madytos, eſt Eleus, quæ finit Helleſpontum. Ægæum ſtatim pelagus vaſte longum littus impellit, ſummotaſque terras hinc ad promontorium quod Sunium vocatur, magno ambitu mollique circumagit. Ejus tractum legentibus, prætervectiſque Maſtuſiam, tum ſinus intrandus eſt qui alterum Cherſoneſi latus abluens, jugo facie vallis includitur, & ex fluvio quem accipit, Melas dictus, duas urbes amplectitur, Alopeconneſum, & in altero Iſthmi littore ſitam Cardiam. Eximia eſt Ænos, ab Ænea profugo condita; Circa Hebrum Cicones. Trans eundem Doriſcos, ubi Xerxem copias ſuas, quia numero non poterat, ſpatio menſum ferunt. Deinde promuntorium Serrium, & quo canentem Orphea ſecuta narrantur nemora, Zone. Tum Neſtos fluvius, & ripis ejus adjacens Maronia. Regio ulterior Diomedem tulit, immanibus equis mandendos ſolitum objectare advenas, & iiſdem ab Hercule objectum. Turris quam Diomedis vocant, ſignum fabulæ remanet: & urbs quam ſoror ejus ſuo nomine nominavit, Abdera: ſed ea magis id memorandum habet quod Democritum phyſicum tulit, quam quod ita condita eſt. Ultra Neſtos fluit, interque

eum

eum & Strymona, urbes sunt, Philippi, Apollonia, Amphipolis. Inter Strymona & Athon, turris Calarnea, & Κάπρου λιμὴν, urbs Acanthos, & Echymnia. Inter Athon & Pallenen, Cleona & Olynthos, Strymon (sicut diximus) amnis est, longe ortus, & tenuis, alienis subinde aquis fit amplior: & ubi non longe à mari lacum fecit, majore quam venerat alveo erumpit. Athos mons est adeo elatus, ut credatur altius etiam quam unde imbres cadunt surgere. Capit opinio fidem, quia de aris quas in vertice sustinet non abluitur cinis, sed quo relinquitur aggere manet. Cæterum non promuntorio, ut alii, verum totus exstat, totoque longè dorso procedit in pelagus: quà continenti adhæret, à Xerxe in Graios tendente perfossus tranjugatusque est, factus freto navigabili pervius. Ima ejus tenent parvæ Pelasgorum coloniæ. In summo fuit oppidum Acroathon, in quo (ut ferunt) dimidio longior quam in aliis terris ætas habitantium erat. Pallene soli tam patentis, ut quinque urbium sedes sit atque ager: tota in altum abit, angusta satis unde incipit. Ibi est Potidæa. At ubi laxius patet, Mende Scioneque referendæ: illa ab Eretriis, hæc ab Achivis capto Ilio remeantibus posita.

CAP. III.

MACEDONIA, GRÆCIA, PELOPONNESUS, EPIRUS, ET ILLYRICUM.

TUm Macedonum populi centum quinquaginta urbes habitant, quarum Pella & maxima, & illustris. Alumni efficiunt, Philippus Græciæ domitor, Alexander, etiam Asiæ. In littore flexus Mecybernæus inter promuntoria Derrim & portum qui Κωφὸς dicitur: urbes, Toronen & Physcellam, atque unde ipsi nomen est, Mecybernam incingit. Canastræo promuntorio Sena proxima est. Mecybernæus autem in medio quà terra dat gremium, modice in littora ingreditur. Cæterum longis in altum immis-

immiſſis lateribus, ingens inde Thermaicus ſinus eſt. In eum Axius per Macedonas, & jam per Theſſalos Peneus excurrit. Ante Axium Theſſalonice eſt: inter utrunque, Caſſandria, Cydne, Aloros, Icaris. A Peneo ad Sepiada, Gortyna, Melibœa, Caſtanæa: pares ad famam, niſi quod Philoctetes alumnus Melibœam illuminat. Terræ interiores claris locorum nominibus inſignes, penè nihil ignobile ferunt. Hinc non longè eſt Olympus, Pelion, Oſſa, montes gigantum fabula belloque memorati: hîc Muſarum parens domuſque Pieria: hîc noviſſime calcatum Graio Herculi ſolum, ſaltus Oeteus: hîc ſacro nemore nobilia Tempe: hîc Libethra, carminum fontes. Objacet tum jam vaſtè & multum prominens Græcia, & dum Myrtoum pelagus attingat, à ſeptentrione in meridiem vecta, quà ſol oritur, Ægæis; quà occidit, Ioniis fluctibus objacet: ac proximè ſpatioſa Hellas nomine, grandi fronte procedit: mox mari utroque, & Ionio magis, latera ejus intrante, donec IV. millia paſſuum pateat, media fermè prope inciditur. Deinde rurſum terris huc ſe & illuc, verum in Ionium mare magis expandentibus, progreſſiſque in altum, non tam lata quam cœperat, ingens tamen iterum & quaſi peninſula extenditur, vocaturque Peloponneſos, ob ſinus & promuntoria, queis ut fibris littora ejus inciſa ſunt, ſimul quod tenui tramite in latus effunditur, platani folio ſimillima. A Macedonia prima eſt Theſſalia: deinde Magneſia, Phthiotis, Doris, Locris, Phocis, Bœotis, Atthis, Megaris: ſed omnium Atthis clariſſima. In Peloponneſo, Argolis, Laconice, Meſſenia, Achaia, Elis, Arcadia. Ultra, Ætolia, Acarnania, Epiros, uſque in Adriam. De locis atque urbibus quæ mare non abluit, hæc maximè memoranda ſunt. In Theſſalia, Lariſſa, aliquando Iolcos: in Magneſia, Antronia: in Phthiotide, Phthia: in Doride Pindus, & juxta ſitum Erineum: in Locride, Cynos & Calliaros: in Phocide, Delphi, & mons Parnaſſus, & Apollinis fanum atque oraculum: in Bœotia, Thebæ, & Cithæron fabulis carminibuſque celebratus: in Atthide,

Eleuſin

Eleusin Cereri consecrata: & clariores quam ut indicari egeant Athenæ: in Megaride, unde regioni nomen est, Megara: at in Argolide, Argos & Mycenæ, & templum Iunonis, vetustate & religione percelebre: in Laconide Therapne, Lacedæmon, Amyclæ, mons Taygetus: in Messenia, Messene & Methone: in Achaïa atque Elide quondam Pisæ Oenomai, Elis, & fanum delubrumque Olympii Iovis, certamine gymnico, & singulari sanctitate, ipso quidem simulacro (quod Phidiæ opus est) maximè nobile. Arcadiam Peloponnesiacæ gentes undique incingunt. In ea sunt urbes, Psophis, Tenea & Orchomenon: montes, Pholoë, Cyllenius, Parthenius, Mænalus: flumina, Erymanthus & Ladon. In Ætolia Naupactos, in Acarnania Stratos, oppida: in Epiro Dodonæi Jovis templum: & fons ideo sacer, quod cum sit frigidus & immersas faces sicut cæteri extinguat, ubi sine igne procul admoventur, accendit. At cum littora leguntur, à promuntorio Sepiade per Demetrion & Halon & Pteleon & Echinon, ad Pagasæum sinum cursus est. Ille urbem Pagasam amplexus, amnem Sperchion accipit: & quia Minyæ Colchida petentes inde Argo navem solvêre, memoratur. Ab eo ad Sunium tendentibus illa prænaviganda, Maliacus & Opuntius, grandes sinus, & in his cæsorum etiam Laconum trophæa, Thermopylæ, Opoës, Tarpha, Cnemides, Alope, Anthedon, Larymna, Aulis, Agamemnoniæ Graiorumque classis in Troiam conjurantium statio: Marathon magnarum multarumque virtutum testis, jam inde à Theseo Persica maximè clade pernotus: Rhamnus parva, illustris tamen, quod in ea fanum est Amphiarai: & Phidiaca Nemesis. Thoricos & Brauronia, olim urbes, jam tantum nomina. Sunium promuntorium est, finitque id littus Hellados, quod spectat ad orientem. Inde ad meridiem terra convertitur usque ad Megaram, Atticæ, ut modo latere, ita nunc fronte pelago adjacens. Ibi est Piræus Atheniensium portus: Scironia saxa, sævo quondam Scironis hospitio

etiam nunc infamia. Megarensium tractus Isthmon attingit; Diolco cognomen est, qui quatuor millium spatio Ægæum mare ab Ionio submovens, angusto tramite Helladi Peloponneson annectit. In eo est oppidum Cenchreæ, fanum Neptuni: ludis, quos Isthmicos vocant, celebre: Corinthos, olim clara opibus, post clade notior, nunc Romana colonia, ex summa arce quam Acrocorinthon appellant, maria utraque contuens. Peloponnesi oram (sicut diximus) sinus & promuntoria lacerant: ab oriente Bucephalos & Chersonesus, & Scyllæon: ad meridiem Malea, Tænaros, Acritas, Ichthys: ad vesperum Chelonates, & Araxos. Habitant ab Isthmo ad Scyllæon Epidaurii, Æsculapii templo inclyti, & Trœzenii, fide societatis Atticæ illustres. Portus Saronicus, & Schœnitas, & Pogonus. Oppida autem, Epidaurus, & Trœzen, & Hermiona his littoribus apposita sunt. Inter Scyllæon, & Maleam, Argolicus: inter hanc & Tænaron, Laconicus. Hinc ad Acritam, Asinæus: inde ad Ichthyn, Cyparissius. In Argolico sunt noti amnes, Erasinus atque Inachus, & notum oppidum Lerne. In Laconico, Gythius & Eurotas. In ipso Tænaro, Neptuni templum, & specus illi quem in Ponto Acherusium diximus, facie & fabula similis. In Asinæo, flumen Pamissum. In Cyparissio, Alpheus. Nomen dedêre urbes in littore sitæ: hinc Cyparissus, illinc Asine. Messenii Pyliique terras colunt: & ipsa pelago Pylos adjacet. Cyllene, Enneapolis, Patræ oram illam tenent: in quam Chelonates & Araxos excurrunt: sed Cyllene, quod Mercurium ibi natum arbitrantur, insignis. Rhion deinde (maris id nomen est) angustè & velut freto latus oræ sequentis incidens, inter Ætolos & Peloponnesiacos usque ad Isthmon irrumpit. In eo septentriones spectare littora incipiunt. In his est Ægion, & Ægira, & Oluros, & Sicyon. At in adversis Pagæ, Creusis, Anticyra, OEanthia, Cirrha, & notiora aliquanto nomina Calydon & Euenos extra Rhion. In Acarnania maximè clara sunt, oppidum Leucas, flumen Achelous. In Epiro

nihil

nihil Ambracio sinu nobilius est. Facit sinus, qui angustis faucibus, & quæ minus mille passibus pateant, grande pelagus admittit. Faciunt urbes quæ assidunt; Actium, Argia Amphilochis, Ambracia, Æacidarum regna, Pyrrhique. Buthroton ultra est. Deinde Ceraunii montes : ab iis flexus in Adriam. Hoc mare magno recessu littorum acceptum, & vastè quidem in latitudinem patens, quà penetrat tamen vastius, Illyricis usque Tergeste, cætera Gallicis Italicisque gentibus cingitur. Parthini & Dassaretæ prima ejus tenent: sequentia Taulantii, Encheliæ, Phæaces. Deinde sunt quos propriè Illyricos vocant. Tum Pyræi, & Liburni, & Istria. Urbium prima est Oricum, secunda Dyrrachium, Epidamnos ante erat. Romani nomen mutavêre, quia velut in damnum ituris, omen id visum est. Ultra sunt, Apollonia, Salona, Iadera, Narona, Tragurium, sinus Polaticus, & Pola, quondam à Colchis, ut ferunt, habitata (in quantum res transeunt) nunc Romana colonia. Amnes autem Æas & Nar, ex Danubio, qui jam dictus est Ister: sed Æas secundum Apolloniam, Nar inter Pyræos & Liburnos: per Istros Ister emittitur. Tergeste intimo in sinu Adriæ situm finit Illyricum.

CAP. IV.

ITALIA.

DE Italia, magis quia ordo exigit, quam quia monstrari eget, pauca dicentur: nota sunt omnia. Ab Alpibus incipit in altum excedere, atque ut procedit, se media perpetuo jugo Apennini attollens montis, inter Adriaticum & Thuscum, sive (ut aliter appellantur) inter superum mare & inferum excurrit, diu solida. Verum ubi longè abit, in duo cornua funditur, respicitque altero Siculum pelagus, altero Ionium: tota angusta, & alicubi multo quam unde cœpit angustior. Interiora ejus aliæ aliæque gentes; sinistra parte Carni & Veneti colunt togatam Galliam.

Tum Italici populi, Picentes, Frentani, Dauni, Appuli, Calabri, Salentini. Ad dextram sunt sub Alpibus Ligures, sub Apennino, Hetruria. Post Latium, Volsci, Campania, & super Lucaniam, Brutii. Urbium quæ procul à mari habitantur, opulentissimæ sunt ad sinistram; Patavium Antenoris, Mutina & Bononia, Romanorum coloniæ; ad dextram, Capua à Tuscis, & Roma quondam à pastoribus condita: nunc si pro materia dicatur alterum opus. At in oris proxima est à Tergeste, Concordia. Interfluit Timavus, novem capitibus exurgens, uno ostio emissus. Deinde Natiso non longè à mari ditem attingit Aquileiam. Ultra est Altinum. Supernā latè occupat littora Padus. Namque ab imis radicibus Vesuli montis exortus, parvis se primum fontibus colligit, & aliquatenus exilis ac macer, mox aliis amnibus adeo augescit atque alitur, ut se per septem ad postremum ostia effundat. Unum de iis magnum, Padum appellant. Inde tam citus prosilit, ut discussis fluctibus diu qualem emisit undam agat, suumque etiam in mari alveum servet, donec eum ex adverso littore Istriæ eodem impetu profluens Ister amnis excipiat. Hac re per ea loca navigantibus, quà utrinque amnes eunt, inter marinas aquas dulcium haustus est. A Pado ad Anconam transitur Ravenna, Ariminum, Pisaurum, Fanestris colonia; flumen Metaurus, atque Aesis. Exin illa in angusto duorum promuntoriorum ex diverso coëuntium inflexu, cubiti imagine sedens, ac ideo à Grajis dicta Ancon, inter Gallicas Italicasque gentes quasi terminus interest. Hæc prægressos Piceni littora excipiunt: in quibus Numana, Potentia, Cluana, Cupra, urbes: castella autem Firmum, Adria, Truentinum: id & fluvio qui præterit nomen est. Ab eo Frentani, Apuli ac Marucini habent Aterni fluminis ostia. Urbes Bucam & Histonium. Dauni autem Tifernum amnem, Cliterniam, Larinum, Teanum, oppida: montemque Garganum. Sinus est continuo Apulo littore incinctus, nomine Urias, modicus spatio, pleraque asper accessu. Extra,

Sipun-

Sipuntum, vel (ut Graji dixêre) Sipus: & flumen quod Canusium attingens, Aufidum appellant. Post, Barium, Egnatia, & Ennio cive nobiles Rudiæ: & jam in Calabria, Brundusium, Valetium, Lupiæ, Hydrus mons, tum & Salentini campi, & Salentina littora, & urbs Graia, Callipolis. Hucusque Adria, hucusque Italiæ latus alterum pertinet. Frons ejus in duo quidem se cornua (sicut supra diximus) scindit: cæterum mare quod inter utraque admittit, tenuibus promuntoriis semel iterumque distinguens, non uno margine circuit, nec diffusum patensque, sed per sinus recipit. Primus Tarentinus dicitur, inter promuntoria, Salentinum & Lacinium: in eoque sunt, Tarentus, Metapontum, Heraclea, Croto, Thurium. Secundus Scylaceus, inter promuntoria, Lacinium & Zephyrium, in quo est Petilia, Carcinus, Scylaceum, Mystiæ. Tertius inter Zephyrium & Brutium, Consilinum, Cauloniam, Locrosque circundat. In Brutio sunt, Columna regia, Rhegium, Scylla, Taurianum, & Metaurum. Hinc in Thuscum mare est flexus, & ejusdem terræ latus alterum Medama, Hippo, nunc Vibon, Temesa, Clampetia, Blanda, Buxentum, Velia, Palinurus, olim Phrygii gubernatoris, nunc loci nomen: Pestanus sinus, Pæstum oppidum, Silerus amnis, Picentia, Petræ quas Sirenes habitavêre, Minervæ promuntorium, omnia Lucaniæ loca. Sinus Puteolanus, Surrentum, Herculaneum, Vesuvii montis aspectus, Pompeji, Neapolis, Puteoli, lacus Lucrinus, & Avernus, Baiæ, Misenum, id nunc loci, aliquando Phrygii militis nomen, Cumæ, Linternum, Vulturnus amnis, Vulturnum oppidum, amœna Campaniæ littora. Sinuessa, Liris, Minturnæ, Formiæ, Fundi, Tarracina, Circes domus, aliquando Circeji, Antium, Aphrodisium, Ardea, Laurentum, Ostia, citra Tyberim in hoc litore sunt. Ultra Pyrgi, Minio, Castrum novum, Graviscæ, Cossa, Telamon, Populonia, Cecina, Pisæ, Etrusca & loca & nomina. Deinde Luna Ligurum, & Tigulia, & Genua, & Sabatia, & Albigaunum. Tum Paulon &

Varum flumina, utraque ab Alpibus delapsa. Sed Varum, quia Italiam finit, aliquanto notius. Alpes ipsæ ab iis littoribus longè latéque diffusæ, primo ad Septentrionem magno gradu excurrunt: deinde ubi Germaniam attigerunt, verso impetu in orientem abeunt, diremptisque populis immanibus, usque in Thraciam penetrant.

CAP. V.

GALLIA NARBONENSIS.

GAllia Lemanno lacu & Gebennicis montibus in duo latera divisa, atque altero Tuscum pelagus attingens, altero Oceanum, hinc à Varo, illinc à Rheno, ad Pyrenæum usque promittitur. Pars nostro mari apposita, fuit aliquando Braccata, nunc Narbonensis, magis consita, ideoque etiam lætior. Urbium quas habet opulentissimæ sunt, Vasio Vocontiorum, Vienna Allobrogum, Avenio Cavarum, Arecomicorum Nemausus, Tolosa Tectosagûm, Secundanorum Arausio, Sextanorum Arelatæ, Septumanorumque Bæterra. Sed antestat omnes Atacinorum Decumanorumque colonia, unde olim iis terris auxilium, nunc & nomen & decus est, Martius Narbo. In littoribus aliquot sunt cum aliquibus nominibus loca. Cæterum raræ urbes, quia rari portus, & omnis plaga austro atque africo exposita est. Nicæa tangit Alpes, tangit oppidum Deciatum, tangit Antipolis. Deinde forum Julii, Octavanorum colonia. Tunc post Athenopolis, & Olbia, & Taurois, & Citharistes, & Lacydon, Massiliensium portus, & in eo ipsa Massilia. Hæc à Phocæis oriunda, & olim inter asperas posita, nunc ut pacatis, ita dissimillimis tamen vicina gentibus; mirum quam facilè & tunc sedem alienam ceperit, & adhuc morem suum teneat. Inter eam & Rhodanum Maritima Avaticorum stagnum obsidet. Fossa Mariana partem ejus amnis navigabili alveo effundit: alioquin littus ignobile & Lapideus (ut vocant) campus; in quo Her-

Herculem contra Albionem & Bergiona, Neptuni liberos, dimicantem, cum tela defecissent, ab invocato Jove adjutum imbre lapidum ferunt. Credas pluisse, adeo multi passim & latè jacent. Rhodanus non longè ab Istri Rhenique fontibus surgit. Deinde Lemanno lacu acceptus tenet impetum, seque per medium integer agens, quantus venit egreditur. Inde contra occidentem ablatus, aliquandiu Gallias dirimit. Post cursu in meridiem abducto, hâc intrat, accessuque aliorum amnium jam grandis, & subinde grandior, inter Volcas & Cavaras emittitur. Ultra sunt stagna Volcarum, Ledus flumen, castellum Latera, Mesua collis incinctus mari penè undique: ac, nisi quod angusto aggere continenti annectitur, insula. Tum ex Gebennis demissus Arauris juxta Agathan, secundum Bæterras Orbis fluit. Atax ex Pyrenæo monte digressus, quà sui fontis aquis venit, exiguus vadusque est, & ingentis alioquin alvei tenens, nisi ubi Narbonem attingit, nusquam navigabilis: sed cùm hybernis intumuit imbribus, usque eo solitus insurgere, ut se ipse non capiat. Lacus accipit eum Rubresus nomine, spatiosus admodum, sed quà mare admittit, tenuis aditu. Ultra est Leucata, littoris nomen, & Salsulæ fons, non dulcibus, sed salsioribus etiam quam marinæ sint, aquis defluens. Juxta campus minuta arundine gracilique perviridis, cæterum stagno subeunte suspensus. Id manifestat media pars ejus, quæ abscissa proximis, velut insula natat, pellique se atque attrahi patitur. Quin & ex iis quæ ad imum perfossa sunt, suffusum mare ostenditur. Unde Graiis nostrisque etiam autoribus, verine ignorantia, an prudentibus etiam mendacii libidine, visum est tradere posteris, in ea regione piscem è terra penitus oriri, qui ubi ex alto hucusque penetravit, per ea foramina ictu capulantium interfectus extrahitur. Inde est ora Sordonum, & parva flumina, Telis, & Tichis: ubi accrevêre, persæva. Colonia Ruscino, vicus Eliberri magnæ quondam urbis, & magnarum opum tenue vestigium. Tum inter Pyrenæi promuntoria Portus Veneris insignis fano, & Cervaria locus, finis Galliæ.

CAP. VI.

HISPANIÆ ORA CITERIOR.

PYrenæus primo hinc in Britannicum procurrit Oceanum, tum in terras fronte converſus, Hiſpaniam irrumpit, & minore ejus parte ad dextram excluſa trahit perpetua latera continuus, donec per omnem provinciam longo limite immiſſus, in ea littora quæ occidenti ſunt adverſa, perveniat. Ipſa Hiſpania, niſi quà Gallias tangit, pelago undique incincta eſt: ubi illis adhæret, maximè anguſta, paulatim ſe in noſtrum & Oceanum mare extendit: magis magiſque latior ad occidentem abit, ac fit ibi latiſſima. Viris, equis, ferro, plumbo, ære, argento auroque tam abundans, & adeo fertilis, ut ſicubi ob penuriam aquarum effœta & ſui diſſimilis eſt, linum tamen aut ſpartum alat. Tribus autem eſt diſtincta nominibus: parſque ejus Tarraconenſis, pars Bætica, pars Luſitania vocatur. Tarraconenſis altero capite Gallias, altero Bæticam Luſitaniamque contingens, mari latera objicit noſtro, quà meridiem: quà ſeptentrionem ſpectat, Oceano. Illas fluvius Anas ſeparat, & ideo Bætica maria utraque proſpicit: ad occidentem, Atlanticum: ad meridiem, noſtrum. Luſitania Oceano tantummodo objecta eſt, ſed latere ad ſeptentriones, fronte ad occaſum. Urbium de mediterraneis in Tarraconenſi clariſſimæ fuerunt Pallantia & Numantia, nunc eſt Cæſarauguſta: in Luſitania, Emerita: in Bætica, Aſtigi, Hiſpal, Corduba. At ſi littora legas, à Cervaria proxima eſt rupes quæ in altum Pyrenæum extrudit. Dein Ticer flumen ad Rhodam, Clodianum ad Emporias. Tum mons Jovis, cujus partem occidenti adverſam, eminentia cautium, quod inter exigua ſpatia ut gradus ſubinde conſurgunt, Scalas Annibalis appellant. Inde ad Tarraconem parva ſunt oppida, Blanda, Eluro, Bætullo, Barcino, Subur, Telobi: parva flumina, Bætullo juxta Jovis montem, Rubricatum in Barcinonis littore inter Subin, & Telobin a-

mnes

mnes Tarraco urbs est in his oris maritimarum opulentissima. Tulcis eam modicus amnis super, ingens Iberus Dertosam attingit. Inde se in terras pelagus insinuat, & primum magno impetu admissum, mox in duos sinus promuntorio quod Ferrariam vocant, finditur: prior Sucronensis dicitur, major hic & magno satis ore pelagus accipiens, & quo magis penetratur, augustior, Sætabim, & Turium, & Sucronem non magna excipit flumina: urbes complexus, & alias quidem, sed notissimas Valentiam, & Saguntum illam fide & ærumnis inclytam. Sequens Illicitanus Alonem habet & Lucentiam, & unde ei nomen est Illicen. Hîc jam terræ magis in altum eunt, latioremque quam fuerat Hispaniam faciunt. Verum ab iis quæ dicta sunt, ad principia Bæticæ, præter Carthaginem quam dux Pœnorum Asdrubal condidit, nihil referendum est. In illis oris ignobilia sunt oppida, & quorum mentio tantum ad ordinem facit. Virgi in sinu quem Virgitanum vocant. Extra, Abdera, Salambina, Ex, Mænoba, Malaca, Suel, Salduba Lacippo, Barbesul. Aperit deinde angustissimum pelagus, & proxima inter se Europæ atque Africæ littora montes efficiunt, ut initio diximus, columnæ Herculis Abyla & Calpe: uterque quidem, sed Calpe magis, & penè totus in mare prominens. Is mirum in modum concavus, ab ea parte qua spectat occasum, medium ferè latus aperit: atque inde ingressis totus admodum pervius, prope quantum patet specus. Sinus ultra est, in eoque Carteia (ut quidam putant) aliquando Tartessos, & quam transvecti ex Africa Phœnices habitant: atque unde nos sumus, Tingi Cetraria. Tum Mellaria, & Belo, & Besippo, usque ad Junonis promuntorium oram freti occupat. Illud jam in occidentem & Oceanum obliquo jugo excurrens, atque ei quod in Africa Ampelusiam esse dixeramus adversum, quà nostra maria sunt, finit Europen.

CAP. VII.

MEDITERRANEI MARIS INSULÆ.

GAdes insula, quæ egressis fretum obvia est, admonet ante reliquas dicere, quàm in Oceani littora terrarumque circuitum, ut initio promisimus, oratio excedat. Paucæ sunt in Mæotide (inde enim videtur commodissimum incipere) neque omnes tamen incoluntur: nam nec pabula quidem largè ferunt. Hac re habitantibus caro magnorum piscium sole siccata, & in pollinem usque contusa, pro farre est. Paucæ & in Ponto. Leuce Borysthenis ostio objecta, parva admodum, & quia ibi Achilles situs est, Achillea cognomine. Non longè à Colis Aria, quæ Marti sacrata (ut fabulis traditur) tulit aves cum summa clade advenientium, pennas quasi tela jaculatas. Sex sunt inter Istri ostia: ex his Peuce notissima & maxima. Thynias Mariandynorum finibus proxima, urbem habet, quam quia Bithyni incolunt, Bithynida appellant. Contra Thracium Bosporum duæ parvæ, parvoque distantes spatio, & aliquando creditæ dictæq; concurrere, & Cyaneæ vocantur & Symplegades. In Propontide tantum Proconnesos habitatur. Extra Hellespontum, earum quæ Asiaticis regionibus adjacent, clarissimæ sunt, Tenedos, Sigeis adversa littoribus, & quo dicentur ordine, ad promuntorium Tauri montis expositæ; quas quondam dici putavêre Μακάρων, sive quod fortunati admodum cœli solique sunt, sive quod eas suo suorumque regno Macar occupaverat. In Troade Lesbos: & in ea quinque olim oppida, Antissa, Pyrrha, Eressos, Arisba, Mitylene. In Ionia, Chios & Samos. In Caria, Cos. In Lycia, Rhodos. In illis singulæ sunt iisdem nominibus urbes. In Rhodo tres quondam erant, Lindos, Camiros, Jalysos. Quæ contra Tauri promuntorium importunæ navigantibus objacent, Chelidoniæ nominantur. In sinu quem maximum Asia recipit prope media

Cyprus

Cyprus ad ortum occasumque se immittens, recto jugo inter Ciliciam Syriasque porrigitur ingens, ut quæ aliquando novem regna ceperit, & nunc aliquot urbes ferat: quarum clarissimæ, Salamis & Paphos, & (quo primum ex mari Venerem egressam accolæ affirmant) Palæpaphos. Arados etiam in Phœnice est parva, & quantum patet, tota oppidum: frequens tamen, quia etiam super aliena tecta sedem ponere licet. Parva & Canopos, Nili ostio quod Canopicum vocant, obvia est. Menelai gubernator Canopus ibi forte moriens, nomen insulæ, illa ostio dedit. Pharos Alexandriæ nunc ponte conjungitur, olim (ut Homerico carmine proditum est) ab eisdem oris cursu diei totius abducta: &, si ita res fuit, videri potest conjectantibus in tantum mutatæ causas Nilum præbuisse, dum limum subinde, & præcipuè cum exundaret, littori annectens, auget terras, spatiumque augescentium in vicina vada promovet. In Africa contra majorem Syrtim Euteletos: contra minoris promuntoria, Meninx & Cercinna: contra Carthaginis sinum, Tarichiæ & Ægates, Romana clade memorabiles. Plures Europæ littoribus sunt appositæ. In Ægæo mari prope Thraciam Thasos, Imbros, Samothrace, Scandile, Polyægos, Sciathos, Halonesos: & quam aliquando, omnibus qui mares erant cæsis, tantum fœminæ tenuisse dicuntur, Atho monti Lemnos adversa. Pagasæus sinus Scyrum prospicit, Cicynethon amplectitur. Eubœa ad meridiem promuntorium Geræston & Caphareá: ad septentrionem Cenæum extrudit, & nusquam lata, duûm millium spatium habet ubi arctissima est: cæterum longa, totique Bœotiæ apposita, angusto freto distat à littore. Euripon vocant, rapidum mare, & alterno cursu septies die ac septies nocte fluctibus invicem versis, adeo immodicè fluens, ut ventos etiam ac plena ventis navigia frustretur. Aliquot in ea sunt oppida, Istiæa, Eretria, Pyrrha, Nesos, Oechalia: verum opulentissimæ Carystos & Chalcis. In Atthide Helene est, nota stupro Helenæ, & Salamis exci-

dio classis Persicæ notior. Circa Peloponneson etiam nunc in Ægæo Pityusa, & Ægina Epidaurico littori proxima, Trœzenio Calauria inter ignobiles, aliâs letho Demosthenis nobilis. In Myrtoo Cythera contra Maleam. Oenusa & Theganusa contra Acritam. In Jonio Prote, Hyria, Cephalenia, Neritos, Same, Zacynthos, Dulichium: & inter non ignobiles, Ulyssis nomine Ithaca maximè illustris. In Epiro Echinades, & Strophades, olim Plotæ. Contra Ambracium sinum Leucadia, & vicina Adriatico mari Corcyra: hæ Thracum Graiorumque terris objacent. At interius Melos, Oliaros, Ægilia, Cothon, Ios, Thia, Thera, Gyaros, Hippuris, Donysa, Cia, Icos, Chalcia, Icaria, Cinara, Nisyros, Lebynthos, Calymnia, Syme. Hæ, quia dispersæ sunt, Sporades. Ab eis Cythnos, Siphnos, Seriphos, Rhene, Paros, Syros, Tenos, Myconos, Naxos, Delos, Andros: quia in orbem jacent, Cyclades dictæ sunt. Super eas jàm in medio mari, ingens & centum quondam urbibus habitata Crete, ad orientem promuntorium Samonium, ad occidentem Κριοῦ μέτωπον immittit: nisi major esset, Cypri similis: multis famigerata fabulis, adventu Europæ, Pasiphaes & Ariadnæ amoribus, Minotauri feritate fatoque, Dædali operibus & fuga, Tali statione atque morte: maximè tamen eo, quod ibi sepulti Jovis penè clarum vestigium sepulcrum est, cui nomen ejus insculptum esse accolæ ostendunt. Urbium notissimæ, Gnosos, Gortyna, Lyctos, Lycastos, Holopyxos, Panacra, Cydonia, Marathusa, Dictynna. Inter colles, quod ibi nutritum Jovem accepimus, fama Idæi montis excellit. Juxta est Astypalæa, Naumachos, Zephyre, Chryse, Gaudos, & quas Musagoros numero tres, uno tamen vocabulo appellant: atque unde Carpathio mari cognomen est, Carpathos. In Adria Apsoros, Dyscelados, Apsyrtis, Issa, Pityia, Hydria, Electrides, nigra Corcyra, Tragurium, Diomedia, Æstria, Sason, atque ut Alexandriæ, ita Brundusio adjacens Pharos. Sicilia (ut ferunt) aliquando continens, & agro Brutio

annexa:

annexa: poſt freto maris Siculi abſciſſa eſt. Id anguſtum & anceps alterno curſu modò in Thuſcum, modò in Ionium pelagus perfluit, atrox, ſævum, & Scyllæ Charybdiſque ſævis nominibus inclytum. Scylla ſaxum eſt, Charybdis mare, utrunque noxium appulſis: ipſa ingens & tribus promuntoriis in diverſa procurrens, Græcæ literæ imaginem, quæ Delta dicitur, efficit. Pachynum vocatur quod Græciam ſpectat: Lilybæum, quod in Africam: Pelorias, quod in Italiam vergens Scyllæ adverſum eſt: cauſa nominis Pelorus, gubernator ab Annibale ibidem conditus: quem idem vir profugus ex Africa, ac per ea loca Syriam petens, quia procul intuenti videbantur continua eſſe littora, & non pervium pelagus, proditum ſe arbitratus occiderat. Ab eo ad Pachynum ora quæ extenditur Ionium mare attingens, hæc fert illuſtria, Meſſanam, Taurominium, Catinam, Megarida, Syracuſas, & in iis mirabilem Arethuſam. Fons eſt in quo viſuntur jacta in Alpheum amnem, ut diximus, Peloponneſiaco littori infuſum: unde ille creditur non ſe conſociare pelago, ſed ſubter maria terraſque depreſſus, huc agere alveum, atque hic ſe rurſus extollere. Inter Pachynum & Lilybæum Acragas eſt, Heraclea, & Thermæ. Inter Lilybæum & Pelorida Panormus & Himera. Interius vero Leontini, Centuripinum, & Hybla, aliæque complures. Famam habet ob Cereris templum Enna. Præcipui Montium Eryx maximè memoratus ob delubrum Veneris ab Ænea conditum: & Ætna quæ Cyclopas olim tulit, nunc aſſiduis ignibus flagrat. De amnibus Himera referendus, quia in media admodum ortus, in diverſa decurrit, ſcindenſque eam utrinque, alio ore in Libycum, alio in Thuſcum mare devenit. Circa Siciliam in Siculo freto eſt Ææe, quam Calypſo habitaſſe dicitur. Africam verſus Gaulos, Melita, Coſura: propius Italiam Galata, & illæ ſeptem, quas Æoli appellant, Oſteodes, Lipara, Heraclea, Didyme, Phœnicuſa, ac ſicut Ætna perpetuo flagrantes igne Hiera & Strongyle. Sed Pithe-

cuſa, Leucothea, Ænaria, Sinonia, Capreæ, Prochyta, Pontiæ, Pandateria, Phitonia, Palmaria, Italico lateri, citra Tyberina oſtia objacent. Ultra aliquot ſunt parvæ, Dianium, Igilium, Carbania, Urgo, Ilua, Capraria. Duæ grandes, fretoque diviſæ Corſica & Sardinia, quarum Corſica Etruſco littori propior inter latera tenuis & longa, præterquam ubi Aleria & Marianæ coloniæ ſunt, à barbaris colitur. Sardinia Africum pelagus attingens, niſi quod in occidentem quam in orientem anguſtius ſpectat, par & quadrata undique, & nuſquam non aliquanto ſpatioſior quam ubi latiſſima eſt Corſica. Cæterum fertilis, & ſoli quam cœli melioris: atque ut fœcunda, ita penè peſtilens. In ea antiquiſſimi populorum ſunt Ilienſes. Urbium antiquiſſimæ, Calaris & Sulchi. At in Gallia, quas referre conveniat, ſolæ ſunt Stœchades, ab ora Ligurum ad Maſſiliam uſque diſperſæ. Baleares in Hiſpania contra Tarraconenſia littora ſitæ, non longè inter ſe diſtant, & ex ſpatio ſuo cognominibus acceptis, majores minoreſque perhibentur. Caſtella ſunt in minoribus, Iamno & Mago: in majoribus, Palma & Pollentia coloniæ. Ebuſos è regione promuntorii quod in Sucronenſi ſinu Ferrariam vocant, eodem nomine urbem habet, frumentis tantummodo fœcunda, at alia largior, & omnium animalium quæ nocent adeo expers, ut nec ea quidem quæ de agreſtibus mitia fiunt, aut generet, aut, ſi invecta ſunt, ſuſtineat. Contra eſt Colubraria, cujus meminiſſe ſuccurrit, quod cum ſcateat multo ac malefico genere ſerpentum, & ſit ideo inhabitabilis, tamen ingreſſis eam, intra id ſpatium quod Ebuſitana humo circumſignaverunt, ſine pernicie rata eſt, iiſdem illis ſerpentibus qui ſolent obvios appetere, aſpectum ejus pulveris, aliud velut virus procul & cum pavore fugientibus.

POMPONII MELÆ DE SITV ORBIS

LIBER III.

CAP. I.

HISPANIÆ ORA EXTERIOR.

DIcta est ora nostri maris: dictæ insulæ quas amplectitur: restat ille circuitus, quem (ut initio diximus) cingit Oceanus, ingens & infinitum pelagus, & magnis æstibus concitum (ita enim motus ejus appellant) modò inundat campos, modò latè nudat ac refugit, non aliò aliòque in vicem, neque alternis accessibus nunc in hos nunc in illos impetu versum: sed ubi in omnia littora, quamvis diversa, terrarum insularumque ex medio pariter effusum est, rursus ab illis colligitur in medium, & in semetipsum redit, tanta vi semper immissum, ut vasta etiam flumina retroagat, & aut terrestria deprehendat animalia, aut marina destituat. Neque adhuc satis cognitum est anhelitúne suo id mundus efficiat, retractamque cum spiritu regerat undam undique, si (ut doctioribus placet) unum animal est: an sint depressi aliqui specus, quo reciprocata maria residant, atque inde se rursus exuberantia attollant: an luna causas tantis meatibus præbeat. Ad ortus certè ejus occasusque variantur: neque eodem assiduè tempore, sed ut illa surgit ac demergitur, ita recedere atque adventare comperimus. Huc egressos, sequentesque ea quæ exeuntibus dextra sunt, æquor Atlanticum & ora Bæticæ frontis excipit, quæ nisi quod semel iterumque paululum in semet abducitur, usque ad flumen Anam penè recta est. Turduli & Bastuli habitant. In proximo sinu portus est quem Gaditanum, & lucus

quem

quem Oleaſtrum appellant. Tum caſtellum Ebora in littore, & procul à littore Aſta colonia: extra Junonis ara templumque eſt. In ipſo mari munimentum Cæpionis, ſcopulo magis quam inſulæ impoſitum. Bætis ex Tarraconenſi regione demiſſus, per hanc fere mediam diu, ſicut naſcitur, uno amne decurrit: poſt ubi non longè à mari grandem lacum facit, quaſi ex uno fonte geminus exoritur: quantuſque ſimplici alveo venerat, tantus ſingulis effluit. Tum ſinus alter uſque ad finem provinciæ inflectitur, eumque parva oppida, Olintigi, Onoba, Læpa, contingunt. At Luſitania trans Anam, quà mare Atlanticum ſpectat, primum ingenti impetu in altum abit, deinde reſiſtit, ac ſe magis etiam quam Bætica abducit: quà prominet, bis in ſemet recepto mari, in tria promuntoria diſpergitur. Anæ proximum, quia lata ſede procurrens, paulatim ſe ac ſua latera faſtigat, Cuneus ager dicitur: ſequens, Sacrum vocant: Magnum, quod ulterius eſt. In Cuneo ſunt, Mirtylis, Balſa, Oſſonoba. In Sacro, Lacobriga, & Portus Annibalis. In magno, Ebora. Sinus interſunt: & eſt in proximo Salacia: in altero, Ulyſſippo, & Tagi oſtium, amnis aurum gemmaſque generantis. Ab iis promuntoriis ad illam partem quæ receſſit, ingens flexus aperitur. In eoque ſunt Turduli veteres, Turdulorumque oppida: amnes autem, Monda in medium ferè ultimi promuntorii latus effluens, & radices ejuſdem alluens, Durius. Frons illa aliquandiu rectam ripam habet, deinde modico flexu accepto, mox paulum eminet: tum reducta iterum iterumque, recto margine jacens, ad promuntorium quod Celticum vocamus, extenditur. Totam Celtici colunt, ſed à Durio ad flexum Grovii: fluuntque per eos, Avo, Celadus, Nebis, Minius, & cui oblivionis cognomen eſt Limia. Flexus ipſe Lambriacam urbem amplexus recipit fluvios, Læron & Ullam. Partem quæ prominet, Præſamarci habitant: perque eos Tamaris & Sars, flumina non longè orta decurrunt: Tamaris, ſecundum Ebora portum: Sars, juxta turrem Auguſti

titu-

titulo memorabilem. Cætera super Tamarici Neriique incolunt in eo tractu ultimi. Hactenus enim ad occidentem versa littora pertinent: deinde ad septentriones toto latere terra convertitur à Celtico promuntorio ad Scythicum usque. Hinc perpetua ejus ora, nisi ubi modici recessus ac parva promuntoria sunt, ad Cantabros penè recta est. In ea primum Artabri sunt, etiamnum Celticæ gentis: deinde Astures. In Artabris sinus ore angusto admixtum mare non angusto ambitu excipiens, Abobricam urbem & quatuor amnium ostia incingit. Duo, etiam inter accolentes, ignobilia sunt: per alia duo Mearus exit, & Ivia. In Asturum littore Nœga est oppidum: & tres aræ quas Sestianas vocant, in peninsula sedent, & sunt Augusti nomine sacræ, illustrantque terras ante ignobiles. At ab eo flumine quod Saliam vocant, incipiunt oræ paulatim recedere, & latæ adhuc Hispaniæ magis magisque spatia contrahere, usque adeo semet & terras angustantibus, ut earum spatium inter duo maria dimidio minus sit quà Galliam tangunt, quam ubi ad occidentem littus exporrigunt. Tractum Cantabri & Varduli tenent. Cantabrorum aliquot populi amnesque sunt, sed quorum nomina nostro ore concipi nequeant. Per eosdem & Salenos Saurium, per Autrigones & Origeviones quosdam Nesua descendit: Deva Tritium Tobolicum attingit: deinde Iturissam & Easonem Magrada. Varduli una gens, hinc ad Pyrenæi jugi promuntorium pertinens, claudit Hispanias.

CAP. II.

GALLIÆ ORA EXTERIOR.

SEquitur Galliæ latus alterum, cujus ora primò nihil progressa in altum, mox tantundem penè in pelagus excedens, quantum retro Hispania abscesserat, Cantabricis fit adversa terris, & grandi circuitu amflexa, ad occidentem littus advertit. Tunc ad septentriones conversa, iterum longo rectoque tractu

ad ripas Rheni amnis expanditur. Terra est frumenti præcipuè & pabuli ferax, & amœna lucis immanibus. Quicquid ex satis, frigoris impatiens est. Ager & ubique alit, & salubris, & noxio genere animalium minimè frequens. Gentes superbæ, superstitiosæ, aliquando etiam immanes adeo, ut hominem optimam & gratissimam diis victimam cæderent. Manent vestigia feritatis jam abolitæ, atque ut ab ultimis cædibus temperant, ita nihilominus ubi devotos altaribus admovêre, delibant. Habent tamen & facundiam suam, magistrosque sapientiæ Druidas. Hi terræ mundique magnitudinem & formam, motus cœli ac syderum, ac quid Dii velint, scire profitentur. Docent multa nobilissimos gentis clam & diu vicenis annis in specu, aut in abditis saltibus. Unum ex iis quæ præcipiunt, in vulgus effluxit, videlicet ut forent ad bella meliores, æternas esse animas, vitamque alteram ad manes. Itaque cum mortuis cremant ac defodiunt, apta viventibus olim. Negotiorum ratio etiam & exactio crediti deferebatur ad inferos: erantq; qui se in rogos suorum, velut unà victuri, libenter immitterent. Regio quam incolunt omnis, comata Gallia. Populorum tria summa nomina sunt, terminanturque fluviis ingentibus. Nam à Pyrenæo ad Garumnam, Aquitania: ab eo ad Sequanam, Celtæ: inde ad Rhenum pertinent Belgæ. Aquitanorum clarissimi sunt, Ausci: Celtarum, Ædui: Belgarum, Treveri: urbesque opulentissimæ, in Treveris Augusta, in Æduis Augustodunum: in Auscis Climberrum. Garumna ex Pyrenæo monte delapsus, nisi cum hyberno imbre aut solutis nivibus intumuit, diu vadosus & vix navigabilis fertur. At ubi obvius Oceani exæstuantis accessibus adauctus est, iisdemque retro remeantibus suas illiusque aquas agit, aliquantum plenior, & quantò magis procedit, eò latior fit: ad postremum magni freti similis: nec majora tantum navigia tolerat, verum etiam more pelagi sævientis exurgens, jactat navigantes atrociter, utique si aliò ventus, aliò unda præcipitat. In eo est insula Antros nomine, quam

pendere

pendere & attolli aquis increſcentibus ideo incolæ exiſtimant, quia cum videantur editiora quîs objacet: ubi ſe fluctus implevit, illa operit, hæc ut prius tantum ambitur: & quod ea quibus ante ripæ colleſque ne cernerentur obſtiterant, tunc velut ex loco ſuperiore perſpicua ſunt. A Garumnæ exitu latus illud incipit terræ procurrentis in pelagus, & ora Cantabricis adverſa littoribus, aliis populis media ejus habitantibus, ab Santonis ad Oſiſmios uſque deflexa. Ab illis enim iterum ad ſeptentriones frons littorum reſpicit, pertinetque ad ultimos Gallicarum gentium Morinos, nec portu quem Geſoriacum vocant, quicquam habet notius. Rhenus ab Alpibus decidens, prope à capite duos lacus efficit, Venetum & Acronium. Mox diu ſolidus, & certo alveo lapſus, haud procul à mari huc & illud diſpergitur, ſed ad ſiniſtrum amnis etiam tum & donec effluat Rhenus, ad dextram primo anguſtus & ſui ſimilis, poſt ripis longè & latè recedentibus, jam non amnis ſed ingens lacus, ubi campos implevit, Flevo dicitur: ejuſdemque nominis inſulam amplexus, fit iterum arctior, iterumque fluvius emittitur.

CAP. III.

GERMANIA.

Germania hinc ripis ejus uſque ad Alpes, à meridie ipſis Alpibus: ab oriente Sarmaticarum confinio gentium, quà ſeptentrionem ſpectat, Oceanico littore obducta eſt. Qui habitant, immanes ſunt animis atque corporibus, & ad inſitam feritatem vaſtè utraque exercent, bellando animos, corpora adſuetudine laborum. Maximo frigore nudi agunt, antequam puberes ſint: & longiſſima apud eos pueritia eſt. Viri ſagis velantur, aut libris arborum, quamvis ſæva hyeme. Nandi non patientia tantum illis, ſtudium etiam eſt. Bella cum finitimis gerunt, cauſas eorum ex libidine accerſunt: neque imperitandi prolatandique quæ poſſident (nam ne illa quidem enixè colunt) ſed ut circa ipſos

quæ jacent vaſta ſint. Jus in viribus habent, adeo ut ne latrocinii quidem pudeat, tantum hoſpitibus boni, miteſque ſupplicibus. Victu ita aſperi incultique ut cruda etiam carne veſcantur, aut recenti, aut cum rigentem in ipſis pecudum ferarumque coriis manibus pedibuſque ſubigendo renovarunt. Terra ipſa multis impedita fluminibus, multis montibus aſpera, & magna ex parte ſylvis ac paludibus invia. Paludum, Sueſia, Eſtia, & Melſiagum, maximæ. Sylvarum, Hercynia, & aliquot ſunt quæ nomen habent: ſed illa dierum ſexaginta iter occupans, ut major aliis, ita & notior. Montium altiſſimi Taunus & Rhetico: niſi quorum nomina vix eſt eloqui ore Romano. Amnium in alias gentes exeuntium, Danubius & Rhodanus: in Rhenum, Mœnis & Lupia: in Oceanum, Amiſius, Viſurgis & Albis clariſſimi. Super Albin Codanus ingens ſinus magnis parviſque inſulis refertus eſt. Hac re mare quod gremio littorum accipitur, nuſquam latè patet, nec uſquam mari ſimile, verum aquis paſſim interfluentibus ac ſæpè tranſgreſſis, vagum atque diffuſum facie amnium ſpargitur: quà littora attingit, ripis contentum inſularum non longè diſtantibus, & ubique penè tantundem, ut anguſtum & par freto, curvanſque ſubinde ſe, longo ſupercilio inflexum eſt. In eo ſunt Cimbri & Teutoni: ultra, ultimi Germaniæ Hermones.

CAP. IV.

SARMATIA.

SArmatia intus quam ad mare latior, ab iis quæ ſequuntur, Viſtula amne diſcreta, quà retro abit uſque ad Iſtrum flumen immittitur. Gens habitu armiſque Parthicæ proxima: verum ut cœli aſperioris, ita ingenii. Non ſe urbibus tenet, & ne ſtatis quidem ſedibus. Ut invitavêre pabula, ut cedens & ſequens hoſtis exigit, ita res opeſque ſecum trahens, ſemper caſtra habitat: bellatrix, libera, indomita, & uſque eo immanis atque atrox,

ut

ut fœminæ etiam cum viris bella ineant. Atque ut habiles ſint, natis ſtatim dextra aduritur mamma. Inde expedita in ictus manus quæ exeritur, virile fit pectus. Arcus tendere, equitare, venari, puellaria penſa ſunt: ferire hoſtem, adultarum ſtipendium eſt: adeo ut non percuſſiſſe, pro flagitio habeatur, ſitque eis pœnæ virginitas.

CAP. V.

SCYTHIA.

INde Aſiæ confinia, niſi ubi perpetuæ nives ſedent, & intolerabilis rigor. Scythici populi incolunt, ferè omnes etiam in unum Sacæ appellati. In Aſiatico littore primi Hyperborei ſuper Aquilonem Rhipæoſque montes ſub ipſo ſyderum cardine jacent: ubi ſol non quotidie, ut nobis, ſed primum verno æquinoctio exortus, autumnali demum occidit: & ideo ſex menſibus dies, & totidem aliis nox uſque continua eſt. Terra auguſta, aprica, per ſe fertilis. Cultores juſtiſſimi, & diutius quam ulli mortalium & beatius vivunt. Quippe feſto ſemper otio læti non bella novêre, non jurgia: ſacris operati, maximè Apollinis: quorum primitias Delon miſiſſe initio per virgines ſuas, deinde per populos, ſubinde tradentes ulterioribus, moremq; quamdiu, & donec vitio gentium temeratus eſt, ſervaſſe referuntur. Habitant lucos ſylvaſque, & ubi eos vivendi ſatietas magis quam tædium cepit, hilares redimiti ſertis ſemetipſi in pelagus ex certa rupe præcipites dant. Id eis funus eximium eſt. Mare Caſpium ut anguſto, ita longo etiam freto primum terras, quaſi fluvius, irrumpit: atque ubi recto alveo influxit, in tres ſinus diffunditur. Contra os ipſum in Hyrcanum, ad ſiniſtram in Scythicum, ad dextram in eum quem proprie & totius nomine Caſpium appellant. Omne atrox, ſævum, ſinè portubus, procellis undique expoſitum: ac belluis magis quam cætera refertum, & ideo minus navigabile. Ad introeuntium dextram Scythæ Nomades freti littoribus inſident. Intus

sunt ad Caspium sinum Caspii, & Amazones, sed quas Sauromatidas appellant: ad Hyrcanum, Albani, & Moschi, & Hyrcani: in Scythico, Amardi & Pæsicæ, & jam ad fretum Derbices. Multi in eo sinu magni parvique amnes fluunt: sed qui famam habent, ex Ceraunii montibus uno alveo descendit, duobus exit in Caspium Rha. Araxes Tauri latere demissus, quoad campos Armeniæ secat, labitur placidus & silens, neque in utram partem eat, quanquam intuearis, manifestus: cum in asperiora devenit, hinc atque illinc rupibus pressus, & quanto angustior, tanto magis pernix, frangit se subinde ad opposita cautium. Atque ob id ingenti cum murmure sonansque devolvitur adeò citus, ut quà ex præcipiti in subjecta casurus est, non declinet statim undam, sed ultra quam canalem habet, evehat, plus jugeri spatio sublimis, & aquis pendentibus semetipse sine alveo ferens: deinde ubi incurvus arcuatoque amne descendit, fit tranquillus, iterumque per campos tacitus & vix fluens in id littus elabitur. Cyrus & Cambyses ex radicibus Coraxici montis vicinis fontibus editi, & in diversa abeunt, perque Iberas & Hyrcanos diu & multum distantibus alveis defluunt: post non longè à mari eodem lacu accepti, in Hyrcanum sinum uno ore perveniunt. Iaxartes & Oxos per deserta Scythiæ ex Sogdianorum regionibus in Scythicum exeunt; ille suo fonte grandis, hic incursu aliorum grandior, & aliquandiu ad occasum ab oriente currens, juxta Dahas primum inflectitur: cursuque ad septentrionem converso, inter Amardos & Pæsicas os aperit. Sylvæ aliaque dira animalia, verum & Tigres ferunt, utique Hyrcania. Sævum ferarum genus & usque eo pernix, ut illis longè quoque progressum equitem consequi, nec tantum semel, sed aliquoties etiam cursu unde cœperit subinde repetito, solitum & facile sit. Causa ex eo est, quod ubi ille interceptos earum catulos citus cœpit avehere, rabiem appropinquantium frustraturus, astu unum de pluribus omisit: hæ projectum excipiunt, & ad cunabula sua referunt: rursumque

& sæ-

& ſæpius remeant, atque idem efficiunt, donec ad frequentiora, quam adire audeant, profugus raptor evadat. Ultra Caſpium ſinum quidnam eſſet, ambiguum aliquandiu fuit: idemne Oceanus, an tellus infeſta frigoribus, ſine ambitu ac ſine fine projecta. Sed præter phyſicos, Homerumque, qui univerſum orbem mari circumfuſum eſſe dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior autor, ita certior; teſtem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retuliſſe commemorat: Cum Galliis Proconſule præeſſet, Indos quoſdam à rege Bætorum dono ſibi datos: unde in eas terras deveniſſent requirendo, cognoſſe vi tempeſtatum ex Indicis æquoribus abreptos, emenſoſque quæ intererant, tandem in Germaniæ littora exiiſſe. Reſtat ergo pelagus; ſed reliqua lateris ejuſdem aſſiduo gelu durantur, & ideo deſerta ſunt.

CAP. VI.

HISPANIÆ EXTERIORIS ET SEPTENTRIONALIS OCEANI INSULÆ.

HIs oris quas angulo Bæticæ hucuſque perſtrinximus, multæ ignobiles inſulæ & ſine nominibus etiam adjacent: ſed earum quas præterire non libeat, Gades fretum attingit, eaque à continenti anguſto ſpatio, & veluti flumine abſciſſa, quà terris propior eſt, penè rectam ripam agit: quà Oceanum ſpectat, duobus promuntoriis evecta in altum, medium littus abducit, & fert in altero cornu ejuſdem nominis urbem opulentam, in altero templum Ægyptii Herculis, conditoribus, religione, vetuſtate, opibus illuſtre. Tyrii condidêre: cur ſanctum ſit oſſa ejus ibi ſita efficiunt: annorum queis manet, ab Iliaca tempeſtate principia ſunt: opes tempus aluit. In Luſitania Erythia, quam Geryone habitatam accepimus, aliæque ſine certis nominibus: adeo agri fertiles, ut cum ſemel ſata frumenta ſint, ſubinde recidivis ſeminibus ſegetem novantibus, ſeptem minimum, interim plures etiam

etiam messes ferant. In Celticis aliquot sunt, quas, quia plumbo abundant, uno omnes nomine Cassiterides appellant. Sena in Britannico mari Osismicis adversa littoribus, Gallici numinis oraculo insignis est. Cujus antistites perpetua virginitate sanctæ, numero novem esse traduntur: Barrigenas vocant, putantque ingeniis singularibus præditas, maria ac ventos concitare carminibus, seque in quæ velint animalia vertere, sanare quæ apud alios insanabilia sunt, scire ventura & prædicare: sed non nisi deditas navigantibus, & in id tantum ut se consulerent profectis. Britannia qualis sit, qualesque progeneret, mox certiora & magis explorata dicentur. Quippe tamdiu clausam aperit ecce principum maximus, nec indomitarum modò ante se, verum ignotarum quoque gentium victor, qui propriarum rerum fidem ut bello affectavit, ita triumpho declaraturus portat. Cæterum ut adhuc habuimus, inter septentrionem occidentemque projecta, grandi angulo Rheni ostia prospicit, deinde obliqua retro latera abstrahit, altero Galliam, altero Germaniam spectans: tum rursus perpetuo margine directi littoris ab tergo abducta, iterum se in diversos angulos cuneat triquetra, & Siciliæ maximè similis, plana, ingens, fœcunda, verum iis quæ pecora quam homines benignius alant. Fert nemora, lacus ac prægrandia flumina, alternis motibus modò in pelagus, modò retro fluentia, & quædam gemmas margaritasque generantia. Fert populos regesque populorum: sed sunt iuculti omnes, atque ut longius à continenti absunt, ita aliarum opum ignari magis, tantum pecore ac finibus dites, incertum ob decorem, an quid aliud, vitro corpora infecti. Causas autem & bella contrahunt, ac se frequenter invicem infestant, maximè imperitandi cupidine, studioque ea prolatandi quæ possident. Dimicant non equitatu modò aut pedite, verum & bigis & curribus, Gallicè armati: covinos vocant, quorum falcatis axibus utuntur. Supra Britanniam Iuverna est, penè par spatio, sed utrinque æquali tractu littorum oblonga,

cœli

cœli ad maturanda semina iniqui: verum adeo luxuriosa herbis non lætis modò sed etiam dulcibus, ut se exigua parte diei pecora impleant, & nisi pabulo prohibeantur, diutius pasta dissiliant. Cultores ejus inconditi sunt, & omnium virtutum ignari. Triginta sunt Orcades angustis inter se diductæ spatiis. Septem Æmodæ. Contra Germaniam Vecta, in illo sinu quem Codanum diximus. Ex iis Scandinovia, quam adhuc Teutoni tenent, ut magnitudine alias, ita fœcunditate antestat. Quæ Sarmatis adversa sunt, ob alternos accessus recessusque pelagi, & quod spatia queis distant, modò operiuntur undis, modò nuda sunt, aliàs insulæ videntur, aliàs una & continens terra. In his esse Oæonas, qui ovis avium palustrium & avenis tantum alantur: esse equinis pedibus Hippopodas, & Panotos, quibus magnæ aures, & ad ambiendum corpus omne patulæ, nudis alioqui pro veste sint, præterquam quod fabulis traditur, autores etiam quos sequi non pigeat, invenio. Thule Belgarum littori opposita est, Graiis & nostris celebrata carminibus. In ea quod ibi sol haut longè occasurus exurgit, breves utique noctes sunt, sed per hyemem sicut alíubi obscuræ, æstate lucidæ, quod per id tempus jam se altius evehens, quanquam ipse non cernatur, vicino tamen splendore proxima illustrat: per solstitium vero nullæ, quod tum jam manifestior non fulgorem modò, sed sui quoque partem maximam ostentat. Talca in Caspio mari sine cultu fertilis, omni fruge ac fructibus abundans: sed vicini populi quæ gignuntur attingere, nefas & pro sacrilegio habent, Diis parata existimantes, Diisque servanda. Aliquot & illis oris quas desertas diximus, æquè desertæ adjacent, quas sine propriis nominibus Scythicas vocant.

CAP. VII.

Oceanus Eous, et India.

AB iis in Eoum mare cursus inflectitur, inque oram terræ spectantis orientem. Pertinet hæc à Scythico promuntorio

torio ad Colida. Prima omnis invia: deinde ob immanitatem habitantium inculta. Scythæ ſunt Androphagi & Sacæ, diſtincti regione, quia feris ſcatet, inhabitabili. Vaſta deinde iterum loca belluæ infeſtant, uſque ad montem mari imminentem, nomine Tabin. Longè ab eo Taurus attollitur. Seres interſunt, genus plenum juſtitiæ, ex commercio, quod rebus in ſolitudine relictis abſens peragit, notiſſimum. India non Eoo tantum appoſita pelago, ſed & ei quod ad meridiem ſpectans Indicum diximus, & hinc Tauri jugis, ab occidente Indo finita, tantum ſpatium littoris occupat, quantum per quadraginta dies noctesque velificantibus curſus eſt: ita multum à noſtris abducta regionibus, ut in aliqua parte ejus neuter ſeptentrio appareat, aliterque quam in aliis oris, umbræ rerum ad meridiem jaceant. Cæterum fertilis, & vario genere hominum aliorumque animalium ſcatet. Alit formicas non minus maximas canibus: quas more Gryphorum aurum penitus egeſtum cum ſumma pernicie attingentium cuſtodire commemorant. Immanes & ſerpentes, ut qui elephantes morſu atque ambitu corporis conficiant. Tam pinguis alicubi & tam feracis ſoli, ut in ea mella frondibus defluant, lanas ſylvæ ferant, arundinum fiſſa internodia, veluti navia, binos & quædam ternos etiam vehant. Cultorum habitus moresque diſſimiles. Lino alii veſtiuntur, aut lanis quas diximus, alii ferarum aviumque pellibus: pars nudi agunt, pars tantum obſcœna velati. Alii humiles parvique, alii ita proceri & corpore ingentes, ut elephantis etiam, & ibi maximis, ſicut nos equis, facilè atque habiliter utantur. Quidam nullum animal occidere, nulla carne veſci optimum exiſtimant. Quoſdam tantum piſces alunt. Quidam proximos parenteſque, priuſquam annis aut ægritudine in maciem eant, velut hoſtias cædunt: cæſorumque viſceribus epulari fas & maximè pium eſt. At ubi ſenectus aut morbus inceſſit, procul à cæteris abeunt, mortemque in ſolitudine nihil anxii expectant. Prudentiores eis, quibus ars ſtudiumque

ſapien-

ſapientiæ contingit: non expectant eam, ſed ingerendo ſemet ignibus, læti & cum gloria accerſunt. Urbium quas incolunt (ſunt autem plurimæ) Nyſa eſt clariſſima & maxima: montium Meros, Jovi ſacer. Famam hinc præcipuam habent, quod in illa genitum, in hujus ſpecu Liberum patrem arbitrantur eſſe nutritum: unde Græcis autoribus, ut femori Jovis inſutum dicerent, aut materia ingeſſit, aut error. Oras tenent ab Indo ad Gangem Palibotri, à Gange ad Colida (niſi ubi magis quam ut habitetur exæſtuat). atræ gentes, & quodammodo Æthiopes. A Colide ad Cudum recta ſunt littora, nudique populi, & marinis opibus affatim dites. Tamos promuntorium eſt quod Taurus attollit. Colis alterius partis angulus, initiumque lateris ad meridiem verſi. Ganges & Indus amnes, ille multis fontibus in Hemodo Indiæ monte conceptus, ſimul unum alveum fecit, fit omnium maximus, & alicubi latius, quando anguſtiſſimè fluit, decem millia paſſuum patens, in ſeptem ora diſpergitur: Indus ex monte Paropamiſo exortus, & alia quidem flumina admittit: ſed clariſſima, Cophena, Aceſinem, Hydaſpem: conceptamque pluribus alveis undam lato ſpatio trahit. Hinc penè Gangem magnitudine exæquat. Poſt ubi aliquot ſæpè magnis flexibus cinxit jugum, ingens iterum, rectus ſolidusque deſcendit: donec ad lævam dextramque ſe diducens, duobus oſtiis longè diſtantibus exeat. Ad Tamum inſula eſt Chryſe, ad Gangem Argyre. Altera aurei ſoli (ita veteres tradidêre) altera argentei: atque ita, ut maximè videtur, aut ex re nomen, aut ex vocabulo ficta fabula eſt. Taprobane, aut grandis admodum inſula, aut prima pars orbis alterius Hipparcho dicitur: ſed quia habitatur, nec quiſquam circum meaſſe traditur, prope verum eſt. Contra Indi oſtia, illa ſunt quæ vocant Solis, adeo inhabitabilia ut ingreſſos vis circumfuſi aëris exanimet confeſtim: & inter ipſa oſtia Patalene. Regio ob æſtus intolerabilis, alicubi cultoribus egens, inde ad principia Rubri maris pertinet. Ipſa invia

atque deserta; humus cineri magis fit quam pulveri similis. Ideoque per eam rara & non grandia flumina emanant, quorum Tuberonem & Arusacem notissima accepimus.

CAP. VIII.

MARE RUBRUM, AC UTERQUE HUJUS SINUS PERSICUS ET ARABICUS.

RUbrum mare Græci, sive quia ejus coloris est, sive quia ibi Erythras regnavit, Ἐρυθρὰν θάλασσαν appellant: procellosum, asperum, profundum, & magnorum animalium magis quam cætera capax. Primò recedentes oras æqualiter impellit: & ut non intret interius, aliquantum patens sinus arcuat. Sed quas ripas inflexerat, bis irrumpit: duosque iterum sinus aperit. Persicus vocatur dictis regionibus propior; Arabicus ulterior. Persicus, quà mare accipit, utrinque rectis lateribus grande ostium quasi cervice complectitur: deinde terris in omnem partem vastè & æqua portione cedentibus, magno littorum orbe pelagus incingens, reddit formam capitis humani. Arabici & os arctius & latitudo minor est, major aliquanto recessus, & multo magis longa latera. Init penitus, introrsusque, dum Ægyptum penè & montem Arabiæ Casium attingit, quodam fastigio minus ac minus latus, & quò magis penetrat angustior. Ab iis, quæ diximus ad sinum Persicum (nisi ubi Chelonophagi morantur) deserta sunt. In ipso Carmani navigantium dextra positi, sine veste ac fruge, sine pecore ac sedibus, piscium cute se velant, carne vescuntur, præter capita toto corpore hirsuti. Interiora Gedrosi, dehinc Persæ habitant. Sabis per Carmanos, sub Pasargadis Coros effluunt. In parte quæ pelagi ostio adversa est, Babyloniorum fines Chaldæorumque sunt, & duo clari amnes, Tigris Persidi propior, ulterior Euphrates. Tigris ut natus est, ita descendens in littora permeat. Euphrates, immani ore aperto, non exit tan-

tantum unde oritur,ſed & vaſtè quoque decidit. Nec ſecat continuò agros, ſed latè diffuſus in ſtagna, diuque ſedentibus aquis & ſine alveo patulis piger, poſt ubi marginem rupit, verè fluvius eſt, acceptiſque ripis celer & fremens, per Armenios & Cappadocas occidentem petit: ni Taurus obſtet, in noſtra maria venturus. Inde ad meridiem avertitur, & primum Syros, tum Arabas ingreſſus, non perdurat in pelagus, verum ingens modò & navigabilis', inde tenuis rivus, deſpectus emoritur, & nuſquam manifeſto exitu effluit, ut alii amnes, ſed deficit. Alterum latus ambit plaga quæ inter utrumque pelagus excurrit. Arabia dicitur, cognomen Eudæmon, anguſta, verum cinnami & thuris aliorumque odorum maximè ferax. Majorem Sabæi tenent partem, oſtio proximam & Carmanis contrariam Macæ. Frontem quæ inter oſtia oſtenditur, ſylvæ cauteſque exaſperant. Aliquot ſunt in medio inſulæ ſitæ. Ogyris, quod in ea Erythræ regis monumentum eſt, magis clara quam cæteræ. Alterum ſinum undique Arabes incingunt. Ab ea parte quæ introeuntibus dextra eſt, urbes ſunt, Cane, & Arabia, & Gandamus: in altera ab intimo angulo prima, Beronice, inter Heroopoliticum & Strobilum. Deinde inter promuntorium Aënnum & Coloba, Philoteris & Ptolemaïs. Ultra Arſinoë, & alia Beronice. Tum ſylva quæ hebenum odoreſque generat, & manu factus amnis, ideoque referendus, quod ex Nili alveo dioryge adductus. Extra ſinum, verùmtamen in flexu etiamnum modico Rubri maris, pars beſtiis infeſta, ideoque deſerta eſt: partem Panchæi habitant, quos ex facto, quia ſerpentibus veſcuntur, Ophiophagos vocant. Fuere interius Pygmæi, minutum genus, & quod pro ſatis frugibus contra grues dimicando defecit. Sunt multa volucrum, multa ſerpentum genera. De ſerpentibus memorandi maximè quos parvos admodum, & veneni præſentis, certo anni tempore ex limo concretarum paludum emergere, in magno examine volantes Ægyptum tendere, atque in ipſo introitu fi-

nium, ab avibus quas Ibidas appellant, adverso agmine excipi pugnaque confici traditum est. De volucribus præcipuè referenda Phœnix, semper unica. Non enim coitu concipitur, partuve generatur: sed ubi quingentorum annorum ævo perpetua duravit, super exaggeratam variis odoribus struem sibi ipsa incubat, solviturque: deinde putrescentium membrorum tabe concrescens, ipsa se concipit, atque ex se rursus enascitur. Cum adolevit, ossa pristini corporis inclusa myrrha Ægyptum exportat, atque in urbem quam Solis appellant, fragrantibus archio bustis inferens sese memorando funere consecrat. Ipsum promuntorium quo id mare clauditur, à Cerauniis saltibus invium est.

CAP. IX.

ÆTHIOPIA.

ÆThiopes ultra. Sedem Meroën habent, terram quam Nilus primo ambitu amplexus insulam facit. Pars, quia vitæ spatium dimidio ferè quam nos longius agunt, Macrobii: pars, quia ex Ægypto advenêre, dicti Automolœ: pulchri forma, æqui corporis, parumque venerati opes, aliis veluti optimarum virtutum. In illis mos est, cui potissimum pareant, specie ac viribus legere. Apud hos plus auri quam æris est: ideo quod minus est, pretiosius censent. Ære exornantur, auro vincula sontium fabricant. Est locus apparatis epulis semper refertus: & quia ut libet vesci volentibus licet, ἡλίου τράπεζαν appellant; & quæ passim apposita sunt, affirmant innasci subinde divinitus. Est lacus quo persusa corpora quasi uncta pernitent. Bibitur idem; adeo est liquidus, & ad sustinenda quæ incidunt, aut immittuntur, infirmus, ut folia etiam proximis decisa frondibus, non innatantia ferat, sed pessum penitus accipiat. Sunt & sævissimæ feræ omni colore varii Lycaones, & quales accepimus, Sphinges. Sunt miræ aves cornutæ Tragopanes, & equinis auribus Pegasi. Cæterum oris

oris ad eurum ſequentibus nihil memorabile occurrit. Vaſta omnia, vaſtis præciſa montibus, ripæ potius ſunt quam littora. Inde ingens & ſine cultoribus tractus. Dubium aliquamdiu fuit eſſetne ultra pelagus, caperetne terra circuitum, an exhauſto fluctu ſine fine Africa ſe extenderet: verum & ſi Hanno Carthaginenſis exploratum miſſus à ſuis, cum per Oceani oſtium exiſſet, magnam partem ejus circumvectus, non ſe mare ſed commeatum defeciſſe memoratu retulerat: & Eudoxus quidam avorum noſtrorum temporibus cum Lathurum regem Alexandriæ profugeret, Arabico ſinu egreſſus, per hoc pelagus (ut Nepos affirmat) Gades uſque pervectus eſt, ideo ejus oræ notæ ſunt aliqua. Sunt autem trans ea quæ modo deſerta diximus, muti populi, & quibus pro eloquio nutus eſt: alii ſine ſono linguæ, alii ſine linguis: alii labris etiam cohærentibus, niſi quod ſub naribus etiam fiſtula eſt per quam bibere avenis, & cum inceſſit libido veſcendi, grana ſingula frugum paſſim naſcentium abſorbere dicuntur. Sunt quibus ante adventum Eudoxi adeò ignotus ignis fuit, adeoque viſus mirum in modum placuit, ut amplecti etiam flammas, & ardentia ſinu abdere, donec noceret maximè libuerit. Super eos grandis littoris flexus grandem inſulam includit, in qua tantum fœminas eſſe narrant, toto corpore hirſutas, & ſine coitu marium ſua ſponte fœcundas: adeo aſperis efferiſque moribus, ut quædam contineri ne reluctentur vix vinculis poſſint. Hoc Hanno retulit, & quia detracta occiſis coria pertulerat, fides habita eſt. Ultra hunc ſinum mons altus (ut Græci vocant) Θεῶν ὄχημα perpetuis ignibus flagrat: ultra montem viret collis longo tractu longis littoribus obductus, unde viſuntur patentes magis campi, quam ut proſpici poſſint, Panum Satyrorumque. Hinc opinio ea fidem cepit, quòd cum in his nihil culti ſit, nullæ habitantium ſedes, nulla veſtigia, ſolitudo in diem vaſta, & ſilentium vaſtius, nocte crebri ignes micant, & veluti caſtra latè jacentia oſtenduntur, crepant cymbala & tympana,

pana, audiunturque tibiæ ſonantes majus humanis. Tunc rurſus Æthiopes, nec jam dites ut hi quos diximus, nec ita corporibus ſimiles, ſed minores incultique ſunt, & nomine 'Εσπερίων. In horum finibus fons eſt quem Nili eſſe aliqua credibile eſt. Nuchul ab incolis dicitur: & videri poteſt non alio nomine appellari, ſed à barbaro ore corruptus. Alit papyrum & minora quidem, ejuſdem tamen generis animalia. Aliis amnibus in Oceanum vergentibus, ſolus in mediam regionem ad orientem abit: & quonam exeat, incertum eſt. Inde colligitur, Nilum hoc fonte conceptum, actumque aliquandiu per invia, & ideo ignotum, iterum ſe ubi ad Eoa proceſſerit, oſtendere. Cæterum ſpatio quo abſconditur effici, ut hic aliò cedere, ille aliunde videatur exurgere. Catoblepas, non grandis fera, verum grande & prægrave caput ægrè ſuſtinens, atque ob id in terram plurimum ore converſa, apud hos gignitur: ob vim ſingularem magis etiam referenda, quod cum impetu morſuque nihil unquam ſæviat, oculos ejus vidiſſe mortiferum. Contra eoſdem ſunt inſulæ Gorgades, domus (ut ajunt) aliquando Gorgonum. Ipſæ terræ promuntorio cui ἑσπέρου κέρας nomen eſt, finiuntur.

CAP. X.

ATLANTICUM MARE AC HUIC ADSITA ÆTHIOPIÆ AC MAURITANIÆ PARS.

INde incipit frons illa, quæ in occidentem vergens mari Atlantico alluitur. Prima ejus Æthiopes tenent, media nulli. Nam aut exuſta ſunt, aut arenis obducta, aut infeſta ſerpentibus. Exuſtis inſulæ appoſitæ ſunt, quas Heſperidas tenuiſſe memoratur. In arenis mons eſt Atlas, densè conſurgens, verum inciſis undique rupibus præceps, invius, & quò magis ſurgit exilior, qui quod altiùs quam conſpici poteſt, uſque in nubila erigitur, cœlum & ſydera non tangere modò vertice, ſed ſuſtinere quoque dictus eſt. Contra Fortunatæ inſulæ abundant ſua ſponte genitis,

genitis, & ſubinde alijs ſuper aliis innaſcentibus nihil ſollicitos alunt,beatius quam aliæ urbes excultæ. Una ſingulari duorum fontium ingenio maxime inſignis: alterum qui guſtavere riſu ſolvuntur; ita affectis remedium eſt ex altero bibere. Ab eo tractu quem feræ infeſtant, proximi ſunt Himantopodes inflexi lentis cruribus, quos ſerpere quam ingredi referunt. Deinde Pharuſi aliquando tendente ad Heſperidas Hercule dites : nunc inculti, & niſi quod pecore aluntur, admodum inopes. Hinc jam lætiores agri amœnique ſaltus ebeno, terebintho & ebore abundant. Nigritarum Gætulorumque paſſim vagantium ne littora quidem infœcunda ſunt, purpura & murice efficaciſſimis ad tingendum; & ubique quæ tinxere clariſſima. Reliqua eſt ora Mauritaniæ exterior & in finem ſui faſtigantis ſe Africæ noviſſimus angulus; iiſdem opibus, ſed minus dives. Cæterum ſolo etiam ditior & adeo fertilis eſt, ut frugum genera non cum ſerantur modo benigniſſime procreet; ſed quædam profundat etiam non ſata. Hic Antæus regnaſſe dicitur, & ſignum quoque fabulæ clarum prorſus oſtenditur collis modicus reſupini hominis imagine jacentis,illius,ut incolæ,ferunt tumulus: unde ubi aliqua pars eruta eſt, ſolent imbres ſpargi, & donec effoſſa repleantur veniunt. Hominum pars ſylvas frequentat, minus quam quos modo diximus vagi. Pars in urbibus agunt,quarum,ut inter parvas,opulentiſſimæ habentur procul a mari Gilda, Volubilis,Priſciana. Propius autem Sala & Lixo flumini Linx proxima. Ultra eſt colonia , & fluvius Zilia,& unde initium fecimus Ampeluſia in noſtrum jam fretum vergens promuntorium, operis hujus atque Atlantici littoris terminus.

INDEX

IN

POMPONIUM MELAM.

Prior numerus Librum, ſequens Caput, tertius Verſum indicat.

A.

Apen-

Britan-

C.

Cartenna

Cilicia

K

Croto

Cilicia

E.

E.

F.

Helle-

Helle-

Lerne

Mycenæ

Paræ-

Sipûs

Taurus

V.

X.

Z.

ISAACI VOSSII

OBSERVATIONES

AD

POMPONIUM

MELAM.

ISAACI VOSSII

AD

POMPONIUM MELAM OBSERVATIONES.

In Prooemium.

Verſ. 7. *Et quod ſi non ope ingenii orantis*] In optimis codicibus legitur, *& quod ſine ope.* Unde multò ſincerior & ſimplicior lectio excudi poteſt, hæc nempe; *& quod ſine ope ingenii orantis ipſa ſui contemplatione pretium operæ adtendentium abſolvat.* Non dubito quin ipſe ſic ſcripſerit Mela, neque enim ullum hic locum habere poteſt ἀντίθετον iſtud, quod ſi admittatur, non cohærebunt hæc cum ſuperioribus.

ỳ. 10. *Nunc autem ut quæque erunt clariſſima*] Multo melius & brevius codices noſtri, *nunc ut quæque clariſſima & ſtrictim.* Præceſſit enim *autem.* Mox reſcripſimus, *atque habitentur*, fidem ſecuti veterum codicum & præcipuè Vaticani.

ỳ. 17. *Sciri poſſit atque accipi*] Pintianus, & alii, ejicere conati ſunt hæc duo poſteriora verba, ſed perperam. Mos is eſt Melæ, & aliis autoribus, plura ſæpe idem ſignificantia vocabula conjungere, quamvis & illa ὀβελίζειν conati ſint quidam. Sic ſupra, *adſpici cognoſcique*, & infra cap. XII. *permutat ac miſcet.* Et de Helleſponto; *Diviſas ſpatio pelagoque terras.* Et de Thracibus, *cæterum ad ferociam & numerum, ut multi immitesque ſint, maxime ferax.* Unde adparet falli eos qui nullum verbum in Pomponio redundare exiſtimant. Plura exempla infra afferemus, unde adparebit hunc noſtrum auctorem in tanta brevitate ſæpe eſſe nimium. Huc accedit quod cuique verbo ſua ſit notio. Accipi enim proprie à magiſtro dicitur, tanquam ab eo qui porrigit, ut Fronto vocabulum accipiendi interpretatur. Senſus igitur horum verborum eſt, ſive quis per ſe ipſum, ſive præeunte doctore hæc cognoſcere velit. Verum hoc eſt argutari.

In Cap. I.

Verſ. 1. *Omne igitur hoc, quidquid id eſt*] Verior proculdubio eſt lectio antiquorum codicum quæ ita habet; *Omne igitur, quidquid eſt, cui mundi cælique nomen indidimus, unum id eſt, & uno ambitu ſe cunctaque amplectitur.*

℣. 5. *Qua decurrit meridies*] Decurrit hic accipe pro deorſum currit ut ſæpe. Summum enim ſolis punctum eſt meridies. Inde decurrit ſol, hoc eſt deſcendit. Nihil manifeſtius. Viri docti tamen hæc non intellexerunt.

℣. 6. *Eodemque in duo latera, quæ hemisphæria nominant*] ita reſcripſimus, ſecuti fidem codicis Vaticani, quamvis & ipſa ratio ita legendum eſſe oſtendat. Vulgo *eademque*, quod ineptum eſt: quonam enim referentur illa quæ ſequuntur, *ab oriente diviſa ad occaſum.*

℣. 10. *Antichthones alteram, nos alteram habitamus*] Qui hic annotarunt Pomponium perperam antichthones vocare, qui antomi vel antœci erant dicendi, illi ipſi errant. Duplicem terram ſtatuit Pomponius, uti quoque multi alii, hanc noſtram, & oppoſitam ἀντίχθονα. Qui ἀντίχθονα habitant, ſunt ἀντίχθονες. Diſtinguendum hic tamen, non omnes qui γῆν ἀντίχθονα habitant, eſſe nobis antichthones; ſed illos tantum, qui in oppoſito degunt hemisphærio, quique pedes noſtris adverſos habent. Verum hemisphærium non hic accipit Mela pro illa orbis parte quam horizon à nobis diſterminat, ſed pro hemisphærio auſtrali. Id ipſum quoque faciunt alii ferme omnes veteres, qui per γῆν ἀντίχθονα nihil aliud intellexere, quam terræ hemisphærium auſtrale, vel Oceano, vel zonæ fervidæ interventu à noſtro ſeparatum hemisphærio, ut ipſi exiſtimabant. Verum ita ſi accipiamus, jam neceſſario aliqua pars terræ antichthonum in noſtro eſt hemisphærio, ac proinde non poſſunt vel antichthones, vel antipodes dici, verum antœci: attamen quia major pars hujus terræ ſub horizonte noſtro merſa eſt, alicubi etiam κατὰ διάμετρον nobis oppoſita, recte eam antichthones inhabitare dixit Mela noſter juxta veterum hypotheſin. Notandum hic tamen Antichthones non ita à veteribus accipi uti vulgo pro antipodibus, ſed pro omnibus illis qui oppoſitam terram auſtralem inhabitare credebantur, etiamſi in ſuperiori noſtro degerent hemisphærio. Ita ſemper ab antœcis & antipodibus diſtinguuntur. Verum de his fuſius egimus alibi. Nonnulli tamen aliter hæc verba accipiunt, & hemisphærium Antichthonum hic eſſe ajunt illam orbis partem, quæ eſt infra horizontem, & vel invitis omnibus libris vulgatam illam lectionem ſervant, *eademque in duo latera quæ hemisphæria nominantur, ab oriente diviſa ad occaſum*; duoque iſta hemisphæria Melæ non ſeparari ajunt alveo Oceani in zona torrida, ſed horizonte & oceano ipſo, qui illi reſpondet. Alveum enim zonæ torridæ, non hemisphæria, ſed maculas tantum binas, uti

uti vocat Macrobius, utrinque distinguere. Fieri autem non posse ut Oceanus decussatim quatuor maculas separet, quas sigillatim ambit. Licet hæc opinio magnos habeat autores, falsa est tamen, & menti Pomponii contraria. Ille enim non quatuor maculas, ut Macrobius, sed duplicem tantum statuit terram, hanc nostram, & oppositam, ut diximus, australem. Jam vero scire velim quid sit terra divisa ab oriente in occidentem? Cur magis ab ortu in occasum, quam à meridie in boream? Verum quid verbis opus est? ipse Pomponius, cum inquit, antichthonum terram propter ardorem intercedentis plagæ incognitam esse; ostendit, illam totam ad Austrum fuisse sitam. Item infra cap. IX, cum antichthones nobis à meridie oppositos facit, & illo, & aliis locis, mentem suam satis prodit.

ỷ. 11. *Illius situ ob ardorem*] Hoc maluimus, quam quod in omnibus exstat libris, *illius situs*, & deinde *incognitus*. Statim postea Vaticanus & alii, *porrecta ad occasum*, cum alii legant *in occasum*. Verum tum in sequentibus legendum fuerit, *& qua sic jacet*. Sed tamen quæ ab oriente in occidentem extenditur tellus potest etiam esse brevissima. Alteram itaque omnium antiquorum, quos vidimus codicum, secuti sumus lectionem, *ab ortu porrecta ad occasum*. Juxta enim hypothesin Melæ, si ab ortu ad occasum latissime sumptum extendebatur veteribus cognita tellus, necessario longior erat quam latior.

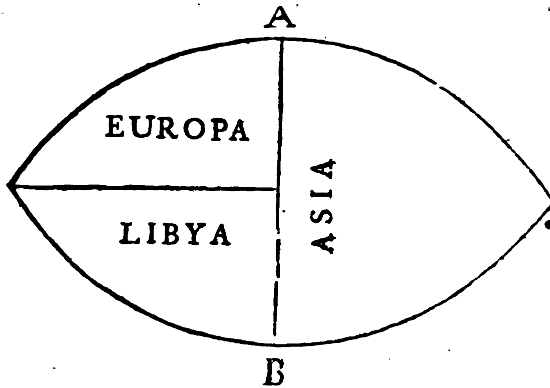
ỷ. 13. *Aliquanto quam ubi latissima est longior*] Imo non aliquanto, sed plus duplo major est longitudo, juxta aliorum veterum opinionem. Nam qui minimum dixere, ad centum & octoginta gradus terræ cognitæ longitudinem extenderunt. Multoque etiamnum longiorem fecere aliqui ex vetustissimis Græculis, qui terram sibi notam per universam zonam extendunt, vicinosque Gadibus esse orientales Indos. Ipse quoque Ptolemæus nimium orbem hunc nostrum versus ortum extendit, cum pleraq; ferme orientis loca decem minimum gradibus orientaliora facit quam debuerat. Attamen non multum erraverit Mela, si quis tantam οἰκουμένῃ tribuat latitudinem quantam Ptolomæus, & alii, & præterea cogitet gradus latitudinis in nostra zona arctius constringi, spatiumque illud vastum licet, multum tamen contrahi. Sane videtur quoque Dionysius Alexandrinus non multo longiorem fecisse quam latiorem terram habitatam, cujus versus non intellectos à quoquam hic adscribemus.

Μνήσομαι ὠκεανοῖο βαθυῤῥόου ἐν γὰρ ἐκείνῳ
Πᾶσα χθὼν, ἅτε νῆσος ἀπείριτος, ἐστεφάνωται.

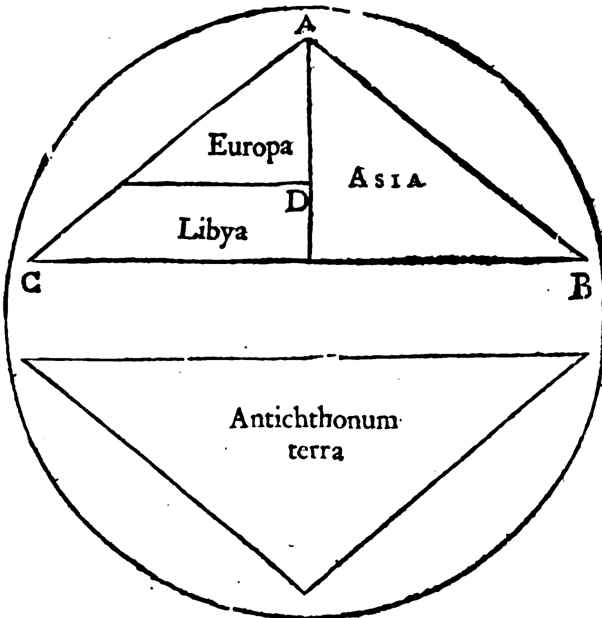
Οὐ μὲν πᾶσα διαπρὸ περίδρομος, ἀλλὰ διαμφὶς
Εὐρυτέρη βεβαυῖα πρὸς ἠελίοιο κελεύθους
Σφενδόνῃ ἐοικυῖα.

Quot hic ſunt apices, tot quoque interpretes hic locus habuit. Ὁ πάνυ Salmaſius diſtinctione voluit locum ſanare hoc pacto; ἀλλὰ διαμφὶς Εὐρυτέρη, βεβαυῖα πρὸς ἠελίοιο κελεύθους &c. Verum nullus commodus ſenſus exinde poſſit formari. Nam quid ſibi vult, rogo, inſula utrinque latior, διαμφὶς εὐρυτέρα? Quid illud quod ſequitur, βεβαυῖα πρὸς ἠελίοιο κελεύθους? Quod autem putat Euſtathium recte hunc locum eſſe interpretatum, & in hoc fallitur. Sed neque ὀξυτέρη locum hic habere poteſt. Ex Scholiis Euſtathii hoc in marginem pro varia lectione irrepſit. Nihil certius, nihil clarius vulgata lectione, quam Rufus Feſtus, quam Priſcianus, quam Euſtathius aliiq; veteres Scholiaſtæ licet non intellectam adprobant. Dicit terram, ſive inſulam hanc, non eſſe prorſus rotundam, ſed eſſe aliquantum in longum extentam inter occaſum & ortum Solis. Ita enim vocat ἠελίοιο κελεύθους. Verum hoc omnes interpretes in errorem egit, quod putarint εὐρυτέρην hic accipi more tralativo, de latitudine Orbis habitati à meridie in ſeptentrionem. Atqui latitudo accipitur etiam pro ſpatio ab ortu in occaſum. Longitudo vero à polo ad polum. Ariſtot. II. de Cœlo cap. II. Λέγω δὲ μῆκος αὐτοῦ τὸ κατὰ τοὺς πόλους διάστημα. Et ſane putabant illi longitudinem ſemper eſſe quæ ſit inter vertices mundi. Latera itaque vocabant partes inter ortum & occaſum ſibi oppoſitas. Plane illo quoque modo accepit Cicero, cum alibi, tum etiam in ſomnio Scipionis; *Omnis terra quæ colitur à vobis, anguſtata verticibus, lateribus latior, parva quædam inſula eſt.* Hinc factum eſt ut dextras mundi partes plurimi ad orientem collocaverint, ſiniſtras vero ad occaſum. Verum alii non ſitum univerſi terrarum orbis, ſed tantum οἰκουμένης ſuæ conſiderantes, ut latera terræ aliter ſumſere, ita quoque dextra & ſiniſtra; ea ad ſeptentrionem & meridiem conſtituentes. Atque hæc quidem de hoc Dionyſii loco dixiſſe ſufficiat, cui plane contrariam adfinxit mentem Euſtathius, quique eum ſequuntur. Horum autem opinio multo abſurdior adparebit ſi quis adtendat figuram quam orbi tribuit Dionyſius.

Quam enim abſonum fuerit, ſiquis dicat, hanc figuram non eſſe plane circularem & περίδρομον, ut inquit Dionyſius, quia communis utriusque coni baſis A B. ſit latior. Dicere enim debuiſſet contrarium, ideo non eſſe rotundam terram quia nimis eſt anguſta in A B. Quamvis autem hæc ſufficere

ſufficere exiſtimem, prætermittere tamen non poſſum, quin unum etiamnum addam; nempe me ſatis mirari non poſſe, quomodo fieri poſſit, ut Europa & Libya alterum efficiant conum, & tamen Libya trapezii habeat formam, cui eam ſimilem eſſe inquit. Puto erraſſe Dionyſium & confudiſſe duas diverſas opiniones, eorum qui orbem habitabilem ὠοειδῆ vel κωνοειδῆ uti ipſe, & illorum qui aliter κωνοειδῆ ſtatuebant, hoc ſcilicet pacto.

Talem

Talem orbi habitabili formam tribuerunt Aristoteles, & complures alii. Hic coni à se invicem distinguuntur aut zona torrida, aut oceano juxta alios. Utrumque vero tropicum, basin faciebant, & nostræ, & oppositæ antichthonum terræ. Ad basin vero est latitudo. Itaque metæ A B C. quæ nostram habitabilem repræsentat, latitudo est C B. Manifeste vero hic Libya trapezii Scaleni habet figuram, cui etiam eam adsimilat Strabo, nempe C D. Atque hoc quidem modo omnia sibi optime conveniunt.

℣. 16. *Nec amplius decem millibus passuum patens*] Ita quoque Cornelius Nepos & T. Livius, aliique, quos longum esset enumerare. Magna tamen est auctorum in latitudine huic freto adsignanda discrepantia, prout nempe vel proxima littora, vel promuntoria, vel quas utrinque ponunt insulas, accipiunt. Verum hæc mensura parum admodum abit à veritate, si comparetur cum intervallo, quod alii faciunt. Extantissima utriusque continentis promuntoria, non ultra quatuordecim millia à se invicem recedunt.

℣. 17. *Terras aperit atque intrat*] Eorum opinionem sequitur, qui statuebant Oceanum terras irrumpere, & omnia ea mediterranea quæ mox recenset maria efficere, quod falsissimum esse vix aliquis est hoc seculo paulo eruditior, qui colligere non possit. Nescio vero quid in mentem venerit Pintiano, ut hunc locum corrigeret, vel corrumperet potius.

℣. 22. *Ingens iterum magna Paludi*] Ita correxerunt alii, perperam tamen. Vaticanus Codex legit, *& magno paludi*. Verum quamvis ille codex omnium longe sit antiquissimus, habet tamen & iste suos nævos, ut multis aliis locis ostendemus. Alii veteres codices ita concipiunt hæc verba, *Quo cum est acceptum ingens iterum, & magno se extendit ambitu; cæterum exiguo ore paludi conjungitur*. Atque ita edendum curavimus.

℣. 29. *Cimmerius Bosporus*] Aliqui codices habent, *qua paludi emittitur Cimmericus Bosporus*. Quod nonnulli viri docti interpretari conati sunt, tanquam si *emittere* & *immittere* idem esset. Sed plane contra fidem librorum veterum, omnemque adeo rationem. Cætera enim maria hactenus terras influere opinio fuit Melæ, paludem vero Mæotida non videtur sensisse donum esse Oceani. Supra enim dixit hanc conjungi Ponto Euxino, hic vero committi, quod idem est. Et sane ita quoque Herodotus, quem passim sequitur, qui Mæotin, matrem Ponti nominat, uti quoque multi alii. Perpetuus enim aquarum ex Mœotide in Pontum decursus Matris ei nomen indidisse videtur. Alii tamen obstetricem vocant, & inde dictam esse Μαιῶτιν. Stephanus in voce Μαιῶται. Τὸ θηλυκὸν Μαιῶτις, ὡς Μαιῶτις λίμνη,

λίμνη, ἣν φασὶ πληθῆναι ἀπὸ τοῦ μαιᾶν εἶναι Εὐξείνου πόντου. Ita constituendus locus ille vulgo corruptissimus, quem alii variis modis emendare conati sunt. Paulo aliter Hipparchus in scripto inedito περὶ τῶν δώδεκα ζωδίων. Τὸν Πόντον ἔνθα ἐστὶν ἡ Μαιῶτις λίμνη, ἐν ᾗ πᾶς ἰχθὺς ἀπομαιοῦται, ὅθεν καὶ αὕτη ἡ λίμνη Μαιῶτις ὀνομάζεται.

℣. 32. *In mediam fere Maotida defluit*] Ideo in mediam Mæotida dicit defluere Tanain, quia sub eodem meridiano situm esse existimabant veteres ostium Tanaidis, & Bosporum Cimmerium. Itaque medium istum lacum transire ajunt & in Pontum egredi per Bospori angustias tanquam per suum ostium. Sane hunc Bosporum Cimmericum, Tanain quoque vocari, alibi ostendimus. Strabo vero etiam totam Mæotida partem vocat Tanaidis. Eadem est ratio, ut puto, quamobrem Hellespontus Borysthenes dictus sit. Ex Stephano enim & Hesychio adparet, Hellespontum ante Helles casum ita fuisse appellatum. Quærunt causam eruditi, nec tamen inveniunt. Verum non dubito, quin hæc sit verissima; nempe quod cum maxime septentrionale Ponti punctum sint ostia Borysthenis, eaque sita sint ex adverso Bospori Thracii; Pontum Euxinum tanquam lacum considerarint, quem Borysthenes, aliique amnes efficerent. Ut itaque Bosporus Cimmerius dictus est Tanais ab opposito Tanaidis ostio, ita quoque Hellespontus nomen accepit Borysthenis propter eandem causam. Per Hellespontum vero noli hic intelligere Hellesponti angustias, sed Propontida totam, quemadmodum vetustiores Græci accepere hoc vocabulum. Solinus cap. x. hac de causa vocat magnum Hellespontum. Fugit hoc Salmasium, qui verba Solini refingere conatur.

℣. 32. *Et ex diverso Nilus in pelagus*] Meliores libri; *Ex adverso Nilus in pelagus*, uti reponendum. Paulo post verba illa; *Ad Nilum Africam, ad Tanain Europen*, absunt à Vaticano codice.

In Cap. II.

Vers. 12. *Ora ejus cum alveo Nili amnis ripis descendit in pelagus*] Hæc est constans omnium librorum lectio. Pintianus hic reposuit *ripa*, eumque secuti sunt omnes alii interpretes Melæ. Nos veram lectionem reduximus. Sensus horum verborum hic est; extremam illam Asiæ oram, illic nempe qua est Nili alveus qui Asiam ab Africa separat, cum sua quoque ripa in pelagus descendere, diuque quemadmodum mare mediterraneum incedit,

ad

ab occaſu verſus ortum, ita quoque porrigere littora ſua. Nam usque ad Sinum Iſſicum videntur terræ pelago irruenti obedire, & tantum oblique adjacere, ut infra inquit. Ripas enim & littora πλησιωλικῶς accipi pro ripa & littore notum eſt omnibus.

ỷ. 15. *Ad Helleſponticum fretum extendit*] Quidam libri *Helleſpontum.* Melius *Helleſpontium*. Sequentia quoque Codices meliores ita legunt; *Ab eo iterum obliqua ad Boſporum. Iterum iterumque ad Ponticum latus curva &c.* Poſtremum hoc verbum in multis libris non comparet. Tædet tam minuta monere.

ỷ. 18. *Ipſam gremio ad Tanain usque complexa*] Ita emendavimus ſecuti ferme Vaticanum & alia exemplaria in quibus legitur, *ipſa gremio.* Vulgo editur, *inde eam gremio.*

ỷ. 20. *Seres media Eoa partis incolunt*] Rem acu tetigit, cum Seras media Eoi lateris tenere ſcribit. At vero quantum à veritate receſſit Ptolemæus, & qui eum ſequuntur, quum tractum Aſiæ, qui eſt ultra Auream Cherſoneſum ac Sinum magnum Auſtrum verſus vaſte adeo extendit, ac Sinas in eo collocat? Sinenſes hodiernos antiquorum Seras qui eſſe dubitat, is quoque dubitet licet, idemne nunc atque olim Sol luxerit. At vero inſigniter falluntur, qui exſtimant Sinas vel Thinas veteribus celebratos eosdem eſſe, ac ſint Sinenſes vulgo dicti. In toto eo regno, Sinæ & Sinenſium nomen ignotum eſt. Genus iſtud hominum omne id ſcit, quod ſparſim norunt cæteræ gentes, quæ cum iis comparatæ, pro barbaris merito haberi poſſint, ſi ſolos exceperis Græculos; unum tamen hoc ignorant vocabulum. Sed ſane mera factum eſt imperitia, ut vaſtum illud Serum imperium, quo nullum in orbe unquam illuſtrius fuit, Sinarum nomine cognoſcatur. Mirum nemini obſervatum hactenus Sinas eſſe regnum iſtud quod vulgo *Siam* vel *Sian* vel etiam *Siim* adpellatur. Sinarum metropolin Sinas vel Thinas vocat Ptolemæus. Quis dubitare poſſit, quin illa ſit ea ipſa, quæ nunc Siam appellatur; regia nempe Siamenſium, ac ſita in inſula ad orientalius oſtium fluminis dicti Me-nam, quod matrem aquarum Indi interpretantur. Longe is oritur è lacu Chiamay, ac totus in ditione Siamenſium fluit, donec tribus tandem oſtiis in Oceanum effluat. Regnum hoc etiamnum nobile, olim tamen multo fuit nobilius. Diminutum eſt multum, ex quo reges complures huic à multis ſeculis ſubditi, rebellare cœperunt. Illo tempore, nondum detecta illa Tartariæ parte, quæ orientem verſus excurrit, non niſi tria ultra Indum vaſta imperia noſcebantur,

Serum,

Serum, Indorum, ac inter utrosque situm, Siamensium, quod veteres Sinarum adpellarunt. Quidquid à Gange Seras adusque interjacet, id olim reges Siam possederunt. Primi Arabes Seras cum Sinis confuderunt, quorum errorem postea secuti sunt alii. Verum hæc obiter, ut ostenderemus, quos vulgo Sinenses dicimus, rectius Seras adpellari; Sinas vero antiquorum, hodiernos esse Siamenses.

ỷ. 23. *Nisi ubi æstus inhabitabilem efficiunt*] Ita vulgo editum, cum tamen in omnibus codicibus scriptum sit, *nisi quod æstus*. Quid vero facilius, quam unius literæ additione illam, quam dedimus, lectionem reponere?

Ibid. *Diu continuis gentibus occupant*] Illud *diu*, abest in quibusdam libris, ut nonnullis quoque jam observatum eruditis. Minus tamen rectè. Indicum enim pelagus multo longius quam ipsa extenditur India. Hujus enim terminus Indus fluvius. Illud vero quam late extendatur, neminem vel paulo eruditiorem latere puto.

ỷ. 26. *Indis proxima est Ariane, deinde Aria.*] Ariam hic non recte collocat, tanquam si littoralis esset regio. Hoc miror neminem hic reprehendisse, illud vero reprehendisse, quod Ariam & Arianem diversas faciat, cum tamen in eo prorsus nihil commiserit. Verum operæ pretium hic est paucis ostendere, quamnam veteres differentiam inter Arios & Arianos statuerint, quoniam hæc res multos eruditos in errorem egit. ὁ πάνυ Salmasius aliquot locis eos distinguit, alibi vero eosdem esse adfirmat in suis ad Solinum commentariis. Verum ita sese res habet. Aria regio semper dicta fuit illa tantum portio terræ, quæ ad Arium flumen erat sita, Arii vero qui illam inhabitabant. Non tantum usq; ad tempora Alexandri Magni & successorum ejus, verum etiam multis seculis postea Ariæ iidem fuere termini, quos Ptolemæus & alii huic adsignant. Scio quidem Herodotum & Pausaniam narrare Medos dictos fuisse Arios ante adventum Medeæ, verum id nihil ad rem facit, etiamsi verum sit: & forsan fabella est. Imo ausim adfirmare esse fabellam, cum Medi jam ab ipso statim initio ita sint dicti, nec ullum aliud habuerint nomen. Ariane vero longe alia est. Nomen id inauditum ante tempora Alexandri. Verum postquam ab Ariis subacti fuere, Bactrii, Gedrosi, Sogdiani, aliæque complures gentes, factum est, ut pleræque istæ regiones, Ariorum dicerentur provinciæ. Plinius itaque Gedrosos, Arachotas, & Paropamisadas vocat Ariorum Satrapias. Quod non ita interpretandum, uti Salmasius interpretatur, tanquam si Plinius omnes hos populos Arios vocaret, sed quod essent in di-

tione Ariorum. Nemo unquam ullam ex his gentibus ſub Ariorum nomine comprehendit. Arii tantum unius regionis dicuntur incolæ. Longe alia eſt Ariana. Illa enim extenditur ab Indo flumine, usque ad os ſinus Perſici. Comprehendit vero præter ipſam Ariam, has quoque regiones, Gedroſiam, Drangianam, Arachoſiam, Paropaniſum, Bactrianam, Sogdianam, Parthiam, Carmaniam, & ſi quas alias regiones ſubegerunt aut Menander, aut alii, vel ante, vel poſt illum, Ariorum duces. Aria itaq; nomen unius tantum regionis, Ariane vero totum continet Ariorum imperium. Attamen quædam ex ſupradictis provinciis non totæ ſub Arianes nomine continentur. Carmaniam vero integram contineri teſtatur Strabo cum alibi, tum etiam, cum inquit Carmaniam ultimam eſſe partem Arianæ; Ἡ δὲ Καρμανία τελευταία μέν ἐστι τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ ἐκβολῆς. Prius dixerat Aſiæ, Perſis ſubditæ, & extra Taurum ſitæ primam ab Indo partem conſtituere Arianen; Μετὰ δὲ τὴν Ἰνδικὴν ἐστὶν ἡ Ἀριανή, μερὶς πρώτη τῆς ὑπὸ Πέρσαις. Varias deinceps Arianæ recenſet provincias & gentes: tandem addit hæc quæ mox attulimus verba. Attamen merito hic aliquis dixerit; Si Ariana prima eſt portio, quomodo Carmania poſtrema eſſe poteſt, cum ſit pars Arianæ? Omnino Strabonis verba ita refingenda ſunt; ἡ Ἀριανῆς μερὶς πρώτη &c. Sic omnia clara & manifeſta fiunt. Melæ autem verba ſic accipienda, ac ſi dixiſſet Indo proximam eſſe Arianam, dein ipſam Ariam, unde reliquis nomen. Verum in eo peccavit, quod littoralem fecerit Ariam.

ỳ. 27. *Et Cedroſis, & Perſis, ad ſinum Perſicum*] Græcis quoque Γεδρωσοὶ & Κεδρωσοὶ dicuntur. Hoc leve & jam ſexcentis obſervatum. Illud majoris momenti, quod hic Carmaniam omiſerit, quam tamen inter Gedroſiam & Perſida mediam recenſere debuerat. Ipſum hoc non ignoraſſe adparet ex eo, quod infra Carmanios ad introitum ſinus Perſici recte collocaverit. Nihil tamen mutandum videtur, ſic enim & infra; *Interiora Cedroſi, dehinc Perſæ habitant.*

ỳ. 28. *Ab iis, quod in Africam reſtat Æthiopum eſt*] Veteres aliquot codices hic legunt, *quæ in Africam reſtat.* Quod perinde eſt. Senſus manifeſtus; ait, quidquid Aſiaticæ oræ verſus meridiem ſitæupereſt poſt Arabiam, id Æthiopiæ nomine cenſeri.

ỳ. 29. *Illinc Caſpiani*] Κασπιανῆς meminit Strabo. Obſervandum vero eſt ut ab Ariis Ariani, Sogdiis Sogdiani, Bactriis Bactriani, Drangis Drangiani, ita quoque à Caſpiis formari Caſpianos. Non tamen confundi

fundi hæc nomina, nisi ab ἀγεωγραφήτοις, & ex prædictis patet, & magis ex sequentibus patebit.

℣. 32. *Candari & Paricani*] Cave hos Candaros cum Gandaris Indiæ confundas, nulla enim earum gentium, quas hic recenset, non extra Indiam est. Verum hi Candari sunt Sogdianæ populi, & Plinio & Ptolemæo, quamvis apud priorem non recte Gandari vocentur; Isti enim erant in India, sic dicti à fortitudine. Hesychius, Γάνδαρος, ὁ ταυροκράτης παρ' Ἰνδοῖς. Nescio quare Gandaros cornutos faciat Salmasius legendo ταυροκέρατος. Gandaros tanquam fortissimam gentem describunt veteres. An hoc vocabulum olim taurum significarit nescio, nostro seculo *ganda* Indis est Rhinoceros. Et hoc vero similius, si ab animali ipsis nomen accesserit, à Rhinocerotum multitudine sic dictos. Pro Paricanis vero omnium codicum fide reposuimus *Parianos*. Apud Plinium vocantur Paricani, sed antiqui codices legunt hoc loco *Partani*, pro *Pariani*. Ex Herodoto qui Paricanios populos recenset, & Plinium & hunc nostrum corrigere conati sunt viri docti. Sed *Pariani*, quod est in omnibus veteribus libris, rectum est omnino. In tabula Peutingeri & Geographo anonymo Ravennate vocantur *Bariani*. Fieri tamen potest, ut cũ Paricanis iidem sint.

Ibid. *Susiani, Pharmacotrophi*] Pro Susianis, quibus hic nullus est locus, reposuimus *Sugdiani*, secuti vestigia veterum codicum, in quibus erat *Subdiani* aut *Subsiani*. Nam & Σουγδιανοὶ & Σογδιανοὶ Græcis dicuntur. Pro Pharmacotrophis, etiam rescripsimus Harmatotrophi, quemadmodum Plinius. Male quidam Harmatotropos corrigunt à vertendis curribus. Ἁρματοτρόφοι sunt qui curules equos alebant, unde ἁρματοτροφεῖν & ἁρματοτροφία. Quam id usitatum Scythis, ostendunt etiam alia eorum nomina, idem fere significantia, Hamaxobii, Heniochi, quæ Græci illis indidere.

℣. 33. *Bomarei, Coamani, Rophanes*] Et hæc quoque verba ex Plinio inserserunt. In omnibus fere quæ vidi codicibus antiquis, ita scribitur, *Comari, Comani, Ropanes, Dahæ*. In nonnullis tamen *Coamani*. Scribendum est, ut opinor, *Comari, Comani, Paropanisii, Dahæ*. Isti Bomarei nusquam terrarum unquam exstitere. Meliores codices Plinii legunt ita uti hic, *comari*, vel *commori*; unde adparet vulgatam lectionem esse falsam. Comani vero quos hic Comaris vel Chomaris jungit Mela, iidem sunt atque Κῶμοι Ptolemæi. Hos enim ille statim aliis subjungit in descriptione Bactrianæ: Χόμαροι ὑφ' οὓς Κῶμοι. Uti autem à Sogdiis Sogdiani, à

Bactriis Bactriani, ut statim monuimus, ita quoque à Comis Comani. Plinius vocat Coamanos, sed hoc vocabulum à mala forsan manu è Pomponio in Plinium migravit. Vetusta enim exemplaria habent *Commani. è Ropanis*, quomodo legit optimus codex, fecimus *Paropanisii*, quod ut spero nemo reprehendet. Posset quoque aliquis hic legere *Rabanna*, sed illi longius hinc absunt.

Ibid. *Super Scythas Scytharumque deserta, ac super Caspium sinum*] Inepta prorsus lectio, & ex qua nullum bonum sensum effeceris. Vaticanus codex habet, *super Scytha.* Scripsit Mela; *Super Scytha, Scytharumque deserta. At super Caspium sinum Comari, Massageta &c.* Non autem est quod quisquam miretur Comaros vel Chomaros hic denuo recenseri. Sunt enim diversi à supra memoratis. Distinguunt etiam illos Plinius, & Ptolemæus. Isti in Bactrianis, hi vero in Sacis erant siti. Qui in Sacis Κόμαροι, alii vero Χόμαροι à Ptolemæo appellantur.

v. 36. *Cimmerii, Scytha, Heniochi, Georgi*] Omnes codices antiqui legunt; *Cimmerii, Cissi, Antiacha, Georgili.* Scripsit Mela; *Cimmerii, Cissianti, Achai, Georgi.* Eodem pæne modo Plinius lib. VI. cap. XIII. *Vltra eos plane jam Scytha, Cimmerii, Cissianti, Georgi, & Amazonum gens.* Ita quoque hunc locum olim jam emendarat frater meus ὁ μακαρίτης Gerardus, in suis ad Valerium Flaccum notis, brevi à nobis in lucem edendis.

Ibid. *Corsita, Phorista, Riphaces*] Profligatissima lectio. Constanter tamen ita legitur in omnibus, quæ vidi, exemplaribus vetustis. Olim tentabam, *Cerceta, Opharita, Riphaes.* Opharitas in hoc tractu recenset Plinius, dictos ab Ophero fluvio. Cercetæ noti sunt ex omnibus. Infra eos Cerceticos vocat. Rhiphæes sunt Ῥιπαιεῖς, iidem qui Rhiphæi. Attamen vix me contineo, quin ita rescribam *Coraxi, Pterophorita, Rhiphaes.* Πτεροφόρος regio nota est ex Herodoto & aliis, à lapsu nivium instar pinnarum ita nominata. *Corsi* vero corruptum ex Coraxi. Infra quoque montes Coraxici, in MSS plerisque *Corsici* dicuntur, vel *Corxici*. Aliorum ad hunc locum ineptas conjecturas confutare non est operæ pretium.

ŷ. 37. *Mardi Antibarani*] Hæc quoque inepta est lectio. Libri veteres legunt, *Mathi, Antibarani,* Legendum, *Matiani, Tibarani.* Vicinæ vero sibi invicem sunt hæ gentes ut constat ex Herodoto. Cave autem hos Matianos vel Mantianos confundas cum aliis ejusdem nominis populis sitis in Media, Hyrcania, & alibi. Quos enim hic nominat Mela, iidem sunt, atque illi, quos Herodotus, & alii, ad dextram Halyos fluvii recensent.

ſent. Male vero quidam hic Mardos tuentur, & contra libros veteres & contra veritatem ipſam nempe ex Herodoti Thalia; Μάκρωσι, καὶ Μοσυνοίκοισι, καὶ Μάρδοισι τριηκόσια τάλαντα προσέτετακτο. Sed nulli illic terrarum unquam fuere Mardi. Notant viri docti in aliis codicibus ſcribi. Μάρσυσι. Lego Μαρσί. Mares populus vicinus Moſynœcis. Stephanus, Μάρες ἔθνος προσεχὲς Μοσυνοίκοις. Meminit eorum alibi ipſe etiam Herodotus.

ỷ. 38.. *Et notiora jam nomina Medi*] Ex veteribus libris repoſuimus *Amardi*. Agemus vero de his infra.

ỷ. 39. *Murrani, Vegeti, Cappadoces, Gallograci*] Ita habent codices nonnulli. In aliis vero libris manu exaratis hoc modo locus hic concipitur; *Mirorani, Vargeti, Cappadoces, Graci*. Muriani poſſint dicti videri à portione quadam Armeniæ minoris, quam Μυριανὴν vocat Ptolemæus. Sed Muriane illa longius abeſt à Ponto Euxino, & à ſerie gentium, quas hic recenſet. Præterea cum inquiat ſe notiora hic nomina recenſere, potius adducor ut credam ita eum ſcripſiſſe; *Mariandyni, Veneti, Cappadoces, Gallograci*. Mariandynos & alii cum Henetis nominant. Non vero recte quidam Henetos ubique reponunt pro Venetis; utrumque enim dixere veteres.

ỷ. 41. *Eadem gentes interiora littera tenent*] Mirum quantum locus hic exercuit viros eruditos, quamque hic omnia turbarunt, ut ſenſum aliquem efficerenr. Et tamen ſi ordinem ſeriemque Melæ adtendiſſent, non tantos de tantilla re fluctus commoviſſent. Poſſit alicui videri legendum hic eſſe, *anteriora littora*. Verum conſideremus modum, quem tenuit Mela in deſcribenda Aſia. Poſtquam Indos, Seras, & Scythas, qui totum Aſiæ tractum orientalem poſſident, nominavit, auſtralem oram deſcribit, in eaque deſcribit Arianos, Arios, Gedroſos, Perſas, Arabas & Æthiopas. Tranſit dein ad partem borealem, & ad reliquam Scythiæ partem, gentesque aliquot Scythicas, iisque vicinas enumerat. Ab his dein tranſit ad illos populos quos interiora Aſiæ habitare inquit, quique Scythicis ſubtenduntur, eorumque explicat nomina, à Sogdianis & Bactris, usque ad Helleſpontum fere. Ultimam dein facit ſeriem ex iis gentibus, quæ ab Indi ſuperioribus partibus, usque ad mare Ægeum & Mediterraneum extenduntur. Has quoque gentes interiora Aſiæ occupare ait, inferiores quidem ſupra memoratis, ſuperiores vero illis quas primo ordine recenſuit, illis nempe qui auſtrale latus Aſiæ claudunt. Ex his adparet, non hic eſſe legendum, *anteriora littora*, jam enim primo ordine oram littoralem abſolvit; ſed vero *interiora & littora*. Ait enim gentes illas ſupra memoratas meridiem

versus, Arianos nempe & Gedrosos, tam vastas esse, ut non littora & ora tantum occupent, sed etiam interiora terrarum teneant.

℣. 42. *Super hunc Parthi, Assyrii & Babylonii*] Pessime de hoc loco Melæ meriti sunt & Pintianus, & omnes alii interpretes. Clamant illi manifeste falsum esse Babylonios sitos esse supra sinum Arabicum, cum supra sinum sint Persicum. Sed profecto ipsi & in hoc, & in sequentibus falluntur. Accurata est & valde Geographica apud auctorem nostrum hæc Asiæ descriptio, verum ipsi meras offudere tenebras. Reducenda est omnino vetus lectio, quam omnes veteres præ se ferunt codices. *Super hunc sunt Parthi & Assyrii: super illum alterum Babylonii, & super Æthiopas, Ægyptii. Ripis Nili amnis & mari proxima iidem Ægyptii.* Primo hic notandum *super*, similiter atque à Græcis τὸ ὑπὲρ accipi, de loco septentrionem versus. Ait itaque super sinum Persicum esse Parthos & Assyrios. Super sinum Arabicum, Babylonios; super Æthiopas vero, Ægyptios. Recte vero dicit Babylonios esse super sinum Arabicum, non super Persicum. Nam si fines Babyloniorum in parte quæ adversa est pelagi ostio sunt constituendi, ut ipse infra ait, necessario sequitur illos esse ante Sinum Persicum, non super. Sed recte dicuntur esse super sinũ Arabicum septentrionem versus: Arabes enim non hic locum habere possunt, supra enim jam illos memoravit, cum inquit eos ambire sinum Arabicum. *Super* vero Pomponio, & aliis dicuntur passim, non illi qui littora tenent, verum isti qui interiores colunt terras, sive septentrionem, sive meridiem versus. Utroque etiam modo τὸ ὑπὲρ accipi à Dionysio annotavit Eustathius. Nempe quia altiores & sublimiores existimabunt orbis partes boreales, ideo etiam superas vocabant. Aristoteles tamen, & alii, in contraria fuere opinione & hanc orbis partem opposita australi depressiorem esse credebant; sed hujus Philosophi verba alias explicabimus. Longe autem diversa est ratio quamobrem provinciæ quædam in superiores & inferiores divisæ fuerunt. Operæ pretium est hoc paucis indicare, quia viri docti ridiculas admodum rationes proferunt, quamobrem Germania, Pannonia, Mœsia, aliæque provinciæ in superiorem & inferiorem dividebantur. Nimirum hæc est vera istius appellationis causa. Fluminum partes superiores dicuntur eæ, quæ magis vicinæ sunt fontibus; inferiores magis vicinæ mari. Provinciæ itaque fluviis adsitæ, uti Rheno Germaniæ; Danubio Rhætiæ, Pannoniæ, Mœsiæ; Nilo Ægyptus; si in partes dividerentur; semper ea provincia quæ fontibus fluminis esset propior, superior dicebatur; sequens vero, ostiisque flu-

fluvii & mari vicinior, inferior. Partes istas superiores & mediterraneas Græci similiter vocant τὰ ἄνω, maritimas vero τὰ κάτω. Verum hæc obiter. Redeamus ad Melam.

℣. 47. *Extra autem Lycia & Pamphylia*] Codices aliquot (recentiores tamen) legunt *Lydia*. Frustra, Lydos enim jam supra retulit. Verum inversum hic esse ordinem Geographicum notant interpretes. Lycia enim sequitur Pamphyliam. Attamen copula ista conjunctiva his tantum duobus interposita, ostendit illum voluisse has duas simul appellare gentes, uti & multi faciunt alii, Lyciamque tanquam potiorem prius nominasse. Imo vero ipsi errant qui Melam hic reprehendunt. Pamphyliæ enim ora litoralis, olim Lyciæ fuit adtributa. Hinc Stephanus, aliam etiam Lyciam facit, quam distinguit ab altera. Ἔστι καὶ Λυκία ἡ πρὸς Κιλικίαν, ἧς ἦρχε Σαρπηδών. Errat tamen Stephanus, eadem enim erat, ut fusius infra docebimus, ubi de Lycia agemus.

In Cap. III.

Vers. 3. *Ora ejus forma littorum à Tanai ad Hellespontum*] Ita constanter omnes manu exarati libri. Τὸ *ora ejus*, glossema esse existimabat vir optimus Andreas Scottus. Sed multo acutius Pintianus, qui sequentia duo vocabula glossam redolere existimabat. Hujus opinioni & alii accedunt, præsertim cum in eadem periodo mox sequatur, *contrariis littoribus*. Sed profecto non tam siccus est ubique Pomponius noster, ut nullum in eo verbum redundet. Præterea multis locis differentiam facit inter oram & littus. Vel ex ipsa præfatione, cum inquit se oras & litora descripturum, satis adparet oræ vocabulum multo apud eum latius patere, quam litoris. Litus namque proprie rectum aliquem videtur significare tractum, & apud hunc & apud alios: ora vero tractum universum maritimum, qui ex variis constat litoribus. Græci similiter distinguunt inter ἀκτὴν & αἰγιαλόν. Quod autem mox litoris vocabulum in eadem occurrat periodo, non magis quenquam offendere debet, quam quod Virgilius litora litoribus contraria dixerit. Idem enim ait hic noster. Totus itaque locus ex fide veterum exemplarium ita est emendandus; *Ora ejus forma litorum à Tanai ad Hellespontum, qua ripa est dicti amnis, qua flexum paludis ad Pontum redigit, qua Propontidi & Hellesponto latere adiacet, contrariis litoribus Asia non opposita modo, verum etiam similis est*. Quid manifestius, magisque perspicuum hac lectione? Miror tamen omnes interpretes locum hunc tam misere vexasse, tam multa vocabula

bula auferendo, aliaque viciſſim addendo, idque contra omnium veterum exemplarium fidem,

v. 9. *Totidemque ſe in altum magnis frontibus evebit*] In Vaticano erat *fluctibus*, uti quoque alii nonnulli veteres libri. Verum illis omnibus inſignior eſt noſter codex, & hoc & aliis in locis, licet antiquitate neutiquam comparandus Vaticano. Ille, quam dedimus, lectionem exhibet.

v. 16. *A Tanai media ferme Pontici lateris*] Et hunc quoque locum non recte tractarunt viri eruditi. Veteres libri *Ad Tanain* legunt. Scribe; *Gentium prima eſt Scythia, alia quam dicta eſt, à Tanai in media ferme Pontici lateris. Hinc in Ægai partem pertinens Thracia. Huic Macedonia adjungitur.* In libris enim ſcriptis *pertinens* ſcribitur, non *continens*, ut vulgo.

v. 20. *Hac in occidentem, denique etiam ad Septentrionem*] Repoſuimus, *diuque etiam ad Septentrionem*, auctoritate omnium quos vidimus codicum, ipſaque id poſtulante ratione. Poſtrema quoque hujus capitis verba, *Hac de Europa*, delevimus, cum abſint in omnibus melioribus libris.

In Cap. IV.

Verſ. 2. *Quia nec usquam Aſia, & non totius hujus litoribus obtenditur*] Atqui cum ipſe inquiat Africam Nilo terminari ab Aſia, qui fieri poteſt, ut nusquam Aſiæ obtendatur? Lepida ſane ſunt quæ hic annotavit optimus vir Andreas Schottus. Inquit enim, *Si lineam a Nilo in Septentrionem ducas, nusquam Aſia litora attinges, Europa tamen quadam.* Hæc ſane nemo intelligat. Nihil certius quam locum hunc eſſe corruptum. Manu exarati libri legunt; *quia nec usquam Aſia eſt.* Alii, *quia nec usquam eſt Aſia veluti.* Vaticanus, *quia nec usquam Aſia eſt.* Hæc omnia non ſunt nauci. Ita ſcripſit Mela; *quia nec usque Aſia, & non totis hujus litoribus obtenditur. Vsque* hic eſt ſemper, uti ſæpe apud optimos linguæ Latinæ ſcriptores. Hoc vocabulum non intellectum, tot gloſſematis viam ſtravit. Pro *totius* etiam repoſuimus *totis.* Ita libri veteres.

ỷ. 4. *Et qua ad fluvium adtingit latiſsima*] Legendum forſan, *quoad fluvium attingit. Quaad* veteres dixere pro *quoad.* Adfirmat Victorius ſe in antiquiſſimo Varronis codice paſſim ita ſcriptum reperiſſe. Attamen hoc loco nihil mutandum videtur, nam rectum eſt *adtingere ad aliquid.* Paulo inferius libri plerique antiqui habent, *peragratisque omnibus qua in mare attingunt.* Plura alibi exempla congeſſimus.

v. 6.

v. 6. *Castigatque se molliter*] Cum omnes antiqui codices legant *fastigatque se molliter*, idque jam alii monuerint, nescio quid mentis fuerit postremis Melæ editoribus, ut hoc vocabulum mutarint. Nempe putarunt illi hoc verbum esse à nomine *fastigium*, ac proinde dicendum *fastigiare*. Verum errant. Passim ubi istud verbum scriptum occurrit, si quis antiquiores consulat codices, *fastigare* scriptum inveniet. Nempe ut à lite est litigo, atque inde litigium; à vestigo vestigium; à contago contagium, ita quoque à fastus, fastigo, atque inde fastigium. Alterum vero non est Latinum. Atq; hæc semel dicta sufficiant, quoniam vocabulum istud cum alibi, tum in hoc quoque autore sæpe ab interpretibus mutatum.

v. 9. *Arenis sterilibus obducta*] Ita quoque postremo operis sui capite, ita etiam Cicero alicubi loquitur. Statim post lege ex melioribus libris, *aut ob sitim cæli terrarumque deserta sunt*. Non *situm*. Sallustius; *Cælo terraque penuria aquarum*. Nempe aut nunquam aut rarissime pluit in Africa. Sic & Curtius de Libya prope Ammonis oraculum; *terra cæloque aquarum penuria est*. In hac Africæ descriptione secutus est in multis Salustium Mela, uti infra videbimus.

v. 13. *In ea parte qua Libyco adjacet*] Ita reposuimus ex libris melioribus, cum antea legeretur; *Ab ea parte*. Paulo post legunt libri; *dein cui totius regionis vocabulo cognomen inditum est*. Sequentia vero verba ita lege, *sed Mauri & in Atlanticum pelagus expositi*.

v. 14. *Provincia quam Cyrenas vocant*] Ita Plinius, ita Ptolemæus, ita innumeri alii, non urbem tantum, sed & totam provinciam Cyrenas, & Cyrenen vocant. Errat itaque Salmasius cum apud Stephanum legit; Ἄμπελος πόλις ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ, cum proba sit lectio vulgata, ἐν Κυρήνῃ. Ipse etiam Stephanus alibi Cyrenen pro Cyrenaica accipit.

v. 19. *Lybies Ægyptii sunt*] Legendum, *Libyægyptii sunt, & Leucoæthiopes*, uti alii.

v. 20. *Et natio frequens multiplexque Gætuli*] Nam non hic tantum, sed & in interiori Numidia, & alibi ad Atlanticum Oceanum describuntur Gætuli, quos etiam infra recenset Mela. Hinc Tertulliano contra Judæos cap. VII. memorantur *Gætulorum varietates, & Maurorum multi fines, Hispaniarum omnes termini &c.* Inepte hæc interpretatur vir doctus de pantherina pelle, cui assimilatur Libya. Æque ineptum quod *inculti* legat, pro *multi*. Maurorum multos fines ideo dicit, quonium sæpe mutati sunt Maurorum termini, uti infra docebimus.

ỳ. 22. *Post Augilas & Troglodytas*] Hæc omnia ex Herodoto. Agemus vero de singulis his gentibus infra. Pro Troglodytis vero omnes libri veteres legunt *Trogodyta*. Ita quoque in suis Strabonis codicibus reperisse se testatur Pintianus. Utrumque rectum est, τρωγοδύται & τρωγλοδύται. Nam τρῶγας Hesychius interpretatur, τρώγλας. Errat vero Salmasius cum putat illos dixisse τρώγη, & τρώγλη. Prius enim illud non est Græcum. Sed credidit Hesychii τρῶγας esse à recto casu τρώγη, cum sit à τρὼξ, τρῶγος. Hinc ἀμφίτρωξ πέτρα. Euripidi Cyclope.

Ἄνω δ' ἐπ' ὄχθον εἶμι, καίπερ ὢν τυφλὸς,
Δι' ἀμφιτρῶγος τῆσδε προσβαίνων ποδί.

Ita vetus codex Florentinus, non ut vulgo δι' ἀμφιτρίτης, quod ferri hoc loco non potest. Attamen neque manuscripti lectio satis hoc loco placet. Omnino existimo scripsisse Euripidem δι' ἀμφιτρῆτος, non enim utrinque exesam, sed utrinq; perforatam fuisse istam petram voluit dicere Euripides, neque enim alias pervia fuisset.

ỳ. 23. *Intra, si credere libet,*] Ita lege, non *ultra* cum Pintiano. Intra hic est interius, & remotius à litore, ut semper. Statim postea *Blemyes* rescripsimus ex Vaticano & aliis veteribus. Nunquam nisi vitiose *Blemmya* vel *Blemya* vocantur.

ỳ. 31. *Peragratisque omnibus quæ in mare adtingunt*] Ita omnes veteres libri, etiam Vaticanus. De hac loquendi formula nonnihil superius diximus.

In Cap. V.

DE MAURITANIA.

Vers. 3. *Prima partes, illa Europa, hæ Africa*] Legendum est, *Prima partes, illa Europæ, hac Africæ.* Ita optimus noster codex, aliique nonnulli.

ỳ. 5. *Græci Ampelusiam, Afri aliter*] Valde errat vir quidam doctus qui Soloenta vel Syloenta ex Herodoto hic locum habere putat. Abest illud hinc quam longissime. Sed quod Ampelusiam Græci vocavere, id Κώτης Afri appellarunt. Egimus vero de hoc promuntorio alibi. *Cota* est Plinio. Reddas quoque illi hoc vocabulum lib. XXXII. cap. II. *Xiphiam rostro mucronato*

nato esse: ab hoc naves perfossas mergi in Oceano, ad locum Mauritaniæ qui Cota vocetur. Notandum vero ita vocari, & promuntorium, & ipsum sinum. Alibi Plinius libro nempe XIX. cap. IV. simpliciter æstuarium vocat, non addito nomine.

℣. 8. *Parma elephantino tergore exsecto*] Et hic quoque locus mirifice viros doctos exercuit. Salmasius in Plinianis legit, *elephantino tergore texto.* Sed profecto quis unquam elephantorum tergora texi audivi? Aliter quoque tentat hunc locum corrigere; ita nempe; *elephantino tergore tecta.* Et hoc male. Parma Antæi non erat elephantino tergore tecta, sed ipsum tergus erat parma. Proba est itaque lectio meliorum hujus auctoris codicum; *Parma elephantino tergore exsecta, ingens &c.* Cui nota est duritia tergoris elephantini, & hoc quoque novit, illud non egere aut ligneo aut alio quopiam firmamento, cui inducatur. Verum id esse manifeste adparet ex Isidoro, qui Lib. XVIII. cap. XII, Cetram interpretatur, *scutum loreum sine ligno, quo utuntur Afri & Mauri.* Hodie etiamnum Mauri & Gineti Hispanici scuta sibi ex bubalinis conficiunt pellibus, absq; ullo ligno, quæ *adargas* vocant; Æthiopes ex hippopotamorum coriis. Etiam illa ictibus quibusvis resistunt. Neutra tamen robore comparari possunt cum elephantinis tergoribus, quæ quodcunque etiam tormentum minus possint eludere, utpote quæ palmum minorem crassitudine sua sæpe excedant. Recte itaque Plinius lib. XI. cap. XXXIX. Elephantorum *quoque tergora impenetrabiles cetras habent.* Ipsum enim tergus est cetra. Strabo de Maurorum peditibus τὰς τῶν ἐλεφάντων δορὰς ὡς ἀσπίδας προβάλλονται. Salmasius tamen etiam hunc Plinii locum vitiosum putat. Verum ita ut dixi interpretandus est. Tergora enim elephantorum habent cetras, quia ex iis cetræ exscinduntur. Nihil clarius.

℣. 9. *Et ob magnitudinem nulli nunc usuro*] Manu exarati libri aliquot legunt, *& ob magnitudinem nulli nunc habilis.* Paulo post; *Ut inde eximie colunt.* Quomodo probatissimi quoque loquuntur auctores. Mox vero, *addit fama nomini fabulam.* Alia exemplaria legunt *nominis.* Apta hæc est materia de qua inter se disceptent magistelli.

℣. 16. *Summotasque vastius terras*] Vaticanus codex legit hoc loco *latius*, non *vastius*; verum illud supra scriptum, à sciolo, ut opinor, quem offendebat alterius istius vocabuli repetitio.

℣. 22. *Ob numerum septem, ob similitudinem fratres nuncupantur*] Ita reposuimus autoribus libris antiquis. Mirum autem alicui videri possit quare

 ἐπτα-

ἐπὶ τῶν ἀδελφοῖς istos montes non simul nominet cum Abyla. Sane nullum vastum spatium, quale hic Mela describit, intercedit inter ista juga, sed vero sibi invicem junguntur. Plinius lib. V. cap. II. de Tingitana; *Ipsa provincia ab Oriente montosa, fert elephantos in Abila quoque monte, & quos septem fratres à simili altitudine appellant: freto imminent hi, juncti Abylæ.* Plana est hæc lectio, & omnium vetustorum codicum auctoritate firmata. Ita præterea legit Solinus, cap. xxv, cum ait quod provincia Tingitana *exurgit montibus septem, qui à similitudine fratres adpellati, freto imminent. Hi montes elephantis frequentissimi, &c.* Aliter tamen, & multis verbis, lectionem hanc oppugnat Salmasius, & Solinum more suo ineptire ait, quod illam secutus sit. Itaq; hoc modo ex vitioso codice locum illum refingit; *Ipsa provincia ab Oriente montuosa, fert elephantos in Abyla quoque: ex quo septem fratres à simili altitudine freto imminent.* sed *montuosa* pro *montosa*, non est Latinum. Quod autem ista Plinii verba, *in Abyla quoque*, referat non ad elephantos, sed ad præcedentia; & voluisse dicere Mauritaniam in Abila monte esse montosam, plane est alienum ab omni ratione. Quis Plinium ita loquentem ferat? Ineptum deniq; est dicere montes istos procedere ex Abila, & simul dicere junctos esse Abilæ. Nempe Elephantos ex his montibus in alios longius sitos pellere voluit, in Phocram scilicet. Sed non tantum in illo monte, verum etiam per totam Tingitanam provinciam elephantorum greges dispersi fuere. Ipse Plinius ad Salam oppidum & flumen, describit solitudines elephantis refertissimas. Adscribam autem & alterum locum Plinii, unde manifestum fiet nihil quidquam in supra citato Plinii loco esse mutandum, oramque illam ex qua elephantos ejicere conatus est Salmasius, olim elephantos tulisse. Lib. VIII. cap. I. de elephantis: *Autores sunt, in Mauritania saltibus ad quendam amnem cui nomen est Valo, nitescente luna nova, greges eorum descendere: ibique se purificantes solenniter aqua circumspergi, atque ita salutato sidere in silvas reverti, vitulorum fatigatos præ se ferentes.* Nemo ut opinor hanc lectionem in dubium vocabit, quamvis *Anulo* amnis iste vocetur in aliis Plinii codicibus. Optimus vero Serenissimæ Reginæ liber legit *Aulo.* Proculdubio scripsit Plinius *Valo* aut *Valon.* Amnis istius meminit Ptolemæus, egrediturque ex ipsis Septem fratribus. Quin etiam unum ex istis Septem fratribus, illum nempe qui maxime freto imminet, ab elephantis nomen traxisse existimo: Ἐλέφαντα enim illum vocat Strabo. Nullius autem ponderis est, si quis objiciat, hodie nullos illic vagari elephantas, cum neque cætera Mauritania ullos hodie ferat.

San

Sane Strabo lib. III. montem Abylæ πολύθηρον καὶ μεγαλόδενδρον appellat. Crebros quoque olim hic fuisse leones prodit Flavius Philostratus lib. v. cap. I. Εὐρώπης καὶ Λιβύης ἄκραι σταδίων ἑξήκοντα πορθμὸν ἀπέχουσαι, τὸν ὠκεανὸν ἐς τὰ ἔσω πελάγη φέρουσι. καὶ τὴν μὲν τῆς Λιβύης ἄκραν, ὄνομα δὲ αὐτῇ Ἄβιννα, λέοντες ὑπερνέμονται περὶ τὰς ὀφρῦς τῶν ὀρῶν, ἃ εἴσω ὑπερφαίνεται, ξυνάπτουσαι πρὸς Γαιτούλους καὶ Τίγγας. Montes isti hoc tempore confertim ab hominibus inhabitantur, olim vero propter elephantorum, leonum, aliarumque ferarum copiam, credo factum esse ut Græci Abinnam interpretati sint Κυνηγετικήν. Aliud tamen significat Abinna vel Abila, uti ostensum Bocharto, quem vide

ỳ. 23. *Tamuada*] Omnes libri veteres legunt, *Tumuada*. Sed vera lectio est *Tamuda*. Ita Plinius. Apud Ptolemæum pro Θαλοῦδα legendum est, Θαμοῦδα.

Ibid. *Rusicada & Siga parva urbes*] Vaticanus *Rusica*. Neutrum bene. Verum hujus loci nomen est Rusadir; Ptolemæo Ρυσσάδιρον. Et ita quoque Plinius in antiquis Serenissimæ Reginæ membranis. Reprehendit autem hoc loco ordinem Melæ Pintianus, & putat Mulucham flumen, ante Portum magnum, & Sigam, nominari debuisse. Sed valde errat: Mulucha enim quem hic noster, Mela aliique terminum faciunt regnorum Bocchi Jugurthæque, non is est, quem Μολοχὰθ vocat Strabo & Ptolemæus, sed alter fluvius quem Χυλιμὰθ vocat Ptolemæus corrupte, cum ita apud illum legendum sit; Πόρτος Μάγνος Μυλυχὰθ ποτ. ἐκβ. Κυίζα Κολωνία. Verum id esse adparet ex Plinio qui Mulucha flumen similiter inter Portum magnum & Quizam oppidum collocat. Alter autem iste Strabonis & Ptolemæi Μολοχὰθ, longe hinc aberat. Totus fluebat in regno Bogudis. Reducenda est itaque apud Plinium vetus lectio, quam mirum in modum corrupit Pintianus: *Rhysadir oppidum & portus, Malva fluvius navigabilis, Siga oppidum ex adverso Malaca in Hispania sita Siphacis Regia, alterius jam Mauritaniæ. Namque diu Regum nomina obtinuere, ut Bogudiana appellaretur extima, itemque Bocchi quæ nunc Cæsariensis. Ab ea Portus Magnus à spatio adpellatus, civium Romanorum oppidum. Amnis Mulucha Bocchi Masæsylorumque finis.* Nihil hic est quod quenquam morari vel offendere possit. A Siga inquit incipere Mauritaniam Cæsariensem, eamque diu non alio cognitam fuisse nomine, quam Regni Bocchi. Alteram autem Mauritaniam

Tingitanam, dictam fuisse Bogudianam, quam diu rerum in ea potiretur Bogud. Illo enim pulso à Boccho, tum demum Tingitanæ Provinciæ nomen obtinuit. Verum quia video viros magnos valde erraſſe in limitibus harum terrarum, nec sciviſſe cujus nam regionis Reges fuerint Jugurtha & Bocchus, operæ pretium est hoc paucis indicare. Numidia itaque quando Jugurthæ parebat, non ad Ampsagam, uti postea, verum ad Mulucham amnem ad occasum extendebatur. Mulucha autem hic accipiendus non de Μολοχαθ Strabonis & Ptolemæi, verum de illo amne, quem perperam Chylemath vocant, ut jam ostendimus. Quidquid ultra istud Flumen ad Oceanum usque supererat, id Mauri & Maſæsyli obtinebant. Mauri vero una gens, unusque illis rex præerat Bocchus Jugurthæ gener. Victo autem Jugurtha, Romani Mauris illam Numidiæ partem addiderunt, quæ est ab Ampsaga usque ad Mulucham; Mauritaniamque vocarunt quidquid est ab Ampsaga usque ad Malvam fluvium. Post Bocchum in plura regna divisa est Mauritania. Juba enim obtinuit totam, ut videtur, Mauretaniam Numidicam, ab Ampsaga ad Mulucham: Bocchus alter, Mauretaniam proprie dictam, à Mulucha usque Malvam fluvium. Bogud vero reliquam partem à Malva usque Oceanum. Verum hic postremus postquam regno pulsus est à Boccho, tum demum regio illa desiit Bogudiana appellari. Tandem vero Juba gratia Augusti omnes nactus est Mauritanias, & illam Bocchi; & alteram Bogudis; præter istam, quam jam possidebat Numidicam, quæ postea Sitifensis dicta est. Ac tum demum Mauritaniæ Cæsariensis ac Tingitanæ audita sunt nomina, sub Cajo & Claudio Cæsaribus. Atque hæc quidem non parum luminis historiæ allatura, paucis monere operæ pretium nobis visum est.

ÿ. 25. *Nunc gentium, olim regnorum quoque terminus*] Hæc est omnium veterum codicum lectio, quam inepti quidam homines mutaverant. Mulucha flumen olim terminus erat Regum Bocchi Jugurthæque; nunc vero gentium tantum, Maurorum nempe & Numidarum. Nam Pomponii ævo jam Juba obierat. Itaque per equites Romanos utraque illa Provincia administrabatur.

IN

In Cap. VI.

DE NUMIDIA.

Vers. I. *Ab eo Numidia ad ripas exposita fluminis Ampsaga*] Utramque ripam Ampsagæ possidebant Numidæ. Nam Cirtam quoque Numidiæ tribuit. Mirum alicui videri possit, quod ubi Plinius Numidiæ principium facit, ibi terminum statuat Pomponius. Sed ejus rei ratio ex iis quæ diximus, satis est manifesta. Nempe non meminit illius Numidiæ, quam hic describit Mela, quæ est à Mulucha ad Ampsagam flumen, illam enim sub Mauritaniæ Cæsariensis nomine comprehendit. Sed tantum Numidiæ novæ facit mentionem, cujus vicissim non meminit Mela. Illam enim sub Africæ proprie dictæ nomine comprehendit hic noster autor. Prætermittendum vero hic non est, locum hunc Melæ sic concipi in nonnullis codicibus. *Ab eo Numidia à Græcis adpellata* Μεταγωνῖτις, *ad ripas exposita fluminis Ampsaga.* Verum ex Plinio hæc sunt addita, qui ait Numidiam à Græcis Metagonitin vocatam. Perperam tamen, cum nemo Græcorum ita Numidiam vocarit. Sed quia Pomponius Metagonium promuntorium infra recenset in illa Africæ parte ubi Numidia nova sita est, & quod Metagonitas gentem Numidicam esse legisset, Metagonitin vero eorum regionem; ideo ut existimo, putavit Metagonitin esse Numidiam. Sed vero eum errasse, statim ostendemus, cum de Metagonio agemus promuntorio.

ỳ. 3. *Cirta procul à mari, nunc Sittianorum Colonia*] Pintianus legit, *Cirta Colonia procul à mari, cognomine Sittianorum.* Additque non deductam fuisse à Sittianis, sed ab illis cognomen accepisse. Verum errat. Deducti sunt eo, illi qui cum P. Sittio in bello contra Jubam Cæsari adjumento fuerunt. Meliorem enim portionem Regni Masinissæ dono à Cæsare accepit Sittius. Is vero eam inter milites divisit, ut constat ex Appiano lib. IV. de Bell. Civ. Vide quoque Dionem lib. XLIII.

ỳ. 4. *Quondam regia domus Iuba & Syphacis, cum foret opulentissima*] Vaticanus aliique omnes notæ melioris libri ita legunt; *Quondam regum domus, & cum Syphacis foret opulentissima.* Offendit nonnullos quod cum Cirtam regum vocarit domum, unum tantum nominarit Syphacem, itaque etiam

etiam Jubæ nomen hic inserendum esse arbitrati sunt. Quamvis non indoctus fuit istius glossematis autor, erravit tamen: ita enim scripserat Mela; *Quondam Regum domus: sed cum Syphacis foret opulentissima.* Urbs enim hæc sub Syphace maxime opulenta & illustris fuit: Postea crebris bellis vastata multum de splendore suo amisit. Non recte vero locum hunc emendat vir eximius Cl. Salmasius in suis ad Solinum commentariis; sic enim legit; *Quondam Regum domus: Siga cum Syphacis foret opulentissima.* Nam nec Jubæ nec Syphacis unquam hic inquit fuisse regiam, sed Masinissæ & successorum. Sed profecto quot hic verba totidem quoque hic committit errores. Siga enim nullum hic locum habere potest: illam enim jam superius recensuit in Mauritania, abestque à Cirta quam longissime. Deinde quod ait Cirtam non fuisse Regiam Jubæ, & in hoc quoque errat. Appianus lib. II. bellorum civilium; Κίρτα ἡ βασίλειον ἦν Ἰόβα. Nec tantum hujus Jubæ, verum etiam alterius hanc fuisse Regiam testantur historici. Fallitur etiam cum negat eam Syphacis fuisse regiam. Livius lib. XXX. *Cirtha caput regni Syphacis erat.* Vel sola Sophonisba vix patitur ut quisquam ignoret Regiam Syphacis Cirtæ fuisse. Verum existimat Salmasius, unam tantum habuisse regiam urbem singulos Numidiæ & Mauritaniæ reges; cum itaque legisset Syphacis Regiam esse Sigam oppidum, fieri non posse credidit, ut & Cirta ejus esset βασίλειον. Perperam tamen. Syphacis urbs Regia in Mauritania, cujus erat rex, fuit Siga oppidum. In illa vero Numidiæ parte quam occuparat, aliud habebat βασίλειον & quidem altero illo Sigensi multo illustrius, nempe Cirtam. Unumquodque enim regnum, suam habet urbem regiam. Ita Juba tres memoratur habuisse urbes regias, Cirtam, Cæsaream & Sigam.

℣. 5. *Iol ad mare, aliquando ignobilis, nunc quia Iuba Regia fuit*] A medio Numidiæ litore incipit, attamen & hic, & alibi, valde accurate ordinem servat. Quamvis autem ignobile oppidum vocat Jol antequam Jubæ esset Regia, non ideo tamen ignotum omnino fuit. Antiquissimum enim esse patet ex Scylace qui ejus meminit. Procopius sane de hac inquit: κεῖται δὲ ἐπὶ θαλάσσῃ μεγάλη τε καὶ πολυάνθρωπος ἐκ παλαιοῦ οὖσα. Bocchi hic fuisse Regiam inquit Solinus. *Cæsariensi Colonia Cæsarea inest a D. Claudio deducta. Bocchi prius regia, postmodum Iubæ, indulgentia populi Romani, dono data.* Multa hic reprehendit Salmasius. Sed nihil bene. Nam quod ait non Cæsaream dono datam esse Jubæ, sed totam Cæsareensem, nonne hoc idem est? Si totam Cæsareensem dedit Augustus, utique etiam Cæsaream

ream ipsam. Verum & quale est istud quod sequitur, non dono datam fuisse à populo Romano, verum ab Augusto. Sed neque recte negat Bocchi hic fuisse Regiam. Nam si hæc non fuit Bocchi regia, velim scire quænam alia urbs esse potuerit. Siga quidem superioris Bocchi & aliorum Regum Mauritaniæ fuit regia, sed illa nihil ad hunc Bocchum, qui in illa Numidia, quæ inter Ampsagam & Mulucham amnes sita est, quæque postea Mauritaniæ Cæsariensi est attributa, regnum tenuit. Siga præterea non in hujus Bocchi, sed vero in Bogudis erat regno. Omnino itaque verum Jol, quæ postea Cæsarea dicta est, ante Jubam, fuisse Bocchi regiam. Nam & hoc quoque argumentum quod postea addit nullius est pretii, Melam non appellaturum fuisse hoc oppidum ignobile, si Bocchi exstitisset regia. Mela enim etiam Sigam quæ tot annis præcipua omnium Maurorum fuit regia, vocat parvam urbem. Tædet me istis minutiis immorari.

℣. 7. *Cartenna & Arsenaria sunt oppida*] Codices veteres omnes quotquot vidi legunt, *Cartinna & Arsinna sunt oppida.* Κάρτιννα quoque in antiquissimo Ptolemæi codice urbs hæc vocatur, eique adjacens flumen Κάρτιννος. Aliis tamen omnibus *Cartenna*; qui & Arsennam Arsenariam vocant. Hodie *Arcilla* aut *Acilla* ab Afris dicitur. Forsan nihil apud Pomponium mutandum.

℣. 8. *Et Ampsa castellum*] Nusquam terrarum hoc nomen reperias. Vaticanus, aliique codices, legunt; *& Avisa castellum.* Ordo ipse docet legendum hic esse *Quiza*, ut reposuimus. Κυίζα Κολωνία Ptolemæo & aliis. Laturi sinus nemo, quod sciam, meminit. Vulgo vocatur *Golfo de Zereni.*

℣ 9. *Sardabale fluvius*] *Sardabal* Plinio. Verum is amnem hunc jungit cum Ave & Nabare fluminibus, ad alteram Numidiæ partem sitis; unde apparet eum male admodum accepisse verba Melæ. Auctor enim hic noster auspicatur Numidiæ descriptionem à medio litore, ut diximus. Itaque primum enumerat omnia ea loca quæ sita sunt ab Jol sive Cæsarea usque ad Mulucham amnem. In his postremum obtinet locum Sardabal fluvius. Adparet itaque eum esse proximum Muluchæ. Deinceps loca & flumina aliquot recenset quæ sunt ultra Cæsaream, Ampsagam usque. In his sunt Aves & Nabar amnes. Aliud itaque agens Plinius junxit hæc flumina, quæ quam longissime à se invicem absunt. Sed forsan ideo ea in finem capitis descriptionisque Mauritaniæ conjecit, quod ignoraret ubinam collocanda essent.

Ibid. *Vltra monumentum commune Regiæ gentis. Deinde Icosium*] Ita omnes codices. Vana est transpositio Pintiani & aliorum. Nam quis unquam monumenta Regum Numidicorum Icosii esse prodidit? Si vulgata lectio vera est, multo commodius & verisimilius hæc aliquis interpretari possit de Jol insula, quæ orientem versus adjacet Cæsareæ. Ptolemæus; Νῆσος ἡ παράκειται τῇ Ἰὼλ Καισαρείᾳ τῇ ἐπισήμῳ πόλει, ἥτις καὶ αὐτὴ καλεῖται Ἰὼλ Καισάρεια νῆσος, ἐν ᾗ πόλις ὁμώνυμος. Ita supplendus hic locus ex optimo & antiquissimo codice Arundelliano. Hujus Insulæ meminit quoque Strabo. Notum vero Regum principumque sepulchra sæpe in insulis esse. Sic ipse infra monumentum Cæpionis ait esse insulam. Attamen vix mihi possum persuadere locum hunc esse sanum. Ipsa veritas, ipseque Geographiæ ordo cogit, ut duo ista vocabula *ultra*, & *deinde* transponantur, id si feceris, habebis verissimam & optimam hujus loci emendationem; Ita ergo legas totum hunc locum; *Citra hanc, nam in medio ferme litore sita est, Cartenna & Arsuma sunt oppida, & Quiza castellum, & Laturus sinus, & Sardabale fluvius. Dein munimentum commune regiæ gentis. Vltra Icosium &c.* Munimentum commune regiæ gentis vocat flumen Mulucham. Nihil clarius.

ỷ. 10. *Vltra Icosium & Vthisia*] *Ruthisia* legunt veteres libri. Nec *Rusconia*, nec *Rusuccorum* esse potest. Nemo alius quod sciam loci hujus meminit. Non longe tamen ab Ampsaga abesse potuit, uti adparet ex sequentibus fluminibus.

Ibid. *Ancus & Nabar*] Apud Plinium in omnibus antiquis quæ vidimus codicibus *Aves* & *Nabar* hæc flumina appellantur. Sic enim legunt; *Flumina Sardaval, Aves, Nabar, gens Macburebi.* Pomponii veteres libri legunt *Aucus* vel *Aveus*. Omnino legendum; *Vltra Icosium & Ruthisia, & fluentes inter eas Aves & Vabar.* Aves flumen à Ptolemæo Σάυης vocatur. Notum vero τὸ Σ innumeris vocabulis aut addi aut demi. Οὐάβαρ autem oppidum est Ptolemæo prope Saldas, nec dubito quin etiam amnis ejusdem hic fuerit nominis. Omnino itaque *Vabar* Melam & Plinium scripsisse existimo.

ỷ. 13. *Saxa attrita (ut solent) fluctibus & non differentia marinis*] Perperam viri docti hunc locum corrigunt. Nihil hic est aut mutandum aut demendum. *Attrita saxa* sunt exesa & excavata à mari, quemadmodum scopuli. Græci Χηραμοὺς & Χηραμίδας vocant. Alio de his agemus loco.

In CAP. VII.

DE AFRICA PROPRIE DICTA.

Verſ. 1. *Regio quæ ſequitur à promuntorio Metagonio*] Hic erraſſe puto accuratiſſimum alias auctorem. Neque enim ullos Metagonitas, aut ullum iſtius nominis promuntorium fuiſſe hic exiſtimo. In Tingitana erat Metagonitis regio, ita dicta à Metagonio urbe & promuntorio. Stephanus; Μεταγώνιον πόλις Λιβύης. Ἑκαταῖος Λιβύῃ. θηλυκῶς δὲ ταύτην φασί. τὸ ἐθνικὸν Μεταγωνίτης. Ita lege. Polybius, Strabo, & Ptolemæus omnes gentem illam haud procul à freto collocant; ipſum vero promuntorium Metagonium flumini Molochath vicinum faciunt. Ariſtoteles in mirabilibus promuntorium ſive montem hunc videtur appellare Γώνιον. Ἐν δὲ τῇ ἐπικρατείᾳ τῶν Καρχηδονίων φασὶν ὄρος εἶναι ὃ καλεῖται Γώνιον. Et fieri ſane poteſt, ut ita primitus dictus ſit hic locus, & Μεταγωνῖται nomen acceperint, quia ſiti eſſent μετὰ τὸ Γώνιον. Quicquid enim ultra Gonium erat id Metagonitis appellabatur. Unde itaque Mela id Africæ minori tribuit? Legerat, ut opinor, apud Græcum aliquem autorem, à Metagonio ad Tretum promuntiorium eſſe ſex millia ſtadiorum. Strabo libro poſtremo; στάδιοι δ᾽ εἰσὶν ἀπὸ τοῦ Μεταγωνίου μέχρι τοῦ Τρητοῦ ἑξακισχίλιοι, οἱ δ᾽ ἐλάττους φασίν. Hæc verba male accepit Mela, & Metagonium collocavit ubi Tretum fuerat collocandum, aut ſaltem promuntorium iſtud binomine eſſe putavit. Multo autem craſſior eſt error Plinii, qui & ex Pomponii loco, & præterea ex eo, quod apud Eratoſthenem vel alium legiſſet Metagonitas eſſe ἔθνος νομαδικὸν, putavit totam Numidiam Græcis ita vocatam fuiſſe. Sed multos è veteribus in eo erraſſe deprehendi, quod nomadas pro Numidis, & nomadicum pro Numidico acceperint. Etiam hoc ſeculo multi eruditi quotieſcunque Νομάδες Λιβυκοὶ in Græco aliquo autore occurrunt, ſemper id de Numidis accipiunt. Jocularis vero imprimis eſt error interpretis Strabonis, qui ubique, etiam in Scythia, ubi νομάδων eſt mentio, Numidas ſubſtituit.

℣. 5. *Hipponenſem vocant proximum, ab Hippone Diarrhyto*] Mirum quod & hunc Hipponem vocet Regium Strabo lib. XVII. Δύο Ἱππῶνες, ὁ μὲν πλησίον Ἰτύκης, ὁ δὲ ἀπωτέρω πρὸς τῷ Τρητῷ μᾶλλον, ἄμφω βασίλεια.

Usus tamen obtinuit ut hic Hippo Diarrytus vel Zarrytus vocetur, nunquam vero Regius, uti alterum quod præcessit appellant oppidum. Lepidum est quod vir eruditus hic annotavit, utriusque Hipponis meminisse Silium versu istoc. *Tum Vaga, & antiquis dilectus regibus Hippo.* Vagam enim Hipponem dicit vocari τὸν Διάῤῥυτον. Quis autem nescit Vagam esse oppidum? Inquit vero Solinus hunc Hipponem ab interfluente freto ita dici. *Hipponem Regium postea dictum, item Hipponem alterum de interfluente freto Diarrhyton nuncupatum, nobilissima oppida, equites Græci condiderunt.* Verum hic nugari Solinum inquit Salmasius, nullum enim fretum interfluere Hipponem Diarrhytum putat. Sed ipse errat. Hipponitis enim palus, quæ urbi incumbit, cujusque Ptolemæus & alii faciunt mentionem, freto exit in mare. Plinius epist. lib. IX. *Est in Africa Hipponensis colonia mari proxima: adjacet ei navigabile stagnum, ex quo in modum fluminis æstuarium emergit, quod vice alterna, prout æstus aut repressit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur stagno.* Recte itaque Plinius qui Διάῤῥυτον inquit vocari propter aquarum rigua. Rigua vero quænam hic vocet, satis notum cum ex aliis, tum ex ipso Plinio, cujus unum tantum insignem de riguis locum adferemus, quoniam is valde torsit Salmasium. Est autem is lib. V. cap. XVIII. *Iungitur ei latere Syriæ decapolitana regio, à numero oppidorum, in quo non omnes eadem observant: plurimi tamen Damascum & opoto riguis amne Chrysorrhoa fertilem, Philadelphiam, Raphanam, omnia in Arabiam recedentia.* Ita est in optimis codicibus, & sic in suis etiam legit Salmasius, nisi quod una illic litera addita sit, *& Opoton.* Recte vero is observat nullum hujus nominis illic oppidum esse potuisse, verum non recte ad cap. Solini XXXVI. ita hunc locum conatur emendare; *Damascum eupoton riguis ex amne Chrysorrhoa fertilem, Philadelphiam.* &c. Nam quis credat Plinium famosissimæ Orientis totius civitati tam putidum addidisse epitheton? Quis præterea Græcus ita unquam est locutus, Δαμασκὸν εὔποτον ταῖς ὀχετείαις τοῦ Χρυσοῤῥόα ποταμοῦ? Demus vero ita aliquem locutum, adeone linguæ Græcæ imperitus fuit Plinius, ut nescivisset quid sit εὔποτος? Meræ sunt istæ nugæ. Ita scripsit Plinius; *plurimi tamen Damascum ex epoto riguis amne Chrysorrhoa fertilem*: Urbs Damascus fertilis est quia crebris suis riguis totum epotat Chrysorrhoam. Notum est universum amnem istum in crebros dispersum rivos emori. Strabo de illo inquit, εἰς τὰς ὀχετείας ἀναλίσκεται σχεδόν τι. Ut autem ad Hipponenses redeamus, istis non opus erat ut aquas longe ducerent, quæ sua quoque sponte illis copiose flue-

fluebant. Verum de aliis Hipponensibus tuto hoc dici possit. Valde enim siticulosum est oppidum Hippo Regius. Nulli huic vicini fontes. Præter pluviam, nulla illis alia erat aqua, nisi si quæ forsan longe adducebatur.

ỷ. 6. *Quod litori ejus appositum est*] *Qui litori ejus adpositus est.* Ita nonnulla vetera exemplaria, quod melius vulgato. Mox legunt omnes antiqui libri, *Castra Delia*, non *Lælia*, quod est à correctoribus. Puto Melam scripsisse, *Castra Dellia*. Ab aliquo Dellio proculdubio nomen accepere hæc castra. Delliorum familia quia minus nota, ideo *Lælia* hic suppo-suerunt. Castra Cornelia memorant plures. *Corneliana* sunt Cæsari II. de bello Civili. Vetus codex hoc loco legit *Cornelia*. Sed utrumque rectum.

ỷ. 11. *Etiam nunc tam priorum excidio rerum*] Non recte hunc locum emendarunt alii. Quid facilius quam ita uti edidimus corrigere? Sic præterea Vaticanus, & alii libri veteres.

ỷ. 12. *Hadrumentum, Leptis, Clypea, Abrotonum*] Refert hic Mela ea oppida, quæ vel ante, vel ad Syrtim minorem sita sunt. Sed quomodo hic Abrotonum locum habere possit, non video. Sita enim est illa ultra Oeam, quam infra ipse hic autor noster recenset, & addit omnibus superius memoratis esse ulteriorem. Verum neque Taphra hic locum habere potest. Utrumque ex Plinio substituit Hermolaus Barbarus, verum infeliciter admodum. Nullum in tota Africa oppidum est quod Taphra vocatur. Nam quo loco apud Plinium memorantur, *oppida Neapolis, Taphra, Abrotonum, Leptis altera &c.* Illic omnino *Gaphara* legendum esse alibi ostendimus. Aliud hic latet ulcus. Vaticanus omnium antiquissimus, ita legit, *Hadrumentum, Leptis, Clupea, Habromacte phyre Neapolis hinc ad Syrtim adjacent.* Alii antiqui codices *Abromacte plure.* Ita scripsisse Melam existimo; *Leptis, Clupea, Adrume, Taphrure, Neapolis hinc ad Syrtim adjacent,* Adrume est quam alii Adrumetum vocant. Græcis enim oppidum hoc vocatur Ἀδρύμη, Ἀδρύμης & Ἀδρύμητος. Taphrure vero vel Taphrura, nota ex Ptolemæo, Geographo Ravennate & aliis. Passim vero Græcos descripsit Pomponius: itaque non mirum, si, ut alia multa, ita hæc quoque nomina Græco more pronuntiarit. Imperitus aliquis ignorans Adrumen & Hadrumentum esse eandem, & hanc quoque addidit. Si cui tamen hæc conjectura nostra minus placeat, per me licet ut Abrotonum hic locum habeat, dummodo non accipiatur de illa urbe cujus Scylax, Strabo, & Stephanus meminere. Fieri enim potest ut & aliud hujus nominis fuerit oppidum. Loca enim illa quæ

Syrti majori & minori adjacent ut plurimum nominibus conveniunt. Ita Neapolis, Macomada, Aſpis, Leptis, Sabrate & alia loca. Quid mirum itaque ſi & aliud quoque fuerit oppidum, quod Abrotonum diceretur, in iſto quod hic Mela deſcribit litore? Alterutrum certe verum eſſe, auſim adfirmare.

℣. 15. *Trecenta qua cingitur*] *Cingit* repoſuimus, uti omnes antiqui libri. Errant autem qui hic legunt *ducenta*. Nam & Polybius Syrti minori ambitum tribuit trecentorum millium. Strabo vero ducenta tantum millia, ſive mille & ſexcenta ſtadia. Sed hos inter ſe conciliat Scylax, qui medium accurate tenuit, ambitumque Syrtis hujus dicit bis mille ſtadiorum, id eſt ducentorum & quinquaginta millium. Hujus differentiæ ea eſt cauſa, quod neque in hac Syrti, neque in illa majore, quæ mox ſequitur, eadem dimenſionis principia ſtatuant. Quidam enim Syrtium terminos in ipſis collocant Syrtibus. Alii vero mirum quantum illos extendant.

℣. 24. *Qua dehiſcit quaque flexum agit amplior*] In hac Syrtium dimenſione Polybium ſecuti ſunt Mela & Plinius. Verum apud Plinium corrupti ſunt numeri. Quo enim loco legitur, os majoris Syrtis patere millia CCCXIII. omnino reſcribendum CCXII.

℣. 25. *Ejus promunterium eſt Borion*] Ptolemæus vocat Βόρειον ἄκρον. Strabo etiam μικρὸν ἀκρωτήριον Βόρειον refert, oppoſitum Cephalis, Procopius Βορεῖον. Attamen nec hunc noſtrum auctorem, nec Plinium ita ſcripſiſſe exiſtimo. Antiquiſſimi codices legunt hic *Botrion*. Apud Plinium vero ita ſcribitur in pleriſque vetuſtis exemplaribus; *Promunctorium, quod Majorem* (Syrtim) *includit, Byrion vocatur*. Utrobique ſcribendum *Bryon*. Littus quod à Berenice Syrtin verſus extenditur Βρυῶν αἰγιαλὸς adpellatur à Ptolemæo. In illo eſt Βόρειον ἄκρον. Idem ergo Boreum, & Βρυῶν, promuntorium. In vulgatis Ptolemæi libris male ſcribitur Βρύων αἰγιαλός. Veteres Grammatici qui de differentiis accentuum ſcripſere, hujus quoque litoris meminere. Ajunt enim Βρυῶν Βρυῶνος *cum pro litore Cyrenaico accipitur, anflecti*. Sed errant. Omnino exiſtimo, littus hoc à copia muſci marini Βρυῶν αἰγιαλὸν eſſe appellatum.

℣. 26. *Vſque ad Phycunta*] Et hæc corruperunt viri docti, cum optima ſit omnium manu ſcriptorum lectio, quam denuo in textum recepi. Nam quis unquam ita locutus eſt, *ora importuoſo litore pertinax*? Illa vulgata vero lectio quam dedimus plana eſt & facilis. Inquit à promuntorio Boreo,

uſque

usque ad Phycuntem habitare Lotophagos. Atqui alii Lotophagorum sedem collocant inter duas Syrtes, & ad Tritonem fluvium. Sed Mela secutus est Artemidorum, ut existimo. Is enim, ut est apud Strabonem, ait Lotophagos extendi μέχρι τ̃ ὑπὲρ τῆς Κυρήνης τόπων. Cæteri vero eo quo dixi loco eos ponunt. Qui autem quam longissime eos extendunt, illi non ultra Aras Philænorum fines eorum statuunt. Plinius lib. v. cap. IV. *In intimo sinu fuit ora Lotophagôn, quos quidem Alachroas dixere, ad Philænorum aras.* Viri docti legunt hoc loco *Alocbroas*, & de glauci coloris hominibus interpretantur. Sed profecto perquam illi sunt festivi. Scripsit Plinius; *quos quidam Machryas dixere.* Herodotus Melpomene. Λωτοφάγων ϑ̓ τὸ παρὰ θάλασσαν ἔχοντα Μάχλυες λωτῷ μὲν καὶ οὗτοι χρεώμενοι, ἀτὰρ ἧσσόν γε τ̃ πρότερον λεχθέντων. Ptolemæus & alii Μάχρυας vocant. Stephano Μάκρυες & Μάκρυες. Sed vitiosa secutus est exemplaria, ut sæpe solet. Idem alibi Μάχμας adpellat. Sed hoc librariorum non ipsius Stephani est peccatum. In Damasceni excerptis de moribus gentium perperam Ιαλχλδεῖς. Vide quam multis modis deformatum sit idem vocabulum.

ỳ. 27. *Qui contra Cyrenaicos*] Perperam Pintianus & alii corrigunt *Cyrenæos*. Nam à Cyrene oppido ἐθνικὸν est Cyrenæus. At vero à Cyrenaica provincia, nullum aliud potest gentilitium formari, quam Cyrenaicus.

ỳ. 32. *Pacti de integro, ut quidquid citra esset*] Nihil desiderari existimo. Nam quod putant pactum ipsum deesse, in eo falluntur; jam enim præcessit. Repetenda sunt itaque illa verba, ut ubi legati concurrerent certo tempore utrimque dimissi, ibi termini statuerentur; quicquid vero citra esset, id popularibus cederet. Fusius hanc historiam narrant Sallustius & Valerius Maximus: sed nulla est necessitas ut eodem illam modo explicarit Mela.

IN CAP. VIII.

DE CYRENAICA.

Vers. I. *Inde ad Catabathmum Cyrenaica provincia est*] Præcessit narratio de Philænis fratribus, itaque videtur ab eorum aris Cyrenaicæ principium statuere. Sed vero jam superius Phycunta promuntorium recen-

recensuit, tanquam si eo usque Africa proprie dicta extenderetur. Et sane jam superius ostendimus ex Artemidoro, huc usque Lotophagos habitasse. Sed & Solinus Phycunta Africæ tribuit. Salmasius tamen hoc loco eum nugari inquit; sed errat. Quidquid enim inter Mauritaniam & Cyrenaicam jacet, id Africæ propriè dictæ tribuitur. Jam vero Cyrenaicæ non eosdem faciunt terminos veteres. Alii enim Cyrenaicæ initium sumunt ab Aris Philænorum, alii à Βρυῶν Promuntorio, sive Boreo, uti Plinius, quidam ab Hesperidibus, aliqui etiam à Phycunte. Itaque ex eorum sententia Aræ Philænorum non sunt termini Africæ proprie dictæ, sed ditionis Carthaginensium. Quicquid vero Afrorum ultra istas habitat aras, id ipsum quoque Africæ proprie dictæ tribuitur. Afri vero sunt Lotophagi, qui usque ad Phycuntem pertingunt. Quemadmodum ergo Græcia vocatur, ubicunque Græci habitant, ita quoque Africa, quacunque sunt Afri. Sciendum vero Africam vel Libyam multis accipi modis, tribus tamen potissimum. Vocabulum istud cum latissime patet, tum tertiam olim habitati orbis partem, complectitur. Angustissime vero patet, cum pro Carthaginensi ditione, aut pro illo saltem Africæ tractu litorali accipitur, qui ab Ampsaga fluvio, usque ad Phycuntem extenditur. Tertio vero Africa aut Libya vocatur, quidquid Afri aut Libyes tenent. Itaque tum præter Africam proprie dictam, totam quoque comprehendit Libyam interiorem usque ad Æthiopas & Ægyptios. Excipitur enim, ut plurimum, Cyrenaica Pentapolis, Numidia vetus, & Mauritania. Nam & Numidæ & Mauri pro adventitiis habebantur. Hæc cum manifeste ex Romanis colligi possint historiis, miror τὸν πάνυ Salmasium, tanta verborum mole in Solinum irruere, cum nihil hoc loco dixerit Solinus, quod non etiam apud alios reperire sit.

Ibid. *In eaque sunt Ammonis Oraculum*] Mirum Ammonis Oraculum poni ab omnibus fere Græcis Latinisque in Cyrenaica, & vicinum ipsis Cyrenis, cum tot intersint gentes, & quadringentis, ut ipsi fatentur distet ab ea millibus. Sed varie accipitur Cyrene vel Cyrenaica. Sæpissime enim ponitur pro Pentapolitana provincia. Modo vero multo latius id vocabulum patet, accipiturque pro ea regione quam sub hoc nomine Ptolemæus describit. Cum vero quam latissime sumitur Cyrenaica, tum comprehendit omne id quod à Syrti Majore usque ad Ægyptum extenditur. Itaque sub hoc nomine veniunt tota Marmarica, & Libya exterior. His contrarii sunt illi, qui totum hunc tractum Marmaricam vocant, ipsamque

quæ etiam in ea collocant Cyrenaicam. In ſitu Ammoniaci templi non minor eſt auctorum diſcrepantia. Nonnulli enim proximum Syrtibus, quidam in Garamantum regione, alii alibi eſſe inquiunt. Mirus eſt Geographus Lucanus, qui modo in Marmarica, modo ad Syrtin majorem inter Leptin & Berenicen, modo vero apud Garamantas templum hoc collocat, uti lib. IX.

Ventum erat ad Templum Libycis quod gentibus unum
Inculti Garamantes habent: ſtat certior illic
Jupiter, ut memorant, ſed non aut fulmina vibrans,
Aut ſimilis noſtro, ſed tortis cornibus Ammon.

Ita emendavimus hos verſus Lucani ex antiquiſſimis noſtris membranis. Vulgo *ſtat corniger illic*, quod ineptum hoc loco, cum ſequatur ſtatim, *ſed tortis cornibus Ammon.* Certior Jupiter vocatur Ammon, quia, ut inquit Arrianus lib. III. ἀτρεκὲς ἐλέγετο εἶναι τὸ μαντεῖον τοῦ Ἄμμωνος. Plures vero, ut dixi, Oraculum iſtud in ipſa putarunt eſſe Cyrenaica, cum tamen neque imperium, neque nomen Cyrenenſium unquam eo pertigerit. Sed niſi fallor, quia Cyrenenſes hunc præcipue deum colerent, ac ſibi ſolis cultum ejus attribuerent, factum eſt ut in Cyrenaica templum ejus eſſe multi exiſtimarint. Pindari eruditus Scholiaſtes, idem fere ſenſiſſe videtur, ad Odam IV. Pyth. ubi Cyrene collocatur Διὸς ἐν Ἄμμωνος θεμέθλοις; hæc enim annotavit ad iſtum locum; Πῶς τὴν Κυρήνην τοῦ μαντείου πλησίον εἶναι φησιν, ἀπέχει γὰρ ἱκανοῖς σταδίοις; ἀλλὰ ῥητέον ὅτι πᾶσα ἡ χώρα ἀφιέρωται τῷ θεῷ. Hinc eſt quod in multis Cyrenæorum nummis imago Ammonis compareat. Verum id non de illo accipiendum eſt nummo, quem profert Salmaſius in exercitationibus ad Solinum, quique paſſim eſt obvius. In eo enim non exprimitur facies Jovis Ammonis, ſed vel Alexandri, vel ſucceſſorum ejus. Ne alter quidem ille nummus, quem alibi producit, quique continet effigiem barbatam, accipiendus eſt de Jove Ammone. Nam quod Pſeudocalliſthenis auctoritate hoc conatur adſtruere, id neminem movere debet. Scriptum iſtud è Perſico vertit Simeo Sethus, ac inepta quædam continet figmenta, deſtituta omni prorſus utilitate ac amœnitate. Nec tamen is dicit Ammonem barbatum eſſe, ſed πολιὸν, quod etiam imberbes eſſe poſſunt. Non itaque nummus hic poteſt eſſe Jovis Ammonis, ſed potius regum alicujus, cui Cyrenæ ſubditæ fuerunt. Illos vero omnes κερατοφόρους fuiſſe, nemini ignotum eſt. At vero Jovis Ammonis forma

ma longe erat alia. Talis nempe, qualem exhibet nummus hic argenteus, qui cum alibi passim apud antiquarios, tum etiam inter Serenissimæ Reginæ Suedicæ exstat numismata. Ita quoque Ammonem describit Cur-

tius lib. IV. *Id, quod pro deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgo diis artifices accommodaverunt. Umbilico maxime similis est habitus, smaragdis & gemmis coagmentatus. Hunc, cum responsum petitur, navigio aurato gestant sacerdotes* &c. Variè hunc Curtii locum emendare & explicare conati sunt viri eruditi. Sed profecto multum omnes à vero aberrarunt. Scribe; *Umbriculo maxime similis est. Habitus smaragdis & gemmis coagmentatus.* Ab umber fit umbriculus, ut à venter ventriculus &c. Quinam sint umbri docet Plinius, cum scribit eos ex musmone & ovibus nasci. Zona gemmis & smaragdis contexta, satis hic manifeste comparet. Diodorus Siculus lib. XVII de hoc ipso Ammone; Τὸ δὲ τοῦ θεοῦ ξόανον ἐκ σμαράγδων καὶ τινων ἄλλων περιέχεται. Errant autem, qui putant, Ammonem præter cornua, nihil arietis habuisse, cum ex hoc numismate contrarium colligi possit. Confirmat opinionem nostram Athanasius; Λίβυες πρόβατον, ὃ καλοῦσιν Ἄμμωνα, θεὸν ἔχουσι, καὶ τοῦτο πολλοῖς παρ' ἑτέρων εἰς θυσίαν σφάζεται. Aliter apud Arcadas formabatur Ammonis effigies, uti ex Pausania colligere est, verum hoc nihil ad Libyas. Græci ὀβρίκαλα, ὀμβρίκια, & ὄβρια vocant istud Libycarum ovium genus, quamvis hæc vocabula, ut plurimum, pro omni spurio & insititio animalium genere accipiantur. Scaliger ad Varronem de L. L. ab hoc animali Ὀμβρικὰς δαῖτας dictas existimabat apud Plutarchum Symposiacôn lib. II. cap. X. Vide locum, & Ὀμηρικὰς veram esse lectionem fatebere. Recte vero umbris istis Plinius pro lana, villum tribuit caprinum. Duo enim in Africa, ac ei subjecta Æthiopia, sunt ovium genera, alterum lanigerum, alterum villosum. Priores nostratibus similes, nisi quod tam vastas trahant caudas, ut ipsæ oves caudæ

caudæ ſuæ appendices videri poſſint. Caudam arietinam quæ ad octoginta libras excreviſſet vidit Leo Africanus; alii etiam librarum centum quinquaginta ſe vidiſſe prodiderunt. Alterum vero ovium genus ſimile eſt omnino imagini hujus numiſmatis. Pro lana villos habent caprinos. Cornua, quemadmodum hic, in anticam partem flexa: ut plurimum gemina, aliquando quaterna, nonnunquam etiam ſena. Pedes longi & graciles admodum. Caro eſui jucundiſſima, unde fit ut valde expetantur à Luſitanis & noſtratibus.

℣. 4. *Harenaſque quaſi maria agens, ſic ſævit ut æquor fluctibus*] In libris manu exaratis legitur, *ſic ſævit ut fluentibus*, in aliis vero, *ſic ſævit fluctibus*. Lege, *ſiccis ſævit fluctibus*.

℣. 5. *Mox & paulatim tepeſcens*] In quibuſdam codicibus legitur, *mox perpaulatim tepeſcens*. Verum non probo adverbium iſtud. *Perpaulum* & *perparum* Latinum eſt, illud vero non item. Vulgata præterea ſcriptura exſtat in Vaticano, aliiſque veteribus codicibus, unde adducor, ut credam ita ſcripſiſſe Pomponium, *mox* (*ſed paulatim*) *tepeſcens*. In quibuſdam codicibus deeſt particula conjunctiva. Ita ſane Plinius de fonte Solis in Troglodytis; *mox paulatim tepeſcens*. Errat vero Plinius, quique illum ſequuntur, cum fontem Solis, à fonte Ammonis diverſum faciunt: idem namque eſt. Sed ut puto hæc erroris fuit cauſa, quod nonnulli perperam prodiderint, Ammonis oraculum vicinum eſſe Troglodytis.

℣. 9. *Rurſus cum eſt media perfervet*] Non hoc tantum dicit Plinius, ſed etiam addit noctu amarum eſſe, dulcem vero circa meridiem lib. II. cap. CIII. *Jovis Ammonis ſtagnum interdiu frigidum, noctibus fervet. In Trogodytis fons ſolis adpellatur dulcis, circa meridiem maxime frigidus; mox paulatim tepeſcens, ad noctis media fervore & amaritudine infeſtatur*. Ita legendus hic locus ex optimis ſchedis. Verum non in eo tantum à cæteris abit Plinius, quod diſtinguat ſtagnum Ammonis à fonte Solis, ſed etiam in iſto, quod amarum faciat hunc fontem. Refert Diodorus Siculus Alexandrum, antequam ad Ammonis templum perveniret, tranſiiſſe λίμνην τινὰ πικρὰν, ſed illa à ſeptentrione Oraculi erat ſita, nec quicquam commune habebat cum Troglodytis, quos ad meridiem Ammoni dat accolas Curtius lib. IV. *Accolæ ſedis ſunt ab oriente proximi Æthiopum: in meridiem verſa, Arabes ſpectant; Troglodytis cognomen eſt; horum regio uſque ad Rubrum mare excurrit. At*

qua vergit ad occidentem, alii Æthiopes colunt, quos Simos vocant. Ita constituendus est hic locus. Valde autem varii sunt Græculi in miraculo hujus fontis describendo. Duos quoque fontes ad Ammonem ex Aristotele ponit Carystius Antigonus cap. CLIX. Priorem qui meridie & nocte media ferveat, mane vero & vesperi in glaciem concrescat: alterum vero qui oriente sole fluat, occidente vero eo immobilis stet. Sed verba ejus, ut vulgo leguntur, nullum continent sensum, sic vero sunt concipienda. Ἡ δ' ἄλλη διότι ἀναβαίνοντος μὲν ἡλίου πηδύει· ἐπὶ δυσμαῖς δ' ἰόντος ἵσταται. Sane certum est integra flumina hujus naturæ reperiri in Provincia Chilensi. Interdiu fluunt, noctu deficiunt. Verum hujus rei manifesta est causa, quia nempe sole liquantur nives & torrentes efficiunt, noctu vero congelantur. Mela unum tantum secutus est Herodotum hoc in loco. Πελαγίζει vero recte vertit *perfervet*. Maria enim fervere dicuntur, cum æstibus attolluntur. Πελαγίζειν Græci id vocant; Πελαγίζούσης ἢ ταῖς ναυσὶ συνέβη τὰς πλείους καταδῦναι. Male Suidas πελαγιζούσαις interpretatur ἐς πέλαγος πλεούσαις. Ita enim ut dixi accipiendus est iste locus.

℣. 10. *Urbes Hesperia, Apollonia*] In Vaticano & nostro manu exarato libro *Hesperi* legitur, non *Hesperides*. Omnino scribendum est *Hesperis*. Ita namque dicta fuit prius urbs, quam postea Berenicen dixere Græci. Nullum dubium est quin locus hic propter fertilitatem & fructuum copiam Hesperidum hortus adpellatus sit à Cyrenæis. Antiquissimi enim Geographi uti Scylax & alii Ἑσπερίδων πόλιν καὶ λιμένα καὶ κῆπον hic collocant. Errat vero interpres Solini cum dicit locum hunc ab opportuno situ ad hesperum, dictum esse Ἑσπερίαν & Ἑσπερίδας. Nemo enim Hesperiæ alicujus in hoc tractu meminit. Hausit id ex vitiosa Melæ lectione. Omnino verum est, tractum hunc primo fuisse adpellatum Ἑσπερίδων κῆπον vel etiam Ἑσπερίδας. Utrumque enim rectum. Inde vero vagantibus Græciæ fabulis, ut inquit Plinius, cum quidam alibi Hesperidum domum collocarent, hi quidem in Magnesia, isti ad fretum Herculis, illi ad Atlantem, quidam in Oceano; factum esse existimo ut istæ ad Syrtes Hesperides Εὐεσπερίδες adpellarentur, tanquam veræ Hesperides, cum tamen omnes æque sint fabulosæ, teste Apollodoro, apud Strabonem, aliisque. Auctor tamen ille qui de diis scripsit, quique Apollodori nomen vulgo præfert, ad Atlantem in Hyperboreis Hesperidas collocat. Sed scriptum illud plane indignum est

tanto

tanto Grammatico. Pleraque ea quæ veteres citant ex Apollodoro de diis, aut non exſtant in hoc libro, aut ſaltem longe aliter concipiuntur. Unde liquet ſcriptum iſtud vel titulum mentiri, vel alterius eſſe Apollodori. Ait autem ille hortos Heſperidum non fuiſſe ὥς τινες εἶπον ἐν Λιβύῃ, ἀλλ' ἐπὶ Ἄτλαντος ἐν Ὑπερβορέοις. Salmaſius adfert hæc verba, ut oſtendat hortos illos fuiſſe ad Oceanum Atlanticum. Sed quis rogo unquam Hyperboreos in Libya ſomniavit? Profecto auctor ille non de monte Atlante loquitur, ſed de fluvio Atlante qui in Iſtrum influit, cujus meminit Herodotus lib. IV. ἐκ δὲ τοῦ Αἵμου τῶν κορυφέων, τρεῖς ἄλλοι μεγάλοι ῥέοντες πρὸς βορέην ἄνεμον ἐσβάλλουσι ἐς αὐτὸν, Ἄτλας καὶ Αὔρας καὶ Τίβισις. Male itaque Salmaſius utitur teſtimonio Apollodori, ut oſtendat (ſi bene mentem ejus percepi, valde enim varius eſt hoc loco) veros Heſperidum hortos fuiſſe ad fretum Herculeum. Et profecto velle oſtendere ſitum iſtius horti, hoc perinde fuerit, ac ſi quis indicare velit, ubi nam olim campi fuerint Elyſii, aut inſulæ beatorum, aut alia id genus fabuloſa. Nihil vero certius quam hic apud Melam legendum eſſe *Heſperis* non *Heſperia*. Stephanus; Ἑσπερὶς πόλις Λιβύης ἡ νῦν Βερενίκη· ὁ πολίτης Ἑσπερίτης. Heſperitas quoque vocat Strabo Heſperidum incolas lib. XIV. cum inquit Ληθαῖον flumen eſſe etiam ἐν Ἑσπερίταις Λίβυσι. Valde ſe in hoc loco torquet Caſaubonus, ac modo legendum putat Ἑσπερίταις Ἴβηρσι, modo vero interpretatur de Afris Atlantici maris accolis. Sed omnino fallitur. Ἑσπερῖται Λίβυες hic ſunt Heſperidum incolæ. Ληθαῖος vero fluvius eſt, quem alii Λάθωνα vel Λήθωνα vocant, ita ab oblivione dictus. Lucanus lib. IX.

Quam juxta Lethon tacitus prælabitur amnis
Infernus, ut fama, trahens oblivia venis.

Ita legendum apud Lucanum ex optimo noſtro codice. Male vulgo *Lethes*. Perperam vero Lucanus Lethonem ponit juxta Tritonem amnem, tranſit enim Ἑσπερίδων πόλιν.

ỳ. 12. *Catabathmos vallis devexa in Ægyptum*] In veteri libro noſtro ſcribitur *Catabathmus vallis devexa in Africam, finis Ægypti*. Sed vulgata lectio verior eſt, eamque confirmant Vaticanus, & alii codices. Omnino enim exiſtimo pleraque nomina Græca, quæ in hoc Marmaricæ lit[illegible] occurrunt, à Cyrenenſibus eſſe impoſita. Si vero in Africam fuiſſet devexa hæc vallis jam non Καταβαθμὸν ſed ἀναβαθμὸν vel ἀναβασμὸν vocaſſent. Salluſtius vocat *declivem altitudinem*, verum non

 addit

addit in quam partem vergat iſta declivitas. Inquit enim in Jugurthino Africam habere *ab ortu ſatis declivem altitudinem , quem locum Catabathmon incolæ appellant.* Perperam vulgo ſcribitur *latitudinem.* Καταβασμὸν vocat Æſchylus in Prometheo, ridicule vero ponit ad fontes Nili. Sed ignoſcendum hoc Æſchylo, qui non major inter Græcos fuit Geographus, quam fuerunt apud Romanos vel Seneca, vel Lucanus. Non recte vero interpres Solini hunc Catabathmum, qui terminus fuit Cyrenaicæ, arenoſum fuiſſe colligit ex loco iſto Stephani; Κατάβαθμος τόπος ἐν Λιβύῃ, μεταξὺ τοῦ Ἄμμωνος καὶ τοῦ Παραιτονίου. Locum enim iſtum Stephani non poſſe accipi, niſi de Catabathmo parvo, nemo, ut opinor, negabit.

℣. 15. *Proximis nullæ quidem urbes ſtant*] Nemo eſt qui non adprobarit hactenus, lectionem Pintiani; *Proximis nullæ quidem urbes; ſtata tamen domicilia ſunt , quæ mapalia appellantur.* Ego tamen veram eſſe puto lectionem vulgatam. Ita quoque Virgilius & alii loquuntur. Rufo quidem Feſto ita hæc locutio placuit, ut paſſim ea utatur.

——— *Stat Corycus alta ,*

Stat Perge propter, ſtant ardua tecta Phaſelis.

Item, *Adſtat Cyrene propter vetus ;*

Sic etiam alibi. Nihil itaque invitis omnibus manu exaratis codicibus in Pomponio mutandum. Huc accedit quod mapalia iſta non videntur ſtata & fixa fuiſſe. Plinius lib. v. cap. III. *Numidæ vero Nomades à permutandis pabulis mapalia ſua , hoc eſt domos, plauſtris circumferentes.* Sed & Livius quoque lib. XXIX. id ipſum teſtatur; *Familiæ aliquot cum mapalibus pecoribuſque ſuis (ea pecunia illis eſt) perſecuti ſunt Regem.* Nec olim tantum ſic fuit, ſed etiam nunc ſic fit apud Mauros interiores, ac illos præcipue, qui in Atlante vivunt. Habent caſas ſeu tuguria ex ſtoriis aut arborum ramis vieta. Hæc palis, aut arundinibus potius, ſuffulciunt. Ubi itaque pabulum gregibus deficit, mapalia iſtæc plauſtris impoſita alio transferunt, ac denuo ſtatuminant. Quod ſi locus placuerit, ac per aliquot ibi dies morari ſit animus, tegunt tuguria ſua aut terra aut alia materia, ac ſic & ſe, & greges ſuos, contra belluas & cœli injuriam muniunt. De mapalibus vero ſeu magalibus, nemo melius Bocharto, quem conſule.

℣. 20. *Nam gregibus (quia id ſolum opimum eſt) quoad poteſt parcitur*] Ita Vaticanus, aliique meliores libri, & ita ſcripſit Mela. Poſſint hæc

hæc accipi de regione σιλφιοφόρῳ. Quia enim valde ſilphium appetunt greges, ideo eas arcent, vel omnino non alunt. Uſque adeo enim oves amare ſilphium prodit Arrianus, ut ſi vel è longo admodum ſpatio ejus odorem perceperint, curſu eo convolent. Itaque Cyrenenſes quam longiſſime arcere pecus ab iis locis in quibus ſilphium gignitur. Quin etiam addit illos περιφράσσειν τὸν χῶρον, τοῦ μηδ' εἰ πελάσαιεν αὐτῷ τὰ πρόβατα, δυνατὸν γίνεσθαι εἴσω παρελθεῖν. Hæc eſt cauſa quamobrem Mela videri poſſit dixiſſe Cyrenaicos valde abſtinere ab alendis gregibus, quia longe illis majus lucrum è cultura ſilphii. Attamen malo hæc verba de tractu vicino ipſis Cyrenis intelligere, qui omni frugum fructuumque genere abundat, ut mox dicemus. Hactenus enim deſcribit ea quæ propinqua ſunt Cyrenarum urbi. Σιλφιοφόρος vero regio eſt in interiori Cyrenaica. Valde autem θηριώδη eſſe totam Cyrenaicam produnt veteres, non hanc tantum mari propiorem de qua Mela hic agit, ſed & interiorem σιλφιοφόρον, teſtantibus hoc Ptolemæo aliiſque. Solini tamen interpres eos omnes errare putat, ait enim, falſos eſſe illos qui putant σιλφιοφόρον Cyrenaicæ deſertam eſſe & θηριώδη. Verum nemo veterum dixit eſſe omnino deſertam, ſed tantum feris refertam eſſe inquiunt. Locum vero quem adfert ex Arriano unde hoc efficiat, nihil quidquam facit ad ejus inſtitutum; Ita enim ille; Ἀλλ' ἡ Κυρήνη τῆς Λιβύης ἐν τοῖς ἐρημοτέροις πεπολισμένη, ποιώδης τέ ἐστι καὶ μαλθακὴ, καὶ εὔυδρος, καὶ ἀλσέων, καὶ λειμώνων, καὶ καρπῶν παντοίων, καὶ κτηνέων πάμφορος, ἔς τε ἐπὶ τοῦ σιλφίου τὰς ἐκφύσεις. Ὑπὲρ δὲ τὸ σίλφιον, τὰ ἄνω αὐτῆς ἔρημα καὶ ψαμμώδεα. At vero quia hic aquarum copia, & crebri ſaltus, id ipſum oſtendit tractum hunc feris eſſe habitabilem : neque enim illæ in ſiccis poſſunt vivere arenis, niſi forſan ferarum nomine aliquis hic accipiat anguium aliquot genera, aut inſecta quædam rore nocturno victitantia; quod valde ſit abſurdum. Talis tractus, qualem hic deſcribit Arrianus, qui nullis habitatur aut vicis aut urbibus, ſed tantum ſparſis nomadum mapalibus, illum ubique terrarum feris obnoxium eſſe neceſſe eſt, nedum in Libya. Nemo autem veterum τὴν ψαμμώδη Libyam ferarum plenam eſſe dixit. Quotquot Africam deſcribunt, ita eam diſtinguunt, ut ea quæ mari proxima ſint, ab hominibus inhabitari inquiant. Quæ ſequuntur loca feris plena eſſe ajunt. Deinceps vero tractum arenoſum collocant. Verum & in hoc errat Salmaſius quod Arrianum hic loqui putat de regione σιλφιοφόρῳ. Itaque putat ſilphium in culto ſolo naſci. Sed

utrum-

utrumque falsum esse apparebit ex his Diodori Siculi verbis, quæ subjiciam; Τῆς δὲ χώρας ἡ μὲν ὅμορος τῇ Κυρήνῃ, γεώδης ἐστὶ καὶ πολλοὺς φέρουσα καρπούς· οὐ μόνον γὰρ ὑπάρχει σιτοφόρος, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἄμπελον ἔτι δ' ἐλαίαν ἔχει, καὶ τὴν ἀγρίαν ὕλην, καὶ ποταμοὺς εἰς χρησίαν παρεχομένους. Ἡ δ' ὑπὲρ τὸ νόπιον μέρος ὑπερτείνουσα, καθ' ἣν τὸν ὀπὸν φύεσθαι συμβέβηκεν ἄσπορος οὖσα καὶ σπανίζουσα ναματιαίων ὑδάτων, τὴν πρόσοψιν ἔχει πελάγει παρεμφερῆ, οὐδεμίαν δὲ παρεχομένη ποικιλίαν ἐρήμῳ γῇ περιέχεται τῆς ὑπερκειμένης ἐρήμου δυσεξίτητον ἐχούσης τὸ πέρας. Vulgo in hoc loco legitur *καθ' ἣν τὸ νότιον φύεσθαι συμβέβηκεν*, quod viros doctos valde exercuit. Sed ut opinor, nemo nisi fungus de veritate emendationis nostræ dubitabit. Ὀπὸς pro ipso silphio passim accipitur. Manifeste vero ex hoc loco patet silphium non nasci in culto solo, quod proximum est Cyrenis, sed vero in magis sicco atque arido, & in tractu θηριώδει, qui inter cultam Cyrenaicam, & Libyam vastis obsitam arenis, est medius. Errat etiam vir summus, cum scribit in Cyrenaica nullos esse montes. Οὐέλπη ὄρη recenset Ptolemæus. Verum & Barcæi montes in ea sunt, ac præterea illi, è quibus Lathon fluvius profluit. Sed & in ipsa Pentapoli complures sunt montes. Et sane absque his inhabitabilis esset Cyrenaica. In Africa enim ubi nulli montes, ibi etiam nullæ aquæ, uti infra docebimus.

ỳ. 23. *Ita se ac tuguria sua promovent*] Manifeste hinc patet mobilia fuisse Numidarum tuguria, non stata, ac proinde nihil mutandum in Pomponio fuisse, ut superius monuimus.

ỳ. 24. *Quamquam in familias passim, & sine lege dispersi nihil in commune consultant*] Vulgatam lectionem reddidimus, quam Pintianus mutarat legendo; *& sine lege dispersis nihil in commune, consultant tamen* &c. Quod tantum abest ut verum sit, ut vix sit Latinum. Altera vero lectio optima, & in quo nihil sit, quod quemquam offendere possit. Sic & Tacitus lib. XX. *per Gallias edixere, ut missis legatis, in commune consultarent*. Sed adeo tralativa hæc locutio, ut exemplis non sit opus. Statim post, auctoritate omnium veterum codicum, delevimus *τὸ degunt*. Et sane tuto abesse potest. Minuta hæc fateor, & quæ magistellis relinqui poterant. Sed quandoquidem huic auctori manum admovimus, etiam minimis quibusque ulceribus mederi proposuimus. Esto itaque ut magni nihil præstemus, in his observatiunculis, sed neque aliquid quod tale sit promittimus.

℣. 28. *Solem execrantur & dum oritur & dum occidit*] Ita vertit verba Herodoti, οὗτοι τῷ ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι καταρῶνται. Eustathius, qui hæc Herodoti verba citat, ad Dionysium, legit ὑπερβαλλόντως. Verum puto ita mutasse, quia alterum non intelligeret. Ὑπερβάλλοντι interpretantur Grammatici ὑπερβαίνοντι. Hoc sensu imprecantur soli quam diu supra ipsos est: vel ut Mela vertit dum oritur & occidit. Damascenus pro ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι hic habet ἡλίῳ ἀνίσχοντι, uti quoque Diodorus Siculus hæc accepisse videtur. Attamen non probo hanc interpretationem nec sane ita veteres locuti sunt. Omnino existimo ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι apud Herodotum vertendum esse, *sole superantissimo*. Ita apud Lucretium *superantior ignis*, pro vehementissimo. Gellius lib. III. cap. II. inquit *sole magno* quod idem est; *post mediam noctem auspicantur, & post meridiem sole magno*. Atlantes vero Herodoti, esse quos alii vocant Atarantas vel Apharantas corrupte, observatum jam à multis. In Plinio nihil mutandum. Recte enim sese habent illa verba; *solem orientem occidentemque dira imprecatione contuentur, ut exitialem ipsis agrisque. Contuentur* id est προσίδωσι ut habet Strabo loquens de eadem gente libro postremo. Nempe Atarantes isti multa mala imprecabantur soli orienti & occidenti, cum se adspici patitur. Sole vero altius provecto, & ipsos agrosque eorum torrente, ad paludes confugiebant, ut inquit Strabo. Salmasius hoc loco non recte legit; *Solem orientem occidentemque dira imprecatione comitantur*. Hæc lectio multo deterior est vulgata. Contueri proprium esse mala imprecantium, nemo nescit. Contueri vero solem habet ipse Plinius lib. VII. de Gymnosophistis, quos ait, *ab exortu ad occasum perstare, contuentes solem immobilibus oculis*.

℣. 33. *Armenta habent, quæ obliqua cervice pascuntur*] Et hic quoque reducenda fuit vetus lectio, quam temere Pintianus profligarat. Ejus enim si sequamur conjecturam, non tamen omnia cum Herodoto convenient. Sed vero multis locis ostendemus, autorem hunc non unum Herodotum, verum multos quoque alios esse secutum. Quod autem Pintianus Troglodyticis bubus tribuit, ut sint ὀπισθονόμοι, id plane ratione caret. Nam si Troglodytæ nullarum sint opum domini, ut inquit Mela, quomodo armenta possident? Id sane effecit Pintianus, dum Melam cum Herodoto & Plinio vult componere, ut neque cum hoc, neque cum illo, imo ne secum quidem conveniat Mela. At vero si illam quam dedimus, quamque vetera exemplaria servant lectionem, sequamur, plana erunt omnia. Verba autem illa, *Apud Garamantes etiam armenta sunt*, ex optimis

F codi-

codicibus ita sunt refingenda, *Apud Garamantes jam armenta sunt, eaque obliqua cervice pascuntur* &c. Dixit prius Troglodytas nullarum esse opum dominos. His subjungit Garamantas, apud quos jam armenta esse inquit, sed peculiari natura. Apud istos itaque solum κτηνοτρόφον esse incipit, cum quæ supra illos sunt, arida & arenis obducta sint. Diodorus Siculus lib. III. de Garamantum regione; Διόπερ οὐδ' ὄρνεον ἰδεῖν ἐστιν, οὐ τετράπουν ἐν αὐτῇ ζῶον, πλὴν δορκάδος καὶ βοός. Hæc veriora sunt iis quæ alii ad hunc locum annotarunt. Ælianus boves istos ὀπισθονόμους collocat, non in Garamantibus, sed in Libya Indis vicina. Λιβύων δὲ ἄρα τῶν γειτνιώντων Ἰνδοῖς ὀπισθονόμων βοῶν ἀγέλας εἶναί τινας ἀκούω. Indos autem hic vocat Ælianus istos Æthiopas, qui orientalem Nili tenent ripam. Nam quia secundum quosdam Nilus terminus est Asiæ & Libyæ, ideo factum est, ut superiores istæ terræ, quæ Nilo ab ortu adjacent, quasque Asiæ partem esse putabant, Indis non Æthiopibus fuerint à nonnullis attributæ. Itaque ad fontes Nili Æthiopiæ finem statuebant, atque illinc terras continuo ambitu usque ad Indos pertinere existimabant. Hinc est quod ἀνατολικοῦ κλίματος terminum Heliodorus ad fontes hujus fluminis statuat. Atque ita quidem accipienda sunt omnia illa veterum loca, ubi Indi ad meridiem collocantur. Aliter tamen accipienda Virgilii verba, cum Nili fontes in India ponit.

Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur sua rura phaselu:
Quaque pharetrata vicinia Persidis urget,
Et viridem Ægyptum nigra fœcundat arena
Et diversa ruens septem discurrit in ora,
Usque coloratis amnis devexus ab Indis:
Omnis in hac certam regio jacit arte salutem.

Locum integrum adscripsimus ut eum obiter illustremus. Quærunt hic viri docti, quid Persis commune cum Nilo, qui quam longissime à Perside abest. Indos autem hoc loco Scaliger interpretatur Æthiopas. Neutrum bene. Omnino hic Virgilius secutus eorum opinionem, qui putarunt Nilum iisdem quibus Indus & Acesines concipi fontibus, ac deinceps per multas vastasque fluere solitudines, donec Æthiopiam contingeret; atque illic demum Nilum vocari. Arrianus lib. VI. Καὶ ἀκούσας ὅτι ὁ Ἀκεσίνης ἐμβάλλει εἰς τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν, ἔδοξεν ἐξευρηκέναι τοῦ Νείλου τὰς ἀρχάς,

ἐς τὸν Νεῖλον ἐνθένδε πόθεν ἐξ Ἰνδῶν ἀνίσχοντα, καὶ δι' ἐρήμου πολλῆς γῆς ῥέοντα, καὶ ταύτῃ. ἀπολλύοντα τὸν Ἰνδὸν τὸ ὄνομα. Pausanias ipsum Euphratem Nilum postea fieri contendit; scribit enim in Corinthiacis, Εὐφράτην ὄντα ἐς ἕλος ἀφανίζεσθαι, καὶ αὖθις ἀνιόντα ὑπὲρ Αἰθιοπίας, Νεῖλον γίνεσθαι. Nempe totum Erythræum & Indicum mare lacum esse crediderunt veterum nonnulli, quæ mira fuit imperitia. Sive autem Euphratem, sive Indum accipias unde profluit Nilus, jam recte Virgilius dixerit, eum vicinia Persidis urgere. Et hæc quidem est verissima interpretatio loci istius Virgiliani. In hac opinione etiam fuisse videntur plurimi Christianorum, inter quos Philostorgius, lib. III. cap. X. cum ait, Nilum in arctois regionibus oriri, & iisdem ex partibus fluere unde Hyphasis, Euphrates & Tigris. Sic quoque sensit Lucanus cum de Nilo canit;

Teque vident primi, quærunt tamen hi quoque Seres.

Ex horum quoque sententia locutus est Solinus, cum inquit cap. XXXVII. Euphratis & Nili fontes sub iisdem parallelis esse, & ad modulum ejusdem perpendiculi constitutos. Non adsecutus est mentem Solini doctissimus ejus interpres, quamvis longam admodum hoc loco exercitationem instituerit. Nihil enim certius hac nostra interpretatione. Ipse vero gravissime errat, cum acriter adeo Scaligerum carpit, cujus tamen verbis nihil planius & verius reperiri possit. Ait Scaliger ad Manilium; *Polos omnis horizontis esse puncta orientis & occidentis: polos mundi esse polos omnium meridianorum.* Hæc alter ne in puero quidem primis elementis imbuto ferenda esse existimat. Sed profecto nimis liberaliter judicat vir eximius de iis scientiis, quas modice adeo degustavit. Non meum est dicere, quantus in mathesi fuerit Scaliger; magnus tamen fuit, si cum altero conferatur. Hac vero in parte melius sensit, quam cæteri mathematici. Nam si meridianis & horizontibus ulli sunt attribuendi poli aut vertices, non possunt alii excogitari, quam quos Scaliger assignat. Non enim recte sphærarum concinnatores Meridiani polos vocant, puncta ortus & occasus æquinoctialis: polos vero horizontis vertici imminentia puncta. Non me fugit, polos circuli in sphæra vocari, puncta illa in superficie sphæræ, à quibus omnes rectæ lineæ ad circuli circumferentiam ductæ, sunt æquales; verum illud minime hic locum habere potest, neque enim horizon & meridianus in sphæra materiali dicuntur esse circuli in sphæra, sed extra sphæram. Absurdum præterea fuerit polum nominare ubi nulla est vertigo. Nulla autem vertigo nisi ad polos mundi. Istic itaque poli meri-

 diani,

diani. Hoc manifestum, nec minus illud; *Puncta orientis & occidentis esse polos Horizontis*; circa hæc enim puncta, notata in Horizonte ligneo, omnes volvuntur horizontes, non tantum in sphæra recta, verum etiam obliqua; nec ullus dari potest horizon (nisi in sphæra quam vocant obliquissima) qui non transeat per puncta ortus & occasus æquinoctialis, hæcq; sola duo puncta omnis horizon habet stabilia. Manifestus itaque error polos adpellare, ubi nulla est vertigo, nullus axis, nec rotatio ulla. Verum ad Pomponium nostrum revertamur, à quo nimis longe sumus digressi. Boum istorum ὀπισθονόμων, à quibus sermo noster hactenus deflexit, meminit Athenæus, circa finem lib. v. verum is fabulosos esse existimat, & merito.

ỷ. 34. *Apud Ausenses nulli certa uxor est*] Duo priora vocabula addidit ex Herodoto Pintianus. Verum non hoc solo autore usus est Pomponius noster. Ita eum scripsisse adparet ex Plinio, cujus hæc sunt verba; *Garamantes matrimoniorum exortes passim cum feminis degunt.*

ỷ. 36. *Quos pro suis colant, forma similitudine agnoscunt*] Pintianus & alii legunt, *quos pro suis alant*. Malim ego *tolant* vel *tollant*. Nemini ut puto vel paululum eruditiori ignotum quid sit *tollere infantem*. Statius Papinius epiced. in filium. —— *meus ille, meus. Tellure cadentem.*

Excepi, & vinctum genitali carmine fovi.

Patrum fuisse officium infantem, quem pro suo agnoscebant, humo tollere, sinuque condere, passim testantur auctores. Cic. lib. I. de Divinat.

Ibi ex oraclo voce divina edidit
Apollo, puerum primus Priamo qui foret
Post illa natus, temperaret tollere,
Eum esse exitium Troja, pestem Pergamo.

Sic refingendi versus illi ex optimo nostro codice. Aristoteli lib VII. Polit. ἀποτίθεσθαι similiter accipitur, pro tollere & sinu recondere infantem. Ἐὰν μὴ ἡ τάξις τῶν ἐθῶν κωλύῃ, μηδὲν ἀποτίθεσθαι τῶν γεννωμένων. Vulgo non recte accipitur iste Aristotelis locus. In Mela vero nihil mutandum videtur. Colere liberos rectum est; sæpe enim colere pro excolere ponitur, & contra. Ita quoque locutus est Hieronymus Epist. ad Oceanum. *Multos videmus ob nimiam paupertatem, virorum sarcinam declinare, & ancillas suas habere pro uxoribus, susceptosque ex his liberos colere ut proprios.* Huc accedit quod Ausenses illi apud Herodotum non recens natos infantes, ut fieri olim solebat, humo tollerent; sed jam adultos, quos pro suis educarent, acciperent.

rent. Ἐπεὰν ἢ γυναικὶ τὸ παιδίον ἁδρὸν γένηται, συμφοιτέουσι ἐς τὠυτὸ οἱ ἄνδρες τρίτου μηνὸς, καὶ τῷ ἂν οἴκῃ τῶν ἀνδρῶν τὸ παιδίον, τοῦτου παῖς νομίζεται. Ita hoc loco recte legit Valla, sed male interpretatus est. Male vero legit Pintianus τῷ ἂν ἥκῃ, sed recte interpretatus est, *cui similis exstiterit.* Οἴκῃ enim est ab εἴκω, pro ἐοίκῃ uti solet Herodotus. Ab ἔοικα vero vel οἶκα, interpres Solinianus verbum facit ἐοίκω & οἴκω, more Æolum & Ionum, quibus πεπλήγω est à πέπληγα, ut inquit Eustathius. Sed vero ineptum est vocabula fingere, ubi nulla exigit necessitas; neque enim nisi paucis hoc contingit vocabulis. Quod autem id Ionum proprium esse inquiat Eustathius, de hoc quoque dubito. Alii Grammatici id Siculorum, Æolum, & Rheginorum tantum proprium esse affirmant, itaque illos à δέδοικα formare δεδοίκω, ab ὄλωλα ὀλώλω, à πεποίηκα πεποιήκω, & à λέλαθα λελάθω. Verum de his ad Dionysium Thracem uberius agemus. Locus autem hic Melæ ita in optimo nostro codice concipitur; *quos pro suis colant, formæ similitudine agnoscitur.*

Ibid. *Augilæ manes tantum deos putant*] Et hic quoque lapsum putant Pomponium viri eruditi, quod Augilis attribuerit ea quæ Herodotus Nasamonibus. Sed ipsi errant. Augilæ sunt Nasamones. Augila enim vel Ægila est oppidum Nasamonum. Satis hoc ex Herodoto ipso colligitur. Jungit quoque eos Ptolemæus; Ἐν τοῖς Αὐγίλαις καὶ Νασαμῶσι ἡ Αὔγιλα. Libri aliquot Ptolemæi legunt hoc loco Αἴγιλα, uti Herodotus. Ab Αὔγιλα vero ἐθνικὸν non tantum Αὐγίλαι, sed & Αὐγιλῖται si Stephano credendum. Verum sæpe ex ingenio format ἐθνικὰ sua iste ἐθνικογράφος. Non autem in hoc tantum, quod Augilas cum Nasamonibus confundat, viris doctis vapulat Mela, verum etiam in illo, quod inquiat Augilas manes deos putare, cum fortium virorum & parentum tantum animas coluerint. Nimis profecto hoc est argutum. Vapulat quoque illic Plinius, quique eum sequuntur, cum ait, *Augilæ inferos tantum colunt.* Perperam enim illum pro manibus substituisse inferos. Neque enim quemquam veterum inferos posuisse pro animabus defunctorum, sed manes accepisse pro loco inferorum, uti apud Virgilium, *manesque profundi.* Verum etiam lapides antiqui contrarium docere possint, in quibus *dii manes*, & *dii inferi* pro iisdem semper & passim accipiuntur. Innumera præterea veterum exstant loca, in quibus dii superi & inferi opponuntur. Et sane quis possit dubitare quin per inferos non tantum intelligatur locus ille qui continet manes, sed ipsi etiam manes, cum hoc ipsum quoque testetur vocabulum

bulum. Uti enim à ſupra, ſuperi & ſuperni; ab extra, exteri & externi; ab intra, interi & interni: ita quoque ab infra, vel infera, ut veteres ſcribebant, inferi & inferni. Sed vir ille eruditus errorem ſuum alio loco cognoviſſe videtur. Et ſane mirarer, ſi adeo ineptus, & linguæ Latinæ imperitus fuiſſet Plinius, ut per deos manes intellexiſſet locum inferorum, non ipſos manes, vel ipſos deos inferos.

ỳ. 46. *Ægipanum, quæ celebratur, ea forma eſt*] Satyrorum Ægipanumque in Libya eodem modo, iiſdemque pene verbis, meminere Plinius, Solinus, & Martianus Capella; nemo tamen addit, qualis fuerit forma Ægipanum. Poſteriores duos ignoraſſe facile crediderim: an vero etiam Plinius ignorarit, non attinet quærere. Sane neque in forma hujus monſtri conveniunt, ſi tamen monſtris accenſenda ſunt ea, quæ ſunt mera Græculorum commenta. Salmaſius in notis ad Solinum ex Parallelis minoribus Plutarchi adſtruere conatur Ægipana illum eſſe, quem Romani Silvanum vocant. Sed vero valde infirmo nititur tibicine; neque enim quidquam certius, quam libellum iſtum eſſe prorſus indignum Plutarcho, cum nugaciſſimus ſit, ac ejuſdem plane auctoris, atque ſit ille de fluminibus, qui & ipſe nomen Plutarchi oſtentat. Vir doctus qui in iſtud ſcriptum notas concinnavit, ut oſtendat tractatum de fluminibus eſſe Plutarchi, multas, niſi me fallit memoria, locutionum colligit formulas, omnes ex illis minoribus parallelis depromptas; unde contrarium plane adparet, quam quod ipſe voluit adſtruere, nempe utrumque iſtud ſcriptum eſſe quidem ejuſdem auctoris, ſed vero neutrum Plutarchi, aut ſaltem alterius Plutarchi, multo recentioris. Nec juvat quod in catalogo Lampriæ mentio fiat hujus ſcripti; vitio enim hoc factum eſſe, vel cœcus poſſit conſpicere. Nam quo loco legitur; Διηγήσεις παράλληλοι Ἑλληνικαὶ καὶ Ῥωμαϊκαὶ Ἐπικουρείων ἐναντιωμάτων, legendum eſſe, Ἐπικουρείων ἐναντιωμάτων cæteris extritis, docet numerorum ratio. Reliqua verba adjecta ſunt ab aliquo qui putabat & hunc libellum eſſe Plutarchi. Sed ſi ea admittamus, tota numerorum ſeries perturbabitur. Non eſt itaque, quod quis Plutarchi auctoritate Ægipana atque Silvanum eundem eſſe exiſtimet. Et profecto tantum inter ſeſe differunt Silvani & Ægipanes, ut difficilius aliquid reperias in quo conveniunt, quam in quo diſcrepant. Ægipanes enim non ut Silvani cum facie humana pingebantur, verum caprina prorſus: imo αὐτοχρῆμα capri erant ſuperne. Pingebantur præterea cum cauda piſcis. Cau-

sa nominis hæc est. Ægipan Jovis filius ex capra Bœotia esse fingitur, quam etiam Oleniam vocavere. Alii Jovis collacteum faciunt, natumque ex Æga Panis conjuge. Hinc Ægipana dictum ajunt. Juvisse hic dicitur Jovem in bello contra Typhonem. Quia autem primus invenit concham marinam, qua inflata terrorem Panicum injecit, ideo caudam piscis huic adfingi. Hujus imaginem in cœlo ajunt esse Capricornum. Theon ad Aratum; Ὁ δὲ Αἰγόκερως ὅμοιός ἐστι τῷ αἰγίπανι, κατηστερίσθη δὲ εἰς τιμὴν τοῦ Πανός, εἰς γὰρ τοῦτον μετεβλήθη διωκόμενος μετὰ τῶν ἄλλων θεῶν. Scholiastes Germanici; *Capricornus sane similitudinem habet Ægipanos: habet enim posteriorem partem piscis, priorem capri.* Ita quoque Hyginus, & alii, licet in cæteris hujus fabellæ partibus non conveniant. Causam vero quamobrem cum cauda pingitur hanc reddit idem Theo; Εὗρε δὲ οὗτος τὸν κόχλακα ἐν τῇ θαλάσσῃ, διὸ παράσημον οὐρὰν ἰχθύος ἔχει. Aliam causam reddit Hyginus, & Germanici Scholiastes, verum de eo nos ad ipsum Aratum. Ægipanum vero crebræ effigies occurrunt in antiquis Ægyptiorum monumentis, nempe Satyri αἰγοπρόσωποι οὐρὰν ἰχθύων ἔχοντες. Videamus nunc quænam fuerit Silvanorum forma. Uti Panum & Satyrorum variæ sunt species, ita quoque Silvanorum. Sciendum vero illos aliquando à Satyris separari, aliquando vero confundi. Similiter Silvanus pater aliquando idem est atque Pan, aliquando vero longe diverso fingitur habitu. Nam & Silvano in veteribus monumentis sæpe tribuitur fistula, & syrinx, & corona pinea. Semper tamen humeris fert cupressum. Itaque Panibus accensendi sunt Silvani, quando cum tali habitu pinguntur aut finguntur. Cum autem non sunt αἰγοσκελεῖς Sylvani, uti in multis antiquis marmoribus videre est, jam non Panibus sed Silenis sunt annumerandi. Sciendum vero uti Silvanorum, ita quoque Silenorum duo esse genera, & quidquid fere de his dicitur, de illis quoque aut dici, aut dici posse. Silenos enim eosdem esse atque sunt Panes, nempe seniores Satyros, locuples testis est Pausanias in Atticis; Τοὺς γὰρ ἡλικίᾳ τῶν Σατύρων προήκοντας ὀνομάζουσι Σειληνούς. Recte itaque in optimis Glossis Silvanus utroque modo accipitur; *Silvanus* Πάν, Σιληνός. Et sane si verum sit Silenum dictum quasi Σιλλονηνὸν non dubitandum quin hinc Silvani nomen sit. Æoles vocare videntur Σιλϝηνόν. Hesychius Σιλγῖνοι, οἱ Σάτυροι. Nemini enim ut puto ignotum Hesychium passim digamma Æolicum mutasse in Gamma. Alii Silenos

plane

plane diversos faciunt à Satyris. Plato sane non permittit, ut iis annumerentur. Innumeri etiam hoc tempore Sileni marmorei reperiuntur, cætera similes hominibus, nisi quod cornua & acutas habeant aures quemadmodum aselli. Junioribus tamen Silenis absunt cornua, quemadmodum etiam junioribus Satyris. Mirum est id quod Pausanias prodit, ut ostendat Silenos aliquando fuisse homines, inquit, Silenorum sepulchra apud Hebræos reperiri. Sed credo hanc fabellam exinde ortam esse, quia Moses cum cornibus pingebatur. Quid mirum autem si homini cornuto, etiam auriculæ acutæ ab aliis fuerint additæ, quo plane esset Silenus? Verum non hic substitit Græculorum impudentia, in ipsos etiam Christianos derivata est hæc calumnia, quorum Deum, non tantum Sileni, uti Mosem, sed Satyri instar finxerunt, uti videre est apud Tertullianum, cum hac inscriptione; DEUS CHRISTIANORUM ONOCHOIRITES. Ita enim legendus locus ille, qui omnes hactenus exercuit eruditos. Ὀνοχοιρίτης enim fingebatur tanquam ex asino & porco compositum monstrum. Epiphanius de Gnosticis; Φασὶ δὲ τὸν Σαβαὼθ οἱ μὲν ὄνου μορφὴν ἔχειν, οἱ δὲ χοίρου. Hinc *Asinarii* dicti Christiani. Martialis locus de Theodoro Judæo non minus est corruptus.

Ecce negas jurasque mihi per templa tonantis.
Non credo; jura verpe per Anchialum.

Salmasius in libro de lingua Hellenistica legit, החיעלם & interpretatur, *per eum qui vivit in æternum*. Verum illud non est Hebræum. Prima enim litera redundat, duoque insuper voces sunt חי־עלם uti est apud Danielem cap. XI. Et sic jam olim Scaliger legebat hunc Martialis locum. Sed profecto nihil minus quam Hebraice doctus fuit Martialis. Optimus codex Thuanæus jam ante octingentos annos exaratus, qui excerpta continet Martialis epigrammata, legit hoc loco *anchalium*. Omnino legendum est.

Non credo; jura verpe per ancharium.

Ancharius vel ancarius est asinus. Ἀχθοφόρον Græci interpretantur Ἀγγάρειον, accipiuntque istud vocabulum æque de jumento atque homine ἀχθοφόρῳ. Similiter sagmarius vel saumarius de utroque accipitur. Utitur hac voce Lucilius;

Hæc inquam rudet è rostris atque ejulitavit.
Concursans, veluti ancarius, clareque quiritans.

Hinc

Hinc Ancharia familia, quemadmodum Asellia. Unice vero confirmat hanc conjecturam uersiculus ille Petronii, ex quo liquet, Judæos olim male audiisse, quod crederentur per asinum jurare.

Judæus licet & porcinum numen adoret,
Et cilli summas advocet auriculas.

Inepti sunt qui de veritate hujus lectionis dubitant. Cillus est asinus, hinc hemicillus ἡμίονος, & cillanus agaso Ciceroni. Julius Pollux vocat κιλλακτῆρες. Sic namque apud illum legendum lib. VII. cap. postremo; Σοφοκλῆς δ' ἔφη, ποππύζεται ζευγηλατεῖς. Ἀστραβηλάται καὶ παρὰ τοῖς Δωριεῦσι ὀνοκίνδιοι καὶ κιλλακτῆρες. Ita ex optimo nostro codice locum hunc Pollucis emendavimus, qui vulgo est inquinatissimus. Verum revertamur ad Melam, à quo nimium quantum sumus digressi.

IN CAP. IX.

DE ÆGYPTO.

Versu 3. *Terra expers imbrium*] Seculi nostri admiratores, & hoc quoque antiquorum simplicitati adscribunt. Una omnes voce contendunt, imbres in Ægypto non minus esse frequentes, atque alibi locorum. Alexandriæ enim, & in itinere Memphin versus, pluvias se expertos esse continentes, oculati & complures affirmant testes. Sed desinant rogo boni viri non veteribus, sed sibi illudere. In inferiore Ægypto, quæ mari vicina est, nonnunquam pluvias descendere non illos fugit; Proclus in Timæum lib. I. εἰ καὶ γίνοιτό ποτε ὄμβρος περὶ τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' οὐ περὶ πᾶσαν, ἀλλὰ περὶ τὴν κάτω γίνεσθαι εἰώθασιν. Inferiorem vero Ægyptum, ne Ægypti quidem nomine, aut vix certe, dignati sunt Græci vetustiores. Sed in Superiore Ægypto nullæ cadunt pluviæ, in tractu nimirum qui est à Thebis Syenen usque. Hoc est illud quod veteres unanimiter adfirmant, Aristoteles inquam, Strabo, Plutarchus aliique. Quærit vero causam Aristobulus apud Strabonem lib. XV quare cum in Syene imbres cadant, intermedia tantũ loca pluvia omnino careant. Quæstio hæc ibi proponitur, sed non solvitur. Ratio tamen est manifesta, quia nempe illa Ægypti pars, ubi nullæ cadunt pluviæ, plana, humilis, sicca, arenosa ac calida est admodum, utpote torridæ zonæ vicina. Vapores itaq; qui è ter-

è terra arida egrediuntur cum rari admodum & tenues ſint, aut noctu decidunt in rorem mutati, aut toti ab æſtu conſumuntur priuſquam in pluviam abeant. At vero tractus Syeniticus, quia excelſus ac montoſus eſt, neceſſario pluviis abundat. Ubi enim montes, ibi nivium & aquarum lapſus perpetui. Si plana eſſet nniverſa Africa, eſſet inhabitabilis. In zona torrida enim ſi montes abeſſent, jam nulla quoque eſſent flumina, nec ulli imbres ad terram pervenirent. Verum hoc eſſe, experimento ſatis intelligunt, omnes torridæ zonæ incolæ, ac ii præcipue, qui Peruvianam habitant provinciam. Cum enim latera montium perpetuis illic humectentur & defluant pluviis, pluvias tamen ignorant plerique qui in planis vivunt. Ne litorum quidem accolæ pluviam unquam viderunt. Rorem tantum norunt, eumque tenuiſſimum, ac vix compeſcendo pulveri aptum.

℣. 7. *Et cum diu ſimplex ſævuſque deſcendit*] Salmaſius legit; *& cum diu ſimplex ſuuſque deſcendit.* At vero nihil hic mutandum niſi quod pro *&* reponendum ſit *ſed*, uti edi curavimus. Nulla autem ratio poſſit comminiſci, quamobrem hic pro *ſævus* reponamus *ſuus*, præſertim cum præcedat *ſimplex*, quod dixiſſe ſufficit. Sævus vero eſt Nilus ubi ſimplex, fontibuſque ſuis vicinus eſt. Deinde vero diviſus & diffuſus, fit lenis & navigabilis. Hoc ipſe Mela, hoc Plinius, hoc omnes teſtantur, ipſaque hoc exigit ratio.

℣. 8. *Circa Meroen, late patentem inſulam, in Æthiopiam diffunditur*] Salmaſius legit; *circa Meroen, late patentem inſulam in Æthiopia diffinditur.* Sed vulgata lectio, quam omnia ſervant manu exarata exemplaria, multo verior meliorque eſt. Perquam fuerit ineptum velle eam aliquo interpretamento juvare.

℣. 9. *Altera Aſtapes dictus*] Ita legunt Vaticanus & Florentinus codices. In aliis *Aſtape.* Ἀσάπης eſt Pomponio qui Ἀσυσάπης aliis. Ab hoc Aſtape dicti poſſint videri Ἀσαπαῖοι Λιβύης ἔθνος. Sed inſigniter errat Stephanus, quod Aſtapæos Libyæ gentem faciat, cum ſint in Hiſpania. Meminit in Ibericis ſuis Appianus Aſtapæ urbis & Aſtapæorum, aitque eos Carthaginenſibus paruiſſe. Hinc error Stephani.

℣. 11. *In immanem lacum devenit*] Fruſtra hic aliquis lacum quærat, nedum immanem. Scribe, *in immanem locum devenit.* Immanem locum vocat Catadupa ſeu Catarractas Nili. Nihil clarius.

℣. 12. *Vſque ad Elephantidem urbem Ægyptiam*] Ita libri, ita quoque Hermo-

Hermolaus ſcribendum eſſe monuerat. Verum Pintianus hic illi adverſatur & Elephantinen reponit, negans alterum uſpiam reperiri, non contentus Vitruvii, aliorumque Latinorum auctoritate. Verum adſcribam locum Stephani Byzantii, unde apparebit veram eſſe hanc lectionem; Ἐλεφαντίνη πόλις Αἰγύπτου. Παρθένιος δὲ Ἐλεφαντίδα αὐτὴν φησιν. Τὸ ἐθνικὸν τῆς μὲν προτέρας Ἐλεφαντῖνος, τῆς δὲ Ἐλεφαντίδος Ἐλεφαντίτης. Ita concipienda ſunt hæc verba, & ſeparanda ab iis quæ præcedunt, nam Ἐλεφάντιοι nihil ad Elephantinen.

ỳ. 16.. *Deinde iterum iterumque diviſus ad Delta & admelin*] Hæc eſt Vaticani & omnium codicum, quos vidi, conſtans lectio. Variæ admodum ſunt virorum eruditorum ad hunc locum conjecturæ. Sed omnino quæ facillima, illa quoque veriſſima eſt proculdubio. Legendum itaque *ad Delta acumen.* Τὸ ὀξὺ τοῦ Δέλτα habet Herodotus. Salmaſius ita in ſuis codicibus ſe ſcriptum reperiſſe inquit; *ad Deltam & à melim per omnem Ægyptum.* Inde ipſe hanc excudere lectionem conatur; *A Delta meta it per omnem Ægyptum vagus atque diſperſus.* Sed in nullo manu exarato codice ita hunc locum concipi puto, quemadmodum ipſe inquit. Imo certus ſum ita eum hæc verba citaſſe, quo magis veriſimilem ſuam efficeret conjecturam. Probum tamen non eſt meta pro ſolo acumine metæ. Totum ſemper ſignificat conum, aut quidquid cono eſt ſimile. Ita meta lactis pro tota maſſa, & *metas imitata cypreſſus* apud Ovidium, pro tota cypreſſi parte quæ κωνοειδὴς eſt. Et apud Martialem;

Prapendet meta nec tibi barba minor.

Pro tota barba. Sic lege, non *mento* ut vulgo. Quod ſi *metam Delta* hic acceperit ut *flumen Rheni*, pro tota Delta; ne hoc quidem rectum videtur. Nam quomodo, Nilus à Delta it per omnem Ægyptum, cum poſt Delta nulla jam prorſus ſit Ægyptus: excipit enim mare? Sed, ut opinor, pluribus non opus eſt, ad aſtruendum eam quam dedimus lectionem. Certe τὸ ὀξὺ τοῦ Δέλτα non poſſit melius reddi, quam *acumen Delta.*

ỳ. 25. *Sed tum primum accipientia ſpiritum*] Quidam libri veteres *ſpeciem* legunt hoc loco, minus tamen recte. Porro quod hic de muribus dicit, id ipſum quoque multi è veteribus prodidere, & omnino veriſſimum eſt. Hodieque tale murium reperitur genus, cum alibi, tum in ſeptentrionalibus præcipue regionibus. Communi vero vocabulo *Leem-mus* vel *Leemmer* dicuntur, quia in limo naſcuntur; *Leem* enim limum denotat. Scripſit nuper de his diatribam Olaus Wormius, qua oſtendere co-

natur mures hos in nubibus generari quandoque, & cum pluvia in terram deſcendere. Sed vero ex iis quæ adducit argumentis neſcio an iſtud effici poſſit. Nam ſi mulier parieti adſidens ſinu unum ex illis muribus exceperit, aut cymbæ non procul à litore inciderint, non inde ſtatim ſequitur, è nubibus cecidiſſe. Ex ipſo enim decidit pariete, aut ex impendente tecto terreo uti moris eſt in Norvagia. In cymbam vero delati ſunt forſan procella aliqua ab imminentibus ſcopulis. Ullum in nubibus generari animal, neque compertum hactenus, neque veriſimile. Si quis vel è modice edito loco murem in præceps agat, protinus animam cum ſanguine exſpuet. Sed vero ratio quamobrem animalia iſta cœlo cadere vulgo exiſtiment, hæc eſt, quod cum antea non compareant, poſt pluviam illico è cavernulis ſuis prodeant; vel quod illæ aqua implentur, ut exiſtimat Theophraſtus, vel quod genus hoc animalium pluvia maxime vegetetur. Eadem ratione ſæpe producuntur cochleæ, aliaque animalia & præcipue ranarum quoddam genus, diverſum ab eo quod in ſtagnis & paludibus vivit, quodque & ipſum è nubibus deferri exiſtimant. Γυρίνους & γερίνους vocarunt Græci, vel etiam γέρινα & γύρινα. Paſſim terrarum, præſertim, in locis uliginoſis, ceſſante pluvia, repente in lucem prodeunt ἀδιάπλαστα γεννήματα iſta, ut loquitur Theon. Novam & inuſitatam ſobolem civium Rom. ita appellat Cicero ad Atticum lib. IV. Epiſt. XVII. ſimilitudine ſumta ab his ranunculis. *Quin tu huc advolas & inviſis illius noſtræ Reip.* γέρινα? *Gerina* enim in optimo codice, unde innumera loca feliciter emendavit Simeo Boſius, ſcriptum fuit; verum ipſe non recte *germina* repoſuit. Hinc adagium in ſtolidos apud Platonem Theæteto, εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου. Ipſe Cicero I. de Divinat. *Sed ineſt gerinis & ranunculis quædam natura ſignificans aliquid.* Sic fere meliores codices. Verum ut ad propoſitum redeamus, ſcire velim, quomodo cum tot locis ranis pluiſſe ſcribant viri eruditi, nemo tamen unquam fuerit, qui eas labentes conſpexerit, ſed demum lapſas. Nec multorum valet auctoritas, quando deeſt experientia, & adverſatur ratio, quæ fieri non poſſe docet, ut animal ullum alte adeo decidat, & non protinus exanimetur. Locuſtas autem cum pluvia deſcendere certum eſt, ſed illæ nihil huc faciunt. Cum enim non admodum alte ſupra terram ferantur, incidente imbre terræ alliduntur, quod & aliis nonnullis contingit inſectis. De lumbricis, erucis, araneis ſimilibuſque aliis, uti verum eſt terras nonnunquam his operiri, ita ineptum eſt credere eas de nubibus cadere. Alibi de hac re agimus.

agimus. Ut autem ad mures istos, qui ex limo Nili oriuntur, revertamur, sciendum illos diversos esse à muribus Ægyptiis quos δίποδας vocant. Quamvis enim etiam hi in Ægypto generarentur, ex Libya tamen advenisse credebantur.

ỷ. 27. *Ex immanibus Æthiopiæ jugis*] Ex Democriti sententia, qui montes omnium quotquot in orbe sunt maximos esse inquiebat, illos unde Nilus oritur, ut est apud Diodorum; nempe quia Nilus omnium fluviorum est maximus. Is tamen nullas in his montibus nives statuebat, sed nives Septentrionis æstate solvi, atque inde nubes oriri arbitrabatur. Illas vero ab Etesiis in Æthiopiam deferri atque inde imbres existere. Anaxagoræ, Euripidis, & Æschyli hæc fuit opinio, qui ex liquefactis in Æthiopia nivibus Nilum incrementa accipere putabant. Versus quibus id significat Euripides exstant apud Diodorum Siculum, & auctiores aliquanto apud Anonymum de origine Nili. Verum postremi versus ita legendi sunt;

Ὃς ἐκ μελαμβρότοιο πληρῦται ῥοὰς
Αἰθιοπίδος γῆς, ἡνίκ' ἂν τακῇ χιών,
Τεθριπποβάμονος ἡλίου κατὰ χθόνα.

Non recte Henricus Stephanus, qui primus hoc fragmentum edidit, eo in loco reposuit κατ' αἰθέρα, cum in illo apographo quo usus est, quod penes me servo, scriptum sit κατὰ χθόνα, subintelligitur enim Αἰθιοπίδα. Verum & Æschyli versus de eadem re emendatos hic adscribam:

Γένος μὲν αἰνεῖν καὶ παθὼν ἐπίσταμαι
Αἰθιοπίδος γῆς, ἔνθα Νεῖλος ἑπτάρους
Γαῖαν κυλίνδει ῥευμάτων ἐπομβρείαις.
Ἐν ᾗ πυρωπὸς ἥλιος ἐκλάμψας φλογὶ
Τήκει πετραίαν χιόνα· πᾶσα δ' εὐθαλὴς
Αἴγυπτος ἁγνοῦ νάματος πληρουμένη
Φερέσβιον Δήμητρος ἀντέλλει στάχυν.

Elegantissimos hos Æschyli versus non admodum eleganter emendare conatus est in Solinianis suis doctissimus Salmasius. Nam quod illic legit πυρωπὸν σμῆνος ἐκλάμψαν φλογὸς, istud tantum abest ut elegans sit, ut ne sit Græcum quidem.

ỷ. 28. *Sol hyeme terris propior*] De Eccentrico solis circulo viri quidam docti intelligendum putant hunc Pomponii locum, nempe quia bruma sol terris est propior, quam solstitio. Sed ex Herodoto hæc acce-

pit, cujus tempore necdum comperta erat eccentricitatis ratio. Sol hyeme terris propior, quia minor esse videtur altitudo ejus supra horizontem. Totus vero locus ita legendus est. *Sive quod sol hyeme terris propior, & ob id fontem ejus minuens, tunc altius abit, sinitque integrum & ut est plenissimus surgere.* Ita Vaticanus, & alii libri antiqui.

℣. 32. *Venienti obvii adverso spiritu cursum descendentis impediunt*] Vaticanus legit; *Venienti obviæ adversu impetu.* Sed legendum esse *obvii* observatum multis. Οἱ ἐτησίαι enim à Græcis venti isti vocantur. Loquitur autem hic Mela ex Thaletis opinione, qui causam Nili ἐπιῤῥοῆς flatibus adversis Etesiarum tribuebat. Anonymus περὶ τῆς Νείλου ἀναβάσεως. Θαλῆς ὁ Μιλήσιος εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν φησὶ διὰ τοὺς ἐτησίας γίνεσθαι τὴν ἀναπλήρωσιν. πνεῖν γὰρ αὐτοὺς ἐναντίους τῷ ποταμῷ, καὶ τὰ στόματα κεῖσθαι κατὰ τὴν πνοὴν αὐτῶν· τὸν μὲν οὖν ἄνεμον ἐξ ἐναντίας πνέοντα κωλύειν τὴν ἐκροὴν αὐτῶν· τὸ δὲ κῦμα προσπίπτον ἀντίον τοῖς στόμασι, καὶ ῥέον ὂν ἀνακόπτειν τὸν ποταμὸν, καὶ ἀναπλήρωσιν οὕτω γίνεσθαι τοῦ Νείλου. Ita legenda sunt hæc verba, ex veteribus libris, non ut vulgo concipiuntur. Locus vero Plinii de hac ipsa re, ita emendandus est; *Causas hujus incrementi varias prodidere, sed maxime probabiles, Etesiarum eo tempore ex adverso flantium repercussum intro in ora acto mari, aut imbres Æthiopiæ æstivos* &c.

℣. 34. *Fitque major vel quod nihil ex semet amittit*] Hæc omnia verba delenda existimat Pintianus, sed valde errat. Ita omnes libri veteres, & sane non video quid in illis verbis absonum sit aut inconcinnum. Pro *Antichthones* vero quidam codices legunt *antipodes*. Male. Superius ostendimus antichthones esse qui australem terram inhabitant. Antipodibus vero nullus hic locus est, utpote qui penitus sub terram mersi κατὰ διάμετρον nobis opponuntur.

℣. 38. *In illis terris ortum amnem*] Abest in veteribus libris τὸ *terris*. Recte nisi fallor. *In illis*, nempe Ἀντίχθοσι.

℣. 41. *In quodam lacu Chemnis insula*] *Chemmis* legendum, uti est in omnibus quotquot vidi libris antiquis. Ita quoque Herodotus insulam hanc adpellat. Hecatæus eam Chembin vocat, in loco Stephani ita legendo; Ἐν Βουτοῖ περὶ τὸ ἱερὸν τῆς Λητοῦς ἐστι νῆσος Χέμβις ὄνομα ἱρὴ τοῦ Ἀπόλλωνος· ἔστι δ' ἡ νῆσος μεταρσίη καὶ περιπλεῖ ἐπὶ τοῦ ὕδατος καὶ κινέεται. Ὁ νησιώτης Χεμμίτης καὶ Χέμμιος. Alia est Chemmis, quæ in Nomo Thebaico sita erat, quamque Πανὸς πόλιν interpretatur Diodorus Siculus. Meminerunt hujus cum alii, tum ipse quoque Herodotus. Plutarchus in

in libello de Iside & Osiride perperam Χέννιν vocat. Stephanus ex auctoritate Herodoti, & hanc quoque insulam esse inquit; Ἔστι καὶ Χέμμις πόλις μεγάλη νόμου τοῦ Θηβαϊκοῦ, ἐγγὺς τῆς Νέας πόλεως. Φησὶ δ᾽ ὁ αὐτὸς καὶ νῆσον εἶναι Χέμμιν ἐν αὐτῇ. Sed nusquam hoc Herodotus prodit. Itaque apud Stephanum legendum ἐν Βουτοῖ non ἐν αὐτῇ.

ṽ. 43. *Quatuor fere soli jugera sua sede occupat*] In hoc loco interpretando & corrigendo multum sudant Pintianus & alii interpretes, & quidem infeliciter admodum. Vaticanus legit; *Quatuor fere soli jugera qua sede occupat*. Noster unus, *qua cede occupat*. Alter vero optimus & antiquissimus qui olim fuit Latini Latinii; *quo cedat occupat*. Scripsit, ut puto, Mela; *Quatuor fere soli jugera quoque latere occupat*. Hoc pacto recte sese habebit totus locus. Sciendum vero Melam hic non secutum esse Herodotum, qui ad octo plethra, quæ quatuor faciunt jugera, unumquodque hujus Pyramidis latus extendi scribit, sed illos Græcos qui septem tantum plethra unicuique lateri tribuunt, inter quos etiam est Diodorus Siculus. Itaque recte hic noster auctor addidit *fere*. Plinius septem jugera soli huic Pyramidi tribuit. Ita enim legendus ex optimis membranis locus ille; *Amplissima septem jugera obtinet soli*. Verum hoc de laterum singulorum spatio, non vero de totius Pyramidis base est accipiendum. Illa enim juxta Herodoti calculum est jugerorum XXXII: juxta Diodorum vero & Melam, XXIV½. Notandum vero Plinium semper πλέθρον Græcorum jugerum vertisse, cum tamen jugerum sit δίπλεθρον. Ejus rei rationem alibi reddimus.

v. 46. *Viginti millia passuum in circuitu patens*] Herodotus & Diodorus Siculus ambitum Mœridis vel Myridis paludis faciunt stadiorum ꟾↄ ꟾↄ ꟾↄ ꟾↄc. Itaque Pintianus hunc locum sic refringebat; *quadringenta quinquaginta millia passuum*. Sed vero ita omnino scripserat Mela, *quingenta millia passuum in circuitu patens*. Non octo sed septem stadia cum semisse etiam alibi cum mille passibus componit hic auctor noster; ergo ter mille & sexcenta stadia, conficiunt quadringenta & octoginta millia. Mela vero numero, ut dicitur, rotundo quingenta tribuit. Atque hic quidem est ambitus Mœridis paludis si Herodotum sequamur, & illos qui Herodotum sunt secuti. Sed profecto, quis non rideat potius, quam miretur, tantam magnitudinem, majorem Sicilia, & vix universa Peloponneso minorem? Profecto verum est, id quod multis aliis exemplis possimus ostendere, Herodotum omnia Ægyptiaca longe fecisse ampliora, quam

revera

revera essent. Ita Ægypti longitudinem latitudinemque altero tanto majorem fecit, quam sit. Si quis igitur verum hujus paludis ambitum cognoscere velit, is dimidium hujus mensuræ auferat, sic quarta tantum prioris magnitudinis pars supererit, quod facile possint computare illi, qui κυκλικȣ̃ λόγȣ non sunt prorsus imperiti. Tamen & sic quoque miranda erit res & incredibilis pene, tam vastum terrarum tractum humano labore unquam effodi & excavari potuisse.

ỷ. 48. *Labyrinthus domos mille*] Legendum; *domos* III. *mille*, ut recte monuit Pintianus. Ter enim mille domos continebat Labyrinthus juxta Herodotum, quarum dimidia pars supra terram, reliquæ sub terra erant. Multi quidem de hoc Ægyptio Labyrintho agunt, nemo tamen diligentius Plinio, qui illum *portentosissimum humani impendii opus* appellat. Sed adeo apud illum pleraque depravata sunt, ut ne sensum quidem ullum admittant. Postquam cæteros Labyrinthos recensuit addit; *Ægyptius* (*quod miror equidem*) *introitu columnisque reliquis è molibus compositis, quas dissolvere ne secula quidem possint*. Quis non videt, ineptum esse & frigidum quod miratur Plinius? Lege ex vestigiis optimorum codicum; *Ægyptius* (*quod miror equidem*) *introitu lapidis è Paro columnis, reliquo Syenita molibus compositus, quas dissolvere ne secula quidem possint, adjuvantibus Heracleopolitis, qui id opus invisum mire infestavere*. Hoc profecto mirandum, introitum Labyrinthi columnas habuisse è lapide Pario, cum ipsa Ægyptus tot indigenis, & quidem præstantissimis abundet marmoribus.

ỷ. 54. *Magno & inexplicabili tamen errore perplexus est*] Scio quidem Virgilium Labyrintho tribuere *inextricabilem errorem*, & Catullum, *errorem inobservabilem*, sed hoc poëtis licet, Melam vero non ita scripsisse certum est, aut certe non addidisset adverbium *tamen*. Reddenda itaque vetus lectio, quam & Vaticanus & noster codices servant, atque ita scribendus est totus hic locus; *Quibus alium super alios orbem agentibus, & subinde tantum redeunte flexu, quantum processerat, magno & explicabili tamen errore perplexus est*.

ỷ. 56. *Mortuos fimo obliti plangunt*] Veteres libri *fumo*, sed vera lectio est *limo* ex Herodoto.

ỷ. 68. *Nec coitu pecoris*] Placebit nonnullis magis lectio quorumdam codicum in quibus exaratum reperitur, *nec coitu pecudis*. Sed vero cum in optimo nostro libro à prima manu scriptum fuerit pecoris, omnino retinendam existimo vulgatam lectionem. Boves & equos passim pecora vocant cum alii, tum præcipue Columella.

ỷ. 70. *Tre-*

v. 73. *Trecentos & triginta reges ante Amasin*] Excidisse videtur denarius numerus; *Trecentos & quadraginta Reges ante Amasin, & supra undecim millium annorum ætates certis annalibus referunt.* Attamen cum Herodotus alibi, ubi de primo Ægyptiorum rege Mene agit, inducat sacerdotes ostendentes trecentos & triginta reges ex suis libris, fieri potest ut ad hunc Herodoti locum respexerit Mela. Imo hoc verissimum esse existimo. Undecim enim illi reges qui simul cum Psammeticho aliquamdiu regnarunt auferendos esse arbitror, alias non video quomodo possit Mela cum Herodoto, vel Herodotus secum componi, utpote cum hoc loco trecentos & triginta, alio vero loco trecentos & quadraginta unum Reges numeret. Sive autem reges istos annumeremus, sive non, idem annorum manet numerus, nempe undecim millium exacte. Tot enim annos numerabant Ægyptii ab excessu Ori, usque ad obitum Anysis. Recte vero Mela addidit *supra undecim millia*, quia Amasis plus integro seculo post Anysin regnare cœpit. Herodotus tamen numerum istum extendit, & undecim istorum regum annos addit, tanquam si non simul, sed successive regnassent. Prædictæ quippe summæ adjicit undecim γενεὰς, sive annos trecentos sexaginta sex & menses octo. Sed profecto valde est ineptus modus computandi annos, quem hic Ægyptiis tribuit Herodotus; non alienus tamen ab eorum moribus. Nam si quæ unquam gens parvam, vel potius nullam temporum habuerit cognitionem, certe illos Ægyptios fuisse existimem. Ex singulis regulis, qui uno eodemque tempore in diversis fuere Ægypti Nomis, unam faciunt seriem, & unicuique regulo separatim aliquot tribuunt annos, & hoc pacto ἀπεργόντες istas γενεαλογίας & successiones confinxerunt. Idem cum alibi, tum etiam in primorum Paparum successione contigisse jam olim ostendimus. Sederunt illi primum quatuor simul, deinde tres, mox bini; ab Euaristo demum simplex esse incœpit ordo episcoporum Romanæ Ecclesiæ. Primus, ex iis qui supersunt scriptoribus, Irenæus ex omnibus istis Episcopis longam fecit seriem; annos vero singulis primus adtribuit Eusebius, verum admodum infeliciter. Sed vero longe absurdior est Ægyptiorum Chronologia. Non enim tantum sibi ipsi contraria, verum omnino monstrosa est. Omnes Græci non tantum, verum & ipsi Ægyptii, cum de annis suis loquuntur, abeunt quam longissime à se invicem. Et tamen miror etiam hoc tempore non deesse quosdam, qui istas Ægyptiacas antiquitates præ Mosaycis extollunt. Nempe nihil tam stultum est quod

non libenter velint defendere quidam, dummodo principum auribus blandiantur.

v. 73. *Quater cursus suos vertisse sidera*] Atqui juxta opinionem Platonis & ipsorum etiam Ægyptiorum, sidera non redeunt ad eundem situm, nisi quadraginta novem annorum millibus exactis. Necesse itaque fuisset ut jam tum temporis effluxissent centum & nonaginta sex annorum millia, hoc enim est spatium quatuor annorum Platonicorum. Multo itaque majorem sibi antiquitatem arrogare debuissent Ægyptii, vel saltem de tot annorum magnorum conversionibus tacere debuissent. Sed illam quam mox dedimus verissimam esse causam quod tantam sibi attribuerint vetustatem Ægyptii, fusius in ipso Ægyptiorum Regum catalogo ostendemus, quem aliquando ut spero, multo emendatiorem auctioremque in lucem dabo. Vel ex illo ipso adparebit, quidquid Ægyptii eorumque admiratores jactent & contradicant, verum esse id quod Varro jam olim dixit; ab Iside usque ad sua tempora, non nisi duo annorum millia effluxisse.

v. 77. *Et Thebæ, uti quæ (ut Homero dictum est) centum portas*] Ita emendavimus. Thebas Ægyptias dicit esse clarissimas, uti quæ teste Homero &c. Nihil clarius.

v. 80. *Dena armatorum millia effundere*] Primus Pintianus hunc locum ita conatus est corrigere *ducentos armatos milites effundere*, eamque emendationem valde probant viri eruditi. Nempe non recte intellexerunt versus istos Homeri Iliad. IX.

——————— οὐδ' ὅσα Θήβας
Αἰγυπτίας ὅθι πλεῖστα δόμοις ἐν κτήματα κεῖται
Αἵθ' ἑκατόμπυλοί εἰσι, διηκόσιοι δ' ἀν' ἑκάστην
Ἀνέρες ἐξοιχνεῦσι σὺν ἵπποισι καὶ ὄχεσφιν.

Loquitur hic non de universa Thebanorum militia Homerus, sed de solis aurigantibus & ἁρματοτρόφοις. Viginti enim curruum millia ex hac urbe ad bellum solita fuisse prodire affirmat Diodorus Siculus. Sed vero numerus militum is omnem videtur fidem superare. Nam si ex unaquaque porta dena armatorum millia ad bellum proficiscerentur, jam oportet, ut numerus militum fuerit decies centenum millium. Recte tamen sese habere locum hunc Melæ, adparebit ex illustri loco vetustissimi cujusdam auctoris, cujus verba nobis servavit Scholiastes quidam ad nonum Homeri librum, ante aliquot annos in Germania editus. Is itaque hoc pacto

pacto de Thebis loquitur; Ἐν ταύτῃ δὲ ἦν πρότερον τὰ βασίλεια τῆς Αἰγύπτου, εἰς ἃ πολλοὺς ἔφερον φόρους Λίβυες, Αἰγύπτιοι, Αἰθίοπες. Νῦν δὲ Διόσπολις ὀνομάζεται· Εἶχε δὲ κώμας μὲν τρισμυρίας τρισχιλίας τριάκοντα. Τὸ δὲ ἄστυ εἶχεν ἀρούρας, ͵αψʹ, καὶ πύλας ἑκατὸν, ἀνδρῶν δὲ μυριάδας ψʹ. Ταύτην ἐτείχισεν ὁ βασιλεὺς Ὄσιρις. Ἐξ ἑκάστης δὲ πύλης ἐστρατεύοντο ὁπλῖται μὲν μύριοι, ἱππεῖς δὲ χίλιοι, ἁρματηλάται δὲ διακόσιοι. Hæc verba unice confirmant hanc quam reddidimus Melæ lectionem. Sed quis non obstupescat tam portentoso numero, aut credat in una urbe vel mille millia armatorum, vel septuagies centena hominum millia claudi potuisse & comprehendi? Docet tamen id ipsum etiam Strabo qui eos centum myriadum exercitus habuisse scribit. Aliquanto pauciores refert Tacitus, is namque lib. 11 Thebas olim habitasse inquit septingenta millia ætatis militaris. Nonnulli viri eruditi & hanc summam nimiam esse existimant, ideoque septuaginta millia pro septingentis reponunt. Verum illos errare, satis indicat is quem adduximus locus. Sunt tamen & in hoc nonnulla, de quibus aliquis merito possit inquirere. Qui enim fieri potuit, ut hic centum equitum millia alerentur, cum tantum centum illic numerarit equilia Diodorus Siculus, quorum unumquodque ducentos caperet equos? Possit tamen hoc ita excusari, ut nempe centum ista equilia dicantur destinata fuisse equis tantum curulibus. Strabo suo tempore, cum minimæ essent Thebæ, in longitudine occupasse inquit octoginta stadia. Sed vero antequam Cambyses urbem eam vastaret, tum longe maximam fuisse certum est. Eustathius ad Dionysium inquit eam tum extensam fuisse ad quadringenta & viginti stadia. Porphyrius in optimis scholiis ad Iliada Homeri, aliquando à nobis in lucem edendis, nec non Stephanus Grammaticus similia supramemoratis ex Catone citant, ac quadringentorum stadiorum faciunt longitudinem. Sed quomodo tanta potuit esse longitudo Thebarum, si mille tantum & septingentas ἀρούρας comprehenderit? Iste enim ἀρουρῶν numerus, commode contineri potest ambitu ducentorum & sexaginta quatuor stadiorum. Videtur autem hæc urbs in longum fuisse porrecta ad ripas Nili, ac non multum possedisse latitudinis. Sed vero omnia prius credam quam tantam incolarum copiam in ulla unquam fuisse urbe. Unum adferam unde quam maxime absurdum id esse adparebit. Tradunt Diodorus Siculus & alii, Ægyptum cum maxime populo abundaret, habuisse in universum septuagies centena hominum millia. Atqui si totidem quoque Thebis fuissent, jam oporteret cæteras Ægypti urbes

vacuas fuisse habitatoribus. Hinc adparet quæcunque de Thebanis Ægyptiis eorumque potentia dicuntur, accipienda esse de tota Ægypto. Verum id esse, & universam Ægyptum Thebas olim fuisse vocatam luculentissimus testis est Herodotus, cujus verba sunt lib. II ubi de Delta agit, πάλαι αἱ Θῆβαι Αἴγυπτος ἐκαλέετο. Sed & Aristoteles Metereolog. I. τὸ ἀρχαῖον ἡ Αἴγυπτος Θῆβαι καλούμεναι.

℣. 81. *Ipsas oras secat*] Sic rescripserunt, cum prius legeretur *secant*. Sed non intellexerunt mentem Pomponii. Ut itaque omnia plana fiant, reddenda est vetus lectio; *In litore Alexandria, Africa contermina, Pelusium Arabiæ, ipsas oras secant*. Oras Africæ & Asiæ secant Alexandria & Pelusium. Nihil clarius. Passim sic loquitur, cum totas continentes oras vocat. Ut autem alibi fere semper, ita etiam hic Herodotum sequitur, cum Delta neque Asiæ, neque Africæ partem esse ait, sed aliquid intermedium. Quatuor enim mundi partes Herodotus constituit, Europam, Asiam, Africam, & Delta.

℣. 82. *Mendesium, Pathmiticum, Taniticum*] Et hic quoque peccarunt in ordine, contra fidem Veterum librorum in quibus Pathmeticum recte præcedit.. Verum pro Tanitico vel Tanico aliud substituendum videtur. Vaticanus & alii legunt *Captatiscum*: optimus vero noster codex habet *Caplatistum*. An καταπλευστὸν scripsit Mela? A facili appulsu possit videri dictum hoc ostium. Interim nullum relinquitur dubium, quin idem fuerit, atque Taniticum, quamvis non ignorem etiam alia fuisse Nili ostia, præter illa, quæ vulgo à Geographis referuntur. Duo aut tria aliis ignota ostendimus in notis ad Ptolemæum; verum, neque illæ nunc sunt ad manum, neque ista unde tunc ea depromsimus. Salmasius ad Solinum ubi de Nilo agit aliquod etiam recenset Nili ostium, quod μεγάλοποταμὸν ipse vocat. Quin etiam Ptolemæum hujus nominis auctorem citat. Ego tamen neque in Ptolemæo, neque in ulla Grammatica reperiri puto hoc vocabulum. Μεγάλου ποταμοῦ & μεγάλων ποταμῶν meminit Ptolemæus. Sed vero alterum istud ignotum & inauditum & Ptolemæo & omnibus qui Græce norunt. Et tamen sæpius illic occurrit ποταμὸς iste μεγάλος, ne quis typographorum vitio factum esse existimet. Paulo post de iisdem loquens Nili ostiis, ut ostendat quare & illa, & aliorum fluminum ostia, crines ab Æthico vocentur, ait, crines non significare capillos proprie, sed capillorum nodos, quas *tressas* vel *treccias* vulgo vocant. Itaque apud Festum legi, *matronas sex crinibus ornari solitas*, quod ipse interpretatur,

tur, *de sex crinium plectis*. Sed valde fallitur. Apud Festum legitur *senis crinibus*. Jam vero quis dubitare possit, quin ita scribendus sit locus ille; *Sine crinibus nubentes ornantur, quod is ornatus vetustissimus fuit. Quidam quod ita Vestales virgines ornentur*. Quod de Vestalibus addit, id ipsum ostendit locum non posse aliter concipi. Nam quis nescit Vestales tonderi solitas, aut cui ignota lotos capillata ad quam earum capilli deferebantur cum à Pontifice consecrarentur, uti est apud Plinium lib. XVI. cap. XLIV. Jam vero etiam alias virgines pridie quam nuberent, capillos suos consecrasse, licet obvia passim sint exempla, sufficiet vel hic solus Hesychii locus. Γάμων ἔθη, τὰ προτέλεια, καὶ ἀπαρχαὶ, καὶ τριχῶν ἀφαιρέσεις τῇ θεῷ πρὸ μιᾶς τῶν γάμων τῆς παρθένου. Verum & aliunde interpretationem istam adstruere conatur, nempe isto Martialis versiculo ex lib. XII. epigr. XXXII.

Portabat uxor rufa crinibus septem.

Sed vero si quis totum istud legat epigramma, fatebitur nihil posse magis alienum à mente Martialis excogitari. Describit in hoc loco Vacerræ mendici familiam, aitque se visa conjuge, matre, & sorore illius, furias esse putasse, *nocte ditis emersas*. Aliquisne hic ornatui locus esse possit? Sed sane quid verbis opus, nihil certius quam simpliciter esse accipienda hæc Martialis verba. Ipse similiter alio loco de Vetustina;

Cum tibi trecenti consules Vetustina,
Et tres capilli, quatuorque sint dentes.

Verum hæc obiter. Redeamus ad Melam, & relicta Ægypto, videamus ecquid observatione dignum in sequentibus occurrat.

In CAP. X.

DE ARABIA.

Nisi qua Casio monte attollitur, plana & sterilis] Nihil in his verbis quod male sese habeat, aut quod obscurum sit. Arabia felix, quæ ad mare Rubrum pertinet, thure & odoribus abundat; hæc vero Petræa, quæ pertinet ad mare internum, sterilis & plana utpote arenis obducta, præcipue ubi Ægyptum contingit, & solo monte Casio attollitur. Verum istud potissimum doctis viris displicuit, quod Ægyptio Casio vel Arabico tribuerit.

buerit, id quod alii tribuunt Antiocheno. Itaque Pintianus verba sequentia ad caput XII. rejicienda esse censebat. Verum non recte, cum alios autores secutus sit Pomponius, qui hoc idem de isto prodiderint Casio. Sane Lucanus de Ægyptio loquitur, cum ait lib. x.

Lucifer à Casia prospexit rupe, diemque
Misit in Ægyptum primo quoque sole calentem.

Idem tamen Lucanus lib. VIII miraculum hoc Antiocheno videtur tribuere Casio;

Nec tenuit Casium nocturno lumine montem.

Multi è veteribus videntur duos hos montes confudisse. Utrumque templo Jovis illustrem fuisse scribunt. Verum is, de quo nunc agimus, non admodum sublimis fuisse videtur. Strabo vocat λόφον θινώδη. Nolim tamen exinde argumentum duci, cum maximos etiam montes λόφους aliquando vocent Græci. Illustrationem vero solis à quarta vigilia aliis quoque montibus in hac ipsa Arabia tribuunt nonnulli. Vide quæ inferius hac de re dicemus.

Portum admittit Azotum] Ordo litorum requirebat ut Gaza & Ascalon præcederent. Verum quia Azotus aliquamdiu Arabum fuit emporium, ideo eam hic nominat.

In Cap. XI.

De Syria.

Babylonia, & Iudæa, & Sophene] Omnes veteres libri legunt *Colophone*, non Sophene. *Cholobetene* locum hic videtur habere non posse, nam & Plinius qui Melam secutus est, inter provincias Syriæ Sophenen quoque recenset. Manuscripti tamen Pliniani legunt illic *Sophoene*; ut existimem & apud hunc nostrum, & apud Plinium reponendum esse *Sophonene*. Σωφωνή & Σωφανηνή & Σοφονηνή eadem est, docente id Stephano Grammatico, & Procopio multis locis.

Tum Phœnice, & ubi se Cilicia committit Antiochia] Syria Antiochia recte dicitur pro Antiochena. In sequenti capite denuo hujus meminit, ubi eam extendit usque ad Ciliciam, uti quoque facit Strabo, qui Pagras Antiochenæ sive τῆς Ἀντιοχίδος oppidum esse scribit. Locum vero istum,

istum, & Strabo, & Ptolemæus ad portas Amanidas collocant. Plinio vero in vulgatis libris hæc Syria non Antiochia, sed Antiochena nominatur. Verum aliter libri veteres, in quibus passim *Antiochia Syria* appellatur, etiam libro primo. Hæc cum ita sint, tamen doctissimus Salmasius in commentariis suis ad Solinum, in quibus sæpe locum hunc retractat, tandem concludit immensum hunc esse Melæ errorem, quod cum legisset Ἀντιόχειαν Συρίαν, quæ Antiochia est cognomento Syria, ille contra putarit Syriæ partem quandam cognominatam fuisse Antiochiam. Sed profecto ipse gravissime errat, non Mela vel Plinius. Quam enim absurdum fuerit, ut ab illis quatuor urbibus quas in hac Syria condidit Seleucus Nicator, dictæ sint regiones, Apamena, Seleucis, & Laodicena, sola vero Antiochia, quæ erat metropolis omnium, nullam sibi habuerit subditam regionem. Argumenta vero quæ adfert Salmasius ut hoc evincat, plane contra ipsum faciunt. Nam quod inquit hanc Antiochiam Syriam esse cognominatam ad distinctionem aliarum, id plane ab omni ratione est alienum, cum in Syria plures sint Antiochiæ. Jam vero quare utitur exemplo Καισαρείας Καππαδοκίας quando pro urbe accipitur, & non potius Μαυρετανίας Καισαρείας quando pro regione accipitur? Imo vel ipsa Καππαδοκία Καισάρεια aliquando accipitur pro altera Cappadociæ parte. Sed profecto quid verbis opus est, cum Strabo Ἀντιοχίδος regionis non semel meminerit, urbesque in ea sitas commemoret.

Est Iope ante diluvium, ut ferunt, condita] Ita libri veteres. Utrumque enim rectum Ἰόπη & Ἰόππη. Hinc toparchia Iopica apud Plinium. Putabant quippe Græci nomen accepisse id oppidum ab Iope Æoli filia. Quod autem hic inquit Mela ostentari in ea ossa marinæ belluæ cui objecta fuit Andromeda, in eo secutus est Græcos, qui id ipsum scripserant, antequam ea Romam transferrentur à M. Scauro. Ita passim solet Mela, dum auctores suos nimium diligenter sequitur, sæpe de rebus quæ olim fuere, tanquam etiamnum præsentibus loquitur. De veteribus autem aris nemo quod sciam alius, tantum vinculorum Andromedæ vestigia reperiri ait Plinius; *Insidet collem præjacente saxo, in quo vinculorum Andromedæ vestigia ostendit.* Attamen idem Plinius eodem libro cap. XXXI, Andromedam objectam inquit fuisse huic belluæ in insula Paria, quæ ante Ioppen sita sit. Sed vero Josephus affirmat in ipso litore signa catenarum Andromedæ ostendi, non in opposita insula. Vide quæ infra de Paria sumus dicturi. Ab hoc autem ceto *Dea Ceto* Plinio, quæ eadem est

atque

atque ἡ Σιτὼ Philonis Herennii. Dagon nempe Syrorum numen & à pisce, & à frumento nomen traxisse possit videri. Eadem est ergo ἡ Κητὼ & ἡ Σιτὼ. Attamen existimo Byblienſem hunc Grammaticum non recte vertisse locum istum Sanchuniathonis, cum prior interpretatio longe sit verior, utpote quam alii etiam confirment auctores.

IN CAP. XII.

DE PHOENICIA.

Literas & literarum operas] Et hunc quoque locum mutare conatus est Pintianus, sed profecto errat. Literas enim hic vocat Arithmeticam, & scientias mathematicas quæ numerorum beneficio indigent. Sic quoque Cicero lib. II. de Divinatione; *Eadem in literis ratio est, reliquisque rebus, quarum est disciplina.* Manifeste hic literæ ponuntur pro numeris. Sic etiam hoc vocabulum accipiendum apud Terentium Eunucho; *Fac periculum in literis, fac in palæstra, in musicis.* Sed & Capitolinus de Pertinace; *Puer literis elementariis & calculo imbutus.* Male hæc interpretantur viri docti de Grammatistica, nam quid opus fuisset monere Pertinacem didicisse legere. Per literas omnino intellige hoc loco elementa matheseos, quæ στοιχεῖα vocant Græci. Epigramma vetus;

Indoctus teneram suscepit calculo pubem
Quam cogat primas discere literulas.

Manifeste literæ hic pro numeris accipiuntur, quemadmodum sæpe quoque alias. Notum enim apud omnes gentes ante quam cifræ quas vocamus essent repertæ, literas pro numeris in usu fuisse. Nec tamen adeo recens est cifrarum usus, atque plerique existimant. Illæ ipsæ notæ quibus nunc utimur, exstant quoque in notis Senecæ & Tyronis, multo vero clarius apud Boethium in elementis Geometricis, ubi Pythagoricis inventionem earum tribuit. Verum ut id non sit, neutiquam tamen dubitandum, quin antiquissimis etiam Græcis & Romanis cognitæ fuerint, ac ab iis præcipuæ usurpatæ, qui compendiarium scribendi genus sectabantur. Hinc adparet toto cœlo errare illos, qui ab Indis aut Arabibus notulas has fluxisse existimant. Nullum Arabum monumentum literarium exstat, quod vel Boethii ætatem æquet, ne dicam Senecæ & Tyronis. Manifestum

nifestum est itaque Arabes signa ista numeralia à Græcis hausisse, Indos vero ab Arabibus. Huc accedit quod forma cifrarum in libris Arabum & Indorum plane conveniat, cum illa, quæ in antiquissimis Græcorum Latinorumque monumentis comparet. Verum hæc obiter, plura dicturi in dissertatione de literis & vera pronuntiatione linguæ Græcæ. Ut vero ad Melam redeamus, recte illorum commentum esse dicit literas sive numeros. Phœnicum enim inventum esse Arithmeticam & Astronomiam testantur cum innumeri alii, tum præcipue Strabo, & hanc quidem ex Logistica, alteram vero ἐκ τῆς νυκτιπλοΐας initium suum habuisse ait. Vide illum lib. XVI. Statim postea idem Pintianus delenda censet ista verba, *regnum præliumque commenti*. Absque iis tamen manca est oratio. Sane minus laborandum est in emendando hoc auctore, abstergendisque iis maculis, quas veteres induxere librarii, quam in indicandis & expurgandis pravis lectionibus quas eruditi hujus seculi obtrudere voluerunt.

℣. 5. *Tyros aliquando insula*] In antiquissimo codice ita hic locus concipitur, *Tyros aliquando insula, nunc annexa terris deficit. Quondam ab impugnante quondam Alexandro jacta opera.* Si repetitum istud auferas ad verbium, habebis veram lectionem. Recte vero addit *deficit*, quia postquam ab Alexandro hæc urbs continenti juncta fuit, prorsus fatiscere & deficere cœpit, & sola tantum floruit purpuræ tinctura. Itaque Plinius de hac ait; *nunc omnis ejus nobilitas conchylio atque purpura constat.* Mirum tamen quod Strabo dicit libro postremo, urbem hanc, licet tam graviter ab Alexandro afflicta fuerit, tamen sese recollegisse,elioremque factam esse hac calamitate. Idem quoque videtur innuere Seneca Natural. quæstionum VI. *Tyros aliquando infamis ruinis fuit.* Aliter itaque accipiendus est forsan hic locus Pomponii, *nunc annexa terris deficit.* Sic nempe, ut subintelligatur, *deficit esse insula.* Priorem tamen interpretationem veriorem esse existimo.

℣. 6. *Vici tenent ulteriora, & adhuc opulenta Sidon*] Tyros deficit, sed adhuc opulenta est, inquit, Sidon. Vici vero & oppidula multa interjecta sunt inter Tyron & Sidonem, quæ recensent Scylax Caryandensis & Plinius. Male itaque hæc verba delenda esse censet Pintianus.

℣. 8. *Ab ea ad Promuntorium Euprosopon*] Ita forsan vocavit Mela promuntorium quod Scylax, Strabo & Ptolemæus Θεοῦ πρόσωπον appellant. Εὐπρόσωπον sane est in omnibus veteribus libris quæ vidi. Videtur autem à forma ei id nominis fuisse impositum. Offendit hæc appellatio

aures Christianorum sequioris ævi, itaque non Θεοπρόσωπον sed Λιθοπρόσωπον illud appellant. Arabes vocant *Anf-albagiar*, quod nasum lapideum interpretantur. Sed Arabes omnia promuntoria vocat *nasos*. Anno XXIV. Justiniani Imperatoris promuntorium hoc terræmotu avulsum in mare decidit. Casus tamen hic profuit Botryenis. Quippe mons is adeo feliciter cecidit, ut portum illis lapsu suo formarit, quo antea carebant. Narrant id cum alii, tum Theophanes, in Chronico ad prædictum Justiniani annum, quamvis apud illum Botryn inepte in Bostram mutarint.

ỷ. 12. *Sed adversa adjacens à terra grandem sinum* &c] Quicunque fuit architectus hujus lectionis, pessime ille de Pomponio meritus est. Omnes libri legunt, *sed adversa adjacens Asia, grandem sinum inflexo tractu litoris accipit*. Nihil verius & manifestius hac lectione.

ỷ. 18. *Berytus, Laodicea, Arados*] Jam supra ante Byblum & Botryn recensere Beryton debuerat. Scio quidem Pomponium non ordinem semper situs observare, sed opulentiores urbes sæpe solere præmittere, verum id hic locum non habet. Si enim Syriæ Antiochenæ initium statuamus Paltum oppidum, uti Pomponius, sive Eleutherum amnem uti alii, jam Berytus non potest accenseri urbibus Antiochenæ Syriæ. Tamen vix mihi persuadere possum errasse hic Melam, aut saltem errasse sine auctore. Non librariorum vitio vocabulum id additum esse ex eo adparet, quod Lycum quoque amnem huic Syriæ tribuat, qui à Beryto non longe admodum abest. Quapropter arbitror Berytum Antiochidi fuisse attributam, licet extra Antiochidem esset sita. Neque id magis mirum videri debet, quam quod Ptolemæus Seleuciam collocet extra Seleucidem.

ỷ. 18. *Arados*] Frustra hic Arados recensetur, cum eam infra describat, & inter insulas maris mediterranei nominet. Libri veteres legunt, *Laodicea, Arosos*. Omnino scribendum est *Rhosos*.

Ibid. *Lycos & Labotas & Orontes*] Ita Pintianus reposuit cum prius legeretur *Hypatos*. Meminit quidem Strabo libro postremo Arceuthi & Labotæ amnium qui fluunt supra Antiochiam, sed non videntur isti amnes in hunc Issicum sinum exire, sed vel in ipsum fluere Orontem, vel, quod magis arbitror, in Euphratem. Aliud itaque quærendum. Veteres libri legunt, *Hipatos*. Verum & paulo superius ubi *Paltos* legitur, *Hipatos* similiter habent omnes manu exarati codices. Dico utrobique legendum esse *Paltos*, & fuisse fluvium urbi cognominem. Meminit hujus fluminis

minis Simonides apud Strabonem lib. xv, in loco ita legendo; Ταφῆναι δ' λέγεται Μέμνων περὶ Πάλτον τῆς Συρίας παρὰ Βάλδον ποταμὸν, ὡς εἴρηκε Σιμωνίδης ἐν Μέμνονι διθυράμβῳ τῶν Δαλιακῶν. Non audiendi sunt qui locum hunc Strabonis corrigere conantur. Πάλτος & Βάλδος utrumque rectum est. Neque id tantum habet locum in fluminis, verum etiam in ipsius urbis appellatione. Stephanus; Βάλδος πόλις Φοινίκης. ὁ πολίτης Βαλδαῖος.

IN CAP. XIII.

DE CILICIA.

Verf. 3. *Nunc ne minima quidem, tunc ingenti urbe celebris*] Πολίχνιον vocat Strabo. Extitisse quoque Ciceronis seculo apparet ex ejus epistolis; ait enim in illis alicubi; *Imperator vocatus sum apud Issum.* Legunt itaque viri docti, *nunc minima quidem* &c. Sed hoc pacto sermo erit vitiosus. Vera est lectio veterum exemplarium; *Nunc ne minime quidem, tunc ingenti urbe celebris Isso fuit.*

ỷ. 4. *Procul inde Amanoides pronumtorium*] Hæc est Hermolai Barbari conjectura, cum prius legeretur *Aminodes.* Multis tamen de causis non possum hanc lectionem probare, cum nulla prorsus ratio fingi possit quamobrem promuntorium aliquod Amano magis simile esse dicatur, quam alteri monti. Præterea mons iste non est Amano similis, sed Amanus ipse. Amanus enim vocatur ea etiam Tauri pars, quæ Ciliciam à Cataonia dirimit. Duobus vero diversis jugis in mare excurrit, totumque sinum Issicum amplectitur, ut inquit Strabo. Altero quidem jugo Syrias & Amanidas portas efficit, alio vero Cilicias portas, & hoc, cujus hic Mela meminit, promuntorium. Sed usus obtinuit ut solæ illæ portæ quæ Syriis portis vicinæ sunt & Isso urbi, dicantur Amanides, cum tamen quatuor Amani portas veteres recenseant. Itaque non Amanoides, sed vel Amani, vel Amanidum istud promuntorium appellasset Mela. Sed profecto, id quod semper fere, id ipsum quoque hic locum habere puto, ut lectio veterum librorum, aut saltem quæ ei proxima est, eadem quoque sit verissima. Legendum enim *Ammodes.* Ἄκρον Ἀμμῶδες Græci vocarunt, cujus nominis promuntoria etiam alibi terrarum occurrunt.

ỷ. 6. *Pyramus Isso propior Mallon præterfluit*] Ita quidem Pintianus & alii

alii cum vulgo *prior* legeretur non *propior*; nihil tamen mutandum erat. Illo enim euntibus Pyramus fluvius prior occurrit, deinceps Cydnus. Prior vero pro propiore, & primus pro proximo, sæpe apud præcipuos etiam linguæ Latinæ auctores. Exempla multa congessere eruditi.

ŷ. 7. *Olim à Rhodiis Argivisque*] Putant viri eruditi *Achivisque* legendum esse non *Argivisque*. Ita enim Strabo, μετὰ δὲ Λάτμον Σόλοι πόλις ἀξιόλογος τῆς ἄλλης Κιλικίας ἀρχὴ τῆς περὶ τὸν Ἰσσὸν, Ἀχαιῶν καὶ Ῥοδίων κτίσμα τῶν ἐκ Λίνδου. Stephanus quoque Cilices prius Achæos dictos fuisse ait ex Herodoto; Verum aliter ipse Herodotus, cujus verba hæc sunt lib. VII. Οὗτοι μὲν τὸ παλαιὸν Ὑπαχαιοὶ ἐκαλέοντο· ἐπὶ δὲ Κίλικος τοῦ Ἀγήνορος ἀνδρὸς Φοίνικος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. Stephanus non recte Ὑπαχαιοὺς in Ἀχαιοὺς mutavit. Quo enim modo Ὑποχαλκὶς & Ὑποθῆβαι, eodem etiam Ὑπαχαιοὶ vocantur. Sed vero in Mela nihil mutandum esse, vel unus hic testabitur Livii locus libro XXXVII. *Pro his cum gratias egissent Rhodii, de Solis urbe, qua in Cilicia est; egerunt. Argis & illos, sicut sese, oriundos esse: ab ea germanitate fraternam sibi cum iis caritatem esse.* Nec tamen diversa est horum inter sese opinio, nam & Argivi aliquando Ἀχαιοὶ vocantur. Hinc Homero Ἄργος Ἀχαικόν.

Ibid. *Post piratis Pompejo adsignante possessa*] Ita alii reposuerunt, cum tamen in omnibus quæ comparent exemplaribus antiquis, scriptum sit, *pro piratis*. Videtur legendum; *porro piratis Pompejo adsignante possessa*. *Porro* hic est adverbium temporis uti sæpe alias.

ŷ. 9. *Arati poetæ monumentum*] Hoc miraculum nemo quod sciam alius prodidit. In vita tamen Arati inedita Solis sepultus esse traditur. Hinc forsan factum, ut Solensis creditus sit, nisi potius hoc contigit quia Solis habitarit. Asclepiades sane Myrleanus in vita Arati, negat illum fuisse Solensem, sed Tarsensem fuisse dicit. Solenses certe videntur ipsum sibi vindicasse. Quippe qui apud Goltzium exstant Pompejopolitarum nummi, illi de Solensibus sunt accipiendi, & proculdubio est Arati hujus effigies, quæ in illis comparet, nisi potius Chrysippi Philosophi esse existimemus. Callimachus quoque ipsum Solensem vocat in epigrammate, quod hic emendatum adscribam;

Ἡσιόδου τό δ' ἄεισμα καὶ ὁ τρόπος οὐτὸς ἀοιδοῦ.
Ἔσχατον, ἀλλ' ὄκνα σοὶ μὴ τὸ μελιχρότατον
Τῶν ἐπέων ὁ Σολεὺς ἀπεμάξατο. χαίρετε λεπταί
Ῥήσιες Ἀρήτου σύγγονοι ἀγρυπνίης.

Carmen

Carmen illud scriptum est non in Aratum, sed in Hesiodum, cujus ἀγρυπνίη βίβλος hic laudatur. Dicit vero Callimachus, difficilia illa, minimeque florida, quæ Hesiodus omisisset, Aratum perfecisse, ideoque jubet valere tetricas istas & injucundas vigilias. Proxime vero accedit hæc nostra correctio ad vulgatam lectionem, verissimumque & elegantissimum exhibet sensum. Sed vero illa Salmasii in commentariis ad Solinum, neque elegans est, neque intellectu facilis. Græcum præterea non est μελιχρότατον. Errat etiam cum Ἀῤῥήτου scribendum esse dicit versus gratia, non Ἀρήτου. Leonidas Tarentinus in epigrammate & ipse quoque syllabam istam producit, Γράμμα τόδ' Ἀρήτοιο δαήμονος.

ỷ. 12. *Supra specus est nomine Corycius*] *Supra* quomodo passim à Mela & aliis Geographis accipiatur, jam alibi ostendimus. Pulchra vero & facilis ac luce meridiana clarior est hæc Corycii antri descriptio; meram tamen huic noctem suffundere conatus est vir doctus prolixa admodum digressione ad Solinum. Nam dum efficere cupit ut Strabo & Mela idem dixerint, id facit, ut quam longissime à seinvicem recedant. Ait Melam ex Strabone vertisse hanc descriptionem. Sed vero si non aliunde quam ex Strabone eam hauserit Mela, magnum eum impostorem fuisse oportet, cum tot de suo adtexuerit. Absit ut ita de diligentissimo auctore sentiamus, quo nemo Latinorum accuratius de geographia scripsit. Strabonis libros eum non legisse, & forsan ne vidisse quidem, multis satis conjecturis ostendi posse arbitror. Jam quod ait, Melam confundere specum Corycium cum monte Coryco, quis hoc credat? Si specus iste non sit in ipso Coryco, in quo ergo est monte? Quod autem Strabo inquit antrum illud abesse à mari viginti stadiis, id tantum abest ut contrarium sit Melæ, ut potius mirifice sententiam ejus confirmet. Ait namque Mela montem illum habere ad mare clivum decem stadiorum satis arduum. Ab altero vero latere, qua terras spectat, descensum mille & quingentorum passuum. Habes hic viginti duo stadia ad mediam vallem. Quomodo igitur fieri potest quod doctissimus Solini interpres passim repetit, specum istum longe ultra montem & magis in mediterraneis situm fuisse? Altera ratio quam mox subdit multo etiamnum est infirmior. Nam quid clarius sequentibus istis Melæ verbis, cum dicit, in secundo specu amnem oriri, qui tantummodo se ostendit, & ubi magnum impetum brevi alveo traxit, iterum demersum abscondi. Ipsum nempe montem subit amnis hic occulto cuniculo, ut inquit Strabo, & hoc pacto in mare egeritur. Adhæc autem

alter; *Hoc non posse fieri è monte in mare prominente. Nam Corycum montem esse, ἄκραν esse, promuntorium scilicet vel prominentiam mari incumbentem.* Verum & ex hoc, & ex innumeris aliis locis satis aliquis possit colligere, non recte eum accipere vocem promuntorii. Putat quippe omnia promuntoria esse montes mari incumbentes. Atqui hoc longe aliter sese habet. Multa enim passim sunt promuntoria, ubi tamen nulli sunt montes, nedum qui mari incumbant: multi vero montes mari incumbunt, ubi tamen nulla sunt promuntoria. Litorum enim, non montium prominentiæ efficiunt promuntoria. Verum & sequens illum fallit ratio, cum putat *ὀφρυῦ πετρώδη ἱκανῶς ὑψηλὴν*, ut est apud Strabonem, ita reddidisse Melam, *decem stadiorum clivo satis arduum.* Mela enim loquitur de clivo montis adsito mari: Strabo vero de ipsius antri lateribus, quibus in opposita montis parte specus ille utrinque præcingitur. Sed & illud quis mihi expedire possit, hunc montem Corycum juxta calculum Melæ, qui ei decem stadiorum clivum ab una parte, & ab altera duodecim stadiorum descensum tribuit, altiorem esse monte Pelio, cui tantum mille ducentorum & quinquaginta passuum sive decem stadiorum perpendiculum tribuit Dicæarchus? Juxta hunc doctissimi Salmasii calculum perpendiculum quarumdam Alpium erit quinquaginta fere millium passuum, quia tanto spatio clivi earum adsurgunt. Non video etiam quid sibi velit, cum inquit; *Clivum cum in rectum surgit, parum abesse à ratione perpendiculi.* An clivus potest vocari aliquid quod in rectum surgit? Sed & hoc miror, quod dicit, maximos esse montes qui clivum bis mille & quingentorum habent passuum. Inter majores certe Alpes (ut de aliis taceam) nullæ sunt quæ non decies, imo vicies aliquando, mensuram hanc impleant. Et sane nullus potest clivus dari qui ascensum patiatur, quin plus quam duplam habeat perpendiculi mensuram. Minus si obtineat, jam non recto tramite, sed per ambages & anfractus superatur, nec tamen ideo brevior est clivi adscensus. In loco quoque Dioscoridis emendando graviter impingit. Sed hunc errorem ipse postmodum agnoscit. Verum utinam totam hanc retractaret exercitationem vir doctissimus, neque enim aliquid in ea est, quod commodam admittat interpretationem.

ỷ. 13. *Ac supra quam ut describi facile possit eximius*] Meliores libri ita legunt; *Ac supra quam describi facile sit eximius*; atque ita proculdubio scripserat Mela.

ỷ. 15. *Et decem stadiorum clivo satis arduum*] Salmasius putat verisimile

simile esse Melam ita scripsisse; *& viginti stadiorum clivo satis arduum.* Sed verissimam esse vulgatam lectionem, satis jam, ut opinor, superius ostendimus.

ỷ. 17. *Viret lucis pubentibus undique*] Meliores omnes codices legunt, *pendentibus*, non *pubentibus*. Sic quoque Solinus, & omnino ea est vera lectio.

ỷ. 19. *Vbi contemplati duravere, non satiet*] Hæc est lectio vulgata, quam confirmant Vaticanus, aliique optimi codices. Salmasius hoc loco scribendum esse existimat; *ubi contemplari duravere*, non *contemplati*. Addit etiam hanc Latinam & probam esse phrasin. Verum istud ego ne jurante quidem Prisciano crediderim. Illa vero quam reddidimus lectio Latina & proba. Contemplati enim pro contemplantes, ut infra venerati pro venerantes. Passim apud optimos auctores similes occurrunt locutiones, quas colligere tædiosum.

ỷ. 21. *Quingentorum & mille passuum*] Solinus hoc loco legit, *quingentorum & bis mille passuum*; nisi forsan de suo addiderit mille istos passus, quo molliorem faceret descensum.

ỷ. 22. *Et opaca sylvæ quiddam agreste resonantis*] Hæc ex illis Strabonis versa esse putat Salmasius; Μεστὸν δὲ τῆς θαμνώδους ὕλης, ἀειθαλοῦς τε καὶ ἡμέρου. Melam vero hic legisse ait, καὶ ἀνημέρου, quia vertit, *agreste quiddam resonantis*. Sed quid fructibus commune cum sono? Strabo ait specum Corycium plantis perpetuo virentibus, & mitibus refertum esse fructibus. Mela vero dicit, sylvas asperum & agrestem edere sonum; utpote quæ auris aquarum allabentium semper adflentur & horrescant. Nulla ergo comparatio potest institui vel hic, vel in sequentibus verborum Strabonis & Melæ, cum diversa de hoc specu prodiderint uterque, non tamen contraria. Omnia fere quæ de specu hoc narrat Strabo, habet etiam Mela; hic autem multa habet, quæ non leguntur apud Strabonem.

v. 26. *Ducit ausos penitus*] Minuti quidam critici legunt hic *penitius*, quasi vero & alterum non sit rectum. Paulo post, legunt omnes antiquiores libri; *Ibi ingens amnis ingenti fronte se extollens.* Quod non mutandum videtur. *Ingenti fronte*, id est, lato ore, lata facie. Passim sic loquitur auctor noster.

IN CAP.

IN CAP. XIV.

DE PAMPHYLIA.

Versu 4. *Ex edito admodum colle prospectat Aspendos*] Ita quoque Arrianus lib. 1. qui ait ἐν ὀχυρῷ καὶ ἀποτόμῳ ἄκρᾳ sitam esse Aspendum. Mire autem confusa est apud Ptolemæum descriptio Pamphyliæ; is quippe Aspendum collocat ad Cataracten fluvium & plus quadringentis à mari remotam stadiis, cum tamen ad Eurymedontem sita fuerit, ad sexagesimum à mari stadium. Sed locus iste Ptolemæi valde luxatus est, quippe non hoc tantum oppidum, sed & Eurymedon fluvius, & Cestros, & Cataractes; multa insuper oppida à vero suo situ deturbata sunt. Nos omnia ea integritati suæ restituimus ope veterum codicum, uti fuse ad ipsum ostendemus Ptolemæum. Fallitur Cl. Salmasius, quum existimat, Rufum Festum Avienum in versione Dionysii omisisse Aspendum & substituisse Sidam, quia hanc ad Eurymedontem collocat Ptolemæus, alteram vero ad Cataracten flumen. Nam neque verum est, ut diximus, Ptolemæum collocasse Aspendum ad Cataracten, vel Siden ad Eurymedontem. Sed neque istud verum Rufum Festum meminisse Sides; ita enim supplendus & legendus est ejus locus ex veteri libro;

——— Prope celsam surgit in arcem
Piscosi Aspendum flumen secus Eurymedontis.
Sus ubi deformis calidis adoletur in aris
Sæpe Dionea Veneri.

Ex duobus interjacentibus versibus librarii unum fecerant hoc modo,

Priscas idæ fomes calidis adoletur in aris.

v. 6. *Duo validissimi fluvii, Cestros & Cataractes*] Cestrum dictum esse putant quia se præcipitat. Movit hoc nonnullos ut hic Oestrum pro Cestro reponerent, prorsus ineptè. Κέστρον plerique hunc amnem vocant. Fugit vero illos hoc vocabulum etiam sagittam & jaculum significare; Potuissent hoc illos docere Grammatici, qui Κέστρον interpretantur, ἀκόντισμα. Hinc κεστροσφενδόνη apud Livium & tacticos, & ξύλον κεστρωτὸν, pro sude præusta, quam πυρίκαυστον aliter appellant. Hesychius; Κεστρωτὸν ξύλον, βαρὺ ἔχον τὸ κέντρον, οὐκ ἔχει δὲ σίδηρον οὐδὲ ἀκμήν. Εἰώθασι δὲ οἱ

βοτη-

βοτῆρες πυρουῦ τὰ ἄκρα τῶν αὔων ξύλων. ἕνεκα δὲ πεπυρῶσθαι, πυρίκαυστον. Ita legendus iste locus. Perperam illum emendare conatur vir magnus in Solinianis. At vero longe aliter accipiendus hic Pomponii locus. Cum enim dicit; *hic quia se præcipitat, ita dictus*, id non de Cestro, sed de Catarracte intelligi debet. Quid sit *καταῤῥάσσειν* notum est. Non ad aquarum tantum lapsum translatum hoc vocabulum, verum etiam ad lari quoddam genus, quem itidem catarracten appellant. Causam nominis reddit Dionysius Characenus in Ixeuticis, aliquando à nobis in lucem producendis. Is itaque sic de hac ave; *πρὸς ὕψος ἑαυτὸν αἴρει, καὶ τὰ πτερὰ παντα συστείλας εἰς τὸν πόντον οἷα πίπτων ὀΐσεται, διατεμὼν τὸν ἀέρα παντὸς ἂν εἴποις βέλους ὀξύτερον, καὶ καταδύεται μέχρι ὀργυᾶς ἢ καὶ πλέον, εἶθ᾽ ἐπισυλλαβὼν τὸν ἰχθὺν ἀνασπᾷ, καὶ ἀντιλάμψας ἐπὶ πάλιν τα κατεσθίει.*

ỷ. 8. *Et Dianæ, quam ab oppido Pergæam vocant, templum*] In optimis libris scriptum reperi *Pergaseam*, non *Pergæam*; quamvis & hanc lectionem nonnulli exhibeant libri. Verum quo minus alteram abjiciendam esse existimem facit Stephani locus. Πέργη πόλις Παμφυλίας. τὸ ἐθνικὸν Περγαῖος, τὸ θηλυκὸν Περγαία, καὶ Περγασία Ἄρτεμις. A Perga tamen vix potest deduci Περγασία, aut Περγησία. Latinorum is potius typus est, quam Græcorum. Deorum tamen dearumque cognomina, quæ ab urbibus locisque imponuntur, aliter sæpe inflectuntur, quam hominum. A Perga itaque non tantum est γυνὴ Περγαία, sed & Περγαῖς. Inde Περγασία & Περγασαία. Recte itaque apud Melam *Pergasæa Diana*, quæ eadem est atque Pergæa.

ỷ. 9. *Mons Sardemisos*] Ita quoque Plinius. Oppidum hic recenset Stephanus Σάρδησσον, in quo Sardessius Jupiter colebatur. Procul dubio ejusdem id oppidum nominis fuit atque mons. Sed sæpius istiusmodi vocabula contrahuntur. Ita ex Paropamiso fecere Parnisum. Σαρδησσίων quoque mentio est in nummis Vespasiani.

v. 10. *Phaselis à Mopso condita finis Pamphyliæ*] Phaselin alii Pamphyliæ, alii Lyciæ, alii Cilicum urbem esse dixerunt. Hoc mirantur, viri eruditi, neque minus istud, quod cum Strabo hanc vocet *πόλιν ἀξιόλογον*, tribusque instructam portibus; Lucanus tanquam oppidulum describat; ait namque lib. VIII. *—— Te primum parva Phaseli*

Magnus adit. Nam te metui vetat incola rarus,
Exhaustæque domus populis, majorque carinæ
Quam tua turba fuit.

Verum ita sese res habet. Phaselis à Lyciis olim fuit habitata, Lyciæque attributa fuit primitus. Pamphyliis vero late oram maritimam tenentibus, Pamphyliæ annumerata fuit urbibus, licet incolæ essent Lycii. Postmodum opportunitate situs allecti, & invitati à Cilicibus, ipsi quoque piraticæ se applicuerunt, aut saltem piratis receptaculo fuere, deserta communi Lyciorum societate vel sua sponte, vel ejecti ab illis. Tum Cilicum dicta fuit urbs Phaselis. Deinceps Publius Servilius eam evertit. Propter incolarum itaque paucitatem parvam eam vocat Lucanus. Nam si aliter intellexerit, & exiguum oppidulum fuisse existimarit Phaselida, valde erravit. Asconius Pedianus, Corycum, Olympum & Phaselida tres magnas Cilicum appellat urbes.

In CAP. XV.

DE LYCIA.

Versu 2. *Side portu & Tauri promuntorio grandem sinum claudit*] Quærunt hic viri docti, quomodo Lycia sinum claudat promuntorio Tauri & Side oppido, cum Siden jam superius retulerit in ea Pamphyliæ parte quæ Ciliciæ est proxima? Pintianus hac de causa locum corruptum esse arbitrabatur, & legendum esse *Lyde*, non *Side*. Sed decepit eum vitiosa Ptolemæi lectio, Χύδαι enim apud illum non Λύδη scribendum. Plinius & ipse quoque mentionem facit hujus sinus, sed unius tantum termini, Tauri nempe, meminit. Verba ejus sunt; *Iunctum ei mare Lycium est, gens Lycia, unde vastus sinus; Taurus mons ab Eois veniens litoribus Chelidonio promuntorio disterminat.* Locum hunc Plinii valde vexat magnus Solini interpres; vastam enim admodum de hoc exercitationem contexuit. Ac primo quidem videtur existimare pro *disterminat*, reponendum esse *cisterminat*. Verum hoc vocabulum ne ipse quidem intellexisset Plinius. Quod autem pro Chelidonio promuntorio reponit *Chelidonion*, & in hoc quoque fallitur. Ipsæ enim insulæ Chelidoniæ vocantur Tauri promuntorium, ut mox ostendemus. Nihil itaque mutandum in verbis Plinii quæ plana sunt & facilia. Ait namque, Phaselidi junctum esse mare Lycium, gentem Lyciam, & sinum vastum ab ea denominatum. Omnia autem hæc à Pamphylia, & mari Pamphylico, disterminare Chelidonium promuntorium.

rium. Idem de hoc promuntorio inquit Lucianus in navigio; Μετ' ἐκεῖνο γὰρ δὴ συμβαίνει μερίζεσθαι τὸ Παμφύλιον ἀπὸ τῆς Λυκιακῆς θαλάσσης. Juxta Salmasii emendationem sequeretur sinum hunc situm esse in Caria, quod quam à mente Plinii sit alienum, quivis facile videre potest. Ut autem ad Melam redeamus, & significemus, quare Sidam oppidum, quam mox Pamphyliæ tribuit, & quidem illæ quæ à Lycia est remotissima, nunc adscribat Lyciæ; id maxime hac de causa factum esse existimo. Pamphylii olim non ad mare habitabant, verum prorsus erant mediterranei. Sive autem à Troja, sive aliunde venerint, constat illos incoluisse longum terrarum tractum à Phœnice Lyciam usque. Verum illic Cilicibus permixti agebant: Pamphyliam vero obtinebant integram, excepto tantum litorali tractu, quem tenebant Lycii, aliique Græci qui Lyciorum communitati nomen dederant. Lycia itaque primo Ciliciæ fuit contigua. Hac de causa statim post Ciliciam Lyciam nominat auctor noster superius cap. 11, deinceps vero Pamphyliam. Eadem est ratio quod Stephanus Lyciam conterminam faciat Ciliciæ, ut jam superius ostendimus. Recte itaque Mela ad Lyciam ponit vastum illum sinum quem Side oppidum, & Tauri promuntorium claudit. Postquam vero hanc Cumæornm coloniam, Sidam nempe, tenuerunt Pamphylii, piraticæque una cum Cilicibus incumbere cœperunt, multæ quoque aliæ Lyciorum urbes se illis adjunxerunt. Ævo tamen Scylacis Caryandensis, non admodum magnus fuit Pamphyliorum ad mare tractus. Lyciæ quippe tribuit plerasque fere eas urbes, quæ postea Pamphyliæ sunt adtributæ. Atque hæc equidem veteribus historiis, & veritati ipsi consentanea esse existimo. Quod autem modo dixi, ipsas insulas Chelidonias vocari promuntorium Tauri, id verissimum est. Taurus enim mons exit in mare jugo admodum celso ac æternis tecto nivibus; vocabatur illud olim Ἱερὰ ἄκρα. Ad pedem hujus tres, vel juxta alios, quinque sunt Chelidoniæ insulæ, vel scopuli potius, sex tantum stadiorum freto divisi, qui eminus è mari prospicientibus, tanquam fimbria pedem istius montis præcingere videntur. Quamvis itaque Ἱερὰ ἄκρα Tauri montis promuntorium vocetur, attamen quia ulterius in mare prominent insulæ istæ Chelidoniæ, ideo in illis promuntorium Tauri statuerunt nonnulli; nam, ut jam alibi diximus, non montium, sed litorum prominentiæ efficiunt promuntoria. Jam vero, insulas continenti vicinas, & extra reliquum litus in mare procurrentes, vocari promuntoria, neminem ut puto paulo eruditiorem latere potest. Atque hæc quidem ad interpre-

tationem loci Pomponiani & Pliniani dicta sufficiant. Multus autem est vir magnus in explicatione horum locorum, verum nihil omnino istic adfert, quod non ipse mox destruat, aut quod sua sponte non corruat.

ỹ. 7. *Ubi terras dirimit, exit in pelagus*] *Diremit* legunt libri aliquot manu exarati, & editio Vineti; sic quoque Salmasius; verum non recte aut emendat, aut interpretatur totum hunc Pomponii locum de Tauro. Reducenda est vetus lectio, quam omnia constanter exhibent vetera exemplaria, quæque melior, planior, & veritati convenientior est omnibus omnium conjecturis. *Idem autem & totus, ut dictus est, dicitur, etiam qua spectat Orientem. Deinde Emodes, & Caucasus, & Paropanisus.* Taurum montem, inquit, continuo jugo totam dirimere Asiam, & incipere quidem ab Eois litoribus, desinere vero in Lycia. Quamvis autem in diversis gentibus, diversa quoque habeat nomina, tamen totum sub uno Tauri venire nomine, etiam qua spectat orientem, nempe ad Tabin, nam & illic Taurum appellari. Deinceps vero alia aliaque sibi adsciscere nomina, ac primo quidem Emodem, deinceps Caucasum, postea Paropanisum dici, ac tandem iterum Taurum. Quærit Salmasius, *quomodo Taurus iterum Taurus vocari potuerit ubi maria Romana contingit, cum tamen antea non meminerit ita dici.* Sed errat. Meminit lib. III. cap. VI, cum Taurum ait attolli longe à Tabi promuntorio. Sed & ex hoc loco satis id ipsum adparet, ait enim Mela, *Taurus iterum.*

ỹ. 13. *Præter Patara non illustria*] Alio ordine Plinius hæc oppida recenset atque Mela; ille quippe prius Xanthum, deinceps Patara nominat. Recte tamen uterque; Limyra enim proficiscentibus Xanthos oppidum vicinius erit Pataris. Verum Xanthi ostia remotiora & ultra Patara erant sita. Xanthos enim mediterranea urbs est, Patara vera sita erant ad ipsum mare. Nam quod Scylax ait, ad Patara adverso amne Xantho navigari, id falsum est, & omnino verum est vel errasse Scylacem, vel ita scripsisse; Ξάνθος δὲ οὗ ἀνάπλους εἰς πόλιν. Πάταρα πόλις ἡ καὶ λιμένα ἔχει. Valde autem errat Salmasius, quum existimat hanc esse urbem, quam Dionysius Alexandrinus vocat Παταρηΐδα ἄκραν. Versus illius aliter quam ipse facit sunt corrigendi, hoc nempe modo;

—— Τῶς κεῖνος ἑλίσσεται εἰν ἁλὶ κόλπος
Νήχυτος ἔνθα καὶ ἔνθα βαρυνόμενος προβολῇσι.
Τοῦ μὲν ἐπὶ προχοῇ Παμφύλιοι ἀμφινέμονται,
Ὅσσον ἐπιπροβέβηκε Χελιδονίων ἐπὶ μυχάν.
Σῆμα δ' ἔχει ζεφύρου Παταρηΐδα τηλόθεν ἄκρην.

Patara

Patara urbs nullum efficit promuntorium, portu enim præcingitur. Licet vero exigua aliqua litoris hic esset prominentia, quæ tamen nulla est, non tamen μεγάλην ἄκρην appellasset, ut alibi facit;

Τὴν δ᾽ μετ᾽ ἀντολίην Χελιδόνιαι γείτονες

Τρεῖς νῆσοι μεγάλης Παταρηΐδος ἔνδοθεν ἄκρης.

Illud vero plane à ratione alienum, quod ostendere conatur idem vir doctissimus, Dionysium hic per magnum Patareidis promuntorium intelligere portum Patarensem. Nam quis unquam portus & promuntoria confudit? Insulæ litoribus vicinæ & peninsulæ extantes sæpe promuntoria vocantur, ejus enim rei naturalis est ratio; sed vero ut portus promuntoria appellentur, & extare dicantur litora cum recedunt, id neque ratione, neque ullo exemplo potest firmari. Quamvis multa absurda hanc interpretationem consequantur, tum illud præcipue, quod juxta hunc calculum Chelidoniæ Petræ sitæ erunt in intimo Patararum portu. Aliud agebat vir insignis cum hæc scriberet; & tamen vasto verborum tractu hoc adstruere conatur. Sed longe diversa profecto fuit mens Dionysio. Παταρηΐδα ἄκρην vocavit ille totum Lyciæ promuntorium sive peninsulam. Sciendum enim Lyciæ oram, quæ à Chelidoniis usque ad Telmessum extenditur, valde in mare prominere, & peninsulam efficere. Ideo alio loco inquit Dionysius;

Πρὸς δ᾽ ἅλα κεκλιμένην Λύκιοι χθόνα ναιετάουσι.

At vero in tabulis Ptolemaicis tantum abest ut Lycia in mare excurrat, ut potius immensum quantum intus recedat. Verum id non tam errore factum est Ptolemæi, quam librariorum eorum qui tabulas confecerunt, ut ad Ptolemæum ipsum ostendemus. Taurus quippe mons à Pisidicis descendens jugis multis in hoc mare exit promuntoriis. Ab alia parte mons Cragus & ipse quoque satis longe in mare evehitur. Hi duo montes efficiunt magnum istud Lyciæ promuntorium, quod, ut mox dixi, multa alia continet promuntoria, multos quoque portus; & non paucas urbes. A Pataris vero præcipua hujus promuntorii seu peninsulæ urbe, Παταρηΐδα ἄκρην vocat Dionysius. Meminit & Hesychius, sed ex Dionysio ut arbitror, Παταρηΐς, πόλις καὶ ἱερὸν Λυκίας. Pindarus Olympiorum Ode VII. ἔμβολον vocat hanc litorum prominentiam;

Ἀσίας εὐρυχόρου

Τρίπολιν νᾶσον πέλας

Ἐμβόλῳ ναίοντας.

Notat ad hunc locum Scholiastes, ἔμβολος δὲ Ἀσίας ἢ Λυκίας. διὰ τὸ οὕτω περιπεπτῶσθαι τὴν γῆν ὡσεὶ πόλεως ἔμβολον ἢ τριήρους. Causam nominis hanc postea reddit. Ἐν Λυκίᾳ δὲ ἐστὶν πόλις Ἀρύκανδα καλουμένη, ἧς πλησίον ἱερόν τι χωρίον, ὃ πρότερον μὲν ἔμβολος ἐκαλεῖτο, διὰ τὴν θέσιν τοῦ χωρίου, ἐκ γὰρ πολλῶν καὶ πλατέων τῶν περικειμένων πετρῶν εἰς ὀξὺ λήγει μέρος ἡ χώρα. Νῦν δὲ προσονομάζεται τριήρης, ἀπὸ τῆς αὐτῆς αἰτίας, ἐπεὶ πλοίῳ προσέοικεν ἡ θέσις τοῦ χωρίου. Hinc puto est, quod in nummis Chelidoniatarum Ἔμβολος sive rostrum navis adpareat, cum hac inscriptione ΧΕΛΙΔΟΝΕΑΙΩΝ. Stephanus Λυκίων χερρόνησον vocat, quod non de Patarensi portu sed de tota peninsula accipiendum est. Addit idem nominis originem, nempe dictam esse ἀπὸ πατάρας, quod κίστην & κίβωτον interpretatur. Ἀλέξανδρος Σαλακίαν κόρην φησὶ φέρειν ἱερὰ τῷ Ἀπόλλωνι ἐν πατάρᾳ. ἔστι δὲ ταῦτα πέμματα λύρας τε καὶ τόξα καὶ βέλη οἷς παίζειν νηπίους ὄντας. Salmasius in Solinianis inquit legendum esse παίμματα. Ita enim Æoles & Lycios dixisse non παίγματα. Detur Æoles ita dixisse, quod tamen figmentum est, verum unde cognoscere potuit Lycios ita locutos? Eustathium autem qui & ipse habet πέμματά τινα ἐν σχήματι λύρας καὶ τόξου καὶ βελῶν, ait nugari, & forsan Stephanum ipsum. Sed profecto neuter nugatur, sed ipse Salmasius. Sacrificia enim illa quæ olim Apollini offerebant pueri & puellæ, appendentes ea aut lauri aut olivæ ramo, quam εἰρεσιώνην vocabant, revera erant πέμματα, placentulæ quippe erant in formam arcus, lyræ, aliasque figuras confictæ. Πλακουντικὰς κολύρας vocat Aristophanis scholiastes, qui suo etiamnum seculo morem istum obtinuisse scribit. Πέμματα quoque ea vocat Hesychius, cum διακόνιον interpretatur πέμματα ἐξαπτόμενα τῆς εἰρεσιώνης. Sed & Suidas; Ἀθηναῖοι τῷ Ἀπόλλωνι τὴν καλουμένην εἰρεσιώνην ὅταν ποιῶσι, πλάττοντες λύραν τε καὶ κοτύλην καὶ κλῆμα καὶ ἄλλα τὰ κυκλοτερῆ πέμματα, ταῦτα καλοῦσι διακόνιον. Et postea; Ἀμερίας διακόνια τὰ κατὰ τὴν εἰρεσιώνην τῷ Ἀπόλλωνι πλασσόμενα πέμματα. Sed & ipsi versus quos accinebant pueri hoc testantur. Exstant illi apud Plutarchum in Theseo, Clementem Alexandrinum, Scholiasten Aristophanis, & auctorem Etymologici, sed ubique corrupté. Ita enim sunt emendandi.

Εἰρεσιώνη σῦκα φέρει καὶ πίονας ἄρτους,
Καὶ μέλι ἐν κοτύλῃ, καὶ ἔλαιον ἅμ' ὀψήσασθαι,
Καὶ κύλικ' εὔζωρον, ὡς ἂν μεθύουσα καθεύδῃ.

Quod autem hæc παίγματα jocula à Cicerone vocari inquiat in eo quoque insigni-

insigniter errat. Locus Ciceronis exstat in Paradoxis Stoicorum capite v. *Nonne igitur sunt illa festiva? Sunt: nam nos quoque oculos eruditos habemus. Sed obsecro te, ita venusta habeantur ista, ut non vincla virorum sint, sed ut oblectamenta puerorum.* Ita habet vulgata lectio, ita omnes libri antiqui. Et sane quid clarius & manifestius excogitari possit his verbis? Jubet ut tabulæ & signa artificum sint oblectamenta nostra, non vero vincula, quæ totos nos teneant ac possideant. Vincla tamen hic non patitur Salmasius, & *jocula* reponit. Quod tantum abest ut sit elegans, aut sensui Ciceronis conveniens, ut ne Latinum quidem sit. Adeo tamen placuit ipsi hoc vocabulum, ut & Vitruvio inserere non dubitarit. Verum in loco Vitruvii nihil est mutandum. Quotaquæque enim est puella, quæ non poculis & vasculis delectetur? Monilia vero ac annulos quis credat à nutrice in aperto & sub dio collocata fuisse unica tantum tecta tegula? Vide historiam & fateberis nihil magis alienum à mente Vitruvii posse excogitari. Sed profecto nimis longe excurrimus, dum vagi philologi legimus vestigia. Illum namque si sequeremur, adeunda nobis esset Arabia: nam & hanc quoque locupletare conatus est tam insigni vocabulo. Aljohar enim, quomodo margaritam vocant Hispani, dicit esse ab eadem origine; sed decepit eum pronuntiatio Hispanica. Arabes dicunt جَوْهَر Sic Persæ, sic totus oriens, à præstantia nitoris eum adpellant, à radice جَهَر. Sed redeamus ad auctorem nostrum.

ỷ. 14. *Ultra Xanthus flumen, & Xanthus oppidum*] Non emendant, sed corrumpunt Melam qui legunt, *Xanthus flumen & oppidum*. Scio quidem rectum esse & istud, sed tamen qui distinctius loquuntur, addere solent, *& ejusdem nominis*. Nihil itaque expungendum in verbis Melæ. Sic ipse infra; *Minturnus amnis, Minturnum oppidum*. Quæ locutio licet simplex, non ideo tamen est inelegans.

ỷ. 15. *Mons Cragus, & qua Lyciam finit, urbs Telmessos*] Omnes quoque alii Cragum nominant, inter Xanthum oppidum & Telmessum. Uno namque & altero jugo in mare exit. Salmasius putat Strabonem & Ptolemæum Cragum montem totum in mediterraneis Lyciæ collocare, cum tamen contrarium dicant. Sed decepere illum vulgares Ptolemæi tabulæ in quibus medium Cragi punctum tantum exprimitur, cum tamen Ptolemæus ipse enumeret novem urbes supra Cragum sitas. Verum ut hæc paulo accuratius tradamus, sciendum est Lyciam universam esse montosam,

ſam, celſiſque admodum jugis ubique adſurgere. Maſicytus mons ab ortu, ab occaſu Cragus. Horum montium juga ſeparat Xanthus fluvius. Quæcumque vero oppida ſunt ultra Xanthum, ea in Maſicyto ſita ſunt: reliqua vero Lyciæ oppida ſunt ſupra Cragum. Mons vero Cragus ex octo aliis conſtat montibus. Iſtis octo montibus, adſitæ ſunt juxta Ptolemæum civitates novem mediterraneæ. Duobus autem jugis in mare excurrit, Dædalis nempe & Telmeſſo. Hic mons Telmeſſus eſt is, quem alii promuntorium Cragi vocant, alii ἄκρα Τελμισσίδα vel Τελμεσσιάδα, ab urbe Telmeſſo ſita ad radicem montis. Surgere autem incipit ab urbe Xanthiorum, & in mare deſcendit ad Telmeſſum urbem. Supra hunc montem alius eſt Chimæra nempe. In medio horum eſt ignivomus terræ hiatus & convallis Chimæræ, quæ uſque ad mare pertingit. Atque hæc nunc breviter dicta ſufficiant, ut videant & cognoſcant rerum geographicarum curioſi, quam confuſa & inepta eruditi quidam de hac ipſa re ſcripſerint. Plura de his alias dicemus.

In Cap. XVI.

De Caria.

Verſu 1. *Habitant incerta origines*] Hæc eſt Vaticani & optimorum codicum lectio. Rara admodum locutio *incerta origines*, pro hominibus incertæ originis. Quia tamen libri nonnulli legunt; *habitatur incerta originis*, verior forſan eſt lectio, quam dedimus.

℣. 5. *Pedalion & Crya*] Pintianus Cryaſſum hic reponit, quod Crya in Lycia ſit juxta Ptolemæum & Stephanum. Sed hoc locum habere non poteſt in Mela, qui Cariam à Telmiſſo auſpicatur, uti quoque faciunt Græci plerique antiquiores, quos fere ſolos ſequitur Mela. Crya itaque eſt in Caria, nam tota Rhodiorum continens in Caria eſt ſita. Sed vero Ptolemæus partem Rhodiæ continentis Lyciæ adtribuit.

Ibid. *Secundum Calbin amnem Caunus oppidum*] Libri veteres vocant *Galbiam*, non *Calbin*. Græcis eſt Κάλβις, & Κάλβιος ac forſan etiam Καλβίας. Stephanus & Καλαινὸν fuiſſe dictum prodit. Κάλβιος κρήνη Λυκίας ἣν καὶ Καλαινόν φασι. Nihil in his verbis eſt mutandum, nam Καλαινὼ mater erat Tragaſiæ ex qua natus Caunus & Byblis. Colligere id eſt

ex

ex verſibus iſtis qui apud Parthenium exſtant, quos emendatos adſcribam;

Αὔταρ ὅγε προτέρωσε κιὼν Οἰκούσιον ἄστυ
Κτίσατο· Τραγασίη δὲ Καλαινοῦς ἔιχετο παιδί
Ἡ' οἱ Καῦνον ἔτικτεν ἀεὶ φιλέοντα θέμιστας.
Γείνατο δ' ῥαδαλῆσ' ἐναλίγκιον ὀρπηδόθοισι
Βυβλίδα, τῆς ἤτοι ἀέκων ἠράσατο Καῦνος.
Βῆ δ' ἐπ' ἔργον Δίας φεύγων ὀφιώδεα Κύπρον
Καὶ Κράγος ὑλιγενὲς καὶ Κάρια ἱερὰ λοετρά
Ἔνθ' ἤτοι πτολίεθρον ἐδείματο πρῶτος Ἰώνων.

Diæ hujus quæ ad Miletum ſita eſt, meminit Stephanus. Ut autem ad Calbin fluvium, revertamur, is & aliud habet cognomen. Indum quippe vocat Plinius, additque eum ortum in Cyburatis, ſexaginta alios recipere fluvios, & plus quam centum torrentes. Nomen huic amni dedit Indus quidam ab Elephanto excuſſus, ut ex Livio conſtat. Verum & alio olim nomine notum fuiſſe fluvium hunc exiſtimo, Mauſoli nempe. Hoc non aliunde conjicio quam ex nugatore illo qui ſub nomine Plutarchi libellum de fluminibus compoſuit, qui Indum fluvium, illum nempe qui eſt in India, prius Mauſolum dictum fuiſſe tradit. Legerat proculdubio iſtud de hoc Cariæ Indo. Nulli autem mirum videri debet Mauſolum flumen eſſe in Caria, cum etiam univerſi olim Cares Mauſoli dicti fuerint.

℣. 8. *Gelos*] Puto ſcribendnm *Helos* vel *Helûs*. Ita quoque apud Plinium legendum non *Eleus*, quod nonnulli in Elæam, alii in Eleuſin deformarunt. Græcis Ἑλοῦς & Ἑλόεις locus hic dicebatur. Inſula huic oppido adſita, Ἑλόεσσα dicitur Straboni, vel Ἑλοῦσα. Ita namque apud illum reſcribendum non Ἐλεοῦσα ut vulgo, quod perperam in Ἐλαιοῦσαν mutant viri docti. Apud Plinium *Lepſia* vocatur hæc inſula; ſed legunt illic codices manu exarati *Leoſia*, manifeſto errore pro *Heloſia*.

Ibid. *Thyſſamiſa cognomen eſt*] *Tiſſamiſa* vel *Tiſſanuſa* legunt meliores libri. *Tiſanuſa* quoque vocatur in ſcriptis Plinii exemplaribus. Pintianus putat eſſe Τυμνισσὸν Stephani, & ita reponi jubet. Sed falli eum exiſtimo. Verum multo plus fallitur, cum ſtatim poſtea pro *Larumna* legit *Hylarymna*, ex Stephano. Ex ipſo enim Stephano liquet Hylarima meſſe mediterraneam civitatem ſupra Stratoniceam, ita enim legenda ejus verba; Ὑλλάριμα πολίχνιον Καρίας, ὕπερθε Στρατονικίας, ὅθεν ἦν Ἱεροκλῆς ὁ ἀπὸ ἀθλήσεων ἐπὶ φιλοσοφίαν ἀχθείς. Quidam errorem Stephani eſſe putant,

& Τ'λάεμα legisse pro ἡ Λάρυμνα. Sed ipsi errant. Mentio hujus urbis exstat etiam in notitia Episcopatuum Cariæ, ubi Τλάρημα vocatur. Car itaque fuit Hierocles Philosophus, non Alexandrinus, verum propter studium ita dictus, quemadmodum multi etiam alii. Nihil autem in Pomponio mutandum, Larymnan enim hoc loco agnoscit etiam Plinius, & à Lorymis distinguit.

ỷ. 9. *Pandion collis in mare emissus*] Ita omnes codices. Videtur Plinio esse *Paridon*, licet non addat esse collem. *Tisanusa, Paridon, Larimna.* Ita habent libri manu exarati. Nescio an Plinius ex Mela, an vero hic ex illo sit emendandus.

ỷ. 10. *Bubesius*] Ita libri,& recte: oppidum enim unde hic Sinus dictus est Βυβησσὸν Iones vocabant, non Βυβασσόν. Herodotus tamen Dorice id vocabulum extulit lib. 1. Ἀργμῶνης δ' ἐκ τῆς Χερσονήσου τῆς Βυβασσίης, ἐούσης τε πάσης τῆς Κνιδίης πλὴν ὀλίγης περιῤῥόου. Ita legendum non Βυβλεσίης. Neque enim ulla usquam est Byblesia chersonesus. Sed Βυβασσίη χερρόνησος est illa, quam Plinius vocat *Bubassum regionem.* Urbs enim est, & regio, & sinus, & peninsula. Non recte quoque hic *Aphrodisias* reposita, cum prius legeretur *Aphrodisium.* Utroque enim modo Græci, Ἀφροδίσιον ἄκρον, & Ἀφροδισιὰς ἄκρα.

ỷ. 11. *Scœnus ambit Hylam*] Qui *Hydrelam* hic legunt, valde errant. Hydrelitanum enim agrum ad Phrygium tendere testatur Livius. Sed neque Lyda mons locum habet,cum sit extra Cnidiam hanc peninsulam. Vulgata lectio proba est, nam quo loco apud Plinium *Hyda* scribitur, ita legendum est ex veteribus libris; *Promuntorium Aphrodisias, oppidum Hylas, sinus Schœnus.*

ỷ. 12. *Bubessus Cynotum*] Hæc corruptissima sunt. Libri veteres legunt; *Bubesius Crinonton*, alii *Cirritotum.* Viri docti levicula aliqua literarum similitudine adducti ignotæ positionis oppida ex Stephano & aliis hic substituerunt. Sed vero ex Plinio qui locum hunc Melæ descripsit, ipso sole manifestius est, legendum hic esse, *Bubesius Acanthon.* Bubesius sinus ambit Acanthum oppidum. Ergo Acanthus est peninsula, & eadem ut omnino existimo, atque Bubessia chersonesus, cujus paulo superius ex Herodoto meminimus. Præter vero Plinium etiam Stephanus meminit Acanthi, qui eam collocat ἐν χερρονήσῳ παρὰ τὴν Κνιδίαν. Idem Stephanus Bubassi urbis quoque meminit. Ejusdem itaque oppidi nomina sunt, Bubassus, Acanthus, & Dulopolis.

ỷ. 17.

ỳ. 17. *Vrbes Myndus, Arianda, Neapolis*] Eodem, quo Mela ordine, & cæteri fere Geographi hæc oppida recensent. Solus Scylax Caryandensis patriæ suæ situm non recte describit cum eam collocat in ipsa peninsula. Sed fieri potest, ut pro Κρυϊνδα apud illum legendum sit non Καρυάνδα, sed Καλύνδα. Et sane si ita scripsit, non erravit. Sed vero jam mirum erit, non meminisse Scylacem urbis in qua natus fuit. Verum certissimis argumentis evinci potest Periplum istum qui Scylacis Caryandensis nomen præ se fert, quemque adolescens admodum recudendum curavi, cujusvis esse potius quam Scylacis. In omnibus fere abit à Scylace quam longissime, ut in secundis curis clarius docebimus. Sic nempe solebant Græculi sequioris ævi, ut anonymis scriptis, notos sæpe adfingerent auctores, quo merces suas vendibiliores facerent. Verum ut ad Melam nostrum redeamus, reddidimus illi veram lectionem, rescripsimusque *Caryanda*, non *Aryanda*; licet sic quoque in quibusdam Plinii exemplaribus exaratum sit. Passim videre est librarios & eruditulos quosdam Melam ex Plinio emendasse & contra. Sed nulla usquam terrarum est Aryanda. Viri tamen docti non pauci tuentur hanc lectionem, quia apud Pollucem mentio fit ἀργυρίου Ἀρυανδικοῦ. Sed insigniter hallucinantur. Argentum enim Aryandicum non dicitur ab Aryanda, quæ nusquam fuit, nec ab ulla alia urbe, sed ab Aryande Ægypti præfecto, illic à Cambyse constituto, qui primus Aryandicos ex argento purissimo percussit, uti notum est ex Herodoto.

In Cap. XVII.

De Ionia.

Versu 3. *Dictum olim Branchidæ, nunc Didymi*] Ita quoque veteres aliquot libri Pliniani non *Didymæi*. Sed vero optimus Serenissimæ Reginæ codex legit hoc loco *Didymei*, atque sic omnino legendum est. Apollo enim iste à Didymis, non Διδυμαῖος tantum, sed & Διδυμεὺς vocabatur. Auctor peripli in præfatione ad Nicomedem;

—— Τὸν Ἀπόλλωνα τὸν Διδυμῆ λέγω
Τὸν καὶ θεμιστεύοντα καὶ μουσηγέτην.

Ita scripsit auctor hic; Διδυμῆα enim per apocopen Διδυμῆ, uti sæpe

Poëtæ.

Poetæ. Ineptæ ſunt aliorum conjecturæ. Branchidæ vero rectum hic eſt. A Brancho enim Ἀπόλλων Βραγχίδης & Βραγχιάδης. Errant itaque qui hic Pomponium corrigunt.

℣. 6. *Merito inclytam, utcunque Ioniam vocant*] Pintianus mirifice hæc deformat, adeo ut nullam fere literam integram relinquat. Sed reducenda eſt vetus lectio, *ubicumque* non *utcumque*. Ita omnes fere codices. Dicit, ubicunque Ionum nomen & fama exſtat, illic quoque notos eſſe Mileſios.

℣. 7. *Vrbem Hippin*] Lege *Hippum*, uti eſt in manu exaratis codicibus. Aliquot autem hujus nominis loca ſunt in hac ipſa ora Aſiatica, quæ Ἵππος vel Ἵπποι vocantur. Stephanus, Ἵππος, νῆσος Ἐρυθραίας. Sic ſcribendum. Strabo quatuor inſulas Erythris vicinas Ἵππους ait vocari. Sed illæ nihil huc faciunt, uti neque Hipponeſus Cariæ urbs. Videri poſſit Hippum Pomponii eundem eſſe locum, quem Valerius Maximus *Equi ſaxum* adpellat, unde Daphitas Grammaticus deturbatus fuit. Strabo montem, ubi hoc contigit, Thoracem vocat. Sed cum Valerio faciunt Suidas & Heſychius Illuſtrius. Et forte pars aliqua Thoracis montis fuit iſtud Equi ſaxum, cui & oppidum Ἵππος adſitum fuit. Sed tamen Thoracem Epheſo vicinum fuiſſe teſtatur Strabo; hæc vero inter Miletum & Mæandri oſtia erat ſita. Omnino verum eſt Hippum Pomponii, eſſe oppidum illud quod vulgo appellatur *Gippo*, imminens Mæandri oſtio, quem hodie Mädrum appellant. Situs certe ita accurate convenit, ut melius non poſſit. Hipponeſus Stephani, locum hic habere poſſet, namque hæc Ioniæ pars Cariæ quoque attribuitur, ſed niſi me fallit memoria, alibi legi eam fuiſſe inſulam in ſinu Ceramico ſitam.

℣. 10. *Et Geſſi fluminis oſtium*] Repoſuimus *Gaſi*. Sic quoque apud Plinium legendum, qui flumen hoc ex Mela ſumpſit. Græci tamen Herodotus & Athenæus Γαίσωνα appellant. Hinc Γαισωνὶς lacus vocatur, quem efficit antequam in mare effluit. Verum & ipſum lacum Γαίσωνα vocat Archeſtratus apud Athenæum. Accurate vero, ut alibi fere ſemper, ita quoque hic ordinem ſitumque locorum obſervavit Mela. Quod eo magis dico, quia ſi quis hæc cum ordine Ptolemæi componere velit, is fruſtra erit. Magnum enim hoc loco errorem commiſit Ptolemæus, quum Mæandri oſtium collocavit non inter Heracleam & Prienen, ſed vero inter Epheſum & Pyrrham, unde quam longiſſime abeſt. Aliquot quoque urbes loco ſuo movit. Multi viri docti, imprudenter Ptolemæum ſecuti, & ipſi inſigniter errarunt, ut alio dicemus loco.

℣. 14.

ỳ. 14. *Quod Amazones Asia potita consecrasse traduntur*] Ita pleraque alia exemplaria. Meus tamen optimæ notæ codex legit; *Asia potense orasse traduntur*. Existimo ita prius fuisse, *Quod Amazones Asia potentes sacrasse traduntur*. Quod autem dicit non ipsam Ephesum, sed saltem templum exstruxisse Amazones, in eo non abit ab aliis. Ita quoque Dionysius;

Παῤῥαλίην Ἔφεσον, μεγάλλω πόλιν Ἰοχεαίρης,
Ἔνθα θεῇ ποτὲ βωμὸν Ἀμαζονίδες τετύχοντο
Πρέμνῳ ἔνι πτελέης, περιώσιον ἀνδράσι θαῦμα.

Callimachus Amazones statuam hic Dianæ consecrasse dicit, verum sub fago, non sub ulmo eam erectam fuisse canit,

Ἔν κοτε παῤῥαλίῃ Ἐφέσου βρέτας ἱδρύσαντο,
Φηγῷ ὑπὸ πρέμνῳ.

Porro non rectè hunc Dionysii locum interpretatur & emendat Scaliger in notis ad Eusebium. Βωμὸν enim habent pleraque exemplaria, non νηὸν uti ipse citat. Recte vero hic Mela Epheso subjungit Caystrum fluvium. Is enim Epheso est vicinus non Mæander, cujus ostium quam longissime hinc abest, ut paulo superius monuimus. Hinc Ortygium vocat Caystrum Propertius;

Et si qua Ortygii visenda est ora Caystri.

Ita legendus ille versus, qui summos hactenus viros exercuit. Ortygius enim vocatur, quia Ephesus prius Ortygia fuit dicta.

ỳ. 21. *Inde latius abit*] Manifesto errore in omnibus veteribus scribitur, *in latius abit*. In cæteris secuti sumus omnium, quotquot vidimus, veterum exemplarium auctoritatem. Non recte hunc locum emendat Salmasius. Namque quo loco inquit Pomponius, Teon & Clazomenas diversis frontibus diversa maria prospectare, ille legendum putat, *adversis frontibus diversa maria prospectant*. Sed vero insigniter errat. Nam si adversas haberent frontes urbes istæ, jam non mare, sed se mutuo adspicerent. Manifeste hic tergum pro fronte, & frontem pro tergo accepit vir doctissimus. Sed & in hoc errat, cum legit, *confinio adnexa maris*. Ubi enim terga agunt ibi nullum est mare, sed à fronte tantum. Libri scripti legunt. *Qua terga agunt confinio adnexa mari*. Quis non videat legendum hic esse *muri*, non *mari*? Teos & Clazomenæ sitæ sunt in isthmo peninsulæ, sed vero urbes illas, qua terga agunt, jungit murus, qui angustias peninsulæ claudit & à reliqua dirimit continente. Inepti vero sunt qui hic legunt, *terga jungunt*. Rectum enim est & Latinum, *tergum agere*, *dorsum agere*, & ita

passim loquitur Mela. Neminem vero movere debet quod Ptolemæus ad angustias Ionicæ hujus peninsulæ collocet Smyrnam & Lebedum, non Teon & Clazomenas uti Mela; istius enim erroris causam dedimus in Commentario nostro..

ỿ. 23. *In ipsa peninsula est Coryna. In Sinu Smyrnæo est Hermus amnis*] Ita plerique manu exarati codices, & omnino hæc est vera lectio. Pro Coryna Pintianum male substituisse Smyrnam, monuit jam Andreas Schottus, quem recte secutus est doctissimus Salmasius. Verum in eo non recte secutus est Schottum, quod putet legendum esse apud Melam; *In sinu Smyrnæ & Hermus amnis.* Nempe offendit illos nullam hic Smyrnæ fieri mentionem, cum tamen sinus Smyrnæi meminerit. Sed vero Mela recenset quoque, Ceramicum, Jassium, Olbianum, Thermaicum, Bubessium, Cyparissium, & alios sinus, nulla tamen urbium, unde dicti sunt, facta mentione. Quod autem addunt, non verisimile esse prætermissam fuisse à Mela notam adeo & celebrem urbem, hoc eos non juvat. Meminit namque Mela Antiochenæ & Damascenæ, nusquam tamen apud illum vel Damascus, vel Antiochia exstat. Præterea verum est, id quod aliquoties monui, Melam antiquiores tantum sequi Græcos. Smyrna vero postquam à Lydis fuit eversa, ignobilis admodum fuit locus, & tantum *κωμηδὸν* habitatus, idque per annos quadringentos, ut testatur Strabo, donec ab Antigono instauraretur.

v. 24. *Hermus amnis & urbs Leuca*] Prius recensere debuerat Leucam. Hermus enim ad Phocæam in mare exit. Smyrnam vero alluit Meles fluviolus. Sed tamen etiam Hermus Smyrnensium passim amnis vocatur, quoniam in Smyrnæorum ditione fluit. Strabo; *Αὐτῇ κατὰ τὴν ὀρεινὴν ὑπερκειμένην τῆς τε Κυμαίας καὶ τῆς Φωκαίων καὶ Σμυρναίων γῆς, παρ' ἣν Ἕρμος ῥεῖ.* Hermus antequam in mare exeat rigat istos Cumanos, Phocaicos, & Smyrnensium agros. Atqui hi sunt proprie campi qui Hermei vocabantur, qui jam ab ipsa incipiebant Smyrna. Hinc Plinius; *A Smyrna Hermus campos facit, & nomini suo adoptat.* Non recte Salmasius in Solinianis verba hæc Strabonis interpretatur, ita enim, ut diximus, sunt intelligenda. Male quoque Hermeum campum de uno aliquo agello Cumis vicino accipit. Pessime vero locum Plinii emendat, quia nempe in vitioso aliquo Plinii codice scriptum reperit, *A Syrne Hermus campos facit.* Sed vero Syrne, teste ipso Stephano, sita est in chersoneso Carica, quæ ducentis fere ab Hermo distat millibus.

In CAP.

IN CAP. XVIII.

DE ÆOLIDE.

Versu I. *Ex quo ab Æoliis incoli cœpit, Æolis facta*] Ita veteres libri, & recte. Æoles passim à Latinis Æolii vocantur. *Æolis facta* & hoc rectum. Sic ipse Mela infra de Danubio; *Deinde aliter adpellentibus accolis, fit Ister.* Paulo post ex iisdem veteribus libris legendum; *Primam urbium à Myrino conditore Myrinam vocant.*

v. 13. *Sinus excipit non parvus, sed longe ac molliter flexus*] Inepta lectio. In veteribus libris est *parvos*, non *parvus.* In uno tantum codice, verum illo optimo, licet non admodum antiquo, veram inveni lectionem, quæ hæc est; *Sinus excipit non pronus ac longe, sed molliter flexus.* Hoc vocabulum isto loco non intellectum, causam mutandi dedit librariis. Dicit, prætervectos Canas promuntorium, excipere sinum, qui non prono & præcipiti influxu terras cavat, sed vero molli flexu litora abigit. Proni vocabulum ita accipi etiam apud principes linguæ Latinæ auctores, norunt quotquot non nimium in illis sunt hospites.

v. 15. *Is mox parvis urbibus adspersus est*] In quibusdam libris legebatur *Isthmos*, unde Pintianus faciebat *Is mons.* Male, neque enim in monte Ida urbes istæ sunt, sed in priore sinus hujus latere, quod usque ad ima montis Idæ extendi ait. Vera est itaque veterum codicum lectio; *Is primo parvis urbibus adspersus est.*

v. 16. *Campus Thebe nomine*] Xenophonti, Polybio in excerptis, Livio & aliis, est *campus Thebes*, & sic viri docti legendum hic esse existimant. Verum errare eos docet Strabo lib. XVIII. cum scribit Θήβης πεδίον vocari etiam Theben, quemadmodum Adrastea & Mygdonia, dicuntur quoque Adrasteus campus & Mygdonius campus. Addit Livius lib. XXXVII campum hunc carmine Homeri nobilitatum, ac ob id ipsum reprehenditur, quia, inquiunt, nusquam Homerus campi hujus mentionem fecit. Verum nec hoc bene. Cum enim Homerus Iliad. Z Eetionem habitasse dicit in ὑποπλάκῳ ὑλήεσσῃ, quis non videt celebrari ab eo campum Thebes?

v. 21 *Alii ab iis putant conditam, quos ex Andro insula vis & seditio exegerat*]

gerat] Plinius; *In litore Antandros, Edonis prius vocata, deinde Cimmeris.* Verum ſi ab Andriis condita & dicta ſit Antandrus, quomodo prius Cimmeris, & Edonis potuit adpellari? Omnino & hic, & alibi *condere* Melæ eſt coloniam deducere. Sic ſæpe alii auctores Latini utuntur iſto vocabulo. Verum & κτίζειν & οἰκίζειν paſſim pro eodem uſurpant Græci. Porro quod hoc oppidum Edonis & Cimmeris prius dictum fuerit, autor eſt Ariſtoteles apud Stephanum; Ἀριστοτέλης φησὶ ταύτην ὀνομάζεσθαι Ἠδωνίδα, διὰ τὸ Θρᾷκας Ἠδωνὰς ὄντας οἰκῆσαι, καὶ Κιμμερίδα Κιμμερίων ἐνοικούντων ἑκατὸν ἔτη. Τὰ ἐθνικὰ τῆς μὲν Ἠδωνίδος, Ἠδωνοί, τῆς δὲ Κιμμερίδος Κιμμέριοι. Ita ſupplendus & refingendus eſt iſte Stephani locus ex codicibus ſcriptis.

℣. 22. *Hi Antandrum quaſi pro Andro; illi quaſi pro viro*] Ἄντανδρος proprie is quem Latini ſuccedaneum vocant. Utitur hoc vocabulo in illa ſignificatione alicubi Plutarchus. Varias vero de Antandri origine opiniones vide apud Servium.

V. 23. *Sequens tractus tangit Gargara*] In quibuſdam libris *cingit* non *tangit*. Pro *Æolum* vero plerique codices habent *Ætolorum*. Scribendum; *Sequens tractus cingit Gargara & Aſſon Æoliorum colonias.* Sequens litoris tractus cingit iſta duo oppida, quia in promuntorio erant ſita. Gargara oppidum ignobile, Aſſiorum colonia. Aſſos vero ſatis nota vel ſolo Aſſio lapide, qui aliter Sarcophagus appellabatur. Plinius; *In Aſſo Troadis Sarcophagus lapis fiſſili vena gignitur.* Sic vetuſtiſſimi Plinii codices. Aſſia Salmaſii ineptum eſt. Verum is neque Dioſcoridis locum recte emendavit, lib. v. cap. CXLII. Καὶ σποροὶ σαρκοφάγοι γίνονται, ἰσχναίνουσαι τὰ πολύσαρκα καὶ παχέα σώματα καταπασσόμεναι ἀντὶ νίτρου ἐν βαλανείῳ. Mirifice hunc locum vexat, cum tamen facile reſtitui poſſit, abſque ulla violenta medicina. Legendum enim; σκῦροι σαρκοφάγοι non σποροί. Σκῦρος vel σκίρος idem eſt, varieque à Græcis accipitur, tum pro pulvere illo quem marmora & lapides cum ſecantur efficiunt, tum etiam pro retrimento & flore non metallorum tantum, ſed & lapidum, omniumque aliarum rerum, idemque prorſus quod λατύπη, uti recte vocabulum id exponit Heſychius, & ante illum Pollux lib. x. cap. VII. ubi genus illud ludi, quod Græci ἐπίσκυρον, Florentini vulgo *gioco di calcio* appellant, deſcribit; Παίζεται δὲ κατὰ πλῆθος διαστάντων ἴσων πρὸς ἴσους ἤτοι μέσην γραμμὴν λατύπῃ ἑλκυσάντων ἣν σκῦρον καλοῦσιν. Inepte vulgo legitur; γραμμὴν ἄτρυπον ἐκλυσάντων. Locum hunc Dioſcoridis vertit Marcellus Empiricus, ac conjecturam

noſtram

noſtram confirmat. Porro pulvis iſte σαρκοφάγος ſimilis erat pollini qui parietibus piſtrinorum adhærebat. Aetius; ἐπιτρέφεται δέ τι αὐτῷ παραπλήσιον ἀλεύρῳ λεπτοτάτῳ προσιζάνοντι τοῖς τοίχοις τῶν μύλωσι διαπτομένων ἀλεύρων. Quamvis vero & ipſe lapis vim habeat carnivoram, multo tamen efficacior eſt pulvis iſte, ut teſtantur Galenus, Aëtius, Actuarius aliique. Mirum eſt id quod dicit auctor de ſimplicibus medicamentis, qui Galeno accedit, Aſſium lapidem in ſola reperiri Alexandria. Sed ut opinor id intellexit de Alexandria Troadis, aliter enim ſi fecit, valde erravit. Videntur vero lapides iſti Aſſii dicti, non tantum in ipſa Aſſo, ſed etiam in vicinis litoribus & urbibus proſtitiſſe, Cyali nempe, & in illa quam diximus Alexandria, & alibi. De Cyalo teſtis eſt Theophraſtus libello de igne, licet vulgo Aſſus ibi legatur, cum vetus noſter codex habeat κύκλῳ, unde non dubitavimus facere Κυάλῳ. Verum præſtat integrum Theophraſti locum adſcribere, vulgo inſigniter corruptum. Καὶ πάλιν διὰ τί τῶν μὲν ἐν πυρὶ κατακαιομένων νεκρῶν ξηρὸν γίνεται τὸ λείψανον, ὁ ἢ ἐν Κυάλῳ λίθος, ἐξ οὗ τὰς σοροὺς ποιοῦσι, καὶ ὅτι ἄλλοθι τοιοῦτος, ἀφανίζει πάντα, καὶ ἔνια αὐτῶν τέφραν ποιεῖ· διαφθείρει καὶ ἐνταῦθα ἡ θερμότης. Cyalus eſt Lydiæ urbs maritima, quæ & Κύβαλος ab Æolibus, & poſtea Κυβέλλια dicta eſt, ut alibi oſtendimus. Erant vero admodum ſibi invicem vicinæ, Alexandria, Aſſus, & Cyalus, unde adparet toto hoc litore petras Aſſias & pulverem iſtum ſarcophagum proveniſſe. In litore Veraguæ ſimilem vim ineſſe arenis obſervarunt Hiſpani, ut teſtatur Herrera lib. VIII. decadis I. Nam octavo die invenerunt cadavera ſuorum in hoc litore ſepulta ita conſumta, ac ſi a quinquaginta annis terræ commiſſa fuiſſent. Verum & ipſis terris, licet procul à mari ſitis, vim talem ineſſe, ut intra paucos dies carnes comedant, ſatis ut puto docent buſta pauperum Lutetiæ, Romæ, aliiſque in locis. Sed licet & arenis multis & lapidibus ſimilis vis conſumendi corpora inſit, attamen lapis iſte Aſſius non videtur in aliis proveniſſe urbibus, atque tribus iſtis ſupradictis, ſibique invicem valde vicinis, Aſſo, Alexandria, & Cyalo. Cum vero Plinius ait, *ejus generis & in Lycia ſaxa ſunt, & in Oriente, quæ viventibus quoque adalligata, erodunt corpora*, puto ſcribendum, *Lydia*. Verum non recte illum diſtinguit ab Aſſio, cum idem prorſus ſit; Troas enim, urbeſque memoratæ, Lydiæ olim pars erant.

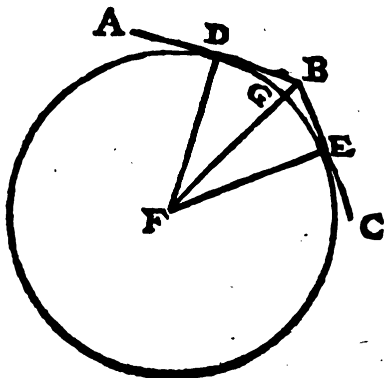
ỳ. 31. *Pene à media nocte ſparſi ignes paſſim micare*] Alii libri aliter habent. Sed vera eſt optimi codicis lectio; *Pene à media nocte ſpargi ignes,*

M paſ-

passimque micare. Totum autem hunc locum de Idæ ignibus nocturnis ad verbum pene descripsit ex Diodori Siculi lib. XVII, aut saltem ex eodem auctore, unde ille habet. In hoc tamen discrepant, quod Diodorus ignes istos non à media nocte, sed vero ἔτι τῆς νυκτὸς, hoc est antequam nox præteriit, videri scribat. Perperam vero istud miraculum Idæ Cretensi tribuit Solinus, ait enim; *Præter cæteros Ida est, qui ante solis ortum solem videt.* Stulte quoque Idæ soli adscribit, id quod in omnibus fere excelsis contingit montibus, ut solem orientem prius videant. Quod autem Diodorus prodit necdum peracta nocte flammas istas comparere, in eo nullum est miraculum, cum ex editioribus jugis ignes auroræ conspiciantur, tribus fere antequam sol oriatur horis. Rectius itaque Mela, cum dicit à media pene nocte ignes istos spargi. Quod si verum sit, uti omnino existimo, jam merito miraculis accensendum est, id quod hic prodit autor noster. Nam si ordinarium sequamur computandi modum, nullæ nubes lumine solari perfusæ conspici possunt ex monte Ida (licet celsitudo ejus multo major statuatur, quam revera sit) ante horam secundam nocturnam, horis nempe duabus cum dimidia, antequam sol oriatur. Sed vero multo majus est miraculum, quod superius Mela de Casio Ægyptio, alii vero de Antiocheno scribunt, illum à quarta vigilia solem ostendere. Sed omnino fieri hoc non posse videtur. Licet enim detur verum esse, id quod Plinius affirmat, montem illum Antiochenum habere per directum altitudinem quatuor millium, non tamen hæc altitudo possit efficere, ut sol vel unius horæ sextante citius surgere videatur. Et profecto nullus usquam terrarum adeo editus est vertex, ut ex illo sol conspici possit, si plus quatuor gradibus horizonte inferior sit. Hoc ita colligi potest. Ex nullo monte, qui quidem hactenus notus sit, longius patet prospectus quam ad leucas Germanicas sexaginta. Jam vero, illi qui quatuor gradibus, sive sexaginta Germ. leucis absunt, idem omnino adspicient cœli punctum, quod isti, qui in cacumine montis consistunt. Eadem namque linea summitatem montis, & prædictum terræ cœlique punctum ferit. Itaque manifestum est, ex summo totius orbis monte, solem non esse conspicuum, si plus quatuor gradibus depressus sit infra horizontem illum, quem qui in plano stant, adspiciunt. Verum in sphæra admodum obliqua vel è modicis montibus solem videri etiam multis ante quam oriatur horis, vel pueri colligere possint. Verum quid faciamus illis qui tot horis antequam oriretur solem conspectum fuisse produnt ex Casio, ex Ida, ex Caucaso & aliis mon-

montibus? Mentitusne præterea fuit Strabo, si credendum ejus epitomatori, cum Solem tribus horis prius oriri dixit illis qui in summo agunt Atho? Quid denique de Aristotele sentiendum, cum ait Caucasi verticem illustrari mane & vespere, usque ad tertiam noctis partem? Verba ejus meteorolog. 1. hæc sunt. Ἡλιοῦται τῆς νυκτὸς αὐτοῦ τὰ ἄκρα μέχρι τοῦ τρίτου μέρους ἀπό τε τῆς ἕω, καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς ἑσπέρας. Non bene quidam hæc Aristotelis verba ita accipiunt, ac si de tertia parte montis loqueretur. Recte ad hunc locum Aphrodisiensis ait, utra harum interpretationum sit vera, ex historia judicandum esse. Sed vero historiis & experimentis certis constat, nullius montis verticem, in tali inclinatione sphæræ, media nocte illustrari, quod tamen sequeretur. E pluribus autem montibus solem conspici etiam ubi tertia pars noctis præteriit, constat. Vera est igitur prior interpretatio. Valeant ergo longæ & ineptæ aliorum ad hunc locum commentationes. Verum quia non desunt hoc seculo quamplurimi, qui recentiorum auctoritate magis delectantur, quam veterum, unum etiamnum alterumque subjiciam exemplum, quo etiam his, si possim, satisfaciam. In provintia Tazatay montem esse testatur Vincentius Albus Massiliensis in nupero itinerario, è cujus vertice Indi omnes adfirmabant solem conspici posse duabus, vel etiam tribus horis, antequam oriatur. Ipse ad hoc miraculum examinandum profectus, stulta socii sui ἀπιστίᾳ revocatus fuit, licet maxima jam itineris parte confecta. In Provintia Xantung mons est altissimus Tai dictus à Seribus. Affirmant illi, teste Martinio Jesuita, viro certissimæ fidei, ex ejus vertice solem videri posse ad primum galli cantum. Sed profecto nimii erimus si plura congeramus exempla, rei notissimæ Alpinis & montanis gentibus, iis nempe qui summitates Alpium incolunt in Rhætia & alibi. Solstitiali tempore est illic aurora perpetua, vixque tunc ad breve tempus sol occidit. Hæc nec intelligunt, nec credunt, qui in planis vivunt, ac regulis geometriæ adversari existimant. Verum quam illi fallantur, operæ pretium hic fuerit ostendere, præsertim cum res consideratione dignissima non sit extra propositum nostrum. Si itaque aliquanto diutius immorati fuerimus, non tamen ut spero erimus fastidio. Quo autem hæc facilius accipiantur, examinabimus prius crepusculorum causam & mensuram. Eadem quippe est ratio, & auroræ, & tam matutinæ adparitionis solis in montibus, cum eadem sit altitudo nubium, quæ auroræ lumine illustrantur; ac sit montium, è quibus sol etiam noctu videri possit. Qui geometricæ tantum

hæc conſiderarunt, nulla Phyſicæ habita ratione, aëris iſtius illuſtrati altitudinem; ac item montium excelſitatem ad immenſum pene extulerunt ſpatium. Quantum vero in hoc poſtremo decepti ſint, inferius oſtendemus, ubi de montium agemus altitudine. Nunc aëris, quem haurimus, profunditatem dicamus. Modus quem in eo menſurando vulgo tenent hic eſt. Sit A B horizon. Vapor vel nubes illæ, quæ à ſole C illuſtrantur ſint in B, & videantur ab oculo in D. Ponatur ſol eſſe 19 Gr. ſub horizonte. Sit itaque angulus D F E graduum 19. & dimidium ejus D F B gr. $9\frac{1}{2}$ Si ſemidiameter D F ſtatuatur leucarum Germanicarum 854. jam hypotenuſa B F erit leucarum $865\frac{87914}{100000}$ Hinc demas ſemidiametrum & ſupererit G B vaporum altitudo leucarum Germ. $11\frac{87914}{100000}$ Quod ſi ponatur ſol 20 Gr. ſub horizonte eſſe depreſſus, tum aëris profunditas in G B ultra 13 Germanicas leucas habere invenietur. Juxta hunc igitur calculum vapor & aër ille qui à ſole illuſtratur aberit ab oculis noſtris 150 leucis Germanicis, tanta ſi quidem eſt diſtantia à D ad B. Atque hic quidem eſt modus, quem in crepuſculis inquirendis inſtitere Alhazen, Nonius, aliique innumeri, & è veteribus Poſidonius, cum ſtatuit ſupremos è terra vapores ad quadringenta ſupra nos exire ſtadia: & profecto niſi oculi fallerent, eſſet omnino certiſſimus. At vero aërem iſtum, qui à ſole illuſtratur, quemque in B collocant, nec tam altum eſſe quam exiſtimant, ſed inferiorem nubibus, ac proinde etiam qua remotiſſimus eſt, non tamen ultra 25 leucas Germanicas ab oculis noſtris abeſſe (tantum ſiquidem

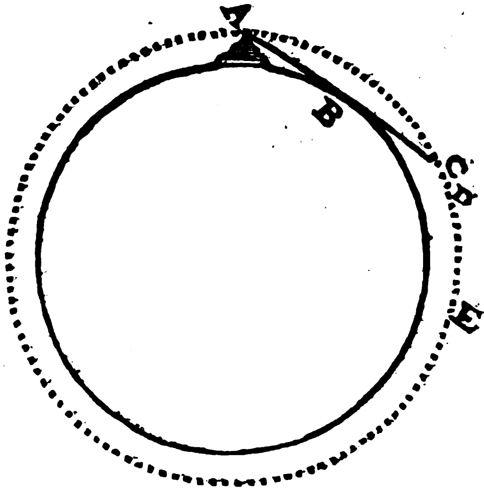
dem à nobis in plano ſtantibus diſtare puto nubes viſum terminantes) ex iis quæ ſumus dicturi, ſatis manifeſte patebit. Verum in hoc erraſſe viros etiam maximos minus mirum, cum de nulla re difficilius judicent oculi quam de intervallis; illud mirari ſatis nequeo, tantam vel nubibus vel vaporibus terreſtribus altitudinem tribuiſſe, cum quotidianis exemplis & experimentis contrarium cognoſcere potuerint. Tot montium juga etiam in hoc noſtro orbe ſupra nubes exſtantia, docere eos debuerant obſervationem hanc eſſe vitioſam, & ne vel nebulas quidem comparere ullas in verticibus ad quindecim ſtadia editis. Sane in tractu illo montoſo, qui Peruvianam & Chilenſem provincias ab ortu præcingit, juga quædam vel integri diei itinere ſupra nubes exſtare certum eſt. Hiſpani aliique qui montes illos tranſierunt unanimiter affirmant, ne tenuiſſimas quidem nubeculas ſeſe unquam illic deprehendiſſe, ſed aërem purum & ſerenum, adeo vero ſubtilem, ut plurimi vel frigore, vel reſpirationis inopia, vitam iſtic cum morte repente permutarint, tanquam piſces in aliud tranſlati elementum. Nec tamen negaverim, vapores ultra nubium ſyſtema ſubvehi, cum id ipſum manifeſtum ſit ex nivibus, quibus conteguntur paſſim montium ſupra nubes extantium vertices. Verum ut hujus rei cauſam paucis abſolvamus, ſic arbitramur. Nives grandineſque non in nubibus generari, utpote in quibus ſemper aliquid ſit teporis, ſed vero ſupra earum ſtationem, in aëre illo frigidiſſimo, qui neque opacus eſt veluti nubes, neque ita craſſus & denſus veluti hic noſter. Hic eſt ille aër qui obſtat ne nubes in immenſum creſcant, perpetuiſque hanc terram involvent tenebris. Quotquot enim vapores ſol radiis & calore ſuo ſuſcitat, dilatat, ac ſurſum evehit; totidem ille ſemper diſſolvit, conſtringit & deorſum remittit, cogens illos frigore ſuo vel in aquas & imbres, vel in nives & grandines. Humiliores quidem vapores, qui non ultra nubium convexitatem attolluntur, in pluvias abeunt: at vero ſubtiliores qui ſublimius ſurgunt, & ad frigidiſſimum illum evehuntur aëris tractum, qui & homines & jumenta frigore ſuo conficit, in nivem grandineſque conſtringuntur. Hinc fit ut in altiſſimis montium jugis etiam in Zona torrida ſæpiſſime ningat, nunquam vero pluat, idque æſtate æque atque hyeme; imo vero magis, quoniam tunc major eſt attractio ſolis, ut vel in grandinibus adparet, quæ ſemper cadunt ſole ardentiſſimo, hyeme vero ac noctu rariſſime, idque fortuito. Nives, ne & ipſæ æſtate ad terram ferantur obſtat partium è quibus conſtant exilitas, itaque facile ante lapſum diſſolvuntur.

 Atque

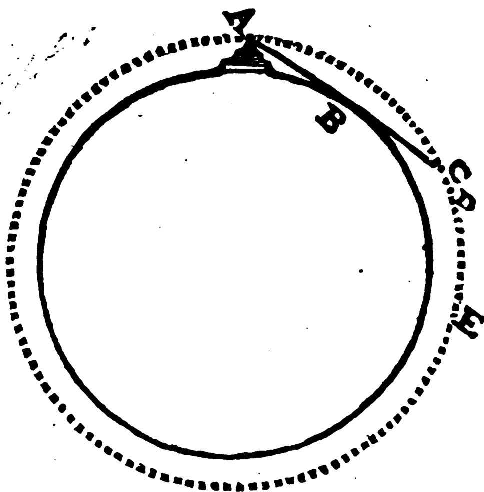
Atque hæc quidem hac de re dicta sunto, nequis existimet, nives aut istas, aut ullas alias nasci in nubibus, quas ego omnino steriles esse existimo, & ad nihil aliud natas, quam ut sint vehicula humorum. Prorsus vero sunt ridiculæ nubes istæ Cartesii, in quibus nix, grando, lapides, animalia, moles denique vastissimæ è solida conflatæ glacie, eæque pendulæ, nec unquam deorsum labentes, proveniunt. Profecto vir iste, quantumvis plurimos hoc seculo admiratores invenerit, indoctos præsertim; multum tamen à vero aberravit in natura meteororum explicanda. Propriis destitutus experimentis, aliena non consuluit, aut saltem iis non fidit. Verum hæc sunt alius loci & temporis. Nunc dixisse sufficiat, nubium supremam convexitatem, illam tamen valde inæqualem, raro æquare mille passus. Si qui vapores aut nubeculæ magis dilatentur, hoc est rarefiant, ac proinde altius subire conentur, illi protinus constringuntur ac in nivem abeunt, eoque, unde venere, redeunt. Nec tamen in sublimibus nimium collocandæ sunt nivium ac grandinum origines, certum quippe est nuda esse montium excelsiora juga, cujusmodi sunt Caucasi, Tenariffæ, Andium Peruvianorum, aliorumque quorum tamen latera perpetuis vestiuntur nivibus. Jam vero cum nullus toto orbe hactenus repertus sit mons, qui ad tria passuum millia in directum adsurgat, summi vero è terra vapores hanc mensuram non superent, imo ne exæquent quidem, vide quantum peccarint illi, qui tam vastum illis attribuerunt spatium, & ad XLVIII, vel etiam LII. pass. millia supra terram elevarunt. Quo magis autem cognoscatur hujus opinionis absurditas, ponantur vapores aliqui ad istam altitudinem evehi, nemo ut puto poterit negare illos esse tenuissimos & subtilissimos. Quod si sit, quomodo possunt iis inhærere radii solares, ut eorum lumen ad oculos nostros perveniat, cum ab aëre puro & simplici nulla fiat reflexio? Satis, ut existimo, aliorum confutavimus opiniones, nunc ad refractionem, hoc est veram ejus Phænomeni causam, accedamus. Non defuere etiam alii, qui illam hic ad partes suas vocarint, sed dum iteratas in corpore ὁμογενεῖ, in aëre nempe, refractiones statuunt, nec modum crepusculorum, nec refractionum naturam satis intellexisse videntur. Sciendum itaque pro ratione depressionis vel elevationis oculorum sive loci, variare quóq; refractionum momenta. Qui è plano solem orientem aut occidentem observant, illis ad 34 scrup. refringitur, juxta Tychonem. Alii ad duos etiam gradus solem circa horizontem refractum deprehendisse se affirmant. Sane mensura ista Tychoniana justo minor est, cum certum sit

lunam

lunam deliquium esse passam, sole & luna supra horizontem adparente. Nautæ Batavi ad tres gradus, & aliquanto etiam amplius, solem in septentrione refractum viderunt. Longe vero diversum contingit iis, qui ex loco aliquo edito auroram contemplantur. Si quis è malo navis aut ex turri excelsa in illam oculos intenderit, huic integro gradu & quandoque à majori intervallo prius sol orietur, atque iis qui è plano illum intuentur. At vero montium longe dispar est ratio; ex iis quippe si excelsi sint admodum, duabus vel tribus quoque horis, ut diximus, sol prius adparet, quam illis qui ad pedem ejus habitant. Exemplis id jam satis probavimus, nunc modum doceamus. Sit recta linea A C, tangens verticem montis ad A,

& terram in puncto B. Sol itaque oriens in C eodem tempore videri debebat, ab iis, qui sunt in plano B, & ab illis qui sunt in vertice montis A. Dico tamen hoc falsum esse, & solem immenso spatio prius videri ab iis qui sunt in summitate montis, atque ab illis qui habitant in plano B. Admiratione dignum multis videbitur, ut in recta linea A C, illi qui remotiores sunt aliquid videant, quod non videant ii, qui sunt propiores, verum tamen esse id quod hic adserimus, ex supradictis satis liquet. Nempe illi qui degunt in plana terræ superficie ad B, non prius solem

ſolem videbunt, quam quum radiis ſuis illuſtrarit punctum D, unde refringetur in C, quæ differentia non eſt admodum magna, uti jam indicavimus. Verum illi qui in cacumine montis A verſantur, ſolem refractum videbunt ex E in C, à triginta nempe gradibus in directum infra horizontem, aliquando etiam à longiori ſpatio. Nec vero ſol tantum, ſed etiam tota aëris portio in qua fit refractio, ſupra horizontem refringetur. Itaque aër ille qui eſt ad D, quique iis, qui in B verſantur, horizontem tangit; aliis iſtis qui in vertice A ſunt, longe ſupra horizontem erit elevatus. Aër vero qui ad E eſt, quique in B non videtur, videbitur ab iſtis qui in ſummitate A ſunt, refractus ad punctum C. Vides quam in immenſum ſol refringatur, iis qui ex valde editis montibus eum orientem aut occidentem contemplantur. Attamen ne in infinitum hæc progrediatur refractio hoc obſtat, quod quanto magis & è longiori tractu ſol refringatur, eo major ſit ac proin debilior. Cum vero ad longe maximam evaſerit magnitudinem, non quidem illam rotundam, ſed oblongam admodum & ἐλλειπτικωτάτην, præbeatque ſe aliquot ſtadiorum diametro videndum; tum demum figura ejus diſſipatur locoque ejus ignes adparent circa horizontem latè ſparſi. Atque hæc quidem hac de re breviter dicta ſufficiant, ut oſten-

ostenderemus lumen illud quod tempore crepusculi in summitate aëris adparet tanto spatio ante ortum, atque iterum tamdiu post occasum solis, nec tam alte à nobis abesse, nec radiorum solarium iteratis repercussionibus tribui debere, sed vero soli ipsi, usque supra verticem nostrum in summitate aëris refracto. Verum antequam desinamus, indicandus est error eorum, qui putant, refractionem non fieri nisi in recta linea, ad superficiem refracta; cum vero hic nulla sit superficies plana, qua radius refractionis ad oculos perveniat, fieri non posse existimant, ut solis lumen & sol ipse tam longe propagetur. Sed contrarium evincit refractionum natura. Si quis enim vel tubum vel siphonem è quacunque materia eatenus incurvarit, donec visu non sit pervius, is denuo oculis pervius fiet, si ita aquæ immergatur, ut pars ejus convexa sit superior. Quod si tubus sit rectus, & extra aquam perspicuus, idem in aquam demissus, non erit perspicuus. Ipsum hoc in aëre contingit. Si enim ejus supra terram tractus rectus esset, quod necessarium foret si terra esset plana; minus longe pateret prospectus, ac nunc fit, uti alibi docebimus.

℣. 35. *Et fit ingens globus*] Τρίπλεθρον διάστημα habere inquit Diodorus cum surgit. Plinius vero multo majus ei tribuit spatium, dicit quippe lib. II. cap. XI. *Et quod montem Idam exoriens latitudine exuperet, dextra lævaque large amplectens.* Unde ipse argumentum magnitudinis disci solaris sumit. Sed in Plinio nulla graviora sunt παροράματα, quam quæ contra mathesin committit. Fabulosum vero esse existimant viri eruditi id quod hic scribunt Diodorus & Mela de apparente magnitudine solis. Nam inquiunt cur id istic tantum, & non alibi quoque terrarum contingit? Sed vero ipsi falluntur. Artemidorus centuplo majorem, quam sit alias, solem occidere adfirmat in Sacro Hispaniæ promuntorio. Ego sane id ipsum sæpissime evenire arbitror, in quibuscumque excelsis montibus, dummodo nulli alii montes visui obstent. Causa quam ibidem addidit Strabo, vera est, sed non nisi de ordinaria magnitudine orientis & occidentis solis est accipienda. Τὴν δὲ τοῦ μεγέθους φαντασίαν αὔξεσθαι μὲν ὁμοίως κατά τε τὰς δύσεις καὶ τὰς ἀνατολὰς ἐν τοῖς πελάγεσι, διὰ τὸ τὰς ἀναθυμιάσεις πλείους ἐκ τῶν ὑγρῶν ἀναφέρεσθαι. Διὰ δὲ τούτων ὡς δι᾽ αὐλῶν κλωμένην τὴν ὄψιν πλατυτέρας δέχεσθαι τὰς φαντασίας. Sed quid quæso tibiæ aut fistulæ apud veteres præstitere ad dilatandum visum? Lege itaque ὑαλῶν non αὐλῶν quod ineptum. Crystallo & vitro hanc potissimum vim inesse nemo est qui nesciat. Vera autem ratio quamobrem

ſol tam vaſto orbe quandoque oriri videatur & in monte Ida, & in aliis excelſis montibus hæc eſt. Qui è plano ſolem orientem contuentur, eum per modicam tantum aëris portionem videre poſſunt. Illi vero qui hunc contemplantur ex iis montibus, quorum vertices ſunt in nubibus, vel etiam ſupra illas, hi profundiſſimum aëris tractum oculis ſuis colluſtrant & peragrant, ac proinde longe iis major ſol oriens occidenſq; adparebit, quam iſtis qui per breve aëris ſpatium ipſum adſpiciunt. Quanto enim plus aëris intercedit inter oculos & rē viſam, tanto res viſæ adparent majores. Major itaq; ſol videtur cum oritur & occidit, quia per obliquum aërem illum ſpectamus, quam cum vertici imminet, tunc quippe per breviſſimum aëris refractionibus obnoxii ſpatium viſus tranſmittitur. In excelſioribus itaque montibus utrumque illud contingit, ut ſol illic & minimus, & omnium maximus adpareat. Maximus quidem, ut diximus, adparet, cum oritur occiditve, tunc quippe ad oculos noſtros penetrat per aërem trecentis & amplius milliaribus Germanicis à nobis diſſitum, ut ſuperius oſtendimus. Minimus vero, quod in montium celſiſſimis jugis aër tenuiſſimus eſt, luxque non diſſipatur nec refringitur, ac proinde ſimulac ſol è profundo iſto aëre ac nebula emergit, centuplo repente fit minor.

ꝟ. 39. *Ajacis tamen ſepulchro maxima illuſtria*] Ita omnes alii, qui Ajacis ſupulcrum collocant in Rhœteo litore. Antipater in epigrammate,

Σῆμα παρ' Αἰάντειον ἐπὶ Ῥοιτηΐσιν ἀκταῖς.

Ita quoque Calaber, Strabo, & cæteri. Solus tamen Plinius Ajacis ſepulchrum in Sigeo ponit litore, Achillis vero in Rhœteo. Sed certum eſt erraſſe Plinium, omnes enim Αἰάντειον collocant in Rhœteo litore, Ἀχίλλειον vero in Sigeo. Strabo; Εἶτα Ῥοίτειον πόλις ἐπὶ λόφῳ κειμένη, καὶ τῷ Ῥοιτείῳ συνεχὴς ἠϊὼν ἀλιτενὴς Αἰάντειον, ἐφ' ῇ μνῆμα, καὶ ἱερὸν Αἴαντος, καὶ ἀνδριάς. Gemino modo locum hunc corrigere conatur Salmaſius, neutro tamen bene. Nihil mutandum, ipſum enim illud promuntorium, quod ἠϊόνα ἀλιτενῆ dicit eſſe Strabo, eſt quod Αἰάντειον vocatur, quia nempe in illo ſepulchrum, templum, & ſignum Ajacis. Zoſimus lib. II. Αἰάντιον appellat λιμένα. Hodieque ad id promuntorium commoda ſatis navibus eſt ſtatio, quamvis non tam promuntorii, quam pulvini marini faciem præ ſe ferat.

ꝟ. 41. *Littus obvium findit*] Abeſt in antiquis manuſcriptis *littus*.

tus. Omnino ita legendum & diſtinguendum eſſe exiſtimo hunc locum; *Ab his fit arctius mare, nec jam adluit terras, ſed rurſus dividens, anguſto Helleſponti freto obvium findit*. Obvium nempe mare. Quod ſi *littus* retinendum ſit, tamen ea quam dedimus vera manet diſtinctio. De hac autem locutione infra agemus.

ÿ. 42. *Facitque ut iterum terræ, qua fluit, latera ſint*] Et hæc quoque Pintianus & alii mutant, cum tamen melior ſit hæc lectio, atque iſta, quam ipſi ſubſtituunt. Recte hic dicit terras denuo fieri latera. Quamvis enim omnibus fere corporibus & figuris latera aliquando tribuantur, attamen qui magis proprie loquuntur, à ſimilitudine corporis humani, eas tantum formas dicunt latera habere, quæ utrimque oppoſita crura paria habent & æqualia. Itaque non tantum fluminibus, quorum litora ſimilia ſibi invicem & prorſus parallela ſunt, verum etiam ὁμοειδέσι, uti navibus & ſimilibus latera tribuunt, quæ quamvis non ſunt parallela ſunt tamen ſimilia. Talem eſſe Propontidis figuram nemo eſt qui ignorat. Ipſe Mela ſuperius. *Qua Propontidi & Helleſponto latere adjacet, contrariis litoribus Aſiæ non oppoſita modo, verum etiam ſimilis eſt.*

In Cap. XIX.

De Bithynia, Paphlagonia, aliisque Ponticis et Mæoticis gentibus in ora Asiatica.

Verſu 3. *Lampſacum & Parion*] Ita omnes veteres libri, uti quoque mox infra *Cyzicum* non *Cyzicus*. Sæpiſſime enim Romanis nomina urbium quæ in *os* deſinunt, neutræ fiunt terminationis. Ita quoque Cicero in Verr. *Oppidum eſt in Helleſponto Lampſacum* &c. Quod autem mox ſequitur, *ubi primum fulſiſſet, ibi ſedem capeſſere*, id quomodo accipiendum ſit manifeſte docet Auctor Etymologici magni, qui eſt Nicas Crammaticus; Τοῖς Λαμψακηνοῖς χρησμὸς ἐδόθη, ὅπου ἂν αὐτοῖς λάμψῃ ἐκεῖ πόλιν κτίσαι. Ἀστραπῆς οὖν γενομένης, εἶδον τὸν τόπον, καὶ ἔκτισαν τὴν

ſol tam vaſto orbe quandoque oriri videatur & in monte Ida, & in aliis excelſis montibus hæc eſt. Qui è plano ſolem orientem contuentur, eum per modicam tantum aëris portionem videre poſſunt. Illi vero qui hunc contemplantur ex iis montibus, quorum vertices ſunt in nubibus, vel etiam ſupra illas, hi profundiſſimum aëris tractum oculis ſuis colluſtrant & peragrant, ac proinde longe iis major ſol oriens occidenſq; adparebit, quam iſtis qui per breve aëris ſpatium ipſum adſpiciunt. Quanto enim plus aëris intercedit inter oculos & rē viſam, tanto res viſæ adparent majores. Major itaq; ſol videtur cum oritur & occidit, quia per obliquum aërem illum ſpectamus, quam cum vertici imminet, tunc quippe per breviſſimum aëris refractionibus obnoxii ſpatium viſus tranſmittitur. In excelſioribus itaque montibus utrumque illud contingit, ut ſol illic & minimus, & omnium maximus adpareat. Maximus quidem, ut diximus, adparet, cum oritur occiditve, tunc quippe ad oculos noſtros penetrat per aërem trecentis & amplius milliaribus Germanicis à nobis diſſitum, ut ſuperius oſtendimus. Minimus vero, quod in montium celſiſſimis jugis aër tenuiſſimus eſt, luxque non diſſipatur nec refringitur, ac proinde ſimulac ſol è profundo iſto aëre ac nebula emergit, centuplo repente fit minor.

℣. 39. *Ajacis tamen ſepulchro maxima illuſtria*] Ita omnes alii, qui Ajacis ſupulcrum collocant in Rhœteo litore. Antipater in epigrammate,

Σῆμα παρ' Αἰάντειον ἐπὶ Ῥοιτηΐσιν ἀκταῖς.

Ita quoque Calaber, Strabo, & cæteri. Solus tamen Plinius Ajacis ſepulchrum in Sigeo ponit litore, Achillis vero in Rhœteo. Sed certum eſt erraſſe Plinium, omnes enim Αἰάντειον collocant in Rhœteo litore, Ἀχίλλειον vero in Sigeo. Strabo; Εἶτα Ῥοίτειον πόλις ἐπὶ λόφῳ κειμένη, καὶ τῷ Ῥοιτείῳ συνεχὴς ἠϊὼν ἀλιτενὴς Αἰάντιον, ἐφ' ᾗ μνῆμα, καὶ ἱερὸν Αἴαντος, καὶ ἀνδριάς. Gemino modo locum hunc corrigere conatur Salmaſius, neutro tamen bene. Nihil mutandum, ipſum enim illud promuntorium, quod ἠϊόνα ἀλιτενῆ dicit eſſe Strabo, eſt quod Αἰάντιον vocatur, quia nempe in illo ſepulchrum, templum, & ſignum Ajacis. Zoſimus lib. II. Αἰάντιον appellat λιμένα. Hodieque ad id promuntorium commoda ſatis navibus eſt ſtatio, quamvis non tam promuntorii, quam pulvini marini faciem præ ſe ferat.

℣. 41. *Littus obvium findit*] Abeſt in antiquis manuſcriptis *littus.*

tus. Omnino ita legendum & distinguendum esse existimo hunc locum; *Ab his fit arctius mare, nec jam adluit terras, sed rursus dividens, angusto Hellesponti freto obvium findit*. Obvium nempe mare. Quod si *littus* retinendum sit, tamen ea quam dedimus vera manet distinctio. De hac autem locutione infra agemus.

ỷ. 42. *Facitque ut iterum terræ, qua fluit, latera sint*] Et hæc quoque Pintianus & alii mutant, cum tamen melior sit hæc lectio, atque ista, quam ipsi substituunt. Recte hic dicit terras denuo fieri latera. Quamvis enim omnibus fere corporibus & figuris latera aliquando tribuantur, attamen qui magis proprie loquuntur, à similitudine corporis humani, eas tantum formas dicunt latera habere, quæ utrimque opposita crura paria habent & æqualia. Itaque non tantum fluminibus, quorum litora similia sibi invicem & prorsus parallela sunt, verum etiam ὡοειδέσι, uti navibus & similibus latera tribuunt, quæ quamvis non sunt parallela sunt tamen similia. Talem esse Propontidis figuram nemo est qui ignorat. Ipse Mela superius. *Qua Propontidi & Hellesponto latere adjacet, contrariis litoribus Asiæ non opposita modo, verum etiam similis est*.

IN CAP. XIX.

DE BITHYNIA, PAPHLAGONIA, ALIISQUE PONTICIS ET MÆOTICIS GENTIBUS IN ORA ASIATICA.

Versu 3. *Lampsacum & Parion*] Ita omnes veteres libri, uti quoque mox infra *Cyzicum* non *Cyzicus*. Sæpissime enim Romanis nomina urbium quæ in *os* desinunt, neutræ fiunt terminationis. Ita quoque Cicero in Verr. *Oppidum est in Hellesponto Lampsacum* &c. Quod autem mox sequitur, *ubi primum fulsisset, ibi sedem capessere*, id quomodo accipiendum sit manifeste docet Auctor Etymologici magni, qui est Nicas Crammaticus; Τοῖς Λαμψακηνοῖς χρησμὸς ἐδόθη, ὅπου ἂν αὐτοῖς λάμψῃ ἐκεῖ πόλιν κτίσαι. Ἀστραπῆς οὖν γενομένης, εἶδον τὸν τόπον, καὶ ἔκτισαν τὴν

πόλιν, Λάμψακον ταύτην προσαγορεύσαντες. Nempe uti λάμπειν, itaque quoque fulgere ambigua vox est, & non tantum de splendore solis, verum etiam de fulgetro accipitur. Male vero Etymologus iste Lampsacenis istud oraculum redditum fuisse inquit, quomodo enim Lampsaceni si necdum Lampsacus? Porro Plutarchus de virtutibus feminarum, & Polizenus lib. VIII à Lampsace puella dictum esse volunt Lampsacum. Grammaticus vero quidam anonymus penes me ita habet; Λάμψακος ὑπὸ Λαμψάκης τοῦ Φωκέως συνῳκίσθη.

ỳ. 7. *Pugna quæ primum inter Persas*] Optimi codices ita legunt; *Qua primum inter Persas & Alexandrum pugna fuit nobilis*. Quam locutionem probam esse, norunt qui Latine sciunt.

ỳ. 12. *Olympus (ut incolæ vocant) Mysius*] In nonnullis exemplaribus vetustis *Mysus* est, non *Mysius*. Utrumque bene, nam & Μύσιοι & Μυσοὶ vocantur. Hinc Callimachus Hymno in Dianam Μυσῷ ἐν Οὐλύμπῳ. Non vero recte hæc mutant viri docti, neque enim video quid obstat, quominus Mysii hunc suum montem Olympum Mysium ab excelsitate appellare potuerint, quam quod Ægyptii præcipuum quem ad mare possident montem, Casium Ægyptium dixerint, ad similitudinem Antiocheni.

ỳ. 18. *Trans Rhyndacum est Dascylos*] Ita omnes libri veteres, ita quoque Plinius. Alii tamen plerique Δασκύλιον urbem hanc vocant, ita etiam exigente analogiæ ratione. Nam à δασκὸς quod idem est ac δασὺς, fit appellativum Δάσκυλος, quomodo cum alii, tum etiam Gygis pater vocabatur. Inde Δασκύλιον. Vulgatam tamen lectionem retineo, nam ut alibi ostendimus, innumeræ urbes utramque habeant terminationem. Δασκύλιου quoque κώμη erat in opposita continente prope Cardiam, cujus meminit Pausanias & Athenæus. Verum illa nihil ad hanc.

ỳ. 19. *Alter sine nomine Cion amplectitur*] Mirum possit videri, cur sine nomine dixerit, cum tamen alii omnes Cianum vocent hunc sinum, ita dictum à Cio, uti sequens Olbianus ab Olbia oppido. Verum *sine nomine*, hic accipiendum est pro *ignobili*.

ỳ. 23. *Deinde priores terræ iterum jacent*] Et hæc quoque perperam mutant viri docti. *Jacent* hic, ut sæpe alibi, pro *adjacent*. Primo Europa Asiæ adjacet ad fretum Hellesponti, ut jam superius monuit. Hic jam dicit priores illas terras, nempe Europam, iterum adjacere.

ỳ. 27. *Templi numen Jupiter, conditore Jasone*] Omnes veteres libri

libri legunt, *Jaso.* Omnino scribendum erat, *conditor Jaso.* Jaso pro Jason, ut supra Ascalo pro Ascalon, Tarraco pro Tarracon, & sexcenta hujusmodi Quod autem Jasonem templi hujus conditorem faciat, in eo alios secutus est auctores, quam quos hodie habemus. Plures Phryxum aut Phryxi posteros, templi hujus conditores faciunt. Apollonius Argonautas quidem Aram hic ædificasse ait, verum non Jovi, sed duodecim diis.

Ἐκ δὲ τόθεν μακάρεσσι δυώδεκα δωμήσαντες
Βωμὸν ἁλὸς ῥηγμῖνι πέρην.

Timosthenes Argonautas soli Neptuno aram collocasse ait. Sane præter illud templum in quo duodecim dii σύμβωμοι colebantur, etiam alia illic fana exstructa olim fuere, Jovi nempe, & Neptuno, & Dianæ, nisi potius existimandum sit, idem illud Jovis Οὐρίου fanum diversis temporibus diversis quoque fuisse appellatum nominibus. Ptolemæus ἱερὸν Ἀρτέμιδος hic nominat. Displicet hoc Salmasio in Solinianis, ideoque legendum esse dicit; ἱερὸν Διὸς οὐρίου. Quantumvis gravibus auctorum ulceribus facile aliquis hoc pacto possit mederi. Sed profecto nullum hic ulcus latet; nam, ut diximus non in re, sed saltem in nomine discrepant inter se auctores, & alii quidem duodecim deorum Templum, alii Jovis Urii tantum, Plinius & Aristides Neptuni hic fanum, collocant, Ptolemæus Dianæ. Miror quod non & Neptunum & cæteros deos deasque ejecerit ex hoc templo, & solum tantum stare jusserit Jovem Οὔριον. Quod autem putat Marcianum Heracleotam, qui pleraque ex Ptolemæo desumsit, hanc suam conjecturam confirmare, cum ait, ἀπὸ Διὸς Οὐρίου εἰς Ῥήβαν ποταμὸν στάδια ν', & tum quoque peccat. Falsum namque hæc verba Marcianum Heracleotam ex Ptolemæo hausisse, aut illo hic usum fuisse duce. Ipse in præfationibus fatetur se nihil Ptolemæo debere in descriptione maris interni, sed in plerisque secutum se esse Artemidorum. In duobis prioribus libris, quibus Oceani orientalis & occidentalis περίπλουν absolvit, ubique non sequitur tantum, sed pene descripsit Ptolemæum. Tertius Marciani liber, quem tamen seorsim edidit, continebat descriptionem maris interni, in illo unum fere secutus est Artemidorum Ephesium, ut ipse fatetur. Istius libri exiguum tantum superest fragmentum, quod si quis conferat cum Ptolemæo, tantam inveniet differentiam, ut major esse non possit.

ỷ. 27. *Nisi qua promuntoria sunt, longo rectoque limite extentus*]

In quibusdam libris scriptum reperitur, *tramite*. Qui sequitur locus, is valde exercuit eruditos. Ita concipitur in omnibus antiquis libris; *Sed quia contra minus, qua ad lævam & dextram abscessit*. Una tantum redundat litera; scribendum enim; *Sed qua contra, minus*. Perpetuus is est librariorum in hoc autore error, ut *quia*, scripserint, pro *qua*. Dicit vero Mela, Pontum qua contra abscedit, hoc est, ad Κριοῦ μέτωπον, minus sinuari, quam ad dextram & ad lævam, illic enim in angustos desinere angulos. Attamen si alios audiamus, nullos acutos facit angulos mare istud, & si verum sit Scythicos arcus στρογγύλους fuisse, & pene in circulum curvatos, jam nullus talibus angulis locus superest. Sed videamus quænam Scythicorum & Parthicorum arcuum, forma fuerit: eandem enim illis tribuit Ammianus Marcellinus. Agatho Tragicus in Telepho apud Athenæum, cum rusticum literarum imperitum introducit, qui Thesei nomen describit, ita id facit;

Γραφῆς ὁ πρῶτος ἦν μεσόμφαλος κύκλος
Ὀρθοί τε κανόνες ἐζυγωμένοι δύο.
Σκυθικῷ δὲ τόξῳ τρίτον ἦν προσεμφερές.

Ita legendi hi versus. Existimant autem viri docti tertiam hanc literam in nomine Thesei, quæ est σῖγμα, ita pinxisse vetustiores Græcos, quemadmodum C Latinum. Verum omnino eos errare existimo. Quamvis enim non ignorem ita hanc literam expressam fuisse olim, in antiquioribus tamen monumentis aliter pingitur, hoc nempe modo Σ. Hæc figura convenit ἑλικτῷ βοστρύχῳ, cui literam istam comparat alter poëta apud eundem Athenæum. Plane quoque exprimit arcum Scythicum demto nervo. Huic quoque simile faciunt Ponti Euxini latus Boreale, quod à Bosphoro usque Dioscuriada extendit Strabo. Sed rectius Mela, qui nervum arcus à Bosphoro non multum ultra Trapezuntem ait extendi. Reliquum itaque latus efficit arcus cornua, quæ διττὴν ἐπιστροφὴν habere dicit Strabo, τὴν μὲν ἄνω περιφερεστέραν, τὴν δὲ κάτω εὐθυτέραν, quod falsum esset si lunæ corniculatæ instar pingamus τὸ σῖγμα. Ammianus Marcellinus aliam Scythicis arcubus tribuit figuram; *Cum arcus omnium gentium flexis curventur hastilibus, Scythici soli vel Parthici circumductis utrimque introrsus pandis & patulis cornibus, effigiem lunæ decrescentis ostendunt, medietatem recta aut rotunda regula dividente*. Ita concipiendus locus iste; nam regula illa quæ medietatem arcuum distinguebat, non poterat simul esse & recta & rotunda, sed in Scythicis arcubus erat

erat rotunda, in Parthicis vero recta, uti nummi & marmora antiqua, ostendunt. Sed plane inhabilis sit futurus talis, qualem hic nobis depingit arcum Ammianus, cujus extima cornua ita contrahuntur, ut iterum pene coëant. Nervi enim initium constituit Halyos fluminis ostium, quod si faciamus jam nulla nervi ad arcum fuerit proportio. Sed si cum Mela nervi initium statuamus ad Trapezuntem, jam veram arcus Scythici formam habebimus.

ỷ. 32. *Brevis, atrox, nebulosus*] Pintianus & alii hic legendum censent, *brevibus atrox*; verum & hic eum sua fefellit ratio. *Brevis* enim hic vocatur *Pontus* non ob spatium, sed ob frequentia brevia. Ita Tacitus lib. XIV. *breve littus* dixit, ubi de Paulino Suetonio agit. Similiter Græci non tantum τὰ βραχέα vocant marium brevia, sed & ipsum mare vocant breve βραχεῖαν θάλασσαν. Stephanus Grammaticus, Βραχεῖα, οὕτως ἡ Ἀραβικὴ θάλασσα καλεῖται. Ἐκλήθη δὲ διὰ τὸ ἐν αὐτῇ βράχη εἶναι πλεῖστα. Verum non Arabicum tantum, sed & Æthiopicum mare βραχεῖαν θάλασσαν dixere. Inepti homines apud Ptolemæum Τραχεῖαν substituerunt θάλασσαν, ubi scribit mare quod ad Raptum est promuntorium vocari Τραχεῖαν θάλασσαν, διὰ τὰ βράχη. Sed recte apud Marcianum lib. I. qui totus, uti & secundus, ex Ptolemæo desumptus est, Βραχεῖα θάλασσα vocatur. Verum id esse vel unus hic testabitur locus anonymi auctoris, cujus, quia ineditus est, adscribam verba; Μετὰ δὲ τὴν περσώδη ὡς πρὸς ἄρκτους ἡ Βραχεῖα κεῖται θάλασσα, ἡ οὐ διὰ βραχύτητα τοῦ μεγέθους, ἔστι γὰρ μεγίστη, τούτου τετύχηκε ὀνόματος, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐν αὐτῇ βράχη. Τὰς γὰρ ἀμπώτεις γίνεσθαι κακεῖ μεγίστας, καὶ μὴ αὐθημερινὸν μεταβάλλειν, ἀλλ' ἐπὶ πλεῖστον ἀναχωρεῖν χρόνον τὸ ὕδωρ, καὶ τὰς ῥαχίας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἀναξηραίνεσθαι, ὥστε τοὺς πλέοντας εἰ περιπέσοιεν ποτὲ τούτῳ τῷ πάθει, ὑποστηρίξαντας τὸ πλοῖον ἀναβαίνειν καθάπερ εἰς ἤπειρον.

ỷ. 44. *Et à Cytisoro Phryxi filio*] Ita veteres libri, ita quoque Herodotus, Apollonius & alii quidam, quapropter nihil mutandum. Mox legendum; *Tum Cinolis, Anticinolis & quæ Paphlagoniam finit Armene.* Ita fere meliores libri, & sic legendum esse recte vidit Pintianus. Inepta sunt aliorum commenta. Sequentia etiam ex fide meliorum librorum correximus, quæ perperam ab aliis fuerant immutata.

ỷ. 48. *Urbs est Lycasto*] Cum ita sit in omnibus libris, retinendam existimo hanc lectionem, quamvis aliis Lycastos vocetur hoc oppidum. Sed utrumque rectum Λύκαστος & Λυκαστώ, ut Βοῦτος & Βουτώ.

& si-

& similia. Non oppidi tantum, sed & fluminis Lycasti meminit Marcianus Heracleota lib. III, qui totus ex Artemidoro Ephesio desumptus est. Sed perperam illic Ἄκαυςος vocatur. Mox in veteribus libris legitur *à Thermodonta*. Unde fecimus, *ad Thermodonta*.

℣. 49. *Themiscyrum oppidum*] Legendum, *Themiscyrium oppidum*. Regio sive campus Themiscyra vocatur. Hinc Θεμισκύρεια πόλις Stephano, & Θεμισκύρειον ἄκρον Apollonio & aliis. Tralative tamen ipsum oppidum Themiscyra nominatur.

℣. 50. *Fuere & Amazonum castra: ideo Amazonum vocant*] Inepta lectio. Vera est Scriptorum codicum lectio; *& ideo Amazonium vocant*. Ita Plinius, & alii. Sed & ipsa ratio ita legendum esse monet.

℣. 51. *Ultra Tibarenos* Μοσυνοικοι *turres ligneas subeunt*] Et hæc quoque depravata sunt ab indoctis. In quibusdam libris legitur; *Ultra Tibarenos Massyni*. In pluribus vero; *ultra Carambin Massyni*. Neutrum bene. Carambin promuntorium jam superius memoravit, abestque quam longissime à Mosynœcis. Scripsit Mela; *Ultra Mosyni turres ligneas subeunt*. Passim in Pomponio, ubi *supra*, *ultra*, similiaque occurrunt vocabula adverbialiter posita, in præpositiones mutata sunt ab ineptis hominibus, addito aliquo accusativo, aut mutato sequenti nomine. Male quoque hic Mosynœcos reponunt pro Mosynis; utrumque enim rectum. Sic Scylax, Nicolaus Damascenus, Plinius & alii.

℣. 54. *Atque ubi culpam prave imperando meruere*] Addenda est vocula, *prave quid imperando*, quam omnes libri veteres agnoscunt. Ita etiam Apollonius;

Σχέτλιος ἢν γάρ πού τι θεμιςεύων ἀλίτηται,
Λιμῷ μιν κεῖν' ἦμαρ ἐνικλείσαντες ἔχουσι.

Etiam ob minima delicta unius diei fame regulos suos excruciabant Mosynœci: sed vero si gravius peccassent, omnino eos fame enecabant. Atque hic quidem videtur sensus esse verborum Apollonii, quæ recte interpretatus est Mela, licet contrarium existiment Pintianus, aliique viri magni, qui gravissime eum errasse putant, ac λιμῷ ἔχουσι κεῖν' ἦμαρ ita reddendum esse censent, *fami eum enecandum tradunt illo die*. Sed vero interpretatio Melæ, ut facilior, ita quoque verior. Porro locus hic distinctione egebat, quæ & huic & sequentibus locis, non parum adtulit luminis.

℣. 59. *Bechiri, Buzeri*] Hæc lectio proxime accedit ad veterum

rum codicum scripturam. Utrumque vero rectum est, Bechires & Bechiri, Buzeres & Buzeri, uti quoque Plinius. Sane Grammatici notant utrumque rectum esse Βέχειρ & Βέχειρος. Sic Zenobius in paroemiis; Βέχειροι ἐὰν ἀπὸ νόσου σωθῶσι, κυσὶν ἑαυτοὺς παραβάλλουσιν. Male vulgo Βαχχέριοι. Usitatius tamen Βέχειρ & Βέχειρες. Perperam apud Stephanum vocantur Βέρεξ pro Βέχειρες. Βέρεξ ἔθνος μεταξὺ Ἰνδίας καὶ Αἰθιοπίας, ὡς Τιμοκράτης ὁ Ἀδραμυττηνός. India enim & Æthiopia regiunculæ etiam ad Pontum Euxinum circa hunc tractum erant sitæ, uti nos alibi docuimus.

℣. 60. *Atque inde se in sinum adversi litoris flexus adtollens*] Ita rescripsimus autoribus libris. Iidem quoque legunt, *Cerasunta* pro *Cerasuntum*. Utrumque enim rectum est Cerasus & Cerasuntum, Trapezus & Tapezuntum.

℣. 74. *Meandea, terrestrea, sexoli, cecoraxi*] Hæc est meliorum codicum scriptura, alii paulo aliter. Nos illam quam reposuimus lectionem veram esse arbitramur. Ipsas autem hic provincias nominat, pro incolis. De iisdem similiter Scylax; Μετὰ δὲ Κοραξοὺς Κωλικὴ ἔθνος. Colices tamen regionis incolæ Coli dicuntur, & sic ipse Mela inferius. Ἐρημικὴ vero à Græcis videtur appellatus fuisse tractus ille Colchidis inaccessus, & præruptis undique montibus cinctus, ut vel nomen ipsum ostendit. Meminit hujus regionis Ptolemæus & Plinius.

℣. 79. *Quæ duobus alveis in lacum & in mare profluens Corocondamam pene insulam reddit*] Mirum in modum locum hunc depravare conatus est Pintianus, cum tamen nihil admodum hic sit quod offendere possit. Revera enim hîc insula est, non peninsula, ut putat Mela. Tractum enim hunc à continente reliqua separant Corocondamites lacus, & exiens ex eo alveus in Pontum, & præterea Anticites flumen per hunc ipsum lacum altero ostio exiens in Mæotin. Hoc tamen non credit magnus Strabonis interpres, & Strabonem errare putat; nam sic necesse esset inquit, Anticitem subterlabi illa flumina, quæ Ptolemæus collocat inter hunc lacum, & Anticitem. Sed est error ipsius Ptolemæi, qui Atticitem vel Anticitem multo facit septentrionaliorem quam debuerat, uti nos ad Ptolemæum demonstravimus. Porro ἀπόρρωξ illa Anticitæ vocatur quoque Hypanis, ut non tantum ex Strabone, verum etiam ex Stephano satis colligere est. Affirmat enim autoritate Alexandri Polyhistoris Hypanim duobus alveis & in Pontum, & in Mæotim effluere. Recte itaque νῆσον

ἀπτηρνοίην Dionysius vocat hanc Sindicæ partem, cum undique aut flumine, aut lacu, aut mari ambiatur. Ineptè vero Eustathius hæc Dionysii verba de Taurica Chersoneso interpretatur. Sequitur enim apud Dionysium;

Ἧς ἔπι Φαναγόρη τε καὶ εὔκτιτος Ἑρμώνασσα.

Hæ enim urbes non in Taurica peninsula, sed vero in Sindorum sita erant insula. Recte itaque auctor ille, quem pueri olim cum Scylace edidimus, Sindicam vocat insulam. Qui vero peninsulam vocant tractum hunc Bosporanum, illi aliter accipiunt. Intelligunt nempe totam illam oram quæ inter Pontum & Mæotim ad Bosporum usque excurrit, quæ non Sindicam modo, sed & multas alias gentes complectitur. Errat vero Ammianus Marcellinus lib. XXII, tum quod peninsulam vocet hanc Sindorum insulam, tum vero gravius in hoc, quod eam in Europa collocet, & Dromo Achillis vicinam faciat.

℣. 84. *Quasi margine obductus*] Hæc nihil significant, & omnino absurda sunt. Legendum, *æquali margine obductus*. Dicit enim latus Mæotidis superius, & à Ponto Euxino remotius, incurvum esse: rectum vero & æquale esse littus inferius, quod Ponto vicinius est, cui similem facit hanc paludem, quoad formam. Refert itaque arcum Scythicum, de quo jam superius satis diximus.

℣. 89. *Viri pedibus merent*] Ita Vaticanus & alii libri veteres. Vulgo ineptè, *inhærent*. Pedibus merere probum est & Latinum, sic Livius lib. XXIV aliique autores loquuntur. Porro quod hic feminis Examatarum (sic namque optimi libri, & sic alibi etiam appellantur) tribuit Mela, id Sagartiis viris tribuit Herodotus; Valerius Flaccus vero Auchatis lib. VI.

Doctus & Auchates patulo vaga vincula gyro
Spargere & extremas laqueis adducere turmas.

Non recte vulgo *Anchaces*. De Auchatis infra dicemus.

℣. 93 *Tanais ex Riphæo monte dejectus*] E lacu, quem vasta undique cingit planities, oritur Tanais. Montes isti Riphæi æque sunt fabulosi, ac Hyperborei. Observatione dignum, in toto septentrione non esse montes qui insignem habeant excelsitatem. Nam quæ de monte Sloto qui sit sub ipso polo, aut aliis in septentrione excelsis narrantur montibus, meræ sunt fabellæ, quibus miror Scaligerum, ac alios sæculi nostri Philosophos, aurem commodavisse. Norwagici montes omnium qui sunt in septen-

ſeptentrione altiſſimi eſſe creduntur, attamen illorum nullus eſt, qui ad duorum ſtadiorum perpendiculum aſſurgat. In reliquo ſeptentrione raro vel unicum æquant ſtadium, quantoque polo viciniores fiunt, tanto magis decreſcunt. Contra vero torridæ zonæ montes, ac huic vicini, omnium ſunt celſiſſimi. Hujus rei cauſa hæc eſt. In regionibus zonæ fervidæ ſubjectis, ubi nulli ſunt montes excelſi qui nubibus caput inſerant, ibi etiam nullæ pluviæ uſque ad terram perdurant. Sic itaque diſpoſuit naturæ auctor, ut plurimi in calentibus & ſiccis regionibus montes ſint, in quorum ſinubus aqua collecta ad terram perveniat, quæ abſque illa mortua & inhabitabilis ſit futura, ut jam ſuperius monuimus. At vero in frigidis regionibus, ubi non eſt tantus æſtus, ut pluviæ, antequam in terram decidant, conſumantur, aut lapſæ deficiant; ideo opus non fuit tam vaſtas erigere moles, ad aquam tam alte excipiendam, quæ etiam abſque illis ſatis copioſe, & quandoque nimium deſcendit. Hinc fit ut in ſeptentrione flumina non è montibus, ſed è lacubus & aquis in plano ſtagnantibus plerumque profluant, quod in regionibus fervidis aut nunquam, aut quam rariſſime, contingit.

℣. 96. *Idem ſemper & ſublimis incitatuſque decurrat*] Libri manu exarati legunt *ſublimilus*. Scripſit Mela *ſui ſimilis*, uti repoſuimus.

℣. 99. *Primi Mæotici γυναικοκρατούμενοι*] *Mæotidæ* reſcripſimus ſecuti & in hoc veteres pleroſque codices. Mæotides ſunt Amazones, uti omnes norunt; Mæotidæ vero ſunt Mæotarum & Amazonum ſoboles. Μαιωτίδαι γυναικοκρατούμενοι itaque recte dicuntur gentes illæ quibus cum Amazones ſolebant. Plinius vocat hos Amazonum connubia, lib. VI. cap. VII. *Primo Sauromatæ gynæcocratumeni Amazonum connubia*. Ita libri veteres. Male mutarunt, qui non intellexerunt.

FINIS OBSERVATIONUM
AD LIBRUM PRIMUM.

AD LIBRVM SECVNDVM OBSERVATIONES.

In Cap. I.

Vers. 6. UT *ultra ne visum quidem intendentium admittant*] In quibusdam libris veteribus *incedentium* legitur. Sed ne sic quidem locus hic satis expurgatus fuerit. Quapropter sic legendus & distinguendus; *Proxima cadentes assidue nives adeo invia efficiunt, ut ultra ne nisum quidem incedentium admittant*. De Pterophoro regione loquitur, quam inquit ne pedum quidem nisum admittere. Herodotus lib. IV. nec incessum, nec visum ad hanc patere scribit; sed alterum tantum expressisse Mela videtur.

℣. 13. *Quia pro sedibus plaustra habent, dicti Amaxobitæ*] In optimis nostris libris *Amaxobiæ* legitur, omnino recte pro *Amaxobii*. Ἀμαξοβίτας quod sciam nemo istos populos vocavit. Sed vel Ἀμαξοβίους vel Ἁμαξίτας vel Ἀμαξοφορήτους appellant; alterum vero non videtur satis esse Græcum. Porro quod hic pro *sedibus* viri docti rescribant *ædibus*, in eo quoque illos fugit ratio, cum & istud rectum sit. Sic etiam locutus Sallustius apud Porphyrionem & Acronem Horatii interpretes de iisdem populis. *Scythæ Nomades tenent, quibus plaustra sedes sunt*.

℣. 20. *Oppidum adjacet Cherronesus*] In antiquis plerisque quos vidi codicibus *Cherrone* vel *Chersone* legitur. Notum est hanc Tauricæ civitatem Χερσῶνα dictam fuisse à posterioris ævi Græculis, antiquiores tamen tam Græci, quam Latini, constanter Chersonesum vocant. In actis S. Clementis Papæ, Cherson similiter vocatur urbs ista. Verum, ut detur, acta illa esse vetustissima, non tamen priora sunt ævo Diocletiani: meras enim continent fabellas. Nam quod illic dicitur S. Clemens in exilium esse missus à Trajano Imperatore, id falsissimum est, cum primo Titi Imperatoris anno illuc relegatus sit, ut nos alibi ostendimus.

℣. 21. *Et Nymphæo specu quod in arce ei sacratum est*] Ita emendavi-

davimus. In veteribus enim libris legebatur *eis nymphis*, in quibusdam vero etiam plane aberat *τὸ nymphis*.

✝. 24. *Quæ Satarchæ & Taurici tenent*] In omnibus antiquis codicibus quibus usus sum ita legitur; *quod Satarchæ & Taurici*. Unde fecimus, *quoad Satarchæ & Taurici*.

✝. 26. *Quam duo flumina Gerros & Hypacyris*] Recte in veteribus *Hypacaris* vocatur. Sic quoque Herodotus flumen hoc appellat lib. IV, quamvis & apud illum semel Ὑπάκυρις perperam appelletur, cum alibi Ὑπάκαριν recte dictum sit. Itaque non ex Plinio Mela, sed vero è Mela emendandus est Plinius, apud quem *Paciris* perperam legitur. Gerrum vero simul cum hoc flumine mare intrare scribit quoque Herodotus, & qui eum sequuntur. Tamen Ptolemæus Gerri ostia ad Mæotin collocat. Verum errat, ut existimo, licet & ipse suos proculdubio habuerit autores. Mela vero, ut alibi, ita quoque hic secutus est Herodotum. Sed merito hic lectorem offendere possit, quod cum dicat hæc flumina diversis fontibus, & aliunde delabi, statim subdat; *Nam Gerros inter Basilidas & Nomadas evolvitur*. Quid enim opus est dicere ubi Gerros evolvatur, cum jam antea monuerit Gerrum eodem atque Hypacaris ostio exire? Fontes horum fluminum, non ostia ostendere debuerat. Rectius itaque hic legetur *devolvitur* non *evolvitur*. Montibus enim fontibusque devolvuntur fluvii, evolvuntur vero cum in mare exeunt. Sed hoc leve, illud vero majoris momenti, quod cum duorum fluminum fontes promittat, unum tantum reddat. Vidit hoc etiam magni vir judicii Ferdinandus Pintianus. Viderunt etiam illi qui ante aliquot secula Melam transcripserunt. Quapropter extrito proxime sequentis fluminis Panticapes nomine, Hypacarin reposuere, totumque locum ita digesserunt. *Nam Gerros inter Basilidas & Nomadas evolvitur, & Hypacaris Nomadas Georgosque disterminat. Silvæ deinde sunt, quas maximas hæ terræ ferunt. Terra tum longe distenta excedens, tenui radice litori adnectitur*. Sed præter ordinem Geographicum, qui totus hic turbatus est, quem non offendat intempestiva illa repetitio vocabuli *terræ*? Omnino aliter scripsit Mela. Sic itaque existimo. Quæ omnium fere hiatuum in antiquis scriptoribus causa est, eandem quoque hic fuisse, occursum nempe duarum vocum similium. Cum itaque Nomadas bis hic nominaret, factum est ut & hoc vocabulum, & præterea nomen amnis hic exciderit, ita enim prius legebatur; *Nam Gerros inter Basilidas & Nomadas*,

Hypacaris per Nomadas devolvitur. Quam lectionem ut veram non dubitavi textui inſerere. Adeo autem vetuſtum in Mela eſt iſtud mendum, ut jam ſeculo Plinii obtinuiſſe putem. Quum enim alterius fluminis nomen hoc loco deeſſe videret, Hypanim ſubſtituit, inſigni errore, cum Hypanis non illo quo Gerrus, ſed vero iſto quo Boryſthenes oſtio in Pontum effluat. Qui vero in Plinio hoc loco Hypacarin pro Hypani ſubſtituunt, etiam illi errant; hujus enim jam mentionem fecit, cum *Pacyrin* nominat, quem in *Hypacarin* mutandum eſſe ſupra docuimus.

℣. 30. *Et Panticapes qui Nomadas Georgoſque diſterminat*] *Diſterminant* in veteribus quibuſdam reperi, abeſtque præpoſitio. Facile itaque fuit veram lectionem reddere Pomponio. Nam vulgata hactenus non ſatis cohærebat.

℣. 34. *Facie poſiti enſis allecta eſt*] Quidam hic legunt *porrecti*, non *poſiti*. Nempe quia Plinius hanc peninſulam dicit *ad formam gladii in tranſverſum porrectam.* Scio quidem quoad ſitum differre enſem poſitum à porrecto, ſed nonne eadem manet forma & figura? Porro de ſitu hujus inſulæ plura alibi diximus, quæ nunc non eſt animus repetere. Vide tamen quæ infra de Leuce dicemus, quam multi cum hac peninſula confundunt.

℣. 46. *Ex parvo fonte cui Exampeo cognomen eſt*] Ita repoſuimus, conſentientibus libris. In quibuſdam codicibus legitur, *ex puro fonte.* Sed alteram lectionem confirmat Herodotus & Jornandes, qui hunc Melæ locum deſcripſit cap. v. Sed male apud illum legitur, *cui ex Ampheo cognomen eſt* pro *Exampeo.* Verum enim hujus fontis nomen eſt Ἐξάμπαιος. Quemadmodum utrobique apud Herodotum reſcribendum. Meminit hujus quoque Licentius in carmine ad Auguſtinum;

Exampeoſque lacus fugiens Hypaneïus amnis
Callipidum Scythicas reſonat ſpumoſus ad undas.

℣. 61. *Capita ubi fabre expolivere auro vincta pro poculis gerunt*] Ita omnes quotquot vidi meliores codices, & ita omnino ſcripſit Mela. Male hæc reformat Pintianus. Neque enim unum ſecutus eſt Herodotum auctor noſter; habet enim multa ab Ephoro, multa quoque ex Hecatæo & Hellanico. Utut vero detur hæc illum ex Herodoto tranſtuliſſe, non tamen ideo exiſtimandum Melam hic abire à mente Herodoti. Verba ejus hæc ſunt; τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ ψιλώσαντες καὶ ἐκκαθήραντες ἀποχρυσοῦσι, καὶ ἔπειτα ἅτε ἀγάλματι χρέονται, θυσίας μεγάλας ἐπετείους ἐπιτελέοντες. Ἀγάλ-

ματι

ματα vero Græci vocarunt non ſimulacra tantum & icones, verum etiam pocula & vaſa rariora & veſtes & quaſcunque alias res. Grammaticus anonymus, qui penes me exſtat, vocabulum iſtud interpretatur, *πᾶν ἐφ' ᾧ τις ἀγάλλεται καὶ χαίρει, κἂν τε ἱμάτιον ᾖ, κἂν τε εἰκών.* Licet vero ita accipi poſſint verba Herodoti, aliter tamen arbitror eſſe capienda; nempe Eſſedones capita parentum ſuorum deaurata in ſacello aut larario collocaſſe, iiſque tanquam ſimulacris honores annuos exhibuiſſe. Hoc ipſum Panebis Libyæ populo tribuit Damaſcenus. *Πάνηβοι Λίβυες, ὅταν αὐτοῖς βασιλεὺς ἀποθάνῃ, τὸ μὲν σῶμα κατορύττουσι, τὴν δὲ κεφαλὴν ἀποκόψαντες, καὶ χρυσώσαντες ἀνατιθέασιν ἐν ἱερῷ.*

℣. 63. *Ut quiſque majoribus præſtat, ita magis vel minus*] Male hunc locum vexavit Salmaſius, quia non intellexit. Ita enim accepit, ac ſi *majoribus* conſtruendum eſſet cum *notis*. Sed vero *majoribus præſtare*, hic eſt, *genere præſtare*. Quis enim neſcit, majores paſſim accipi pro parentibus? Vide tamen & mirere, quam magni ſæpe viri in læviſſimis hæreant rebus. Idem porro, quod hic Mela, tradit etiam Solinus & ex eo Ammianus Marcellinus. Sed quem interpres ejus Salmaſius, eundem quoque errorem commiſit Solinus, cum ita male verba Melæ accepit, ut putarit Agathyrſos artus pingere iiſdem omnes notis, ſed majoribus, ut quique præſtant. Sed ſi majoribus, quomodo iiſdem? Manifeſte ex Mela colligi poteſt nullam fuiſſe differentiam inter notas plebeas & nobilium quoad magnitudinem. Sed vero differentia in eo erat, quod vulgus raras, generoſiores vero crebras ac magis fucatas notas haberent. Adſcribam Dionis Chryſoſtomi locum, qui unice id quod dixi adfirmat; *Τί δὲ ἐν Θρᾴκῃ γέγονας; ἔγωγε. Ἑώρακας οὖν ἐκεῖ τὰς γυναῖκας τὰς ἐλευθέρας στιγμάτων μεστὰς, καὶ τοσούτῳ πλείονα ἔχοντας στίγματα καὶ ποικιλώτερα, ὅσῳ ἂν βελτίους ᾖ ἐκ βελτιόνων δοκοῦσι*; Ex quo loco adparet etiam hoc, morem illum latius patuiſſe; cum non tantum apud Agathyrſos Scythas, verum etiam apud Threſſas obtinuerit. Ipſum hoc etiam docent Herodotus, Plutarchus, Athenæus, alii.

℣. 73. *Atque ut illa pecorum durant, ita diu ſtatam ſedem agunt*] In quibuſdam vetuſtis libris *pecori*, in aliis aliter legitur. Sed manifeſtum gloſſema eſt imperiti librarii, qui repetendam eam vocem exiſtimabat.

℣. 81. *Exemtumque ſanguinem ubi permiſcuere deguſtant*] Minuti quidam critici legunt hic, *ubi vino permiſcuere*. Nempe quia ita Herodotus, quaſi vero non & multa alia illic habeat Herodotus, quæ non habet

bet Pomponius. Nihil hic mutandum, Scythæ isti, de quibus hic agit auctor noster, mutuum sanguinem exemptum è vulneribus permiscebant, atque eum invicem sorbebant, cum societatem inirent. Mos autem iste non apud varios tantum Scythiæ populos verum etiam apud Lydos, Medos, Armenios & Iberos obtinuit. De prioribus illis Herodotus ait, libro primo, ἐπεὰν τοὺς βραχίονας ἐπιτάμωνται ἐς τὴν ὁμοχροίην τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων. Inepti sunt qui αἱμορροίαν hic reponunt. Interpretatione, non vero emendatione, locus hic indiget. Josephus Scaliger in commentariolo ad Hippocratem de vulneribus capitis ὁμοχροίην interpretatur interiorem curvaturam brachii, qua contingunt se partes duæ interiores brachii, cum angulum faciunt. Itaque sic vertendum esse existimat; *Incisis ad interiorem curvaturam brachiis, alter alterius sanguinem delingit.* Sed non exinde, verum è digitis sanguinem eliciebant gentes istæ. Tacitus Ann. XII. *Mos est regibus quoties in societatem coeant, implicare dexteras, pollicesque inter se vincire, nodoque perstringere. Mox ubi sanguis in artus extremos se effuderit, levi ictu cruorem eliciunt, atque invicem lambunt: id fedus arcanum habetur, quasi mutuo cruore sacratum.* Valerius Maximus lib. XI. *Sariaster adversus Patrem suum Tigranem Armeniæ Regem ita cum amicis consensit, ut omnes dextris manibus sanguinem mitterent, atque eum invicem sorberent.* Sed & Lucianus in Toxari, ἐντεμόντες τοὺς δακτύλους, ἐναλλάξομεν τὸ αἷμα εἰς κύλικα. Rectius itaque hoc loco ὁμοχροίην interpretaberis mutuum cutis contactum, nempe locum qua se contingebant dextræ invicem implexæ & colligatæ. Porro hic Melæ locus non expressus est, ex illo quem adtulimus Herodoti, verum ex altero qui extat Melpomene, quem & ipsum perperam corrigunt. Ἐς κύλικα μεγάλην κεραμίνην οἶνον ἐγχέαντες, αἷμα συμμίσγουσι τῶν τὰ ὅρκια ταμνομένων, τύψαντες ὑπέατι ἢ ἐπιταμόντες μαχαίρῃ τοῦ σώματος. Ὑπέατι quid sit nesciunt viri eruditi, ideoque σπάθῃ reponunt. Sed omnino ὀπέατι legendum est. Ὄπεας est subula, idem nempe apud Ὀπήτιον. Exstat hoc vocabulum etiam apud Pollucem lib. X. Ubi cum σκυτοτόμων instrumenta recenset, ait; καὶ ὄπεας καὶ ὀπήτιον εἴρηται ἐν Νικοχάρους Κρησί. Male enim hoc loco ὀπέας legunt, tanquam si esset ab ὀπὰς, quod Græcum non est. Singulare enim est ὄπεας, ὀπέατος.

℣. 84. *Binisque poculis qui plurimos retulere perpotatis interlocantur*] Locus inquinatissimus, & qui mirifice viros doctos exercuit. Veterum codicum meliorum hæc est scriptura, *inter locantes honos præcipuus est.* Sal-

Salmasius duas proponit conjecturas, quarum neutra placet. Sed & ipse priorem repudiat, & alteram probat, quæ talis est: *binisque poculis qui plurimos retulere, perpotatis interjugatim, bonos præcipuus est*. Verum hæc lectio neque Latina est, neque cohæret, neque cum verbis Herodoti convenit. Omnino verum est, quod passim ostendimus, Melam non unum secutum esse Herodotum. Uti multa omisit, ita quoque non pauca habet quæ frustra apud alterum quæras. Si ad hoc adtendissent viri eruditi, longe facilius veram eruissent lectionem, quæ hæc est; *binisque poculis, qui plurimos retulere, perpotant. Is inter Auchetas honor præcipuus st*. Recte vero Auchetas sive Auchatas conjungit Mela cum Androphagis, & Gelonis. Namque hæ gentes vicinæ sibi invicem erant ad Hypanim, qui apud Auchetas oriebatur, teste Plinio & Solino. Conjungit quoque illos Herodotus. Hujus gentis meminit etiam Valerius Flaccus, uti supra monuimus.

ỳ. 87. *Apud Anthropophagos*] Ita libri veteres. In uno tantum codice reperi *Androphagos*. Quod verum puto, & sic hoc ipso loco Herodotus. Sed alterum quia usitatius, reposuisse videntur librarii. Iidem statim post *Melanophoros* in *Melanchlænos* reformarunt, nescientes hos populos recte quoque Μελανοφάρους posse nominari. In quibusdam exemplaribus diserte ita scribitur. Herodotus tamen, & alii, Melanchlænos vocant, excepto Ammiano Marcellino lib. XXXI. qui *Melanchitonas* eos appellasse videtur, non Melanchlænos, ut vulgo: vetus quippe lectio est Melanchinas. Nisi eum *Melanchimos* potius scripsisse existimemus.

ỳ. 90. *Neuris statum singulis tempus est*] Non omnibus Neuris idem est tempus quo sese in lupos transforment, sed unicuique statum est tempus μεταμορφώσεως suæ. Verum si Herodotum sequamur; legendum erit, *singulis annis*. Nihil tamen hic mutandum esse existimo; nam, ut sæpius diximus, non unum sequitur Herodotum. Porro de Neuris omnes conveniunt præter Valerium Flaccum, qui Neuris tribuit, id quod alii aliis Scytharum populis, cum & illos & Jazyges scribit parentes suos devorare lib. VI.

———— Et raptor avorum
Neurus, & expertes canentes Jazyges ævi.

Non recte vulgo legitur, *& raptor amorum Neurus*, nec meliora sunt illa quæ viri eruditi substituunt. Pluribus vero gentibus mos iste adscribitur, non tantum diversis Scytharum populis, verum etiam Indis & Sardis,

teste Æliano. Verum hi posteriores rapiebant tantum & occidebant parentes senio confectos, non vero comedebant. Sed utrumque fecere Indi illi qui in regno Siam ac adjacentibus quibusdam insulis habitant. Apud hos enim arbori imponebantur parentes ac propinqui ægri aut ætate provecti, quam deinceps circumsistentes juniores totis viribus concutiebant. Quod si qui firmiter ramis inhærerent, ii necdum maturi censebantur ad moriendum. In labentes vero tanquam in poma decidua certatim dentibus involabant. Verum de Indis vel ex hoc ipso Mela satis id constat. De Scythis vero adfirmat Sextus Empiricus lib. III. quod parentes ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα ἔτη γενομένους ἀποσφάττουσι. Omnino itaque verum est, ita, ut diximus, scripsisse Valerium Flaccum. Ipse id in sequentibus confirmat, cum eundem morem Jazygibus, quibuscum illos conjungit, adscribit.

℣. 92. *Ei pro simulacris enses & cinctoria dedicant*] Ita habent multi libri veteres, & ita omnino rescribendum fuit ut observatum jam Salmasio, & ante illum Ciacconio. In aliis *tinctoria*, quod licet in quibusdam exstet glossariis, ineptum tamen erit vocabulum si pro acinace accipiatur. Rectius aliæ glossæ *tinctoria* βάμματα interpretantur: *Cinctorium* vero παραζώνιον. Apud Plinium lib. VII. cap. VII, ita lege ex omnibus libris veteribus. *Tu cujus semper cinctoria est mens*. Mens cinctoria, idem, quod apud Terentium *gladiatorius animus*. Quæ vero cinctoria vocat Mela, ea ἀκινάκας vocat Herodotus. Ammianus Marcellinus libro XXXI gladium simpliciter nominat. *Gladius barbarico ritu humi figitur nudus, eumque ut Martem regionum quas circumcircant præsulem, verecundius colunt*. Sic lege ex codice Vaticano. Porro non tantum arma, quibus accingimur; verum etiam pars illa corporis, qua cingimur, Marti olim dedicabatur. Nempe ut caput Jovi, pectus Neptuno, aliis vero diis aliæ corporis partes fuere consecratæ, sic Marti ζώνη, pars illa qua cingimur. Noti sunt versus Homeri de Agamemnone;

Ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διῒ τερπικεραύνῳ
Ἄρεϊ δὲ ζώνην, στέρνον δὲ Ποσειδάωνι.

℣. 95. *Ut qui habitant lignorum egentes, ignes ossibus alant*] Nihil mutandum. Per ignes hic intellige ignes sacros. Idem prodit Herodotus, & Ælianus de animalibus lib. XII. cap. XXIV.

IN CAP. II.

DE THRACIA.

Versu 6. *Vitem frequentius tolerat, sed nec ejus quidem fructus maturat*] Atqui ab aliis celebratur Thracia propter vini præstantiam. Athenæus lib. 1. Ἐπαινῶς δὲ ἡ Θρᾴκη ἐθαυμάζετο ὡς ἡδύοινος. Sed recte addidit Mela, infecundam esse Thraciam, nisi qua mari vicina est. Universum enim hujus regionis littus Græcis erat refertum coloniis; vinaque hic nascebantur generosissima, Maroneum, Biblinum aliaque, vixque in ulla regione major erat cultus Bacchi, quam in littoralibus illis Thraciæ oppidis, adeo illa passim erant πολύοινα. At vero interior tractus, qui proprie Thracia erat, altior & frigidior ora illa quam Græci inhabitabant, vel nullum omnino, vel malignum satis producebat vinum. Neque id tam regionis, quam incolentium vitio imputandum esse censeo; Barbari enim & bellatores erant plerique Thraces, agriculturæ ignari, lacte tantum & pecoribus viventes, aut raptu vicinorum. Vitam illorum breviter sic descripsit Herodotus; Ἀργὸν εἶναι κάλλιστον· γῆς δὲ ἐργάτην, ἀτιμότατον· τὸ ζῆν ἀπὸ πολέμου καὶ ληϊστύος, κάλλιστον. Verum non Thracum tantum, sed & omnium fere regum principumque circa hoc potissimum versantur studia, ut id populis suis persuadeant. Felices sunt qui tantum in Philosophia profecerunt, ut cognoscant, τοὺς στρατηλάτας εἶναι ὀνηλάτας.

ỳ. 15. *Euxinum & Hadriam è summo vertice ostendat*] Quæ hic dicit Mela ea pro fabulosis habentur, non tantum à vulgo literatorum, verum etiam à summis mathematicis ac geographis, ac inter alios ab ipso Strabone, qui fieri posse negat, ut ex monte Hæmo maria ista cernantur, tum ob immensum spatium, tum quoque quod multi, iique altissimi intercedant montes, qui non permittant, ut acies oculorum eo usque pertingere possit. Livius cum Philippum montem illum conscendisse memorat, ut inde Adriaticum mare & Alpes lustraret; videtur consentire cum Strabone, dubitat enim de hujus historiæ veritate. Verum utroque major Polybius, tamquam rem veram prodidit. Itaque non hic moror Strabonis auctoritatem, qui nunquam magis fallitur, quam cum Polybium carpit. Montes non hic obstare, quominus maria illa adpareant, postea videbimus. Primum moneamus per Geometriæ leges non posse

fieri ut tam vastum terrarum spatium oculus contempletur, cum terræ tumor obstet, & visum intercipiat. Distat Pontus Euxinus à mari Adriatico ducta linea per summum Hæmi jugum, centum plus minus & quadraginta Germanicis leucis. Si itaque oculus in medio statuatur, spatium visus ultra septuaginta leucas extendetur. Quod si sit, jam juxta rationes geometricas oportebit ut Hæmi montis perpendiculum trium minimum sit leucarum Germanicarum. Atqui certum est, nullum montem in toto terrarum orbe, nedum in Europa, vel ad unius leucæ Germanicæ perpendiculum in altum exsurgere. Non me fugit Plinium & ex illo Martianum Capellam, Hæmo sex passuum millium, id est sesquileucæ Germanicæ, altitudinem tribuere. Quod licet verum esset, parum ultra quinquaginta leucas Germanicas, sive ducenta passuum millia visus humanus horizontem stringet. Sed nullus, ut diximus, vertex usquam terrarum tam alte extollitur. Necessario hic refractio ad partes vocanda est, quod ut manifestius cognoscatur, operæ pretium est paucis examinare, quid de montium altitudine sentiendum sit, idque eo magis, quoniam video nuperos quosdam homines Caucaso, & aliis quibusdam montibus, aliquot centenum millium altitudinem tribuisse, quod quam absurdum sit, nemo est qui non videat. Quamvis autem multi de montium dimensione multa scripserunt, nescio tamen an aliquis hactenus certum ostenderit modum. Si liber Dicæarchi de hoc ipso argumento exstaret, multum ex eo proficeret vita. Mensuræ enim quas Græciæ montibus tribuit, veritati admodum sunt consentaneæ. At vero recentiores mirum in modum nugantur, cum Atho & alios Græciæ montes decies imo vicies majores faciunt, quam ipsi fecere Græci. Nulla refractionum habita ratione, ex sola triangulorum doctrina putant se omnium eminentiarum posse colligere quantitatem. Verum quam eos ratio sua decipiat facile est ostendere. Nam quod putant, cognito angulo qui est ad oculum, & distantia ad perpendiculum montis, constare quoque perpendiculi quantitatem, in eo multis modis falluntur. In triangulo enim A B C angulus ad B semper recto major est. Itaque perpendicularis C B non recte insistit plano visus A B, nec tota comparet, cum B D sit infra planum visus. Hoc parvi momenti in turribus & vicinis culminibus, cum insensibilis sit terræ tumor in brevi spatio: sed in magnis montibus, quorum semidiameter ad triginta vel etiam quadraginta passuum millia extenditur, multum hinc aufertur ab excelsitate. Itaque quanto mons vel turris longius ab oculo distat,

distat, tantum rei visæ perpendicularis ad planum horizontis est obliquior. Verum huic paralogo non difficulter possint occurrere ii, qui non sunt omnino geometriæ ignari, nisi refractio obstaret, quæ totam dimensionum rationem turbat. Hæc plane contrarium efficit, cum enim prius omnia declinarent, illa cuncta denuo facit ascendere, & jam horizonte mersa, ad planum visus & etiam altius provehit. Spectantibus itaque ex A vertex montis non in C, sed refractus adparebit in E. Ut itaque antea justo humilior, sic hac ratione altior, quam revera sit, adparebit mons iste, iis, qui altitudinem ejus è loco plano metiuntnr. At vero qui è vertice C in subjectam spectant vallem, & illic quoque erit refractio. Hæc cum omnia extollat, etiam totam elevabit vallem ex A in F.

Quamobrem uti è valle aut plano menſuram montis colligentibus, nimia erit excelſitas, ſic viciſſim è vertice deorſum ſpectantibus, juſto minor montis adparebit menſura. Quod ſi qui his non adquieſcant, & refractionem inane quid ac imaginarium exiſtiment, reddant velim rationem, quare in triangulo ABC cum angulus ad B major recto ſit, minor vero recto eſſe non poſſit, tamen reliqui duo anguli ACB, CAB, juncti, recto ſint majores. Perpetuo tamen hoc contingit, non in montium tantum, verum etiam in remotarum turrium dimenſione, ſemperque tres anguli duos rectos magnitudine excedunt. Verum etiam qui in montibus peregrinantur ſimile ſemper experiuntur. Si namque duo ſint vertices ejuſdem excelſitatis, & priori inſtiterint, ille ſemper ſequenti minus celſus videbitur. At vero ſi ex illo in alterius cacumen evaſerint, tum denuo prior altero editior adparebit. Hinc manifeſtum eſt quantum fallantur menſores illi, qui quadrante aut alio inſtrumento, quæcumque horizontalia plana ſe cognoſcere poſſe exiſtimant. Quamvis autem hoc plurimum illos fallat in terrenis intervallis, multo tamen magis falluntur, in marinis ſpatiis aut elevationibus colligendis. Tanto nempe magis in mari omnia refringuntur. Operæ pretium eſt uno alteroque illuſtri exemplo iſtud confirmare. Narrat Adamus Olearius in itinerario Perſico ſe, cum excelſum aliquod Caucaſi jugum imminens mari Caſpio adſcendiſſet, proſpexiſſe inde mare iſtud per dioptram, & comperiſſe aliquantulum exſtare ſupra horizontem, Inde concludit maris Caſpii media ſublimiora eſſe atque ſint ejus oræ & in excelſum concreſcere montem. Sed profecto mera eſt refractio quæ iſtam altitudinem efficit. Non è Caucaſo tantum verum è quibuſcumque etiam aliis excelſis montibus, unde in vaſtum mare patet proſpectus, videntur aquæ clivi inſtar verſus horizontem adſurgere. Ipſum hoc faciunt quoque terræ, ſed multo minus quam maria, è quibus denſiores adſcendunt vapores, ac proinde refractioni magis obnoxii. Pharus quoque Alexandrina certiſſimum hujus rei præbet argumentum. Exſtat illa ſupra ſuperficiem maris trecentis cubitis, ſive pedibus quadringentis & quinquaginta, ut infra docebimus. Ignes vero collocati in ejus vertice adparent navigantibus ad centum uſque paſſuum millia, teſtantibus id Græcis, Arabibus, & quotidiana nautarum experientia. Atqui tamen geometriæ ratio hoc non permittit. Nam ſi recta ſit linea quæ à vertice Phari procedens terram tangat in centeſimo demum milliari, jam oporteret Phari altitudinem ſeptem millium ducentorum & ſeptua-

ſeptuaginta octo eſſe pedum. Poſita itaque vera Phari altitudine, fieri non poſſe videtur, ut faces tam vaſto ſpatio adpareant. Quadringenti enim & quinquaginta pedes altitudinis, dabunt lineam viſus pedum $124347\frac{26191}{}$ quæ menſura non tota viginti quinque paſſuum millia conficit. Vides itaque ut à quadruplo majori ſpatio faces Phariæ adpareant, quam ratio geometrica permittere videatur. Quod ſi qui aliter, quam per refractionem fieri poſſe putent, oſtendant & viri ſunto. Ex ſupradictis ſatis apparet quantum errarint inſignes multi hujus ſeculi mathematici, qui tam portentoſam montibus quibuſdam altitudinem adſcribunt, ut Caucaſo ſeptingentorum, Athoni vero quinquaginta millium paſſuum tribuant perpendiculum. Sed quem non talium ineptiarum pudeat? Caucaſus etiam qua altiſſimus eſt, minus triduo adſcenditur. Si itaque montis hujus perpendiculum foret ſeptingentorum millium paſſuum, oporteret ut homo ſingulis diebus enitendo ſurſum tantum percurreret ſpatium, quantum perniciſſimus equus ne in plano quidem triduo aut quatridio poſſit pervolare. Sed & illa quæ Athoni tribuitur altitudo, licet moderatior multo ſit iſta altera, ridicula tamen eſt & abſurda, cum ex adſcenſu adpareat illum ne viceſimam quidem hujus menſuræ partem æquare. Quod ſi cognoviſſent Athonem montem, non in Lemnum tantum inſulam umbram ſuam porrigere, verum videri ex ipſa quoque Aſiæ continente, longe etiamnum excelſiorem proculdubio finxiſſent. Clare enim conſpicitur Athos, cum cœlum eſt ſerenum, ex Helleſponto & Aſiatico litore, multo autem clarius ex Ida monte. Quod ſi fabuloſæ ſint faces iſtæ Agamemnoniæ quas Æſchylus memorat Clytæmneſtræ fuiſſe nuntias Trojæ captæ, à Troja Mycenas uſque; ſaltem certum eſt veras eſſe potuiſſe; cum faces in Ida accenſæ facile poſſint videri ab iis qui in ſummo Athone verſantur, ac quivis nuntius ſimiliter per faces traduces ex uno monte in alium ad remotiſſima etiam loca momento pene poſſit propagari. Hinc apparet quam miſere ſit hallucinatus Solini exercitator, cum fieri poſſe negat, ut Athos Lemnum uſque umbram projiciat; quia intervallum iſtud nimis ſit vaſtum, ac proinde ſenarium iſtum Sophoclis;

Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας βοός

corrigit, ac pro βοὸς ex vitioſa ſcriptura Scholiaſtæ Theocriti, reponit ἁλὸς, cum tamen & cæterorum Grammaticorum auctoritas, & ipſius hiſtoriæ veritas doceant, Athonis umbram uſque ad buculam, quæ in foro Myrinæ

urbis

urbis erat collocata, pertigisse. Sed profecto vir iste in tenebris micat, quandocumque mathematica tractat. Verum quo certius & manifestius & Athonis, & cæterorum montium cognoscatur excelsitas, inquiramus primum quænam altitudo tribuenda sit, unius diei adscensui. Polybius affirmat nullum esse in Græcia montem, qui non uno die possit conscendi. Altissimos vero Græciæ montes nominat Taygetum, Lycæum, Parnassum, Pelion, Ossam & Olympum. Ex his Pelion altissimus continet decem stadiorum perpendiculum, cum Olympus ad octo tantum adsurgat stadia. Mirum tamen hic omitti Cyllenen, quem Geminus triente facit altiorem. Ad decem itaque stadia perpendiculi sursum tendentibus iter unius diei videtur extendisse Polybius. Libens concesserim tam vastum spatium, tam brevi tempore confici posse à monticolis, assuetis perreptare loca ardua, quorum crura sursum tantum ac deorsum moventur, ideoque in plano salire potius quam currere videntur; verum qui in æqualibus nati sunt locis, licet optimi sint cursores, vix tamen alte adeo eniti possint. Pyramides Ægyptias, quæ non toto adsurgunt stadio, vix aliquis duabus horis absque sudore possit conscendere. Qui sexies majorem altitudinem uno superaverit die, non parum præstiterit. Si enim sex stadia sive pedes 3750 in gradus sive scalas redigamus, & duobus pedibus ternos adsignemus gradus, jam fient 5625. Credo tale culmen uno die posse conscendi, verum qui hoc spatium emensus sit, non libenter, ut puto, postera & tertia denuo luce similem suscipiet laborem. In montibus vero, licet clivo æquabili adsurgant, tamen adscensus est difficilior & laboriosior atque in scalis, defluente sæpe vestigio; adeo ut quandoque vix unum palmum in singulis passibus viatores conficiant. Quia tamen diximus, etiam decem stadia semel confici posse uno die à strenuo aliquo ambulatore in montibus nato & educato, demus octo stadia diurno adscensui. Cum vero altissimorum in orbe montium culmina triduo fere adeantur, celsitudo horum, juxta hunc calculum, non superabit stadia viginti quatuor. Quod autem Polybius inquit apud Strabonem, Alpium quarumdam juga vix quinto die adiri, in eo nimium dixit, nisi forsan intellexerit, non alicujus jugi adscensum, sed spatium quod ab exordio alpium usque ad suprema earum juga extenditur. Plinius ad XXXII. P. M. Alpium quarumdam adscensum esse tradit. Sed vero passuum in montibus longe alia est ratio, atque in plano. Ubi clivi sunt molliter editi, ibi in pluribus sæpe passibus vix unum altitudinis pedem emetiuntur. Passus vero cursorum, sive

sive Geometricus quinque est pedum, at vero illorum qui sursum tendunt passus, gradus dicendi sunt potius, quorum non majus est spatium, quam quantum homo stans alteram plantam supra alteram perpendiculariter potest attollere. Quia vero incessus iste sive motus obliquus, mixtus est ex perpendiculari, & ex horizontali plano, ideo determinari non potest quanta sit juxta Plinium Alpium excelsitas, nisi prius cognoverimus angulum obliquitatis, & præterea passuum sive graduum mensuram. Eadem est ratio montium Peruvianorum, quos ad quatridui iter in altum surgere ajunt, & quibuscum comparatas Alpes, humiles esse casas affirmant. Sed profecto nimium magnifice de suis rebus loquuntur Hispani. Cum quatridui adscensum iis tribuunt, unius diei itinere Alpibus sublimiores faciunt. Interim zonæ torridæ montes altiores esse iis, qui in regionibus temperatis, & hos vicissim illis qui in frigidis sunt zonis, superius monuimus. Quidquid sit, persuasissimum habeo nullum in toto terrarum orbe esse montem, qui altior sit viginti quatuor stadiis, aut una leuca horaria in perpendiculo. Ipse ille Picus in Tenariffa, qui montium altissimus creditur, triduo tamen adscenditur. Valeant itaque insana illa juga, quæ ad vicinia lunaris usque circuli, si dis placet, producunt. Ut ad Hæmum unde digressi sumus revertamur, non puto summum ejus jugum ultra octodecim stadia attolli, quamvis Plinius & ex eo Marcianus sex millium passuum altitudinem ei adsignent. Hoc si verum esset jam oporteret Philippum Regem, qui illum triduo conscendit, singulis diebus emensum fuisse in linea perpendiculari duo passuum millia, quod quam absurdum sit ex supradictis satis est manifestum. Verum hæc de suprema montium altitudine, breviter nunc dicta sufficiant, accuratius aliquando de hac scripturi in meteorologicis nostris. Nunc ad alteram quæstionis partem veniamus, & examinemus, quantum sit spatium istud maximum quod in superficie terrestri oculi humani beneficio refractionis possunt percurrere. Picum in Tenariffa conspicuum esse à sexaginta leucis Germanicis sive passuum millibus CCXXXX omnibus constat. A pari quoque intervallo Mons Leonum, *Sierra Liona* nautis dictus, & complures præalti in orbe montes cernuntur. Nos quoque ipsi verum esse comperimus id quod Franciscus Patricius narrat de montibus Corsicæ insulæ adparuisse illos à millibus passuum trecentis juxta computum nautarum. Verum ab hac mensura auferenda est pars quinta, quoniam hodie tam nautæ, quam alii Itali minoribus utuntur milliaribus atque veteres, ita

ut quatuor millia passuum componi debeant cum quinque hodiernis. Supererunt itaque ab hac summa millia ducenta & quadraginta, sive leucæ Germanicæ sexaginta. Nimium ab hac summa aufert Snellius in Eratosthene suo, cum ejus tantum spatii mensuram colligit, quod à proximo insulæ promuntorio usque ad portum Massiliensem extenditur. Non siquidem unum aliquod insulæ promuntorium, sed totum latus occidentale conspicitur, licet non multum extra portum provectis. E montibus vero, quibus totum istud littus præcingitur Hetruriam usque, ubique conspicua est non Corsica tantum, sed etiam Sardinia, nisi istic solum, ubi in directa linea Sardiniæ objecta Corsica visum impedit. Ut vero tam remota videamus duo præcipue captanda sunt tempora; matutinum antequam sol oriatur, & serotinum postquam occidit. Orto enim sole aër iste roscidus simul ac pellucidus tepefactus paullatim in fumum abit, adeo ut mera sit nebula quæ claro sæpe meridie telluri ac præcipuè mari, incumbit, & vix ad mediocriter remota prospectum admittit. Illud vero admiratione dignum, à tam vasto intervallo spectantibus non vertices tantum montium, sed radices quoque ac ipsa pene insulæ littora simul sese visenda offerre. Ut vero simul adparent, ita quoque disparent simul. Hinc patet, quam fallaci nitantur fundamento illi, qui ex adparente ista montium circa horizontem proportione & distantia, vel ipsorum montium altitudinem, vel refractionum momenta inquirere conantur, cum proportio hæc pro densitate & raritate aëris crescat & decrescat, haud aliter atque nummus sive annulus in urnam conjectus attollitur vel deprimitur, prout plus minusve aquæ adfundatur. Jam vero cum nulla sit proportio montium Corsicæ ad Hæmum, nemini puto mirum videbitur, ab Hæmo longius patere prospectum. Nec obstat id quod Strabo objicit, montes vastos intercedere qui visui officiant. Cum enim terrestres refractiones multo semper sint minores maritimis, manifestum est, maria supra ipsos quoque refringi montes. Sed omnia portenta superat, id quod Aristoteles in mirabilibus memorat de monte Delphio in Liburnia, videri ex illo Hellespontum, Pontum Euxinum, ac intrantia illum navigia. Ipsum hoc retulit quoque Theopompus, ut videtur innuere Strabo libro VII. Ex hoc errore alter natus fuisse videtur, nempe Pontum Euxinum esse vicinum Ionio sive Adriatico mari. Sic inter alios credidit auctor anonymus qui περιήγησιν suam Nicomedi Regi inscripsit.

Ἄνυς

Ἄνης διαλάμπουσιν δὲ πρὸς τὸν Ποντικὸν
Ἐστὶν ὑπὲρ αὐτοὺς καίπερ ὄντας πλησίον.

Verum in hoc unico exemplo hactenus hæreo, nec quicquam adfirmare ausim. Interim quam vastæ & mirandæ sæpe sint refractiones, altero quoque operæ pretium est ostendere exemplo. Scribit Martinius Jesuita in Atlante Sinensi, in provincia Chekiang ad urbem Ningpo promuntorium esse è cujus vertice montes adpareant Japonenses. Ipse tamen propter rationem geometricam, fieri hoc posse negat, quantumvis id adfirment Sinæ. Sed profecto nihil certius hac Sinensium adsertione. Intervallum inter hoc Sinæ promuntorium, & montes Japonenses est ferme quingentorum millium passuum, seu potius 120 leucarum Germanicarum. Ostendimus jam montes è plano videri à sexaginta leucis Germanicis, & etiam longius. Sequitur itaque altero tanto majus spatium videri ab iis, qui ab excelso vertice in aliud editum cacumen oculos intendunt. Sed profecto non ab hoc tantum spatio, verum etiam à longe majori, & à centenis & amplius leucis, conspicua essent montium juga, si flammantis forent naturæ, ac lumen à se spargerent. Mons Peruvianus, quem vocant Vulcanum Quitensem, à centum & amplius leucis Hispanicis cernitur cum flammas eructat, adfirmantibus id Hispanis, qui id miraculum viderunt. Efficiunt vero centum leucæ Hispanicæ quadringenta milliaria Italica hodierna, antiqua vero trecenta & viginti. Ad octoginta itaque leucas Germanicas montis hujus flammæ cernuntur. Altitudo vero, juxta leges geometriæ, tres integras leucas Germanicas in directum multum excedet, cum tamen nullus in toto orbe mons sit, qui unam in perpendiculo habeat leucam Germanicam. Quod si solis instar fulgerent montes, à trecentis & quadringentis leucis essent conspicui. Hoc satis ex iis, quæ superius de matutino solis ortu monuimus, potest colligi. Verum tempus jam diu monet, ut relicto Hæmo, aliisque excelsis montibus, ad plana redeamus. Nec tamen extra institutum, nec inutilis, ut spero, futura est hæc digressiuncula, maxime cum videam multos tam præteriti quam præsentis seculi mathematicos, prolixe quæstionem hanc ventilasse. Verum quo successu, documento sint Nonius Lusitanus, Blancanus, Claramontius, alii, quorum nonnulli aliquot centenum pass. mill. perpendiculum Caucaso tribuerunt. Ultimus qui montium mensuram examinavit, est Joannes BaptistaRicciolus, in magna sua Syntaxi Astronomica. Quamvis is diligentius quam cæteri materiam hanc pertractarit, refractionisque etiam rationem

 habue-

habuerit, Caucaſo tamen tribuit quinquaginta & unum paſſ. millia, Atho vero monti millia viginti & octo. Atqui Athos ſummus uno die adſcenditur, Caucaſi vero ſupremi vertices minus triduo adiri poſſunt, ac niſi nivium copia ac adſcenſus aſperitas obſtarent, etiam biduo. Inde colligo, nec hunc duobus paſſuum millibus, nec Athonem decem vel undecim ſtadiis eſſe excelſiorem.

ỳ. 26. *Apud judicaturos magno certamine affectant*] Alii libri *judices*. Porro illud quod ſequitur, *moribus datur*, rectum eſt & probum. Judices decus iſtud, ut mulieres una cum viris ſuis ſepeliantur, tribuunt non formæ vel gratiæ, verum moribus, nempe prout quæque erga maritum ſeſe geſſerit & morata fuerit.

ỳ. 30. *Paratique, ut dictitant, cum fato jacentis*] Id eſt cum genio vel umbra Thracis iſtius mortui, uti Euthymus apud Pauſaniam in Eliacis poſterioribus. Apud Herodotum hæc non habentur, unde adparet reliqua iſta ex alio hauſiſſe Melam.

ỳ. 32. *Manentque dominas proci*] Frigida eſt conjectura Pintiani, *monent mærendo minus profici*. Alii tamen ſibi attribuere emendatiunculam hanc tanquam bellam conati ſunt. Sed ſane non illi in Pintianum fuere injurii. Uti paulo ſupra copula iſta finalis redundat, ubi legitur *paratique* pro *parati*, ſic & hic eadem eſt abjicienda, & legendum; *manent dominas proci*. Sic quoque nonnulli codices. Threſſæ iſtæ multo erant feliciores Indicis. Has ſiquidem, ſi non una cum maritis ſuis cremarentur, perpetua manebat viduitas, ut Diodorus & alii teſtantur. Sed vero Threſſis inter tot procos connubia deeſſe non poterant.

Ibid. *Nupturæ virgines non à parentibus viris traduntur*] In optimo codice legitur *nuptui traduntur*. Sane alterutrum irrepſit, vel quod magis exiſtimo, utrumque. Proculdubio ita ſcripſerat Mela, uti edendum curavimus.

ỳ. 37. *Similis ebrietati hilaritas ex nidore contingit*] Repoſuimus, *ſimul ebrietati hilaritas* &c. Secuti & in hoc optimum codicem. Cæterum quod hic de ſeminibus ebrietatem inducentibus prodit, id ipſum quoque habet Herodotus lib. 1. Verum is non Thracibus hunc potum adtribuit, ſed Scythis illis qui ad Araxem habitabant. Nugator qui ſub Plutarchi nomine libellum de fluminibus compoſuit, eandem rem narrat, ac addit herbam iſtam ſimilem eſſe origano. Verum cum neque ille, neque hic noſter herbam nominarit, difficile fuerit divinare, quænam fuerit.

Multis

Multis quidem herbis & plantis vis inebriandi inest, uti hederæ, arbuto, cyclamino, aliisque; verum neque illæ similes origano, nec tam efficaces, ut puto, ut vel solo nidore mentem turbare possint. Præter Nicotianam, nullam aliam tali facultate præditam novi.

℣. 38. *Istro proxima est Istropolis*] Plures Istron appellant, & sic quoque veteres nummi apud Goltzium & alibi, in quibus manifeste scriptum ΙΣΤΡΙΗΩΝ Ionice pro ΙΣΤΡΙΕΩΝ. Ab adversa parte duo capita adparent sibi invicem juncta, altero tamen inverso. Quærunt multi quid sibi velint adversa ista capita. Ego Istri fluminis imaginem esse puto. Nam cum alia flumina in idem exeant mare, solus fere Danubius vel Ister in diversa maria diversis & contrariis exire capitibus credebatur, nempe in Pontum Euxinum, & in mare Adriaticum. Ostia vero fluminum, passim capita appellari à Latinis & Græcis, licet minus proprie, cum potius fontes ita appellari debeant, notissimum est.

℣. 39. *Deinde à Milesiis deducta Calatis*] Alii Calatin Heracleotarum faciunt coloniam. Ovidius in Tristibus, cum illos ab Alcathoi mœnibus ortos dicit, Megarensium facit coloniam. Sed non dubito, ex hoc loco, quin etiam aliquando Milesiorum fuerit. Urbes istæ Ponticæ sæpe mutarunt colonos suos & modo ab his, modo ab illis captæ & deductæ fuerunt. Quum Milesii illam tenerent, aliud videtur habuisse nomen. Plinius; *Namque Thracia altero latere à Pontico litore incipiens, ubi Ister amnis immergitur, tres pulcherrimas in ea parte urbes habet, Istropolin Milesiorum, Tomos, Ca'atinque, quæ antea Cerastis vocabatur.* Ita constituendus totus ille locus, qui vulgo inquinatissimus est. *Acervetis* vocabulum nihili est. Libri veteres scribunt *ceruetis*, quod corruptum ex Κεραίτις. Sic nempe vocabatur Calatis cum ea Milesii potirentur. Causa nominis exinde ut arbitror, quoniam Mileti locus erat Sacer Κεραυστὴς vel Κεραστὴς dictus, à fixis illic ab Apolline arietum cornibus, ut Etymologici magni auctor, & alii testantur. Ab hoc autem loco coloniæ suæ nomen primum indidere Milesii. Calatidis nomen recentius & ab Heracleotis ortum, postquam illi eo misere colonos regnante apud Macedones Amynta, ut testatur anonymus de Ponto Euxino, quem pueri olim in lucem dedimus. Orus Grammaticus apud Etymologici magni autorem ab adsita palude sic dictam tradit. Si Stephani Byzantii epitomatori credendum, nomen accepit à calatho illic reperto; ἐν ᾗ καλαθὶς εὑρέθη ἰσχῦα τοῖς θεσμοφοριακοῖς. Sic fere libri veteres. Græci enim in cerealibus festis primi-

tias frugum, quas deæ offerebant, in fasciculum colligatas, reponebant in calathis, de quo more fusius ad Callimachum agemus. In nummo Calatianorum, qui apud Goltzium exstat tales comparent primitiæ, spicarum nempe fasciculus, cum hac inscriptione, ΚΑΛΑΤΙΑΣ. Inepte vero Nonius in commentario ad Goltzium, nummos istos Calatianos tribuit Galatis Asiaticis.

Ibid. *Tritonice*] Monstrosum vocabulum. Lege *tum Tomoe.* Sic optimi codices. Non potuit tam notam prætermittere urbem, quæ semper cum Istropoli, & Callati conjungitur. Tria hæc oppida pulcherrima vocat Plinius, ut jam ostendimus. Verum hic animadvertendum Melam pervertisse ordinem Geographiæ, cum prius Tomos, tum Calatim nominare debuisset. Hæc enim remotior ab Istro, atque Tomi. Eundem errorem incurrit Ammianus Marcellinus lib. XXVII. *Juxtaque Scythia, in qua celebria sunt aliis oppida, Dionysopolis, & Tomi, & Calatis in Europa omnium ultima.* Hæc est lectio antiqua, quam perperam mutarunt. *Celebria aliis*, pro, *magis celebria aliis*, tralatitium est. Manifeste hic Calatin Istro facit propiorem, atque Tomos, in quo æque atque Mela erravit. Quod autem Calatin ultimam Europæ urbem vocavit, id eo factum est, quia aliqui Danubium terminum fecerunt Europæ, confundentes illum cum Tanai, ut Seneca in naturalibus quæstionibus, & iterum initio Troadum. Istros vero urbs, sive Istropolis, cum ista Ammianus scriberet, eversa penitus erat à Scythis. Calatis itaque & Tomi, ultimæ erant in Europa urbes.

Ibid. *Portus Caria*] Portus ipse Καρῶν λιμὴν vocabatur, sed vero regio circumsita Caria. Testantur hoc Arrianus, & Anonymus de Ponto Euxino; quamvis apud posteriorem perperam legitur κατακλύζεται pro Καρία καλεῖται. Notum enim Pontum Euxinum, non esse obnoxium reciprocationi alicui sensibili. Scio quidem aquas & hic quoque multum intumescere, adeoque attolli, ut totum hunc tractum ad quatuor usque milliaria operuerit quandoque, urbes vero Odessum & Dionysopolin totas pene absorpserit, prodentibus illud Cedreno aliisque; verum particularia ista diluvia locum hic habere non possunt, cum toto sæpe seculo vix semel contingant. Sed vero quod Arriani lectionem maxime confirmat, Cariamque regionem hic fuisse evincat, id est, quod præter hunc Portum Carum, situm hic fuit & aliud oppidulum, Κάραμος dictum; cujus meminit Pausanias Eliacis posterioribus. Ὁ πολίτης δ' ἦν οὗτος ἐκ Καράμου

τῆς

τὰς ἐν τῇ Θρακίᾳ Κεράμῳ. Perperam viri docti id accipiunt de Ceramo in Caria Asiatica, tanquam si & illic aliqua fuisset Thracia. Recte vero Suidas in voce Ἱππίδαμος, locum illum Pausaniæ respiciens, Θρᾳκίων Κεράμων interpretatur, τὴν ἐν Θρᾴκῃ Κεράμων.

ỳ. 40. *Tiriftris promontorium*]. Libri fere omnes *Prifis*. Vera lectio est *Tirifis*, non *Tiriftris*. Sic quoque legunt vetusti codices Ptolemæi Τιρίζις, uti istic docuimus.

v. 42. *Fuit hic Bizone*] Distinctione tantum laborabat locus. Mox nihil mutandum, cum Crunon à Dionysopoli distinguit. Portus enim Dionysopolitarum Κρουνοὶ proprie vocabatur, aberatque aliquantum ab urbe.

ỳ. 9. *Perinthus, Bathynis*] Bathynis hic urbs est, cum aliis sit flumen. Pintianus ut loco huic medicinam adferret, verba transposuit: quod ego corrigendi genus omnium minime semper probavi. Veteres plerique libri legunt *Bithynis*, quod probum esse existimo. Bithynis is est, quem Appianus in Mithridaticis vocat Bithyam, aitque Bebryces fluminis hujus accolas, Bithynos semet appellasse ab hoc fluvio postquam trajecissent in Asiam. Bithynis porro & urbs, & flumen dicitur; quemadmodum etiam illud quod sequitur flumen, Athyras. Nam & huic cognomine adjacet oppidum. Erginum vero Plinius aliquanto facit viciniorem Hellesponto, alii ad Pontum Euxinum collocant. Qui error unde natus sit, alibi ostendimus.

ỳ. 53. *Et in radice magnæ peninsulæ sedens Lysimachia*] Frustra est Pintianus qui cervicem hic pro radice reponit, quasi non & hoc rectum sit. Isthmo enim, tamquam radici, terræ continenti adhærent peninsulæ. Græci similiter de iis loquentes, sæpe utuntur vocabulo ἐρριζῶσθαι. Quin & ipse Mela superius sic locutus est de Achillis insula; *tenui radice terræ adnectitur*. Sed & quid sibi voluerit nescio, cum statim postea, *frontem ejus Mastusiam*, mutat in *promontorium*. Frontes passim vocat Mela partes illas continentis quæ maxime in mare excurrunt & prominent. Græci μέτωπον dicunt. Porro cum hic auctor noster Chersonesum istam Thraciæ nusquam latam esse dicit, in eo non errat. Mendosissimi enim hoc loco sunt numeri Ptolemaici, cum juxta illos multo latior sit hæc peninsula quam longior. Neque tantum in forma & situ litorum, verum etiam in distantia urbium promuntoriorumque peccatum est gravissime. Pactya & Cardia urbes sitæ in Isthmo, longe extra illum adparent,

rent, & cum non nisi quadraginta stadiis, vel potius triginta septem, à se invicem distent, longe pluribus passuum millibus juxta illius calculum distare invenientur, ut jam alibi fusius ostendimus.

ỷ. 9. *Divisas spatio pelagoque terras*] De hac sermonis redundantia jam superius egimus, quæ non opus est hic repetere. Tantum hoc monebimus, sic quoque locutum esse Tacitum, in vita Agricolæ, cum de Britannia ait; *Spatio ac cœlo in orientem Germaniæ, in occidentem Hispaniæ obtenditur.* Male hæc Lipsius corrigit. Sed neque in sequentibus quidquam mutandum. *Non navigata maria transgressus est*, simile est, atque illud Lucani; *duri populus non cultor Amani.* Passim tales occurrunt locutiones.

ỷ. 62. *Sunt Protesilai ossa consecrata delubro*] Mirum quod Protesilai sepulcrum & templum tam longe sejungat ab Eleunte, quo tamen in oppido omnes alii illud collocarunt. Calaber lib. VII.

——— Τένεδος δ' ἀπελίπετ' ὀπίσσω
Φαίνετο δ' εὖτ' Ἐλεοῦντος ἕδος θ' ἵνα Πρωτεσιλάου
Σῆμα πέλει πτελέῃσι κατάσκιον αἰπεινῇσιν.

Vulgo Πτελεοῦντος, quod tamen forsan verum est, ut & sic dictum fuerit oppidum ab ulmis istis quas hic memorat. Verum sequentia procul dubio ita sunt refingenda;

Αἳ δ' ὁπότ' ἀθρήσωσιν ἀνερχόμεναι δαπέδοιο
Ἴλιον, αὐτίκα τῇσι θόως ἀπαναίνεται ἄκρα.

Arbores istæ non deficiebant viso sole, sed viso Ilio. Ἀπαναίνεται rectum est, sic quoque Philippus in epigrammate de iisdem ulmis.

Ἴλιον ἢν ἐσίδῃ γὰρ ἀπ' ἀκρεμόνων κορυφαίων,
Καρφοῦται πετάλων κόσμον ἀναινόμενα.

Plinius hoc miraculum prodit his verbis; *Sunt hodie ex adverso Iliensium urbis juxta Hellespontum in Protesilai sepulchro arbores, quæ omnibus ex eo ævis cum in tantum accrevere ut Ilium adspiciant, inarescunt, rursusque adolescunt.* Recte sic Salmasius, & sic diserte codex noster. Quod autem Plinii verba ita interpretatur, tamquam si arbores illæ centesimo quoque anno arescerent funditus, in eo errat. *Omnibus ævis*, manifeste hic dicitur pro omni tempore, & pro toto illo spatio quod à Protesilao usque ad suum seculum effluxit. Neque totæ interibant arbores, sed saltem folia. Antiphilus Byzantius lib. III. Antholog.

Δει-

Δένδρεα δυσμήνιτα καὶ ἤν ποτε τεῖχος ἴδωσι
Τρώϊον, αὐαλέαν φυλλοχοεῦντι κόμην.

Neque folia tantum, sed & rami superiores arescebant, iisque mature & cito alii succrescebant, inferiore interim arborum parte integra & illæsa. Clarissime de his ulmis Philostratus in Heroicis de Protesilao agens; τοὺς πρὸς τὸ Ἴλιον τετραμμένους τῶν ὄζων, ἀνθεῖν μὲν πρωῒ, φυλλορρεῖν δὲ αὐτίκα, καὶ προαπόλλυσθαι τῆς ὥρας. Male hoc loco interpres τὸ πρωῒ vertit *mane*.

Ibid. *Portus Cælos*] Κοῖλος λιμὴν, sic quoque Plinius. Alii πληθυντικῶς dicunt τὰ Κοῖλα, uti quoque est in libris manu exaratis Ptolemæi, non Κύλλα. Pro Macido, Madytum reposuimus, ex omnibus.

ỳ. 64. *Cynossema tumulus Hecubæ*] Atqui Suidas & Cedrenus Hecubæ sepulcrum Maroneæ collocant, illamque Κυνόσημα vocari ajunt. Sic & Ovidius sensisse videtur, cum in Sithonibus istud describit. Hinc sine dubio natus error Stephani, qui Maroneam ponit in Chersoneso Thracia. Atqui ut ut verum sit Maroneam à quibusdam Cynossema dictam, non inde sequitur Hellespontiacum istud Cynossema appellatum unquam fuisse Maroneam. Porro verisimile est sepulcrum istud non esse Hecubæ, sed potius canis alicujus illustris, ut inquit Pollux. Passim exstant loca ita dicta, & à canum famosis sepulcris ita denominata, uti apud Calydonios à cane Atalantæ, & apud Salaminios à Xanthippi cane, utrumque similiter dictum Κυνόσημα. Duorum triumve clarorum canum epitaphia adfert ibidem Pollux. Adscribam & ipse unum quod mihi communicavit juvenis doctissimus Lucas Langermannus. Ita vero in marmore concipitur;

ΤΗΗΤΡΙΒΟΝ ΠΑΓΑΓΕΙΣ
ΑΛΙΙΤΩΣ ΤΟΔΕΣΗΝΑΝΟΗΣΗΣ
ΜΗΔΕΟ ΜΑΙΓΕΛΑΣΗΣΕΙ
ΑΥΝΟΣΕΣΤΙΤΑΟΟΣ
ΕΥΛΑΝΣΟΗΝΧΕΙΡΣΣΑΕ
ΚΟΝΙΝΣΥΝΖΟΗΤΑΝΑΚΤΟΣ
ΟΣΜΟΥΚΑΚΙΗΛΗΤΟΝΑΣ
ΕΧΑΡΑΖΕΝΟΓΟΝ

Oscam esse putabat hanc inscriptionem eruditus quidam Danus, cui eam acceptam referebat Langermannus, cum Florentiæ versaretur. Sed profecto sunt puri Græci versus; itaque sic illos digessi.

R Τὴν

Τὴν τρίβον εἰ παράγῃς ἀλύπως τόδε σῆμα νοήσῃς
Μὴ δέομαι γελάσῃς εἰ κυνός ἐστι τάφος.
Ἐκλαύθην. χεῖρες γὰρ κόνιν συνέθηκαν ἀνακτος
Ὅς μου καὶ στήλῃ τὸν δ' ἐχάραξε λόγον.

ỷ. 66. *Eleus*] Hinc adparet Protesilai fanum & sepulcrum non in ipsa Eleunte fuisse, uti alii videntur innuere, sed vero non paucis millibus inde remotum; cum & Κοῖλον λιμένα, & Κυνόσσημα, & Madyton intermedias faciat. Sed Cœla & Cynossema ditionis Eleuntiorum fuisse puto. Madytos aliquanto magis mediterranea erat. Itaque totus ille tractus, qui à Sesto usque ad Mastusium promuntorium extenditur, Eleuntiorum fuit. Verum id esse adparet, cum ex iis quæ diximus, tum quoque è Tzetze in Lycophronem, qui Μασουσίαν è doctiorum sententia interpretatur ἀκρωτήριον Ἐλεοῦντος. Ipse enim aliam, sed ineptam, hujus vocabuli adfert rationem. Idem quoque colligi facile potest ex Hygini Poëtico Astronomico, ubi de Hydra agit; quo loco manifeste Eleuntiorum in ditione & promuntorium Mastusium, & portum Cratera, collocat. Iste autem Crater, non potest alius esse à Cœlis. Mastusium autem mare, quod Mastusiam alluit. Sed male apud ipsum *Phlagusa* legitur. In veteribus libris scriptum erat *Flacusa*, pro *Elaeusa*. Ἐλαιοῦντα & Ἐλαιοῦσαν etiam alii veterum oppidum istud adpellarunt. Perperam tamen, cum Ἐλεοῦς verum fuerit nomen.

ỷ. 71. *Jugo facie vallis includitur*] Mirifice hic locus vexatus est à multis. Nos veterem lectionem reduximus. Sic superiori quoque capite locutus est, de Achillis insula; *facie positi ensis allecta est*. Sed & infra de sinu Codano; *facie amnium spargitur*. Jugum vero vocat littus istud excelsum, quo Melas sinus utrimque præcingitur. Etiam alibi sic porrecta litora aliisque opposita, sub jugi nomine describit; de Cypro quidem insula, quod *recto jugo inter Ciliciam Syriasque porrigitur*. Junonis vero promuntorium inquit, *obliquo jugo excurrere*, adversum Ampelusiæ. Atque hæc quidem est vera hujus loci interpretatio. Pintiani vero conjectura; *jugo Pallenes includitur*, ne excusari quidem potest. Nempe & ipse & multi alii eruditi, ita male mentem Dionysii Halicarnassensis perceperunt, ut quæ hic de Pallene Macedonica dixit, illi de hac Thraciæ Chersoneso sint interpretati. Licet vero ipsi hoc nomine reprehendendi sint, non tamen ab omni culpa immunis est Halicarnassensis, quod errori huic tam opportunam causam præstiterit. Quamvis enim è

toto

toto loco manifeste adpareat, illum de Pallene Macedonica agere, ita tamen de ea loquitur, ut nemo non primo adspectu illum de hac Thracum Chersoneso sermonem facere existimet. Ait enim de Ænea; Ἐπειδὰν παρεσκευάσθη τὸ ναυτικὸν αὐτῷ, διαπλεῖ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπὶ τῆς ἔγγιστα κειμένης χερρονήσου τὸν πλοῦν ποιούμενος, ἣ πρόκειται μὲν τῆς Εὐρώπης, καλεῖται δὲ Παλλήνη. Navigantibus enim in Hellesponto, ecquid ulla Chersonesus erat propior, quam hæc Thraciæ? Quorsum ergo Pallenen proximam facit, quæ aliquot dierum navigatione hinc aberat? Fatendum est igitur, vel errasse Dionysium & confudisse utramque hanc Chersonesum, vel impegisse in artem suam, & non satis distincte esse locutum. Ratio quamobrem multi has Chersonesos confuderint, ea est, quod utraque dicatur Thraciæ. Itaque Stephanus & alii Παλλήνην vocant πόλιν Θρᾴκης. Nempe quia Thraces aliquando eam tenuere. Sciendum enim, uti olim Græcia dicebatur, ubicumque essent Græci; ita quoque Thraciæ nomine venisse omnia ea, quæ aliquando Thraces inhabitavere. Hinc fit ut non tantum pleraque Macedoniæ loca, sed & Thessaliæ & Atticæ, quæcumque Eumolpus Thrax tenuit, Thracia sæpe nominentur. Atque hæc quidem hactenus, unde innumera veterum loca, Poëtarum præsertim, illustrari possunt. Cæterum & hoc quoque monendum, in verbis Dionysii, aliud quoque esse mendum, scribendumque, τῆς Εὐρωπίης, non Εὐρώπης quod ineptum hoc loco. Europia est regio Macedoniæ, sic dicta ab Europo urbe. Huic regioni objacet Pallene.

ỳ. 74. *Eximia est Ænos*] In quibusdam libris deest vox prior. Forsan scriptum fuit *Exin est Ænos*. Paulo post vide num sincerior sit lectio quorumdam codicum ita legentium; *ubi Xerxem copias suas quia numerare non poterat, mensum ferunt*. Porro locum hunc aliter distinguit Salmasius. Sed vulgata distinctio, quam reddidimus, longe est melior, eamque confirmat Plinius.

ỳ. 76. *Deinde promuntorium Serrium*] Omnes libri legunt *Seriphion*, unde vulgatam lectionem excuderunt. Sed arbitror Melam scripsisse *Zerynthium*. Promuntorium hoc dictum ab antro Zerynthio sito in eodem monte. Mons ille consitus est nemoribus istis, quæ Orpheus illuc cantu suo transtulit. Ὀρφέως δρύες illic memorantur, sub quibus antrum Zerynthium visebatur, teste Nicandri Scholiaste. Sed & urbem Zerynthum illic memorat Stephanus, & templum Apollinis Livius & alii. Huic vero monti vicinissimam fuisse Zonam testantur omnes. Non

 potest

poteſt itaque veritas hujus lectionis in dubium vocari. Solinus *Sperchium* vocavit hoc promuntorium, vocabulo corrupto ex *Seriphion* Melæ, unde adparet quam vetuſtum ſit iſtud mendum. Nempe ignotum erat librariis promuntorium Zerynthium, & forſan aliquid legerant, vel apud Tacitum, vel alios, de ſaxo Seriphio, ideoque illud tanquam notius ſubſtituerunt. Idem vero eſt & Serrium, & Zerynthium promuntorium.

ỷ. 78. *Tum Schœnos fluvius*] Codices manu exarati, habent *Stenos*; alii vero, *Stonos*. Videtur ita olim ſcriptum fuiſſe; *Tum Viſtonos fluvius*, pro *Biſtonos*. Nempe in Biſtonibus populis erant, Βίϛων flumen, & Βιϛωνὶς lacus, per quem tranſit fluvius ille. Valde tamen mihi fit veriſimile pro *Stenos* reponendum eſſe *Neſtos*. Ita enim videtur fuiſſe dictus fluviolus, qui è Biſtonide palude mare influebat prope Maroneam, alius nempe ab eo flumine quod ſtatim ſequitur. Sane autor ille anonymus, qui περιήγησιν ſuam Nicomedi inſcripſit, videtur quoque hic alium Neſtum collocaſſe, quem propinquum facit Biſtonidi paludi, cum tamen alii Neſtum multo faciant occidentaliorem. Alterum vero Neſtum qui mox ſequitur nonnulli Neſum vel Neſſum appellarunt, credo ut ab hoc diſtinguerent. Verum de hoc alibi egimus.

Ibid. *Et ripis ejus adjacens Maronea*] Illuſtrior eſt hæc urbs quam ut de ea quidquam dicamus. Illud interim admonere operæ pretium eſt, mirari me, quod cum illam conditam eſſe ſcribant à Marone Bacchi vel Oſiridis comite, tamen prius aliud nomen habuiſſe putent. Et quidem Homeri ætate Iſmaron fuiſſe appellatam. Aliquando etiam Orthagoriam, & Κυνόσημα. De poſtremo jam ſuperius diximus. Prius vero quis non videt eſſe abſurdum, cum Maro tot ſeculis Homero ſit antiquior. Una illum cum Oſiride in Thraciam veniſſe, urbemque iſtam condidiſſe ſcribit Diodorus. Sed & Ennius apud Varronem lib. IV. de L. L.

O terra Threca ubi Liberi fanum inclutum
Maro locavi.

Ita conſtituendus eſt locus iſte, vulgo corruptiſſimus. Librorum enim veterum, teſte Turnebo, hæc eſt lectio; *O terra treta ubi liberi fanum in civium muro locavi.* Quæ Scaliger ad hunc locum annotavit, nihil habent veriſimile. Terra Threca, pro Threſſa ſive Thracia, ut ſæpiſſime. Alterum hujus oppidi nomen quod attinet, cujus apud Plinium fit mentio, nempe Orthagoriæ, & ejus quoque reddamus rationem. Sic itaque exiſtimo,

mo, dictam esse ab Orthagora aliquo. Orthagoræ vero meminit Strabo, meminit Ælianus & Philostratus Lemnius, qui Indicam ejus historiam laudant. Unde adparet valde erraſſe Salmaſium cum in Solinianis ſcribit, nullum unquam ſcriptorem exſtitiſſe, qui dictus ſit Orthagoras. Verum non ab hoc Orthagora nomen Orthagoriæ eſt arceſſendum, ſed vero à numine ſalaciſſimo, ut exiſtimo. Nullus dubito quin Bacchus, ipſe aliquando dictus ſit Orthagoras. Antequam enim ille hortorum cuſtos Lampſaci naſceretur, notum eſt Bacchum comiteſque ejus curam locorum muliebrium habuiſſe. Hinc fit ut non tantum ἰθύφαλλον ipſum vocarint, verum etiam idem ſignificantibus, vocabulis, ὄρθον, ὀρθανὴν, & ὀρθάγοραν. Sane apud Ariſtophanem ἐκκλησιαζούσαις, cum juvencula hortatur anum prurientem, ut vocet Orthagoram, id non niſi de hoc dæmone peculiato videtur intelligendum, uti ad illum locum fuſius oſtendemus. Nunc hæc obiter, ut & hujus nominis rationem redderemus.

ꝟ. 81. *Turris quam Diomedis vocant*] Hunc locum deſcripſit Solinus, cujus verba pro ut habentur in optimo noſtro codice adſcribam. *Dein ſtagnum Biſtonium; nec longe regio in qua Tirida oppidum fuit, equorum Diomedis ſtabulum, ſed ceſſit ævo, ſolumque turris veſtigium adhuc durat.* Deeſt hic recte τὸ *Maronea*, quod poſtea additum, cum nec Mela, unde deſumſit, nomen regionis addiderit. Hoc ideo credo factum, quod tam diverſa prodant auctores de appellatione hujus regionis, cum alii Ciconas, alii Biſtones, alii vero Odruſas hic collocent. Recte vero Tirim vocat id oppidum, nam & ſic habent omnes veteres libri Plinii, & Martiani Capellæ. Salmaſius tamen ubique reponit *Tinda*. Nempe ex illo Stephani loco; ἔςι καὶ Τίνδη Θρᾴκης Χαλκιδικὴ πόλις. Hoc ita interpretatur tamquam ſi diceret Stephanus Tindam eſſe Chalcidenſium coloniam. Sed inſigniter errat. Chalcidice enim hic eſt Macedoniæ regio, quæ Thraciæ tribuebatur, antequam eam invaderet Philippus. Multo vero erat major Chalcidice, quam illam fecit Ptolemæus, nam & totam Pallenes Cherſoneſum comprehendebat. Itaque triginta duas urbes in hac fuiſſe memorant. Ex minus notis erat Mikorus, cujus idem meminit Stephanus; Μίλκωρος χαλκιδικὴ πόλις ἐν Θρᾴκῃ. Sed vero præcipua, unde etiam toti regioni nomen, fuit ipſa Chalcis, proxima Olyntho, ut patet ex Ariſtotelis mirabilibus. Male enim Stephanus eam collocat in monte Atho, auctoritate Eudoxi, cujus locum male intellexit. Nullum itaque dubium eſt quin Tirida verum ſit nomen loci, ubi Diomedes equas

suas pavit, cum Tirida quam longissime hinc abfuerit, nec quidquam cum Diomede vel ejus equabus habuerit commune. Attamen hoc vocabulum etiam alibi infercire conatus est Salmasius. Nam quo loco apud Silium Italicum legitur, lib. XVI. de Campaso equo;

Campasus antiquo fidebat Atlante magistro
Ipsum Ætola vago Diomedi condita Tyde
Miserat.

Ipse ait nullum esse oppidum Tyde dictum, itaque legendum esse;

Ipsumque Ætolo Diomedi condita Tinda.
Miserat.

Sed profecto non potuisset magis in Geographiam impingere. Cui enim ignota esse possit Tude vel Tyde in Hispania ad Minium sita, cum ejus oppidi tot meminerint auctores, ut supervacuum sit eos enumerare. Sed & ipse Silius lib. III.

Et quos nunc Grovios violato nomine Grajûm
Oeneæ misere domus, Ætolaque Tyde.

Ita infra legendum esse docebimus. Hæc nunc breviter dixisse sufficiat, ut palam fieret Silium non confudisse utrumque Diomed m, nec Tindam Macedoniæ urbem quidquam commune habuisse cum Tyde Hispanica, vel cum Tirida Thraciæ. Attamen quod magis mirere in tanto viro, est quod aliquanto post etiam annum addat, quo à Chalcidensibus deducta sit Tinda.

ỿ. 82. *Urbs quam soror ejus suo nomine appellavit Abdera*] De hac Diomedis sorore satis jam alii. De tempore vero quo colonia facta est Clazomeniorum & Teiorum, illud operæ pretium est monere, Eusebium, & ex illo Solinum, recte ejus κτίσιν conjecisse in annum secundum Olympiadis trigesimæ primæ. Nempe tum Clazomenii rebus florentibus primos huc misere colonos. Secunda vero huc missa fuit colonia à Teiis centum & duodecim annis post Clazomeniorum κτίσιν. Tum quippe Persæ ingressi sunt primum Ioniam. Salmasius putat Abderam à Teiis conditam esse eodem tempore quo Massilia à Phocæensibus, nempe Olympiade quadragesima quinta, juxta Eusebium. Sed manifeste hic confundit primam & secundam Massiliæ κτίσιν. Vide quam incogitanter illum incurrat errorem, quem tam sedulo effugere conatur, cum ne quidem illo tempore ulli in hoc tractu fuerint Persæ, quos vel Phocæenses, vel Teii fugere potuerint. Harpagus enim ingressus est Ioniam Olympiadis quinqua-

quagesimæ nonæ anno secundo. Porro quod proverbium istud adtinet;

Ἄβδηρα καλὴ Τηΐων ἀποικία.

Id inde ortum esse existimo. Teii cognita ubertate & amœnitate soli Abderitici, hanc suam coloniam pulcram appellarunt, ideoque omnes illuc migrarunt. Sed vero postea cognoverunt eam soli aërisque in hoc tractu esse naturam, ut non tantum equi & jumenta in vicinis pascuis degentes, aut bibentes ex Cossinito flumine in rabiem agerentur, verum etiam ipsos homines sæpe corripi insania, plurimosque ibi nasci deliros. Hinc ironice dictum, Abdera pulcra Teiorum colonia. Errant enim qui putant Abderam in loco arido asperoque sitam fuisse. Ager ipsorum totus aut pascuus aut cerealis. Hinc Triballi apud Diodorum Siculum fame compulsi Abderiticos agros, tamquam omnium fertilissimos, invadunt. Sed & ipsorum nummi, qui exstant apud Goltzium & alios, hoc testantur. Nam eorum nonnulli Cererem ostendunt, alii vero in Jovis frumentarii honorem sunt cusi. Ita enim interpretor inscriptionem illam ΕΠΙ ΔΙΟΣ ΛΑΙΟΥ. A λήϊον sive λάϊον nomen habet Ζεὺς λάϊος, idemque est plane, atque ἐπικάρπιος Ζεύς.

ỷ. 83. *Quod Democritum Physicum tulit, quam quod ita condita est*] Non Democritum tantum urbs hæc dedit, verum & Protagoram & Anaxarchum Philosophos, præterea Hecatæum historicum, & Nicænetum, plurimosque alios insignes viros, ut merito dixerit Stephanus; Πλεῖστοι Ἀβδηρῖται ὑπὸ τῶν πινακογράφων ἀναγράφονται, cum in omnibus illustrium virorum catalogis crebri passim essent Abderitæ. Nescio itaque quare Juvenalis hanc vervecum vocet patriam. Nam quod multi apud Abderitas insani nascerentur aut fierent, quis hoc stupori tribuat; cum insania non hebetes & stupidos, qui nihil habent quod perdant, sed maxima plerumque invadat ingenia? Quamvis autem Hippocrates lib. III. de morbis vulgaribus complurium Abderitarum meminerit, quorum febres conjunctæ fuerint cum delirio, non tamen ex tam inamœno morbo natum esse puto proverbium illud de malo Abderitico; sed potius ex affectu jucundissimo, qui ipsorum febribus succedere solebat, ut testatur Lucianus, scripto de conscribenda historia. Omnes namque Musicæ & Poëticæ studebant, carmina Poëtarum recitantes sibi invicem, & passim in plateis histrioniam agentes. Tam elegans insania non cadit in crassos & pituitosos, ne dum in vervecea capita, quæ, si verum est paradoxum Stoicum, semper delirant. Porro verba illa; *quam quod*

ita

ita condita est, melius abessent. Sed jam aliquoties monuimus Melam in tanta brevitate quandoque esse nimium, & idem sæpe bis dicere.

℣. 86. *Inter Strymona & Athon Turris Calamæa*] Ita omnes libri veteres. Sed recte Hermolaus *Calarnæa*. Stephanus Κάλαρνα πόλις Μακεδονίας ὡς Λούκιος ὁ Ταῤῥαῖος. τὸ ἐθνικὸν Καλαρναῖος. Lectio Pintiani nullam veri speciem habet. Vetustiores Græci, quos plerumque sequitur Mela, & ipsi quoque omittunt Stagiram tamquam ignobilem locum.

Ibid. *Et portus Caprullon*] Monstrosa lectio. Libri meliores habent, *& portus Caprolimen*. Quis non videt veram esse lectionem; *Et* Κάπρου λιμήν?

℣. 87. *Urbs Acanthos & Echymnia*] Sic fere omnes veteres libri, in quibusdam *Echymna*. Quod alii in *Oesyma*, alii aliter mutarunt, sed omnes inepte. Vera est lectio quam dedimus. Meminit hujus oppidi Heraclides in Politiis, qui dicit ejus incolas adeo à muribus infestatos fuisse, ut relicto loco Cleonas vicinum oppidum exstruxerint & inhabitarint. Verum neque apud illum recte id vocabulum scribitur, Ἐλύμνιον enim vulgo legitur, pro Ἐχύμνιον. De diversa autem hac terminatione jam alibi diximus.

℣. 90. *Athos mons est adeo elatus*] Veteres nonnulli libri ita legunt; *Athos adeo mons altus*. De altitudine Athus montis superius egimus, ubi ostendimus ineptire illos, qui tam immensam huic altitudinem attribuunt.

℣. 92. *Quia de aris, quas in vertice sustinet*] Hæc quæ Mela de Atho, Solinus de Olympo narrat. An alios secutus sit auctores nescio, illud certo scio, non Olympo tantum & Atho hæc convenire, sed omnibus montibus, quorum vertices sunt vel supra nubes, vel saltem in summitate earum. Nulli enim aut venti aut imbres illic possunt oriri, nisi casu ac insolito fere modo, ut alibi ostendimus. Hæc omnia vero quæ & Mela, & Solinus de Athone & Olympo, eadem Geminus de Cyllene prodit. Vide illum in Elementis Astronomiæ cap. XIV. ex iis videbis, quam nihil contra Solinum disputans dixerit Salmasius, quod non melius fuisset tacuisse. Porro quod hic de aris in summitate Athus dicit, id de aris Jovi consecratis est intelligendum. Hesychius; Ἀθῷος ὁ ἐπὶ Ἄθω τοῦ ὄρους ἱδρυμένος ἀνδριάς, ὁ Ζεύς. Omnes fere altiores montes, ut Pelion, Olympus, Ida, Casius, Atabyrius Rhodi, aliique quam plurimi, Jovi præcipue dedicabantur,

bantur, ejusque in verticibus suis fana & altaria ferebant. Ζεὺς itaque Ἀθῷος, qui in Atho monte colebatur. De hoc Jove nonnulli interpretantur imaginem, quæ in Athoitarum nummis comparet. Sed ea potius de Atho gigante est accipienda, cujus meminit Nicander apud Stephanum his verbis;

Καί-τις Ἄθω πόσον ὕψος ἰδὼν Θρηΐκιος ὑπ' ἄστροις
Ἔκλυεν, οὐ δὴ θέντος ἀμετρήτῳ ὑπὸ λίμνῃ
Ὅς ἀναποιῶν χείρεσσι δύο ῥίπτεσκε βέλεμνα
Ἠλιβάτου προθέλυμνα Κανασραίης πάρος ἀκτῆς.

In toto Stephano vix alter est isto corruptior locus. Nec quidquam hic juvant veteres libri. Miror eruditos, qui hunc locum citant, ita illum transilire, tanquam si plana essent omnia, cum tamen nullus hic sit sensus. Proculdubio ita scripserat Nicander.

Καί τις Ἄθω πόσιν ὕψος ἰδὼν Θρηΐκιος ἀπ' ὄχθου
Ἔκλυσεν, οὐδηθέντος ἀμετρήτῳ ὑπὸ λίμνῃ,
Ἧς ἀνασπῶν χείρεσσι δύο ῥίπτεσκ' ἐπὶ Λήμνῳ
Ἠλιβάτου προθέλυμνα Κανασραίης πάρος ἄκρης.

Ait Athon quendam giganta, bello contra deos, cum tam vastam molem videret in solo Thracio, inde solvisse eam, fundatam prius sub immensa palude. Unde avellens radicitus, ambabus manibus montem illum jactavit prope Lemnum insulam, ad pedem promuntorii Canastræi.

℣. 94. *Verum totus est, totoque longe dorso procedit in pelagus*] Rescripsi *totus exstat*. Mons Athos non promuntorio tantum aliquo exit in pelagus, sed totus exstat, cum sit peninsula, vel etiam insula, quamdiu Xerxi placuit.

℣. 96. *Et factus freto navigabili pervius*] Pro *factus*, libri quidam veteres legunt *Athos*. Forsan margini aliquis adscripserat, *Athos freto navigabili pervius*, quod postea in contextum irrepsit. Attamen cum jam sæpe monuerim, quam ubique idem bis dicere amet Pomponius noster, nolim hic exturbare vulgatam lectionem, quæ non recedit à melioribus codicibus, nisi quod in illis, pro *transnavigatusque & factus*, scriptum sit, *transjugatus est, factus*. Legendum; *A Xerxe in Grajos tendente perfossus transjugatusque est, factus freto navigabili pervius*. Transjugare est jugum montis superare. Hanc Xerxis fossam, quæ erat mille quingentorum passuum sive duodecim stadiorum, fretum similiter vocat Plinius. Catullus vero *mare* in coma Beronices;

Cum Medi peperere novum mare, cumque juventus
Per medium classi barbara navit Atho.

Sic locum illum restituimus ope libri vetusti. Meliores auctores passim Atho dicunt, τὸν Ἄθω, non Athon. Sed & Athonem qui vocant recte faciunt, sic Cicero & alii. Corruptissimus est Ammiani Marcellini locus lib. XXXI, de hac ipsa Athonis fossa, quem ab aliis jam depositum, emendatum adscribemus. *Resipiscant tandem memoriæ veteres Medicas acies ductantes ad Græciam: quæ ductum Hellesponti occupantes, & discidio quodam fabrili, mare sub imo Athonis pede quæsitum, exponunt, & turmatim apud Doriscum exercitus recensitos, concordante omni posteritate, ut fabulosæ sunt lectæ.* Bellonius, qui angustias peninsulæ quam efficit Athos lustravit, & ipse quoque hanc Xerxis fossam fabulosam esse existimabat. Nempe quia nulla incisionum vestigia invenit. Sed qui fieri potuisset, ut per tot secula ductus aquæ ad pedem tam vasti montis situs, servari potuisset? Hoc illud ipsum est, quamobrem Græci laborem illum Xerxis stultum & insanum adpellarunt, gnari fossam istam à defluviis & impendentibus ruinis statim esse obruendam. Æliani tamen seculo, vestigia hujus perfossionis exstitisse videntur. Clare hoc colligitur ex lib. XIII, cap. XX, ubi agit de cetis & rotis piscibus circumcirca hunc montem natantibus. Adscribam verba ipsa, quia insigniter vulgo corrupta sunt, ac ne sensum quidem contineant propter crebra menda. Sic itaque illa sunt refingenda; Καὶ νεῖ μὲν κατ' ἀγέλας ταῦτα, μάλιστα δὲ ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἄθω τοῦ Θρᾳκίου, ἔν γε τοῖς κόλποις τῷ ἀπὸ Σίγγου πλέοντι ἐντυχεῖν ἐστὶν αὐτοῖς κατὰ τὴν ἀντιπέραν ἤπειρον, παρά τε τὸν Ἀρταχαίου καλούμενον τάφον, καὶ τὸν Ἀκάνθιον ἰσθμόν, ἔνθα τοι καὶ ἡ τοῦ Ἀρταίου φαίνεται διατομή, ἡ διασπᾷ μέσον τὸν Ἄθω. Lapsus autem videtur memoriæ Æliani, quod Artæum pro Artachæo posuerit. Verum operæ pretium est in locum illius fossæ, & quemadmodum ducta fit, aliquanto accuratius inquirere, quoniam ea quæ alii de hac perfossione retulerunt, plane ἀσύστατα & inepta sunt. Herodotus lib. VII. dicit fossam illam ab Acantho urbe Sanen usque pertigisse. Acanthum vero urbem ponit ad sinum Singiticum; Sanen vero oppidulum, in Pallenæa Chersoneso. Hoc si ita sit, quo modo concipi potest, ut fossa illa duodecim tantum fuerit stadiorum, ut ait Herodotus? Præterea hinc sequeretur, ut non ipse Athos, sed peninsula illa, quam Singiticus & Toronaicus sinus efficiunt, fuerit à Xerxe perfossa. Atqui Herodotus & omnes in eo consentiunt ipsum Athonem fuisse in insulam redactum.

redactum. Profecto si quis descriptionem Ptolemaicam, vel illorum omnium qui hactenus Græciæ tabulas dederunt, sequatur, nunquam se ex hac difficultate expedire poterit, ac omnino necesse erit ut Herodotum, Thucydidem, omnesque adeo antiquos, mendacii insimulet. Verum ex tabula veteris Græciæ, aliquando à nobis in lucem edenda, omnia hæc manifesta fient. Nempe in eo erratum est hactenus, quod peninsulam quam Singiticus & Toronaicus sinus efficiunt, ab Atho separarint, cum sit pars hujus, utpote cervice annexa, ac ut ita dicam, peninsula peninsulæ. Toronaicus vero sinus longe penitius terram init, quam Ptolemæi tabulæ doceant; nisi enim isthmus duodecim stadiorum obstaret, conjungeretur sinui Strymonio. Ac hi quidem duo sinus, Toronaicus nempe ac Strymonius, conficiunt majorem illam Athonis peninsulam, quæ alteram illam, quam diximus comprehendit; ac præterea isthmum, quem Xerxes perfodit. Isthmus iste à Græcis monachis montis incolis Προαύλαξ hoc seculo appellatur.

In CAP. III.

DE MACEDONIA.

Versu 1. *Tum Macedonum populi quod urbes habitant*] Hæc est meliorum librorum lectio. Sed recte Pintianus emendavit, CL *urbes habitant*, ut Plinius & Martianus. Aliorum conjecturæ sunt ineptæ.

ỷ. 2. *Quarum Pellam maxime illustrem*] Hæc quoque è libris ita emendavimus; *Quarum Pella & maxima, & illustris. Alumni efficiunt, Philippus Græciæ domitor, Alexander etiam Asiæ.* Utrumque nempe effecere Philippus & Alexander, in hoc oppido nati & educati, ut & illustris esset Pella, & maxima. Demosthenes de Corona, agens de Philippo; οὐδὲ τοῦτό γε οὐδεὶς ἂν εἰπεῖν τολμήσειεν ὡς τῷ μὲν ἐν Πέλλῃ τραφέντι, χωρίῳ ἀδόξῳ τότε γε ὄντι καὶ μικρῷ, τοσαύτην μεγαλοψυχίαν προσῆκεν ἐγγενέσθαι, ὥστε τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀρχῆς ἐπιθυμῆσαι. Non itaque verum est id quod olim arbitrabamur, secuti Salmasium, Pellæ regiam fuisse etiam ante Philippum, auctoritate Pseudoscylacis. Nam quo loco apud ipsum legitur, Πολάγιλις. Καὶ βασίλειον ἐν αὐτῇ, non Πέλλα, sed transpositis syllabis Πόλις Αἰγαὶ scribendum est. Ægis enim regia erat Macedonum

donum ante Philippum & Alexandrum. Oppidum illud prius vocabatur Edessa; Ἔδεσσα, non Αἴδεσσα uti perperam legitur in vulgatis Ptolemæi exemplaribus. Aliquanto vero remotior à mari erat Edessa sive Ægæ, atque Pella. Palus quippe illa, in qua sita erat Pella, mari erat vicina. In istam vero paludem duo incidebant flumina Axius & Ludias. Per Ludiam ἀνάπλους erat ad Ægas sine Edessam. Non recte Ptolemæus qui Ægas sive Ægam, & Edissam distinguit, & hanc ad Erigonem, illam ad Haliacmonem collocat, cum eadem sit, ut apparet ex Justino, sitaque sit ad Ludiam amnem, ut testatur Anonymus, qui Scylacis nomine prodiit. Urbs vero hæc non modo appellabatur Αἰγαὶ, sed & Αἰγαία & Αἴγεια. Sic quoque Theophrastus libello de ventis cum dicit aquilones Ossæ & Olympo impactos contrarios nubibus ferri; ἐνιαχοῦ τὰ νέφη τοῖς πνεύμασιν ὑπεναντία φέρεται, καθάπερ καὶ περὶ Αἰγειὰς τῆς Μακεδονίας βορέου πνέοντος πρὸς τὸν Βορέαν. Ita scribendum: male enim Αἰσγιὰς habent vulgata exemplaria. Nec meliora sunt illa quæ alii reponere hoc loco tentavere. Ab hoc oppido ἐθνικὸν est Αἰγειάτης, & forma Macedonica Αἰγειάδης. Nihil itaque mutandum apud Justinum. Porro quamvis regia ex hac urbe Pellam translata sit, morem tamen mansisse ut Ægis vel Ægiis reges sepelirentur, colligi potest non ex Plinio tantum, verum & ex Diodoro Siculo lib. XIX.

℣. 6. *Canastræo promuntorio Scione proxima est*] Ita correctores reposuerunt, cum prius in omnibus libris legeretur *Sena*, quod rectum est, pro *Sana* vel *Sane*. Nam & Σηναῖοι & Σαναῖοι dicebantur oppidi hujus habitatores, ut ex Stephano manifestum. Horum urbem quo strategemate ceperit Philippus vide apud Frontinum lib. III. cap. III. Verum male apud ipsum *Samiorum* legitur, pro *Saniorum*. Canastræum vero promuntorium hic accipe, non pro extima tantum hujus peninsulæ prominentia, verum pro tota peninsula, uti sæpe vox promuntorii & apud Melam & alios accipitur. Quomodo autem fieri potuerit, ut ab hac urbe, nempe Sane, fossa perducta sit à Xerxe Acanthum usque, nec tamen ultra duodecim stadia porrecta fuerit, id superius explicavimus.

℣. 11. *Cassandria*] Cassandriam alieno plane hic loco collocatam esse recte observavit Pintianus. Quod si locus emendandus sit, non dubitandum quin Chalastra hic locum habere possit, cum illa sita sit inter Peneum & Axium flumina. Sed videtur non tam librarius, quam ipse errasse Mela. Nam cum superius antiquiores, ut fere semper, secutus Græcos,

cos, Thraciam usque ad Pallenen extenderit, ipsamque adeo Pallenen in Thracia collocarit; hic eandem oram relegens Mecybernam, Toronam, Physcellam, totamque Pallenes peninsulam Macedoniæ tribuit. Uti itaque Sanen & Canastræum promuntorium, non hic, sed superius in Pallenes descriptione recensere debuerat; ita quoque Cassandriæ meminisse debuerat, cum Potidææ facit mentionem. Ex hujus quippe ruinis altera conflata est, attestantibus omnibus, qui Potidæam postea Cassandriam dictam fuisse scribunt. Quamvis non Potidæatæ soli, sed & Olynthii & Pallenenses huc fuere deducti.

Ibid. *Cydna, Aloros, Icaris*] Mela, antiquiores secutus Græcos, Cydnam vocat quam alii Pydnam. Urbem enim hanc prius sic dictam, & postea κατὰ παραφθορὰν appellatam fuisse Pydnam, ex Theagenis Macedonicis testatur Stephanus. Pro *Icaris* in quibusdam libris, *Sycharis* & *Hyccaris* legebatur. Forsan *Sicyris* quæ aliter Sycurium. Sed potius existimo hanc esse, quæ Ptolemæo dicitur Κύριος, male ut videtur pro Κύρις, vel Κύρης. Ab hac ἐθνικὸν Κυρησίτης & contracte Κυρησταὶ, qui sunt Cyrestæ Plinii.

ỳ. 12. *A Peneo Sepias, Corinthia, Melibœa, Castanæa*] Cum libri veteres habeant, *ad Sepida*, certum est, Melam scripsisse; *A Peneo ad Sepiada, Gortyna, Melibœa, Castanæa.* Inter ostia Penei, & Sepiada promuntorium, tria illa collocat oppida. Gortyna quidem sita erat ad ipsum os Penei fluminis. Itaque non est dubitandum de veritate hujus lectionis, quam vetera confirmant exemplaria, in quibus omnibus *Corutra* exaratum inveni. Melibœa vero sita erat in sinu, qui Ossam & Pelium montem interjacet. Strabo lib. IX. Τραχὺς δ' ἐστὶν ὁ παράπλους πᾶς ὁ τοῦ Πηλίου ὅσον σταδίων ὀγδοήκοντα. τοσοῦτος δὲ καὶ τοιοῦτος καὶ ὁ τῆς Ὄσσης· Μεταξὺ δὲ κόλπος πλειόνων ἢ διακοσίων σταδίων, ἐν ᾧ ἡ Μελίβοια. Inepte vulgo legitur Πηνειοῦ pro Πηλίου, quod miror non vidisse interpretes. Castanæa vero & ipsa sita erat ad mare, ad pedem montis Pelii, ut ibidē Strabo, & alii alibi testantur. Vere itaq; Mela dixit, inter ostia Penei & Sepiada promuntorium, sita esse hæc tria oppida, Gyrtonam, Melibœam & Castanæam.

ỳ. 13. *Philoctetes alumnus Melibœam illuminat*] Non ob Philocteten tantum urbs hæc illustrior erat aliis istis duabus, sed & ob purpuræ tincturam. Lucretius lib. II.

——— Melibœaque fulvens
Purpura Thessalico concharum tincta colore.

Sed & Virgilii locum, cum inquit; *Quam plurima circum Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit*; de hac ipsa urbe interpretantur. Alii tamen quod sciam Thessalicæ vel Melibœensis purpuræ, non meminerunt. Præterea Festus Pompejus dicit insulam fuisse; *Melibœa purpura à nomine insulæ, in qua tingitur, est vocata.* Atqui hæc Melibœa in recessu sinus quem Ossæ & Pelii promuntoria efficiunt erat sita, nihilque minus erat quam insula. Locum itaque Lucretii & Virgilii de Phœnicia purpura accipiendum esse existimo. In ditione enim Apamiæ, quæ Pella fuit dicta à Macedonibus, caputque fuit aliquandiu omnium Syriæ civitatum, insulam Melibœam eleganter describit Oppianus, sitam in Oronte flumine, qui antequam mari mergitur, late circa illam stagnat. *Thessalicas* vero illas conchas dixit Lucretius, quia à Thessalis vel condita vel nominata est Phœnicia ista Melibœa. Thessali enim & Macedones innumeris Syriæ locis patria indidere cognomina. Hinc illa in Syria vocabula; Berrhoea, Edessa, Larissa, Heraclea, Ægæ, Chalcis, Europos, Dium, Maronea, Pieria, Cyrestica, aliaque infinita.

℣. 15. *Hinc non longe est Olympus, hic Pelion, hic Ossa*] Hic à litore ad mediterranea digreditur. Aitque non longe à litore montes istos esse sitos. Verum non recte dixit *non longe*, cum mare adtingant, uti ex Herodoto, ubi naufragium Persarum in hoc litore describit, & ex aliis liquet scriptoribus. Porro τὸ *hic*, toties repetitum, delevimus, autoritate meliorum librorum, ex quorum fide multa quoque alia minuta correximus, quorum sigillatim rationem reddere non lectori minus, quam nobis sit futurum fastidio.

℣. 19. *Objacet tum jam vastè & multum prominens Græcia*] Confusa hæc omnia possint videri, quod hic misceat Macedoniæ, Thessaliæque loca, & cum jam Penei supra meminerit, alios hic Græciæ ponat terminos, ac si partem Thessaliæ in Græcia; alteram in Macedonia collocaret. Attamen nihil hic est quod merito reprehendi possit. Si quis enim accuratius hæc verba consideret, animadvertet pleraque illa Magnesiæ loca quæ hic nominantur, neque Macedoniæ, neque Græciæ tribui. Sic fere omnes meliores Geographi, & præsertim Dicæarchus, quamvis alii illo antiquiores in Hellade ponant Magnesiam. Ita etiam auctor ille qui Scylacis nomen præfert, postquam omnia Magnesiæ oppida recensuit, addit; eo usque Græciam sive Hellada ab Ambracia pertingere, ac revera omnia in litore sita loca plane Græcanicam habere faciem;

faciem; ἐπιεικῶς δὲ, καὶ ἐπὶ θάλατταν πᾶσα Ἑλλάδι ὅμοια ἐστί. Ut autem nimis liberales fuere in adsignandis Helladi limitibus, qui Magnesiam ei adtribuunt, ita nimis illam constringunt, qui Thessaliam in Hellade sitam esse negant. Verum illos arguit Dicæarchus, & Ἑλλάδα civitatem, in Thessalia fuisse & Ἑλλήνων nomen ex ea profectum esse ostendit. Exstant apud illum Posidippi versus in Athenienses jactantes se solos esse Ἕλληνας;

Ἑλλὰς μέν ἐστι μία, πόλεις δὲ πλείονες.
Σὺ μὲν Ἀττικίζεις, ἡνίκ' ἂν φωνὴν λέγῃς
Αὐτοῦ τινες· οἱ δ' Ἕλληνες Ἑλληνίζομεν.

Salmasius hic legebat, ἡνίκ' ἂν φωνῇ λέγῃς αὐτοῦ τινι. Verum multo elegantius Grotius pro αὐτοῦ τινες, legebat Αὐτόχθονος. Sed vera lectio est Ἀστοῦ τινός. Notum enim quod ἀστοὶ peculiariter Athenienses vocantur. Recte itaque Dicæarchus Thessaliam in Hellade ponit, exclusa Magnesia. Duos vero Helladis facit terminos, à septentrione, unum inter hanc & Magnesiam, qui erat mons Homole sive Homolius, alterum inter Macedoniam & Thessaliam, Peneum nempe fluvium. Ipsa Dicæarchi verba sunt;

——Τὸ πέρας αὐτῆς δ' ἔρχεται
Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Πηνειὸν, ὡς Φιλέας γράφει,
Ὄρος τε Μαγνήτων Ὁμόλην κεκλημένον.

Circa finem vero descriptionis Thessaliæ, hæc habet; Τὴν δὲ Ἑλλάδα ἀφορίσαντες ἕως τῶν Θετταλῶν στομίου καὶ τοῦ Μαγνήτων Ὁμολίου τὴν διήγησιν πεποιημένοι καταπαύομεν τὸν λόγον. Thessalorum στόμιον hic interpretantur de ostio Penei. Verum hoc est nugari. Prius legebatur στάμπου, quemadmodum etiam alio legitur loco; τὴν μὲν οὖν Ἑλλάδα ἀπὸ Πελοποννήσου τὴν ἀρχὴν λαβὼν μέχρι τοῦ Μαγνήτων ἀφορίζων στάμπου. Et hic quoque στομίου vel Ὁμολίου legendum censet Salmasius. Sed profecto utrobique scribendum est Τέμπους. Integrum vero locum sic rescribe; Τὴν μὲν οὖν Ἑλλάδα ἀπὸ Πελοποννήσου τὴν ἀρχὴν λαβὼν, μέχρι τοῦ Μαγνήτων Ὁμολίου καὶ τῶν Θετταλῶν ἀφορίζω Τέμπους. Legerant tantum τὰ Τέμπη, non autem τὸ Τέμπος, itaque insolentia vocis mutationi occasionem dedit librariis. Lectionem hanc confirmat Anonymus ille qui Scylacis præfert nomen; Ἡ δὲ Θετταλία παρήκει ἐν μεσογείᾳ ὑπὲρ Αἰνιάνων, καὶ Δολόπων, καὶ Μαλιέων, καὶ Ἀχαιῶν, καὶ Μαγνήτων, μέχρι Τέμπων. Nugantur vero Grammatici cum Tempe dicta esse putat, tamquam τέμπη

vel

vel τέρπη. A religione loci, nomen hoc inditum est. Itaque recte Mela; *hic sacro nemore nobilia Tempe.* A τέμνω enim est τέμενος & contracte τέμμος. Pro eo vero Macedones & Æoles quibus ubique placet π ἀντὶ τοῦ μ dicebant τέμπος. Itaque τέμπος æque atque τέμμος & lucum & fanum significat. Hinc quoque Romani suum fecere *tempus*, cujus tantum superest diminutivum *tempulum* vel *templum*, obliterato priori, ad vitandam ambiguitatem ejusdem, sed aliud significantis vocabuli. Qui Tempe interpretantur τὰ στενὰ, illi non vocem exprimunt, sed situm describunt. Latini Græcique posteriores varie hoc vocabulum usurparunt; nam non tantum nemora lucosque, verum etiam prata & hortos & quæcunque amœna loca, Tempe vocarunt. Pentadius epigrammate de adventu veris;

Floribus innumeris pingunt sola flatus eoi,
Tempeaque exhalant floribus innumeris.

Male *Temporaque* vulgo legitur. Passim vox hæc ita accipitur.

ỷ. 22. *Jonius fluctibus objacet*] Nihil mutandum, vel auferendum. Tales ἐπαναλήψεις amat Pomponius. Sic quoque supra locutus est.

ỷ. 24. *Donec quinque millia passuum pateat*] Sic Hermolaus, quem secuti sunt alii, cum prius legeretur, *quatuor millia passuum*, uti quoque est in omnibus manu exaratis codicibus. Atqui Melam sic scripsisse apparet etiam ex Solino, qui & ipse secutus Melam, quatuor millium latitudinem tribuit Isthmo Corinthiaco. Solinus tamen hoc loco vapulat ab eruditis, quod decem detraxerit stadia. Sed omnino errant. Cum enim Strabo, Plinius, & alii, quadraginta stadiorum isthmum hunc faciunt, tum computant ambages & anfractus montosos, qui viam altero tanto longiorem efficiunt. Vera enim hujus isthmi latitudo per directam sumpta lineam, viginti tantum est stadiorum, ut adparet ex Nerone Luciani sive scripto de perfossione Isthmi. Sed vero qui quadraginta numerant stadia, illos sinuosam carpere viam, luculentus testis est auctor anonymus, quem non recte Scylacem esse putant, qui de hoc isthmo agens, hæc habet; διὰ τοῦ ἰσθμοῦ στάδια τετταράκοντα, ταῦτα κολπώδη.

ỷ. 30. *A Macedonia prima est Thessalia*] Male prius legebatur, *in Macedonia.* Licet enim Thessalia à Philippo & Alexandro, & postea à Romanis attributa fuerit Macedoniæ, hoc nihil ad rem facit, cum antiquam Mela, ut ostendimus, sequatur distributionem. Sequentia præterea

rea hanc lectionem non admittunt. Nam illa quæ sequuntur in vulgatis editionibus; *In Græcia Doris, Locris*, &c. adsuta sunt ab aliquo, cum in nullis, quæ viderim, compareant exemplaribus.

ỷ. 35. *Aliquando Iolcos*] Et hæc quoque eraserat Pintianus, quia nempe Iolcon dicit esse ad mare sitam, hic vero Melam mediterraneas tantum recensere civitates. Licet hoc verum esset, non tamen video cur existimemus auctorem nostrum errare non potuisse. Verum ipse errat Pintianus cum ex Strabone ostendere conatur, Iolcon fuisse ad mare sitam. Verba Strabonis hæc sunt; *Τῆς δὲ Δημητριάδος ἑπτὰ σταδίους ὑπέρκειται τῆς θαλάσσης Ἰωλκός.* Ipse interpretatus est, *jacet ad mare*. Sed quis nescit ὑπερκεῖσθαι semper accipi de locis remotis à mari? Recte itaque Eustathius hunc locum Strabonis sic interpretatur; Τὴν Ἰωλκὸν ὑπερκεῖσθαί φασι τῆς κατὰ Δημητριάδα θαλάσσης ἑπτὰ σταδίοις. Vides quantillo spatio à mari abfuerit Iolcos, ut non mirum sit ab aliis inter maritimas urbes recenseri. Porro cum Poëtæ Argonem Iolco solvisse ajunt, id de Aphetis, de quibus infra, vel de litore, quod & ipsum Iolcon vocari docet Strabo, accipiendum est. Sed & cum Scholiastes Apollonii Sepiadem dicit esse *ἀκρωτήριον ἐν Ἰωλκῷ*, manifeste Iolcum pro litore accepit.

ỷ. 36. *In Doride Pindus, & juxta situm Erineum*] In omnibus quæ vidi exemplaribus absunt hæc, & ab aliquo forsan adjecta sunt, qui hæc aut similia deesse existimavit. Nam cum paulo superius Doridis meminerit, putavit hujus regionis oppida hic excidisse.

ỷ. 38. *In Locride Cynos & Calliaros*] Paulo superius opem tuli Pomponio Iolcon mediterraneam facienti, verum hic nihil habeo, quo eum adjuvem. Nimis enim manifeste errat, cum Cynon, portum Opuntiorum, in mediterraneis; ipsam vero Opuntem ad mare collocat, quæ tamen quindecim stadiis inde aberat, ut testatur Strabo. Paulo superius Eleusina quoque nominavit, cum & ipsum oræ maritimæ sit oppidum. Sed profecto sæpius in hoc solo capite impegit auctor noster, quam fere in reliquo opere. Paulo post libri aliquot legunt, *& clariores, quam ut indicari soleant, Athenæ*.

ỷ. 45. *In Messenia Messene & Methone*] An scribendum *Ithome*? Notum est illam fuisse & urbis Messenæ, & totius regionis arcem. Sed quia jam monuimus Pomponium valde sui oblitum fuisse toto hoc capite, credamus potius & hic quoque dormitasse, vel saltem alios errantes esse secutum, cum Methonam mediterraneam facit. Adeo enim mari

vicinum est hoc oppidum, ut vicinius esse non possit. Olim in litore depressiore sedebat, si vera dicit Grammaticus Anonymus qui penes me exstat, postea vero terræmotu triginta octo ulnis, sive pedibus ducentis viginti octo, in altum evecta est. Ἀπὸ τοῦ σεισμοῦ λέγεται ἐκπεπηδηκέναι καὶ φανῆναι ἀνωτέρω τῆς θαλάσσης εἰς ὀργύας λη. Sed cum dicit ἐκπεπηδηκέναι, videtur allusisse ad vocabulum Pedasi, quomodo Methone prius vocabatur. Verum hoc grammaticale est somnium, cum jam Homeri ævo Πήδασος fuerit. Alterum vero de terræmotu quod ait, id credo, quia similes habeo historias. Vel ipsa hæc Peloponnesos exemplum exhibet in urbibus Achaicis, radicitus evulsis & translatis alio. Verum inquiat aliquis illas periisse, verisimile vero non esse, oppidum integrum tam alte attolli potuisse, & non penitus pessundari. Attamen contrarium habemus exemplum in terræmotu in Syria & Mesopotamia facto sub Constantino Copronymo, quem describunt Theophanes, Cedrenus & alii. In eo enim narratur oppidum integrum, muris & ædificiis integris, ad sex milliaria esse translatum. Monendum interim hoc loco in Chronico inedito pervetusto, unde Theophanes & hæc, & alia multa hausit, aliter hoc miraculum narrari, hoc nempe pacto. Ἐν δὲ τῇ Συρίᾳ γέγονε σεισμὸς μέγιστος καὶ πολλὴ πτῶσις, ὡς αἱ μὲν τῶν πόλεων ὁλοκλήρως ἠδαφίθησαν, αἱ δὲ ἐξ ἡμισείας. ἕτεραι δὲ ἀπὸ τῶν ὀρέων αὐτῶν εἰς τὰ ὑποκείμενα πεδία, σὺν τῶν τειχῶν αὐτῶν καὶ τῶν οἰκημάτων ἄρδην μετέστησαν ἀβλαβεῖς ὡς ἀπὸ μιλίων δύο. ἡ δὲ γῆ Μεσοποταμίας ἐπὶ μίλια τρία σχισθεῖσα καὶ ἑτέραν λευκὴν ἀναβράσασα καὶ ἀμμώδη γῆν, ἀνῆλθε παραδόξως ἐκ μέσου ταύτης ἡμίονος ἀνθρωπίνῃ φωνῇ φθεγγομένη. De mulo quod dicit, id commentum est monachorum, qui plerumque talibus nugis solent interpolare naturæ miranda. Cætera vera esse existimo. Nam si terræ hiatus fuit trium passuum millium, fieri potuit, ut oppida & loca aliqua ad duo millia è pristina sede migrarint. Sed vero si vorago non nisi duorum millium latitudinem habuerit, non video quomodo urbs aliqua ad sex passuum millia discedere potuerit. Nulla vero adversatur ratio, quominus integræ etiam urbes, tam vastum percurrant spatium, nec tamen dissiliant. Quod enim vel in modicis terræmotibus totæ sæpe urbes corruant, ejus rei ratio est reciprocatio & varietas motus. Sed vero ubi terra bifariam aperitur, licet latera quam longissime à se invicem discedant, illic fieri potest ut nullus adsit tremor, nempe cum nulla sit reciprocatio, nihilque sit ad quod impingant, sed uniformis tantum motus. Ejus quoque rei exemplum à navigan-

vigantibus accipi potest. Licet enim vasta aliqua navis ocius vento, ocius sagitta feratur, motus tamen ille non adficit vectores; quin potius ita cum illis comparatum est, ut nisi è velorum tumore & aliunde indicium capiant, nesciant sæpe an hæreant, an vero in aliquam partem ferantur. Atq; hæc hactenus obiter dicta sufficiant. Ut vero ad Methonam redeam, illud operæ pretium addere, terræmotum hunc Methonensem contigisse Valentiniano & Valente Aug. primum Coss. Afflixit is totum fere Romanum imperium. Meminere ejus plurimi. Sed qui Methonæ in illo mentionem speciatim fecerit, is est Ammianus, circa finem lib. XXVI. Quem vero ex terræmotu situm accepit hæc urbs, illum hodie quoque servat.

ṽ. 46. *Elis, & numen delubrumque Olympii Jovis*] Et hic quoque correctores non Mela loquuntur. Optimus codex legit; *Elis etianuum.* Alii, *Elis etiam num.* Legendum est; *Elis, & fanum delubrumque Olympii Jovis* &c. Cicero quoque hæc conjungit, cum ait, *pro fanis atque delubris propugnare.* Differunt enim fana à delubris in eo, quod fana & templa dicantur loca singulis diis attributa, delubra vero multarum ædium sub uno tecto à diluvio pluviæ munitarum, ut loquitur Asconius. Idem quoque confirmat Servius. Cicero etiam alibi conjungit templa & delubra. Fana vero & templa nemo recte conjunxit, cum idem sit prorsus. Nam à ναὸς ναϜὸς transpositione Æolica fit Ϝάνος, unde Latinorum fanus. Utrumque enim rectum fanum & fanus. Hinc apud Ciceronem III de Natura deorum *Eumenidum fanus.* Ita enim hoc loco legit codex noster optimus & insignis antiquitatis. Mela itaque hoc loco fanum Olympii Jovis vocat, ipsum templum Olympium, in quo ingens illa eborea Jovis statua erat à Phidia elaborata. Jovis vero delubrum, vocat sacellum, in quo similiter Juppiter Olympius σύμβωμος Neptuno visebatur, & quidem longe antiquior illo Phidiaco. Sex enim illic erant delubra, totidemque aræ, quibus insistebant θεοὶ σύμβωμοι. Vide de illis Pausaniam, qui copiose de his agit, & Scholiastem Pindari Ode v. Olympiorum.

ṽ. 48. *Ipso quidem tamen simulacro*] In quibusdam libris legitur, *ipso quidem tam*, ut videatur scribendum, *ipso quin etiam simulacro* &c. Verum cum vocula *tamen* absit à melioribus libris, visum fuit illam potius expungere. Porro debuerat hic Mela promisso suo satisfacere, atque Achaiæ mediterraneas recensere, quod tamen non facit.

 ṽ. 50. *Te-*

vicinum est hoc oppidum, ut vicinius esse non possit. Olim in litore depressiore sedebat, si vera dicit Grammaticus Anonymus qui penes me exstat, postea vero terræmotu triginta octo ulnis, sive pedibus ducentis viginti octo, in altum evecta est. Ἀπὸ τοῦ σεισμοῦ λέγεται ἐκπεπηδηκέναι καὶ φανῆναι ἀνωτέρω τῆς θαλάσσης εἰς ὀργυίας λη. Sed cum dicit ἐκπεπηδηκέναι, videtur allusisse ad vocabulum Pedasi, quomodo Methone prius vocabatur. Verum hoc grammaticale est somnium, cum jam Homeri ævo Πήδασος fuerit. Alterum vero de terræmotu quod ait, id credo, quia similes habeo historias. Vel ipsa hæc Peloponnesos exemplum exhibet in urbibus Achaicis, radicitus evulsis & translatis alio. Verum inquiat aliquis illas periisse, verisimile vero non esse, oppidum integrum tam alte attolli potuisse, & non penitus pessundari. Attamen contrarium habemus exemplum in terræmotu in Syria & Mesopotamia facto sub Constantino Copronymo, quem describunt Theophanes, Cedrenus & alii. In eo enim narratur oppidum integrum, muris & ædificiis integris, ad sex milliaria esse translatum. Monendum interim hoc loco in Chronico inedito pervetusto, unde Theophanes & hæc, & alia multa hausit, aliter hoc miraculum narrari, hoc nempe pacto. Ἐν δὲ τῇ Συρίᾳ γέγονε σεισμὸς μέγιστος καὶ πολλὴ πτῶσις, ὡς αἱ μὲν τῶν πόλεων ὁλοκλήρως ἠδαφίσθησαν, αἱ δὲ ἐξ ἡμισείας. ἕτεραι δὲ ἀπὸ τῶν ὀρέων αὐτῶν εἰς τὰ ὑποκείμενα πεδία, σὺν τῶν τειχῶν αὐτῶν καὶ τῶν οἰκημάτων ἄρδην μετέστησαν ἀβλαβεῖς ὡς ἀπὸ μιλίων δύο. ἡ δὲ γῆ Μεσοποταμίας ἐπὶ μίλια τρία σχισθεῖσα καὶ ἑτέραν λευκὴν ἀναβράσασα καὶ ἀμμώδη γῆν, ἀνῆλθε παραδόξως ἐκ μέσου ταύτης ἡμίονος ἀνθρωπίνῃ φωνῇ φθεγγομένη. De mulo quod dicit, id commentum est monachorum, qui plerumque talibus nugis solent interpolare naturæ miranda. Cætera vera esse existimo. Nam si terræ hiatus fuit trium passuum millium, fieri potuit, ut oppida & loca aliqua ad duo millia è pristina sede migrarint. Sed vero si vorago non nisi duorum millium latitudinem habuerit, non video quomodo urbs aliqua ad sex passuum millia discedere potuerit. Nulla vero adversatur ratio, quominus integræ etiam urbes, tam vastum percurrant spatium, nec tamen dissiliant. Quod enim vel in modicis terræmotibus totæ sæpe urbes corruant, ejus rei ratio est reciprocatio & varietas motus. Sed vero ubi terra bifariam aperitur, licet latera quam longissime à se invicem discedant, illic fieri potest ut nullus adsit tremor, nempe cum nulla sit reciprocatio, nihilque sit ad quod impingant, sed uniformis tantum motus. Ejus quoque rei exemplum à navigan-

vigantibus accipi poteſt. Licet enim vaſta aliqua navis ocius vento, ocius ſagitta feratur, motus tamen ille non adficit vectores; quin potius ita cum illis comparatum eſt, ut niſi è velorum tumore & aliunde indicium capiant, neſciant ſæpe an hæreant, an vero in aliquam partem ferantur. Atq; hæc hactenus obiter dicta ſufficiant. Ut vero ad Methonam redeam, illud operæ pretium addere, terræmotum hunc Methonenſem contigiſſe Valentiniano & Valente Aug. primum Coſſ. Afflixit is totum fere Romanum imperium. Meminere ejus plurimi. Sed qui Methonæ in illo mentionem ſpeciatim fecerit, is eſt Ammianus, circa finem lib. XXVI. Quem vero ex terræmotu ſitum accepit hæc urbs, illum hodie quoque ſervat.

ỷ. 46. *Elis, & numen delubrumque Olympii Jovis*] Et hic quoque correctores non Mela loquuntur. Optimus codex legit; *Elis etiamnum.* Alii, *Elis etiam num.* Legendum eſt; *Elis, & fanum delubrumque Olympii Jovis* &c. Cicero quoque hæc conjungit, cum ait, *pro fanis atque delubris propugnare.* Differunt enim fana à delubris in eo, quod fana & templa dicantur loca ſingulis diis attributa, delubra vero multarum ædium ſub uno tecto à diluvio pluviæ munitarum, ut loquitur Aſconius. Idem quoque confirmat Servius. Cicero etiam alibi conjungit templa & delubra. Fana vero & templa nemo recte conjunxit, cum idem ſit prorſus. Nam à *ναὸς ναϜὸς* transpoſitione Æolica fit *Φάνος*, unde Latinorum fanus. Utrumque enim rectum fanum & fanus. Hinc apud Ciceronem III de Natura deorum *Eumenidum fanus.* Ita enim hoc loco legit codex noſter optimus & inſignis antiquitatis. Mela itaque hoc loco fanum Olympii Jovis vocat, ipſum templum Olympium, in quo ingens illa eborea Jovis ſtatua erat à Phidia elaborata. Jovis vero delubrum, vocat ſacellum, in quo ſimiliter Juppiter Olympius *σύμβωμος* Neptuno viſebatur, & quidem longe antiquior illo Phidiaco. Sex enim illic erant delubra, totidemque aræ, quibus inſiſtebant *θεοὶ σύμβωμοι.* Vide de illis Pauſaniam, qui copioſe de his agit, & Scholiaſtem Pindari Ode V. Olympiorum.

ỷ. 48. *Ipſo quidem tamen ſimulacro*] In quibuſdam libris legitur, *ipſo quidem tam*, ut videatur ſcribendum, *ipſo quin etiam ſimulacro* &c. Verum cum vocula *tamen* abſit à melioribus libris, viſum fuit illam potius expungere. Porro debuerat hic Mela promiſſo ſuo ſatisfacere, atque Achaiæ mediterraneas recenſere, quod tamen non facit.

ỿ. 50. *Tenea & Orchomenon*] Nihil hic mutandum. Licet enim Tenea Corinthiaci agri fuerit oppidum, Tegea vero dicta sit hæc Arcadica; sæpe tamen confunduntur ista vocabula, Teneatæque dicuntur, qui Tegeatæ dici debuissent. Neque tantum cum urbs est Τέγεα vel Τένεα, verum etiam cum κόρυζαν significat, utrumque dictum fuisse, testatur Hesychius. In pluribus vero vocibus literæ istæ permutantur. Sic μετάλλειον & μεγάλειον, ἰσέον & ἰσγέον, Τόργος Γόργος, Τελέοντες Γελέοντες; & si Stephano credendum est, Τάβιοι & Γάβιοι, Τένεα & Γένεα aliaque multa referenda erunt inter ἀντιγραφόμενα. Porro quod dicit Arcadiam ab aliis gentibus undique cinctam fuisse, id aliquando verum non fuit. Ad Lepreum enim mare attingebat Arcadia. Orchomenos nota est. Verum ut multa alia nomina bis in Græcia occurrunt, ita & hoc quoque. Bœotica Μινύειος à Minyis qui eam tenebant, appellata est. Hanc evertit Hercules obstructo flumine. Diodorus lib. IV. Ἐν δὲ τῇ Βοιωτίᾳ τοὐναντίον ἐμφράξας τὸ περὶ τὸν Μινύειον Ὀρχομενὸν ῥεῖθρον, ἐποίησε λιμνάζειν τὴν χώραν, καὶ φθαρῆναι τὰ κατ' αὐτὴν ἅπαντα. Inepte vulgo legitur, τὸ περὶ τὸν Μινύην ἐρχόμενον ῥεῖθρον. Sed & fluvius quoque Orchomenos Minyius cognominabatur.

ỿ. 51. *Montes Pholoe, Cyllenius*] Nihil mutandum. Cyllene Græcis, Latinis etiam Cyllenius dicitur. Sic quoque Festus Pompejus. *Cyllenium alii volunt sic appellatum quod à Cyllene avia sit nutritus. Alii quod in monte Arcadiæ Cyllenio.* Inepte vulgo legitur *Cyllenia via.* Sed & pro Cyllenio, uti habent veteres libri, male reposuerunt Cyllene. Nam & mons, & Mercurius, uterque Cyllenius vocatur, ut testatur Servius ad VIII Æneid.

ỿ. 52. *In Ætolia Naupactos*] Et hic errat Mela cum Naupactum in mediterraneis collocat. Ad mare enim sitam esse vel ipsum nomen docet.

ỿ. 56. *Per Demetriam*] Legendum est, *Demetrium*, vel *Demetrion*, non *Demetriada* ut Pintianus. Oppidum hoc vicinum erat Amphryso fluvio, circa Campum croceum, ut testatur Strabo, quem Κροκωτὸν vocat Stephanus. Dictum vero Demetrium à Cereris illic fano. Demetrias autem civitas nomen habet à Demetrio Rege. Sæpius vero jam monuimus, Melam antiquiores fere sequi Græcos, itaque recentiorum urbium, licet famosæ fuerint, raro meminisse.

ỿ. 56. *Et Boion & Pteleon & Echinon*] Prius legebatur *Balon*, uti est in omnibus codicibus, unde Hermolaus fecit *Boion.* Recte hoc re-

pre-

prehendit Pintianus, verum ipse non recte *Boebon* reposuit. Non enim inter Sepiadem & Maliacum sinum, verum inter Sepiadem & Penei ostia sita est Boebe palus & Boebos oppidum. Vera lectio est illa quam reddidimus, *& Halon & Pteleon* &c. Duo vero sunt oppida ita dicta, utrorumque vero meminit Stephanus, cujus verba ita concipiuntur in veteribus libris; Ἄλος πόλις Ἀχαΐας καὶ Φθιώτιδος ὑπάρχει τῷ πέρατι τῆς Ὄθρυος. Unde facile est emendare, ὑπ' ἀρκτῴῳ πέρατι τῆς Ὄθρυος. Altera Halus erat ad sinum Maliacum, de qua accipiendus est hic Melæ locus. Idem Stephanus; Δύο δὲ Παρμενίσκος Ἄλους ἱστορεῖ τὸν μὲν Μαλιακὸν ὑπὸ Ἀχιλλεῖ; τὸν δὲ ὑπάρχειν Πρωτεσιλάου. Ita libri veteres, sed manifeste & hic legendum τὸν δὲ ὑπάρκτειον Πρωτεσιλάου, vel ὑπάρκειον quod idem est. Nam pro ἄρκτος olim quoque ἄρκος scribebant euphoniæ gratia, ut notatum Grammaticis. Halos vero vel Alos, (nam utrumque dicebatur) quæ sub Protesilao erat, quamque borealem hic vocat Stephanus, etiam Pthiotica dicebatur. Hæc vero altera, quæ Melæ memoratur, Maliaca vel Achaica vocabatur. Utriusque meminit Strabo lib. IX. Ὑπὸ δὲ τῷ Κροκίῳ Θῆβαι εἰσὶν αἱ Φθιώτιδες. Καὶ ἡ Ἄλος δὲ Φθιῶτις καλεῖται, ἢ Ἀχαϊκὴ συνάπτουσα τοῖς Μαλιεῦσιν ὥσπερ καὶ οἱ τῆς Ὄθρυος πρόποδες. Sic recte olim legit locum istum Strabonis Plethon in descriptione Thessaliæ.

Ibid. *Et Pteleon*] Et hujus quoque nominis duo fuere oppida, hæc Thessalica, & altera Messeniæ, Spartanis postea adtributa. Utriusque meminit in Catalogo Homerus. Hæc vero Thessalica Plinio est *nemus Pteleon*, tanquam si ab ulmis dicta fuisset Πτελεών. Meminere cum alii tum quoque Lucanus lib. VI.

—— Pteleosque & Dorion ira.
Flebile Pieridum.

Verum de hoc loco quia magna controversia inter Grammaticos est, operæ pretium est illam dirimere. Hermolaus & alii dicunt, geminum in uno vocabulo errorem commisisse Lucanum, tum quod Dorion Peloponnesi in Thessalia collocet, tum quod illic Thamyrin excæcatum à Musis dixerit. Ex Homero enim constat in Dorio Peloponnesi hoc factum esse.

Καὶ Πτελεὸν καὶ Ἕλος καὶ Δώριον, ἔνθα τε Μοῦσαι
Ἀντόμεναι Θάμυριν τὸν Θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς.

Pintianus vero multus est ut opituletur conterraneo, tanquam si salus totius gentis suæ in eo verteretur. Isti vero duo sibi invicem contraria

 scri-

ſcribunt, ita tamen ſeſe res habet, ut nec hic merito Lucanum carpſerit, nec alter recte defenderit. Nec iccirco, quod mirum videri poſſit, erravit Lucanus: ſed vero ſi quis errarit, is eſt Homerus ipſe. Nam Heſiodus in campo Dotio non Dorio excæcatum ſcribit. Ut autem hoc facilius accipiatur, adſcribam verba non Hermolai abbreviatoris, ſed ipſius Stephani hactenus inedita; Is igitur, ubi prolixe de Dotio Theſſaliæ agit, hæc quoque habet. Ἐκλήθη δὲ Δώτιον ἀπὸ Δώτου τοῦ Πελασγοῦ παιδὸς ὡς Ἡρωδιανὸς ἐν η΄, Δῶτος ὁ Πελασγοῦ ἀφ' οὗ τὸ Δώτιον πεδίον. Ἐκ περιττοῦ τοίνυν Ὧρος ἐν τοῖς ἐθνικοῖς τῇδε γράφει καὶ τὰ περὶ Θάμυριν ἐν Δωρίῳ παριστοροῦντος τοῦ ποιητοῦ. Πάλιν Ἡσίοδος Δωτίῳ ἐν πεδίῳ φάσκει αὐτὸν τετυφλῶσθαι, συνιστᾶσι γὰρ τοῦτο τοῖς διχογεγραμμένοις πρωτοτύποις τῶν ἐθνικῶν. Ex hoc loco adparet Lucanum ſcripſiſſe *Dotion* non *Dorion*, & licet alias non admodum accuratum in Geographia, hic ſaltem non impegiſſe. Porro Heſiodi auctoritas neutiquam poſthabenda eſt Homero, in cognitione fabularum veterum, præſertim cum & Heſiodi & Thamyridis eadem fuerit patria, ut vix videatur hac in re errare potuiſſe. Theſſalus enim fuit Thamyris ex urbe Oechalia. Hoc ut credam facit verſus ille Homeri,

Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ' Εὐρύτου Οἰχαλιῆος.

Nam ſi locus iſte accipiatur de Oechalia Arcadiæ, ibique natus ſit Thamyris, jam nullo modo Thrax dici potuiſſet, quomodo tamen ab omnibus appellatur. Sed vero ſi Theſſalus fuit, recte quoque Thrax dictus eſt, cum Theſſalia olim Thracia nominata fuerit, uti ſupra docuimus. Pari ratione & cæteri illi antiquiſſimi vates Orpheus, Muſæus, Linus aliique, Thraces appellantur, cum tamen in Theſſalia, Græciaque proprie dicta, aut nati ſint, aut ſaltem Poëticæ operam navarint. Hinc quoque factum eſt ut montes fonteſque quamplurimi, Olympus, Pindus, Aonius, Pipleus, aliaque innumera Theſſaliæ Macedoniæque ei vicinæ loca, quæ olim Thraciæ nomine cenſebantur, poſtea in alteram illam translata ſint Thraciam, cui ſolæ Thracum nomen incluſere Philippus & Alexander. Quaſi vero fontes Poëtarum carminumque, qui præcipue humanum genus cicurarunt, & mitius vivendi genus perſuaſerunt, inter illas quærendi ſint gentes, quæ id unum ſemper affectarunt ut & barbaræ eſſent, & viderentur.

℣. 57. *Ad Pagaſæum ſinum curſus eſt*] Et hic errat Mela. Non enim per ſupra memorata loca curſus eſt ad ſinum Pagaſæum, ſed per ſinum Pagaſæum curſus eſt ad ſupra dicta loca. Errat quoque cum dicit

Sper-

Sperchium infundi in ſinum Pagaſiacum, cum in Maliacum effundatur. Recte vero dicit Argo navem Pagaſis ſolviſſe. Nam quod Aphetas hic repoſuit Pintianus, id non probo. Tum quod id adverſetur veteribus exemplaribus, tum quoque quod Aphetæ & Pagaſæ pro eodem accipi debeant loco. Portus enim ubi fabricata eſt Argo Pagaſa eſt. Littus vero ei vicinum à re, ut teſtatur Apollonius Rhodius, Ἀφετὴ vocabatur. Itaque & Aphetis & Pagaſis recte dicuntur ſolviſſe Argonautæ. Lucanus; *Prima fretum ſcindens Pagaſæo litore pinus.*

℣. 60. *Maliacus & Opuntius, grandes ſinus*] Pintianus legebat, *non grandes ſinus*. Verum nihil muto. Licet enim reſpectu Thermaici, Corinthiaci, aliorumque ſinuum iſti perexigui ſint, ſi tamen comparentur cum aliis Græciæ proprie dictæ ſinibus, erunt maximi.

℣. 62. *Opoes, Scarphia, Cnemides*] Utrumque recte ſeſe habet Ὀπόεις & Ὀποῦς. Pro Scarphia in omnibus veteribus libris ſcriptum eſt, *Carpha*; Unde fac *Tarpha* vel potius *Scarpha*. Tarpham & Scarpham (quæ aliter Scarphia) utramque recenſet Homerus & ex eo Strabo, licet prius aliter apud hunc poſteriorem legeretur, uti recte monuit Caſaubonus. Paulo poſt aliquot libri legunt, *in Trojam commeantium*. Mox dein ubi vulgo *Perſarum maxima clade* legebatur, lectionem optimi codicis in textum recepimus.

℣. 66. *Quod in ea fanum eſt Amphiarai*] Et hic quoque errat, cum dicit Amphiarai fanum eſſe Rhamnunte. Nec mendum hic latere, uti credebat Pintianus, oſtendunt tot alii Melæ errores in hoc capite, & Solinus, qui eadem habet. Athenis enim petentibus Oropum tranſeundum erat per Amphiarai templum, at vero longe inde ſatis aberat Rhamnus. Dicæarchus poſtquam locutus eſt de Athenis, ſubjungit; Ἐντεῦθεν εἰς Ὠρωπὸν διὰ δαφνοειδῶν καὶ τοῦ Ἀμφιαράου Διὸς ἱεροῦ ὁδὸν ἐλευθέρῳ βαδίζοντι σχεδὸν ἡμέρας πρόσαντα. Vulgo legitur διὰ δαφνιδὸν, unde Salmaſius fecit διὰ ψαφίδος, quod hic minime quadrat. Noſtram vero lectionem probat ipſe Dicæarchus, qui ſic ſolet vias deſcribere, uti paulo infra, ὁδὸς δι' ἐλαιοφύτου καὶ συνδένδρου χώρας. De Daphnoide ſive lauru ſilveſtri agemus ad Apulejum de herbis; quem ita emendatum & auctum dabimus, ut pene alius videri poſſit. In reliquis Dicæarchi verbis nihil mutandum. Græci enim ſæpe ſic utuntur Dativis abſolute poſitis. Sic Homerus, ἐμοὶ δέκτεν ἀσμένῳ εἴη. Sic Plato, ſic alii loquuntur. Ita quoque locutus Martialis, *fiat quod utrique volenti*, quamvis vulgo aliter

aliter legatur is locus. Dicit vero à viro expedito & non onusto illam quæ Athenas inter & Oropum interjacet viam, uno circiter die posse confici. Licet enim sit prærupta & montosa, nullam tamen afferre lassitudinem, propter crebra diversoria, & amœnitatem locorum, quæ non patitur ut viatoribus aliquod obrepat fastidium. Πρόσαντες hic adverbium est ut κάταντες, ἄναντες & similia. Ut vero ad Melam redeam, Salmasius & hic, & apud Solinum, pro Rhamnunte substituit *Harma*, nempe quia sic vocabatur locus, ubi Amphiaraus cum curru absorptus esse credebatur. Sed sane multo hæc lectio pejor est vulgata. Vulgata enim scriptura, quam meliores confirmant libri, unum saltem, uti diximus, continet errorem. Verum si hanc Salmasii sequamur lectionem, quæ quam longissime abit ab omnibus antiquis libris, jam neutrum erit verum. Nemo enim unquam vel Phidiacam Nemesin, vel Amphiarai fanum in Harmate collocavit; omnes in eo conveniunt, hanc Rhamnunte, illud vero in agro Oropio, duodecim tantum stadiis ab ipsa Oropo, collocatum fuisse. Harmatis vero situm, ubi deglutitum à terra fabulantur Amphiaraum, incertum fuisse olim, satis testantur veteres. Quod si quis illum prorsus ignorare velit, legat prolixam dissertationem, quam de hoc instituit Solinianus interpres. Mirum quam apud ipsum Strabo vapulet, cujus tamen verba adeo sunt plana, ut nulla magis. Cnopiam usquam in Boeotia fuisse negat, cum tamen hoc oppidum ita dictum sit à Cnopo fluvio, qui idem est atque Ismenus. Ita ut Ismene oppidulum & Cnopia eadem fuisse videatur. Sed vero Ποτνία ἑνικῶς, quam ipse male substituit, nulla in Bæotia fuit, cum omnes πληθυντικῶς nomen id efferant. Desinat quoque mirari quod multi Oropum urbem in regione sive agro Thebano collocarint. Recte enim hoc ab illis factum, cum Oropus non sui juris, sed propria fuerit Thebanorum. Hoc manifeste Dicæarchus docet; Ἡ δὲ πόλις τῶν Ὠρωπίων οἰκεία Θηβῶν ἐστί.

ỷ. 68. *Sunium promuntorium est, finitque id littus Hellados*] Salmasius in Solinianis tollit τὸ *est*, omninoque hic redundare existimat. Sed simul tollit orationis nexum. Supra jam meminit Mela Sunii, verum non addidit quid rei id sit. Nunc vero dicit esse promuntorium, & finire littus, vel latus, uti habent quædam exemplaria, Helladis orientale.

ỷ. 73. *Isthmon adtingit, hoc illi cognomen est*] Cum nemini olim, ignotum esse potuerit, quid sit isthmus, delet Pintianus interpretamentum.

tum. Alii similium locorum locutiunculis vulgarem lectionem adferunt. Sed videtur aliud latere; omnium quippe antiquorum codicum quos vidi, hæc est lectio, *Isthmon attingit, de illo cognomen est.* Unde fecerim; *Isthmon adtingit, Diolco cognomen est, qui quatuor millium spatio* &c. Quia enim naves ex uno in alterum mare trahebantur per istas angustias, ideo Δίολκος hic locus vocabatur. Hesychius; Δίολκος ὁ ἀπὸ Λεχαίου ἕως Κεγχρεῶν τόπος. Recte vero & hic libri veteres *quatuor millium*, non *quinque*, uti supra ostendimus.

v. 81. *Ad meridiem Malea, Tænaros, Acritas, Ichthys*] Ichthyn Pintianus ad sequentia transfert verba, quia potius ad meridiale, quam vespertinum Peloponnesi latus situm sit hoc promuntorium. Sed jam superius monuimus Pomponium toto hoc capite sui videri oblitum. Aliqua tamen hic ratio subesse potuit quamobrem Ichthyn ad meridiem collocarit; nempe quia hoc promuntorium altero crure longe admodum in pelagus excurrat, & meridiem potius quam occidentem spectare videatur. Porro quod Pintianus totum hunc locum transponit, & promuntoriis mox sinus subjungit, ac deinde urbes & flumina, nec hoc probamus. Prius enim populos & urbes recenset, inter illa quæ retulit promuntoria sitas. Deinde vero sinus, qui à populis & urbibus nomen accepere, non vero contra.

v. 84. *Portus Saronicus*] Mirum est, quod cum omnium magnorum Peloponnesi sinuum meminerit, Saronici non meminerit. An itaque hic pro *Portus* legendum, *Porus Saronicus*? Strabo docet sinum Saronicum dici quoque Πόρον Σαρωνικόν. Sed omnino retinenda est vulgata lectio. Portum Saronicum vocat, portum Trœzeniorum, qui & ipse sinus Saronicus dicebatur, ita dictum à quercubus eum ambientibus, ut testatur Plinius. Ab hoc sinu, sive portu Saronico, nomen accepit mare Saronicum, sive ingens ille sinus, qui inter Atticæ & Peloponnesi latera usque ad Isthmum irrumpit. Quem, ut puto, ideo hic non refert Mela, quia non sola Peloponnesus illum efficit. Eadem ratione seorsim recenset sinum Corinthiacum, nam & hic quoque non magis ad Peloponnesum, quam ad oppositum Græciæ latus pertinet. Sinus itaque grandes Peloponnesi sunt quatuor tantum, Argolicus, Laconicus, Asinæus sive Messeniacus, & Cyparissius, contenti à quinque illis, quæ hic memorantur, promuntoriis, multosque alios minores sinus comprehendentes. Recte itaque superius Peloponnesum platani folio comparavit. Hoc enim

licet ubique ſinuoſum & ſerratum, quinque tamen potiſſimum magnis exit prominentiis, quatuorque ſimiliter ſinus includunt. Vitis folio comparat Euſtathius, quod & ipſum quoque tale eſſe, nemo ignorat.

℣. 85. *Et Schoenitas*] Male apud Plinium *Cænitas*, cum in melioribus autoris iſtius codicibus, manifeſte *Schoenitas* legatur. Male quoque nonnulli confundunt hunc portum cum Schoenunte ad Iſthmum. Docet hoc Plinius, & ipſa ſitus differentia.

Ibid. *Et Pagonus*] Pogonus rectum eſt, quia Latini terminationem addiderunt. Græcis omnibus Πώγων vocatur. Erat autem Troezeniorum portus. Hinc proverbium in imberbes & σπανοπώγωνας, quo Troezenem adire jubebantur, πλεύσαις εἰς Τροιζῆνα. Referunt hoc proverbium Euſtathius ad Homerum & Suidas in vocabulo Πώγων. Verum neſcio cur poſterior hic Epicratis mentionem addiderit. Nam quid huic cum Troezene, cum adeo eſſet barbatus, ut ipſe tantum appendix barbæ ſuæ eſſe videretur? Plato comicus illum ſic alloquebatur,

Ἄναξ ὑπήνης Ἐπίκρατες σακεσφόρε.

Quod enim Ajaci erat clypeus, id Epicrati erat barba; ſola hac armatura utebatur plebeus iſte orator. Porro ad hujus loci nomen videtur alluſiſſe Æſchylus in Agamemnone, tanquam ſi à face Agamemnonia eſſet appellatus. Ubi enim deſcribit ignes iſtos nuntios eodem die quo capta eſſet Troja Mycenas uſque penetrantes è conſtitutis ad hoc ſpeculis, uti hodieque moris eſt apud multas gentes, addit tandem;

Πέμπουσι δ' ἀνδαίοντες ἀφθόνῳ μένει,
Φλογὸς μέγαν πώγωνα, καὶ Σαρωνικοῦ
Πορθμοῦ κάτοπτον πρῶν' ὑπερβάλλειν πρόσω
Φλέγουσαν.

Πρῶνα cum dicit, non intellige incertum aliquem collem, ſed montem vicinum Hermione, qui Πρὼν vocabatur, uti teſtatur Pauſanias. Πορθμὸν vero Σαρωνικὸν vocat, non mare vel magnum ſinum Saronicum, ſed ſinum illum minorem, de quo paulo ſuperius diximus. Valde autem vicina ſunt loca, ſinus iſte Saronicus, Pogon, & Pron. Cæterum Scholiaſtes Homeri antiquus, cujus ſæpe meminit Euſtathius, quemque alias in lucem dabo, Pogona & portum & promuntorium ſic deſcribit: Ἰστέον δὲ ὅτι μέσον Τροιζῆνος καὶ Ἠϊόνος τόπος ἐστὶ παραθαλάσσιος λεγόμενος παρ' ἐκείνοις πώγων, ψιλὸς παντὸς δένδρου καὶ ἑτέρων. Πώγων δὲ ἐκλήθη ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ πώγωνος, διότι λήγει εἰς ὀξύ. ὅθεν καὶ παροιμία ἐπὶ τῶν ἀγενείων εἰς Τροιζῆνα χωρεῖν.

v. 89. No-

℣. 89. *Notum oppidum Lerne*] Ptolemæus mediterraneum facit hoc oppidum, ut existimare aliquis possit, & hic errasse Melam: Maxime cum & Plinius Lernam quam longissime à mari removeat. Verum locus ejus monstrose corruptus est. *Amnes Inachus, Erasinus, inter quos Argos Hippium cognominatum, supra locum Lernen à mari mille millia passuum, novemque additis millibus Mycenæ.* Sed profecto si quis omnes Peloponnesi sinus litorumque lacinias circumeat, frustra tamen tam immane spatium in illa quærat. Optimus noster liber ita legit; *à mari coco novemque additis millibus Micenæ.* Prisca lectio proculdubio talis fuit; *Amnes Inachus, Erasinus, inter quos Argos Hippium cognominatum. Supra lacum Lerne, P. à mari* CCCC, *novemque additis millibus, Mycenæ.* Lacus Lernæus oppidumque Lerne quadringentis tantum à mari aberat passibus. Itaque Mela & Pausanias recte ad mare oppidum hoc collocant. Convenitque prorsus Strabo, qui à Temenio ad mare sito, ad Mycenas computat LXXVI stadia. Valde itaque errant qui Lernam in media fere collocant Peloponneso, uti fit in illis veteris Græciæ tabulis, quas Laurembergius consarcinavit. Sed profecto tales sunt passim tabulæ istæ, ut si omnia ista nomina in unum collecta, casu deinde & temere in chartam quis excutiat, vix tamen perversiorem ordinem & situm sint habitura.

℣. 90. *In Laconico Gythius*] Gythium erat dicendum, ut Græci. Sed Latini sæpe mutant istas terminationes. Sic statim post Pamisum pro Pamisus.

℣. 95. *Cyllene, Callipolis, Patræ*] Callipoleos in hoc tractu nemo quod sciam meminit. Sed neque optimus meus codex oppidum hoc agnoscit, scribitur quippe in eo *Neapolis*. Omnino legendum existimo; *Cyllene, Enneapolis, Patræ.* Quærat aliquis quid hoc sit oppidi? Dico ego Pomponium sic appellare Pylum Eliacam. Tres vero sunt Pyli, juxta illud commune;

Ἔστι Πύλος πρὸ Πύλοιο Πύλος γε μὲν ἔστι καὶ ἄλλος.

Messeniæ erat una, altera Arcadiæ, tertia vero Elidis ad mare sita inter Penei & Selleentis ostia. Omnes tres Nestorem sibi vindicabant. Nestori novem parebant urbes juxta Homerum, quas omnes ordine in Boeotia recenset. Harum vero caput erat ipsa Pylos, atque inde Ἐννεάπολις vocabatur. Huc quoque refer novem sedilia in litore Pylio exstructa apud Homerum initio lib. III. Odyss. Quæ ita interpretatur Eustathius; οἱ δὲ

παλαιοὶ φασὶν ἐννέα Πυλίοις ἕδρας εἶναι διὰ τὸ καὶ πόλεις τοσαύτας ὑπὸ ἐξουσίαν κεῖσθαι τῷ Νέστορι. Inepti vero ſunt qui Neſtorem tribus iſtis Pylis præfuiſſe credunt: hoc enim qui potuit fieri, aut cur controverſia fuiſſet, quam Pylum intellexiſſet Homerus? Itaque verum eſt, urbes Neſtori ſubjectas, fuiſſe illas novem quas ordine recenſere Homerum monuimus. Porro ab iſtis tribus Pylis dicta eſt regio Triphylia. Verum de hac alibi egimus.

ỷ. 98. *Anguſte & velut falce lacus ore frequenti incidens*] Et hæc quoque à bonis nimium viris excogitata eſt lectio, cum meliores libri longe aliter habeant, ſic nempe; *anguſte, & velut freto, latus ore ſequenti incidens.* Priſca ſcriptura fuit; *Rhion deinde, maris id nomen eſt, anguſte & velut freto, littus oræ ſequentis incidens* &c. Sic ſupra locutus eſt, cum dicit, *anguſto Helleſponti freto littus obvium findi.* Sic infra de Gadibus, *anguſto ſpatio & veluti flumine abſciſſa à continenti.* Porro quod Rhion maris ſive freti nomen eſſe inquiat, id ex uſu vulgari fecit, cum & Livius lib. VII, & iterum lib. VIII, decadis tertiæ, fauces ſinus Corinthiaci ab accolis Rhion vocari ſcribat. Antiquiores tamen Græci unanimiter ſita utrinque promuntoria ita appellant.

ỷ. 100. *In eo ad ſeptemtrionem ſpectare litora incipiunt*] Legendum *ſeptentriones*, uti habent veteres libri. Cum ſeptemtriones dicit, intellige Auſtrum & Boream. Sic quoque infra de India dicit, in ea neutrum ſeptentrionem apparere. In ſinu vero Corinthiaco cum duo ſint latera oppoſita alterum boream, alterum auſtros adſpiciens, manifeſtum eſt veram eſſe quam reddimus ſcripturam.

ỷ. 101. *Olyros & Sicyon*] Quidam *Olyros* & *Holyros*, ſed verior vulgata lectio. Græcis enim Ὄλουρος. Attamen etiam Græcos priores vocabulum hoc adſpiraſſe exiſtimo. Erat enim Oluros portus Pellenæorum: propter commoditatem vero adpulſus, non dubito quin locum illum vocarint ὅλουρον, voce idem fere ſignificante quod πάνορμος.

ỷ. 102. *Creuſis, Anticyra, Oeanthia*] Creuſa, & Creuſis utrumque rectum eſt. Græci ſimiliter Κρέουσαν & Κρεῦσιν, & Κρεῦσαν vocabant, & apud Homerum ſcribebant Κρεῦσαν τε ζαθέην, ubi vulgo eſt Νῖσαν. Erat autem Theſpienſium portus. Ut autem Creuſa & Creuſis, ſic etiam Oeanthia & Oeanthis. Verum non recte Oeanthiam ante Cirrham nominat Mela. Ulterior eſt enim Oeanthia, & in Locris ſita, cum Cirrha ſit Phocenſium. Neque id tantum apud Ptolemæum,

& alios,

& alios, ſed etiam apud antiquiſſimos Græcos. Hecatæus apud Stephanum in voce Χάλαιον. Μετὰ δὲ Λοκροὶ, ἐν δὲ Χάλαιον πόλις, ἐν δὲ Οἰάνθη πόλις: ſic lege. Apud Scylacem vero & Ptolemæum Εὐανθία hoc oppidum dicitur, pro Οἰανθία. Sed & Κύῤῥα & illic & alibi non recte ſcribitur, cum verum nomen ſit Κίῤῥα. Quia autem Cirrha & Anticyra vicinæ urbes in ſinu Cirrhæo, & Anticyram interpretarentur quaſi Cirrhæ oppoſitam, inde factum eſſe puto, ut vocales permutarentur. Licet autem hoc ita eſſe videatur, non debet tamen etymologiæ ratio officere ſcribendi receptæ conſuetudini. Mirum porro videri poſſit, Plinium lib. xxv. cap. v. Anticyram inſulam facere, cum tamen omnes alii in continente Phocidis urbem illam collocent. Nec vero mendum hic aliquod latere teſtis eſt Gellius, qui locum iſtum deſcripſit. Verum ita ſeſe res habet. Duo ſunt Anticyræ; hæc de qua ſermo eſt, & præterea altera Malienſium. Prior nota eſt omnibus, Maliacæ meminit Stephani compendiator ex Apollodoro. De Phocica cum alii, tum quoque Anonymus qui ſub Scylacis nomine prodiit. Inſula vero Anticyra ſita fuit in ſinu Maliaco prope Pyram inſulam, juxta quam hodie quoque aliæ duæ exſtant inſulæ, quarum altera antiquitus proculdubio erat Anticyra.

ỷ. 103. *Calydon & Euenos*] Oppidum hoc fluviuſque extra Rhion ſitum eſt. Sic itaque legendus & diſtinguendus hic locus, *Et notiora aliquanto nomina Calydon & Euenos extra Rhion. In Acarnania maxime clara ſunt* &c.

ỷ. 206. *Et quæ minus mille paſſibus pateant*] Plinius hoc ſpatium tribuit non oſtio ſinus Ambracii, ſed faucibus ſinus Corinthiaci. Itaque Pintianus omnia hæc verba alio tranſpoſuit; cum & ex Strabone & Polybio manifeſtum ſit, fauces ſinus Ambracii plus quatuor, minus vero quinque ſtadiis patere. Sed Mela antiquiores fere ſequutus eſt auctores. Fieri vero potuit, ut cornua iſtius oſtii, utrinque pene concurrentia, cura regum Epiroticorum excreverint, fretumque anguſtarint. Quod ſi quis exiſtimet potius erraſſe hic Melam, & hoc quoque per me licet. Longe certe ignoſcibilior eſt hic error, quam is quem committit Strabo, cum dicit ambitum ſinus Ambracii, eſſe trecentorum ſtadiorum. Polybius enim certiſſimus teſtis prodit tantam eſſe longitudinem ejus, latitudinem vero ſtadiorum centum. Polybium ſecutus eſſe videtur Plinius, cujus verba ope libri veteris ita ſunt reſtituenda. *Ambracius ſinus* DCC *paſſuum faucibus, longitudinis* XXXVII

millia passuum, latitudinis XII *millia*. Nisi itaque nos fallat lectio vulgata, quod tamen vix puto, valde exiguum fecit hunc sinum Strabo, quod optime colligere possunt, qui non sunt plane *ἀγεωμέτρητοι*.

℣. 107. *Argi Amphilochii*] Omnes alii Argos Amphilochicum nominant. Stephanus tamen Amphilochos etiam urbem vocat. Verba ejus, quæ in vulgatis exemplaribus desunt, hæc sunt. Ἀμφίλοχοι πόλις Ἀκαρνανίας, οἱ καὶ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος κληθέντες ἀπὸ Ἀμφιλόχου τοῦ Ἀμφιαρέω, καὶ Ἀμφιλοχία ἡ χώρα, οἱ πολῖται Ἀμφίλοχοι καὶ Ἀμφιλοχικοὶ, ἐκ τοῦ Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους. Attamen cum neminem inveniam, qui urbis hujus nomen πληθυντικῶς extulerit, ac præterea in omnibus melioribus libris scriptum sit, *Argi Amphilochis*, non dubito quin prisca lectio fuerit, *Archia Amphilochis*.

℣. 108. *Æacidarum regia, Pyrrhique*] Recte quidem ad hunc locum Pintianus, Pyrrhi hic frustra mentionem fieri, cum ipse Æacida fuerit; non tamen placet illa quam adhibet medicina. Vera est prior lectio, quam meliores confirmant codices; *Æacidarum regna, Pyrrhique*. Hoc non ad Ambraciam solam, sed ad præcedentes quoque referendum est urbes. Ambracia nempe nobilitata est quod Pyrrhi fuerit regia. Argos vero Amphilochicum, Actium, aliæque Epiri urbes, cæterorum Æacidarum fuerunt regiæ.

℣. 113. *Taulantii, Enchelie, Phæaces*] Hæc est meliorum librorum lectio, è quibus etiam alia quædam minuta emendavimus, quæ non est operæ pretium sigillatim monere. Phæaces vero ex hoc loco adparet, non tantum Corcyram tenuisse, sed etiam in terra continente olim rerum fuisse potitos. Corcyræos sane aliquando Dyrrachenam regionem tenuisse, testis locupletissimus est Thucydides.

℣. 115. *Dyrrachium Epidamnus ante erat*] Romani ominis causa Dyrrachium vocaverunt, ob illam quam hic Mela reddit rationem, sed vero Appianus scribit Græcos vitavisse infaustum Δυῤῥαχίου vel Δυσεχίου nomen, & maluisse Epidamnum vocare. Scaliger in Eusebianis neutrum verum esse putat, sed Epidamnum oppidum, Dyrrachium vero ejus navale fuisse existimat. Verum fallitur, nemo enim unquam Dyrrachium portum vel navale Epidamniorum appellavit, omnes vero vetustiores Græci testantur, peninsulam, in qua sita erat urbs, Dyrrachium; ipsam vero urbem Epidamnum dictam fuisse. Eratosthenes; Ἐχόμενοι δ' οἰκοῦσι Ταυλάντιοι, πόλις δὲ Ἑλληνὶς Ἐπίδαμνος, ἐπὶ χεῤῥονήσου τῆς καλουμένης

μθύνης Δυῤῥαχίου. Alexāder in Europa; Δυῤῥαχίῳ τ' Ἐπίδαμνος ἐπ' ἀγχιάλου χθονὸς ἀκτῆς. Manifeste hic Dyrrachium pro peninſula, ſive pro regione Dyrrachena accipitur, quam & Euphorion Δυῤῥαχίνην vocat verſu iſtoc; Ἄστεα Δυῤῥαχίνης τε καὶ ἔθνεα Ταυλαντίνων. Philonem & alios etiam autores adfert Stephanus, unde hoc ipſum verum eſſe probatur, quamvis epitomator ejus Hermolaus, omnia hæc omiſerit, vixque viceſimam operis partem deſcripſerit. Sed profecto teſtimoniis opus non erat, cum etiam ex iis auctoribus, qui paſſim exſtant, & omnium teruntur manibus, Strabone dico & Pauſania, idem iſtud ſatis liquide colligi poſſit. Quapropter ſi quis his non adquieſcat, illos adeat.

ỷ. 119. *In quantum res tranſeunt*] Non probo eorum judicium qui hæc verba abjiciunt. Ut enim oſtendat in quantum mutata ſit ſors iſtius civitatis, dicit illam olim conditam & habitatam fuiſſe à viliſſimis barbaris, Colchorum nempe exſulibus, at vero nunc, inquit, eſſe eam populi Romani Coloniam, & inhabitari à civibus Romanis. Quanto vero in honore habitæ ſint omnes Romanorum coloniæ, exiſtimataſque fuiſſe tanquam parvas effigies & ſimulachra amplitudinis & majeſtatis Romanæ, opus non eſſe exiſtimo pluribus monere.

ỷ. 120. *Et Danubius, qui jam dictus eſt, Iſter*] Qua Euxino vicinus eſt, fit Iſter, ut ſuperius monuit: qua vero vicinus eſt fontibus ſuis, Danubius vocatur. Itaque ſic intelligenda eſſe videntur hæc verba, eundem illum Danubium, quem ſupra Iſtrum vocari dixit, effluere in Adriaticum pelagus, & illic vocari Danubium. Quia tamen nemo hic Danubium nominat, verior, ut puto, eſt lectio noſtra; *ex Danubio, qui jam dictus eſt, Iſter*. Græcorum antiquiſſimos exiſtimaſſe Iſtrum etiam in hoc pelagus exire, notiſſimum eſt. Certe de hujus fluminis fontibus non minus fabulati ſunt veteres quam de fontibus Nili. Quæ de iis prodit Herodotus & Ariſtoteles in meteorologicis, & illa quoque ſatis ſunt nota. Verum iſtud operæ pretium eſt monere, inepte quoſdam Adduam & Dubin flumina Danubium vocare, tanquam ſi eadem eſſent, aut ex iiſdem profluerent fontibus. Julianus Apoſtata, Δάνουβιν vocat, non Δοῦβιν, fluvium illum qui Ararim influit. Adduam vero vel Aduam, utrumque enim dicitur, qui Pado miſcetur, dici Danubium teſtatur Feſtus Pompejus; *Addubanum, Danubium*. Per Adubanum enim hoc intelligendum eſſe flumen docent Gloſſæ veteres *Adubanus*, Ἀδούας. Verum hæc penitius inſpicienda. Sic itaque exiſtimo; vocem *Adubani* uti habent Gloſſæ, pro-

promanasse ex vetusta quidem, attamen corrupta Festi lectione. Notum est quam multa ex hoc auctore hauserint omnes fere Glossographi. Pro eo vero quod est in melioribus Festi codicibus, *Addubanum, dubium*, reponendum esse arbitror, non uti Scaliger existimabat *Ad dubienum*, sed vero; *Adduam, Dubim*. Confudit ista duo flumina Festus, vel nominis aliqua similitudine, vel quod ex iisdem fontibus provenire legisset, uti existimarunt veterum nonnulli. Sed nihil efficimus, nisi ex ipso Cæsare verum hoc esse ostendamus. Is igitur lib. 1. de bello Gallico, de Vesontione urbe dicit; *Flumen Alduasbis, ut circino circumductum, pene totum oppidum cingit*. Meliores libri legunt, *Alduasdubis*, vel *Abduasdubis*, corrupte pro *Adduas, Dubis*. Sed profecto scripserat Cæsar, *Flumen Dubis*. Alterum vero quis jam non videat ex hoc Festi loco pro interpretamento fuisse adscriptum?

℣. 121. *Sed Æas secundum Apolloniam*] Αἴας & Ἀῶος utrumque rectum est, ut apparet ex Strabone aliisque. Solus Ovidius in fabula Jûs flumen hoc Peneum ingredi dicit, & convenire cum reliquis Thessaliæ fluviis ad Tempe. Sed profecto non unum in illa Penei descriptione errorem committit. Nam quid Æanti, quid Amphryso, quid Sperchio, cum Peneo aut Thessalicis Tempis? Quia hæc flumina ex Pindo oriri legerat, ideo quoque existimavit ea confluere, & in Peneum exonerari. Confundit præterea Inachum Argiæ Peloponnesiacæ, cum Inacho Epiri, qui iisdem atque Æas oritur montibus. Illud præterea quam ineptum;

——vocant Tempe, per quæ Peneus ab imo
Effusus Pindo spumosis volvitur undis.

Nam si è plano oritur, quomodo potest spumosas volvere undas? Verum hoc proculdubio est librariorum flagitium, vel saltem ita interpretandum, uti infra docebimus. Ut autem ad Æantem redeam, Apolloniatarum id erat flumen, vicinumque admodum erat ipsorum mœnibus, non vero Epidamniorum. Ita enim scribenda Valerii Maximi verba cap. de ominibus, uti habent veteres nonnulli libri; *Atque illi flumen vicinum mœnibus nomine Æantem in adjutorium sese mittere dixissent*. Apolloniatæ ab Epidamniis opem postulabant. Responderunt illi, habetis Ajacem, ab eo petite auxilium. Quis non videat lusisse eos in nomine fluvii? Et tamen miror ineptias interpretum ad hunc locum.

In CAP.

IN CAP. IV.

DE ITALIA.

Versu 3. *Se media perpetuo jugo Apennini attollens montis*] Ita rescripsimus auctoribus libris. Omnia hæc imitatus est Solinus vel potius descripsit, miscens suo more Plinii verba cum Pomponianis. Conferant eorum loca, quibus voluptas est parallela scribere. Nobis non licet esse tam bonis ut in tam sterili labore, & unde nihil aliud concludi possit, nisi alterum descripsisse alterum, multum temporis collocemus. Porro mirabilis est Alpium & Apennini situs, adeo ut nesciam an usquam rerum natura tam artificiose montes collocarit. Hinc Plinius in fine operis inter Italiæ laudes, ponit etiam *montium articulos*. Dicit Salmasius ad Solinum nosse se montium, pedes, suras & scapulas, articulos vero non se nosse: itaque legendum esse, *montium obstaculis*. Verum egregie fallitur. Articuli montium sunt nexus & juncturæ quibus sibi invicem adhærent. Ordo vero montium ab Alpibus usque ad extrema Apennini promuntoria, non est minus mirandus in Italia, quam articulorum in corpore humano collocatio. Quod autem negat quemquam sic locutum esse, & in hoc quoque fallitur. Plutarchus de Atho monte, libello de fortuna Alexandri. Ἔχων ἑαυτῷ σύμμετρα πλάτη καὶ ὕψη καὶ μέλη καὶ ἄρθρα καὶ διαστήματα μορφοειδῆ. Alterum quoque Plinii locum de iisdem montibus ibidem corrigere conatur, sed infeliciter valde. Locus Plinii exstat lib. III. cap. V. *Jam vero tota ea vitalis ac perennis salubritas, talis cœli temperies, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxii saltus, tam opaca nemora, tam munifica silvarum genera, tot montium adflatus, tanta frugum & vitium & olearum fertilitas*, &c. Multus est ad hunc locum vir doctus, ut ostendat contra omnium exemplarium fidem legendum esse, *tot marium adflatus*, quia montium, inquit, nullus est adflatus, sed marium & ventorum. Sed profecto & hæc quoque aliter sese habent. Marium adflatus neque salubris semper, neque jucundus admodum, nisi mitigandis magnis æstibus. Verum quis est, qui nesciat auram illam odoratam, quæ per omni frugum florumque genere consita montium latera descendens, totum inficit & perungit aëra, quamque ipsi quoque navigantes ad multa millia occurrentem sibi in mari persentiunt, adeo ut aliquando naribus prius,

quam oculis vicinam Italiam hauriant? In re tam clara ſupervacuum fuerit alios adducere teſtes; nequis tamen putet ſolum Plinium ita eſſe locutum, audiat etiam juniorem Plinium lib. V. epiſt. VI. *Triclinium ſaluberrimum, adflatum ex Apenninis vallibus recipit.*

℣. 5. *Superum mare & inferum*] Ex iis quæ ſuperius diximus ſatis manifeſtum quare hæc maria ita appellantur; nempe quia partes mundi boreales ſuperiores & altiores eſſe exiſtimarent, quam auſtrales. Plura itaque hic non addam, niſi hoc unum, locum Plinii libro III cap. poſtremo; ubi ſinum Ionium interpretatur inferum mare, non debere quemquam in errorem abducere. Abſunt enim illa verba à veteribus libris, & utique ab inepto homine ſunt aſſuta, cum ipſe Plinius alibi contrarium adſerat. Sic itaque lege; *In eo duo maria (quo diſtinximus fine) Ionium in prima parte, interius Adriaticum, quod Superum vocant.*

℣. 6. *In duo cornua ſcinditur*] Alii libri *finditur*, verum optimus *funditur*, uti repoſuimus. Sic quoque alibi loquitur. De eadem re agens Salluſtius in fragmento apud Servium ad III Æn. ſimiliter locutus eſt; *Omnis Italia coacta in anguſtias funditur in duo promuntoria, Brutium & Salentinum.* Sic legendum, non *inter duo promuntoria*, ut vulgo. Idem hic dicit Mela, qui paſſim Salluſtium imitatur.

℣. 9. *Aliæ aliæque gentes habitant*] Lectionem quam dedimus confirmant vetera exemplaria, in quibus deeſt τὸ *habitant*.

℣. 17. *Proxima eſt à Tergeſte Concordia*] Geminum hic videtur committere errorem, tum quod Concordiam oræ maritimæ faciat oppidum, tum quoque quod illam collocet inter Aquilejam & Tergeſte. Exigua tamen à mari diſtantia facit ut prius illud excuſari quodammodo poſſit: in altero vero inſigniter erravit, niſi dicamus ita eſſe accipienda Pomponii verba; inter Tergeſte & Concordiam ſitum eſſe Timavum & Natiſonem fluvios. Natiſonem vero attingere Aquilejam. Ultra vero Concordiam ſitum eſſe Altinum. Aut ita intelligenda hæc verba, aut graviſſime erravit.

℣. 19. *Natiſo non longe à mari ditem attingit Aquilejam*] Aquilegiam habent libri veteres, quemadmodum etiam paſſim apud auctores alios ſcribi notiſſimum eſt. Exiſtimant plerique verum nomen eſſe Aquilejæ, dictamque eſſe ab aquila quæ dextra cum urbs conderetur advolavit, ut ait Julianus Imperator oratione de geſtis Conſtantii. Hinc aliqui Aquilium vocarunt. Ego aliter puto, nempe Aquilegiam antiquum fuiſſe nomen,

men, sicque appellatam fuisse à fontium & rivorum copia: nam & fluvialibus aquis & putealibus urbs hæc abundabat ut docet Strabo. Itaque Aquilegia ab aquilegio. Glossæ, *aquilegium κρουνός*. Ab eadem origine aquileges. Glossæ Philoxeni; *Aquilices, οἱ τὰ πήγυχα ἐργαζόμενοι, οἷον ὀχετηγοί, ποταμῖται, ὑδροσκόποι*. Sic legendus ille locus, quem infeliciter tentavit Scaliger ad Festum. Differunt tamen aquilices & aquileges, uti quoque aquilicium & aquilegium, cum isti ab aqua lacienda, illi vero à legenda aqua nomen habeant. Itaque aquileges & aquilegium de libratoribus & libramento aquarum proprie accipi debent: aquilicium vero & aquilicii tantum in sacris usus. Sed quia aquilicii mentionem fecimus, operæ pretium est insignem locum in epistolis Cælii ad Ciceronem, qui multos hactenus exercuit, restituere. Exstat ille lib. VIII. Epist. V. *Si quid novi de Rep. quod tibi scriberem haberem, usus essem mea consuetudine, ut diligenter & quid actum esset, & quid ex eo futurum sperarem, perscriberem. Sane tanquam aqua in Cilicia omnia adhæserunt*. Legebat vir eruditus, *tanquam aquælicio omnia adhæserunt*, facileque nostrum obtinuit assensum loco non bene examinato. Verum postea animadverti plane hoc esse alienum à mente Cælii, longissimeque rece[illegible] à veteribus libris. Quamvis enim Salmasius in Solinianis sic produxerit locum, certus tamen sum in nullo veteri libro illum sic concipi. Ipse inde faciebat, *tanquam aqua in collicia*, vel, *tanquam in quodam incili*. Sed sane contrarium volebat dicere Cælius, omnia nempe male hærere; aqua vero feliciter hæret in colliciis & incilibus, aliter enim si esset, stultum foret incilia aut collicias fodere. Adeo tamen sibi placuit hac sua conjectura, ut passim, tamquam pulchrum aliquod emblema, scriptis suis inseruerit, istud loquendi genus, *hæret aqua tanquam in incili*, pro *hæret aqua*. Optimi libri quibus olim usus fuit Manutius, sic hunc locum legunt; *sane tanquam in quodam victilicia omnia adhæserunt*. Alii *intilitia*. Omnino scribendum; *Sane tanquam in quodam titivilitio omnia adhæserunt*. Conqueritur in illa epistola Cælius, *quod plus biennium in his tricis moretur*. Idem hic repetit, omniaque ipsorum consilia ait hærere in quodam titivilitio, in meris tricis, & re nihili. Adhærere in re aliqua, probum est & Latinum. Ipse sic loquitur Cicero.

ȳ. 20. *Superiora late occupat litora Padus*] Veteres libri, *superita* non *superiora*. Scribe *superna*. Padus in superna Italiæ parte exoneratur. Notum vero partem supernam dici mari Adriatico & Io-

nio vicinam, infernam vero Tyrrheno. Hinc supernates & infernates.

ỷ. 21. *Ab imis radicibus Vesuli montis exortus*] Sic quoque Strabo, licet ille confuderit Vesulum & Cenisium montes, cum dicit Druentiam & Padum ex eodem oriri monte. De fonte vero Padi hæc ejus sunt verba; Ἐκ δὲ τῆς ἑτέρας πολὺ ταπεινότερος τῶν χωρίων τούτων ἀναδίδωσιν αὐτὸς ὁ Πάδος, πολύς τε καὶ ὀξύς. Dixit paulo ante Strabo in summitate montis Vesuli, ἔν τισι κοίλοις χωρίοις, esse lacum magnum. Esse quoque ibi duos fontes sibi invicem vicinos, alterum Druentiæ, alterum Padi. Padi fontem dicit longe esse inferiorem istis κοίλοις χωρίοις. Nempe non cernitur profluens ex isto lacu, qui enim lacum viderunt adfirmant illum non excedere oras suas, sed per latentes meatus longe inferior erumpit. Hinc fit, ut quamvis fontes ejus conspicuæ non sint sublimes, quia tamen alte cadunt aquæ istæ ideo violenter feruntur. Quod ipsum quoque Peneo flumini evenire verisimile est. Namque & is cum ex imo Pindo oriatur, tamen spumosis volvitur undis, ut Ovidius canit. Atque hoc quidem pacto interpretanda sunt Strabonis verba, quæ male corrigit Casaubonus, sed longe pejus Salmasius, cum vulgata lectio optima sit & verissima. Veniamus nunc ad Plinii locum de eodem Pado, quem multi frustra tentarunt. Exstat is lib. III. cap. XVI. Ita vero concipitur in vetustioribus codicibus; *Augetur ad canis ortus liquatis nivibus, agis quam navigis torrentior, nihil tamen ex rapto sibi vindicans, atque ubi linquit, ubertate largiter.* Salmasius meras hic nugas reponit, nam quid sibi volunt ista, *agris quamvis torrentior nihil tamen ex rapto abjudicans?* Quid præterea, *ubertate largior?* Si vis ipsum Plinium loquentem audire, sic rescribe; *Augetur ad canis ortus liquatis nivibus, ac his quam nativis torrentior, nihil tamen ex rapto sibi vindicans, atque ubi linquit, ubertatis largitor.* Liquatæ nives, sunt aquæ, itaque non opus est vocabulum istud repetere. Linquit, vero, hic accipitur pro defluit, decrescit, λείπει, uti sæpe. Qui genium & brevitatem Plinianam norit, hanc nostram scripturam veram esse fatebitur.

v. 31. *Et illa in angusto illorum*] In melioribus libris ita hic locus scribitur; *Et in illa in angusto duorum promuntoriorum.* Legendum; *Ex in illa, in angusto duorum promuntoriorum ex diverso coeuntium inflexu, cubiti imagine sedens, & ideo à Græcis dicta Ancon.* Senæ vel Senogalliæ, quam & hic, & infra temere obtruserunt, nullus apud Pomponium locus. Inflexum vocat sinum in quo sedet Ancona. Sic quoque infra loquitur.

quitur. Aliter hunc locum corrigit Cluverius, insignis Geographus, verum & in hoc, & in aliis veterum locis eruendis & interpretandis minus felix.

v. 34. *Hanc enim prægressos*] Melius libri quidam, *Hæc prægressos*. Pro Cluerna uti erat in manuscriptis, reposui Cluanam, quod etiam Cluverius vidit. Paulo post rescripsi, *Truentinum, id & fluvio qui præterit nomen est*.

ỷ. 37. *Ab eo Senegallia maritima, ad Aterni fluminis ostia*] Monstrosè hæc sunt deformata. Alii reposuerunt, *Ab eo Samnites maritima tenent*. Ut breviter dicam, omnes strenue nugantur, & præterquam quod falsa & ordini Geographico contraria adferant, abeunt quoque quam longissime à veteribus libris in quibus constanter ita scribitur; *Ab eo Frentia villa maritima habent Aterni fluminis ostia*. Scripserat Mela, *Ab eo Frentani, Apuli, ac Marucini. Habent Aterni fluminis ostia*. Tres istos populos, sibi invicem in ora maritima vicinos, simul nominat, ac ultimo quidem Marrucinos, quoniam in illis sunt ostia Aterni fluminis quæ subjungit. Frentanorum vero est Buca & Histonium. Daunii, & quæ sequuntur, sunt in Apulia.

ỷ. 41. *Sipuntum, vel ut Graii dixere, Sipûs*] Hæc vera lectio. Sipilus habent veteres libri & Siphus. Paulo post iidem libri *Gnatia* pro *Ignatia*, uti quoque Horatius. Sed & Plinius: nam quo loco apud ipsum legitur, *Rudia Egnatia*, omnino scribendum est, *Rudiæ, Gnatia*. Sic quoque meliores libri Ptolemæi. Deinde vero; *Et jam in Calabria Brundusium*. Ita solet loqui hic auctor.

ỷ. 45. *Valetium, Lupiæ*] Variis modis hoc oppidum concipitur, nam & Βαλέτιον Stephano, ex Theopompo. Α'λητία Straboni, Α'λήτιον Ptolomæo. Latinis vero Valetium & Valentium & Aletium passim nominatur. Non recte Cluverius Valetium & Aletiam tanquam duo diversa oppida in Calabria describit, cum unum omnino idemque fuerit. Varia ut hoc probet affert autorum loca, sed omnia frustra. Nam quo loco apud Plinium legitur Aletia vulgo, illic meliores codices habent *Sarmadium*. Sic itaque legendus erat locus ille Plinianus; *Oppida per continentem à Tarento Uria (quia cognominis Apulæ) Messapia, Sarmadium*. A Sarmadio seu Armadio, apud Frontinum Armadillus seu Sarmadillus ager, de quo alias. Circa finem vero ejusdem capitis, ubi Valentinos & Alentinos nominat, sic legit optimus noster codex. *Salentinorum, Salentini, Basterbini, Neretini*,

Valentini, *Veretini*. Salentini isti posteriores dicuntur ab oppido Salentia, de quo mox. Alio quoque videtur persuasus fuisse argumento, ut hoc crederet Cluverius, nempe quia Valentia bis occurrit in tabula itineraria. Verum & hic quoque male Valentia pro Salentia scribitur. Liquet hoc ex Geographo Ravennate anonymo, qui in plurimis convenit cum tabula itineraria, in quo ita procedit ordo; *Brundusium*, *Baletium*, *Lubiæ*, *Hydruntum*, *Minervium*, *Verentium*, *Salentium*, *Neretum*, *Manduris*, *Tarentum*. Hinc itaque apparet nullam in Calabria Alentiam fuisse, quæ diversa fuerit à Valentia, sive ab illo oppido, quod hodie Lezza vel Lecce dicitur, quinque circiter passuum millibus à mari remoto, unde Strabo μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάσσης illud collocat.

℣. 46. *Salentini campi & Salentina litora*] Salentinos campos videtur ex Marone hausisse; *Et Salentinos obsedit milite campos*. Sed vero uti Calabrorum, ita quoque Salentinorum nomen late aliquando accipitur. Itaque vel inepte hic imitatus est Virgilium, cujus campi Salentini longe hinc absunt; vel si recte locutus sit, dicendum de agro Salentino ita proprie dicto, in quo Salentum vel Salentia oppidum fuit, capienda esse hæc Pomponii verba. Aliis hoc oppidum dicitur, Soletum vel Solentum, sed usu proculdubio depravatum à Salentum. Stephano Grammatico est Σαλεντία, forma prorsus Romana. Græcis videtur fuisse Σαλόεις. Ut autem Ὑδρόεις Hydrentum, sic à Σαλόεις Salentum. Recte itaque Grammatici veteres à salo dictos esse autumant Salentinos, quia tot undique maribus adflatur tota ipsorum peninsula.

℣. 47. *Et urbs Graja Callipolis*] Ridicule apud Plinium Callipolis dicitur Senonum esse colonia. Cluverius pro Senonum reponi debere contendit *Salentinorum Callipolis*. Sed minime opus hoc loco repetere vocem istam. Libri manu exarati legunt *Senum Callipolis*. Optimus vero noster habet *Saenum*. Proculdubio hoc verum est, itaque sic totum lego locum; *Oppida per continentem à Tarento Uria (quia cognominis Apulæ) Messapia, Sarmadium. In ora vero Saenum, Callipolis, quæ nunc est Anxa*, LXII *millia passuum à Tarento*. In tabula itineraria male locus iste vocatur *Scanuium* pro *Saennum*. Geographo Ravennati est *Sannum*.

℣. 51. *Non uno margine circuit*] Libri aliqui habent, *nisi uno margine circuit*. Forte, *sinuoso margine circuit*. Sed vulgata, quam etiam optima representant exemplaria magis placet. Supra vero ex iisdem libris

libris rescripsimus *admittit*, non *admisit*, mox dein *Salentinum*, non *Salen*.

℣. 56. *Corinthus*, *Scylaceum*] Reposuimus è libris *Carcinus*, uti quoque habent vetera Plinii exemplaria, & nummi veteres. In recentioribus vero codicibus *Corinthus* vel *Corinus*, quod manifeste corruptum ex Cocinto vel Cocino, quo modo hoc ipsum oppidum ac promuntorium ab aliis appellatur. Vtrunque enim variis modis scriptum reperitur, nam & Κάρκινον & Καίκινον & Cocinthum & Cocinum vocant. Corruptum est hujus promuntorii nomen apud Ovidium lib. XV. ubi describit iter Legatorum Æsculapium è Græcia Romam advehentium; quem locum integrum adscribam, quoniam pluribus mendis fœdatus est.

Italiam tenuit præterque Lacinia templa
Nobilitata dea, Scyllæaque litera fertur.
Linquit Japygiam, lævisque Amphrysia remis
Saxa fugit: dextra prærupta Ceraunia parte
Romechiumque legit, Caulonaque, Naryciamque.

Ac primo quidem Scylla ac Scyllæa litora, locum hic habere non possunt, nondum enim adtigerant fretum. Legendum est itaque *Scylaceaque litora*. Ad Amphrysia saxa Turnebus aliique viri magni misere impingunt. A læva illa quærenda sunt, non à dextris. In codice nostro scriptum invenio à prima manu *Arangia*. Omni procul dubio legendum est *Argennia*, sic dicta ab Argenno Siciliæ promuntorio, quod à læva situm erat fretum Siculum intrantibus. Sed & ad Ceraunia ista Ovidiana naufragium fecere iidem. Variant & hic veteres libri, *celenia*, *cerinia*, *celentia* & alii aliter. Omnino legendum est *Cocintia*, sic dicta à Cocinto promuntorio. Pro *Romechiumque* libri quidam manu exarati legunt *Plemyrium*, quod avide amplexi sunt viri quidam eruditi. Sed profecto non sic scripsit Ovidius, cum Plemmyrium ad lævam sita sit, longissimeque absit. *Rumetiumque* legunt alii vetusti libri vel *Romethumque*. Veram lectionem esse existimo *Lametumque*. Oppidum Lametum situm fuit in angustissimo illo Italiæ isthmo, quem Scylaceus & Hipponiates sinus efficiunt, haud procul à fontibus Lameti fluminis. Hodie Maida vocatur, corrupto proculdubio nomine ex Lamatia, extrita priore syllaba, quod & ipsum in adsiti fluminis vocabulo factum est, quem Matum vel Amatum vocant pro Lameto. Quia vero hoc oppidum situm est in medio fere isthmi istius, procul à mari, ideo factum est ut aliqui ad sinum Scyla-

ceum

ceum illud collocarint. Sic ſane Hecatæus apud Stephanum; cujus locum ſic lege ex veteribus libris; Λαμητῖνοι πόλις ἀπὸ Λαμήτε ποταμοῦ πρὸς Κρότωνι. Ἐκαλεῖτο Εὐρώπη. Ἐν ᾗ Λάμητος ποταμὸς, οἱ δὲ Λαμητῖνοι, ὁ πολίτης Λαμητῖνος. Reprehendunt viri eruditi hunc Stephani locum, ſed ipſi falluntur, cum hoc oppidum in ipſo litore ſinus Hipponiatis collocant, hodieque S. Euphemiæ appellari credunt. Nullam illic vel Lampetiam vel Lametum exſtitiſſe mox docebimus.

ỷ. 56. *Myſtræ*] Reſcripſi *Myſtiæ* uti veteres libri. Sic quoque Plinius. Stephano eſt Μυςία.

Ibid. *Conſilinum*] Libri fere omnes *Conſentia*, in uno tantum *Conſentinum* reperi, in nullo vero *Conſilinum*. Hoc poſtremum tamen verum eſſe apparet ex Plinio. Meminerunt quoque hujus oppidi auctores de Coloniis, & Caſſiodorus variarum lib. VIII. cap. XXXIII, qui aliquanto fuſius de hoc loco agit.

ỷ. 57. *Columna Regia, Regium*] Sic quoque multi alii, qui hanc columnam (quæ ſane videtur fuiſſe columella miliaris) Regiam vocant, non Reginam. Ab urbe enim Regio utrumque ἐθνικὸν recte deducitur. Paulo poſt ex libris veteribus repoſuimus, *hinc in Thuſcum mare eſt flexus*.

ỷ. 60. *Terina, Hippo nunc Vibon*] Sic Hermolaus, cum prius legeretur *Maticana, Ionium Vibon*. Sed hæc emendatio longe abeſt à veſtigiis veteris lectionis, ordinique Geographico eſt contraria; inter Temeſam enim & Clampetiam collocanda erat Terina. Verum eſt itaque quod repoſuimus; *Medana, Hippo nunc Vibon*. Apud Plinium ſimiliter, ubi veteres libri habent *Meddua* vel *Medara*, reſcribendum eſt *Medana*. Nam non tantum Medama & Medma vocabatur hoc oppidum, ſed & Medana & Medna. Male apud Strabonem Caſaubonus τὰ Μέδαμα plurium numero corrigit, cum proba ſit lectio vulgata; Ἐν ᾗ τῷ μεσογαίῳ τούτῳ Μέδαμα πόλις Λοκρῶν τῶν αὐτῶν. Ὁμώνυμος κρήνη μεγάλη, πλησίον ἔχουσα ἐπίνειον καλούμενον Ἐμπόριον. Cum dicit Λοκρῶν τῶν αὐτῶν, intelligit Locros Ozolas, illos namque paulo ante dixit Hipponium condidiſſe. *Hippo* vero pro *Hippon*, ut ſupra *Jaſo* pro *Jaſon*. Romani Hipponem Viponem vocarunt, mutata adſpiratione in quintam vocalem, ut ſolent.

Ibid. *Clampetia*] Supra monuimus Lametum vel Lametiam hodie vocari *Maida*. Hæc vero alia eſt, vocaturque hodierno nomine *Mantia*.

Mantia. Latini omnes hanc Clampetiam vocant, addita litera tertia initiali ut in multis aliis vocabulis, cum Græci Λαμπητίην illam appellarint. Sic Stephanus ex Polybio. Lycophroni vero est Λάμπητις Poëtice pro Λαμπητία. Male vulgo Λαμπήτης. Quod autem Cluverius Lametum & Lampetiam eandem existimet, in eo valde fallitur. Lameti enim situm supra ostendimus ad Lametum flumen, aliquot millibus à mari, ad pedem Apennini. Male enim ipse S. Euphemiæ oppidum interpretatur, quod longius abest à flumine. In Clampetiæ vero sive Lampetiæ situ omnes conveniunt, ut sit Mantia, sive Amantia hodierna. Loca vero Lycophronis unde adstruere conatur opinionem suam, plane contra ipsum faciunt. Si enim Λάμπητις & Λάμητος idem fuisset Lycophroni, non diversa usus fuisset appellatione. Quod autem Lampetiam collocet in extimo cornu Hipponii montis, hoc ideo est, quoniam sinus Hipponiates pertingit usque ad Clampetiam; itaque mons Hipponius accipitur, pro monte sinus Hipponiatæ. Clampetia vero sita est in loco arduo, & quasi in extimo sinus Hipponiatæ cornu.

℣. 62. *Silarus amnis*] Libri manu exarati habent *Silerus*. Et hoc bene, nam utrumque dicitur Silarus & Silerus & Siler. Lucanus lib. II. *Radensque Salerni culta Siler*. Verum & sic apud Virgilium scribendum ex antiquissimo omnium codice Medicæo;

Est lucos Sileri circa ilicibusque virentem
Plurimus Alburnum volitans &c.

℣. 63. *Petræ quas Sirenes habitavere*] Male in quibusdam veteribus libris *habitant* pro *habitarunt*. Scopuli vero sive petræ istæ quas inhabitarunt Sirenes in Sicilia à multis collocantur. Hinc Ausonius in grypho ternarii numeri.

Tres in Trinacria Siredones; Omina trina.

Scaliger putat Σειρηδόνας hic dici tanquam Σειρανδόνας. Sed hoc est vocabulum nihili, omninoque scribendum *Sirenides*. Sic appellatas fuisse istas Sirenum insulas testantur cum alii, tum præcipue Servius, agens de Sirenibus; *His responsum erat tamdiu eas victuras, quamdiu cantantes eas nemo esset prætervectus. Quibus fatalis fuit Ulysses. Astutia enim sua cum præternavigasset scopulos, in quibus commorabantur, præcipitaverunt se in mare; A quibus locus Sirenides appellatur, qui est inter Siciliam & Italiam.* De Sirenibus plura alibi diximus.

℣. 64. *Opima Lucaniæ loca*] Inepte hic legitur opima cum

Y omnes

omnes libri veteres habeant *omnia*, quod verum est. Postquam enim oram litoralem Lucaniæ absolvit, addit omnia ea esse Lucaniæ loca. Hinc jam Campani litoris oppida sequuntur.

ỷ. 65. *Vesuvii montis aspectus*] Et hoc quoque imitatus Plinius, licet inverso aliquantum ordine; *Herculaneum*, *Pompeji*; *haud procul spectato monte Vesuvio*, *alluente vero Sarno amne*. Sic libri veteres, male vulgo *spectante monte Vesuvio*.

ỷ. 71. *Ostia circa Tiberim in hoc latere sunt*] Et hæc quoque emendata sunt à nobis consentientibus libris veteribus. Romæ enim erat Pomponius cum hæc scriberet. Itaque hoc littus, vocat littus Latii, quod extendit à Sinuessa usque Ostiam. Paulo post pro Anio, quod nullum locum habere potest in litore Tusco, recte Cluverius emendavit *Minio*. Notum istud flumen ex Virgilio, quem imitatus est hic noster aliquot in locis, præcipue in Italia. Verum non recte is illa, quæ deinceps sequuntur, ita reformat; *Hetrusca & loca & flumina*, quia nempe loca, quæ enumerat, non Tuscam sed Græcam habeant appellationem. Sed Etrusca loca & nomina tralatitium est loquendi genus, pro locis & nominibus in Etruria sitis. Minionem porro quod adtinet, illum Minium vocat Geographus Ravennas. In tabulis à Velsero editis *Mindo* male scribitur, pro *Minio*.

ỷ. 73. *Dein Luna Ligurum*, *& Liguria*] Proba est conjectura Pintiani, & Mariangeli, *& Tigulia*, confirmantque illam veteres libri.

ỷ. 74. *Paulon & Varum flumina*] Plinius *Padum* hoc loco habet, ubi tamen optimus meus codex habet *Palo* manifeste pro *Paulo*.

In Cap. V.

De GALLIA NARBONENSI.

Versu 1. *Lemanno lacu & Gebennicis montibus*] Plinius non Lemannum lacum, sed Juram montem terminum statuit Narbonensi provinciæ. Verba ejus hoc pacto emendanda sunt. *Narbonensis provincia appellatur pars Galliarum quæ interno mari alluitur*, *Braccata ante dicta*, *amne Varo ab Italia discreta*, *Alpiumque vel saluberrimis Romano Imperio jugis*. *A reliqua vero Gallia latere septentrionali*, *montibus Gebenna*,

benna, & Juribus. Libri manu exarati habent *jugeribus*, non *Jura*. Unde facile fuit alterum illud formare. Idem hoc vocabulum reddendum Solino, cui mons iste Jus, vel plurium numero Jures appellatur. *Galliæ inter Rhenum & Pyrenæum, item inter Oceanum & montes Gebennam ac Jures porriguntur*. Male hoc loco Juram substituerunt, cum libri scripti habeant *Juris*. Sane & apud Cæsarem sic scriptum fuisse videtur à prima manu in codice vetusto Reginæ Suedicæ. Straboni circa finem libri quarti Ἰόρας vocatur cum tamen antea Ἰουράσιον nominarit. Ptolemæo est Ἰουρασσός. Ego non dubito quin Jures verum sit nomen horum montium, sed Græci, more suo, varias dedere terminationes. Hodie *Joux* appellantur, vocabulo manifeste corrupto ex *Jus*.

ỳ. 9. *Septimanorumque Blitera*] Veterem scripturam reduximus, quam omnia vetera exemplaria confirmant. Bæterra enim olim vocabatur oppidum quod nunc *Beziers* vocant, non Blitera. Apud Plinium in veteribus libris similiter Bæterra legitur. Sed & in veteri inscriptione (quam apud Gruterum vide) *Bæterrenses* nominantur. Perperam itaque Casaubonus ex corrupto Strabonis loco, cæteros corrigere conatur, cum ipse Strabo sit corrigendus. Stephano est Βαίταρρα. Ejus locum sic emendabis; Βαιταρροῦς κώμη τρίτης Παλαιστίνης, οἱ κατοικοῦντες Βαιταρρηνοί· ἔστι καὶ πόλις Κελτικὴ Βαίταρρα, ἧς ὁ πολίτης Βαιταρρίτης· τῆς δὲ προτέρας Βαιταρρήσιος· κλίνεται Βαιταρροῦντος. Male hæc vulgo separantur, tanquam si & aliqua urbs esset in Gallia, quæ Βαιταρροῦς vocaretur.

ỳ. 13. *Rari portus & omnis plaga Austro atque Africo exposita est*] Ventis expositam esse totam hanc plagam notat quoque Strabo, verum is μελαμβορέου tantum meminit, non Austri aut Africi. Utrumque verum, estque peculiare quippiam, tam in marinis, quam in terrestribus ventis, qui istic locorum spirant. Melamboreas quem Strabo dicit adeo esse violentum, ut eo & homines dejiciantur, & lapides agitentur, prorsus ille est, quem Latini Circium vocant. Hunc quoque Æschylus novit, in Ἡρακλεῖ λυομένῳ, cujus versus exstant apud Galenum VI Epidemiorum, qui ita sunt legendi;

Εὐθεῖαν ἕρπε τήνδε καὶ πρῶτιστα μὲν
Βορεάδας ἥξεις πρὸς πνοάς, ἵν' εὐλαβοῦ
Βρόμον καταιγίζοντα, μή σ' ἀναρπάσῃ
Δυσχειμέρῳ πέμφιγι συστρέψας ἄφνω.

Isti vero versus conjungendi sunt, cum iis, quos ex eadem tragœdia citat Strabo

Strabo agens de campis lapideis. Idem vero quod Strabo & Æschylus de hoc vento prodiderunt, dicit quoque Diodorus Siculus, & Cato apud Gellium; *Ventus Cercius cum loquare, buccam implet, armatum hominem, plaustrum oneratum percellit.* Recte itaque Phavorinus ibidem ventum illum vocat sævissimum; *Nostri namque Galli ventum ex sua terra flantem, quem sævissimum patiuntur, Circium appellant.* Interpres Solini hæc Phavorini verba absurdissima & falsissima esse dicit. Gallos enim ipsos adfirmat non posse pati ventum ex sua terra flantem, sed vicinos Galliæ populos, quibus ex Gallia flaret. Sed profecto nihil verius verbis Phavorini, nihil vero absurdius hac censura excogitari possit. Nam si in Galliis oriatur Circius, qui potest fieri ut flatum ejus non sentiant Galli? An existimavit ventos origini vicinos non sentiri, sed demum ubi longe processerunt? Verum quis ignorat illos ubi nascuntur, ibi maxime sævire? Pari jure Plinium irridet, quod Circium peculiarem Galliæ ventum fecerit, & Phavorinum quod Circium à vertigine ac turbine dictum existimarit. Græcum enim sive Siculum ait esse vocabulum κερκίαν. Verum non recte corrigit verba Theophrasti. Nam quo apud ipsum loco legitur, οἱ περὶ Σικελίαν δερκίαν, non Σικελίαν κερκίαν, sed οἱ περὶ Σικελίαν δὲ κίρκιαν legendum est, uti Turnebus, & libri veteres. Omnes Græci, quotquot hujus venti faciunt mentionem, semper κίρκιον vel κιρκίαν, nunquam vero κερκίαν nominant. Agathemerus; Μέσον δὲ ἀπαρκτίου καὶ Ἀργέστου, θρασκίαν ἤτοι κίρκιον ὑπὸ τῶν περιοίκων. Si tamen alicubi Κερκίας vel Cercius, uti apud Catonem, scriptum sit, hoc nihil officit etymologiæ. Sive enim Latinum, sive Græcum accipiatur esse vocabulum circias, non erraverit Phavorinus, cum à turbine & vertigine dictum credidit. Nam & Græcis κίρκος & κρίκος semper in usu fuit, etiam antequam Roma esset. Peculiarem vero Galliæ Narbonensis hunc esse ventum, nemo inficias iverit, qui dari peculiares ventos concesserit. Quamvis enim ex omnibus cœli regionibus venti promiscue adveniant, usus tamen & ratio persuasit, ut particulares & cujusque regionis proprii dicerentur, illi, quorum effectus à cæteris discreparent. Circium vero multa singularem efficiunt, tum vis ejus insignis in Narbonensi, quæ tanta est, ut non eminentia tantum tecta & turres dejiciat, verum & integras quoque silvas excidat; tum quoque illud, quod cum tantus sit, statos tamen non excedat terminos, sed solum inter Pyrenæos & Gebennam sæviat. Verum & ob aliud magis etiam memorandus est hic ventus, quodque annotasse vitæ intererit. Nimis jam sæpe compertum

tum est, damno quoque & naufragio nostrarum navium, nullum in nostro orbe inveniri mare quod in magis præruptos aquæ cumulos adsurgat & intumescat, atque fretum illud quod Aphrodisium promuntorium & ostia Rhodani interjacet, vento licet mediocriter flante. Ignari nautæ primo vadosum esse existimabant, verum bolide jacta ad viginti quinque orgyias, fundum tamen adsecuti non sunt. Itaque alii alias adtulere rationes, ego hoc totum tribuendum esse existimo concursui & conflictui Circii, cum ventis è mari flantibus. Verùm autem hanc esse causam ipsa docet experientia. Cum enim, ut hic ait Mela, tota hæc plaga raros habeat portus, & exposita sit Africo & Austro, ac præcipue Euro; ita disposuit naturæ auctor, ut semper illic aliquis è terra esset ventus, qui marinis contrarius flaret, impediretque ne navigantes in importuosum littus impingerent. Itaque ad triginta à litore millia nullus unquam vel Auster vel Eurus regnat aut nocet, repulsi plerunque à ventis terrestribus ac præcipue Circio, qui compressus à montibus quos superare nequit, & in angustius spatium redactus, omnium vehementissimus in sinum Narbonensem exit. Hunc ventorum conflictum, necessario sequitur maris collisio, quam tamen prævidere possunt nautæ ex ipsius aquæ brevitate. Navigantes hoc beneficium Circio acceptum ferunt, itaque vel hoc solo nomine dignum quis existimet, cui antiquitas aram exstruxerit. Avari autem hujus sinus accolæ istam Circii benignitatem deprecantur. Verum etiam è navigantibus non desunt, qui malint in litore, quam in medio mari naufragium facere.

℣. 16. *Tunc post Athenopolis, & Olbia, & Glanon*] Glanum hic locum non habet, cum longe ultra Massiliam sita sit, in mediterraneis. Legunt libri manu exarati; *Tunc post Athenopolin & Olbiam & Laurion* &c. Inepti nempe librarii, ut alibi passim, ita hic quoque casus rectos in obliquos mutarunt, cum prius scriberetur, *Athenopolis, & Olbia, & Laurios.* Unde facile est veram lectionem eruere; *& Tauroïs.* Ταυρόεις, vel Tauroentum vel Taurentum satis notum Massiliensium oppidum. Perperam vulgo confundunt cum Telone Martio, isto illustri hodie piratarum receptaculo. Ex itinerario maritimo liquet Taurentum XII P. M. Massiliam versus abesse à Telone. Male quoque Ptolemæus Taurentum inter Citharisten promuntorium & Massiliam collocat. Valde quoque errant qui Telonem & Citharisten promuntorium confundunt, cum loca illa plurimum à se invicem absint.

Ibid. *Citharistes & Halycidon Massiliensium portus*] Sic Hermolaus, at ipse Mela scripserat, *Citharistes & Lacydon Massiliensium portus*. Sic etiam veteres libri. Eustathius in Dionysium; Ἀγαθὸς τοῖς Μασσαλιώταις λιμὴν ὁ Λακύδων. Citharistes promuntorium Κιθαριστὴς Ptolemæo. Plinius; *Promuntorium Citharista, portus, regio Camatullicorum.* Codex noster optimus manu exaratus sic legit; *promuntorium Zacitharista.* Manifeste duo vocabula syllabarum similitudine in unum coaluerunt, & ex *Lacida Citharista* alterum illud fecerunt. Sed neque sic tamen satis persanatus fuerit Plinii locus, quia Lacydon est portus, Citharistes vero promuntorium. Sic itaque scribe; *Promuntorium Citharista, Lacydon portus, regio Camatullicorum.* Festo Avieno in Ora maritima Citharistium prominens vocatur.

——Terga celsum Prominens
Quod incolentes Citharistium vocant.

Male vulgo *Cecylistrium.* Hodie nullum promuntorium hoc nomen servat, sed locus aliquis haud procul mari *Ceireste* vocatur. Ipsum vero promuntorium vulgo Caput Aquilæ.

ỷ. 17. *Lacydon Massiliensium portus, & in eo ipsa Massilia*] Mirum loquendi genus, civitatem sitam esse in portu. Libri manu exarati legunt *& in ea.* Omnino scribendum, *& hinc* vel, *& inde ipsa Massilia.* Lacydon olim, ut diximus, vocabatur portus Massiliensium. Sed sciendum, etiam Olbiam, Antipolin, Taurentum, & alias colonias in hoc litore, portus Massiliensium fuisse appellatas. Puto tamen aliter hoc vocabulum accipiendum, nempe de portu ipsi Massiliæ adsito. Verum ut cognoscamus quis ille portus fuerit, operæ pretium est monere veterem Massiliam non sitam fuisse ubi est hodierna, sed satis longe inde remotam, nempe ad promuntorium, quod vulgo *La Crocetta* appellatur. Illic rudera veteris Massiliæ apparent, nummique indies quamplurimi effodiuntur. Sed neque portus Massiliensium ille olim fuit, qui nunc est. Sane Strabo illum Austro obversum fuisse prodit. At vero qui nunc est, is plane Zephyro est objectus. Duo vero sunt portus ad promuntorium Crucettæ, qui utrique meridiem adspiciunt, unus paulo remotior, qui in itinerario maritimo appellatur *Portus Æmines* vel *Mines*, quique etiam hodie nomen fere servat, vocatur enim *Pormion* vel *Pormino:* alter vero Portus promuntorio, & veteri Massiliæ propior, longe satis littus excavat, figura θεατροειδής, & ipse quoque navibus commodam prebens stationem. Hunc postre-

postremum puto fuisse, qui olim Λακύδων diceretur, quoque prisci Massilienses usi sunt, antequam alterum excavassent, quo nunc utuntur. Atque hoc quidem pacto verum erit id quod Cæsar dicit secundo de bello Civili, Massiliam à tribus partibus mari allui, quod de hodierna accipi non potest. Sed & cætera plana erunt, quæ tamen viri docti non intellexerunt, cum dicit ab utraque parte aggerem vineasque fuisse actas, ab illa nempe isthmi parte, ubi erant navalia & portus, qua patet iter in Italiam, & ab altera, qua aditus erat ad Massiliam, venientibus ex Gallia Hispaniaque. Verba autem illa Cæsaris, ita repurganda sunt; *Una erat proxima portui navalibusque; altera ad partem, qua est aditus ex Gallia atque Hispania, ad id mare quod attingit ostium Rhodani.* Libri enim vetusti legunt *adigit hostium*. Qui ex Hispania Massiliam proficiscebantur, hujus maris oram cogebantur legere.

ỷ. 21. *Maritima Avaticorum stagno adsidet*] Quia liber antiquus optimus legit *obsidet*, ideo non dubitavimus rescribere, *Maritima Avaticorum stagnum obsidet*. Oppidum enim hoc aditum & ostium vasti illius stagni claudit & obsidet. Ptolemæus; Μετὰ δὲ τὸν Ῥοδανὸν ἐπὶ θαλάσσῃ κεῖται Ἀυατικῶν πόλις Μαρίτιμα κολώνια. Sic recte libri veteres. Plinius de eodem oppido & stagno; *Ultra fossæ ex Rhodano, C. Marii opere & nomine, insigne stagnum Mastramela, oppidum Maritima Avaticorum.* Et oppidi, & lacus nomen esse Mastramelam docet Stephanus. Eadem itaque est Mastramela, & Maritima. Nunc *Martegue* vocatur oppidulum, & lacus quem obstruit, *Lac de Martegue*. Apud Festum Avienum memorantur hoc loco;

—— oppidum priscum Ramas,
Trabalæ paludes. &c.

Sed profecto, portentose locus ille est inquinatus. Totum sic lego;

Gens hic Veragri: Bergineque civitas,
Salyes atroces, oppidum Mastramelæ
Priscum paludis, terga celsum prominens
Quod incolentes Citharistium vocant.

ỷ. 22. *Fossa Mariana partem ejus amnis navigabili alveo effundit*] Et hæc quoque sola distinctione sanavimus. Omnes fossam Marianam ab hac parte Rhodani collocant. Solus Ptolemæus illam ad ulteriorem collocat ripam, quem perperam secuti sunt multi. Fossa ista Mariana hodie non effluit, sed denuo veterem suum alveum recuperavit Rhodanus.

nus. Errant enim qui putant Marianam Fossam esse id ostium, quod hoc nostro seculo omnium est maxime orientale, quodque olim vocabatur *ad gradus*, vulgo *gras de Passon*, à pontibus ligneis, quibus in naves descenditur, uti passim. Plus etiam errant qui ad Camariam vel Camaricam insulam vulgo *Camargue* dictam fossas has fuisse existimant, tanquam si à Cajo Mario insulæ huic nomen esset inditum; & non potius à Cammarorum sive cancrorum illo genere, quorum immensa copia in marinis circa hanc insulam stagnis, capitur, nominis ratio esset petenda. Ex itinerario maritimo manifeste apparet Fossas Marianas abfuisse à Massilia quadraginta tantum passuum millibus. A fossis vero Marianis ad Gradum, sive Rhodani ostium, quod diximus, referuntur ibi millia passuum sedecim. Clarum est hinc Fossas Marianas ductas fuisse per campos lapideos, & exitum habuisse haud procul ab ostio Mastramelæ paludis. Hoc fuit illud os, in quod Marius maximam Rhodani partem derivavit, ut Massiliensibus gratificaretur, quibus hanc fossam adsignavit. Plinius Massalioticum vocat hoc ostium & similiter amplissimum id esse dicit. Sed errat, cum id distinguit à fossis Marianis. Verba ejus sunt; *Libyca appellantur duo ejus ora modica; ex his alterum Hispaniense, alterum Metapinum: tertium idemque amplissimum Massalioticum.* Pro *Libyca* malim legere *Ligyca*. Ut à Λιβύη, Λιβυκὸν & Λιβυστικὸν, sic quoque à Λιγύη, uti Ligyrum regio dicebatur, fit Λιγυκὸν & Λιγυστικὸν, quamvis hoc postremum usitatius. Notum vero Ligurum nomen usque ad Iberum flumen & ultra olim extensum fuisse, licet Rhodanus verus Ligurum terminus vel ipsorum olim Ligurum judicio fuisse videatur. Quod facile ex hoc Festi Avieni loco colligo;

—— Multa nos Rhodano super
Narrare longo res subegerunt stylo.
At nunquam in istud animus inclinabitur
Europam ut isto flumine & Libyam adseram
Disterminari, Phileas hoc quanquam vetus
Putasse dicit incolas; despectui
Derisuique inscitia hæc sit barbara.

Sed manifestus est error vel Avieni, vel ipsius Phileæ. Quis credat accolas Rhodani tale quid potuisse credere? Verum illi dicebant terminum Λιγύης, nempe Liguriæ proprie dictæ, esse Rhodanum flumen. Istud vero vocabulum etiam apud antiquissimos Græcos semper fere corrumpebatur

batur in Λιβύη, uti quoque Λίγυες in Λίβυες, Λιγυστικοὶ in Λιβυστικοὶ, Λιγυστῖνοι in Λιβυστῖνοι. Quia vero vel Avienus in Philea, vel Phileas in alio auctore legisset terminum Λιγύης vel Λιγύων esse Rhodanum fluvium, hinc nata fabella, flumine hoc dirimi Europam & Libyam, ex vitiosa nempe permutatione tertii elementi in secundum. Innumeris autem locis hæc vocabula mutata sunt, tam apud Græcos, quam apud Latinos, multisque multorum errorum occasionem dedere, Libyam frustra in Europa quærentibus. Ex eodem vitioso scribendi genere natum puto errorem de ursis Libycis & Numidicis, cum revera Ligystici vel Ligyci essent. Constat enim, quidquid alii contradicunt, Libyam nullos gignere ursos, ne in Atlante quidem, ubi frigus ac nix perpetua. Certum est illos Domitii ursos Numidicos, meros fuisse leones. Optima sunt, quæ de his Lipsius, licet ea plumbea & nugatoria vocet Solinianus scholiastes, cum tamen ipse mera reponat mapalia. Verum ut ad locum Plinii revertamur, neque sequens vocabulum recte sese habet, cum prorsus nulla ratio excogitari possit, quamobrem Metapinum dictum sit alterum Rhodani ostium. Puto scribendum *Metalpinum*. Græci vetustiores, qui duo tantum Rhodani ostia noverunt, illud quod trans Alpes esset situm, Μετάλπιον appellarunt. Pari ratione superius docuimus Metagonitin regionem dictam fuisse, quod μετὰ τὸ Γώνιον esset sita. Tertium ostium, quod Massiliense vocabatur, idem est atque Fossa Mariana. Antequam tamen hæc fossa duceretur, ostium Μασσαλιωτικὸν dictum, idem fuit, atque Metalpinum. Sive de hoc, sive de altero acceperit Plinius, erravit. Porro, quod alii tria, alii quatuor, vel quinque, nonnulli etiam septem Rhodanum ostia habere scribant, in eo non sunt reprehendendi. Alii enim aliter ostia illa computant. Olim tria vel quatuor tantum fuisse videntur. Reliqua existimo esse factitia. Constat certe illud quod in Lateram stagnum effluit, id non esse naturale, uti infra ostendemus. Plures præterea ostiis adjacent insulæ, ad quas scinditur Rhodanus. Si quis igitur quot insulas efficit, totidem quoque exitus huic flumini tribuat, jam decem vel undecim habebit. Huc accedit quod etiam nunc, modo plura, modo pauciora ostia habeat. Cum est humilis, tum plurimas facit insulas pluresque canales qui illo aucto in unum confluunt. Quanto itaque torrentior est Rhodanus, tanto pauciora habet ostia.

℣. 23. *Alioqui littus ignobile est lapideum*] Non littus tantum lapideum, sed & totus tractus mediterraneus istic locorum campi lapidei

dicuntur. Libri omnes manu exarati habent hic *lapideus*. Itaque non dubito quin vera sit lectio; *alioqui littus ignobile, & lapideus, ut vocant, campus; in quo Herculem* &c. Nemini in Galliis ignotus est campus lapideus. Vulgo *La Crau*, vel aliquanto integriori vocabulo *Crautium* vocant. Puto olim hunc locum dictum fuisse *campum clavatum*, quod propter silicum copiam tanquam clavis confixus esse videretur. Hinc clavosa & clavata inæqualia interpretantur Grammatici. Eadem ratione in Galliis oppidum *Laon* vulgo, olim *Laudunum clavatum* appellatum fuisse existimo. In colle quippe sita est.

ỷ. 24. *Contra Albionem & Bergiona*] Nonnulli veteres libri legunt *Burgiona*, alii *Gergion*. Anonymus de diis, qui Apollodorus vulgo creditur, hosce Neptuni filios vocat Ἀλεβίωνα & Δέρκυνον, aitque eos occisos fuisse ab Hercule. Sic quoque Tzetzes chiliadibus ubi de Hercule agit. At vero alter Tzetzes, Lycophronis interpres, fratrem Alebionis vocat Ligurem, Λίγυν. Versus Æschyli de hoc conflictu vide apud Strabonem. Non bene eos corrigit Salmasius in Solinianis. Rectum est vulgatum δηώσεις, uti ex supradictis liquet. Verum istud leve. In hoc vero gravius errat, quod tanquam diversas recenseat opiniones, eorum qui in Liguria, & aliorum, qui in Narbonensi hoc Herculis certamen cum filiis Neptuni fuisse scripserunt. Nam quis nescit Liguriam & Ligures ad Rhodanum usque olim pertinuisse? Nec ad Rhodanum tantum, sed ad Iberum usque flumen, quamvis hi posteriores Ἴβηρες καὶ Λίγυες μιγάδες nominentur.

ỷ. 29. *Inde contra in occidente ablatus*] Et hæc quoque perperam mutarunt. Vetus & vera scriptura fuit; *Inde contra occidentem ablatus*. Paulo post iidem libri, *cursu in meridiem adducto hac intrat. Hac intrat*, id est in nostrum mare effluit. Sed redundat hic quoque Mela & bis idem dicit. Pintianus non male *hanc* legit, & interpretatur Narbonensem.

ỷ. 33. *Ultra sunt stagna Volcarum*] Forsan, *ultra sunt stagnum* &c. ut de Latera stagno, de quo mox plura dicemus, accipiatur. Nihil tamen mutandum censeo, cum plura Volcarum stagna occurrant, tum illa quæ ad occiduum Rhodani ostium sunt, quæque Aquæ mortuæ nominantur; tum quoque præcipue ista, quæ toto Volcarum litori usque ad Promuntorium Setium, prætenduntur.

ỷ. 33. *Ledum flumen*] Malo *Ledus*. Sic Sidonius Apollinaris. Sic & Festus Avienus in ora maritima, cujus versus sic leges.

At

At nuncee Ledus, nunc & Orobis flumina
Vacuos per agros & ruinarum aggeres
Amœnitatis indices priscæ meant.

℣. 33. *Castellum Latara*] *Latera* verum est nomen, & sic libri veteres melioris notæ. Hodie castellum id *Lattes* appellatur, ab adjacente lacu ejusdem nominis. Lacus non oppidi meminit Plinius, qui egregie describit operam quam piscatoribus delphini olim istic locorum navabant in captura mugilum. Verum quia locus insignis est, & valde contaminatus, multosque expertus sit medicos, licet frustra, operæ pretium est emendatum hic adscribere. Exstat vero lib. IX. cap. VIII. *Est provinciæ Narbonensis & in Nemausiensi agro stagnum Latera appellatum, ubi cum homine delphini societate piscantur. Innumera vis mugilum stato tempore angustis faucibus stagni in mare erumpit, observata æstus reciprocatione. Qua de causa prætendi non queunt retia aquæ, molem ponderis nullo modo toleratura. Jam si non solertia insidietur tempori, simili ratione in altum protinus tendunt, quod vicino gurgite adfligitur, locumque solum pandendis retibus habilem effugere festinant. Quod ubi animadvertere piscantes, concurrit autem multitudo temporis gnara, & magis etiam voluptatis hujus avida, totusque populus è litore quanto potest clamore conciet Simonem ad spectaculi eventum. Celeriter delphini exaudiunt desideria, aquilonum flatu vocem prosequente. Austro vero tardius ex adverso referente æstum, tum quoque improviso in auxilium advolant. Properare apparet; aciesque protinus disponitur in loco, ubi conspectus est pugnæ: opponunt sese ab alto, trepidosque in vada urgent*, &c. Vulgaris lectio & sensu & ratione caret, hæc vero nostra, quam fere confirmant vetusti codices, manifesta est & clara. Superius monuimus ventos à Septentrione flantes & præcipue Circium, vehementiores esse multo, atque sint australes & reliqui, qui è mari contra id litus feruntur. Hinc fit ut multo velocior sit reciprocatio æstus, quam accessus in hac ora. Celeriter ergo delphini inclamantes exaudire poterant. Æstum vero superabant celeritate natandi, itaque improvisi aderant, non exspectato maris accessu. Atqui hic quidem est germanus sensus verborum Plinii. Ipsam quod attinet historiam, de ea nos dubitare non patiuntur multa similia exempla, quæ à veteribus produntur, præsertim cum hodie quoque in multis maris mediterranei tractibus similia delphinorum beneficia piscatores agnoscant. Verum hæc obiter. De Latera oppido sive castello hoc unum addiderim, mirum quomodo

ejus nomen irrepserit in Rufi Festi oram maritimam, idque loco adeo alieno. In Sordicenis enim prope Pyrenæum id collocat.

In Sordiceni cespitis confinio
Quondam Pyrene Latera civitas ditis laris
Stetisse fertur.

Manifeste hic delendum est alterutrum, vel *Pyrene*, vel *Latera*. Sed cum Latera longe ab hoc tractu absit, Pyrenes vero civitatis mentionem fecerint antiquissimi Græci, quos plerunque in hoc scripto secutus est Avienus, non dubito quin altera ejecta, hæc retinenda sit.

℣. 34. *Mesua collis incinctus mari pene undique*] Mesua vel Mensua collis is est, qui vulgo *Sette* olim Setius vel Segius mons appellabatur, nempe tota illa peninsula, quæ Volcarum littori usque ad Agatham & Blasconem insulam prætenditur. Setium vero promuntorium, est id, quod hodie *Cap d'Agde* dicitur, præjacente Blascone insula vulgo *Brescou* dicta. Apud Strabonem male Σίγιον pro Σήγιον legitur. In manu exaratis Ptolemæi exemplaribus similiter Σήγιον scribitur non Σήτιον. Meminit & Avienus in ora maritima, qui postquam Blasconem insulam recensuit, mox subdit Setium montem. Versus ejus emendatos adponam.

——*Setius inde mons tumet,*
Procerus arcem, & pinifer Setii jugum
Radice fusa inusque Taphrum pertinet.
Taphron paludem namque gentici vocant
Rhodani propinquam flumini.

Hodie *Sette*, non totam peninsulam, sed collem tantum, nisi fallor, unicum, eumque arce munitum, appellant.

℣. 36. *Araurarís juxta Agatham, secundum Bliteras Obris fluit*] Arauris restituimus. Sic veteres membranæ, & Ptolemæus. Sic quoque legendum apud Plinium qui ad Agatham recenset flumina *Ararim* & *Liriam*, pro quibus omnino reponendum censeo *Arauris* & *Libria*, ineptum enim alterum nomen istic loci. Straboni Ῥαύραρις corrupte. Vulgo *l'Ayraut*. Sequentia sic corrige; *secundum Bæterras Orbis fluit*. Fluminis enim hujus nomen verum est Orbis vel Orobis.

℣. 41. *Lacus accipit eum Rubresus nomine*] Rubrensis Plinio, & hoc verius, ut puto. Hodie *Stagnum Rubinæ* vocant.

℣. 42. *Leucata Litoris nomen*] Parthenio est Λευκαδίας αἰγιαλός, uti est apud Constantinum Porphyrogennetam, cujus locum infra illustrabimus. Hodie nomen servat.

℣. 44. *Cam-*

℣. 44. *Campus minuta arundine gracilique perviridis*] Campum hunc similiter describit Polybius apud Athenæum, quem vide. Cæterum errat Casaubonus ad Strabonem cum putat, Polybium confundere hunc locum, in quo pisces fossiles reperiuntur, cum campis Herculeis. Si ullus unquam scriptor exstiterit, qui nihil scripserit, quod vel ipse non viderit, vel certis argumentis non cognoverit, quique, ut ita dicam, fuerit impeccabilis, certe ille fuit Polybius. Ne Straboni quidem successit, quotiescunque contra Polybium disputat, ut vel semel merito eum reprehenderit. Verum de his alibi erit dicendi locus. Rationem vero quam adfert Casaubonus, quod nempe plurima sit ἄχρωστις in campis lapideis, ea plane futilis est. Quotus quisque enim est campus qui gramen non producat? Hunc vero campum eo non destitui manifeste hic docet Mela, cum dicit minuta arundine gracilique esse perviridem. Nam quis dubitet quin per minutam arundinem Mela hic intellexerit illud graminis genus quod arundinaceum, Græci ἄγρωστιν, vocant?

℣. 50. *In ea regione piscem è terra penitus erui*] Mirus est Mela, qui cum illorum explodat opinionem, qui dixerunt pisces hic è terra erui, idem tamen ipse adfirmet. Sed profecto aliter eum scripsisse suadent manu exarati libri, quorum optimi legunt, *oriri* non *erui*. Sic itaque scribo totum hunc locum; *In ea regione piscem è terra penitus oriri, quia ubi ex alto huc usque penetravit, per ea foramina ictu capulantium interfectus extrahitur*. Negat hic Mela pisces istos esse terrenos aut in terra nasci, sed ex suffuso huic insulæ mari à piscantibus extrahi. Libenter & ipse hic accedo opinioni Melæ, quem αὐτόπτην hujus miraculi fuisse existimo. Ex accuratiori enim hujus oræ descriptione, facile apparet, auctorem hunc lustrasse hæc litora cum in Italiam proficisceretur. Non tamen propterea falsa sunt, quæ alii de fossilibus piscibus prodiderunt. Tot passim exempla apud veteres non patiuntur quemquam de eo dubitare, nisi illum cujus fides, tota est in oculis. Minus quidem mirum, pisces nonnunquam terram subire ubi solum est aut fistulosum & aquis pervium, aut molle & dilutum; cum vulgo quoque notissimum sit gobiones & alios pisces luti incolas, satis longe terram ingredi: istud vero mirandum, illic quoque effodi, ubi nullæ prorsus sunt aquæ. Plinius lib. IX. cap. LVII. *Idem* (Theophrastus) *in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis, terrenos, altis scrobibus, in his locis in quibus nullæ restagnent aquæ, miraturque & ipse gigni sine coitu; Humoris quidem vim aliquam inesse quam puteis arbi-*

tratur, ceu vero in illis reperiantur pisces. Ex Theophrasti scripto de piscibus in sicco degentibus, hæc desumsit, sed male in vulgatis Plinii exemplaribus hæc verba concipiuntur. Dicit vero Theophrastus, quia coire isti pisces non possunt, jacent enim immobiles, ideo necessarium esse, ut sponte procreentur in loco humido & generationi idoneo. Nihil hic de puteis. Sed per χώραν ἔνυγρον Plinius intellexit puteos & scaturigines è terra prodeuntes: ac ridet Theophrastum quod ita senserit, quoniam inquit, in puteis nulli reperiuntur pisces. Licet autem hoc verum sit, melius tamen à Theophrasto manus abstinuisset. Ubicunque enim pisces fossiles reperiuntur, illi parum absunt à superficie terræ. In puteis vero & locis profundis nullum generari potest animal, ne insectum quidem.

ỳ. 52. *Ictu captantium interfectus extrahitur*] Ita mutarunt correctores, cum prius legeretur *capulantium*, quomodo habent omnes libri veteres. Et verum est hoc omnino. Capulum enim dixere veteres, quidquid aliquam rem intra se capit, ut ait Nonius. Itaque non sarcophagum tantum & manubrium gladii, quo gladius continetur, sed etiam fuscinam sive tridentem, quo anguillas & mugiles configunt rustici, recte capulum dixeris. Hinc capulare & capulator, qui capulis aliquid prehendit. Utuntur hac voce Cato & Columella, pro eo qui capulis oleum deplet. Mansit hoc vocabulum etiam apud sequioris ætatis homines, ut cum dicunt hominem capulare, vel pedem alicujus capulare, pro confodere & vulnerare. Sane in hac significatione sæpissime vox hæc occurrit in corpore legum barbaricarum.

ỳ. 52. *Inde est ora Sardonum*] Sordonum scripsimus. Sic quoque habent vetera Plinii exemplaria. Isti vero Sordones appellabantur etiam Sordi. Sic illos vocat Avienus in ora maritima, qui Ceretibus & Acroceretibus subjungit.

—— Sordus inde denique
Populus agebat inter avios locos
Ac pertinentes usque ad interius mare,
Qua pinifertæ stant Pyrenæ vertices;
Inter ferarum lustra ducebat greges
Et arva late & gurgitem ponti premit.

Sic constituendus totus locus. A *fertus* enim, quo vocabulo usus quoque est Cicero, est *pinifertus*. Sed & flumen quoque Sordus dicebatur, quod influebat in paludem Sordicen Σορδικὴν, uti testatur idem Avienus, in versibus sic legendis;

Stagnum

Stagnum hic palusque, quippe diffuse patet,
Et incolæ istam Sordicen cognominant,
Præterque vasti gurgitis crepulas aquas
Nam propter amplum marginis laxæ ambitum
Ventis tumescit sæpe percellentibus.

Eadem est palus, de qua hic miraculum piscium narrat Mela; quamvis Strabo id videatur tribuere stagno, prope Ruscinonem, vulgo Sancti Nazarii dicto. Huic paludi adsitam regionem, Sordicenam glebam vocat Avienus.

ỷ. 53. *Telis & Tichis*] Sic meliores libri. Telis est id flumen quod Perpinianum, eique vicinam Ruscinonem præterfluit. Vulgo *Tet* appellatur. Tichis vero fluvius nomen hodie quoque conservat: vocatur enim *Tech*. Plinio est *Tecum*.

ỷ. 54. *Vico Eliberri magnæ quondam urbis*] Hæc pene ad verbum descripsit Plinius, quamvis in hujus auctoris vetustis codicibus non *Iliberri*, sed *Elisabere* scriptum inveniam, quam hic noster Auscorum facit urbem. Verum de ista inferius agemus, est enim alia. Hæc vero est ad mare sita, nempe illa quæ vulgo *Colibre*, vocabulo corrupto ex Colonia Iliberri, appellatur.

ỷ. 55. *In Pyrenæi promuntorio templum Veneris*] Et hæc quoque Pintianus mutavit, cum prius legeretur; *portus Veneris est sinu salso*. Sed quis est iste sinus salsus? An & hic quoque salinæ à quibus sic dictus sit? Nonne etiam absque illis salsus foret? Omnes hic memorant templum Veneris. Marcianus; Ἀκρωτήριον ἐφ' ᾧ ἵδρυται τὸ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης. Optimus Melæ codex sic habet; *Tum inter Pyrenæi promuntoria Portus Veneris in sinu falso, & Cervaria locus, finis Galliæ*. Scribendum; *Tum inter Pyrenæi promuntoria portus Veneris, insignis fano, & Cervaria locus, finis Galliæ.*

IN CAP. VI.

DE HISPANIÆ CITERIORE ORA.

Versu 1. *Pyrenæus primo*] Ut passim ita quoque hic mutavimus capitis titulum. Quoniam enim hic describit illam tantum Hispaniæ oram, quæ à Pyrenæo usque ad fretum extenditur, ideo neque Hispania, neque

neque Hispania citerior locum hic habere potest. Hæc nimis angusta, illa vero nimis ampla appellatio. Citerioris enim & ulterioris Iberiæ, juxta primam Romanorum divisionem, termini communes erant fontes Bætis & Cartago urbs. Verum postea cum tota potiti essent regione, in tres partiti sunt provincias. Hoc quidem ex aliis etiam liquet auctoribus, verum clarius ex Stephano Grammatico, cujus locum descripsit Porphyrogenneta de Administratione Imperii cap. XXIII. Verum quoniam caput illud quædam contineat non spernenda, adeoque corruptum sit, ut vir doctus, qui primus nobis illum auctorem dedit, ne interpretari quidem illud quemadmodocunque potuerit, totum hic emendatum adscribam. Ἰβηρίαι δύο. Ἡ μὲν πρὸς ταῖς Ἡρακλείαις στήλαις ἀπὸ Ἴβηρος ποταμοῦ, οὗ μέμνηται Ἀπολλόδωρος ἐν τῇ περὶ γῆς β΄. ἐντὸς δὲ Πυρλώνης Ἴβηρ τ' ἐστὶ μέγας ποταμὸς φερόμενος ἐνδοτέρω. Ταύτην δὲ εἰς πολλά φασι ἔθνη διαιρεῖσθαι, καθάπερ Ἡρόδωρος ἐν τῇ δεκάτῃ τῶν καθ' Ἡρακλέα γέγραφεν ἱστορίᾳ, οὕτως. Τὸ δὲ Ἰβηρικὸν γένος τοῦτο ὅπερ φημὶ οἰκεῖν τὰ παράλια τοῦ διάπλου διώρισται ὀνόμασιν, ἓν γένος ἐὸν, κατὰ φῦλα. Πρῶτον μὲν οἱ ἐπὶ τοῖς ἐσχάτοις οἰκοῦντες τὰ πρὸς δυσμέων Κύνητες ὀνομάζονται. ἀπ' ἐκείνων δὲ ἤδη πρὸς Βορέαν ἰόντι Γλῆτες, μετὰ δὲ Ταρτύσιοι, μετὰ δὲ Ἐλβυσίνιοι, μετὰ δὲ Μαστιηνοὶ, μετὰ καὶ Καλπιανοί, ἔπειτα δὲ ἤδη ὁ Ῥόδανος. Ἀρτεμίδωρος δὲ ἐν τῇ β΄ τῶν γεωγραφουμένων οὕτω διαιρεῖσθαί φησιν. Ἀπὸ δὲ τῶν Πυρηναίων ὀρῶν, ἕως τῶν κατὰ Γάδειρα τόπων ἐνδοτέρω καὶ συνωνύμως Ἰβηρία τε καὶ Σπανία καλεῖται. Διήρηται δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων εἰς δύο ἐπαρχίας. Πρώτη μὲν ἐπαρχία διατείνουσα ἀπὸ τῶν Πυρηναίων ὀρῶν ἅπασα μέχρι τῆς Καινῆς Καρχηδόνος καὶ τῶν τοῦ Βαίτιος πηγῶν, τῆς δὲ δευτέρας ἐπαρχίας τὰ μέχρι Γαδείρων καὶ Λυσιτανίας.. Λέγεται δὲ καὶ Ἰβηρίτης. Παρθένιος ἐν Λευκαδίαις. Ἰβηρίτη πλεύσῃ ἐν αἰγιαλῷ. Ἡ δ' ἑτέρα Ἰβηρία πρὸς Πέρσαις ἐστὶ, τὸ ἔθνος Ἴβηρες, ὡς Πίερες, Βύζηρες. Διονύσιος, Ἀγχοῦ στηλάων μεγαθύμων ἔθνος Ἰβήρων. Καὶ Ἀριστοφάνης Τριφάλητι; Μανθάνοντες τοὺς Ἴβηρας τοὺς Ἀριστάρχου πάλαι. Καὶ, Τοὺς Ἴβηρας οὓς χορηγεῖς μοι βοηθῆσαι δρόμῳ. Καὶ Ἀρτεμίδωρος ἐν δευτέρῳ τῶν γεωγραφουμένων. Γραμματικῇ δὲ χρῶνται τῇ τῶν Ἰταλῶν οἱ παρὰ θάλατταν οἰκοῦντες τῶν Ἰβήρων. καὶ ἀπὸ τοῦ Ἴβηρος θηλυκῆς Ἰβηρὶς τὸ θηλυκὸν, Ἑλληνὶς οὐκ Ἰβηρὶς, Μένανδρος Ἀσπίδι. Λέγεται καὶ Ἰβηρικός. Διονύσιος, Πόντος μὲν πρώτιστος Ἰβηρικὸς ἀρχομένοισι. Διῃρεῖτο δὲ ἡ Ἰβηρία εἰς ἐπαρχίας δύο, νῦν δὲ εἰς τρία, ὡς Μαρκιανὸς ἐν περίπλῳ αὐτῆς. Πρότερον μὲν οὖν ἡ Ἰβηρία εἰς δύο ἐπαρχίας διῃρεῖτο ὑπὸ Ῥωμαίων, νυνὶ δὲ εἰς τρεῖς, εἰς Σπανίαν Βαιτικὴν, Σπανίαν Λυσιτανίαν, καὶ Ταρρακωνησίαν. Ἀπὸ τῆς θηλυκῆς Ἴβηρος εὐθεῖαν παράγει Ἀπολλώνιος,

εἰς

ὡς τοῦ φύλακος, ὁ φύλακος. ἐν τοῖς παρωνύμοις φησὶν ἀπὸ γενικῶν εὐθεῖαι παράγονται. τὸ μὲν Ἴβηρ δύο συλλαβὰς, ὁμοίως τῇ εὐθείᾳ, κατὰ τὸν τόνον παροξυνόμενον, καὶ ἢ ἐν ἁπλῷ σχήματι ἢ ἐν συνθέτῳ. ἁπλὸν μὲν οὖν μάρτυρ μάρτυρος, ὁ μάρτυρος. χάροψ χάροπος, ὁ χάροπος. χαρόποιο τ' ἄνακτος. Τροίζην Τροίζηνος, ὁ Τροίζηνος. υἱὸς Τροιζήνοιο. Ἴβηρ Ἴβηρος, ὁ Ἴβηρος. Ἀφ' οὗ παρὰ Κουαδεράτῳ ἐν Ῥωμαικῆς χιλιάδος ε' ἐστὶν Ἰβήροισιν, οὕτω; καί τοι Αἰγυπτ θ' ἅμα καὶ Ἰβήροισι πολεμέοντες. Τὸ αὐτὸ καὶ Ἀβρῶν ἐν παρωνύμοις φησί· καὶ, αὐτὸς Ἴβηρος τραγοπώγων, ἐν μαλθακοῖς εἴρηται Κρατίνου. Λέγονται οἱ Ἴβηρες ὑδροποτεῖν, ὡς Ἀθήναιος ἐν Δειπνοσοφιστῶν β' οὕτω; καὶ τοὺς Ἴβηρας φησιν ὑδροποτεῖν πάντας, καί τοι πλουσιωτάτους πάντων ἀνθρώπων τυγχάνοντας. κέκληνται γὰρ ἄργυρον καὶ χρυσὸν πλεῖστον. μονοσιτεῖν τε αὐτοὺς ἀεὶ λέγει διὰ μικρολογίαν, ἐσθῆτας τε φορεῖν πολυτελεστάτας. Capitulum ſequens, quod & ipſum de Hiſpania agit, jam olim emendavimus.

℣. 7. *Et Oceanum mare extendit*] Auctoritate veterum librorum ſic reſcripſimus. Paulo poſt iidem, *magiſque & magis latior*, quod & ipſum probum eſt. Dein vero; *argento auroque & tam abundans & tam fertilis* &c. Tædet his minutiis immorari.

℣. 16. *Illas fluvius Anas ſeparat*] Nempe Luſitaniam Bæticamque, quæ præceſſere. Quia vero Anas eſt extra fretum Herculeum, ideo dicit Bæticam utrumque mare proſpicere. Nihil itaque mutandum. Sed hæc melius retuliſſet ad alterum caput, ubi de Hiſpaniæ ora ad Oceanum ſita agit. Verum & quorſum Emeritam Luſitaniæ urbem hic recenſet, quæ inferius erat reddenda? Miror hominem Hiſpanum in ipſa Hiſpania ita ſui eſſe oblitum.

℣. 18. *Latere ad ſeptentriones, fronte ad Occaſum*] Luſitaniam ab Ana, uſque ad Oceanum Cantabricum extendit. Voce enim lateris nunquam aliter utitur niſi de parte mari adſita. Verum hic neque antiquiorum ſequitur diviſionem, neque Romanam. Antequam enim Hiſpania in tres provincias à Romanis eſſet partita, Luſitania à Tago demum fluvio incipiebat; verſus ſeptentrionem vero multo longius procurrebat, ad oceanum uſque Cantabricum, Callaicos aliaſque gentes comprehendens. Illa vero regio quæ inter Anam Tagumque media eſt, non alio quam Celticorum nomine noſcebatur. Sed poſtquam ea terræ portio Luſitaniæ acceſſit, deſiit Luſitaniæ nomine cenſeri totus ille tractus qui ultra Durium eſt. Poſtea tamen ſæpe iterum mutati ſunt termini Luſitaniæ, pro lubitu Imperatorum. Sub Theodoſio Imp. Luſitaniæ accenſe-

bantur Asturica & Gallæcia. Patet hoc ex descriptione terrarum facta jussu Theodosii, cujus verba quoniam corruptissima in omnibus scriptis codicibus inveniuntur emendata hic adscribam; *Hispania Lusitania cum Asturica & Gallæcia finitur ab Oriente Noica Cantabrum, quæ est ad mare Oceanum in dicta regione: ab occasu Atlantico, à Septentrione Oceano, à meridie flumine Ana. Patet in longitudinem millia passuum* CCCCLXXX, *in latitudinem* CCCCL. Plures tamen eosdem, quos Ptolemæus, faciunt terminos. Qui si ponantur jam Lusitaniæ nulla portio cum Portugallia communis supererit. Et sane miror qui factum sit ut hoc tempore duo ista vocabula pro eadem regione promiscue sumantur. Medii ævi scriptores Portugalliam passim à Lusitania distinguunt, & certe portus ille *Calle* vel *Cale*, qui Portugalliæ nomen dedit, extra Lusitaniam situs est. Meminit vero hujus Antoninus in itinere ab Olisipone Bracaram Augustam, à qua eam distare inquit millibus XXXV, quod spatium satis probe convenit cum veritate, quum etiam hodie ab urbe *Porto* ad *Bragam* totidem numerentur millia. Vir insignis Hieronymus Surita putabat, hoc loco apud Antoninum Latinum esse vocabulum *Callem*, sed egregie fallitur. Antiquissimum enim est hoc oppidum, neque dubito quin ab eo Callaicis nomen obvenerit. Olim quippe Callaici usque ad Durium amnem extendebantur, cum nunc non ultra Minium pertingant. Portucalensis vero urbis crebra mentio in conciliis Hispanicis, & in Latinobarbaris scriptoribus. Apud Isidorum in Chronico Gothorum *Portucula* vocatur & *Portale*, cum Portucale recte habeat Chronicon Idatii, quem sequitur passim Isidorus. Hujus oppidi Cale primus quod sciam meminit Sallustius apud Servium ad VII Æn. cum ait, Cale esse etiam in Gallæcia oppidum, quod captum sit à Perperna: male vulgo *in Gallia.* Sed & Vitruvius oppidi hujus mentionem facit lib. II. cap. III. quamvis id in editis non compareat libris, ita enim vulgo scribitur; *Est autem in Hispania ulteriore Calentum, & in Galliis Massilia, in Asia Pitane, ubi lateres cum sunt ducti & arefacti projecti natant in aqua.* Verum hæc profligatissima est lectio. Codices omnes veteres habent, *civitas maxima & in Galliis & in Asia Itane.* Lege; *Est autem in Hispania ulteriore civitas Maxilua & Cale, & in Asia Pitane.* Probat hanc conjecturam Plinius lib. XXXV. cap. XIV. qui hæc ex Vitruvio descripsit. *Pitanæ in Asia & in ulterioris Hispaniæ civitatibus Maxilua & Cale fiunt lateres qui siccati non merguntur in aqua.* Ita enim emendavi hunc Plinii locum ex optimis Serenissimæ Reginæ

ginæ membranis in quibus legitur; *Maxilua & Canlet*. Pessime autem hæc in editis concipiuntur exemplaribus.

ꝟ. 21. *Astigi, Hispalis*] Libri veteres *Hispal*, uti quoque Ausonius & alii. Per Astigin hic intellige oppidum illud quod nunc *Ecija* dicitur. Tria enim hujus nominis oppida fuerunt. Præcipua est hæc cujus plurimi faciunt mentionem. Altera erat in Celticis ad Lusitaniam, quam recenset Antoninus in itinere à Corduba Emeritam. Sed & Plinius hujus meminisse videtur, cum in Celticis urbibus Lastigin numerat perperam, ut puto, pro Astigi. Tertiæ situm ostendit Ptolemæus, cujus quoque est mentio apud Plinium sub nomine Astigi veteris. Viri docti has male confundunt. Utroque vero modo scribitur, Artigis vel Astigis, vel etiam Astigi, quod postremum usitatius.

ꝟ. 23. *Dein Thicis flumen ad Rhodam*] Plinius etiam in hoc tractu meminit Tichis fluvii, nulla tamen facta mentione Rhodæ. Verum omnes manu exarati libri legunt istic loci *Ticer*, & omnino hoc aliud est flumen, atque illud quod jam superius monuimus vocari *Tech*. Porro quod Plinius hoc loco non meminerit Rhodæ, ea est causa, quod illam cum Rhodanusia confuderit, & in Gallia collocarit, cum sit Hispaniæ oppidum, illud nempe quod vulgo *Roses* vocatur. Verba illius sunt lib. III. cap. IV. *Atque ubi Rhoda Rhodiorum fuit, unde dictus multo Galliarum fertilissimus Rhodanus amnis*. Hunc secutus est Hieronymus Prologo epistolæ II ad Galatas. *Oppidum Rhoda coloni Rhodiorum locaverunt; unde amnis Rhodanus nomen accepit*. Verum uterque egregie fallitur. Rhoda enim est Hispaniæ oppidum, & quam longissime abest à Rhodano. Falsum præterea eam dedisse nomen flumini Rhodano, cum id exstiterit, antequam Rhoda esset. Rhodanusia vero nomen Rhodano non dedit, sed ab eo accepit. Confudisse autem Plinium Rhodam & Rhodanusiam ex eo quoque liquet, quod ut nullum Rhodæ in Hispania fecerit mentionem, ita etiam nullam Rhodanusiæ circa Rhodanum. Atqui non unum esse oppidum, sed diversa, cum ex aliis patet, tum vero maxime ex Scymno Chio, cujus versus emendatos adscribam.

—— Ἔπειτα παραθαλάττιοι κάτω
Λίγυες ἔχονται καὶ πόλεις Ἑλληνίδες
Ἃς Μασσαλιῶται Φωκαεῖς ἀπῴκισαν.
Πρώτη μὲν Ἐμπόριον, Ῥόδη ἡ δευτέρα.
Ταύτην μὲν οὖν οἱ πρὶν κρατοῦντες ἔκτισαν

Ῥόδιοι. Μεθ' οὓς ἐλθόντες εἰς Ἰβηρίαν
Οἱ Μασσαλίαν κτίσαντες ἔσχον Φωκαεῖς.
Κατὰ βαρβάρους περὶς Ῥοδανὸν ἔκτισαν πόλεις
Ἀγάθην Ῥοδανουσίαν τε, Ῥοδανὸς ἣν μέγας
Ποταμὸς περιῤῥεῖ.

Versum penultimum addidimus, ſine quo nec ſenſus, nec veritas ſibi conſtat Geographica. Agathen enim & Rhodanuſiam non Iberorum, ſed Maſſilienſium eſſe oppida prope Rhodani oſtia, omnes fatentur. Exſtructa vero fuiſſe contra Barbaros Rhodanum accolentes teſtatur Strabo lib. IV. Τὴν δὲ Ῥοδανουσίαν καὶ Ἀγάθην τοῖς περὶ τὸν ποταμὸν οἰκοῦσι τὸν Ῥοδανὸν βαρβάροις. Vulgo legitur Ῥόην ἀγαθὴν, pro quo Caſaubonus ſcribebat Ῥόδην καὶ Ἀγαθὴν. Sed ita, ut dixi, ſcripſit Strabo, vel turpiter erravit. Abſurdum enim fuerit exiſtimare, Rhodam, quæ eſt in Hiſpania, adverſus accolarum Rhodani excurſionem à Maſſilienſibus fuiſſe conditam. Rhodam vero in Gallia nemo unquam ſomniavit. Nam errorem illum Plinii, quem ſupra memoravimus, ex confuſione Rhodæ & Rhodanuſiæ ortum eſſe, tam eſt certum, quam quod certiſſimum. Strabo præterea Rhodæ in finibus Iberorum ſuperius jam meminit. Hic vero inquit Maſſilienſes oppida & munimenta circumjacentibus undique Barbaris oppoſuiſſe; Iberis quidem Rhodam & Emporias; barbaris circa Rhodanum, Agatham & Rhodanuſiam; Liguribus & Salyis, Tauroentium, Olbiam, Antipolin & Nicæam. Aliter verba Strabonis accipi nec poſſunt, nec debent.

ỷ. 26. *Scalas Hannibalis*] Hodie etiamnum locus ille ſcalarum nomen obtinet. Ipſe vero mons appellatur *Mon jui*, vocabulo corrupto ex monte Jovis.

ỷ. 27. *Eluro*] Ptolemæo Διλουρῶν male pro Ἰλουρῶν vel Αἰλουρῶν potius. Illuro eſt Plinio. In multis quippe Hiſpaniæ urbibus ſecunda & tertia vocalis promiſcue in ſe invicem commutantur, ut Eliberri & Iliberri, Ilici & Elici, Elepola & Ilipula & innumera alia. Perperam vero quidam confundunt hanc Iluronem cum altera hodie *Oleron* dicta, quam recenſet Auctor itinerarii & alii prope Beneharnum: quæ immenſum quantum hinc abeſt.

ỷ. 28. *Tolobi*] Ptolemæo eſt Τήλοβις. Male autem Pintianus & alii delent verba illa; *inter Subur & Tolobin majus*. Sic ſolent ubi aliquid occurrit, unde ſe nequeunt expedire. Omnino legendum; *inter Subin & Tolobin*

Tolobin amnes Tarraco urbs est, &c. Subin hoc ipſo loco recenſet Plinius. Telobis vero ſive Tolobis urbi, quam præterfluit, cognominis eſt. Ptolemæus autem hoc oppidum in mediterraneis collocat.

ỷ. 36. *Sætabin, & Turium & Sucronem*] Atqui Sætabis non pervenit ad mare, ſed influit in Sucronem, & huic conjunctus ſinum Sucronenſem ingreditur. Itaque vel ſic intelligendus Mela, vel eundem atque Ptolemæus committit errorem. Certum eſt Sætabin illud eſſe flumen, quod hodie *Rio de Xativa*, ab adſito oppido Sætabi, vulgo *Xativa* dicto, nominatur. Verum & Turius vel Tyrius non peculiari oſtio exit in mare, ſed eodem atque Sucro. Tria itaque iſta flumina uno tantum in mare effluunt oſtio. Verum ut hoc manifeſtius conſtet, & ſimul ut oſtendamus veteres Sicanorum origines, operæ pretium eſt integrum Feſti Avieni locum emendatum adſcribere & interpretari. Is itaque in ora maritima poſtquam de Balearibus inſulis egit, ait;

Econtra Iberi inuſque Pyrenæ jugum
Jus protulere propter interius mare
Late locati. Prima eorum civitas
Idera ſurgit. Littus extendit dehinc
Steriles arenas. Hemeroſcopium quoque
Habitata pridem hic civitas. Nunc jam ſolum
Vacuum incolarum languido ſtagno madet.
Attollit inde ſe Sicana civitas
Propinquo ab amni ſic vocata Ibericis:
Neque longe ab hujus fluminis divortio
Præſtringit amnis Tyrius oppidum Tyrin.

Ait ex adverſo inſularum Balearicarum ſitos eſſe Iberos populos. Nempe ſciendum Poëtam hunc in deſcriptione oræ maritimæ ſequi tantum vetuſtiores Græcos, ut ipſe fatetur; illi autem Iberos & Iberiam non pro tota Hiſpania accipiebant, ſed pro parte ejus littorali, quæ à columnis Herculis uſque ad Iberum flumen extenditur. Horum itaque Iberorum duas ad Sucronem recenſet urbes, quæ vetuſtis iſtis Græculis notæ fuerint, Hemeroſcopium & Ideram. Idera eſt quam Deram, vocat Stephanus. Δῆρα γῆς Ἰβηρίας, ἧς ὁ Σικανὸς ποταμός. In innumeris enim vocabulis, in hac præſertim Hiſpania, modo additur modo demitur tertia illis vocalis, quod jam ſæpe alibi monuimus. Ipſe Stephanus alibi Ἰνδαραν vocat ex Theopompo, inſerta, ut ſæpe, liquida. Ilerda, quemadmodum vulgo legitur,

 locum

locum hic habere non poteſt. Nam præterquam quod ea urbs priſcis illis Græcis, quos ſolos ſequitur Avienus, fuerit ignota; etiam hoc accedit, quod ea remotiſſima ſit ab ora maritima, & à tractu illo, quem hic deſcribit. Jam vero Hemeroſcopium eſſe eam urbem quæ olim quoque Dianium, vulgo *Denia* vocatur, notiſſimum eſt. A Dianio autem oram legentibus ſeptentrionem verſus, occurrit urbs Sicana & Sicanus fluvius apud Feſtum, qui non poteſt alius eſſe, à Sucrone. Fluminis autem Sicani meminit Stephanus loco ſuperius allato. Urbis vero Sicanæ alibi facit mentionem. Recte itaque apud eum reſcripſimus *Sicana*, pro eo quod vulgo legitur, *Sitana*. Qui *Seditana* hic repoſuerunt, eos multum fugit ratio. Quæ enim eſt illa Seditana civitas, quæ dicta ſit ab amne Seditano? Noſtra autem lectio non ſolo nititur Stephano, ſed & antiquiſſimis Græcis Thucydide, Philiſto apud Diodorum Siculum, aliiſque, qui Sicanum fluvium in Iberia recenſent, quique inde Sicanos in Siciliam perveniſſe contendunt. Recte necne, de eo alibi diſputamus. Sufficiat nunc demonſtraſſe flumen iſtud non eſſe fabuloſum, uti neque Sicanam civitatem, cum earum ſitum manifeſte oſtendat Rufus Feſtus. Obiter autem monemus errare Servium qui Sicanum interpretatur Sicorim, cum Sucronem dicere debuiſſet. Ut vero Sucro & Sicanus ejuſdem fluvii eſt nomen, ita etiam Sucro & Sicana eadem eſt urbs. Meminit Sucronis oppidi Strabo & Plinius. Creditur ea eſſe quæ vulgo *Sueca* appellatur. Sed omnino eſt illa quæ vulgo *Alzira* dicitur. Nomen autem iſtud corruptum eſt ex *Algezira*, uti inſulam vocant Arabes. Nubienſis Geographus vocat hoc oppidum *Algezirat Socar*, ita ut nullum relinquatur dubium, quin hæc ſit *Sucro urbs*. Confirmant id ipſum veteres reliquiæ quæ ibi reperiuntur. Neqne obeſt quod inſula iſta quatuor à mari leucis abſit, cum nec Strabo, nec Plinius illam ad mare collocent. Pergit dein Feſtus Avienus, & ait, non longe à divortio Sucronis vel Sicani fluminis eſſe amnem Tyrium, eumque præſtringere oppidum Tyrin. Atque hoc quidem veriſſimum eſſe arbitror. Tyrius enim vel Turius fluvius is eſt, qui vulgo dicitur *Rio de Carlete*. Intrat vero ille Sucronem non longe ab Alzira oppido, de quo mox diximus, ubi divortium facit Sucro. Jam vero quod conjecturam noſtram firmat, eſt quod hodie quoque oppidulum Tyris, cujus hic meminit Avienus, nomen ſuum ſervat, vocaturque *Turis*, eſtque quaſi in ripa ſitum ejus fluminis, quem *R. de Carlete* vocari monuimus. Verum eſt interim, etiam aliud

aliud flumen vicinum dictum fuisse Turin vel Turiam; illud nempe quod Valentiam præterfluit. Hoc *Guadalajar* vulgo nominatur. Sallustius apud Priscianum; *Inter læva mœnium & dextrum flumen Turiam, quod Valentiam parvo intervallo præterfluit.* Apud Ptolemæum *Turulis* nominatur. Τουρούλιος ποταμοῦ ἐκβολαί. Sed rectius libri veteres Τούριος; Corruptio proculdubio nata ex eo, quod scriptum fuerit Τουρὶς ἢ Τούριος. Utroque enim modo flumen hoc nominatur Turis & Turius. Usitatius tamen Turias vel Turia. Quod apud Ciceronem in Oratione pro Balbo legitur eum Sucronensi & Duriensi prœliis interfuisse, & apud Claudianum, *Roseis formosus Duria ripis*, id errore factum existimo, quod amnem hunc eundem esse crediderint, atque vastum istud flumen, quod Lusitanos à Callaicis disterminat.

ỽ. 38. *Sequens Illicitanus*] Nescio quid Pintianum moverit, ut hic dubitaret. Nam quis non videat Illicitatus, esse ineptum vocabulum, cum ab Ἴλικι vel Ἴλικις tale ἐθνικὸν formari non possit? Recte itaque sinceriores Ptolemæi codices legunt Ἰλλικιτανὸς λιμήν. Portus autem Ilicitanus situs est in sinu Ilicitano, abestque satis longe ab Ilici oppido, hodie dicto *Elche*; verum non tam longe quam Ptolemæus credidit. Juxta hujus enim descriptionem Allona magis Illicitanorum videtur fuisse portus, quam ipse Ilicitanus. Sed perturbatissimus est ordo locorum hujus oræ apud Ptolemæum. Omnia namque ista nomina, Lucentum, Allona, Ilici, Valentia, Dianium &c. perverso apud ipsum leguntur ordine. Errasse autem Ptolemæum hoc loco non miror, cum sexcentis aliis etiam in locis lapsus sit, sed modum erroris satis mirari nequeo. Est siquidem difficillimum in mediterraneis locis non subinde impingere, cum nulla prorsus series in iis recensendis possit reperiri: sed vero in littoralibus locis & urbibus enumerandis, raro admodum labuntur auctores. Qui enim littora legunt errare non possunt, cum una semita unaque semper sit via. Verum quidem est eandem esse incertitudinem in distantiis, sed loquimur de ordine, qui invariabilis & ipsissimus semper est. Nec tamen transponenda vocabula, aut corrigendos esse numeros existimo. Ipsius est error Ptolemæi, qui si diligentius in ordinem istorum locorum inquisivisset, utique hunc tenuisset modum. Κοντεστάνων πόλις. Καρχηδὼν Νέα. Σκομβραρία ἄκρα. Στάβερος ποταμοῦ ἐκβολαί. Ἰλλικιτανὸς λιμήν. Ἀλωναί. Λούκεντον. Διάνιον. Σαιτάβιος ποτ. ἐκβολαί. Σούκρωνος ποτ. ἐκβολαί. Τούριος ποτ. ἐκβολαί. Ηδητανῶν. Παλλαντία ποτ. ἐκβολαί. Ἰλεργαόνων.

ỽ. 39. *Alo-*

℣. 39. *Alonem*] Alonen alii. Ptolemæo Ἀλωναὶ πληθυντικῶς. Verum nomen puto esse Ἀλῶνα vel Ἀλώνη. Fuit hoc oppidum Massiliensium colonia, ut testatur Stephanus, cui Ἀλωνὶς vocatur. Ἀλωνὶς νῆσος καὶ πόλις Μασσαλίας. Græcum igitur oportet sit vocabulum. Ut ergo παρὰ τῶν ἀνέμων ἀνεμώνη, & similia, sic παρὰ τῶν ἁλῶν fit ἁλώνη. Præstantissimo enim sale & olim & nunc quoque abundat. Atque hoc solo argumento convinci possunt, qui Alonam hodie putant esse Alicante, cum ea urbs nullas habeat salinas. Certum est Alonam esse id oppidum, quod olim Arabes *Tudemir*, Hispani vero *Guardamar* vocant, situm in peninsula ad os Taberis fluminis, quem vulgo Seguram vocant. Innumeræ illic & præstantissimæ salinæ, eoque ipso loco veteres Alonam describunt.

Ibid. *Lucentiam*] Λούκεντον Ptolemæi libri meliores, non Λουκέντοι. Livius Lucentiam similiter vocat lib. XXII. *Inde jam præda gravis ad Lucentiam pervenit classis*, &c. Male vulgo *Longunticam*. Errat vero Ptolemæus, quod Lucentum ponat inter Carthaginem novam & Urcin, cum quam longissime inde absit, nempe inter Illicin & Dianium. Non possum satis mirari supinitatem quorundam Hispanorum, qui Lucentum hodie appellari *Luchent* vel *Lucenam* ostendere conati sunt. Vici isti non tantum immensum quantum absunt à veteri Lucentia, sed & plurimum à mari recedunt, cum Lucentiam ad mare omnes unanimiter ponant. Miror itaque nulli in mentem venisse, id quod tamen verissimum est, oppidum id hoc tempore vocari *Alicante*, nempe famosissimum illud regni Valentini emporium. Articulum præfixere Arabes; situs vero tam bene congruit, ut melius non possit.

℣. 44. *Virgi in sinu quem Virgitanum vocant*] Οὔργη est Ptolemæo & similiter Marciano Heracleotæ. Sed tamen, si Latinos sequamur, scribendum fuerit Οὔργι. Multis ineptiendi præbuit materiam oppidum istud. Res ita sese habet. *Urci, Urgi, Virgi, Birgi*, *Murgi* omnia ejusdem oppidi sunt nomina. Adparet hoc ex Plinio qui Bæticæ longitudinem ad Murgim usque extendit, idem alibi Tarraconensis provinciæ oram orditur ab Urci. Ita quoque faciunt omnes qui Bæticæ longitudinem definiunt, nisi quod illis nonnunquam locus iste vocetur *Virgi*, vel *Birgi*. Ut autem V, in B. ita B in M plerunque solet mutari, quod innumeris jam locis ostendimus. Urci itaque & Murgi idem est. Sed tamen præter hanc etiam alia est Murgis, quam superius retulit Ptolemæus, inter Turdulorum Bæticorum mediterraneas urbes. Ejus meminit Antoninus in itinere

nere à Castulone Malacam. Sed ea nihil huc facit. Communis fere est opinio hanc esse *Murciam* hodiernam, quæ toti regioni nomen dedit. Sed falsissimum hoc, cum ea neque littoralis sit civitas, & longissime absit. Sed neque esse possit aut *Muxacra*, aut *Vera*. *Vera* est quam Bariam dixerunt veteres; ordo enim Geographicus docet errare eos qui *Beriam* putant Bariam, utpote cum Abdera & Charidemi promuntorium intercedant. Murgi vel Urci veterum eo ipso sita fuit loco, quo nunc conspicitur vicus *Almaçaran*, & forsan Saraceni istud nomen altero permutarunt.

℣. 45. *Abdera*] Stephanus hanc Abderam vel Abdaram ponit πρὸς τοῖς Γαδείροις. Sed abest inde quam longissime. De hac urbe etiam capienda sunt illa Apollodori (quem tamen non esse Apollodorum superius ostendimus) lib. II. de Hercule; διελθὼν δὲ Ἄβδηρα εἰς Λιγύην ἦλθεν. Veteres enim Λιγύην dixerunt Liguriam. Per totam autem pæne Hispaniam fuisse Iberos & Ligures quosdam sibi invicem permixtos, alibi monuimus.

Ibid. *Suel*]. Miror Melam in his locis natum tam alieno tamen ordine oppidum hoc recensere, demum enim post Malacam id collocare debuerat. Verum hic memorare debuerat Salambinam. Forte librarii alterum pro altero substituerunt, neque enim videtur Auctor talem hic potuisse committere errorem. Salambina vel Salabina etiam hodie nomen servat, vocatur enim *Salabreña*. Geographo Nubiensi; *Salobania*. In concilio Illiberino perperam vocatur *Silvanus de Sagalbina*; neque enim dubito, quin Salabina scriptum prius fuerit. Innumeris in vocabulis liquida illa modo additur, modo demitur. Hinc Oppianus IV. Cyneg. σπάρτῳ Σαλαβίνιδι dixit, quamvis male vulgo scribatur Πλεξάμενοι σπάρτῳ Σαλαμίνιδι. Nulla enim ratio verisimilis possit dari, quamobrem spartum Salaminium vocetur, neque placent quæ viri eruditi de Teucro Salaminio annotarunt. Non autem sola Carthago nova sparti est ferax, sed & universus ille tractus qui à Carthagine Abderam & Salabinam usque extenditur, eo quam maxime abundat.

℣. 46. *Mænoba*] Ptolemæo Μάινοβα perperam pro Μαίνοβα. Falliter vir magnus ad Strabonem qui hanc cum Mænaca confundit. Falluntur quoque qui putant esse eandem, atq; illa de qua Stephanus; Μαινόβωρα πόλις Μασιηνῶν. Ἑκαταῖος Εὐρώπῃ. τὸ ἐθνικὸν Μαινοβωραῖος. Si est Mastienorum urbs, non est Mænoba; illa enim longius abest à freto, Mastieni

autem proximi. Veriſſimum eſt Stephanum more ſuo in malum Hecatæi incidiſſe codicem, & legiſſe Μαινόβωρα, pro Μαινάκη, Ἔβωρα, quæ ambæ Maſtienorum erant urbes. Mænaces urbis Phœniſſæ ſupra jam meminimus. Eboræ hujus meminerunt multi, & ipſe alibi Stephanus, Ἔβορα πόλις παρωκεανῖτις μετὰ τὰ Γάδειρα.

Ibid. *Malaca*] Urbs notiſſima, quam tamen multi cum Mænaca confundunt. Stephanus; Μαλάκη Κελτικὴ πόλις. Εὕρηται καὶ Μαινάκη. Ita debuerat legere Stephanus, non Μάκη. Feſtus quoque Avienus Malacam & Mænacam eandem facit, cum tamen hæc licet omnium Græcarum urbium in Europa poſtrema, ut ait Periegetes ille qui Nicomedi periplum ſuum inſcripſit; longius tamen à columnis abfuit, atque Malaca. Itaque exiſtimo Mænacam eſſe illum locum, qui vulgo *Veles Malaga* appellatur, ac octodecim circiter paſſuum millibus à Malaca diſtat. Vide Strabonem, cujus verba, quæ valde exercuerunt viros doctos, ſic emendabis; Ἐμπορεῖον δ' ἐστὶν ἐν τοῖς ἐν τῇ περαίᾳ σκάμμασι, ταριχείας δ' ἔχει μεγάλας. Male vulgo σώμασι. Ἐμπορεῖον hic eſt non ipſa Malaca, ſed locus mercatus, ut ſæpe. Ait itaque emporium Malacitanorum non fuiſſe in ipſa urbe, ſed in oppoſita inſula, in qua portum & navium receptacula ſibi effoderant. Inſulæ hujus meminit Feſtus Avienus;

Tarteſiorum juris illic inſula
Antiſtat urbem noctilucæ ab incolis
Sacrata pridem. In inſula ſtagnum quoque
Tutuſque portus. Oppidum Menace ſuper.

Perperam primam in Μαινάκη corripit. Sed videtur in vitioſos incidiſſe codices, in quibus Μενάκη vel Μινάκη ſcriptum eſſet. Hodie inſula illa fluctibus obruta eſt, veſtigia tamen ſuperſunt molium in profundo jactarum, quas nautæ ſummo ſtudio evitant.

ỷ. 46. *Salduba*] Ita Plinius, & alii. Sed apud Ptolemæum oppidum id in mediterraneis ponitur, verum idem hic collocat Σαδοῦκα ποταμοῦ ἐκβολαῖς. Ubi tamen manifeſte reſcribendum eſt Σάλδουβα. Porro liber noſter optimus manu exaratus legit hic, *Siſal duba*, alii vero *Ciſal duba*. Unde liquet verum eſſe quod ſtatim ſuſpicabamur, hic collocandum eſſe *Suel* vel *Sivel* & legendum *Suel*, *Salduba*: pro *Suel* vero ſuperius reſcribendum eſſe *Salabina*. In vetuſtiſſimis etiam Plinii libris ſimile eſt mendum, ſimiliterque id vocabulum truncatum eſt. Nam quo loco vulgo legitur, *Selambina*, *Abdara*, illi exhibent *Sel*, *Abdara*. Ut vel Plinius

nius in vitiosum Melæ codicem inciderit, vel Melæ exemplaria corrupta sint ex hoc loco Plinii.

Ibid. *Barbesul*] Alii Barbesola, utrumque recte. In situ omnes conveniunt præter Ptolemæum, qui oppidum hoc collocat ad fretum, inter Cartejam & Transductam, cum tamen omnes alii id ponant ad flumen Barbesul. Hodie quoque id verum esse apparet. Dicitur enim flumen id *Rio verde*; non autem longe ab ejus ripa est oppidulum *Marbella*, quod omnino est Barbesola. Solet enim B in M mutari sæpissime. Nec tamen quidquam in Ptolemæo mutandum esse, apparet ex Marciano Heracleota.

℣. 53. *Prope quantum patet specus*] Mirum alicui possit videri, quare specum à sinu distinguat, & dicat sinum situm ultra specum, cum tamen specus in ipso situs sit sinu. Sed sinus latius patet, multoque longius porrigitur, quam vel mons Calpe, vel specus quem ille efficit. Ab hoc vero specu sive concavitate, quod esset instar cavi vasis, dictum volunt hunc montem. Notum enim urceum & hydriam à Græcis κάλπην vocari. Festus Avienus;

Calpeque rursum in Græcia species cavi.
Teretisque vasi nuncupatur & jugi.

Hæc alii aliter legunt, verum ea, quam damus, vera est scriptura. Calpen interpretatur vasum teres & juge, nempe cui nunquam aqua deficit, nec unquam fluere cesset; quale est vas istud cœleste quod aquarius tenet. Sic fontes & putei juges dicuntur & perennes, quod juges & perennes contineant aquas. Festus ampullam plumbeam interpretatur. *Calpes*, *ampullæ plumbeæ*. Sic lego, non *Calces* ut vulgo. Ampullæ & urcei in eo conveniunt, quod ventrem habeant teretem & rotundum, cervicem vero angustam. Sed in hoc differunt, quod urceus sit vas μονωτὸν, ampulla vero ἀμφωτόν. Utriusque diversas formas videre est apud antiquarios Romanos. Fiebant autem tam ampullæ quam urcei non tantum ex plumbo, ut Festus ait, sed & ex ligno, & omni metallo, præcipue vero ex opere figlino. Verum de ampulla non video quomodo ea vas juge aut perenne possit appellari, uti urceus iste cœlestis, qui cum semper aquam effundat, nunquam tamen evacuatur. Ab urcei igitur similitudine specum & montem istum κάλπην appellarunt. Quod si cui mirum videatur, sciat is & alterum locum in Bithynia, qui portus Calpes appellatur, à simili ratione esse denominatum. Situm ejus describit Arrianus in periplo, sed multo fusius & elegantius Xenophon

 lib.

lib. VI. Ἀναβάσεως singulas amœnitates ejus persequitur. Quidquid vero ibi de Calpe Asiatica dicit, hæc ipsa quoque de Hispanica Calpe dici possunt. Nam primo quod portum & appulsum navium attinet, illum præstat securissimum & optimnm sinus ille, quem Calpe mons admittit, cum nulli, nisi Africo, vento pateat, adeo ut portus potius quam sinus appellandus videatur. Jam vero montis in mare declivitas, fontium & fluminum perennes lapsus, arborum silvarumque perpetua viriditas, copia vini, totius denique loci theatralis plane species, hæc omnia hic quoque occurrunt. Altitudo vero dispar, major quippe Calpe. Is enim conspicuus est in mari mediterraneo littus Mauritanum legentibus, à sexaginta leucis Hispanicis. Hinc est quod eminus cernentibus columnæ instar appareat, cum excelsus sit admodum, & tamen adeo angustus, ut qua maxime latus est, minus mille passibus distendatur; qua vero minimam habet latitudinem, non totis quingentis pateat passibus. Hæc ex nautarum constant diariis, quæ confirmat Strabo lib. III. Κάλπη ὄρος τῇ περιοχῇ μὲν οὐ μέγα, τῷ δ' ὕψει μέγα καὶ ὄρθιον, ὥστε πόῤῥωθεν στηλοειδὲς φαίνεσθαι. Vulgo legitur νησοειδὲς, nullo prorsus sensu. A similitudine itaque vasis nomen traxisse duos istos sinus sive portus, mirum videri non debet, cum & alii quoque portus à poculis nomen acceperint, ut Ῥύτιον, Κελέβη, Φιάλων, & Κρατῆρες. Attamen si vocabula ista κελέβη, κάλπη & κόλπος ab eadem sint origine, idemque in primitiva significatione denotarint, jam non opus erit ut à poculis similitudo sumatur. Neque magis mirandum, quod κάλπη prius sinum, deinde vero urceum significarit, quam quod Latini sinus appellationem similiter ad vasis quoddam genus transtulerint. Ex Virgilio & aliis notum quid sit sinus, ac prorsus idem videtur fuisse quod κελέβη. Usus quoque vocabulo Lucanus lib. IX.

Utque solet pariter totis se effundere sinis
Corycii pressura croci.

Male vulgo *signis*, quod frustra interpretati sunt viri magni.

ẏ. 54. *Transvecti ex Africa Phœnices*] Pro *Phœnices*, *Pæni* legendum censet Pintianus; Salmasius vero hoc vocabulum aufert, & negat Tingitanos fuisse Phœnices. Mirum non recordatum esse loci istius notissimi apud Procopium in Vandalicis, ubi Tingitani ipsi se Phœnices esse testantur, & fugisse è Phœnicia pulsos à Josua latrone. Sed profecto etiam absque illo, quis nescit totum littus Africæ à Syrtibus usque ad fretum Herculeum, & ultra, Phœnices tenuisse? Erravit quoque Pintianus, sed

sed cum aliqua ratione. Phœnices enim isti, qui Africam inhabitarunt, ubique Pœni à Romanis appellantur; rarissime vero, aut nunquam, Phœnices. Sed nemo est qui ignoret eosdem esse, & Pœnos semper à Græcis Φοίνικας appellari. Mela vero maluit hic Græco more loqui, quam Romano. Itaque cum exosum esset Romanis Pœnorum nomen, Phœnicem se appellavit potius, quam Pœnum.

ỽ. 55. *Atqui unde nos sumus Tingentera*] Sic plurimi codices, unde Casaubonus faciebat *Tingi contraria*, Salmasius *Tingi altera*. Quæ lectio magnam quidem habet speciem, attamen vera non est. Nam quod dicit id accipiendum uti *altera Pergama* apud Virgilium, in eo fugit illum ratio. Nam quis hic non agnoscat tralativum loquendi genus à similitudine rei desumtum? Itaque si quis Narbonensem provinciam vocet alteram Italiam, aut Naxum insulam alteram appellet Siciliam, aut denique antiquam Massiliam alteras dixerit Athenas, is recte & proprie loquetur, propterea quod hic sit similitudo rei non nominis. At vero si nominis tantum sit convenientia, uti si quis Carthaginem novam, alteram Carthaginem; aut Athenas in Libya, alteras Athenas, aut has vel istas Thebas, alteras absolute Thebas vocarit, is non tantum ineleganter, sed neque usitato more loquetur. In homonymis talis metaphora locum non habet. Alterum quod adfert exemplum id fictitium est. Nemo Salamina in Cypro alteram vocavit Salamina. Videamus itaque an aliud lateat vocabulum. Codex Britannicus, cujus usuram debeo avunculo Junio, legit hoc loco *Tingetanam*. Optimus noster *Tingenteria*. Dico scribendum esse *Tinge Cetraria*. Julia Joza, Julia Traducta, & Tingi Cetraria, unius oppidi sunt cognomina. Traductam Cetrariam vocat Geographus Ravennas, cujus aliquoties fecimus mentionem; *Salduba, Maliana, Carteia, Transducta Cetraria, Mellaria, Belon*. Paulo post relegens oras Hispaniæ similiter Transductam Cetrariam vocat. Juliam Jozam idem esse Pœnicè quod Traducta Latinis optime ostendit hominum quotquot vivunt doctissimus Bochartus. Cetrariæ nomen esse à cetris nemo non videat. Apud Ptolemæum latet ulcus in nomine Tingis huic oppositæ. Nam quo apud ipsum legitur loco Τίγγις ἡ καὶ Καισάρεια, vel uti habent manu exarati libri, Τίγγις Καισάρεια; omnino scribendum est Τίγγις Καιτραρία. Si Tingi ista unquam dicta fuisset Cæsarea, jam & Tingitana quoque provincia Cæsariensis dicta fuisset, ac proinde duæ fuissent Mauritaniæ Cæsarienses, quod absurdum existimare. Sed ut diximus à

cetris vel cætris dicta est Καιτζαρία. Græci enim vocabulum hoc cum dipthongo exprimunt. Hesychius, Καίτζαι ὅπλα Ἰβηρικά. Erravit autem Ptolemæus quod Tingin Cetrariam cum Tingi metropoli confuderit, ac proinde in Africa locarit, cum in opposita freti ora collocanda fuisset. Huic simillimus est error Plinii, qui Tingin Traductam eandem esse credidit, atque Tingis metropolis: plane ac si Cetraria & Traducta non coloniæ in Bætica, sed cognomina Tingis in Mauritania fuissent. Porro quod de hoc oppido dicit Plinius, *Tingi, quondam ab Antæo conditum, postea à Claudio Cæsare, cum coloniam faceret, appellatum Traducta Julia*, id minime verum esse potest. Nam si à Claudio deducta, quare Julia appellatur, quomodo ejus meminisse potuit Strabo, quomodo Mela in ea nasci, qui sub Claudio floruit? Liber noster manu exaratus legit, *postea à centum quinquaginta millia Cæsare*. Nempe pro *Cl. Cæsare* legendum est, *C. I. Cæsare*. Passim in inscriptionibus nomen Cai Julii Cæsaris tribus istis literis C. J. C. continentur. A Cæsare itaque Julio deducta est hæc colonia, qui quoniam eam adsignavit Cætratis ulterioris Hispaniæ cohortibus, quarum ipse meminit lib. I. Civilium, cognominata est Cætraria. Cætrariensis igitur fuit Mela natione, genere vero Pœnus.

ỳ. 55. *Tum Mellaria & Belo & Besippo*] Nempe extra sinum Calpetanum. In ipso sinu sita erat Carteja & Cetraria. Itaque non potest Mellaria esse Algezira, quemadmodum vulgo existimant, nempe quia fluvius præterfluit quem Rivum mellis, sive *Rio de miel* appellant. Verum toto illo tractu prostant mella. Geographus Nubiensis ideo hoc flumen melleum dicit vocari, quod haustus ejus sint dulces. Algezira omnino est veterum Carteja, nisi quod hæc amplior fuerit & propius mare contigerit. Verum hoc esse ipsa distantia docet. Sed mirum cur Algeziram vocarint Arabes, cum tamen ea, neque insula, neque peninsula sit. Existimo Arabes qui cum Comite Juliano in Calpen montem transfretarunt, montem ipsum, qui revera est peninsula, ac angusta cervice continenti annectitur, sic appellasse. Postea vero translatum hoc Insulæ viridis nomen in Cartejam, quæ tamen duabus leucis Hispanicis abest à Calpe. Itaque oppidum *Gibraltar*, sive *Gibeltaric* sic potius appellari debuerat. Verum is locus est recens, & sero ab Arabibus exstructus. In ipso enim Calpe nullum olim fuit oppidum. Sed uti veteres à vicinitate Calpes, ipsam quoque Cartejam nonnunquam Calpen nominarunt; ita quoque

quoque Arabes hanc eandem civitatem peninſulam viridem appellarunt, à vicinitate viridis hujus peninſulæ. Duo porro hoc tempore ſunt Algeziræ, (Hiſpani vocant *las Algeziras*) ſibi invicem contiguæ. Sed altera eſt recens, ac demum ab Alphonſo rege pulſis Mauris ædificata. Plurimæ illic etiamnum ruinæ, ac turris exſtat, quam *Torre de Carthagena* (nomine manifeſte corrupto ex Carteja) nuncupant. Verum is una tantum leuca diſtare dicitur à Calpe. Quod autem Mellariam attinet, illa ſita fuit ſtatim extra ſinum Calpetanum, quem vulgo ſinum Gibraltar vocant, in loco ubi etiamnum commoda ſatis navibus eſt ſtatio. Belo hodie eſt *Tariſa*; Beſippo autem *Puerto Beges*. Flumen vero huic vicinum Beſipus dicebatur, qui idem videtur eſſe atque Belo fluvius. Meminit hujus Avienus in ora maritima, licet apud eum Beſilus perperam legatur pro Beſipus, uti quoque apud Ptolemæum male Βαίλων pro Βέλων. Aliud quoque oppidum Beſippo nominatum recenſet in mediterraneis Ptolemæus, verum cum diphthongo Βαισίππω.

ỷ. 56. *Junonis promuntorium oram freti occupat*] Et promuntorium & templum hic recenſent Ptolemæus & alii. Apud Marcianum perperam ſcribitur, τὸ ἀκρωτήριον ἐν ᾧ ὁ πορθμὸς, καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἥρας, tanquam ſi fretum Herculeum ſitum eſſet in hoc promuntorio. Verum aliud habet Ptolemæus, unde hæc deſumſit; τὸ ἀκρωτήριον, ἀφ' οὗ ὁ πορθμὸς, ἐν ᾧ ναὸς Ἥρας. Ita male accepit verba Ptolemæi, tanquam ſi ναὸς Ἥρας referendum eſſet ad πορθμόν. Verum dicit Ptolemæus; Ab eo promuntorio, in quo ſitum eſt templum Junonis, incipere fretum Herculeum. Hoc porro promuntorium non tantum vicinum eſt, ſed etiam tangit Beſipponem, nominaturque vulgo *Cabo de Trafalgar*, corrupte ut puto pro *travalcar*. Italis enim & ſuperioribus Hiſpanis *valicare* & *valcare*, idem eſt quod *varcare*. Omnino itaque promuntorium hoc ex eo nomen accepit, quod illic breviſſimus & commodiſſimus eſſet trajectus in Africam. De hoc quoque intelligenda verba Varronis apud Nonium, ubi narrat Pœnos pro palangis Romanos carinis ſubjeciſſe.

IN CAP. VII.

DE INSULIS MARIS INTERNI.

Verſu 1. *Gades inſula, quæ egreſſis fretum obvia eſt*] Intempeſtiva hic Gadium mentio videri poſſit, quod tamen non eſt; dicit enim illam.

illam non accenſendam inſulis maris mediterranei; itaque tum de ea dictu- rum, cum Oceani inſulas deſcribit.

ỷ. 6. *Sole ſiccata & in pulverem uſque contuſa*] *Pollinem* non *pulverem* habent veteres libri, quod reduximus. Hoc ipſum vero, quod hic Mela de inſulis Mæoticis, Herodotus de familiis quibuſdam Babyloniorum prodit; nempe illos ex piſcibus ſole arefactis, & piſtis deinde, panem & polentam conficere. Verum longe aliam vim in arenis Babylonicis ſol exercet, atque in inſulis Mæotidis. Vento & frigori longe majorem exſiccandi vim ineſſe apud Septentrionales, quam ſoli apud Perſas, nemo puto dubitabit, niſi qui neſciat maximam partem borealium gentium non alio veſci pane, quam qui ex piſcibus arefactis ſit compoſitus.

ỷ. 9. *Non longe accolitur Aria*] Ita repoſuit Hermolaus Barbarus, cum prius legeretur *non longe Acoliſaria*, quemadmodum omnes etiam quotquot vidi manu exarati codices. Legendum; *non longe à Colchis Aria*. Stephanus; Ἄρειος νῆσος, πρὸς τοῖς Κόλχοις ἐν τῷ Πόντῳ. Σκύμνος ἐν Ἀσίᾳ. Τὸ ἐθνικὸν Ἄρειος, ἐξ ἑνὸς τοῖν δυοῖν παρηγμένον. Quaſi vero ἐθνικὸν Ἄρειος, non ſit potius ab Ἄρεια. Verum neſcivit Stephanus, ita quoque appellatam fuiſſe hanc inſulam. Poſſit & legi nullius literæ immutatione, *non longe à Colis Aria*. Nam & Coli in hoc tractu, quorum regio Κωλική, cujus jam ſuperius meminit Mela. Nec eſt quod quiſquam exiſtimet Colis hic locum non eſſe, quod ii longius abſint ſeptentrionem verſus, cum & Plinius hoc loco Colicam recenſeat lib. VI. cap. V. *Subjicitur Ponti regio Colica, in qua juga Caucaſi ad Riphæos montes torquentur*. Et hic pro Colica repoſuerunt Colchicam regionem, contra fidem veterum exemplarium. Si verum eſt Colos inhabitaſſe τὴν ὑπώρειαν τοῦ Καυκάσου uti ait Hecatæus apud Stephanum, & Caucaſi extrema juga dicta ſint Κωλικὰ ὄρη, jam recte dixerit Mela Ariam eſſe Colis vicinam, cum montes huic inſulæ oppoſiti, Caucaſi ſint appendices. Porro hanc Ariam, Apollonius & Arrianus in periplo Ἀρητιάδα vocant. Plinio eſt Chalceritis. Puto ab avibus quas χαλκήρεις, σιδηροπτέρους & σιδηρόνυχας fabulati ſunt, χαλκηρῖτιν cognominatam fuiſſe.

ỷ. 21. *Suo ſuorumque regno Macar occupaverat*] Ὁ Μάκαρ & ὁ Μακαρεὺς utroque modo appellatur à Mythologis. Hanc hiſtoriam fuſe narrat Diodorus Siculus lib. V, qui ſimiliter duplicem nominis adfert cauſam, ac has ipſas quinque inſulas commemorat, quæ beatæ fuerint dictæ. Sed ſane multo olim plures fuerunt, ſic cognominatæ. Nam

ut

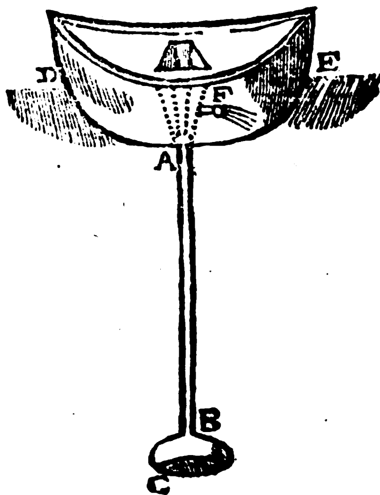
ut de insulis Oceani taceam, quas nemo ignorat fuisse complures, etiam Creta, Cyprus, Leuce, multa denique in continente sita loca insularum felicium nomen consecutæ sunt.

ỿ. 23. *Cirava, Mitylene*] In libris quibusdam recentioribus scriptum est, *Methymna, Mitylene*. Sed hoc proculdubio est à librariis, cum libri antiquiores legant *Cirava*. Vetus nisi fallor lectio fuit *Arisua* pro *Arisba*. Sæpe monuimus Melam antiquiores sequi Græcos. Jam vero antequam Methymna esset, Arisbe fuit. Strabo; Ἦν δὲ καὶ ἐν Λέσβῳ πόλις Ἀρίσβη, ἧς τὴν χώραν ἔχουσι Μηθυμναῖοι. Oppidum hoc motu terræ intercidisse testatur Plinius. Ex Arisba vero & Antissa conflata postmodum est Methymna. Pro Mitylene vero libri meliores habent Mytilene. Probum hoc est, licet viri eruditi jubeant contrarium. Utrumque dixere veteres Mytilene & Mitylene. Sed prius illud longe rectius, alterum vero inter barbarismi species refert Stephanus Grammaticus Byzantius in commentariis ad Dionysium Thracem, & Μυτιληναῖον dici jubet, addens rationem, ἀπὸ γὰρ τοῦ Μύτωνος τοῦ κτίστου Μυτιλήνη καλεῖται. Confirmant hanc scripturam nummi veteres, è quibus potissimum orthographiæ ratio est petenda.

ỿ. 30. *Novem regna*] Plinius Cyprum novem quondam regnorum sedem fuisse scribit, Melam proculdubio in hoc quoque secutus. Quomodo hoc intelligendum sit, apparet ex Strabone, qui singulas urbes singulis olim tyrannis paruisse tradit lib. XIV.

ỿ. 33. *Arados etiam in Phœnice est parva, & quantum patet tota oppidum*] Plinius non Aradum, sed Pariam insulam ante Joppen sitam, scribit totam esse oppidum. Verba ejus lib. V. cap. XXXI hæc sunt; *In Phœnicio deinde mari est ante Joppen Paria, tota oppidum, in qua objectam belluæ Andromedam ferunt: & jam dicta Arados, inter quam & continentem, quinquaginta cubita alto mari (ut autor est Mutianus) è fonte dulcis aqua, tubo coriis facto, usque à vado trahitur*. Sed profecto nulla ad Joppen est insula, neque unquam fuit. Series quædam scopulorum ab Africo Aquilonem versus procurrens litori Joppensi prætenditur, verum illi sæpe mari obruuntur, & tales sunt, ut etiam hodie appareat nunquam cultos aut habitatos fuisse. De istis tamen scopulis loqui Plinium certum est; in iis quippe ostendebantur olim catenarum Andromedæ vestigia, ut testatur Josephus de bello Judaico lib. III. cap. XV. Releganda est itaque Paria ista Pliniana ad insulas quæ nunquam fuerunt. In vitiosum Pom-

ponii codicem incidit, in quo ita hæc verba conciperentur; *Arados etiam in Phœnice, & Paria, quantum patet tota oppidum.* Quia vero nullam in mari Phœnicio præter Aradum insulam legerat, ideo Pariam interpretatus est insulam, seu verius scopulum istum Joppenum, cui alligatam fuisse Andromedam intellexerat. Sed & tum quoque errasse videtur cum ducentis tantum passibus insulam hanc à continente distare dicit, & cum septem stadiorum oppidum vocat Antaradum, ubi manifeste Antaradum cum Arado confundit. Coriaceum vero tubum, quo aquam dulcem è fundo maris hauriebant Aradii, cujusque hic tantum mentionem facit Plinius, illum fusius aliquanto describit Strabo lib. XVII. Talis autem erat, nisi fallor. E scapha aquaria D E dimittebatur tubus coriaceus A B, cui appensus erat clibanus plumbeus B C, habens os ad C amplum per quod aquæ influebant. Angustum vero os ad B, cui adaptabatur tubus coriaceus. Demisso itaque tubo, cum appenso pondere, aqua ascendebat usque ad superficiem aquæ D E. Aperto dehinc canali ad F paulo infra libramentum maris, necessario aqua effluebat, primo quidem salsa, deinceps vero dulcis. In sinu Persico, nam & illic dulcium aquarum fontes sub fundo maris, Arabes alio modo aquam illam hauriunt, coriis nempe, quæ postquam fundum attigerunt, sacculi instar constringuntur. Verum illorum modum alio explicabimus loco.

v. 35. Quia

ỳ. 35. *Quia etiam super aliena tecta sedem ponere licet*] Pædagogicum est commentum eorum, qui hic legunt *subter* pro *super*. Sed neque capio quid viri docti voluerint, cum hæc ex Strabone interpretantur, & verba illa Melæ, Aradi licuisse super aliena tecta sedem ponere, nihil aliud significare dicunt, nisi quod exteris illuc confugientibus licitum fuerit, tutissime in alieno solo vivere. Plana sunt verba Pomponii, & omnino verum est Aradi licitum fuisse super tecta ædificare. Hoc illud ipsum est quod dicit Strabo, Aradum fuisse adeo hominibus refertam, ut domos πολυορόφους id est multis tectis & contignationibus adsurgentes habuerit. Quomodo hoc fieri potuerit non intelligent, qui obliqua tantum norunt tecta, & domos in acutum exeuntes angulum. Verum quis adeo in rebus peregrinus, qui nesciat pleraque Syriæ, Ægypti, & fere totius orientis & meridiei ædificia in planum desinere? Huc accedit & alia præcipua ratio, quæ non permittit ut aliter fieri potuerit. Sita fuit Aradus in saxo sive scopulo modico admodum, quippe cujus ambitus septem tantum sit stadiorum. Cum vero saxum id sit declive, necessario sequitur, ut alia domus alia superior fuerit, ac ubi tectum inferius desineret, ibi altera demum domus inciperet. Ac sic quidem intelligi possit, Aradi licitum fuisse supra aliena tecta ædificare. Verum illo posito, nihil tamen efficimus. Qui enim non sunt prorsus Geometriæ ignari, facile possunt colligere, in convexa superficie montis non posse plures domos consistere, quam in plano cui mons insistit. Hoc præterea pacto domus non erunt proprie πολυόροφοι. Ut igitur in tam pusillo spatio, tanta hominum multitudo divertere potuerit, necessarium est ut credamus, Aradi iis, quorum altior esset habitatio, licuisse in subjecta tecta ædificium suum producere, & ea vel integra, vel aliquousque occupare. Ita in immensam altitudinem & innumeras contignationes ædes Aradiorum potuerunt excrescere, citra tamen ullum ruinæ periculum; præcipua quippe moles & fere tota, non fornicibus aliisque fulcris, sed scopulo, in quo sita erat urbs, incumbebat.

Ibid. *Parva & Canopus*] Non errat Mela quod Canopum quoque insulam faciat. Idem fecit Stephanus, & ex eo Eustathius ad Dionysium. Hodie etiamnum nota est nautis, quibus tutam satis præbet stationem. Sita vero est in sinu dicto Madi, inter promuntorium Becur & Rosettam oppidum.

ỳ. 38. *Pharos Alexandriæ nunc ponte conjungitur*] Pomponii

 tem-

tempore Pharus non jam amplius ponte, ſed mole continua Alexandriæ jungebatur, idque impenſis Cleopatræ. Fallitur vir magnus ad Euſebium, cum negat id Cleopatram feciſſe, & Soſtrato Cnidio tribuit. Ita ſeſe res habet. Pharus prius octo ſtadiorum intervallo ab Alexandria aberat. Sed inſula hæc, ut inquit Cæſar III de bello Civili, à ſuperioribus Ægypti Regibus, nempe Ptolemæis, *in longitudinem paſſuum* DCCCC *in mare jactis molibus, anguſto itinere, & ponte cum oppido conjungitur*. Strabo, & Joſephus, ubi agit de LXX interpretibus, vocant ἑπταστάδιον χῶμα. Verum moles iſta non continua, ſed interrupta erat duobus pontibus, quorum unus vicinus erat turri Phariæ, qui etiamnum exſtat, alter vero propior urbi, & fortior, ut ait Hirtius de bello Alexandrino. Per hunc præcipue egreſſus erat in Eunoſti portum, qui eſt is, quo Turcæ privatim utuntur, quemque Chriſtianis ingredi non licet. Cæſar autem fornicem quo pons iſte ſuſtinebatur, quique etiam erat aquæ ductus Pharitis, lapidibus juſſit oppleri, ne Alexandrinis ex uno in alterum portum aditus pateret. Cleopatra vero fuit quæ opus abſolvit & iſthmum perduxit, ſi fidendum non Tzetzæ tantum & Cedreno, ſed & Ammiano Marcellino, & auctori Faſtorum Siculorum. Verum illi omnia miſcent, & uni Cleopatræ tribuunt, quæ Soſtrato Cnidio, quæ Philadelpho & aliis Ptolemæis, erant tribuenda. Inepte præterea fretum iſtud faciunt quatuor paſſuum millium, & Dexiphanem, Dexiphanis filium; & illum æqualem Cleopatræ. Unum quod Cleopatra fecit, eſt quod ἑπταστάδιον χῶμα urbi conjunxit ponte everſo. Turrim vero Phariam eſſe Philadelphi juſſu exſtructam à Soſtrato Cnidio, vel ipſa inſcriptio luculenter docere poſſit. Inepti ſunt itaque qui vel Cleopatræ, vel Alexandro Magno opus hoc tribuunt, uti faciunt Arabes, & vetus Scholiaſtes in Lucianum necdum editus. Verum recte is vaſtam hujus turris molem deſcribit, ambitum ei tribuens parem Pyramidibus, altitudinem vero tantam, ut à centum paſſuum millibus ſit conſpicua. Ait enim quod ſit τετράγωνος, σταδιαῖος τὴν πλευρὰν, ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος ἀνέχων, ὡς ἀπὸ ρ΄ ὁρᾶσθαι μιλίων. Hoc ipſum adfirmat Geographus Nubienſis, qui à curſus diſtantia ignes Phari percipi adfirmat, curſum vocans intervallum centum millium paſſuum. Altitudinem vero Phari idem eſſe docet trecentorum cubitorum. Ridiculum poſſit videri id quod in quorundam legitur itinerariis, tantam molem inſiſtere quatuor cancris vitreis. Utrum hoc verum ſit, nec ne, exploratu difficile eſt, quia Turcæ inferiores Phari partes & angulos præſertim,

ſertim, munimentis ſuis obruerint, nec Chriſtianis aditus illuc pateat. Interim hoc non eſſe recens commentum, colligo ex fragmento vetuſti auctoris de miraculis mundi, quod penes me exſtat, cujus hæc ſunt verba. *Secundum miraculum eſt Pharus Alexandrina ſuper quatuor cancros vitreos per paſſus viginti ſub mari fundata. Hoc namque mirum quomodo tam magni cancri fieri poſſent, vel quomodo deportari & non frangi valerent: qualiter fundamenta ſuperhærere potuerint; & quomodo ſub aqua cæmentum ſtare valeat, & quare cancri non frangantur, & quare non lubricant deſuper jacta fundamenta. Hanc Pharum Soſtratus Cnidius conſtruxit in Alexandria.* Puto Soſtratum ornatus gratia ad baſin Phari, proxime ſuperficiem maris, cancros iſtos addidiſſe, tanquam ſi iis tota moles niteretur. Pari ratione architecti obeliſcis & aliis molibus, aut teſtudines, aut ſphingas, aut leones ſubjiciunt, tanquam ſi his totum pondus incumberet, quod tamen ſuper propriam baſim eſt libratum. Vitreos autem fuiſſe cancros iſtos impoſſibile eſt, ſed proculdubio ex duriſſimo aliquo lapide Æthiopico, qualis eſt Obſidianus, quem vitri generibus annumeratum fuiſſe teſtatur Plinius, exſecti fuere. Forſan etiam ex marmore Memphitico, quod & ipſum eſt gemmantis naturæ. Atque hæc quidem omnia unius Soſtrati fuere opera. Verum etiam antequam hæc tam vaſta moles exſtrueretur, puto Pharum navibus præluxiſſe. Quin Græcum ſit vocabulum nullus dubito, ut enim à φαίνω eſt φανὸς & deinde φανερὸς, ſic quoque à φάω & φάος eſt φαερὸς, & hinc φάρος translato accentu in priorem ſyllabam, ut ſemper fit cum ex adjectivis fiunt ſubſtantiva. Ab hac autem Pharo, cæterarum quoque eſt nomen, quarum eadem fuit ubique forma, ut teſtatur Herodianus, niſi quod longe fuerint minores. Ægyptiacæ duas alias ſubjungit Pharos in Italia Plinius, Puteolanam & Ravennatem. Sed Puteolanæ nulla hodie ſuperſunt veſtigia, & revera nulla unquam fuit. Locus Plinii exſtat lib. XXXVI. cap. XII, ita vero concipitur in vetuſtiſſimis noſtris membranis. *Uſus ejus nocturno navium curſu ignes oſtendere, ad prænuntianda vada portuſque introitum: quales jam compluribus locis flagrant, ſicut eo ſitae ac Ravennæ.* Scribendum; *ſicut Oſtiæ ac Ravennæ.* Sequentia autem Plinii verba recte in veteribus membranis concipiuntur, quamvis ea non intellexerint viri docti: *Periculum in continatione ignium ne ſidus exiſtimetur, quoniam è longinquo ſimilis flammarum adſpectus eſt.* Continatio hic eſt συνοχὴ ſive coarctatio & in anguſtum contractio, ac fere quod corrivatio, quemadmodum in anti-

antiquis quibusdam libris reposuerunt pro interpretamento, non intellecto altero vocabulo, quo tamen usus est ipse quoque Plin: in hac significatione, cum alibi, tum quoq; lib. IV. cap. IV. *Angusta cervice Peloponnesum continat Hellas*. Male enim & illic reposuerunt *contingat*. Verum est autem quod hic dicit. Ignes enim illi qui in Pharis disponuntur, quandocunq; ex ingenti cernuntur intervallo, coire & corrivari videntur, ac stellæ instar apparent. Hoc sæpe incautis & ignaris imposuit nautis, qui ita coarctatam Phari lucē conspicati, ac Canopum aliamve stellā rati, in arenas Marmaricæ cursum suum direxerunt. Papin: Statius videtur Lunæ comparare istas nocturnas flāmas;

Lumina noctivagæ tollit Pharus æmula lunæ.

Sed hoc tantum verum est, si è propinquo videantur. Tum enim vix ulla aliquando differentia apparet inter lunam & alterum istud lumen. Memini aliquando virum magnum, cum leuca una à Parisiorum abesset urbe, ac lunam repente supra tecta domorum magna sui parte emicantem conspicaretur, subito tanquam ad magnum incendium exclamasse, nec errorem suum prius agnovisse, quam illa toto orbe se videndam præbuisset. Ex simili errore factum fuisse putabat olim proverbium; Μήνη ἀντὶ πυρσοῦ ab imperitis nautis desumtum, qui lunam pro face accepissent. Hujus contrarium esse credebat apud Psellum in tractatu de energia dæmonum, haud procul à fine; ἕως τοῦδε καλειχόμην γοητευθεὶς καὶ μοὶ σῶος ὄλεθρος ἦν ἄν, εἰ μὴ σύ μοι τῆς ἀληθοῦς ἐξηγήσω τρίβου, καθάπερ πυρσὸς ἐπὶ θαλαττίας ἀντὶ μήνης ἀναφανείς, ubi vulgo legitur αὐτομήνης. Sed profecto scripsit Psellus σκοτομήνης. Θαλαττία σκοτομήνη est mare tenebrosum & illune. Quia autem tam benignum navigantibus Dianæ sidus, ideo etiam Pharos tanquam Dianæ vicarias, eidem deæ consecrarunt. Ammianus Marcellinus lib. XXII. *Promuntorium Ceras prælucentem navibus vehens constructam celsius turrem, quapropter* ΕΛΑΤΑΣ, *appellatur, & vetus inde suetus Oripi prægelidus*; Omnino legendum est ΕΚΑΤΑΣ. Sequentia optime sic emendavit Lucas Holstenius, *& ventus inde suetus oriri prægelidus*. Causam quare Hecatæ id promuntorium dedicarunt, prodit Stephanus in voce Βόσπορος. Ὅτι Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος διορύξαντος κατὰ τὴν πολιορκίαν εἴσοδον κρυπτὴν, ὅθεν ἀφανῶς οἱ ὀρύττοντες ἔμελλον τοῦ ὀρύγματος ἀναδῦναι, ἡ Ἑκάτη φωσφόρος οὖσα, δᾷδας ἐποίησε νύκτωρ τοῖς πολίταις φανῆναι, καὶ τὴν πολιορκίαν φυγόντες, Φωσφόριον τὸν τόπον ὠνόμασαν. In eodem promuntorio fuit quoque Dianæ Luciferæ templum, de quo vide Gillium in Bosporo Thracio. Verum redeamus ad Ægyptiam Pharum, à qua nimium divertimus.

ỳ. 33. Cur-

ỷ. 33. *Cursu diei totius abducta*] Mirum est veteres quosdam tam religiosos fuisse Homeri cultores, ut maluerint rerum naturam & situm regionum ad ejus poësin componere, quam ipsum erroris arguere, aut saltem poëmata ejus ad rei veritatem exigere. Nempe quod Tuscis est Dantes, id illis fuit Homerus. Nulla erat scientia quam ex Homero solo non existimarent esse petendam, ne medicina quidem excepta ac chirurgica. Quia Homerus scripsit Pharum navigatione diei abesse ab Ægypto, ideo scilicet mutandus fuit Ægypti situs naturalis; nullo aliunde petito argumento, quam ex aggestione limi: verum hoc insigniter confutavit Bochartus, quem vide. Mihi valde probabilis videtur opinio Eratosthenis, dicentis Homero ignota fuisse Nili ostia. Explodit hanc tamen Strabo, non sequi inquiens, ut ignota fuerint, quia non meminit, nam neque patriæ meminisse. Verum, ut puto, non bene assecutus est Eratosthenis mentem Strabo. Eratosthenes ideo dixit Homerum ignorasse ostia Nili, non quia eorum nullam facit mentionem, sed quia Pharum à Nilo diei navigatione abesse tradidit. Hoc ut intelligatur sciendum est, Nilum ab Homero vocati Ægyptum, quod omnes norunt. Cum ergo dicit Pharum ab Ægypto sive Nilo diei navigatione esse remotam, manifeste intelligit Pelusiacum Nili ostium. Tantum enim circiter spatium uno die percurrere potest navis vento stridente, uti ait Homerus, impulsa. Si ergo per Ægyptum intellexit remotissimum à Pharo ostium, clarum est eum ignorasse cætera Nili ostia.

ỷ. 44. *Contra minoris promuntoria Meninx & Cercina*] Euteleti insulæ, sic enim habent libri plerique manu exarati, nemo quod sciam meminit. Meningis vero & Cercinnæ nemo fere non meminit. Recte autem Mela duas has insulas collocat contra promuntoria minoris Syrtis, male vero Ptolemæus Meningem sive Lotophagitin collocat in intimo Syrtis recessu. Herodoto hæc insula est Κύραυις. Apparet hoc ex mensura longitudinis & latitudinis quam huic tribuit, ducenta nempe stadia, quæ conveniunt cum xxv passuum millibus, quantam esse longitudinem tradit quoque Plinius. Verum is non recte Cercinnæ solæ hanc tribuit mensuram, Cercinnitide separata; Cercinna quippe & Cercinnitis junctæ hanc efficiunt longitudinem. Unam enim quodammodo faciebant insulam, quia ponte jungebantur. Hodie Cercinnitidem vocant *Querqueni*, vel *Chercheni*; ipsam vero Cercinam, *Gameleriam*. Fretum vero quod utrasque interfluit quinque passuum millibus patere scribunt Itali. Verum nostri nautæ, quibus non minus comperta sunt hæc maria quam

quam Italis, fossam esse potius quam fretum affirmant, quæ etiam nunc ponte jungi posset, si industria accederet. Apparet itaque neque hic naturam quidquam innovasse. In Herodoto autem nihil mutandum esse patet ex Stephano, Κυραυνὶς νῆσος κατὰ Γύζαντας τῆς ἐν Λιβύῃ. Diodorus Siculus & Palæphatus hanc insulam confundunt cum Cerne in Atlantico sita Oceano. Error natus ex Hannonis periplo, illic enim Cerne insula collocatur κατ' εὐθὺ Καρχηδόνος, quod illi sic interpretati sunt, tanquam si Cerne rectà apposita esset Carthagini. Sed aliud patet ex ipso Hannone, dicit is tantundem insulam hanc à freto distare, quantum fretum à Carthagine. Κατ' εὐθὺ Græci dicunt de locis in eodem sitis parallelo. Sed tum fœde hallucinatus fuisset Hanno, vicinaque admodum freto esset Cerne. Quapropter puto interpretem non recte ex Punico hæc reddidisse. Utcunque enim Hanno non accurate eum quem existimavit cursum tenuerit; satis tamen ex ipsius verbis colligi potest, non adeo errasse, ut Æthiopas & Carthaginenses collocarit sub eodem parallelo. Ptolemæus medium ferire voluit, & ex adverso Atlantis Majoris posuit Cernen. Verum hoc est geminare errorem, sic enim neque in eodem parallelo sitæ erunt Carthago & Cerne, neque eadem erit distantia à freto Herculeo. Cæterum Hannonis iter inferius interpretabimur, nunc hoc saltem operæ pretium est monere, verba illius ita male à quibusdam esse accepta, ut vicinam Carthagini insulam, nempe Cercinnam pro Cerna acceperint. Vide loca Palæphati & Diodori Siculi, & fateberis nihil certius esse, quam nugas illas, quas de Gorgonibus sive Gorgidibus, item de Amazonibus Libyssis scribunt, ex hoc uno Hannonis loco promanasse, & ex mera confusione nominum Cernes & Cercinnæ.

℣. 46. *Contra Carthaginis sinum Tarichiæ*] Sic Scylax & Strabo. In Antonini itinerario maritimo perperam *Tragreia* vel *Triajeia* appellatur.

Ibid. *Ægates*] Ægates istæ insulæ ab omnibus vocantur. Sic quoque habent libri manu exarati Nonii Marcelli, non Ægades, uti volebat Cluverius, quia Græcum non sit alterum, sed vero Αἰγάδας dictas esse, quemadmodum Σποράδες & Κυκλάδες dicuntur. Verum hoc si esset, jam media brevis esset. At vero Silius passim producit. Omnino verum est Romanos Ægatas vocasse has insulas, non Ægadas. Sic quoque dixerunt Cassantra & Alexanter. Sed & apud Græcos, qui Αἰγεάται, iidem quoque Αἰγεάδαι appellabantur, ut alibi monuimus.

℣. 46. Æga-

℣. 46. *Ægates Romana clade memorabiles*] Et hanc quoque lectionem vitiosam putant, vel errasse Melam. Neutrum verum est. Clades hic est, non quam acceperunt, sed quam dederunt Romani. Accipe exemplum vel ex ipso Livio initio lib. XL. *Legationes transmarinæ deinde in senatum introductæ sunt; prima Eumenis & Pharnacis Regum, & Rhodiorum querentium de Sinopensium clade.* Sed & alibi sic loquitur, nisi me fallit memoria, idem Livius. Cæsar. lib. VI. *Eosque ad se magnis jacturis pollicitationibusque perduxerunt.* Perperam hæc corrigunt. Simile quoque est illud Virgilii; *Et vulnere tardus Ulixi.* De reciprocis istiusmodi vocabulis, vide Gellium lib. IX. cap. XII.

℣. 48. *Scandille*] Scandile legunt libri veteres. Plinio *Scandira.* Verba ejus sic emendanda; *Cycladum & Sporadum extimam, Gerontiam, Scandilam; Thermæus, Iresiam, Solymniam* &c. Pagasicus nempe sinus habet Scyrum, Gerontiam, Scandilam &c. Thermæus vero sinus habet insulas sequentes. Vulgo pro Thermæo, Thermeusin, tanquam si insula esset aliqua, supposuerunt. Scandile vero etiamnum nomen suum obtinet, vocatur enim *Scandole*, licet nautæ aliquanto corruptius vocabulum hoc proferant, & *Schasolam* appellent. Insula hæc ab occasu adjacet Scyro, exigua, humilis, & nullius momenti; ut nesciam prorsus quare in tam brevi compendio auctor hic tam ignobilia recenseat loca, cum illustria sæpissime transeat.

Ibid. *Polyægos*] Et hæc quoque ignobilis insula, & quam nesciremus habitatam fuisse, nisi id nos docerent nummi veteres, cum inscriptione ΠΟΛΥΑΙΓΙΩΝ. Sed debuerat illam inter Cycladas in mari Cretico sitas recensere auctor noster, uti faciunt Plinius & Ptolemæus.

℣. 51 *Sciathum prospicit*] Reposuimus ex libris *Scyrum.* Sciathi enim paulo ante jam meminit.

℣. 51. *Cicynethon amplectitur*] Sic etiam Strabo & alii, qui Cicynethon insulam in ipso sinu Pagasetico collocant. Errant igitur qui hodie *Pondico* vocari existimant, quæ est longe extra sinum, nempe ad boreale Eubœæ promontorium. Hæc vero insula sita est in sinu, quem vulgo vocant *Golfo de Volo*, nautis nostratibus satis noto. Male apud Ptolemæum vocatur Πελασγικὸς pro Παγασικός. Os hujus sinus patere tantum stadiis quinque prodit auctor quem sub falso Scylacis nomine edidimus. Sed legendum; Τὸ δὲ στόμα αὐτοῦ ἐστι στάδια λέ.

ỷ. 55. *Angusto freto distat à litore*] Ridiculi sunt, qui ex Procopio adstruere conantur, Euripum tam angustum esse, ut uno ligno totus posset tegi & transiri. Verum longe aliter sese res habet. Pons Euripi jugeri spatium obtinet, sive pedum ducentorum quadraginta longitudinem. Strabo vocat γέφυραν δίπλεθρον. Pons iste etiamnum hodie exstat integer. Quare autem Procopius dixerit Euripum transiri unius ligni impositione aut ablatione, id ex sequentibus Strabonis verbis intelligi potest. Πύργος δ' ἑκατέρωθεν ἐφέστηκεν ὁ μὲν ἐκ τῆς Χαλκίδος, ὁ δ' ἐκ τῆς Βοιωτίας· διῳκοδόμηται δ' εἰς αὐτὸν σύριγξ. Locum ita in veteribus libris concipi monent viri docti, qui tamen illum non intellexerunt. Διοικοδομεῖν proprie est ædificationem separare & dividere, locumque intermedium vacuum relinquere. Dicit itaque Strabo, pontem istum Euripi non esse continuum, neque perpetuis fulciri fornicibus, sed ab ea parte, qua est turris litori Bœotico vicina, habere unum canalem, qui sit apertus, quemque præsidiarii turris ponte pensili soleant tegere, tum securitatis gratia, tum etiam ut navibus pateat transitus. Hoc illud est lignum, quod Procopius dicit, Eubœam modo insulam facere, modo continenti jungere. Ab hoc porro ponte multi Chalcidem, totamque adeo Eubœam, Nigropontem dictam putant. Alii non *Negropontem*, sed *Egripontem* vocarunt tanquam pontem ægrorum. Apud Christophorum vero de Bondelmontibus, qui ante annos CCXXXIV librum de insulis edidit, insula hæc appellatur *Egrippos*. Omnino existimo hoc vocabulum corruptum esse ex *Euripos*.

ỷ. 56. *Septies die ac septies nocte*] Locus recte sese habet, plurimique veterum id ipsum dixerunt. Negat Livius, ac non statis temporibus fretum hoc reciprocari adfirmat, sed temere à ventis huc illuc jactari. Verum natura nihil temere facit. Utrumque verum est, Euripum habere & statum fluxum, & non statum, qui totus à ventis pendeat. Status Euripi fluxus est qui singulis diebus ac noctibus quater cursum mutat, sive qui bis fluit & refluit, quemadmodum alia maria. Instabilem vero cursum efficit Auster & Eurus præcipue, qui in angustias compulsum mare ad tempus retroagit. Quia vero æstus tum colliduntur, necessario utrinque refluunt, quemadmodum & in Magellanico, & in aliis etiam fretis. Hinc fit ut spatio diei septies aliquando Euripus cursum mutet, nunquam vero sæpius. Theon Smyrnæus de septenario. Οἱ Εὔριποι τὸ πλεῖστον ἑπτάκις τῆς ἡμέρας μεταβάλλουσι. Male hæc interpres intellexit, tanquam si septies in die æstuaret & reciprocaret Euripus. Hoc enim non

fit

fit nisi spatio diei noctisque. Alia est ratio freti Siculi; in eo enim licet flante austro fluctus utrinque venientes collidantur, non tamen omnes redeunt. In freto quippe latiore undæ cursum dividunt. Qui ab austro veniunt fluctus, illi Italico adhærent litori. Qui vero à borea, illi Siculum radunt latus. Peritiores itaque nautæ ab austro fretum hoc transituri, semper vitant litus Siculum. Venientes autem à borea, per mediam charybdin cursum dirigunt. At vero in freto Euripi, quia canalis intimus est angustissimus, nec fluctus progredi potest, necessario undæ utrinque venientes in sua relabuntur maria. Hæc nautis nostratibus cognitissima, & quotidiana experientia comprobata, quæ tamen mirifice torserunt omnes hactenus Philosophos.

℣. 57. *Ac plena ventis navigia frustretur*] Et hic & infra veterem lectionem reduximus, quam in pejus mutarant.

℣. 70. *Cathon, Ios, Thera, Gyaros*] Jam à Plinii seculo locus hic in mendo jacuit. Omnia hæc nomina in suam transtulit historiam, nec situm, nec vocabula vera secutus, adeo ut facile appareat, illum vitioso Pomponii codice esse usum, uti jam multis locis ostendimus. Verum quo hoc manifestius appareat adscribam & Melæ & Plinii verba, quemadmodum ea exstant in manu exaratis libris. Sic itaque Mela; *Hæ Thracum Grajorumque terris objacent. At interius Melos, Olearos, Ægina, Cothonius, Tyatira, Gyaros, Hipparis, Dionysia, Cianos, Chalcis, Icaria, Pinaria, Nispyros.* Plinii vero vetus lectio hæc est lib. IV. cap. XII. *Ante Ætoliam Echinades, Ægialia, Cothonis, Tyatira, Gæoaris, Dionysia, Cyrnus, Chalcis, Pyrana, Nystrus.* Quis non videat Plinium ex Mela vocabula hæc hausisse, eademque prorsus esse nomina, Ægina & Ægialia, Cothonis & Cothonius, Tyatira, Gyaros & Gæoaris, Dionysia, Cyanos & Cyrnus, Chalcis, Pinaria & Pinara, Nispyros & Nystrus? Omnino itaque erravit Plinius, quod vitiosi codicis nomina in opus suum transtulerit. Verum & in eo insigniter erravit, quod insulas has ad Ætoliam collocarit, cum omnes in Mari Cretico sitæ sint. Hoc quo facilius accipiatur, adscribam verba Pomponii, non quemadmodum ea legit Plinius, sed quemadmodum ea emendanda esse existimo. *Hæ Thracum Grajorumq; terris objacent. At interius Melos, Oliaros, Ægilia, Cothon, Jus, Thia, Thera, Gyaros, Hippuris, Donusa, Cia, Icos, Chalcia, Icaria, Cinara, Nisyrus.* Jam singularum situm breviter demonstremus. Melos & Oliarus notæ sunt. Ægiliæ meminit Stephanus, qui inter Cretam & Peloponne-

ſum collocat. Plinius inter Cretam & Cytheram, à qua remotam eſſe dicit quindecim paſſuum millibus. Varie autem hujus inſulæ nomen exprimitur, Æglia, Ægilia, Ægialia. Ptolemæo Ἔπλα manifeſto errore pro Αἴγιλα. Nautæ & Veneti Serigottum, ſive Cytheram minorem appellant. De Cothone inſula idem Stephanus, Κώθων νῆσος οὐ πόῤῥω Κυθήρων. Ios nota tumulo Homeri. Thia eſt illa inſula quæ inter Theram & Theraſiam emerſit, imperante Auguſto. Theræ ſitus notus ex omnibus. Unus tamen Strabo neminem fallere debet, cum Theram & Theraſiam collocat inter Cretam & Cyrenen libro primo, quem male ſecutus eſt Stephanus Byzantius. Verum ipſe ſibi contradicit Strabo lib. x. ubi verum Theræ ſitum oſtendit. Gyaros etiam pueris nota. Sequitur Hippuris, cujus meminit Apollonius lib. IV, qui illam Theræ vicinam facit. Plinio duæ diverſæ ſunt inſulæ Hippuris & Hippurias. Sic namque legunt vetuſti codices, non Hippuriſsâ, aut Hippuriſcus, uti male ſubſtituit Hermolaus. Sed quis adeo Græce ignarus, qui non videat idem eſſe Ἱππουρὶς & Ἱππουριάς, & ejuſdem inſulæ nomen? Hippuriſcus vero Stephani vitioſum eſt vocabulum. Ἱππουρίσκος νῆσος Καρίας. Manifeſte hæc appellatio conflata eſt ex duabus vocibus, nempe Ἱππουρὶς & Κῶς. Simili ratione ex Μαινάκη & Ἔβωρα ipſum Μαινόβωραν feciſſe ſuperius oſtendimus. Donuſæ vero cum alibi, tum quoque apud Euſtathium in Dionyſium fit mentio, cujus verba ita legenda; Σποράδες δὲ καὶ ἡ πρὸς τῇ Ῥόδῳ Δονουσία, ἥτις παρεφθορὰν φασὶν ἐπαθεν. οἱονεὶ γὰρ Διονυσία ἦν ἐστίν· ἐπεὶ Διόνυσος τὴν Ἀριάδνην εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς Νάξου ἤγαγεν. Idem habet Stephanus. Sed inepte Dionyſiam à Dionyſo dictam volunt. Verum enim nomen eſt Donuſa, Græce Δονοῦσα. Sic quoque Tacitus Annalium quarto. Sic quoque apud Virgilium legendum *viridemque Donuſam*. A crebra terræ concuſſione, cui & hæc, & omnes fere vicinæ inſulæ ſunt obnoxiæ, nomen ſortita eſt. Cia, Icos, Icaria ſive Icarus, item Niſyros ſatis ſunt notæ. Niſyri tamen appellatio ſæpe in aliud vocabulum deformata occurrit. Apud Pollucem lib. VII. cap. XXIII. Syrum aut Iſyrum ſubſtituerunt. Apud Ariſtotelem de hiſtoria animalium lib. IX. ubi agit de ſaxatili avicula Cyano dicta, Scyrum repoſuerunt, cum libri manu exarati habeant; οὗτος ὁ ὄρνις ἐν ἰσύρῳ μάλιστά ἐστι, manifeſte pro Νισύρῳ. Sed & Chalcia ſive Chalce Rhodiorum non ignota eſt. Supereſt Cinara, cujus meminit Plinius, licet vulgo apud ipſum Cynara legatur, cum vetuſti libri habeant *Cinara*. Athenæo & Plutarcho eſt Κίναρος. Verum quia apud

Melam Cinara mutata fuit in Pinaram à librariis, quibus solenne est C in P commutare, non mirum est Plinium vitiosam secutum lectionem, duas fecisse insulas. Sed & alias supra memoratas insulas quare geminarit, & ad Ætoliam collocarit, cum omnes in Mari Ægeo, ut ostendimus, sitæ sint, satis ut opinor jam clarum est. Pergamus ad reliquas Sporadas.

ỷ. 72. *Lebynthos, Calydnæ, Asine,*] Sic correctores, verum libri antiqui manu exarati sic legunt. *Lebynthos, Caminis, Asime.* Et hanc quoque vitiosam lectionem secutus est Plinius, & inde insulam Caminiam vel Caminisam, ut habent aliqui codices scripti, in ordinem insularum reposuit. Dum sic facit non mirum est catalogum insularum, quam in hoc mari recenset Plinius, admodum esse locupletem, recurrente ter & quater eadem semper insula. Sed profecto nulla hic unquam Caminia insula fuit. Proculdubio scripserat Mela; *Lebynthos, Calymnia, Syme.* Calymna & Calymnia utrumque rectum est, ut testatur Stephanus. Aliter Calydna, aut Calydnæ dicuntur istæ insulæ. Hinc mel Calydnium, appellatur quoque mel Calymnium, ut ex Stephano testatur Eustathius in Dionysium. Porro Lebynthum cum hac insula conjungit etiam Ovidius, cum in libris de arte amandi, tum quoque Metamorphoseon VIII. *Dextra Lebynthos erat, fæcundaque melle Calymne.* Syme vero Rhodiaca nota est ex omnibus.

ỷ. 73. *Ab eis Sicinus*] Sicinus non est inter Cycladas. Vetus lectio est *Cicynos*. Feci *Cythnos*. Quæ sola hic deerat.

ỷ. 80. *Tali statione atque morte*] Bene hunc locum sic emendavit Pintianus, cujus conjecturam confirmant optimi codices. Ærei hujus gigantis, qui singulis diebus totam circumibat Cretam, quemque veneficiis suis sustulit Medea, meminere complures. Historiam fuse describit Apollonius in Argonauticis. Catullus epigr. ad Camerium, vocat hunc custodem Cretum; *Non custos si fingar ille Cretum*, quod perperam de Dædalo interpretati sunt omnes hactenus interpretes. Dosiadas in Ara secunda vocat γυιόχαλκον οὖρον. Miror hoc non vidisse viros magnos, qui frustra in poëmatiis istis exponendis laborarunt. Ultimus qui manum admovit est Salmasius, qui omnia ista Dosiadæ poëmatia, una cum inscriptione Herodis Attici, cum prolixa expositione in lucem dedit. Sed profecto in omnibus istis explicationibns nihil omnino est, quod alicujus sit momenti, quod non hauserit ex Scholiis Holoboli Rhethoris, quem totum descripsit,

nulla tamen ullibi facta ejus mentione. Geminum istorum scholiorum nactus sum exemplar, alterum Silburgii, alterum Commelini manu descriptum. Sed & tertium communicavit Lucas Langermannus Hamburgensis, juvenis imprimis eruditus, & de nobis optime meritus, deprom-ptum ex eodem illo codice quo usus est Salmasius, quo & Anthologia Græcorum epigrammatum continebatur. Verum nihil ipsi hic profuit Holobolus, quoniam eum non intellexit. Ipsam hic subjiciam aram, unde hoc manifestum fiat.

εἰμάρσενος με στήτας
πόσις, μέροψ, δίσαβος
τεῦξ', οὐ σποδεύνας, ἶνις ἐμπούσας, μόρος
Τεύκροιο βούτα καὶ κυνὸς τεχνώματος,
Χρύσας αἴτας· ἆμος ἔψανδρος
τὸν γυιόχαλκον οὖρον ἔρραισεν,
ὃν ἁ πάτωρ δίσευνος
μόρησε μητρόρριπτος.
ἐμὸν δὲ τεῦγμ' ἀθρήσας
Θεοκρίτοιο κτίντας,
Τριεσπέροιο καύτας,
αἶξεν αἰν' ἰύξας,
Χάλεψε γάρ νιν ἰῷ
σύργαστρος ἐκδὺς γῆρας.
Τὸν δ' εἰλινοῦντ' ἐν ἀμφικλύστῳ
Πανός τε ματρὸς εὐνέτας, φὼρ
δίζωος, ἶνις ἀνδροβρῶτ', ἰνόρραισεν
ἦρ' ἀρδίων εἰς Τευκρίδ' ἄγαγον τρίπορθον.

In ipso codice erat εἰμ' ἄρσενος. Unde faciebat Salmasius Ἠμάρσενος. Sed quid virile in Medea? An quod venefica fuerit? Nos rectius εἰμάρσενος. Medea enim veneficio detecto Theseum fugiens, virilem induit stolam, & sic in Mediam fugit, unde Medicæ stolæ originem arcessunt Grammatici. Πόσις μέροψ hic est maritus Thessalus: nam Meropes Thessali. Δίσαβος est ὁ δὶς ἡβήσας, nempe Jason, cui Medea juventam coquendo reddidit, ut senserunt multi, licet alii id Æsoni factum contendant. Οὐ σποδεύνας, recte se habet. Sensus est; Me aram posuit Medeæ maritus Thessalus, Jason nempe, non Achilles. Duos namque maritos habuit Medea, Jasonem in Thessalia, & Achillem in insulis beatorum. Achil-

Achillem enim postquam ad Elysium pervenisset campum, Medeam conjugem duxisse, ex Ibyco & Simonide testantur Apollonii Scholiastes, Hesychius, Conon apud Photium & alii. Male hæc corrigit Salmasius, & pejus interpretatur. Σποδεύνας vero hic dicitur Achilles, quia cinere illum texit mater, uti docent Lycophron, & alii. Ipsa vero Thetis quare hic Ἐμπνῦσα vocetur, notum ex omnibus. Quod autem Achillem vocet mortem Paridis, cum ipse à Paride occisus sit, id tralativum. De reciprocis istiusmodi vocabulis vide Gellium lib. IX. cap. XII, & quæ nos paulo ante monuimus. Chrysæ autem amator hic dicitur Achilles propter Chryseidem, quæ Chrysensis erat. Sequitur nunc tempus quo Jason aram hanc exstruxit. Quando nempe viricoqua, id est, Medea; custodem æreum, id est Talum gigantem, veneficiis suis perdidit. Hunc autem Talum fabricarat Vulcanus. Μόργος hic est μετὰ μόρου καὶ κακοπαθείας ἐπεκτήνατο. Vulcanus vero hic dicitur ἀπάτωρ, quoniam ex sola natus est Junone, δίσευνος quia duas habuit conjuges Venerem & Charin; μητρόρριπτος vero à sola matre projectus tanquam ἄχθος ἐτώσιον. Sequentia sunt faciliora, ita vero, ut edidimus, in veteribus libris concipiuntur. Ἴυξας· αἰνὰ idem est quod θωΰξεν quod perperam addiderant ejecto altero. Idem codex Palatinus manifeste habet ἰνορραίσταν non ἰλιορραίστας. Sed utrumque versus respuit. Vera est lectio, quam exhibemus. Ἀνδροβρῶ genitivus Doricus pro ἀνδροβρῶτος. Totius autem aræ sensum sic quam proxime Latine reddas. *Viriliter amictæ me mulieris maritus Thessalus, bis juvenis, struxit; Jason nempe; non vero alter Medeæ maritus in cinere cubans, filius Thetidis, Chryseidis amator, qui occisus est à Trojano bubulco, canis filio. Tunc vero me posuit, cum viricoqua Medea, ferreis membris præditum Cretæ custodem Talum, perdidit, quem Vulcanus sine patre natus, duarumque uxorum maritus, à matre vero projectus, cum labore exstruxerat. Meum vero monumentum cernens dearum judicis Paridis interfector Philoctetes, Trinoctii Herculis ustor, exiliit vociferans graviter. Læserat enim eum veneno serpens deposita senecta. Hunc autem Philocteten hærentem in insula Lemno, Panis matris conjux ac bis vivens fur, Ulysses nempe, ac præterea Diomedes filius virivori Tydei, nerviperdarum gratia sagittarum, ad Trojam deduxerunt ter captam, ab Hercule scilicet, ab Amazonibus, & denique à Græcis.* Hic est verus sensus antiquissimi hujus epigrammatii, à quo mirum quantum abiit Salmasius, cujus si interpretationem sequare, jam nec sensum efficies, plurimum vero peccabis in le-

ges;

ges Grammaticæ. Quam enim hoc absurdum, quod Heroum fortissimum ἰψανδρον vocet, ac feminam faciat. Quis concoquere possit θωὺξ vocabulum, adversantibus præsertim membranis in quibus οὐῶον, in aliis vero rectius οὖρον scribitur? Sed sane quæcunque vir iste ad hanc aram annotavit, talia sunt, ut confutatione non egeant. Ne in cæteris quidem Dosiadæ poëmatiis explicandis multo fuit felicior. Quamvis enim Holoboli Rhetoris scholia ubique ad verbum descripserit, ejus tamen mentem non adsecutus est ubique. Verum quia ab instituto jam longius sumus digressi, in aliud hæc tempus reservabimus.

ỹ. 84. *Phæstus, Cydon*] Vetus lectio est *Phacrana, Cidonea*, unde faciendum erat; *Panacra, Cydonia*, &c. Πανάκρων meminit Callimachus hymno in Jovem. Attamen cum in aliis Melæ codicibus, & illis quoque vetustis, legatur, *Pherapne*, dubitet aliquis, num scribendum sit *Therapne*. Therapnes vel Theramnes in Creta meminit Plinius & Solinus, licet hujus nulla prorsus debeat esse auctoritas. Plinius vero ex corrupta Melæ lectione oppidum istud forsan hausit. Solas enim Laconicas Therapnas alii norunt Geographi.

ỹ. 86. *Naumachos*] Sic omnes manu exarati libri, Plinio *Naulochos*, quod verius.

ỹ. 89. *Apsoros, Celadussæ, Apsyrtus, Issa*] Et hæc quoque ex Plinio depravata sunt. Vetus lectio quam exhibent omnes manu exarati codices ita sese habet; *In Adria Apsoros, Dicedalos, Apsyrtis, Issa*. Scribendum *Dyscelados*. Ex Apollonio Rhodio, quem diligenter legit auctor noster, ut ex aliis quoque apparet locis, hausit hanc insulam, nempe ex hoc versu lib. IV.

Ἴσσα τε δυσκέλαδός τε καὶ ἱμερτὴ Πιτύεια.

Insulæ nomen putavit esse δυσκέλαδον, cum sit epitheton Issæ, à strepitu undarum quibus hæc insula adfligitur. Hic primus Pomponii error. Alter error est, quod Apsorron & Apsyrtida tanquam diversas prodiderit, cum eadem sit insula, & idem nomen, alterumque ex altero corruptum esse adfirment veteres. Nisi forsan duas putarit esse insulas, quia divisa est in medio ac ponte jungitur, oppidoque, in quo solo vetus remanet nomen: appellatur enim *Osero*, vel *Asuero*, voce manifeste corrupta ex Apsoro. Celadussas vero suas manifeste ex hoc Pomponii loco hausit Plinius.

Ibid. *Trucones, Hydria Electrides*] Trucones hic reposuerunt, cum

cum antea *Titana* legeretur, quemadmodum fere habent libri manu exarati, nisi quod in quibusdam *Citana*, & *Tituna* scriptum sit. Legendum *Pityia* ex Apollonio.

ỳ. 91. *Æstria, Asine*] *Æstria* vel *Estria* videtur ea esse, quæ Anonymo, qui sub Scylacis prodiit nomine, vocatur Εἶςρις. Asine alibi non exstat, corruptum censeo hoc vocabulum, & legendum *Sason*, quæ notissima est in hoc tractu insula, quamque præterire non debuit.

Ibid. *Atque ut Alexandriæ ita Brundusio adjacens Pharos*] Et hic errasse Pomponium existimo, ac confudisse duas insulas, Bariam & Phariam sive Pharum, quia nempe utraque in sinu Ionio sita est. Pharos, Paros, sive Pharia, oræ Liburnicæ insula, quæ nunc *Liesina* dicitur, nota est omnibus. Baria vero dicebatur olim scopulus sive insula, quæ adjacet portui Brundusino, tribus circiter passuum millibus ab urbe remota, quingentos lata, duplum vero in longitudine habens. Meminit hujus Festus Pompejus; *Barium urbem Italiæ appellaverunt conditores ejus expulsi ex insula Baria, quæ non longe est à Brundusio.* Sic codex meus antiquus, male vulgo *Bara*.

ỳ. 96. *Scylla saxum est, Charybdis mare*] Viri docti putant hic excidisse vocabulum, & scripsisse Pomponium, *mare vorticosum*; sed errant. Referenda enim huc verba quæ sequuntur, *mare noxium appulsis*, quod perinde est, ac mare vorticosum. Paulo post ex membranis antiquis reduximus τὸ *Pelorias*, ubi vulgo est *Pelorum*.

ỳ. 106. *Taurominium, Catinam*] Hæc est vetus lectio. Non recte Catanam passim reponit Cluverius, tanquam si alterum recens esset, cum tamen in antiquissimis etiam auctoribus ita scriptum urbis hujus nomen reperiatur. Sic solent Latini vocales istas permutare, τρυτάνη trutina, πατάνη patina, Μασσαλία Massilia, Μασανάσσης Masinissa, Μιθριδάτης Mithridates & sexcenta alia.

ỳ. 114. *Famam habet ob Cereris Templum Enna præcipua*] Locus hic sic emendandus & distinguendus erat; *Famam habet ob Cereris templum Enna. Præcipui montium, Eryx maxime memoratus ob delubrum Veneris ab Ænea conditum, & Æthna quæ Cyclopas olim tulit* &c. Veneris autem Erycinæ templum præter Melam, etiam alii ab Ænea exstructum ajunt, plures tamen ab ipso Eryce. Sed mirum videri possit, quare si Æneas templum hoc condiderit, ipse tamen id spoliarit, auferendo signum Veneris. Ita videtur sensisse Cassius Hemina apud Solinum,

cum ait Æneam in agro Laurente posuisse castra, ibique simulacrum, quod secum ex Sicilia advexerat, dedicasse Veneri matri, quæ Frutis dicitur. Locus hic Solini minime est vitiatus, ut recte judicat Scaliger. Longa sunt & frigida quæ contra illum disputat Salmasius, dum lectionem, quam alter improbat, conatur reducere. Dicit Hemina, Æneam simulacrum Veneris, quæ erat in Sicilia, nempe Erycinæ, in agrum Laurentem advexisse, atque illic dedicasse in alio templo Veneris, quæ dicta sit Frutis. Illud autem templum, non erat Romæ, sed in agro Laurente, ut manifeste hic dicit Hemina. Tria itaque in Latio erant fana Erycinæ, unum in Capitolio, alterum extra portam Collinam, in quod Cl. Marcellus transtulit ex Sicilia simulacrum Veneris, tertium vero antiquissimum in agro Laurente, ab Ænea consecratum, ut putabat Hemina. Cum itaque Venus Erycina tam nota Romæ fuerit, ut ne pueri quidem illam ignorare potuerint, ineptum est credere Verrium Flaccum, aut Paulum, vel ipsum etiam Solinum hoc nescivisse. Sed neque librarios hic quidquam commisisse, docet constans ubique lectio, & ipse literarum ordo apud Festum. Aut igitur ex Ἀφροδίτη corruptum est hoc vocabulum, ut Scaliger putabat, aut quod potius existimo, quæ prius erat Venus Erucitis, à cascis illis Latinis, nihil nisi stivam & messes curantibus, facta est *Venus Fructis*, vel *Frutis*. Notum enim veteres fructem dixisse & frutem, à recto casu frux fructis, vel frutis, unde frutex & frutico. Pari ratione ab Ægesta, quod est vicinum Eryci in Sicilia oppidum, ipsi fecere deam Segestam vel Segetiam, quæ segetibus præesset, quemadmodum altera sationi. Rectum est itaque apud Augustinum Fructi Seia vel Frutis Seia, ac sic quoque optimus noster codex. Ab hac Fruti Scaliger putabat Frutillam appellari. Salmasius dicit Scaligerum nugari, ac fritillam dicit aviculam istam appellari, à fritinniendo, quoniam sit motacilla, ac hunc producit glossarii locum; Ἴυγξ, *fritilla, avis quæ adsidue caudam quatit*. Sed profecto ipse multo gravius nugatur, quam Scaliger. Licet sexcenta glossaria & totidem Scholiastæ id affirmarent, quis non videret illos ineptire, cum iyngem & σεισοπυγίδα sive motacillam eandem faciunt? Quis unquam iyngem vidit caudam motitare? Iynx duos utrinque habet digitos; quod paucis tantum convenit avibus, nemo unquam tales conspexit motacillas. Jam vero magnitudo corporis, lingua serpentina cæteraque, adeo diversam faciunt motacillam ab iynge, ut stultum sit eas confundere. Ipsum præterea vocabulum fritillæ, & etymon quod adfert, nullius sunt momenti.

menti. Omnino scribendum ἴυγξ *fricilla* vel *frigilla*. Nempe quia apud Aristotelem vel alium, iyngem paulo majorem frigilla esse legerat, simile per simile interpretatus est, ac sic tres in unum confudit aviculas, motacillam, frigillam & iyngem. In loco Catulli emendando, quem subdit, nihilo magis est felix. Ait namque, nullo tamen autore fretus, σαλοπύγιον vocari motacillam ἀπὸ τοῦ σαλεύειν τὴν πυγήν. Addit dein Catullum sic appellasse Calvum hominem pusillum & adsidue subsultantem & fringutientem. Sed sane Calvus iste si omnium Romanorum cum Cicerone disertissimus fuerit, non tam ridiculus fuit orator. Minime certe talis visus Vatinio, cum in hæc verba erumperet; *Rogo vos judices, num si iste disertus est, ideo me damnari oportet?* Parum præterea urbanus & officiosus erga amicum suum fuisset Catullus, si tam obsceno vocabulo eum pupugisset. Sed quid verbis opus. Miseret me non Turnebi tantum, ut inquit Scaliger, sed & ipsius Scaligeri, & Salmasii, quod tales nugas produxerint, cum veram lectionem ac jam ab aliis approbatam, ob oculos habuerint. *Dii magni salicippium disertum*. Quid urbanius hoc dicto Catulli, quodque ne vel ipse Calvus male interpretari potuerit? Ipse si quidem cum cippum ascendit, ut constat ex Seneca, non infitiatus est staturam suam. Hoc Latinum vocabulum, dignum populo Romano, ac sensui Senecæ conveniens. Sed & antiquissimi codices hanc lectionem confirmant. *Saliputium* habent veteres membranæ Senecæ. At vero optimus Catulli codex, qui olim fuit Commelini, manifeste hoc loco legit *saltipicium*.

ỳ. 122. *Propius Italiam Galata*] Ptolemæo Καλάθη, & hic quoque nimium longo intervallo ab Africæ litore insulam hanc separat. Verum minus errat quam Mela, qui eam Italiæ propiorem facit, quam sit Melita, Gaulos & Cosyra. Hodie *Galita* nominatur, ac vicina huic insula, seu scopulus potius, *Galitone*. Viginti circiter passuum millibus abest à continente Africæ, à Tabraca vero insula millibus fere quadraginta. Plinius tradit hujus insulæ terram scorpiones necare. Sed nulla hic proprie exstat terra, cum tota insula sit sterile saxum, ac ne gramen quidem aut muscum producat. Mirum itaque non est, scorpiones in tali loco non esse, ubi ne musca quidem vivere possit. Huc accedit quod scorpiones naturali quadam constitutione oderint loca aprica, ac plurimum in iis moriantur, vigeant autem in obscuris & humidis. Longitudo hujus insulæ vix est duorum millium passuum. Quamvis commodam navibus præbeat stationem, hodie tamen non habitatur, forsan neque olim.

ỳ. 123. *Lipara, Didyme, Phœnicusæ*] Et hæc quoque pessime erant contaminata. Veterem reduximus lectionem, quam mirifice corruperant priores interpretes. Pro *flagrant* rescripsimus *flagrantes*, in cæteris secuti sumus veteres libros. Recte vero Hieram & Strongylen tantum nominat quæ ardeant, similiter quoque facit Diodorus Siculus. Sed & hodie quoque id verum est. Cæteras tamen & illas quoque aliquando arsisse, manifeste ex crateribus & ambustis quarundam verticibus colligi potest.

ỳ. 124. *Pithecusa, Leucothea, Ænaria*] Pithecusas & Ænariam plerique eandem esse dicunt, Livius tamen & Ovidius distinguunt, & Prochytam sic vocant. Sic alia nomina in alias sæpe transferuntur insulas. Sic ex Oenotridum altera, vocabulum Ischiæ in Ænariam translatum est. De Ænariæ autem nomine nugantur Grammatici, & ipse Plinius, cum ab Ænea dictum volunt. Ridiculus vero est Salmasius cum Enariam dici jubet, & dictam scribit ab *enariis*, id est simiis, quia scilicet sint sine naribus. Locum Servii quem adfert, ex Strabone emendandum esse, vel puer videat. Ab ærifodinis dicta est hæc insula. Ut enim ab ære fit ærarius, sic ab aheno facta est Ahenaria vel Ænaria. Prodigiosæ fertilitatis est hæc insula, non iis tantum quæ summa tellure nascuntur, sed & metallis adeo abundat, ut tota auro, argento, ære, ferro, sale, aliisque fossilibus, videatur substerni, ut mirum prorsus sit, tantam varietatem in tam brevi spatio naturam inclusisse. Verum postquam auri illic detectæ sunt venæ, verisimile est desiisse incolas æra scrutari, quorum tamen copiam aquæ è visceribus insulæ prodeuntes ipso odore ac gustu testantur.

ỳ. 125. *Sinonia*] Solus Plinius insulæ hujus mentionem facit. Phitoniæ vero etiam Ptolemæus qui Φίτωνος νῆσον vocat. Sed nescio cur illam inter oræ Italicæ insulas hic recenseat Mela, cum in freto, quod Sardiniam & Corsicam interfluit, sita sit.

ỳ. 127. *Igilium, Carbania*] Libri hic non variant. Plinio est *Barpana*, ut jam aliis recte observatum, quorum opinio hac in parte verior est, quam Cluverii, qui Columbariam hic pro Carbania substituebat. Paulo post reddidimus veterem lectionem ex optimis & antiquissimis membranis. In vulgatis hactenus exemplaribus aliquot verba deerant.

ỳ. 135. *Populorum antiquissimi Ilienses*] Salmasius Iolenses & hic

hic, & apud Plinium & apud Solinum reposuit pro Iolensibus. Frustra; Vide Pausaniam in Phocicis, ex quo cognosces, probam esse lectionem vulgatam.

℣. 144. *Frumentis tantum non fœcunda, ad alia largior*] Manu exarati libri habent *tantummodo fœcunda*. Legendum, *frumentis tantummodo fœcunda, at alia largior*.

℣. 150. *Sine pernicie tuta est*] In libris scribitur *rara* non *tuta*. Legendum *rata*, id est certa & secura, quomodo optimi auctores loquuntur.

℣. 152. *Aliudve, quod verius*] Irreptitia esse existimant hæc verba. Ego sic refingenda esse existimo, *aliud velud virus*.

FINIS OBSERVATIONUM AD LIBRUM SECUNDUM.

AD LIBRVM TERTIVM OBSERVATIONES.

IN CAP. I.

DE EXTERIORE HISPANIÆ ORA.

Versu 4. *Ita enim motus ejus appellant*] Putant hæc verba non esse Pomponii, nam inquiunt, quis olim nescivit, quid sit æstus? Sed falluntur; æstus enim non hic accipitur pro simplici agitatione fluctuum uti sæpe, sed pro accessu & recessu maris. Ille autem diu ignotus fuit Græcis & Romanis, cum in paucis tantum maris mediterranei partibus motus iste sit sensibilis: itaque ex inconstanti freti Siculi & Euripi reciprocatione illum colligebant potius, quam sciebant.

ỷ. 5. *Nunc ad alios aliosque invicem*] Contrarius hic requiritur sensus. Libri omnes manu exarati habent, *Non alios aliasque invicem.* Inde facile fuit lectionem, quam dedimus, excudere.

ỷ. 13. *Si, ut doctioribus placet, vivum animal est.*] Sic mutavit hunc locum Pintianus, quem secuti sunt omnes alii, cum prius legeretur, *utique si, ut doctioribus placet, unum animal est.* Sed quid opus erat mundum animal vivum dicere, cum animal dixisse sufficiat? Certum est nihil hic esse mutandum. Loquitur ex Platonicorum opinione, qui mundum unum esse animal credebant, quod omnia alia animalia in se contineret. Plato itaque in Timæo universam rerum naturam, vocat ζῶον ἓν ὁρατὸν, πάνθ' ὅσα κατὰ φύσιν αὐτοῦ συγγενῆ ζῶα ἐντὸς ἔχον. Jamblichus de Myst. Ægypt. ἓν ζῶον ἐστὶ τὸ πᾶν. Vide quoque Plotinum Enneade IV. cap. XXXII.

ỷ. 21. *Turduli & Bastuli habitant*] Ptolemæus hic non Turdulos, sed Turdetanos collocat. Bastulos vero & illos ponit in citeriore Hispaniæ ora, uti quoque faciunt alii. Sed profecto gentes illæ sibi invicem permixtæ, multis in locis habitarunt. Turdulos quidem triplices vel etiam quadruplices in Hispania invenio. Turduli veteres, quos infra re-

censet

censet Pomponius, habebant illum Lusitaniæ tractum, qui est inter promuntorium magnum & Durium flumen. Turduli vero Bætici bifariam dividebantur, in Turdulos & his occidentaliores Turditanos. His annumerandi sunt Turditani illi, qui ultra Anam aliquam Lusitaniæ partem obtinebant. Duplices itaque Turduli fuere in Lusitania, duplices quoque in Bætica. Hinc est quod Turditanos nonnulli à Turdulis distinguant, quia Turdetania diversa est à Turdulorum regione. Alii qui eosdem esse dicebant, eo potissimum usi argumento, quod utrique ejusdem essent originis & linguæ. Strabo; Τοὺς δ' ἐνοικοῦντας Τουρδητανοὺς τε καὶ Τουρδούλους προσαγορεύουσιν. οἱ μὲν τοὺς αὐτοὺς νομίζουσιν, οἱ δ' ἑτέρους. Uti autem nomina horum populorum conveniunt, ita etiam nomina urbium, quæ in Turdulis & Turdetanis sitæ erant, plane sunt eadem. Talia sunt hæc; *Illipula*, *Ebora*, *Sala*, *Onoba*, *Segida*, *Calicula*, *Astigis*, *Aruci*, &c. Ista quoque fere sunt eadem; *Vogia* & *Ugia*, *Tucci* & *Ptucci*, *Seria* & *Selia*, *Balda* & *Balsa*, *Obulco* & *Obulcola*, *Calduba* & *Salduba*. Ex his satis apparet, mirum non esse, quod nonnulli Turdulorum & Turdetanorum nomen & oppida confuderint. Eadem ratio est Bastulorum & Bastitanorum, qui & ipsi diversam habuere regionem.

ỳ. 22. *Lucus quem Oleastrum appellant*] Oleastronem Plinius vocat, si libri mendo careant. Ptolemæus loco valde à mari remoto hoc oppidum describit. Græci Cotinusam appellarunt, nemo enim nescit oleastros à Græcis vocari κοτίνους. Strabo; Κατὰ δὲ τὰς κοτίνους λεγομένας χαλκός τε ἅμα γίνεται καὶ χρυσός. Male vulgo Κωλίνας. Mirum Plinium Cotinusam insulam ab oleis dictam scribere, non vero ab oleastris. *Majorem Timæus Cotinusam ab oleis vocitatam ait: nostri Tartesson appellant.* Sic emendandus iste locus ex optimo codice, in quo manifeste scribitur *à poteis*, non ut vulgo *apud eos*. Sed multi oleas silvestres cum domesticis confundunt. Hodie etiamnum integræ oleastrorum silvæ istic locorum comparent, sed in montosis tantum & incultis tractibus, quas sturni depopulantur, neque enim ulla exinde ad homines redit utilitas.

ỳ. 25. *In ipso mari monimentum Geryonis*] Geryoni sepulcrum à Gaditanis fuisse exstructum in ipsis Gadibus prodit Philostratus in vita Apollonii. Festus vero Avienus Geryonis arcem memorat in hoc tractu alicubi.

Geryonis arx est eminus, namque ex ea
Geryona quondam nuncupatum accepimus.

Ex

Ex hoc loco proculdubio correctores depravarunt hunc Pomponii. Prius legebatur *Cepionis*, non *Geryonis*. Pro ***monimentum*** vero ***munimentum***, nisi fallor, rectius legeris. Certum est veram hanc esse lectionem, & à Cæpione turrim hic fuisse exstructam, non à Geryone. Colligo hoc ex Strabone, cujus verba hæc sunt lib. III. Καὶ ὁ τοῦ Καιπίωνος πύργος ἵδρυται ἐπὶ πέτρας ἀμφικλύστου. Male vulgo Καπίωνος, quod perperam corrigunt viri docti. Quamvis autem multi fuerint Cæpiones, dubitari tamen non potest, quin is qui munimentum sive Pharum istam exstruxit, fuerit Quintus Servilius Cæpio, qui de Lusitanis triumphavit, notus quidem hoc nomine, furto tamen & supplicio longe nobilior. Exstructum autem ab illo monumentum hoc fuisse existimo, ad inhibendam Lusitanorum piraticam; eo enim tempore infestasse classes Romanas, ac ostia Bætis obsedisse, veteres testantur historiæ. Vulgo locus ille appellatur ***Chipiona***, tanquam si à Scipione sic diceretur. Nec recens est istud vocabulum, sic jam olim existimavit Jornandes haud longe à principio; ***Quamvis nonnulli & illa gemina Galliciæ & Lusitaniæ promuntoria in Oceani insulis ponant, in quorum uno templum Herculis, in alia monumentum adhuc conspicitur Scipionis.*** Verba quidem inepta & barbaro scriptori convenientia, attamen unde & id quod dixi, manifeste colligi potest; ac illud præterea, locum istum jam tunc promuntorium fuisse, non insulam.

ẏ. 28. *Grandem lacum facit*] Nemo est hodie qui non certo sibi persuaserit, Bætim olim gemino ostio in Oceanum exivisse. Nefas existimant de eo dubitare, cum tantus sit veterum consensus. Non hoc ignorare debuit Mela in iis oris natus. Videamus tamen an hoc verum sit. Est in illo litore oppidulum Rota vulgo dictum, distans ab ostio Bætis eurum versus quatuordecim circiter passuum millibus. Qui istic habitant adfirmant, Bætim juxta muros istius oppiduli olim altero ostio se mari miscuisse. Sed hoc merum est figmentum. Ostendimus munimentum Cæpionis esse castrum id, quod vulgo Chipiona nominatur. Jam vero, si Bætis olim ad Rotam oppidum exiisset in mare, prius Bætim, deinde vero hoc Cæpionis munimentum recensuisset Mela. Si quis præterea intervalla Ptolemæi aut stadiasmos Marciani Heracleotæ examinet, manifeste videbit ostium istud orientale Bætis, quod recensent, non aliud esse posse, quam unicum illud quod hodie etiamnum eodem visitur loco. Ulterius itaque quærendum videtur occidentale Bætis ostium, quod è Ptolemæo injuria temporum excidisse existimant. Verum hoc si esset, jam Marcianus Heracleotes,

cleotes ejus meminisset, qui & ipse orientalis ostii tantum facit mentionem. Occidentale nempe ostendere non potuerunt, quia nusquam exstaret. Si quis littus istud, quod appellant *Las arenas gordas*, tractumque superiorem consideret, nullum ostii vestigium, imo ne locum quidem ubi esse potuerit, inveniet. Merum itaque commentum esse videtur illud de duobus Bætis ostiis, cum ut nunc, sic quoque olim, uno tantum ore in pelagus exierit. Operæ pretium est tamen ostendere causam, quare duo ostia Bæti assignarint veteres, & quis iste lacus grandis quem efficit Bætis; nam si quis totum naviget Bætim, nullum tamen inveniet lacum permanentem ne modicum quidem, nædum grandem & qui revera lacus possit dici. Quapropter sic censeo, veteres per lacum intellexisse totum illum tractum, quem inundat Bætis, qui extenditur ab Hispali, usque ad locum qui dicitur *Trebuxena*, per spatium triginta quatuor passuum millia longum, latum vero viginti millia, aliquando vero multo etiam latius. Hanc aquæ collectionem Festus Avienus, ex auctoritate antiquissimorum Græcorum, lacum Ligusticum vocat, sic dictum à Liguribus, quos ipse in hoc quoque tractu describit. Ligures vocatos fuisse etiam interioris Hispâniæ incolas usque ad fretum ferme, nos quoque alibi ostendimus. Lacus itaque quem Bætis efficit, qua mari vicinus est, non de alio accipi potest quam de hoc æstuario, quod iis, quos diximus, terminis continebatur. Verum Plinius multo latius extendit æstuaria Bætis, collocat namque in iis non Nebrissam tantum, sed & Colobanam, & Astam & Asidonem. Atqui ad hæc oppida non pertingit æstuarium Bætis. Astam enim & Asidonem, quarum hæc vulgo Medina Sidonia, illa Xerez appellatur, aliud alluit æstuarium, nempe Astense. Hinc colligo veterum quosdam Guadaleti fluminis ostium, cui se æstuarium Astense infundit, existimasse esse alterum Bætis ostium, & æstuaria illa conjungi, cum neutrum verum sit. Atque hoc quidem pacto interpretati sunt nonnulli ostia Bætis, sive Tartessi. Aliud tamen voluere vetustissimi illi Græci, qui scripsere Tartessum duo habere ostia, & inter illa efficere insulam. Illi enim per ostia intellexere separationes quas facit Bætis ad insulas, quæ hodie etiamnum in hoc flumine supersunt. Ex his quæ maxima est & mari proxima, licet & ipsa quoque aquis tota fere obruatur, cum Bætis exæstuat, attamen quia partes insulæ altiores exstant, flumen medium dividit, efficitque ut gemino in æstuarium exeat ostio.

℣. 31. *Olitingi Onoba contingunt*] Sic perperam mutarunt, cum

veterum librorum ſcriptura ſit; *Olintigi*. Corrupte quoque apud Plinium *Oſintigi*. Olontigi ad Mænobam flumen alia eſt. Quare autem tanta nominum ſimilitudo ſit in omnibus fere harum terrarum locis, ſupra oſtendimus. Sic autem expurgandus eſt ex optimis noſtris membranis locus ille Plinii, *Mænobam amnem, & ipſum navigabilem, haud procul accolunt, Olontigi, Cælia, Laſtigi.*

ỷ. 31. *Onoba contingunt*] *Onolappa* prius legebatur, unde Onobam fecerunt. Sed legendum *Onoba, Læpa.* Hæc Onoba Ptolemæo eſt Ὄνοβα Αἰϛουεία. Et ita quoque vulgo apud Plinium legitur. Marciano Heracleotæ, eſt Ὄνοβα Ἀϛουεία. In Antonini etiam itinerario eo loco ubi legitur; *Iter de Eſtri Pacem Juliam*, monet vir ille doctiſſimus, qui nobis optimam ejus auctoris dedit editionem, vidiſſe ſe in aliquo codice ſcripto, *Iter de Aſturica* &c. Sed nulla comminiſci poſſit cauſa, cur Onoba dicta fuerit *Aſturica* vel *Aſturia*, cum oppidum illud remotiſſimum fuerit ab Aſturibus populis. Ipſa lectionum varietas, docet latuiſſe hic aliud vocabulum magis inſolens, quod corruptioni dederit occaſionem. Vera omnino eſt lectio Ὄνοβα Αἰϛουεία. Crebras enim ἀναχύσεις ſive æſtuaria hoc loco occurrere, nemo eſt qui ignoret. Ut autem à luxu luxuria, & à penu penuria, ita ab æſtu æſturia formatur. In libris melioribus Plinii legitur; *à flumine Ana, litore Oceani, oppidum Oſſonaba æſtuaria cognominatum.* Sed & apud illum, & alios quos citavi, *Æſturia* vetus fuit lectio. Apud Plinium etiam lege *Onoba*, non *Oſſonoba*, quæ eſt ultra Anam, niſi ipſe in eo erraverit Plinius. Eſt enim Bæticæ Onoba Æſturia, illa vero Luſitaniæ. Diſtinguit eas etiam Marcianus Heracleota. Apud Strabonem lib. III. legas; Τούτων δέ ἐστιν ἥτε Ἄσϊα, καὶ Νέβρισσα, καὶ Ὄνοβα, καὶ Σόνοβα, καὶ Μαίνοβα καὶ ἄλλαι πλείους. Cui non appareat Ὀσσόνοβα eſſe ſcribendum? Læpæ vero quam Onobæ ſubjungit, meminit in hoc tractu Plinius, qui Latinorum vocat. Differt autem hæc à Læpe magna, cujus meminit Ptolemæus. Vulgo nomen obtinet locus iſte, & ſitus eſt ad ſinum exiguum, qui in oceanum exit inter Cartayam & Aiamontem.

ỷ. 36. *Cuneus ager dicitur*] Audiendi non ſunt qui hanc lectionem ſollicitant. Cum enim ager iſte quam maxime in mare procurrat & promineat, recte promuntorium dicitur. Verum in eo egregie falli puto Melam & qui eum ſequuntur, quod promuntorium hoc à cunei forma dictum putant. Quod magis mirere, etiam Straboni hoc perſuaſum à Romanis, ait enim ille, καὶ δὴ καὶ τὴν προσεχῆ τούτῳ χώραν τῇ Λατίνῃ φωνῇ

καλοῦσι

καλοῦσι Κύνεον, σφῆνα σημαίνειν βουλόμενοι. Ipsum hoc ajunt Ælianus, & alii nisi fallor. Sed errant. Cuneus ager & promuntorium corruptum est ex Græco Κύνης, cujus accolæ dicuntur Herodoto Κυνήσιοι & Κύνητες. Cynetes isti habitabant inter Sacrum promuntorium & Anam flumen, quem terminum Cynetum facit Rufus Festus;

Hinc dictum ad amnem solis unius via est,
Genti & Cynetum hic terminus.

Alibi tamen ait; *Ana amnis illic per Cynetas effluit*, tanquam si etiam Cynetes aliqui essent ultra Anam. Quod sane verum arbitror. Justinus libro ultimo; *Saltus vero Tartessiorum, in quibus Titanas bellum adversus deos gessisse proditur, incoluere Cynetes: quorum Rex vetustissimus Gargoris mellis colligendi usum primum invenit.* Male vulgo legitur *Curetes*. Scio quidem Diodorum Siculum Curetibus concedere μελιττουργικῶν inventionem, sed hoc nihil ad rem facit. Etiam Aristæo & aliis, hoc tribuitur. Nulli in Hispania Curetes: sed Cynetes ut diximus. Ex hoc vero loco Justini apparet Cynetas etiam ultra Anam habitasse, cum in saltibus Tartessidis eos collocet. Tartessiorum vero & Cynetum terminus erat Anas teste Avieno. Alii tamen Gletas vel Igletas inter eos ponunt. Stephanus Γλῆτες ἔθνος Ἰβηρικὸν μετὰ τοὺς Κύνητας. Idem Τλῆτας vocat, ex vitioso Theopompi codice, ut arbitror. Sed ii versus septentrionem vicini erant Cynetibus & Tartessiis, ut apparet ex loco Constantini Porphyrogennetæ, quem superius emendavimus. Idem autem situs erat Cuneornm sive Cunei agri, & Cynetum: namque & Strabo, & hic noster auctor, Cuneum regionem inter Sacrum promuntorium & Anam collocant. Jam vero ut Cynetes ultra Anam, ita quoque Cunei populi. Itaque Cunistorgin vel Conistorsin, Celticorum in Bætica civitatem, Cuneorum vocat urbem Appianus. Etiam Gadibus eos vicinos facit Livius, lib. XXVIII. *Mago cum Gades repetisset, exclusus inde ad Cuneos (haud procul Gadibus is locus abest) classe appulsa* &c. Ita legendum esse docet ille omnium codicum optimus Puteanæus, in quo scribitur *Cimbios*. Ex his satis ut puto liquet, Cynetarum & Cuneorum regionem eandem plane fuisse, & iisdem contentam terminis. Insuper hoc etiam addo, promuntorium illud quod Latini dixere Cuneum, hodieque Sanctæ Mariæ nuncupatur, idem esse quod Græci Κυνητικὸν dixere. Docet hoc Rufus Festus, qui hic jugum Cyneticum collocat. Stephanus; Κυνητικὸν Ἰβηρίας τόπος πλησίον Ὠκεανοῦ, Ἡρόδωρος ι' τῶν κατ' Ἡρακλέα. Οἱ οἰκοῦντες Κύνητες καὶ Κυνήσιοι. Ab

 his

his Cynetibus nomen accepere Ginetti, quomodo Hispani vocant expeditos equites, cætra tantum & lancea armatos. Olim hujus tantum litoris adcolæ sic appellabantur, nunc vero præcipue hoc nomine censentur omnes isti, qui Hispaniæ litora contra Maurorum incursus tutantur.

ỳ. 38. *Balsa*] Ita quoque Ptolemæus, quamvis apud illum Ἴβαλσα legerit Marcianus. Scio quidem in sexcentis literam illam priorem adjici, sed utique ut Ptolemæus, ita quoque epitomatorem ejus Marcianum scripsisse verisimile est. Errat quoque in eo, quod πληθυντικῶς τὰ Ἴβαλσα vocarit. Hodie oppidum illud *Palos* nominatur. Exiguum quidem, celebre tamen, quoniam ex eo egressi sunt, primi novi orbis investigatores.

ỳ. 39. *In Magno Ebora*] Ebora locum hic habere non potest, illa enim longe abest ab hoc promuntorio, & quidem in mediterraneis, cum Mela hic tantum litora legat, aut saltem loca non admodum à mari remota. De alia itaque Ebora accipiendus hic locus, de illa nempe quæ sita est in latere hujus promuntorii dextro, quod usque Durium flumen extendit. Vulgo locus iste nominatur *Euora de Alcobaça*, olim Eburobritium, uti marmora antiqua & Plinius docent.

ỳ. 49. *Sed à Durio ad flexum Gronii*] Legendum *Grovii*. Ptolemæo Γρουΐοι. Sic quoque habebat vetus lectio Plinii, quod perperam mutarunt. Remanet hoc nomen etiam hodie, in insula & promuntorio ad ostium Ullæ fluminis sito, *Grove* enim vocatur. Confirmant hanc lectionem etiam meliores Silii codices, qui habent *Grovios* non *Gravios*.

Quique super Grovios lucentes volvit arenas
Infernæ populis referens oblivia Lethes.

Sed & alibi;

Et quos nunc Grovios violato nomine Grajum
Oeneæ misere domus, Ætolaque Tyde.

Errant quoque qui apud Martialem populi hujus mentionem fieri putant lib. IV. Epigrammate LV.

Luci gloria temporum nostrorum
Qui Grajum veterem Tagumque nostrum
Arpis cedere non sinis disertis.

Commentitia est hæc lectio, cum libri manu exarati habeant, *qui Cajum veterem*. Caius mons est is, ex quo Durius profluit. Julius Orator; *Fluvius Durius nascitur in Carpetania, exiens de monte Cajo juxta Pyrenæum:*

næum: currit per campos Spaniæ illustrans Pyrenæum. Deinde disrumpens loca montuosa, dividens Galliciam à Lusitania; ducens aquas multas valde, occidit in oceano occidentali. Currit millia CCCCXCV. Male vero montem hunc juxta Pyrenæum collocat, à quo abest quam longissime. Apud Livium *mons Caunus* vocatur lib. XL, cum Caius verum sit nomen. Sed & altero loco apud Martialem monti huic nomen reddidimus, lib. I. Ep. LV.

Videbis altam Liciane Bilbilim
Equis & armis nobilem.
Sterilemque calvum nivibus effractis sacrum
Vada Veronem montibus.

Notant viri docti se in scriptis codicibus reperisse; *Senemque Catum*, quod etiam nos in nostris reperimus. Noli dubitare, quin sic scripserit Martialis;

Senemque Cajum nivibus, & fractis sacrum
Vadaveronem montibus.

Ibid. *Avo, Celandus*] Ptolemæo Avus. Vulgo *Rio Ave*. In vita S. Gonsalvi vocatur Avicella. Unde corruptum *Vizzella*, quod alterum huic fluviolo est nomen. Celandus vel potius Celadus, uti habent meliores libri, est is, qui vulgo *Rio Cavado* appellatur.

℣. 50. *Et cui Oblivionis cognomen est Limia*] Flumen hoc, cujus vel solum nomen terrorem potuit incutere Romanis, nemini, qui aliquid saltem didicit, est ignotum. Verum illud monere est operæ pretium, perperam hic apud nostrum Melam Minium præponi Limiæ, cum multo propinquior Durio sit Limias, quam Minius. Testantur hoc omnes antiqui, & hodiernus situs. Sed & alii veterum hæc flumina confudisse videntur, unde ego puto natum esse errorem Ptolemæi, quum Bracaram Augustam ponit ad Minium, Tyde vero castellum ad Nebim; cum Tyde ad Minium, Bracara vero ad Nebim sita sit.

℣. 51. *Flexus ipse Lambriacam urbem amplexus*] Lambriaca vel Labriaca, uti habent veteres membranæ, quale sit oppidum nescio. Videtur tamen ita dictum à monte Lauro, qui à dextra imminet ostio Tamaræ fluminis. Abobricam Pintiani, locum hic non habere, infra ostendemus.

Ibid. *Recipit fluvios Iernam & Ullam*] Et hæc quoque corruperunt priores interpretes, cum vera sit lectio *Læron & Ullam*. Læros flumen etiamnum nomen servat, *Leriz* enim vocatur. Meminit quoque

hujus Geographus anonymus Ravennas. Sed & alterum flumen nomen suum etiamnum tenet, & Ulla vocatur, cum cognomine oppido, & agro adsito, qui Ullous ab amne appellatur. Ptolemæo est Οὐία, pro Οὐλία.

ỿ. 52. *Præsamarci habitant*] Sic quoque Plinius. At in notitia quadam Episcopali, *Pistomarci* appellantur, & adtributi esse dicuntur sedi Iriensi.

ỿ. 54. *Tamaris secundum Arotrebarum portum*] *Ebora* prius scriptum fuit, pro quo interpretes alterum istud supposuerunt. Sed sane Artabrorum portus vel Arotrebarum est septentrionalior, cum sit in extimo promuntorii angulo. Retinuimus itaque Eboram, quæ si bene calculum ponimus, est illa, quæ *Mores* vulgo vocatur. Portum illum admittit dextra ripa Tamaræ fluminis, commodum valde & notissimum nautis. Abest à monte Lauro, cujus modo mentionem fecimus, paucis tantum millibus.

Ibid. *Sars juxta turrim Augusti titulo memorabilem*] Sars iste Pomponii, non est fluviolus is, qui vulgo *Rio Sar* vocatur, quique prope Compestellam in Ullam influit, sed alter quidam propior promuntorio Artabro, cui vulgo nomen datur *Lezaro*. Ita enim postulat & ordo, & illud præterea, quod fluviolus ille dicatur fluere juxta turrim Augusti, sive Aras Sestianas Augusto dicatas. Attamen istæ aræ, nisi fallor, longe erant propiores Viro flumini, qui vulgo *Rio Vau Cerveyro*, quam Sarti.

ỿ. 57. *A Celtico promuntorio ad Scythicum usque*] Scythici promuntorii infra quoque meminit, ubi Septentrionis insulas describit. Putabat autem Mela totum hoc littus, quod ab Artabris ad extremum usque Septentrionem extenditur, pene esse rectum. Hoc ipsum quoque alii è veteribus existimarunt. Errat itaque insignis ille Geographus, qui hic Trileucium pro Scythico reponebat. Ordo Geographicus & sensus Melæ non admittit istam correctionem. Præterea Trileucium non Trileucum promuntorium hoc vocabatur, ab adsitis insulis Trileucis. Sic itaque rescribe apud Ptolemæum Τριλεύκιον. Sed profecto locus iste Ptolemæi non uno laborat nævo, tria namque illa confunduntur, Lapatia, Corium & Trileucum. Sic namque vulgo concipitur; Λαπατία Κώρου ἄκρον τὸ καὶ Τρίλευκον. Sed Λαπατία, ut opinor, nihil commune habet cum sequenti promuntorio, sed est locus inter oppidum Brigantium & Trileucium promuntorium. Excidere autem proculdubio numeri, hoc nempe modo;

Λαπα-

Λαπαλία * * * *

Κώριον ἄκρον τὸ καὶ Τριλεύκιον, Η' δ'. μέ. S' γ'

Κόριον hoc promuntorium vocatur Marciano Heracleotæ, qui longitudinem maximam Tarraconensis provinciæ extendit ab hoc promuntorio, ad alterum, in quo Templum Veneris. Atqui secundum Ptolemæum ea non fuerit maxima ejus provinciæ longitudo, cum multo longius absit à Templo Veneris promuntorium Nerium, quam istud Trileucium, quod & Corium vocat. Ac proinde malit quis forsan legere apud Marcianum ἀπὸ τοῦ Νερίου, pro eo quod vulgo est Κορίου. Sed erravit Ptolemæus, & Corium cum Trileucio confudit, cum diversa sint promuntoria. Verissimum est Corium promuntorium esse illud, quod vulgō *Cabo Coriane* nominatur, non minus procurrens in occidentem, atque Nerium, à quo vix decem passuum millibus abest septentrionem versus. Trileucium vero est *Cabo d'Ortegal* hodie. Hunc errorem Ptolemæi non secutus est Marcianus, qui Κόριον ἄκρον loco suo reddidit, longitudinemque Tarraconensis inde orditur. Observandum autem Marcianum non solum sequi Ptolemæum, sed & alios Geographos, præcipue Artemidorum & Protagoram, ut ipse fatetur. Plura alibi annotavimus loca in quibus recedit à Ptolemæo. Porro sequentia Pomponii verba suadente ratione, jubentibus vero manu exaratis libris, ita restituimus; *Perpetua ejus ora* &c. non vero ut vulgo; *Hinc perpetua ejus ora*. Non enim à Scythico promuntorio, sed à Celtico dicit incipere istam litorum septentrionem versus in rectum extensionem.

ỳ. 60. *Etiamnum Celticæ gentis*] A Durio usque ad Artabros omnia sunt Celticorum, quos colonos illorum esse ait Strabo, qui ad Anam habitarunt. Sed & ipsos Artabros ait hic Mela esse Celticæ gentis, itaque extendi Celticos usque ad Astures. Bene itaque hunc locum sic restituit Pintianus, cujus conjecturam confirmant fere libri veteres. Prius legebatur, *& Janasum Celticæ gentis*, & Janasum interpretantur Compostellam. Sed ut diximus nullius hic oppidi nomen latere potest. Certum denique est, Compostellam esse Iriam Flaviam. Sed postquam Hispani sibi persuaserunt illa quæ de Sancto Jacobo narrantur, cœpit istud oppidum appellari *ad Jacobum Apostolum*. Posterioris ævi Hispani dixere *Giacomo Postolo*, unde contractum *Compostella*. Quæ alii de origine hujus vocabuli fabulantur, meræ sunt ineptiæ.

ỳ. 62. *Adrobicum urbem*] Libri antiqui manu exarati habent

Adro-

Adrobricam. Verum *Abobricam* reponendam existimo. Plinius lib. IV. cap. XX recte vocat insigne oppidum, propter situm, quem ei Mela tribuit. Peccat tamen cum ad Minii ostia illud collocat, à quibus immane quantum abest. Sed gravissimè erravit Plinius in toto illo tractu maritimo à Cantabris ad Tagum usque describendo, omniaque passim flumina, oppida, & promuntoria perverso & confuso recensuit ordine. Luce clarius manifestiusque id alio ostendam loco. Nempe inde hoc factum est, quod dum diversos more suo sequitur auctores, quorum hi quidem oram illam describerent à Cantabris incipientes, & ita porro procedentes versus occasum & mox versus meridiem Durium & Tagum usque; alii vero contrarium tenentes ordinem, desinentesque unde illi exorsi fuerant; ipse duplicem hunc ordinem confuderit, multisque locis alium affinxerit situm, quam veritas & ratio postulabant

℣. 64. *Per alia duo Mearus exit & Narius ad Libuncam*] Atqui ex Ptolemæo constat flumina hæc longissime abesse à sinu Caraniensi, quem hic describit Mela, abest quoque Libunca oppidum quam longissime. Aut itaque Ptolemæus, aut Mela turpiter hic errasse videtur. Sed profecto & hic quoque grassati sunt intempestivi correctores. Prius legebatur; *Per alia ducanaris exit & libica*. Sed vero optimus meus sic habet; *per alia ducamaris exit edibia*. Scribo, *per alia duo Mearus exit & Ivia*. Loquitur hic de sinu oppidi Caranii, quod vulgo *Coruña* dicitur. Ait in illum exire quatuor flumina, quod verissimum est. Mearus hodie nominatur *Rio Mero*. Ivia vero est is qui *Iuvia* vulgo appellatur, alluitque oppidum *Ferol* dictum. Ptolemæus Mearum longe removet ab hoc sinu, cum tamen in intimo ejus recessu situs sit.

℣. 73. *Quorum nomina nostro ore concipi nequeant*] Cantabricorum nominum injucundum sonum notat quoque Strabo, lib. III, exempli vero gratia affert tria ista populorum vocabula, Pletauros, Barduetas & Autrigonas. Ego tamen non video quid hic sit quod aures tam graviter vulneret, cum vel in media Græcia multa reperiantur nomina, quorum longe insuavior & difficilior sit pronuntiatio. Sed profecto ita est, Græcis asperæ videntur pleræque istæ voces quæ non sunt Græcæ, aut nihil Græce significant.

℣. 74. *Per eosdem & Salenos Saurium*] Quidam libri; *Pereundi & Salenos*. Noster vero optimus & emendatissimus; *Per Eunos & Salænos Saunium*. Cæterum in gentium locorumque istorum vera nomina otium

ctium nunc non est inquirere. De re futili divinabit, quisquis aliquid certi de his adfirmare cupiet. Sufficiat hic meliorum codicum lectionem repræsentasse.

IN CAP. II.

DE EXTERIORE GALLIARVM ORA.

Versu 4. *Grandi circuitu inflexa*] Inflectuntur ea litora, quæ intus recedunt, id enim proprie vocabulum hoc significat. Verum contrarium postulat sensus. Itaque non dubito, quin ex eo, quod in veteribus exstat libris, *amplexa*, faciendum sit *amflexa*. Notum *am* præpositionem eandem in compositionibus vim habere, atque *circum*.

℣. 7. *Quidquid ex satis frigoris impatiens est*] Malim id quod in optimo est libro, *quidquid est sati*. Sequentia ope Vaticani & aliorum codicum refinximus. Prius scribebatur, *ager nec ubique alit, & noxio genere animalium minime frequens*: quæ non cohærent.

℣. 9. *Gentes superbæ, superstitiosæ* &c.] Sic quidem Mela Hispanus de Gallis, at longe plures Galli superbiam, & quæ sequuntur, Hispanis objiciunt. Utri rectius, aliorum judicium esto. Hoc quidem constat, duabus istis gentibus idem olim atque nunc fuisse ingenium, hoc est valde diversum. Verum an propterea æque olim se mutuo oderint, id multi non existimant. Sed profecto tanta morum rituumque discrepantia, vix absque ingenti possit subsistere odio. Hoc quo magis ita sese habere existimem; facit versiculus Catulli de Egnatio;

Tu præter omnes une de capillatis,
Cuniculosæ Celtiberiæ fili,

Antiquiores Catulli codices aut hiatum hoc loco ostendunt, aut ita legunt, *Celtiberosæ Celtiberiæ fili*. Sic quoque habent omnia vetusta Prisciani exemplaria duobus aut tribus locis verba hæc citantis. Ego non dubito quin Catullus scripserit, *Celtis perosæ Celtiberiæ fili*.

℣. 10. *Ut hominem optimam & gratissimam diis victimam crederent*] Pintianus *cæderent*. Sic quoque veteres membranæ. Subintelligendum vero tanquam, velut, ut sit sensus, Gallos hominem cædere solitos, velut optimam victimam. Alias enim vulgaris lectio præferri deberet. Non recte vero Pintianus *opimam* substituit, cum alterum probum

ſit. Minucius Felix; *Qui hominem periculo ſurripit, optimam victimam cædit.* Male & iſtic ſuppoſuerunt *opimam.* Optima victima eſt victima optata. Feſtus; *Optatam hoſtiam, alii optimam appellant eam, quum ædilis tribus conſtitutis hoſtiis optat, quam immolari velit.* Sic lege. Paulo poſt libri veteres *differebatur*, non *deferebatur*. Rectè.

ỿ. 24. *In Auſcis Eluſaberris*] Nihil hic viderunt interpretes. Vetus omnium ſcriptorum codicum lectio eſt *Elium berrum*, excepto uno Vaticano in quo *Cliumberrum* legitur. Vera lectio eſt *Climberrum.* Recenſet hoc oppidum Antoninus in itinere ab Aginno Lugdunum. In tabula Peutingeriana *Cliberrum* vocatur.

ỿ. 37. *Inſula Antros nomine*] An in inſulis Garumnæ id hodie contingat, viderint qui illas frequentant, aut inhabitant. Ego non dubito quin ſaltem olim ſic fuerit, cum idem innumeris in locis aut fiat, aut fieri poſſit. Simile quid narrat Plinius lib. v. cap. 1. de æſtuario ad amnem Lixum; *Amplectitur intra inſulam, quam ſolam è vicino tractu aliquanto excelſiore, non tamen æſtus maris inundant.* Sed melius dixiſſet Plinius, tractum inſulæ vicinum videri altiorem, non autem revera eſſe. Ridiculum vero eſt exiſtimare, ſolum arenoſum, quale eſt iſtarum inſularum, æſtu maris attolli, cum potius aquæ arenas ſubſidere faciant. Pintianus & alii, hic ad aquæ διάφανον recurrunt, quæ efficit, ut jam merſa, denuo ſub aſpectum cadant. Verum non hoc, ſed iſtud probandum erat, quare cum objacentia huic inſulæ litora altiora videantur, attamen ab æſtu inundentur, cum ipſa inſula ſupra mare exſtet. Alia itaque hujus rei excogitanda eſt ratio. Ego ſic exiſtimo, litora illa quæ Antro inſulæ objacent, & iſta quæ in Tingitano æſtuario eſſe diximus, inſulis adſitis, eſſe depreſſiora, quamvis altiora appareant propter ſitum loci. Demonſtratur hoc ratione optica, etiam nulla adhibita refractione. Sit enim aut vallis aut alveus æſtuarii, aut quicunque terræ tractus medio depreſſus, ſemper crepido ulterior, illo cui inſiſtimus, excelſior apparebit. Norunt hoc topiarii, qui tali commento ſolent oculos fallere. Sit A E ambulacrum à medio C in molles utrinque clivos adſurgens. Qui ex A in B

A B C D E

deſcendunt, in plano ſe ambulare exiſtimant: Itaque oculos intendentes in latus C E, montem aut arduum collem ſe videre putant. Ubi ad C per-

pervenerunt, mons ille disparet. Ubi vero ad D ventum est, montem à tergo videbunt, si oculos retro flectant. Idem in vacuis aut modica aqua præditis fluminum alveis contingere potest. Uti enim in præmissa linea illi qui in A versantur, punctum D supra se exstare credunt; ita quoque qui ex memoratis insulis ulteriorem ripam adspiciebant, altiorem eam putabant, quam tamen, cum æstu obrueretur, facile colligere erat minus editam fuisse superficie insularum.

℣. 46. *Ad ultimos Gallicarum gentium Morinos*] Deest *gentium* in quibusdam veteribus. Forsan itaque scripsit Mela, *ad ultimos Galliarum Morinos*.

In CAP. III.

DE GERMANIA.

Versu 3. *Oceani litore obducta est*] Legunt libri manu exarati *Oceano litore* quomodo etiam locuti sunt Cicero, Cæsar, Catullus & alii, licet grammatici aliquot locis mutarint id loquendi genus.

℣. 4. *Et ad insitam feritatem vastè utraque exercent*] Non audiendi sunt qui hæc mutant, ac *vitæ* rescribunt. Vastè hic accipitur pro incultè & rusticè. Cicero III de Orat. *Non vastè, non rusticè, non hiulce; sed presè æquabiliter* &c. Hinc homo vastis moribus, pro rusticis & inconditis, apud eundem Ciceronem & alios. Errat itaque Salmasius, quum Gellium conatur emendare lib. XIX. cap. IX. *Sed ne nos, id est nomen Latinum, tanquam profecto vastos quosdam, & insubidos ἀναφροδισίας condemnetis*. Reponit hic *vascos* & ex glossario interpretatur leves & inanes, quoniam talis esset vasca tibia. Sed profecto plane contrarium sensum expetunt hæc verba. Leves enim & inanes homines delectantur canticis, ac, ut plurimum, eleganter canunt. Valde tamen sibi placet hoc vocabulo, idque unum esse ait ex ducentis quibus linguam Latinam auxerit; itaque hoc Livio quoque reddendum esse contendit, circa finem lib. XXIV. *Omnia, velut forte congregata turba, vasca & temeraria esse*. Sed quis non videat, & hic, & in glossario, *vasta* rescribendum esse? Vastum enim accipi pro inani & vacuo, satis apparet ex supradictis. Sic etiam in Rhetorica ad Herennium; *Oratio vasta atque hians*. Vascum vero nihil tale significat, & ne quidem est Latinum, nisi apud tibicines. Nam quod illi vascam tibiam vocant μελετητικὸν αὐλὸν, id manifeste ex

Græco detruncatum est. Ἀσκεῖν & μελετᾶν idem. Hinc tibia Ϝασκηλική, Ϝασκική & Ϝασκή. Quare vero πλαγίαυλος sive obliqua tibia, ἀσκηλικὴ dicatur sive μελετηλικὴ, ratio manifesta est, quia cæteræ tibiæ quomodocunque inflatæ sonum reddunt, soloque animantur spiritu; secus autem contingit in tibiis obliquis: nisi enim apte disponatur os, & ex debita mensura & distantia distribuatur spiritus, aut mutæ erunt, aut alium, quam quis velit, edent sonum. Si molliter inflentur sonus erit gravis, si valide, acutus. Hæc ut quis adsequatur exercitatione opus est, idcircoque μελετηλικοὶ aut ἀσκηλικοὶ αὐλοὶ vocantur.

v. 5. *Corpora ad consuetudinem laborum*] Reduximus veterum codicum scripturam.

v. 7. *Longissima apud eos pueritia est*] Insurgunt hic boni quidam homines in Pomponium, quod Germanos diutissime esse pueros inquiat. Sed adquiescant viri continentissimi; Pueritiam vocat ἀναφροδισίαν sive abstinentiam à Venere. Pro interprete sit Tacitus de moribus Germanorum; *Sera juvenum Venus, ideoque inexhausta pubertas.* Quod Tacitus pubertatem, id Mela vocavit pueritiam.

v. 18. *Paludum, Suesia, Mesia*] De Suesia, Mesia & Melsiago paludibus, nihil habemus dicere. Libri meliores ita uti edidimus, nomina hæc repræsentant. In aliis erat, *Suessa, Eltia & Melsyagum.* Si conjecturæ locus sit, pro *Eltia* putem rescribendum esse *Æstia.* Palus Æstia sive Æstiorum, est illa, in qua succinum colligitur, & olim & nunc notissima. Sed & de Reticone monte alii tacent. Quidam libri legunt *Betico.*

v. 26. *Acre mare quod gremio litorum accipitur*] Recte Pintianus, *hac re*, quod & libri quidam, & ipsa ratio confirmat. Juxta enim opinionem veterum mare hoc septentrionale, non acre, sed pigrum, sed immotum, sed glacie constrictum & mortuum. Tacitus de moribus Germ. *Trans Suionas aliud mare, pigrum ac prope immotum, quo cingi cludique terrarum orbem hinc fides, quod extremus cadentis jam solis fulgor in ortus edurat, adeo clarus, ut sidera hebetet.* Verum ut hoc obiter moneamus, cadentis solis hic non recte fit mentio; cadere enim sol dicitur in sphæra recta, aut saltem non admodum obliqua. At vero in septentrionali tractu, non tantum juxta veterum hypothesin, sed etiam rei ipsius veritatem, sol circuit & lambit potius, quam subit horizontem. Recte itaque in libro veteri sic concipiuntur hæc verba; *quod extremum radens jam solis fulgor in*

ortus

ortus edurat, adeo clarè, ut sidera hebetet. Mox dein perperam vulgo sic scribitur; *illuc usque (& fama vera) tantum natura.* Scribe ex eodem libro; *illuc usque, ut fama, non tamen natura.* Ait Oceano hoc glaciali terminari quidem famam, sed non rerum naturam, illam enim etiam ulterius extendi.

ỳ. 27. *Aquis passim interfluentibus, ac sæpe transgressis*] Posteriora verba expungit Pintianus. Verum non recte; Transgredi hic est inundare. Loquitur ex falsa veterum hypothesi. Quis enim nescit in mari Baltico æstum non reciprocari?

ỳ. 32. *Ultra ultimi Germaniæ Hermiones*] Hæc proculdubio est vera lectio, quamvis in quibusdam libris manu exaratis Hermones vocentur. Plinio & Tacito similiter Hermiones, licet in hoc posteriore *Herminones* vulgo legatur. Frustra est Cluverius qui hic Helleviones substituit. Errat & in situ, & in nomine utriusque gentis. Hermiones & Helleviones utrique Suevorum fuere populi. Quamvis Plinius Hermiones non Suevorum partem, sed Suevos Hermionum faciat portionem. Vicinos vero fuisse mari, non tantum ex hoc Melæ loco, verum etiam ex Theophane colligo, qui non Hermiones sed Hermechiones vocat; τῷ αὐτῷ μηνὶ ἦλθον πρέσβεις Α᾽σκὴλ τοῦ ῥηγὸς Ἑρμηχιόνων τοῦ ἔσωθεν κειμένου τῶν βαρβάρων ἔθνους πλησίον τοῦ Ω᾽κεανοῦ. In Historia miscella Hormetioni vocantur. Virgilius in Epigrammate apud Quintilianum Hormetios vel Hormechios vocat;

Hormechiorum amator iste verborum.

Synonyma itaque sunt Hermiones, Hermechiones, Hermechii & Hormechii; sic solent variare barbarorum vocabula. Cætera hujus epigrammatis alibi interpretamur. Diversi autem ab his fuere Helleviones aut Hellevones, Αἰλουαίωνες Ptolemæo dicti. Distinguit quoque illos ab Hermionibus Tacitus, quamvis apud illum perperam *Helvecones* legatur, cum *Helvæones* proculdubio vera sit scriptura.

In Cap. IV.
De Sarmatia.

Versu 3. *Gens habitu armisque Parthicæ proxima*] Non olim tantum, verum etiam hoc tempore verum est, id quod hic autor adfirmat,

mat, Sarmatas Persissare. Si equitis Poloni aut Lithuani mitellam Persica permutaveris tiara, parum aberit, quin Persam existimabis. Eo tantum inter se differunt, quod Poloni ut cœli, ita quoque ingenii asperioris; Persæ vero molles, effœminati, ac tota vitæ ratione magis sint elegantes. Idem vero quod hic Mela Sarmatis, id Ammianus Marcellinus Alanis tribuit, qui & ipsi erant Sarmatæ. Verba ejus sunt lib. XXXI, de Alanis agens; *Mores è Media; at efferata vivendi secta immutarunt*. Prius namque Alani propter crebra commercia & bella cum Medis, habitum & mores Medicos adsciverant, quos postea longius digressi efferata & barbara vivendi ratione exuerunt. Ammiani verba ita concipiuntur in veteribus libris, *mores & media & efferatam vivendis etiam immatarum*. Unde viri eruditi nihil boni excudere potuerunt.

ỽ. 9. *Ut inde expedita in ictus manus*] Veterum librorum lectionem reduximus. Redundare autem videntur verba illa, *quæ exeritur*. Verum jam sæpius monuimus, nostrum hunc etiam in tanta brevitate habere quod auferri possit.

In Cap. V.
De Scythia.

Versu 1. *Ubi perpetuæ hyemes sedent & intolerabilis rigor*] Si hyems pro rigore accipiatur, redundat. Sin pro ipsa hyeme, peccat Mela. Ipse agnoscit semestrem lucem, & semestrem noctem apud Hyperboreos. Illis itaque dies est pro æstate, nox pro hyeme. Melior ergo est librorum quorundam lectio, qui *nives* hic exhibent, quod reduximus.

ỽ. 5. *Verno æquinoctio exortus, autumnali demum occidit*] Ridiculus possit videri Plinius lib. IV. cap. XII, cum aut Melam, aut saltem hanc sententiam rejicit, & imperitos vocat, qui solem verno æquinoctio oriri hyperboreis, autumnali vero occidere existimant. Ipse enim credit semel in anno solstitio nempe oriri iis soles, brumaque semel occidere. Sed manifeste erravit & Hyperboreos cum Thulitis confudit, cum tamen Hyperborei sub ipso mundi cardine describantur, hoc est sub polo mundi, Thule vero directe polo Zodiaci subsit, juxta hypothesin Melæ. Rectè vero de illis qui in Thule habitāt, hoc est de Norwagis, Lapponibus, & Islandis sub arctico sitis circulo, dicitur, solstitio iis solem semel oriri,
bruma

bruma vero semel occidere. Cum enim per totum annum sol iis quotidie oriatur & occidat, duobus tantum temporibus id non contingit, solstitio nempe & bruma. Solstitio quippe, cum sol quadraginta septem gradibus supra horizontem exstat, tum non occidit, sed toto suo circulo conspicuus est, totusque quodammodo oritur, simili atque fabulosis Hyperboreis ortu, licet ad breve spatium. Bruma vero sol iis occidit, quia tum non oritur, toto enim suo circulo sub terram conditur. Itaque Thulitæ uno tantum die solem aversum habebant, quod perperam Hyperboreis tribuit Plinius. Sed & tum insigniter errat, cum eodem capite, dicit; *Qui alibi quam in semestri luce constituere eos, serere matutinis, meridie metere, occidente sole fœtus arborum decerpere, noctibus in specus condi tradiderunt.* Imo illi qui hæc de Hyperboreis adseruerunt, omnino crediderunt eos in semestri luce vivere. Vere namque gloriari possunt Lappones & Norwagi illi, qui intra Arcticum habitant circulum, adeo se benignum experiri solem, ut uno die fruges ipsis maturescant, quod ne in media quidem contingit Æthiopia. Mane enim oriente sole serunt; meridie, id est media æstate, aut saltem vespertino tempore sub finem nempe æstatis, fructus, si qui frigoris sint patientes, colligunt; segetes quippe apud illos nullæ. Recte itaque hæc dicuntur fieri in luce semestri, cum alibi non fiant. Qui Plinio patrocinari voluerunt, negativam addiderunt particulam, non quidem male, si faverent veteres libri. Sed opinor Plinium non percepisse autorum, quos sequeretur, mentem. Misere quoque hic hallucinatur Salmasius, nihilo melior Plinio astronomus.

v. 7. *Terra augusta, aprica, per se fertilis*] Augusta pro magna & ampla, non est Latinum, sed pro sancta & venerabili, & alibi passim accipitur. Quare autem sacra vocetur hæc tellus ex sequentibus patet, uti quoque ex Herodoto, unde transcripsit. Hinc Pindarus quoque Olym. Ode III Hyperboreorum gentem sacram vocat, propter cultum Apollinis & templum, quod apud illos exstitisse fabulata est antiquitas. Pherenici versus de hac re quos adfert ejus Scholiastes, ita legendi sunt.

Ἀμφί θ' Ὑπερβορέων οἵ τ' ἔσχατα ναιετάουσι·
Ναῷ ὑπ' Ἀπόλλωνος, ἀπείρητοι πολέμοιο.
Τοὺς μὲν ἄρα προτέρων ἐξ αἵματος ὑμνίζουσι
Τιτήνων βλαστόντας ὑπὸ δρόμον αἰθρήεντα
Νάσσασθαι Βορέαο γύην Ἀριμασπὸν ἄνακτα.

Paulo post antiquissimus Vaticanus liber legit; *quorum primitias Delum misisse olim per virgines.*

℣. 12. Mo-

℣. 12. *Moremque eum diu, & donec vitio gentium temeratus est*] Optimus liber sic habet; *Moremque quamdiu, & donec vitio gentium temeratus est, servasse referuntur. Quamdiu* probum est & Latinum, pro *quam diutissime. Quam* enim non tantum superlativo jungitur, sed etiam positivo, idque sæpissime apud ipsum quoque Ciceronem. Pro *temeratus*, quidam libri habent *destitutus*, quod & ipsum probum est.

℣. 16. *Mare Caspium ut angusto, ita longo etiam freto*] Non recte hic discessit ab Herodoto, quem alias fere semper sequitur. Nempe quia Caspium mare ex Oceano septentrionali influere tradiderunt alii, Herodoto posteriores, illos sequi maluit. Verum non semper posteriores observationes præferendæ sunt antiquioribus. Quod Herodoti, & aliorum idem sentientium opiniones, non approbatæ fuerint, ea præcipue fuit ratio, quia id mare salsum esset, ac si necessum esset propterea ut Oceano conjungeretur. Sed vero multos esse lacus, eosque non admodum amplos, qui tamen sint salsi, notissimum est. Jam vero & hoc rationi consentaneum est, & experientia constat, omnes lacus, sive Oceano conjungantur, sive terræ undique sint inclusi, si vaste admodum explicentur, salsos paulatim fieri, ac marium naturam induere. Nequis mihi aut Larium, aut Benacum aut Lemannum hic objiciat. Quantuli enim sunt isti? Verum in Mæotide jam manifesta salsitudinis comparent indicia: majora in Ponto Euxino, qui cum alia similis sit mari Caspio, tum etiam illo, quod in medio tantum sit salsus. Causam vero quare vasti lacus salsi fiant, in meteorologicis nostris reddemus. Frustra autem de effluvio solliciti sunt. Julius Scaliger mare hoc in Pontum Euxinum occultis alveis exire, alii alia quærunt ostia; quasi vero non innumeri reperiantur lacus, qui tamen nusquam effluant. De magnitudine hujus maris quæ idem Scaliger refert absurda sunt, ac nescio unde hauserit, si quidem non sunt apud Josaphatum Barbarum, unde cætera descripsit. Dicit totum mare Caspium circumnavigari duodecim diebus, ac reprehendit Herodotum quod scripserit mare id longum esse quindecim, latum vero octo dierum navigatione. Sed profecto, si longitudinem hic accipias pro maxima maris extensione, aut non erravit Herodotus, aut parum admodum. Verum si longitudinem accipias pro spatio, quod est inter Iaxartis fluminis ostia, & Circassorum littus, jam nimia erit mensura. Scaligerum tamen secutus est nuperi itinerarii auctor Adamus Olearius, qui maris hujus partem perlustravit, ac fuse descripsit. Ego licet plurimum oculis ac novissimis tribuam obser-

observationibus, hic tamen ad priorum cogor redire sententiam. Nam quod ait mare hoc extendi, non ab ortu in occasum, sed à meridie boream versus, in eo omnino fallitur. Occiduam tantum maris Caspii partem, exploravit, nempe littus quod ab ostiis Volgæ usque ad Ferabath oppidum dirigitur, ac summam maris latitudinem efficit. Intervallum hoc componit cum centum viginti leucis Germanicis. Hæc mensura convenit satis bene cum illa Herodoti. Navigationem namque unius diei Græci includunt stadiis quingentis. Octidui itaque navigatio efficit stadia quater mille, quæ conficiunt leucas Germanicas centum viginti quinque. Convenit quoque Geographus Nubiensis qui septem dierum navigatione latitudinem hujus maris emetiri scribit. Nempe spatium quod est à promuntorio Tabrustan, in extantissimum Nagaiæ promuntorium, ideoque unum diem abstulit. Longitudinem maris non perlustravit Olearius, sed perlustrarunt cum alii, tum quoque Antonius Jenkinsonus Anglus, ante centum circiter annos, qui totum littus septentrionale, quod ab ostiis Volgæ ad Jaxartis ostia extenditur, enavigavit. Scribit is mare hoc porrigi ad ducentas leucas Germanicas, cum Olearius non ultra nonaginta leucas numeret, adeo nempe spatia & intervalla omnia contraxit. Ob ostiis Volgæ ad Boglatan promuntorium numerat Jenkensonus LXXIV leucas. At vero in tabulis Olearii, ne dimidia quidem portio hujus intervalli exprimitur, unde apparet illum mediam partem maris Caspii amputasse, & terris adtribuisse. Scaliger vero non illo contentus, etiam tribus minimum quadrantibus mare hoc multavit, ut facile colligere poterunt, qui non omnino sunt geometriæ ignari. Quam bene ex superioribus, ut puto, satis liquet. Maneat itaque hoc mare porrectum ab ortu in occasum, si non ad quindecim dierum navigationem, saltem ne in tam arcta spatia, atque Olearius aut Scaliger fecere, constringatur ejus longitudo. Non veteres tantum, sed & Arabes in eo conveniunt. Quod autem in mensura non conveniant, id eo evenit, quod minus exploratum habuerint latus septentrionale. Non displicet Eratosthenis mensura, verum ita, uti est apud Strabonem, non apud Plinium, cujus numeri ex Strabone emendandi, alias ne sibi quidem ipsi constaret Plinius. Eratosthenes vero partis sibi compertæ mensuram prodit stadiorum 12600. sive millium passuum, 1575, ut habet Plinius. Verum hic deest spatium quod ab ostiis Volgæ sive Rha fluminis usque ad Jaxartem excurrit. Huic si juxta Jenkensonum tribueris centum sexaginta sex leucas Germanicas, habebis to-

tum maris Caspii ambitum leucarum quingentarum fere & sexaginta.

ỳ. 26. *Amardi & Pæsici*] Mardi & Amardi iidem sunt. Ad Oxum habitasse patet & ex aliis, & ex hoc ipso inferius. Sed non uno fuere loco Mardi aut Amardi. A Ptolemæo in Media, & in Armenia majore, ab aliis etiam alibi collocantur. Puto omnes latrones & fugitivos montium incolas à Persis sic dictos fuisse. Tales omnium testimonio fuere Mardi, ubicunque essent. Sane מָרוּד Hebræi exulem & rebellem vocant, à radice מָרַד

Ibid. *Pæsici*] Infra *Pæsicas* vocat, quod rectius, quamvis etiam apud Plinium Pesici nominentur. Herodoto Παυσίκαι male pro Παισίκαι. Ptolemæi libri meliores Πάσικαι similiter pro Παισίκαι. In loco omnes conveniunt, nempe sitos fuisse inter Oxum & Jaxartem. Porro isti Pæsiacæ vel Pasiacæ etiam Apasiacæ appellantur, quemadmodum Mardi etiam Amardi. Male apud Polybium Α'σπασιάκαι. Sed scripsisse & illum & Strabonem Α'πασιάκας, manifestum est ex Stephano.

ỳ. 28. *Uno alveo descendit, duobus exit in Caspium*] Manifeste hic deest aliquid. Pintianus recte divinavit excidisse hic vocabulum *Rha* fluminis. Similitudine vocis sequentis, uti sæpe alias. Verum non recte fluvium hunc ait oriri ex Ceranniis montibus, quorum situs notus est ex Ptolemæo, cum remotissimis oriatur fontibus, ac plus quam quadringentas Germanicas leucas cursu suo conficiat. Sed neque illud verum, duobus tantum alveis in Caspium mare exire, septuaginta enim ostia numerarunt, qui viderunt, aut etiam plura: quamvis alii viginti quinque tantum referant, quod de majoribus forsan & permanentibus ostiis, est intelligendum. Quum vero scribit uno alveo descendere, tum quoque errat, cum plurimi in eum amnes partim in Tartaria, partim in Moscovia nati, influant, quod hodierna experientia compertissimum. Diversi illi Rha sive Volgæ fluminis fontes noti fuere jam olim Ptolemæo. Præter duos longissime à se invicem distantes fontes, quos ex Hyperboreis ait oriri montibus, amnibus quoque aliquot augeri ait, qui ex Rhymmicis montibus in eum influant. Verba ejus hæc sunt, agens de Scythia intra Imaum, & Rhymmicis in ea montibus; Α'φ' ὧν ῥέουσιν,

ἐπι.

ὅτι Ῥύμμος καὶ ἄλλοι τινὲς εἰς τὸν Ῥᾶ ποταμόν· οἱ δὲ συμβάλλοντες τῷ Δαΐκι ποταμῷ κατὰ τὸ Νόρωσον ὄρος. Sic habent veteres manu exarati libri, & recte. Vulgata enim lectio falsa est, & meras offundit tenebras. Ex Rhymmicis montibus præter Rhymmum, qui proprio ostio in mare Caspium exoneratur, egrediuntur quoque alii amnes, quorum aliqui Rha fluvium subeunt, alii Daici conjunguntur flumini, qui vulgo *Iaik* appellatur. Multa, ut solet, & de hoc flumine, & de herba Rha in Solinianis suis Salmasius, quæ tamen ipse ibidem destruit. Locus Ptolemæi & in manu exaratis libris, & in illis codicibus quibus usi sunt veteres interpretes, recte sic concipitur; ἐστὶ καὶ ἑτέρα τοῦ Ῥᾶ ἐπιστροφὴ πλησιάζουσα τῇ τοῦ Ταναΐδος. Vulgatam enim lectionem absurdam esse quis non videat? Salmasius tamen illam tuetur, sed tandem seipsum corrigit, & pro ἐκβολὴ ἐκτροπὴν reponit, ac *flexionem* interpretatur. Sed graviter errat, confundens ἐκτροπὴν cum ἐπιστροφῇ. Flexio sive ἐπιστροφὴ fluviorum quid sit, neminem ut puto latet. Sed vero ἐκτροπὴ sive divortium longe aliud, uti sexcentis locis apud Ptolemæum videre est. Nempe quotiescunque fluminis pars relicto recto & naturali suo cursu, alium aut sua sponte, aut hominum labore reperit alveum, qui exitum non habeat, aut ab aliis amnibus aut lacubus intercipitur, illum passim ἐκτροπὴν sive diverticulum solet appellare Ptolemæus. In eo tamen sæpe peccat, quod συμβολὰς sive confluentes aliorum amnium cum diverticulis confuderit, uti in Rheno ac aliis nonnullis, cum tamen ἐκβολὰς & συμβολὰς alibi recte distinxerit. Verum hæc obiter, idque eo libentius, quoniam video multos de hoc vocabulo sollicitos fuisse, nec sese expedire potuisse, quid per ἐκτροπὰς sive divortia intellexerit Ptolemæus. De Rha vero aut Rheo barbaro, alias. Hoc tantum nunc monemus, Rha Barbarum, Rha Ponticum, idem plane esse, dictumque à flumine, de quo nobis sermo, in cujus ripis nascebatur, non autem à Barbaria Æthiopica, ut nugantur. Rhacoma vero Plinii, nihili est vocabulum. Frigidæ quoque hoc loco emendationes Salmasii. Optimæ nostræ membranæ exhibent. *Recoma*, & in indice libri, *Reucyma*. Quis non videat scripsisse Plinium *Rheu cyma*? Sic apud ipsum Plinium *brassicæ cyma*: sic *cyma lauri* apud Marcellum Empyricum. Ῥέου κῦμα, itaque manifeste hic accipitur pro teneriore Rhei cauliculo. Sed vero Rhabarbarum hodiernum nihil commune habet cum vero Rhabarbaro. Et specie & virtute plurimum differt, hoc στυπτικόν,

Hh 2 illud

illud vero καθαρτικόν. At postquam ex iisdem oris, unde prius Rha Barbarum, à mercatoribus allata fuit radix illa, quæ apud solos crescit Sinenses, ac *Taihoang* ab ipsis nominatur, usus obtinuit ut in illam Rhabarbari appellatio transferretur. Utriusque effigiem dabimus in Paralipomenis nostris botanicis.

ỷ. 29. *Araxes Tauri latere demissus*] Magnam & hic fluvius Geographiæ obscuritatem adtulit, dum diversis adeo locis describitur. Aliqui ex Tauro vel ex Caucaso, Herodotus ex montibus Matianis, qui sunt in Media, Aristoteles in meteorologicis ex Paropaniso profluere scribunt. Hinc apparet non uni fluvio nomen Araxis adtributum fuisse. Primus qui illum descripsit est Herodotus. Verum is per Araxem manifeste Oxum intellexit, cum Massagetarum faciat terminum. Sed quomodo è Matianis tunc oritur montibus? Debuisset enim dicere ex Paropamiso, ut Aristoteles. Sane Oxum ante victorias Alexandri à Græcis Araxem fuisse appellatum nullus dubito, cum ad orientale maris Caspii latus illum describant. Quod Mela & alii Araxi adscribit, illud ipsum Polybius Oxo tribuit, ut statim ostendemus. Dionysius quoque Alexandrinus Araxem Massagetarum facit terminum, sed perperam ab Oxo distinguit. Jam vero quod Herodotus scribit, Araxem quadraginta ostia, sive potius ἐκτροπὰς habere, illud nescio an cuiquam flumini in Caspium exeunti, possit adscribi, præterquam Volgæ vel Rha fluvio. Verum de hoc infra agemus. Quod autem Aristoteles ait, Tanaim profluere ex Araxe, & hoc quoque verum esse non potest, nisi per Araxem flumen Rha sive Volgam intelligamus. Hoc enim posito, jam commodam verba Aristotelis interpretationem admittunt, nempe ut ea capiamus de fossa illa, quæ hodie quoque comparet, illic ubi Volga Tanai proximus est, quæque utrumque hoc flumen committit. Nescio quid Barbari fossæ adcolæ de hac narrent, interim non dubito quin antiquissimus sit canalis iste, ac is ipse, ut puto, cujus meminit aliquoties Herodotus, addens à servis Scytharum esse effossam. Confluentis hujus meminit quoque Theophanes in Chronico ad annum mundi 6170. Apparet ex his quam varie nomen Araxis à veteribus acceptum fuerit, & quam diversis fluminibus adtributum. Hinc proculdubio factum est ut cætera flumina Cyrus, Cambyses aliaque loco suo mota sint alioque translata, & à Mela & ab aliis, uti ex sequentibus manifestum fiet.

ỷ. 35. *In subjectam non declinet statim undam*] Correximus hæc aucto-

auctoritate veterum codicum, & sic postulante sententia. Paulo post scribe ex iisdem libris; *semetipse sine alveo ferens*. Prodigiosum vero & incredibile prorsus videtur, id quod hic Mela scribit de Araxe flumine, illum tanto impetu è fonte præcipiti in subjecta decidere, ut unda ejus altius evehatur, quam sit ipse fons, ac ferri per ingens spatium sine alveo. Dubito an hoc de Araxe, quem hic describit Mela, quique etiamnum *Aras* vocatur, intelligendum sit. Insignem quidem is lapsum habet prope oppidum Ordabat, cujus fragor ad leucæ & amplius spatium exaudiri potest, verum non id est aquarum ingenium, ut toto agmine resiliant, sed guttatim tantum. At videtur Mela hoc Araxis miraculum ex antiquioribus Græcis, qui Alexandri tempora præcessere, hausisse; illi vero per Araxem, ut superius monuimus, Oxum amnem intelligunt. Sic quoque Polybius, qui miraculum hoc auget, & Oxo amni tribuit. Quo enim loco in excerptis prodit, Aspasiacas Scythas Oxum pedibus transire, duas quomodo id fiat adfert rationes, alteram facilem, nempe quia Oxus terram subit; alteram miraculosam, non tamen impossibilem, ut ipse existimat. Scribit enim Oxum tanto impetu è sublimi deorsum ferri, ut aqua ejus plus stadio à saxo absiliat. Aspasiacarum vero tam pedestres quam equestres turmas, per spatium rupi vicinum in Hyrcaniam transire, ac pendulas fluvii aquas sine noxa subire & evadere. Verum Theophylactus in Oecumenicâ historia eandem scribens historiam, nec Araxis nec Oxi facit mentionem, sed maris Caspii litorum, verba ejus quia nondum lucem viderunt, adscribam. Ἐν τῇ θαλάσσῃ Ὑρκανίᾳ τῇ καὶ Κασπίᾳ καλουμένῃ, ἀκταὶ παρὰ τῷ αἰγιαλῷ ἀνέχουσαι ὑψηλαὶ ἄγαν καὶ ὕπαντροι ὀλίγῳ διαστήματι ἡμισταδιαίῳ τυχὸν ἢ καὶ τρίτῳ τοῦ σταδίου τῷ καὶ εἰς αἰγιαλὸν χρηματίζοντι, τῆς θαλάσσης ἀπέχουσι. Ὕπερθεν ποταμοὶ καχλάζοντες ἄνωθεν ἀπὸ ὑψηλοτέρων ὀρέων τοσαύτῃ καταφέρονται τῇ ῥύμῃ, ὥστε ἐν τῷ μέλλειν εἰσβάλλειν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν ἀκτῶν, πρὸς αὐτὴν τὴν θάλασσαν τὸ ὕδωρ ἀκοντίζουσι, τὸν ἐν μέσῳ ὑποκείμενον χῶρον, ἤτοι τὸν αἰγιαλὸν ἄβροχον εἰσάπαν καταλιμπάνοντες· ὡς εἶναι βάσιμον αὐτὸν καὶ ὁδεύσιμον τοῖς ἐκεῖσε διερχομένοις, κἂν στρατὸς ὁλόκληρος εἴη, σκεπομένοις μᾶλλον ὑπὸ τῶν ῥεόντων ποταμῶν, καὶ ἀβρόχοις ἐν τῷ διέρχεσθαι συντηρουμένοις. Nihil verius hoc Theophylacti loco, quem unice confirmat Matthias à Michou lib. I. cap. VII. de Sarmatia Asiatica. Agens enim de mari Caspio dicit; *Fluere multa ac magna flumina in id mare quæ de ripis altis impetuose & quasi per saltum ex alto in medium decidant, & juxta ripas subtus transeuntibus iter præbeant. Unde fiat ut ibi*

in æstate à Persis & Medis refrigerium quæratur. Simile est quod in Æthiopia fieri tradit Joannes Barros fide dignus auctor, qui Lusitanice complexus est navigationes suæ gentis. Dicit is lib. III. cap. VIII, decadis primæ, Nigrum fluvium, qui vulgo *Zanaga* dicitur, circa regionem Huaba è rupe excelsa tam longe undas suas in subjectam planitiem ejaculari, ut sub volantibus istis in aëre aquis siccus semper pateat transitus, nisi quando adversus ventus, undam retroagat, & ad rupem allidat. Lapsum vero istum ait ab indigenis *burto* vocari quod arcum significat, quia arcuatim de summo labitur flumen; nisi potius existimemus, ab arcu cœlesti sic nominari. Semper enim cum aquarum moles è sublimi deorsum feruntur, irides aliæ pendulæ, aliæ terris incumbentes apparent, etiam absolutæ & rotundæ, uti nos ipsi sæpe comperimus. Quod autem dicunt talia loca siccis peragrari pedibus, in eo falluntur. Ubi enim est ingens lapsus, ibi immensa circumcirca est adspersio, quæque ad aliquot sæpe pertingit stadia, quod & ipsum in Helvetiis & alibi experti sumus. Atque hæc quidem certa esse existimo, verum mera est fabella, quam narrat Chronici Hirsaugiensis autor ad annum MCXVII. nempe quod tantus fuerit terræmotus, *ut Padus unus de quatuor Europæ majoribus fluviis è terra elevatus fuerit, in modum fornicis, ita ut inter terram & aquam via pateret transeuntibus*. Eadem habet Dodechinus in Appendice ad Marianum Scotum. At vero Robertus Montensis ad annum MCXVIII, longe aliter hoc miraculum narrat, & Mosæ, non Pado tribuit; *Mosa fluvius, juxta abbatiam quæ dicitur Sustula* (vulgo Susteren appellatur) *quasi pendens in aëre fundum suum visus est deseruisse.* Idem habet Anselmus Gemblacensis, qui obiit anno CIↃCXXXVII, in Continuatione Sigeberti. Hoc postremum credo, cum multo etiam majora miracula terræmotu contingant. Sed ut flumen aliquod tamdiu supra alveum elevatum maneat, ut subtus transeuntibus transitus pateat, calidum sane videtur mendacium.

℣. 39. *Cyrus & Cambyses ex radicibus Coraxici montis*] Valde hic peccat Mela, cum amnes hos vicinis fontibus oriri, ac tamen tam vasta divortia facere scribit, ut unus per Iberas, alter per Hyrcanos fluat priusquam conjungantur. Nempe quia Araxis appellatio tam variis adtributa fuit fluminibus, ideo quoque in situ & nomine Cyri & Cambysis amnium variatum fuit. Sed si per Araxem illud flumen intelligamus quod sic Romani appellarunt, quodque etiamnum nomen servat, jam non erunt

erunt distinguenda ostia Cyri & Cambysis, ab ostiis Araxis; confluentem enim faciunt, non divortium. Araxes influit in Cyrum, uti non tantum Plutarchus & Appianus, sed & hodierna docet experientia.

ỳ. 43. *Jaxartes & Oxus per deserta Scythiæ*] Aliter hæc concipiuntur in optimo meo codice, hoc nempe modo; *Jaxartes, & deserta Scythiæ peragrans Oxos, ex Sugdianorum regionibus in Scythicum exeunt.* An sic scripserit Mela nescio, interim hoc verum est, Oxum magis peragrare Scythiæ deserta, quam vulgo existiment. Dicturi sumus de hoc flumine, & de Jaxarte alias, quoniam nusquam major est geographiæ obscuritas, & ignorantia, quam in tractu, qui mare sive lacum Caspium, & regnum Sinense interjacet. Ostendemus intervallum istud longe esse minus, atque vulgo creditur, fluminaque ista longe alium tenere cursum, quam iis adsignarint Geographi. Hoc brevitatis gratia admonuisse nunc sufficiat.

ỳ. 47. *Inter Amardos & Pæsicas os aperit*] Sic recte legunt meliores libri. Quod autem dicit Oxum in Scythicum maris Caspii sinum exire, in eo non recedit à veterum aliis. Verissime de hoc flumine scribit Herodotus, licet sub Araxis nomine ut jam monuimus, in quadraginta illud ora dilatari, uno tantum in Caspium exire. Neoterici quidam adfirmant Oxum ne exire quidem, sed in innumeros rivos dispersum emori, & nusquam manifesto alveo egredi. Hinc est quod illa Bactrianæ portio, adeo sit fertilis & amæna, quantum vix alia in terris regio. Quod autem nullum in mare Caspium exitum observarint nonnulli, id eo contigisse existimo, quod æstate, cum humilis sit, facile à riguis epotetur, quod ipsum quoque Euphrati multisque aliis contingit fluminibus.

ỳ. 48. *Silvæ alia quoque dira animalia*] Habent libri veteres *aliaque*, non *alia quoque*. Utrumque probum & Latinum; Sic *bodieque* pro *bodie etiam*, sic innumera alia apud Livium aliosque Augustei ævi scriptores. Vide de hoc loquendi genere responsum parentis ad Animadversiones Scioppii.

ỳ. 49. *Utique Hyrcaniæ sævum ferarum genus*] Atqui non Hyrcania sola fert tigrides, neque in illa sola sæviunt; Vide itaque num locus hic, hoc pacto sit concipiendus; *Silvæ aliaque dira animalia, verum & tigres ferunt, utique Hyrcania. Sævum ferarum genus* &c. Lepidus sane est Servius, qui Hyrcaniam, silvam esse scribit, & quidem Arabiæ. An Hercyniam in animo habebat? Sed quid illa ad Arabiam?

ỳ. 54. *Astu*

ỷ. 45. *Astu unum de pluribus omittit*] *Omisit* est antiqua lectio, quod perperam mutarunt. Nempe dicit, ubi raptor unum de catulis omisit, illæ projectum excipiunt, & ad cunabula sua referunt. Sic habent manu exarati libri non *cubilia*, ut vulgo. Porro meram sapiunt fabellam quæcunque hic Mela, & ex eo Plinius & Solinus tradunt de Tigride. Nec veriora sunt illa quæ de sphæra vitrea narrant Claudianus & Ambrosius. Minore impendio & periculo hoc seculo capiuntur tigrides. Causa figmenti ex eo, quod quadrupedum pernicissimum esse crediderint hoc animal. Sed sane quotidiana experientia docet tigrides minime cursu valere, ac tardos esse si cum cæteris belluis conferantur. Hinc fit ut hominibus & segnibus jumentis potius insidientur, quam aliis belluis. Romani videntur tigrides æratis tantum inclusas caveis cognovisse, idque sero admodum; primus siquidem tigris, sub Augusto demum conspectus est, in dedicatione theatri Marcelli, ut constat ex Plinio. Bene itaque Varro lib. IV. de L. L. *Tigris qui est ut leo, qui vivus capi adhuc non potuit.* Sic recte libri manu exarati. Male vulgo scribitur, *qui est ut leo varius* quod ineptum, cum tigrides, quoad conspectum, hoc tantum à leonibus sive potius leænis differant, quod tigrides sint varii, leænæ minime. Non dubito, quin quod hodie passim fit, id quoque olim factum sit, nempe ut pantheræ & leopardi pro tigridibus sepe acciperentur. Multa Hispani, multa quoque nostrates scribunt de tigribus Americanis, sed revera illi sunt majores leopardi, non absimiles iis, qui in regno Congi, Angolæ & Æthiopia majore reperiuntur, qui & ipsi vulgo tigrides appellantur. Atqui tigres sunt virgatæ, istæ vero Americanæ & Africanæ maculis tantum rotundis distinguuntur. Quod si verum sit omnes tigrides esse virgatas, jam quoque illud verum erit, solam Asiam ferre tigrides. Qui primitus leopardis istis Americanis tigrium nomen dedere, nunquam tigres viderant. Unum quod cum tigridibus commune habent est, quod sint pigri admodum & non multum cursu valeant, ut testatur Oviedus in naturali novi orbis historia. Magnitudinem & molem corporis quod attinet, illa multum dispar est, cum leopardi isti maximi, longe tamen sint minores tigridibus. Argumentum quod ex robore petunt, non multum urget. Esto id quod Oviedus ad Carolum V. scribit belluas istas Americanas fortiores esse regiis leonibus; nescio tamen an robore comparandi sint, cum Asiaticis tigribus, iis præsertim qui Gangem adcolunt. Retulit mihi vir fide dignus vidisse se tigridem, qui rapto tauro transiliret septum supra huma-

humanam staturam editum. Magis etiam mirandum, id quod Joannes Barros decadis II. lib. VI. cap. I. narrat Malaccæ contigisse; tigridem nempe superato muro, trabem cui alligata erant tria mancipia, abripuisse, ac tanto pressam onere murum denuo transvolasse.

℣. 61. *Cornelius Nepos ut recentior auctoritate, sic certior*] Inepta lectio; quid enim est auctoritate certior? Manu exarati libri, *ut recentior, ita auctoritate certior*, quod æque ineptum. Scripsit Mela; *ut recentior autor, ita certior.*

℣. 64. *Indos quosdam à Rege Suevorum dono sibi datos*] Ita ex Plinio hunc locum emendare conatus est Hermolaus Barbarus, cum prius legeretur *Boiorum.* Sed neque Boiis, neque Suevis, locus hic esse potest; cum Boii toti sint mediterranei, Suevi vero in nullo scripto codice compareant. Ego sic sentio, locum esse corruptum & veram esse lectionem, quam in optimis aliquot codicibus reperi *Bætorum*, non *Bojorum* aut *Botorum* aut etiam *Lydorum*, uti habent alii manu exarati libri. Bæti sunt Batavi. Sic quoque appellantur in lapide trilaterali apud nos reperto;

IMP. CAES.
ANTO
AUG. COH.
BÆTORUM
P. E.

Strabo Βάτλυς vocat Batavos: neque enim probo illorum conjecturam qui Χάτλυς reponunt. Nempe ab agro *Betua* vel *Battua*, uti habet Aimoinus monachus, variæ istæ promanarunt appellationes, quæ & in libris, & in antiquis comparent marmoribus, quales sunt, Bati, Bæti, Batai, Badai & denique Batavi. Verum de his in Batavicis nostris. Sufficiat breviter ostendisse Bætos istos Cornelii Nepotis esse Batavos, & perperam Suevos substituisse Plinium, more suo, ut jam multis in locis ostendimus. Per Indos vero istos qui in littus Batavum ejecti, & postea Metello dono dati fuere, intellige homines Indis similes. Stultum namque existimare veros Indos eo usque penetrare potuisse. Cujates vero illi fuerint, an Afri, an Americani, multum habet sollicitos nugatores quosdam. Ego neutrum puto; Sed omnino arbitror istos indici coloris homines, veros fuisse

Ii Britan-

Britannos. Isatis enim herba, qua olim Britanni totum fucabant corpus, non simpliciter cæruleum, sed Indicum efficit colorem. Notum vero genus quoddam cærulei nigrum pene esse, ac vocari Indicum. Talis erat veterum Britannorum color. Plinius lib. XXII. cap. I. *Simile plantagini glastum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblitæ, quibusdam sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.* Quid mirum vero Metello Proconsuli, nondum noto istoc Britannorum more, Britannos pro Indis esse obtrusos? Quis etiam hodie hominem ita pictum & fucatum pro Indo aut Leucoæthiope non accipiat?

In Cap. VI.

De HISPANIÆ EXTERIORIS ET SEPTENTRIONALIS OCEANI INSULIS.

Versu I. *Quas angulo Bæticæ hucusque perstrinximus*] Meliores manu exarati codices legunt *adhuc usque*; alii *adhæc usque*. Utrumque Latinum. Omnino ita scribendum; *quas ab angulo Bæticæ adhuc usque perstrinximus*.

℣. 10. *Annorum queis manet numerus*] Abest postrema vox in plerisque veteribus libris. Recte vero abesse, nemo qui Latine norit diffitebitur. De tempore vero, quo templum hoc & ipsum Gadium oppidum exstructa fuerint, vide Bochartum.

℣. 11. *In Lusitania Erythia*] Quaquaversum & à veteribus, & ab recentioribus, insula hæc translata est. Salmasius pluribus adstruere conatur, sitam fuisse inter ostia Bætis & Gades. Sed nulla in hoc tractu insula vel nunc, vel olim fuit. Tractus ille terræ marisque eundem istic loci, quem semper, conservat situm, ut jam superius docuimus. Ego sic existimo, aut nullam fuisse Erythiam insulam, aut vera esse quæ de hac Aristoteles in mirabilibus scripsit, nempe Erythiam fuisse in Epiro. Si inscriptio quam addit vera, nec sane mendax videtur, frustra in Hispania locus iste quæritur. Ita vero inscriptio illa concipitur in manu exaratis libris.

Heg-

Ἡρακλέους τεμενὶς τὸ κυθήρᾳ περσεφαιάσᾳ
Τηδορυονῆας ἀγέλων ἐλάων ἠδ' Ἐρύθειαν ἄγων
Τὰς δ' ἐδάμασσε πόθῳ Πασιφάεσσα θεά
Τηδεδέμοι πέκνῳ τῷδ' Ευρύθοντι δάμαρ
Νυμφογόνης Ἐρύθη δὴ τό δ' ἔδωκα πέδον
Μνημόσυνον φιλότας φυτὰ ὑπὸ σκιερᾷ.

Non placent nunc, uti olim, Salmasii in hunc locum conjecturæ & interpretationes. Nam quis Proserpinam Veneris filiam dixit, quis Herculem amore illius captum? Ego sic existimo constituendos esse hos versus;

Ἡρακλέης τεμινίσσατο Κούρᾳ Περσεφασσᾳ
Γηρυονῆ ἐλάων ἠδ' Ἐρύθειαν ἄγων
Τὰς δ' ἐδάμασσε πόθῳ Πασιφάεσσα θεά.
Τηλεδάμῳ τέκνῳ, τῷ τ' Ευρυτίωνι δάμαρ πρὶν
Νυμφογόνης Ἐρύθη τῇ τόδ' ἔδωκα πέδον
Μνημόσυνον φιλότατ@ φυτάδ' ὑπὸ σκιερᾷ.

Hercules lucum illum dedicavit Proserpinæ Aidonei Molossorum Regis filiæ, tunc cum Geryonem cum armentis in Erythiam Epiroticam egisset. Sic quoque autor vetustissimus, quem olim sub Scylacis nomine, licet perperam, edidimus; Ἐρύθεια, ἐνταῦθα ὁ Γηρυόνης λέγεται ἥκειν, καὶ τὰς βοῦς βουκολεῖν. Ista autem armenta vel istos boves desiderio suo subjecit, id est suas fecit, Pasiphae nympha, quæ Herculi fuit ὁμόχρονος. Per Geryonem vero hic intellige, non ipsum tantum, sed & boves ejus. Sequitur enim Τὰς δ' ἐδάμασσε, nempe τὰς βοῦς. Hoc tralativum loquendi genus cum non intelligerent librarii, vocem ἐλάων in ἀγελῶν, vel ἀγέλην, mutandam censuerunt. Ex hujus vero inscriptionis verbis male intellectis, nata est forsan fabella de amoribus Pasiphaes. Alteram inscriptionis partem Erythe nympha Geryonis conjux posuit Teledamo filio suo, & Eurytioni. Fuit vero iste Eurytion Geryonis subulcus, ut docet Anonymus de diis, qui sub Apollodori nomine in lucem prodiit. φιλότατ@ vero pro φιλότατος, veteri Dorum more, qui duplices istos admittebant genitivos. Atque hæc de vera Erythea, quæ non alibi quam in Epiro quærenda, dicta sufficiant. Nunc videamus quid per Erythiam Mela intellexerit, cum illam in Lusitania collocat. Plerique Londobrin Ptolemæi, vulgo *Barlengas* dictam interpretantur. Sed ridiculi

ſunt, qui vel fœcunda bubus paſcua, vel tam multiplices meſſes in ſterilibus quærunt ſcopulis. Certum eſt Melam non aliam intellexiſſe inſulam, atque illam, quæ oſtio Anæ adjacet, ac principium quodammodo Luſitaniæ conſtituit. Scribit Strabo hanc Herculi fuiſſe ſacram, ac Phœnices, priuſquam Gades conderent, ad hanc fuiſſe delatos. Multa etiamnum hodie in ea inſula vetuſta ſuperſunt rudera, unde apparet admodum fuiſſe habitatam. Nunc adeo ignobilis eſt, ut etiam appellativo careat nomine. Porro quamobrem Mela, & alii, hanc Erythiam eſſe crediderint, duplex potiſſimum ratio fuit, ut exiſtimo; fœcunditas ſoli, & color. Rubent namque & inſula, & præſertim adſita utrinque litora, totaque illa ora collibus è rubrica & minio eſt conſpicua. Fœcunditatis vero teſtimonium ipſe hic præbet Mela; quum ait, adeo fertilem eſſe; *ut cum ſemel ſata frumenta ſint, ſubinde recidivis ſeminibus ſegetem novantibus, ſeptem minimum, interim plures etiam meſſes ferant.* Hæc interpretes non capiunt, & forſan ne ipſe quidem Mela quod ſcriberet, intellexit. Siquidem non de Cerere, ſed de herba medica hæc ſunt accipienda. Hiſpani *Alfalfam* vocant (hoc corruptum ex Arabico *Alfasfaſa*) nec quidquam apud illos notius, hoc præſertim in tractu. Unicum quippe id equis & bubus eſt pabulum; fœnum ignorant, medicam omnes norunt. Hæc eſt quæ ſemel ſata ad denos quoque annos ſufficiat, & ſi Plinio credendum etiam ad ter denos. Quater minimum in anno ſecatur, ſæpe ſexies. Nonnunquam etiam ſeptem aut octo præſtat meſſes. Tam vero abundantis eſt nutrimenti, ut niſi pecora paſtu prohibeantur, copia ſæpe ſanguinis ſuffocentur. Mela non intellectis auctoribus quos ſecutus eſt, triticeam ſuppoſuit meſſem, & ricidiva ſemina, cum hujus rei cauſa naturæ herbæ medicæ & efficaciæ radicis ejus ſit tribuenda.

℣. 15. *In Celticis aliquot ſunt*] Ex adverſo nempe Celticorum, qui ad Artabrum habitabant promuntorium. Ex communi veterum errore, qui Caſſiteridas, id eſt Britannicas inſulas, valde huic promuntorio vicinas eſſe exiſtimabant.

℣. 16. *Sena in Britannico mari*] Videtur hujus quoque meminiſſe Antoninus in maritimo itinerario, ſiquidem apud illum *Uxantiſma* ſcribitur pro *Uxantis*, *Sina*. Hodie inſula iſta nihil continet ſingulare. A Gallis vocatur *Iſle des Saincts*, eſtque Breſtæ oppoſita.

℣. 19. *Gallicenas vocant*] Libri manu exarati habent *Galligenas* aut *Gallizenas*. Turnebus putabat legendum eſſe *Galli Senas*. Sed non

non puto quemquam fore qui hanc conjecturam admittat. Quis credat Pomponium scripsisse, insulæ Senæ mulieres vocari à Gallis Senas? Scribo *Barrigenas vocant*. Glossæ antiquissimæ; *Barrigenæ peregrinæ*. In aliis; *Barrigenæ, peregrinæ, Barbaræ*. In Philoxeni, Isidori, & aliorum Glossariis Barginnæ & Bargennæ appellantur, accipiturque ibidem pro barbara quoque acclamatione. Non immerito aliquis existimet, Barginas dictas sacerdotes feminas, viros vero Bargos. Iidem vero sunt bargi & bardi. Sane Glossæ antiquissimæ Puteanorum fratrum utrumque rectum esse docent. Quidquid sit, non dubito quin Barrigenæ dictæ fuerint mulieres istæ fatidicæ, à quibus postea quicunque barbari, & quicunque inconditus sonus sic appellatus fuerit. Valde probo conjecturam Gronovii nostri, qui tritum istud Gallorum vocabulum *Baragoin* hinc originem accepisse existimat. Paulo post legendum; *sed non nisi deditas navigantibus* &c.

℣. 27. *Qui propriarum rerum fidem ut bello adfectavit*] Sic omnes etiam antiquissimi codices locum hunc exhibent. In uno tantum, eoque non admodum vetusto, hoc pacto scriptum inveni; *Propriarum rerum finem ut bello delectavit*. Vulgatam lectionem probo. Sensus est, Claudium Cæsarem affectasse bello istud efficere, ne quis imposterum de Britannia & rerum suarum fide dubitaret. Antequam enim Claudius eam patefaceret, incerta erant omnia quæ de Britannia ferebantur, nec constabat utrum esset insula, an alterius orbis initium, an nomen vanum: quia non satis credebatur, iis, quæ de hac scripsit Cæsar. In veteri Epigramm. ad Claudium de capta Britannia.

Fabula visa diu, medioque recondita ponto
Libera victori quam cito colla dedit.

Addit dein Mela illum etiam triumpho declaraturum, Britanniam non esse nomen tantum.

℣. 29. *Inter Septentrionem Occidentemque projecta*] Sic libri meliores. Alii malunt *provecta* vel *porrecta*. Porro quod dicit Britanniam inter Septentrionem Occidentemque esse projectam id Romæ quidem, ubi vivebat auctor noster, recte dicebatur; sed si quis non relative, sed simpliciter dixerit, insulam hanc sitam esse inter septentrionem & occasum, is non inusitate tantum, verum etiam absurde loquetur. Cum enim insularum locorumque longitudo & extensio describitur, designandi sunt cardines

dines cœli è diametro sibi invicem oppositi, non vero vicini & collaterales. Mirum tamen quam sæpe in hoc peccetur.

ỿ. 34. *Fert nemora, saltus, ac prægrandia flumina*] Optimi libri pro *saltus* habent, *lacus*. Nempe sic videntur mutasse, jam olim, quia nullus in Anglia insignis lacus. Verum Britannia etiam comprehendit Scotiam quæ abundat lacubus, iisque magnis. Hoc tamen ignoravit Pomponius, cujus seculo non nisi obscura fama superiores insulæ partes noscebantur.

ỿ. 36. *Quædam gemmas margaritasque, generantia*] Quænam sunt illæ gemmæ? Flumina ista gemmifera & margaritifera mera profecto sunt commenta ad apparandum stulti imperatoris triumphum. Non desunt tamen boni viri qui putant Britanniam opibus & divitiis istis olim instructam fuisse. Verum hoc si esset, non tam diu immunis fuisset ab avaritia Romanorum, suffecisset præterea hæc insula unius legionis impensis, quod tamen negat Strabo. Thorax ille quem Veneri genetrici dicavit Julius Cæsar, non videtur ex Britannicis margaritis fuisse compositus, sed ex parvis & decoloribus, quos tamen Britannicos credi volebat, ne frustra Britanniam petiisse videretur. Siç enim accipienda sunt verba Plinii lib. IX. cap. XXXV. Mirum tamen Originem in Matthæum ex Juba Rege scribere Britannicos margaritas proximum ab Indicis locum habere, δευτερεύουσι δέ πως ἐν μαργαρίταις οἱ ἐκ τοῦ κατὰ Βρεττανίαν ὠκεανοῦ λαμβανόμενοι. Verum postea illos describens addit; Ὁ δὲ κατὰ Βρεττανίαν μαργαρίτης χρυσωπὸς μέν ἐστι τὴν ἐπίχροιαν, ὁμιχλώδης δέ τις καὶ τὰς μαρμαρυγὰς ἀμβλύτερος. Eadem quoque habet Ælianus ex eodem Juba. Etiam hodie tales reperiuntur, in ostreis, & musculis, non in Britannia modo, sed & in Norwagiæ, Finlandiæque litoribus, ac alibi. Sed sane ad omnes Borealis Oceani margaritas redimendos, vel unus Taprobaniticus sufficiat.

ỿ. 40. *Vitro corpora infecti*] Sic primus locum hunc restituit Turnebus. Idem quoque ab eodem mendo liberavit Cæsarem & Vitruvium, apud quos similiter *ultrum* pro *vitro* legebatur. Vitrum vero herbam esse quæ cæruleo colore inficiat, ac Isatin à Græcis vocari, satis jam docuerunt viri docti. Præter illa quæ adtulerunt testimonia, idem quoque apparet ex Apulei tractatu de herbis, non illo qui prodiit, sed altero qui penes me exstat, auctiore multo & emendatiore editis. Ille itaque sic; *Herba Isatis, alii Aogigneme, Prophetæ Apesion, Itali Alutam, alii herba bitrum.* Scribendum vero, *Herba Isatis. Alii Augionem, Prophetæ Arosion, Itali Rutam, alii herbam vitrum.* Verum de his ad ipsum Apulejum. Alio quo-

quoq; nomine glastum vocabatur hæc herba, & sic Plinius lib. XXII. cap. I. *Simile plantagini glastum in Gallia, quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblitæ.* Inepte vero Salmasius & hoc loco, & ubique, pro glasto jubet reponi *guastum*, nempe quia vulgo isatin *guadum* vocant. Non hoc illi excidisset, si scivisset herbam hanc vetus suum nomen etiamnum servare apud Cambrobritannos. Apud hos enim frequens est Isatidis proventus, & *glas* appellatur. Quin & cæruleum colorem similiter *glas* vocant. Medii ævi Germanis planta hæc *gelisto* dicta fuit. Sic enim habent manu exarata exemplaria auctoris qui sub Macri nomine jam sæpius in lucem prodiit:

Isatis à Græcis est vulgo Gelisto vocata,
Non modicum quæstum præbens tinctoribus herba.

ỷ. 41. *Causas autem & bella contrahunt ac se frequenter invicem infestant*] Suffecisset dicere, *bella contrahunt*. Sed quod jam sæpe monuimus, scriptor hic in tanta brevitate, sæpe est nimius. De simili loquendi genere, vide quæ superius diximus. Paulo post ex melioribus libris reposuimus *æquali*, sensu ita postulante. Vulgo *æqualis* legebatur.

ỷ. 41. *Angustis inter se diductæ spatiis*] In omnibus fere quæ vidi exemplaribus vetustis scribitur *ductæ*, in uno tantum *deductæ*. Quidquid Grammatici argutantur, certum est pro eodem sæpe accipi vocabula hæc, *ductæ, abductæ, deductæ* & *diductæ*. Plinius interpretatur *discretas*, & numerum Orcadum multiplicat; *Sunt autem* XL *Orcades modicis inter se discretæ spatiis.*

ỷ. 52. *Septem Hemodes contra Germaniam provectæ in illo sinu*] Lege ex autoritate meliorum librorum; *Septem Æmodæ. Contra Germaniam Vecta, in illo sinu quem Codanum diximus.* Sic castigandum esse hunc locum vidit jam olim Pintianus. De Æmodis seu Æbudis insulis diximus ad Ptolemæum, uti quoque de Vecta sive Victi. Hoc tantum nunc breviter monemus insulam hanc variis modis cognominari. Appellatur enim Victis, Vectis, Vecta & Ictis. Tribus vero diversis locis describitur, nempe una est notissima illa insula, quæ hodie etiamnum nomen servat; altera sita est in freto quod Britanniam Hiberniamque interjacet. Tertia est hæc Pomponii Melæ, cujus etiam meminit Ptolemæus, licet perperam apud illum legatur Οὔκηλις pro Οὐίκλις. Ratio autem quamobrem Mela insulam hanc in sinu Codano ponat, hæc est, quod omnes veteres Britanniam longe supra Germaniam orientem versus extendi crediderunt. In quo licet etiam peccarit Ptolemæus, minus tamen ille, quam cæteri à vero aberravit.

v. 53. *Ex*

ỹ. 53. *Ex iis Codanonia, quam adhuc Teutoni tenent*] Tanquam si à Codano sinu sic appellaretur. Atqui tum Codania potius esset nominanda. Libri optimi legunt, *Candanovia*. Scribe *Scandinovia*. Sic quoque in optimis & antiquissimis Plinii membranis scriptum reperi, non Scandinavia. Hæc est illa vasta septentrionis peninsula, quæ & Scandia, & Barbaricis temporibus Scandzia fuit appellata, à viciniore ejus parte, quæ Scane vel Scone etiamnum dicitur.

ỹ. 57. *Alias insulæ videntur, alias una & continens terra*] Ex eo quod putarint mare Balticum reciprocari, apparet quam parum exploratum id mare veteres habuerint. Nescio vero quo pacto huic Pomponiano loco Salmasius adaptet versiculum istum è pervigilio Veneris.

De tenente tota nox est perviglanda canticis.

Nempe ut ostendat continentem esse id quod continenter junctum est, hincque dici *in continenti* & *de tenente*, pro statim. Miror putidam adeo locutiunculam cultissimo inseruisse poëmatio, & non animadvertisse tam leve mendum. Sic enim distinguendi sunt versus isti.

Nec Ceres nec Bacchus absunt, nec Poëtarum deus
Detinent te. Tota nox est perviglanda canticis.
Regnet in sylvis Dione; tu recede Delia.

ỹ. 57. *Oonas qui ovis avium palustrium & avenis tantum alantur*] Sic apud Plinium quoque & Solinum vocabulum hujus gentis reformarunt. Verum infeliciter admodum; ab esu enim ovorum dictam esse oportet hanc gentem: atqui Ὠώναι sunt ovorum emptores. Salmasius in Solini codicibus reperit *Oæonas*, in aliis *Oontæas*, quod postremum ipse amplectitur, cum sit vocabulum nihili. Rectum vero *Oæonas*, quemadmodum etiam scriptum inveni in optimo Plinii codice. Nec multum ab eo abeunt meliores Pomponii libri, qui habent *Ocenas*; ut jam dubitari non possit, quin verum sit *Oæonas*. Ὠαίωνες sunt ovis viventes. Ut enim μακραίων diu vivens, εὐαίων bene vivens, & similia, sic quoque ὠαίων ovis vivens. Porro recessisse videtur hoc loco à Cæsare auctor noster, & secutus esse Pythiam Massiliensem, aut alium, cum Oæonas in extremo septentrione collocat; Cæsar enim illos in insulis Rheni describit, cum ait illic esse, *qui piscibus, atque ovis avium vivere existimantur*. Non potest hoc de aliis insulis quam Batavicis & Frisicis intelligi, quarum non paucas ovis tantum & piscibus, ac pane aut pulte ex avenis victitasse valde mihi fit verisimile. Ejus rei vestigium superest etiamnum in Eyer-

landia,

landia, Flia, aliisque West-Frisiæ insulis, ubi tanta ovorum copia in litoribus arenosis ubique invenitur, ut ea vel magnæ hominum multitudini ad victum sufficiant. Ova ista excluduntur à laris marinis. Magnitudine ut plurimum æquant anserina, nigris distinguuntur maculis, nihil in illis piscosum; gratique adeo sunt saporis, ut vel Phasianorum ovis nonnulli etiam non insipidi palati homines ea præferant: nobis certe non displicuerunt. Avenam autem quod adtinet, illa pecudes tantum apud nos victitant. Priscos tamen Batavos ea se olim infersisse, eo facilius credo, quod videam Germanos hodie etiamnum vesci avena, ac pultem inde conficere, quam avidissime sorbent. Suedi vero & Norwagi, Scoti, Finni, ac pleræque septentrionis gentes etiam panes ex avena conficiunt, quos in deliciis habeant. Minus hoc mirum videbitur illis, qui in iisdem terris viderunt panes ex polline vento siccatorum piscium, è corticibus arborum, aut etiam è scobe lignorum. Quis non existimet dentes ferreos, & lapideum esse stomachum, illis, quibus lignei sunt panes.

ỿ. 59. *Otomegalos quibus magnæ aures*] Pintianus & alii *Panotios* vel *Panusios* ex Isidoro reponunt. In pluribus manu exaratis libris *Satmalos* scribitur, in aliis, *& analos*. An *Tanuotos* scripsit Mela? Porro diversis nominibus aurita hæc monstra appellantur Μεγαλούατοι, Ἐνωτοκοῖται, Πανώτιοι, Τανύωτοι, Ὠτόλικνοι. Omnes in eo conveniunt, aures iis tam patulas fuisse, ut interdiu pro vestimento, noctu pro stragula, æstus denique tempore pro umbraculo ipsis sufficerent. Mirum quod non etiam eos auribus volare prodiderint. Porro ut solent miracula migrare, ita quoque & hæc Midæ progenies ex India in septentrionem translata est à Græculis. Qui enim primi auritæ hujus gentis mentionem fecere, illi in India eam collocarunt, & sane illinc origo hujus fabellæ est arcessenda. Constat enim apud omnes, quam pandæ & promissæ sint Malabarrorum aures. Ornatui aliquid deesse existimant, nisi utrinque humeros non contingant modo, verum etiam late flagellent.

ỿ. 63. *In ea quod sol longe occasurus exurgit, breves utique noctes sunt*] Si hæc lectio sana est, id voluit Pomponius, quia sol diu supra horizontem exstat, & longe admodum septentrionem versus abduci videatur, ideo breves esse noctes in Thule insula. Sed inepta hæc est locutio. Libri meliores legunt, *quod ibi solo longe occasus exurgit*. Scribe, *Quod ibi sol haut longe occasus exurgit*. Hoc pueri intelligunt. Quia sol non longe occidit, vicina quippe sunt puncta ortus & occasus, ideo nox æstate

breviſſima eſt. Manifeſte itaque negativa particula addenda eſt. Porro valde errant qui exiſtimant Melam hic peccare in doctrinam ſphæricam, aut tranſponenda eſſe verba, uti Pintianus. Nihil hic eſt quod quemquam debeat offendere. Dicit in Thule inſula breviſſimas eſſe noctes, nempe cum ſol in borealibus ſignis verſatur. Sed vero hyeme noctes eſſe illic æque atque alibi obſcuras. Æſtivas autem noctes dicit eſſe claras, quia ſol non multum infra horizontem ſit depreſſus propter obliquitatem ſphæræ. Solſtitio vero nullam omnino eſſe noctem, quia ſol non occidit, ſed oblique deſcendens maxima tamen ſui parte ſupra horizontem exſtet. Nihil verius. Ex hac porro deſcriptione ſatis apparet juxta hypotheſin Melæ Thulen ſitam fuiſſe ſub ſexageſimo ſeptimo latitudinis gradu.

℣. 64. *Sed per hyemem ſicut alibi obſcuræ*] Juxta opinionem veterum non tantum obſcuræ erant noctes eorum qui in extremo degerent ſeptentrione, verum etiam dies. Notum eſt quemadmodum Homerus Cimmeriorum regionem deſcribat, tectam nebulis & perpetuis damnatam tenebris. Nec tamen negabant ſemeſtrem apud illos eſſe diem, ſed ut eſt apud Geminum, adeo profundas nebulas locis iſtis incumbere exiſtimabant, ut eas ſolis radii, oblique tantum incidentes, penetrare non poſſent. Verum nebulæ iſtæ meræ ſunt fabellæ. Experientia comperi, & docet ipſa ratio, in ſeptentrione minus eſſe tenebrarum, atque ſit in calidis & temperatis regionibus. Si quis ſub polo vivere poſſet, is in perpetua luce verſaretur. Nunquam iſtic ſol ſupra 23. gr. & min. 31 infra horizontem deſcendit. Verum & hinc multum auferendum, nimirum quatuor aut quinque minimum gradus, propter refractiones circa polum maximas, quod experientia conſtat. Hinc apparet mera eſſe ſomnia, quæ de ſemeſtri nocte dicuntur, cum ſub polo nulla ſit nox, ſed aurora & dies perpetuus. At vero Indis & Æthiopibus, qui ſolem pedibus ſubjectum habent, illis utique obſcuræ ſunt noctes & nulla propemodum crepuſcula, unde colligitur hos in majoribus tenebris vivere, atque boreales populos, qui perpetua propemodum luce fruuntur.

℣. 69. *Talca in Caſpio mari*] Perperam apud Plinium *Taxata*. Apud Ptolemæum non recte in editis Τάχαλκα ſcribitur, cum in ſcriptis libris ſit Τάλκα.

In CAP.

IN CAP. VII.
DE OCEANO EOO ET INDIA.

Versu 2. *Hæc à Scythico promuntorio apposita primum omnis ob nives est invia*] Fœde hic locus inquinatus est. Quis enim sensus in illis, *à Scythico promuntorio apposita?* Ex Plinio lib. VI. cap. XVII satis colligi potest mendum hoc jam tunc fuisse in exemplaribus Melæ. Dicit enim orientale latus Asiæ extendi à Scythico promuntorio, nec addit quousque. Ut itaque reddamus veterem scripturam, reddenda est primum lectio veterum librorum, quæ hæc est; *Ab his in eorum recursus inflectitur, inque oram terræ spectantis orientem pertinet. Hæc à Scythico promuntorio apposita prima omnis invia, deinde ob immanitatem habitantium inculta.* Qui aliquid in his literis videt, fateatur necesse est veram esse conjecturam nostram; *Ab his in Eoum mare cursus inflectitur inque oram terræ spectantis orientem. Pertinet hæc à Scythico promuntorio ad Colida. Prima omnis invia: deinde ob immanitatem habitantium inculta.* Latus Eoum Asiæ extendit à Scythico promuntorio usque ad Colida. A Colide vero promuntorio incipit latus Asiæ quod meridiem spectat, ut ipse sequenti capite docet Pomponius.

ỳ. 4. *Scythæ sunt Androphagi & Sacæ*] Supra Seras collocat quoque Androphagos quosdam Ammianus Marcellinus lib. XXIII, ubi vulgo Alitrophagi. In Ptolemæo tamen, unde sua hausit Ammianus, vulgo Ἀνθρωποφάγοι nominantur. Sed & Plinius, qui Melam hic descripsit Anthropophagos pro Androphagis substituit; *Proxima inculta sævitia gentium. Anthropophagi Scythæ insident, humanis corporibus vescentes.* Sic distingue, non ut Salmasius; *insident humanis corporibus vescentes*; tanquam si ex vulturum genere fuissent Scythæ isti.

ỳ. 6. *Usque ad montem mari imminentem nomine Tabin*] Omnia hæc ex Mela expressit Plinius lib. VI. cap. XVII. qui similiter Tabin vocat jugum imminens mari. Disputant inter se eruditi utrum hic mons idem sit, atque promuntorium extremum Tauri, quod capite sequenti Tamum vocat. Verum ipse Mela litem hanc dirimit, cum ait, longe ab hoc monte Taurum attolli, & inter Tabin montem & extremum Tauri promuntorium sitos esse Seras. Serum itaque limes à septentrione Tabis

bis mons, à meridie vero Imaus Tauri promuntorium. Multus eſt Salmaſius in eo, ut oſtendat Tabin montem ſitum fuiſſe ad ſeptentrionalem Oceanum, non vero ad Eoum ſeu Sericum. Verum jam oſtendimus terminos Eoi ſeu Serici Oceani fuiſſe Scythicum & Colida promuntoria. Unde ſole clarius apparet, virum illum inſigniter hallucinari.

ꝟ. 8. *Et commercio quod rebus in ſolitudine relictis abſens peragit, notiſſimum*] Atqui Solinus ait, quod commercia abnuant Seres. Verum hoc de commercio linguæ accipiendum, non de permutatione mercium, cui unice ſtudebant. Recte itaque de Seribus Plinius lib. VI. cap. XVII. *Cœtum reliquorum mortalium fugiunt, cum commercia expetant.* Sic libri meliores, quibus tamen invitis legendum cenſet Salmaſius *commercia deſpectant.* Hoc tamen frigidum & indignum Plinio. Nihil juvat Martianus Capella, cujus verba de hac gente ſic concipienda; *Hi aliarum gentium homines aſpernantur, & appoſitione mercium ſine colloquio gaudent implere contractum.* Quia commercia tranſigebant abſentes & abſque colloquio, inde muti à quibuſdam crediti fuere. Auctor Peripli maris Erythræi, de his ipſis loquens; τῷ μὲν σώματι κολοβοὶ καὶ σφοδροὶ, πλατυπρόσωποι, ἐννεοὶ, εἰς τέλος τε αὐτοὺς λέγεσθαι Βησάτας. Notant viri docti primum ſcriptum fuiſſe ἐν μοὶ, quod mutavimus in ἐννεοὶ, non σιμοὶ, uti vulgo. Verum quia autor hujus Peripli morem iſtum Sinenſium antiquorum plene deſcribit, cujus Mela & alii breviter tantum mentionem faciunt, operæ pretium eſt verba ejus examinare, idque eo magis quoniam eruditi fabuloſam eſſe exiſtimant totam illam narrationem. Ac primo quidem dicit quod Sinæ iſti παρομοιοῦσι ἡμέροις. Plinius vero ſcribit quod ſint feris gentibus ſimiles. Idem tamen fatetur quod ſint mites. Feri nempe & barbari, quia non admittebant hoſpites & peregrinos, idque ex lege politica; verum ſi animum, ſi totam gentis hujus vitam ſpectes, nihil neque mitius, neque cultius, toto orbe reperiri unquam potuit. Recte itaque hic dicuntur ſimiles eſſe manſuetis. Pergit dein auctor peripli ac refert Sinas ſive Seras iſtos extra limites ſuos procedere, cum conjugibus & liberis, onuſtos variis mercibus ac petronibus, quibus utantur ad involvendas merces. Sic namque legendum βαστάζοντες φορτία μεγάλα πετρῶνας τ' ἀμαμπελίνων παραπλησίας. Dicuntur vero iſti πετρῶνες à calamis malabathrinis, quos petros vocari ſcribit. Uti enim à κοῖτος κοιτὼν, μύλος μυλὼν, ἄμπελος ἀμπελὼν ac ſexcenta ſimilia, ita quoque à πέτρος eſt πετρὼν, textum nempe quod è petris conſtat. Ubi vero ad locum permutationi

tationi mercium destinatum pervenissent Sinæ, omnia sua illic exponebant venalia peregre adventantibus exteris. Ipsi vero aliquousque recedebant, solis contenti petronibus, quibus interea pro stratis utebantur. Dum vero advenæ & peregrini merces istas examinarent, interea Sinæ festos dies agebant. Sic enim malo legi hoc loco, ὀρτάζειν, non ἁρπάζουσιν quod longe abest à moribus gentis mitissimæ. Peractis nundinis, acceptoque mercium pretio, Sinæ ad suos remeabant, relictis storeis istis malabathrinis, in quas mox peregrini institores involabant. Rectum vero istud; Οἱ δὲ ταῦτα δοκοῦντες τότε παραγίνονται ἐπὶ τοὺς τόπους, καὶ συλλέγουσι τὰ ἐκείνων ὑποστρώματα. Ex his vero textis, exemtis prius calamis, folia in pilulas contorquebant. Ex majoribus foliis, fiebat malabathrum ἁδρόσφαιρον, è mediocribus μεσόσφαιρον, è minoribus vero μικρόσφαιρον. Pilulæ malabathri crebro occurrunt apud medicos. Folii pentasphæri mentio fit in leg. XVI. D. de Public. & vectigal. Salmasius hoc loco *catasphærum* legendum censet, eamque emendationem optimam vocat. Ego ne bonam quidem esse existimo. Πεντάσφαιρον idem est quod ἁδρόσφαιρον. Πέντε enim in compositione auget & intendit significationem, uti apparet in πεντεπενιχρὸς, πενταχυμία, πεντακόρωνος aliisque vocabulis. Quamvis non absurde credi possit, pentasphærum dictum quod quinque pilularum pondus aut pretium æquaret, quemadmodum πεντόβολον pretium est quinque obolorum. Verum quoniam occasio sese offert, ostendamus breviter quid hic Peripli auctor, quid alii veteres per malabathrum intellexerint. Multi multa de hoc scripserunt, nemo tamen veritatem, quod sciam, adsecutus est. Nomen quod attinet, illud etiamnum manet inter Indos, siquidem *Betre* & *Tamalabatra* appellatur. Facultates & illæ quodammodo conveniunt. Prorsus itaque non dubitandum, quin malabathri nomine intellectum fuerit olim betre hodiernum. Sed videamus an omnia quæ de malabathro veteres retulerunt, itidem de Betre dici possint. Ac primum Plinius, Dioscorides & alii, scribunt malabathrum esse plantam aquaticam, ac lentis palustris more aquæ innatare, absque ulla radice. Betre vero plane terrestris est, piperisque instar arbores quærit quas amplectatur, quibusque se fulciat. Malabatrum apud Sinas & Seras copiose proveniebat, ut ex memorato Peripli loco facile colligi potest; at vero Betre tantum in India nascitur, & fere apud Malabarros tantum; apud Sinas vero nunquam: quamobrem Sinenses ab Indis magno pretio illud emunt, ut prodit Acosta. Sed & istud quoque quod

adfirmat Peripli auctor, tam copiose malabathrum apud Sinas provenire ut eo pro stragulis, tegetibus & involucris mercium uterentur, id ipsum de betre minime accipi potest, utpote quæ ne apud Indos quidem adeo sit copiosa. In officinis certe satis ibi care venditur. Ad tales præterea usus prorsus est inepta. Quid multis opus? Nullus dubito quin veteres duas plantas confuderint, & per Sinense hoc malabathrum, sive plantam quæ aquæ absque radice innatat, illum florem intellexerint, quem Sinenses Lien nominant. Nascitur hic ubique, & præcipue in provincia Kiangsi, in paludibus & stagnantibus aquis. Magnitudine æquat lilia, verum decore & colorum varietate longe antestat. Folia habet ampla, incubant aquæ, tam copioso proventu, ut totos operiant lacus. Crescunt in ipsis etiam atriis, in vasis aqua repletis injecto quomodocunque semine. Non tamen carent radice, cum nulla planta ea carere possit. Nam quod de Stratiote narrant, illum Nilo absque radice innatare, id falso creditur. Qui plantam viderunt referunt observasse se filamenta & fibras tenuissimas, quæ ipsi sint instar radicum. Ne lenticulæ quidem palustres radice carent, uti multi credunt. Etiam absque engyscopiis radiculæ illarum satis sunt conspicuæ. Verum quia hic flos è mediis surgit stagnis, foliaque ejus late aquis incumbant, ideo eum radice carere existimarunt, cum tamen illa limo & tenuiori sedimento adhæreat. Porro plantæ hujus fructus & flores siccati ad exteras etiam mittuntur regiones. E foliis siccatis fiunt tegetes & tunicæ quibus merces involvunt. Plura qui de hoc flore scire desiderat, is adeat Chorographiam Sinensem P. Martini Martinii.

℣. 11. *Et hinc Tauri jugis*] *Hinc* id est à Seribus. Inde apparet male eos fecisse qui hic novum caput incipiunt. Paulo post pro *sexaginta*, è libris reposui *quadraginta*, quomodo etiam Plinius lib. VI. cap. XVII.

℣. 17. *Alit formicas non minores maximis canibus*] Herodotus & alii dicunt formicas Indicas esse minores canibus, sed majores vulpibus. Non puto ab illis recessisse Melam; itaque veriorem esse censeo omnium scriptorum codicum lectionem, quam temere mutarunt; *Alit formicas non minus maximas canibus*. Dicit formicas non esse minus magnas, quam sint canes. Etiam alibi hic noster superlativis utitur pro comparativis, quod ipsum & apud Sallustium & alios linguæ Latinæ autores sæpe videre est. Mirum vero fabellam istam Herodoteam de formicis Indicis tot gravissimis auctoribus placuisse, ac etiam illos qui victoriarum Alexandri comites fuere, non puduisse id ipsum affirmare. Sed

Græ-

Græculi isti valde sibi cavisse videntur, ut vel semel verum dixisse deprehenderentur. Quales quantæque sint formicæ Indicæ qui scire desiderat, non opus est ut propterea Indos petat. Neminem paulo humaniorem esse arbitror, qui nesciat, ceram signatoriam, quam Laccam dicimus, à formicis Indicis excludi & allini ramis promorum quorundam. In ea vero Lacca, quando pura est, qualis ad nos advehitur, non alæ tantum & cruscula, sed & integræ sæpe formicæ tumulatæ conspiciuntur. Minutæ sunt illæ nec apibus majores. At vero etiam aliud formicarum apud Indos est genus, absque alis, digitum magnitudine æquans, rufum, sylvis ac arboribus noxium. Hæ agros tantum & fruges populantur, non admodum urbibus infestæ. Tertium idemque notissimum formicarum genus & ipsum sine alis, omnium est molestissimum. Non illi multo nostratibus majores, verum Indis noctu & interdiu acrius cum his bellum est, quam cum tigridibus. Quidquid adtingunt, præda fit. Non cibus tantum, sed ne suppellex quidem servari possit, nisi aqua vallata fuerit. Nihil illis nisi alæ desunt, quas si dedisset rerum auctor, inhabitabilis esset India.

℣. 19. *Immanes & serpentes aliqui*] In quibusdam veteribus sic scriptum invenio, *qui ut elephantos*, in aliis *ut aliqui elephantos*. Prisca scriptura forsan hæc fuit; *Immanes & serpentes; ut qui elephantas morsu atque ambitu corporis conficiant*. Attamen non video quamobrem improbanda sit lectio vulgata, *aliqui*, quam meliores servant codices. Neque enim omnes Indici serpentes vasti adeo & immanes sunt.

℣. 21. *Ut in ea mella frondibus defluant*] Strabo ex Eratosthene lib. II. & alibi, dicit mella frondibus defluere in India, quia in arboribus alvearia fiant; ἐν τοῖς δένδρεσι σμηνουργεῖσθαι, καὶ τῶν φύλλων ἀποῤῥεῖν μέλι. In multis calidæ zonæ locis apes non tantum in cavis & truncis, sed etiam in culmine arborum favos suos construunt. Verum non puto propterea mella frondibus defluere, quin potius siquid in illis aut nativi, aut aërei sit mellis, id protinus apes furantur. Quod si de cœlo cadat, uti habet Ælianus de animalibus lib. XV. cap. VII. cum dicit apud Indos veris tempore in frondes arborum seu arundinum melleas decidere pluvias, ne tum quidem dicendum aliquid apud Indos fieri, quod sit præter ordinem naturæ, cum id ipsum multis in locis contingat, licet non tam copiose, ut humores isti sponte sua defluant, ac opus non habeant ab hominibus aut apibus colligi. An vero Eratosthenis, an alteram secutus sit sententiam autor hic, parum refert, illud certum est, si veritatis sit habenda ratio, de-

bera

bere accipi de melle aëreo, quam mannam vulgo dicimus. Putant multi eam incognitam fuiſſe veteribus, & Græcis præcipue, quia nempe mannæ vocabulum nuſquam in illorum ſcriptis occurrit pro rore illo concreto, cujus hoc ſeculo tam frequens in medicinis eſt uſus, ſed tantum pro mica thuris. Verum de nomine nulla ſit quæſtio, nemo enim eſt qui neſciat Hebraicum eſſe vocabulum, dummodo res ipſa conſtet. Ipſi quin etiam fatentur locum Amyntæ περὶ σταθμῶν Ἀσίας, qui eſt apud Athenæum lib. XI, de manna hodierna eſſe accipiendum. Negant vero loca Ariſtotelis, Theophraſti, & Plinii de hac manna eſſe intelligenda, quod videantur autores hi mel liquidum ibi deſcribere. Sed quia liquidus iſte humor, an ideo minus manna? Nonne etiam Arabes duplicem agnoſcunt mannam, aridam nempe & liquidam, quam *teneriabin* vocant, utramque ex iiſdem montis Libani cedris collectam. Adeone quiſquam contentioſus ſit, ut neget mel cedrinum, cujus meminit Hippocrates libro de ulceribus, de hac ipſa manna *teneriabin* eſſe accipienda? Sane uti mel Æthiopicum quamquam multis in locis ſilicis inſtar ſit durum, non tamen deſinit eſſe mel, ita neque manna quantumvis liquida, manna eſſe deſinit. Eadem præterea eſt ſubſtantia & liquidæ & ſiccæ mannæ, utraque ex rore melleo compoſita eſt. Manna liquida, eſt ros melleus liquidus: Manna concreta, eſt ros melleus concretus. Nocturnis & matutinis frigoribus concreſcit, ſole vero orto liquefit, & niſi tempeſtive colligatur evaneſcit. Hoc non tantum Arabes & Syri Libani incolæ, ſed & ſacræ produnt literæ. Arida ciſtis, liquida vero amphoris includitur, & ſic venum exponitur. Neque id in Syria tantum ſed & toto fit Oriente, imo & in noſtra Europa, ubicunque exſtat manna concreta, reperitur quoque liquida. Abſurdum itaque fuerit exiſtimare veterum aëromeli diverſum fuiſſe à manna hodierna, cum illis liquida & concreta æque atque nobis notæ fuerint. Verum alia, niſi fallor, eſt ratio, quamobrem hanc ab illa differre crediderint multi, nempe quia veteres nihil de mellis aërei facultate ſolutiva ſcriptum reliquere. Nec falluntur hac in re, ſiquidem veteres manna uſi non ſunt ad dejiciendam alvum, niſi ſero admodum. Mannæ tantum Syriacæ ſive mellis cedrini faciunt mentionem; hæc vero alvum non ſolvit, ſed abſtergit tantum, idque modice adeo, ut ea pro cibo utantur Libani montis accolæ. Negat hoc Matthiolus, negant alii & fieri non poſſe exiſtimant, ut aliqua reperiatur manna, quæ facultate ſolutiva deſtituatur, ac pro alimento eſſe poſſit. Mirum non advertiſſe ea, quæ Bellonius

nius docet in ſcripto de arboribus coniferis, ubi prolixe oſtendit Syros ſe totos hoc mannæ genere infercire, citra ullam alvi dejectionem. Ejuſdem naturæ eſt manna in multis Europæ locis ac præcipuè in Polonia. Hæc affatim ad nos defertur, eaque maxime gaudent Judæi, qui inde placentas conficiunt, quarum tamen eſu nihilo laxiores habent alvos. Hinc apparet falli eos, qui putant mannam, qua per quadraginta annos Iſraëlitæ in deſerto victitarunt, aliam fuiſſe atque illa, quæ hodie & in Syria & paſſim alibi colligitur; nec recte objici, ſi manna iſta ſimilis fuiſſet hodiernæ, laxa nimium futura fuiſſe inteſtina Iſraëlitarum, ac idem ipſis eventurum, quod Arrio, ut fabulantur, evenit. Ex ſupradictis ſatis apparet, non eſſe ubique ſimile mannæ ingenium; ſed idem huic accidere, quod communi rori, qui ventrem modo ſolvit, modo non, pro diverſitate locorum & plantarum in quas incidit. Neſcio vero quid mentis fuerit Salmaſio, cum dicit Ariſtotelem mellis aërei non meminiſſe ac reprehendit hoc nomine Julium Scaligerum. Quid planius verbis Ariſtotelis lib. v. cap. XXII de apibus; *Κηρωσιν δὲ φέρουσιν ἀπὸ τοῦ δακρύου τῶν δένδρων, μέλι δὲ τὸ πίπτον ἐκ τοῦ ἀέρος, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς καὶ ὅ[illegible] καταςκήψη ἡ ἶρις.* Hæc ſic vertit Plinius, lib. XI. cap. XII, de melle agens; *Venit hoc ex aëre & maxime ſiderum exortu, præcipueque ipſa iride ſplendeſit.* Sic fere libri manu exarati, ſed profecto non diſplicet vulgata lectio, quam alii codices, & quidem meliores tuentur, *Sirio exſplendeſcente*, quomodo etiam cap. XIV. ejuſdem libri loquitur. Nam quod putat Salmaſius Sirii nullam mentionem fieri ab Ariſtotele, in eo fallitur. Cum Ariſtoteles dicit *ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς* intelligit ortum canis & caniculæ. *Ἄστρον* paſſim apud Xenophontem, Theophraſtum, & optimos quoſque auctores pro æſtivo hoc ſidere accipitur, nunquam vero pro Vergiliis. Ipſa quoque docet experientia hoc præcipue tempore rores melleos decidere & colligi. Præcipue vero quamobrem ita exiſtimem; facit id, quod viri docti ad hunc Ariſtotelis locum annotarint, legi in Vaticanis libris; *καὶ ὅταν καταςκήψη Σείριος*, non *ἶρις* ut vulgo. Sequentia Ariſtotelis verba, quibus probat apes non mella facere, ſed colligere tantum, ita in ſcriptis codicibus concipiuntur; *Τὸν μὲν οὖν κηρὸν ποιεῖ ὥσπερ εἴρηται ἐκ τῶν ἀνθέων, τὸ δὲ μέλι ὅτι οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ διαφέρει τὸ πίπτον μόνον, σημεῖον.* Tempore illo quo mel aërium decidit, tum apes uno alterove ad ſummum die cellas ſuas implent. Verum cum etiam autumnali tempore flores proveniant & ros cadat, non tamen fiunt mella. Signum hoc mani-

festum esse dicit, apes mella non ex floribus, aut ex quolibet rore conficere, sed colligere tantum rorem istum melleum & transferre ad suas cellulas. Atque hæc de manna sive aëreo melle dicta sufficiant. Unum tamen addam, Salmasii emendationem alienam esse ab omni ratione, ἀλλὰ φέρει πιςὸν μόνον, ubi vulgo legitur πλεῖςον μόνον. Nam si tum tantummodo mel germanum & sincerum faciunt apes, ergo alio tempore mel faciunt non sincerum; atque Aristoteles contrarium dicit, eos omnino mel non facere alio tempore.

ỳ. 22. *Lanas silvæ ferant*] Duplicem plantam quæ lanam ferat describit Theophrastus lib. IV. alteram veram, alteram autem, ut creditur, fictitiam. Veram commemorat cap. IX, ac dicit folia habere viteis similia, sed parva. Ταῦτα δὲ φύλλον μὲν ἔχειν ὅμοιον τῇ ἀμπέλῳ, πλὴν μικρόν. Manifeste gossypium intelligit; Hujus enim folia quoad figuram viteis simillima sunt, sed parva admodum si cum illis comparentur, utpote quæ vix tertiam aut quartam earum æquent partem, in iis saltem plantis, quas nos vidimus. Apud Arabes tamen & Ægyptios aliquanto forsan majora sunt, siquidem apud hos gossypii frutices arborescunt, cum in Syria, Cypro, & Creta, raro sesquicubitum superent. Verum hæc nota omnibus. Videamus quænam sit alia illa lanifera planta, quam Theophrastus describit cap. V, ejusdem libri; Ἐξ ὧν δὲ τὰ ἱμάτια ποιοῦσι, τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον ἔχει τῇ συκαμίνῳ, τὸ δὲ ὅλον φυτὸν τοῖς κυνοῤῥόδοις ὅμοιον. Φυτεύουσι δὲ ἐν τοῖς πεδίοις αὐτὸ κατ᾽ ὄρχους, διὸ καὶ πόῤῥωθεν ἀφορῶσιν ἄμπελοι φαίνονται. Hæc sic reddidit Plinius lib. XII. cap. VI. *Sed unde vestes lineas faciunt, foliis moro similis; calyce pomi, cynorrhodo. Serunt eam in campis, nec est gratior villarum prospectus.* Sic concipienda verba Plinii, quæ alii mirum in modum deformarunt. Villarum prospectum posuit pro vinearum. Et sane villa diminutivum ex vinea. Quod Theophrastus duabus diversis lanigeris tribuit arboribus, id Plinius uni tantum tribuit. De gossypii planta in Tylo insula Theophrastus dicit, illam habere nucem, quæ quam diu clausa sit, ac lanam intus contineat, magnitudine æquet pomum vernum; ubi vero dehiscunt tria illa putamina, quibus lana coercetur, fit major ac desinit esse nux. Plinius συμμεμυκὸς retulit ad μῆλον, ac *calycem pomi* interpretatus est, & conjunxit cum cynorrhodo alterius laniferæ plantæ. De loco Plinii hæc sufficiant. Quærunt vero botanici, quænam sint plantæ istæ laniferæ apud Indos, quas hic Theophrastus describit, quæ folia habent qualia morus, quæ sint instar cynor-

cynorrhodi, quæ ordinatim feruntur, ita ut procul visæ vites esse putentur? Paucis expediam; Omnino hæc de moris Sinensibus capienda, in his enim omnia hæc concurrunt. Uti enim apud nos vites, sic apud Sinenses mori bombycibus destinatæ feruntur. Non patiuntur illas in arbores excrescere, sed quotannis putare solent. E tenerioribus plantis & foliis subtilissimum ac præstantissimum fit sericum. Tale est vernum, quod ideo apud eos pretiosius censetur æstivo. Porro ex hoc Theophrasti loco manifestum fit quam late pateat lanæ appellatió, utpote qua etiam Sericum comprehendatur. Sane apud veteres idem sæpe est byssus, sericum, linum & lana; nemo tamen est, vel paulo literatior, qui nesciat, quantum hæc inter sese differant, si vocabulorum non usum, sed naturam & originem tantum spectemus. Facile itaque adducor, ut credam, lanam hic apud Pomponium non de gossypio, sed de Serico accipi debere. Quid enim in tanta brevitate attinet memorare Indiam producere gossypium seu lanam arboream, cum ea ævo Pomponii, & in Ægypto & passim proveniret? Valde præterea dubito, an olim Indi gossypio usi sint. Sinenses certe olim eo caruerunt, & ante quingentos demum annos ab exteris illud accepere; cum serico usi sint annis octingentis supra bis mille ante natum Christum, si vera doceant ipsorum libri. Indi vero etiamnum gossypio carent, nec alio utuntur, quam quod à Lusitanis & aliis ad ipsos defertur. Quamobrem sic sentio, ubicunque apud veteres aut lanæ, aut lini, aut byssi Indici mentio fit, intelligendum id esse de Serico. Notum hoc fuit omnibus seculis, quamvis non sub nomine serici. A Seribus id habebant Indi & Taprobanitæ, ab his Persæ, Syri, Arabes ac Romani. Multa de Serico veterum loca congessit in suis passim operibus Salmasius, longasque admodum contexuit dissertationes, in quibus tamen omnibus nihil docet quod novum sit, vel quod vetustati multum adferat luminis. Dum vero alienas insectatur nugas, quot quantosque ipse committit errores? Affirmant Aristoteles & Plinius, Pamphylam Platæ filiam (sic veteres Aristotelis codices Πλάτεω non Λατώου) primam texendi artem in Co insula reperisse. Salmasius multis pertendit mulierem hanc Ceam fuisse. Quamobrem rogo? Ratio manifesta est. Coon & Ceam insulam eandem esse existimavit. Vide interpretationem ejus ad inscriptionem Herodis, ubi se misere torquet, & Simonidem Ceum, semper Coum vel Ceum vocat, tanquam si Cos & Ceos eadem esset, cum illa Asiatica, hęc vero Europęa sit insula. Errat cum putat byssum nunquam accipi pro lana arborea Indorum. Contrarium docet Philostra-

lostratus lib. II. cap. IX, & Pollux lib. VII. cap. de byssinis. Verum quo hoc apertius cognoscatur, adscribam ipsa Pollucis verba, non ut ipse ea conatus est refingere, verum uti ope optimi nostri codicis à nobis emendata sunt. Καὶ μὴν καὶ τὰ βύσσινα, καὶ ἡ βύσσος λίνου τι εἶδος, παρὰ δὲ Ἰνδοῖς. ἤδη δὲ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις ἔριόν τι γίνεται, ἐξ οὗ τὴν ἐσθῆτα λινοῦ μᾶλλον ἄν τις φαίη προσεοικέναι, πλὴν τὸ πάχος, ἔστι γὰρ παχυτέρα. Τοῦ δὲ δένδρου καρπὸς ἐπιφύεται καρύῳ μάλιστα προσεοικώς, τριπλῷ τὴν διάφυσιν, ἧς διαστάσης ἐπειδὰν αὐανθῇ τὸ ὥσπερ κάρυον, ἔνδοθεν ἐξαιρεῖται τὸ ὥσπερ ἔριον. Errat cum negat veteres ignorasse ante tempora Justiniani Sericum à vermibus confici, quid enim manifestius loco Pausaniæ ubi bombyces describit? Sed & Pollux, Servius, Simplicius, aliique complures earum meminerunt. Errat cum negat Juvenalis tempore viros sericum usurpasse, ac reprehendit Lipsium illud Juvenalis *Cretice pelluces*, de Serico interpretantem. Contrarium apparet ex lege sub Tiberio facta, *ne vestis Serica viros fœdaret*. Quintilianus etiam togæ Sericæ virilis facit mentionem. Sed profecto nimis longi essemus, si singula persequeremur. Unum tantum addam, quod annotasse operæ pretium fuerit. Nempe bombyces Coas, quas describit Plinius lib. XI. cap. XXIII, non fuisse similes Sericis, ut putat Salmasius, sed fuisse ex erucarum genere. Erucis enim, non bombycibus, convenit ut villis inhorrescant. Talium erucarum magnus apud Sinas est proventus in provincia Xantung. Docet Chorographiæ Sinicæ autor provenire id nullo etiam adhibito cultu. Siquidem erucas illic eructare fila, quæ vento jactata dumis fruticibusque hæreant. Illa à Sinis colligi, textaque inde facta, subtilitate quidem cedere nonnihil serico domesticarum bombycum, firmitate vero multum præstare.

ỳ. 22. *Arundinum fissa internodia veluti naviculæ, binos & quædam ternos etiam vehant*] In scriptis codicibus legitur *veluti navita*. Inde Salmasius faciebat, *veluti navicula*. Lego, *veluti navia*. Quid sit navia docet Festus, cum scribit eam ex uno ligno exsculpi ac esse instar alvei, quo utuntur in vindemiis. Plane itaque idem est, navia, linter, ac alveus. Plinius hanc lectionem confirmat, ac alveum appellat id genus μονοξύλων, lib. VII. cap. II. *Arundines vero tantæ proceritatis, ut singula internodia alveo navigabili ternos interdum homines ferant*. Porro istiusmodi lintrium creber etiamnum apud Indos est usus in fluminibus, ac describuntur à variis Garcia ab Horta, Christophoro à Costa, aliis. Arundinem

nem è qua exsculpuntur, dicunt esse sacchariferam, & vocari Mambu vel Bambu, crassitudine æquare aut superare femur humanum, altitudine populum. Verum hæc mensura non sufficit ad capiendos homines, nisi forsan existimarint Indos divaricatis pedibus insidisse arundinibus, quemadmodum solent cum alii, tum præcipue Afri illi, qui ad promuntorium quod Lusitani vocant Cabo Boiador, habitant. Inequitant illi terni aut quaterni simul cymbis suis, dimissis utrinque in aquam pedibus; his pro remis utuntur, seque ac almadias (sic monoxyla istæc Hispani appellant) dirigunt ac propellunt. Verum non Mela, non Plinius, non alii è veteribus hoc voluere, sed illorum verba intelligenda sunt de fissis arundinum internodiis, quæ homines capiant, non ab iis capiantur. Tales sunt cannæ, quæ in ripa Gangis proveniunt tantæ magnitudinis, ut ab homine ulnis ambiri nequeant. Crassitudo corticis est dodrantalis, distantia vero internodiorum, hominis æquat staturam. Sic lintres istos describit Nicolaus de Comitibus Venetus. Talis alveus sufficere possit vehendis duobus hominibus, nisi quod arte opus sit in dirigendo eo, ne vectores subvertantur. Atque has quidem, arundinum quæ usquam terrarum reperiantur, longe maximas esse existimo. Nam quod Strabo ex Onesicrito, prodit arundines apud Indos reperiri quarum altitudo sit quinquaginta ulnarum, sive ducentorum cubitorum, diameter vero aliquando cubitorum duodecim, id omnino fabulosum esse censeo. Forsan monoxyla navigia, quæ Indi ex Coco arbore conficiunt, arundinea esse existimavit antiquitas. Quod autem Solinus addit, ex arundinum harum radicibus, exprimi succum dulcem & melleum, in eo an recte dixerit valde dubito, quamvis non desint complures è neotericis, qui id ipsum tradant. Nam qui cannas sachariferas tam prodigiosæ magnitudinis viderit, hactenus inveni neminem. Ingentes quidem sunt illæ quæ saccharum Tabaxir producunt, quales etiam ad nos sæpe deferuntur, verumtamen illarum internodia non amplius uno à seinvicem pede distant, cum aliæ istæ è quibus lintres fiunt ad quinos aut senos minimum pedes diducta habeant internodia. Jam vero ut de arundinibus, quæ Tabaxir ferunt, intelligantur verba Solini, obstat istud, quod saccharum tabaxir non exprimatur è magnis istis cannis, sed sponte sua concretum in illis inveniatur. Saccharum autem quod exprimitur, id ex iisdem olim, atque nunc, prodibat arundinibus, ut vel hoc uno argumento satis colligi possit, idem fuisse veterum & hodiernum saccharum. Verum quia multi literati & botanici

acriter & contumeliose admodum de hac quæstione inter sese disputarunt, operæ pretium est litem istam dirimere, ac paucis, sed claris & certis argumentis controversiæ huic finem imponere. Hoc ut manifestum fiat, ostendendum est, quæcunque veteres de arundine sacchari fera & saccharo dixere, illa omnia convenire arundini unde hodie etiamnum saccharum exprimitur, non autem mannæ aëreæ aut saccharo tabaxir. Ac primum quidem, illud libenter largimur arundinem hanc magnam fuisse, & arboreæ proceritatis. Describit eam Varro Atacinus apud Isidorum;

Indica non magna nimis arbore crescit arundo:
Illius è lentis premitur radicibus humor
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

In priore versiculo aliquid esse quod aures non vitiosas offendat, nemo qui Latine norit, diffitebitur. Auget non sanat ulcus Cl. Salmasius, cum legit, *Indica nam magna*. Scribendum;

Indica non magna minus arbore crescit arundo.

At vero cannæ saccharinæ hodiernæ, ajunt quidam, non ultra tres quatuorve surgunt cubitos. Sed falluntur insigniter. Non me fugit cannas insulæ Maderæ & alias, non superare hanc mensuram, verum id eo fit, quia quotannis putantur. Quæ primum à Lusitanis in ea insula plantatæ fuerunt arundines, ad decem cubitorum altitudinem surgebant. Hujus rei hanc volunt esse causam, quod cum insula hæc primum coli cœpit, majores in producendo vires habuerit. Quod si falces non immitterentur, sed paterentur arundines ad multos annos adolescere, non ad decem tantum cubitos, verum ad multo majorem excrescerent excelsitatem. Exemplo sint cannæ istæ saccharinæ quæ in ripis Argentei fluminis sponte sua proveniunt ad arboream magnitudinem. Ratio itaque quamobrem cannæ vulgares non supra quatuor cubitorum altitudinem exurgant, illa est, quod exactis duobus à satione annis illico præcidantur. In insula S. Thomæ etiam prius succiduntur, sexto nempe à satione mense. Alterum argumentum quo utuntur, qui veterum saccharum ab hodierno distinguunt, est illud, quod antiquorum saccharum juxta testimonium Dioscoridis, Plinii & Galeni gummium & salis instar cõcretum in arundinibus reperiretur, cum hodiernum liquidũ sit, & non nisi frequenti coctione denfetur & cogatur. Verum hic quoq; errant. Utrumq; cognovere veteres & liquidum & concretum. Liquidi miminit Varro supra memorato loco, & Lucan: cum dicit;

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.

E te-

E tenerioribus cannis itaque saccharum olim æque atque nunc exprimebatur, quamvis ars cogendi succum in panes necdum comperta esset. Illam enim sero Indi invenere, à quibus didicere Arabes & Sinenses, ut ipsorum testantur historiæ. At vero in majoribus cannis succus iste sponte sua cogebatur. Quod hodie quoque fit apud utrosque Indos, præsertim in arundinibus quæ non succiduntur. Tales provenire apud Argenteum flumen, arborum magnitudine, & quorum apicibus frustula sacchari adhæreant, tradit Fernandesius in scripto de plantis Mexicanis. Nempe quod ignis efficit in condensando succo calamorum vulgarium, idem istud præstat sol in adultioribus cannis & quæ falcem nesciunt. Quin etiam è cannis cæduis, aperto earundem latere, profluere humorem, qui mox vi solis in solidum concrescat saccharum, testis est non Matthiolus tantum in Epistolis, & commentario ad Dioscoridem, sed & quotidiana experientia. Corruit itaque eorum sententia, qui negant saccharum calamis foris accrescere. Nec juvat eos argumentum quod adferunt autores veteres non meminisse succi arundinei sub nomine sacchari, sed tantum sacchari concreti. Quis enim est adeo mentis inops, qui non videat id eo contigisse, quia succus iste ad ipsos non deferebatur liquidus, sed demum à sole coctus, & arundinibus adhærens nucis avellanæ magnitudine, ut & Plinius scribit, & hodiernis constat experimentis? Verum ne ullum pateat effugium sentientibus contrarium, consideremus quoque ipsam sacchari naturam, quo præcipue argumento utuntur adversarii, quia scilicet Dioscorides & alii veteres saccharo has tribuunt virtutes. Primo quod sit εὐκοίλιον id est modice alvum solvens, deinde quod stomacho prosit, ac præterea quod sitim auferat. At vero inquiunt, in hodierno saccharo omnia his contraria reperiri, siquidem illud inimicum esse stomacho, intestinis, hepati; constipare hoc ventrem, ac sitim efficere adfirmant. Quis tam claris non cedat testimoniis ac manibus pedibusque in illorum non eat sententiam? Satis tamen mirari nequeo, adeo eos liberaliter pronuntiare de virtute & facultate sacchari, nulla habita differentia inter crudum succum & semel, bis, vel aliquoties coctum; inter liquidum denique, & jam vel modicè condensatum, vel insigniter durum? Quid multis opus, adscribam vel unius tantum testimonium, sed qui multorum instar esse possit. Is est Julius Landus, qui diu in ea insula exul ab aula Romana vixit. Ejus itaque hæc sunt verba; *Arundines incolæ maturas & recentes comedunt mane jejuni, voluptatis gratia, ac etiam his de causis,*

ut

aut inquiunt, quod solvunt ventrem, jecur refrigerant, sitim auferunt, albos etiam faciunt dentes. Nimirum res est suavissima, neque cum sacchari arundinibus, quæ Romæ venundantur, comparanda. Puerperæ etiam utuntur offa ex pane primum torrefacto, deinde in succi arundinum ultima coctura posito. Superaddunt vitellos, quod is cibus amissas vires maxime reficiat, ac stomachum & intestina recreet, ventremque paulatim molliat. Hinc apparet facultatem istam adstringendi, quæ est in vulgari sacchara toties recocto, non esse naturalem, sed forinsecus accedere, ab igne nempe. Perit enim omnis ille humor in quo præcipue est vis solutiva, ac partim exsiccatur, partim una cum spuma ejicitur. At vero in sacchara quod foris arundinibus adcrescit, manet humor, nihilque perit, sed totus succus vi solis gummium instar coagulatur, eandemque propterea cum succo incluso arundini facultatem conservat. Nulla itaque ratio est, quamobrem aliquis imposterum existimet, discrepasse veterum saccharum ab hodierno alia re, quam sola coctione. Verum & illi qui saccharum Tabaxir vel Sacar mambu interpretantur de sacchara antiquorum quantopere fallantur, satis ex supradictis colligi potest. Quia nempe & hæc materia in arundinibus nascitur, ideo sacchari nomine etiam censetur apud Indos & Arabes. Multum tamen differunt inter se, cum saccharum tabaxir parum admodum, aliquando etiam nihil omnino, dulcedinis habeat. Hac propter lac arundinum concretum potius dicendum fuerit, quam vel mel, vel saccharum. Sed & facultatum utriusque cum tanta sit discrepantia, non est quod quisquam imposterum tam dissimilia componat. Hæc de sacchara & cannis unde prodeat, haud intempestive ut arbitror dicta, sufficiant. Multa de iisdem in Solinianis suis Salmasius; ac seorsim in commentario de sacchara antiquorum, in quo, uti audio, idem quod prius, adstruere conatur, nempe saccarum veterum esse medullam arundinum Bambu. Sed profecto, si verum liceat fateri, opus hoc quantumvis prolixum & laboriosum, neminem tamen, ut opinor, permovebit, & forsan ne paucis quidem quæ adduximus argumentis & testimoniis comparandum.

ỷ. 24. *Lino alii vestiuntur aut lanis quas diximus*] Sive pro eodem acceperit linum & lanam, & posterius sit interpretamentum prioris, sive pro eodem, nihil est in his Melæ verbis quod reprehendi possit. Omnino tamen puto, Pomponium hæc distinxisse, & linum vocasse gossypium, lanam vero sericum. Verum hoc esse ex iis, quæ jam supra monuimus, apparet. Salmasius carpit hic Melam, & falsum esse dicit, cum lanam

nam à lino diſtinguit. Verum quam id ſit à veritate alienum, ſatis nunc conſtat.

ỳ. 42. *A Gange ad Colida Nyſii*] Et hæc & ſuperiora ad fidem veterum exemplarium reduximus. Obſervatum id ipſum Pintiano, quem ſecuti ſunt alii. Salmaſius tamen hic defendit Nyſi pro Nyſii, Indico, ut loquitur, typo. Verum cum jam Nyſam memoravit, quid opus Nyſios, vel inepto vocabulo Nyſos, denuo recenſere? Abeſt Nyſa quam longiſſime ab hoc tractu. Denique quid ſibi volunt ſequentia; *ubi magis, quam ut habitetur exæſtuat, atræ gentes & quodammodo Æthiopes?* Ubi non habitatur India, quomodo illic atræ ſunt gentes? Talia profecto hæc ſunt, ut confutatione non egeant. Jam vero quod Colida adtinet, ejus promuntorii ſitum jam ſuperius oſtendimus. Præter jam ab aliis allatos, meminit quoque illius Ptolemæus in extimo Aureæ Cherſoneſi cornu. Nam quo loco apud illum legitur, Μαλαίȣ κῶλον ἄκρον; legendum eſt Μαλαίȣ πόλ. ϛκβ. & deinde Κῶλον ἄκρον. Urbis vero huic promuntorio vicinæ, nomen eſt Κῶλοι apud eundem Ptolemæum. Colon itaque Colis & Colias, ejuſdem promuntorii eſt nomen. Adſitus vero populus Colici & Coliaci dicebantur. Valde autem errat Salmaſius, quum Coliacos Indorum gentem remotiſſimam, cum Colis Ponti Euxini accolis confundit. Quis enim non videat, verba iſta Stephani Κῶλοι ἔθνος πρὸς τῷ Καυκάσῳ &c. non poſſe de hac Indica gente accipi? Quid Caucaſo commune cum Aurea Cherſoneſo? Porro de Colis & Colica Pontica vide quæ ſuperius diximus.

ỳ. 44. *A Colide ad Cudum recta ſunt littora*] A Cudo, ſive promuntorio, ſive oppido, populus Κούδηπες Ptolemæo dicuntur, vicini Sinis, ultra Colum vel Colicum promuntorium, Eoo adſiti litori. Verum hoc in Ptolemæi tabulis non ſic ſeſe habet: iſtic quippe littus Eoum, quod Sinæ tenent, non in ſeptentrionem, ſed in auſtrum perperam vergit.

ỳ. 45. *Tamos promuntorium eſt quod Taurus attollit*] Si ſincera eſt Plinii lectio, videretur hic *Tamus* in *Imaus* mutandum. Scribit enim is lib. VI. cap. XVII. extimum promuntorium Emodi montis appellari Imaum, quod nivoſum incolarum lingua ſignificet. Eandem lectionem confirmat Strabo lib. XI. cum Tauri montis extremum, Imaum vocari ſcribit. Idem tamen Τάμαρον appellare videtur, paulo poſt. Nec ſollicitandam hanc eſſe lectionem ideo exiſtimo, quia Oroſius, & ex eo neſcio quis Æthicus, *Samaram* vocant extremum Tauri promuntorium. Itaque

sic censeo Imaum quidem extremam Tauri partem fuisse appellatum, sed vero ultimum Imai promuntorium Tamum vel Tamarum fuisse creditum. Ptolemæo hoc promuntorium est Τάμαλα, uti habent vetera exemplaria, non Τήμαλα, ut vulgo.

ỳ. 54. *Post ubi aliquot sæpe magnis flexibus cingit jugum*] In multis libris veteribus scribitur, *sæpe aliquot*. Hinc aliquis suspicetur sic Melam scripsisse; *Post ubi se per aliquod magnis flexibus egit jugum*. Maluimus tamen optimi codicis lectionem repræsentare, *cinxit* nempe, non *cingit*, quod sensui adversatur. Non enim quamdiu inter montes luctatur, sed demum postquam evasit, fit rectus & solidus.

ỳ. 60. *Taprobane aut grandis admodum insula, aut prima pars orbis alterius Hipparcho dicitur*] Orbem alterum Plinius interpretatur Antichthonum hemisphærium australe, de quo vide quæ superius diximus. Solinus de hac ipsa insula; *diu orbem alterum putavere, & quidem eum quem habitare Antiscythas crederent*. Sic putamus scripsisse Solinum, idque optimi exemplaris ductu, in quo *tam scythas* inveni. Ἀντισκύθαι sunt Scythæ Australes aliis Scythis oppositi.

ỳ. 61. *Sed quia habitatur nec quisquam circum ea esse traditur, prope verum est*] Hæc est fere omnium librorum veterum lectio, ut manifestum sit esse scribendum, *circum eam isse*, vel potius *circummeasse*. Edidit vero hæc Mela antequam legati Taprobanensium Romam venissent, ut minus mirum sit, eum tam inexplorata de hac insula scripsisse. Insulam tamen esse jam Alexandri ævo Græci cognoverant, ut plane erraverit Mela, cum id ipsum negat. Verum cum & occasio & tempus non permittat tantum, sed etiam invitet, liceat nonnulla aliis indicta de hac insula, nuper admodum Batavorum virtute parta, commemorare. Meretur hæc non Orientis tantum, sed etiam omnium totius orbis insularum longe pulcherrima, ne raptim & obiter dicta transmittatur. Quod si nullum crimen sit, imo etiam laudabile, à trita nonnunquam semita ad amœna viarum pauxillum deflectere, dummodo ea digressio non careat epanodo; in nobis saltem erit excusatione dignum, si non in propinam aut trivialem villam, sed in jucundissimum viridarium, in beatorum insulam, in locum denique paradisi terrestris titulo plurimorum jamdudum suffragio insignem, paulisper exspatiemur. Dicemus itaque pri-

primum de variis ejus insulæ nominibus, deinceps vero situm, ambitum, aliaque nonnulla explicabimus. Antiquissima itaque hujus insulæ appellatio, si vera narrant Taprobanensium annales, videtur fuisse *Lamcab* vel *Lamca*. Terram sanctam id interpretantur Malabarri Taprobanensium aborigines. Nomen id insulæ impositum à Vigiaraia primo ipsorum Rege, qui creditur quingentis ante Christum annis floruisse. Postea altera successit appellatio, insulaque ea dicta fuit *Ilanare*, aut juxta, alios *Tranate*. Significat id regnum insulare. A postremo hoc vocabulo videntur Græci Taprobanam suam formasse. Iterum deinde mutatum est insulæ nomen, nempe postquam Sinæ ea potiti sunt, ac dicta Παλαισιμούνδου, uti est apud Ptolemæum, auctorem Peripli, ac Marcianum Heracleotam, licet alibi Σιμούνδου simpliciter appelletur. Prius ut opinor fuit Παλουσιμῶν. *Palou* vel *polou* Indis est insula. Παλουσιμῶν itaque Siamensium insula, hoc est Sinensium, ut jam diximus. Persæ addiderunt τὸ δίου. *Diu* vero Persis idem, quod Indis *polou*. Multis hoc insulis & locis contigisse, ut ab aliis gentibus alia vocabula idem significantia addita fuerint, nemo est qui nesciat. Cæterum non prædictis tantum, sed & multo pluribus nominibus insula hæc ab Indis cognoscitur. Appellatur etiam *Hibenaro*, quod terram fertilem, nec non *Tenarisim*, quod locum delitiarum significat. Salicam quoque dictam fuisse è Ptolemæo & aliis constat, à populis Salis, qui vulgo *Gale* ab indigenis nuncupantur. Novissima denique insulæ hujus appellatio, quæque etiamnum obtinet est *Seilan* vel *Seran*, additoque Persico *Dib* vel *diu*, quod insulam denotat, *Serandiu*. Quam antiquum sit id vocabulum, liquet ex auctore Topographiæ Christianæ. Sive is sit Cosmas Indopleustes, sive alius, illud constat, sub Justino imperatore floruisse. Ejus itaque, in descriptione Taprobanæ, hæc sunt verba; Παρὰ μὲν Ἰνδοῖς καλουμένη Σιελεδίβα, παρὰ δὲ Ἕλλησι Ταπροβάνη. Sed & Ammianus Marcellinus multo hoc antiquior lib. XXII. meminit legationis missæ à Divis & Serendivis. Chrysococæ in canone præcipuarum urbium est Σαρενδὶπ, tribuitque eandem huic longitudinem latitudinemque, quam Ptolemæus Taprobanæ. De hac ipsa insula accipienda sunt Procopii verba lib. IV. Gothicorum, ubi tradit locum esse in India qui Serinda diceretur, ad quem multæ Indorum gentes convenirent. Illic namque Sinæ sericum aliasque merces deferebant, à quibus dein accipiebant Romani. A Philostorgio lib. III. cap. IV. vocatur

 Δίβου

Δίβου. Verba ejus sic scribenda; Δίβου γ' ἐστὶν αὐτοῖς ἡ νῆσος χόρτων· Ἰνδῶν δὲ καὶ οὗτοι φέρουσιν τὸ ἐπώνυμον. Fœnum Taprobaniticum est oryza, ista siquidem tanta illic copia provenit, ut elephantis aliisque animalibus in pabulum cedat. Ab hac provinciæ Batecalou nomen inditum. *Bate* siquidem vel *Pate* oryzam, *Calou* vero regnum significat. Nequid tamen dissimulem locum hunc Philostorgii malim sic legere, Δίβου γ' ἐστὶν αὐτοῖς νῆσος ἢ χώρα. Utrumque enim exprimit τὸ δίβου, & insulam, & regionem. De vocabulo vero Ceilan vel Seilan, quum alii alia prodiderint, operæ pretium est referre ipsorum Taprobanensium sententiam, qui à naufragio Sinensium sic dictam esse adfirmant. Quam enim Sinenses olim longinquis navigationibus incubuerint, & ex eo colligi potest, quod aliquando ad oppidum Armuziæ quadringentæ ipsorum naves simul conspectæ fuerint. Quum vero inter alia loca, Taprobanam præcipue cinnami gratia adierent, ac per multa secula admodum iis feliciter cessisset cataplus iste, accidit tandem ut ingenti instructa classe, qua dominium sibi & hujus & aliarum insularum adsererent, gravi damno mulctarentur: periere quippe in syrtibus & freto, quod insulam à continente dirimit naves octoginta, juxta alios ducentæ. Ab hac Sinensium jactura dictum putant portum Chinilao vel Sinilao, tanquam Sinensium *nilao* quod naufragium significat. Superest etiamnum hoc vocabulum, siquidem vulgo portus & oppidum Chilao contracte appellatur. Hæc insulani in suis chronicis. Siquis tamen Seran-dib vel Seran-diu dictam putet, quasi Serum insulam, non adversabor. De etymis non libenter litigo. Atque hæc de nomine satis, & forsan nimia. Videamus porro an quæ nunc, eadem quoque olim mensura fuerit insulæ. Eratosthenes longitudinem ejus prodidit stadiorum VII. millium. Latitudinem vero quinque millium. Hanc quoque mensuram recensent Strabo, Plinius, Ælianus, ac alii, nequis in numeris vitium esse existimet. Ptolemæus aliquanto etiam longius eam extendit, siquidem nongenta passuum millia longitudini adsignat, latitudini vero septingenta & viginti. Cum hoc convenit Cosmas Indopleustes, sive quicunque alius Τοπογραφίας Χριστιανικῆς est auctor. Atqui hodie, qua longissime insula ista extenditur, non ultra ducenta & quadraginta passuum millia patet, maxima quippe ejus longitudo à sexto latitudinis gradu usque in decimum porrigitur. Quisquis non omnino geometriæ ignarus fuerit, facile hinc colligere poterit, juxta hunc calculum, quaterdecies aut quindecies olim majorem fuisse, atque nunc sit. Vete-

rum

rum opinionem stabilire & confirmare videtur ipsorum Taprobanensium testimonium. Uno ore adfirmant & ipsi, & vicini ipsorum Malabarri, insulam hanc vastam adeo olim fuisse, ut Maldivis conjuncta, ac etiam ultra æquinoctialem circulum porrecta fuerit. Tantum terrarum absorpsisse oceanum, hujusque violentia ad modicam adeo mensuram redactam esse insulam. Quin etiam causam inundationis addunt. Nempe Malabarrorum regionem, etiamnum humilem & palustrem, crebrisque interruptam insulis, olim totam mari fuisse contectam. Defluente vero continuo materia è montibus Deli, terram se extulisse supra undas; denudasse tractum trecentorum ferme pass. millium, excusso longe atque abacto Oceano. Hunc impetu verso in opposita Taprobanæ litora, devorasse vastum quod descripsimus terrarum spatium. Hæc Indi, quæ si vera sunt, nullum est dubium, quin id omnium Oceani facinorum longe, & splendidissimum, & maxime memorandum fuerit. Quamvis autem argumenta hæc talia sint, ut non tantum assensum impetrare, sed etiam extorquere possint, nescio tamen quis me teneat genius, quo minus & ipse tot antiquitatis testimoniis, ac tanto gentium consensui non adsurgam. Movet me ratio, ac constans naturæ ordo, ne hic temere adquiescam: gnarus multorum autoritatem ac conspirationem, non veritatis normam, sed potius errorum esse patrocinium. Ipse Oceani fundus circumcirca Taprobanam æque atque alibi profundus, testatur nullum magnum hic factum esse terrarum naufragium. Malabarrorum regionem aliquando mare fuisse, nec verum, nec verisimile. Pleraque oppida, quæ litus istud illustrant, antiquissima esse, ipse terrarum situs, & nominum convenientia evincit, uti alibi ostendimus. Maldivas unam cum Taprobana constituisse insulam, nec hoc verum esse potest, quandoquidem earum meminerit Ptolemæus cum scribit ante Taprobanam situm esse agmen CIↃCCCLXXVIII insularum. Harum quoque manifeste mentionem facit Topographiæ Christianæ auctor. Περὶ ξ δὲ Ταπροβάνης εἰσὶ νῆσοι μικραὶ, πολλαὶ πάνυ· πᾶσαι δὲ γλυκὺ ὕδωρ ἔχουσαι καὶ ἀργέλλια. ἀσσόζονται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πᾶσαι εἰσίν. Palmarum Indicarum fructum vocat ἀργέλλια. Nargel Persæ appellant, Lusitani Cocos. Horum nusquam neque major neque felicior est proventus, atque in insulis Maldivis. Idem auctor non multo post ipsius quoque insulæ, ac regis Μαλὲ mentionem facit, additque piper in ditione ejus provenire. Unde apparet verum esse, id quod indigenæ earum insularum affirmant, nomen sibi esse ab una insula Male, in

qua Rex, cui cæteræ quoque parent. Errant itaque illi qui Maledivas putant dici quasi, mille insulas, quia *male* mille significat lingua Malabarrica. Verum etiam Ammianus cum Divos & Serindivos recenset, non dubito quin per hos Taprobanenses, per priores vero Maldivenses intellexerit. Ipse præterea situs docet, nihil hic immutasse naturam. Tradit Plinius portum insulæ esse ad meridiem. Quis dubitet quis iste sit, quem Gale vulgo nominant, omnium non insulæ tantum, sed totius pene orientis præstantissimus? Clarum itaque Oceanum, cum alibi præscriptos ferme sibi limites servarit, nec hic tantam stragem edidisse. Maneat ille qualis olim, talis nunc quoque, nec credamus insulam hanc una cum Atlantide Platonica avolasse. Otio abundant qui istiusmodi Ægyptiorum fabellis, jam millies productis, totiesque recoctis, aurem commodant. Quam constans & tenoris sui observans sit rerum natura patet è Bosporis, omnibusque omnium terrarum fretis. Iis cum præcipue marium & ipsius Oceani vis semper incubuerit, eadem tamen ubique à tot annorum millibus, & ab ipso ut verisimile est rerum exordio, servant intervalla. Currant licet ac recurrant undæ, allatrent undequaque fluctus, fortius est elementum quod resistit, quam quod oppugnat. Exesi scopuli ac vasta maris antra, satis ubique ostendunt, quantum oceani impetus lapsu seculorum possit efficere: verum hæc ipsa quoque, quid non possit efficere oceanus, multo clarius ostendunt. Videamus nunc quænam maxime causa fuerit, quamobrem vastam adeo magnitudinem Taprobanæ attribuerint veteres. Primum quidem illud moneo, non defuisse, qui in designando ejus spatio, minus aberrarint. Hos inter merito recensendi sunt Onesicritus & Jambulus apud Diodorum Siculum, quorum uterque quinque millium stadiorum ambitum insulæ huic adscripserunt. Hæc mensura licet justo brevior, deest quippe in ea ferme triens, longe tamen minus habet defectus, atque altera redundantiæ. Omnem vero modum excessit Plinius, cum de legatis Taprobanensium hæc scribit; *Iidem narravere latus insulæ, quod prætenderetur Indiæ, decem millium stadiorum esse.* Prodigiosa hæc sunt & inaudita, sed sane sic se res habet. Taprobanensium legati non de sua insula hæc dixere, sed de Serica regione. Hujus autem latus unumquodque hanc mensuram proxime æquat. Sed & alia, quæ iidem legati narrabant, de Taprobana accipi nequeunt. Nullum in ea stagnum insignis magnitudinis, nædum aliquod cujus ambitus habeat CCLXXV, vel uti est in libris plerisque manu exaratis, CCCLXXV pass. mill.

Sed

Sed & quingenta oppida, & ducenta millia servitii Regii stultum sit in aliqua quærere insula. Quid de plebe urbana sentiendum, ubi tam vastus Regiæ plebis esset numerus? Hæc & alia plane evincunt Rachiam aliosque Taprobanensium legatos, ista non de sua narrasse insula, uti putabat Plinius, sed de Seribus quos nunc perperam Sinenses vocant, de istis enim & hæc, & alia majora dici poterant. Hunc errorem potissimam causam fuisse existimo, quamobrem in magnitudine Tabrobanæ adeo decepti sint veteres, Plinio posteriores. Quod vero etiam alii nonnulli illo antiquiores nimiam huic insulæ mensuram adtribuerint, id hac videtur factum fuisse ratione, quod ambitum, & præternavigationem ejus, ex velificationibus Indicarum navium colligendam esse arbitrarentur. Quam autem tardus illarum esset cursus, operæ pretium est ostendere, tum quod non hoc alienum sit ab instituto, tum quoque ut lucem & medicinam adferam affectis aliquot locis. Primum itaque verba auctoris qui periplum rubri maris scripsit, adponam; Εἰς πέλαγος ἔκκειται πρὸς αὐτὴν δύσιν νῆσος λεγομένη Παλαισιμουύδου, παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις αὐτῶν Ταπροβάνη. Ταύτης τὰ μὲν πρὸς βορέαν ἐστὶν ἥμερα, καὶ διαπλεῖται τοῖς εἰς τὸν πλιονακιστίνει, καὶ σχεδὸν εἰς τὸ κατ' αὐτῆς ἀντιπαρακείμενον Αζανίας παρήκει. Salmasius locum hunc sic corrigit; καὶ διαπλεῖται τοῖς ἱστιοπεποιημένοις νηυσί. Quasi aliquid mirum sit naves velum habere. Legendum est, καὶ διαπλεῖται τοῖς εἰς τὸ πλεῖον εἰκοστινῇ. Εἰκοστινῇ idem est quod εἰκοσταίῃ. Trajectus è proximo continentis portu in insulam viginti ad summum fiebat diebus, sed Indicis navigiis, nam Romanis & Græcis navibus intervallum id facile septem diebus absolvebatur. Sic Plinius, sic Strabo, qui etiam causam tarditatis navium Indicarum addit. Διέχειν δὲ τῆς ἠπείρου πλοῦν ἡμερῶν εἴκοσι, ἀλλὰ κακῶς πλοεῖν τὰς ναῦς φαύλως μὲν ἱστιοπεποιημένας, κατεσκευασμένων δὲ ἀμφοτέρωθεν ἐγκοιλίων μητρῶν χωρίς. Sic lege. Salmasius locum hunc sic interpretatur, quasi id Strabo voluerit, naves Taprobanicas costis & interamentis utrinque caruisse. Sed profecto videtur hæc in Burgundia scripsisse, antequem sciret, quid rei esset navis aut mare. Quis unquam vel animo concipere potuit navem absque costis? Longe aliud voluit Strabo, nempe naves has male navigare quod non rectè velis essent instructæ, & quod ita essent fabricatæ, ut costæ utrinque carerent firmamento. Μήτρα sive δρύοχος id est, quod supra carinam compingitur, ita

ut

ut à carina æqualiter dividatur; nec plus uno quam altero latere exſtet.
Ab hoc navium fabricam auſpicantur naupegi, eſt enim velut baſis & fir-
mamentum totius operis. Itali etiamnum vocabulum ſervant, *matéra* ſi-
quidem ipſis eſt. Huic firmiter inſeruntur & incaſtrantur, ut loquuntur
architecti, coſtæ ſive ſtatumina, quæ Græci σταμῖνας vocant. Perperam
apud Pollucem in vulgatis σταθμίδες. Itali corrupta voce nominant *ſtame-
nali*, quaſi *ſtatuminales*. Hoc fundamento deſtituebantur naves iſtæ In-
dicæ, quippe coſtæ non dryocho, ſed carinæ inhærebant. Tales itaque
erant Taprobanitarum & vicinorum Indorum navigia, male & infirmi-
ter fabricata, male quoque velis inſtructa. At vero illa Romanorum &
Græcorum, quibus ſeptem, ut diximus, dierum ſpatio fretum iſtud trans-
mittebatur, qualia fuerint, patet ex Plinio ubi de Taprobana agit. Verba
ejus quia inſigniter corrupta ſunt & medicinam expetunt, adſcribemus.
*Mare intereſt vadoſum ſenis non amplius altitudinis paſſibus, ſed certis ca-
nalibus adeo profundum, ut nullæ ancoræ ſidant. Ob id navibus utrinque
proræ, ne per anguſtias alvei circumagi ſit neceſſe: magnitudo alterna milia
ad forum*. Poſtrema verba quia nimis corrupta ſunt, omittuntur in omni-
bus editis exemplaribus, ſed comparent in ſcriptis. Salmaſius bene ſe
conjeciſſe exiſtimat, cum ita locum hunc refingit; *magnitudo alterna
ilium ad forum*. Addit quin etiam in Græco ſcriptore ſic fuiſſe; τὸ μέγε-
θος τῶν εἰσκοιλίων πρὸς τὸ κατάστρωμα παράλληλον. Verum hic rogo, ſi hoc
non ſit, quid demum ſit nugari? Quis Latina hæc, quis item Græca iſta
aut intelligat, aut interpretetur, niſi qui & ipſe velit fucum facere? Quid
multis opus, ſane ſic ſcripſit Plinius; *Magnitudo ad terna millia ampho-
rum*. Sic apud Ciceronem lib. XII. Ep. Lentulus facit mentionem na-
vium onerariarum, *quarum nulla minor erat duum millium amphorum*. Sic
quoque apud Livium navis trecentarum amphorarum. Capacitatem
enim navium olim per amphoras aut per modios indicabant. Emendatio-
nem noſtram certam reddit Chariſius Soſipater, cum ſcribit Plinium
lib. VI. amphorum dixiſſe pro amphorarum. Hæc de navigatione & na-
vibus quibus Taprobana petebatur, dicta ſunto. Verum quid ſibi vult,
quod veteres produnt Indicas naves viginti, Romanas vero ſeptem die-
bus emetiri ſpatium quod inſulam & proximam continentem interjacet,
cum tamen fretum hoc adeo ſit anguſtum, ut videatur minus ſeptem horis
poſſe tranſmitti? Ego ſic exiſtimo, veteres fugiſſe ipſum fretum propter
inconſtantiam harenarum & ſyrtes periculoſiſſimas, ac etiam nunc hoc no-
mine

mine infantes, trajectum vero computasse intervallum quod est à proximo continentis portu, Calliana puta, vulgo *Caulan*, usque ad portum *de Gale*, quem solum cognovisse supra ostendimus.

℣. 63 *Contra Indi ostia insula est quæ vocatur Solis, adeo inhabitabilis*] Sic quidem correctores pro ingenio suo, sed nos veterem, & ni fallor veram quoque, reduximus scripturam. Quæcunque demum illa sunt quæ ostio Indi objacent, sive una, sive plures sint insulæ, sive extantes tantum arenarum cumuli, quales multi huic adjacent litori, Soli illa consecrata sunt, ac Solis dicuntur insulæ. Duas autem Solis insulas recenset Plinius, alteram in freto Taprobanensi, alteram haud procul ab ore sinus Persici. De hac posteriore accipienda verba Melæ. Nec est quod quis putet Os sinus Persici, ac orientalissimum Arabiæ promuntorium, longius ab Indo abesse, quam ut hæc insula, quæ non multum abest ab ostio sinus Persici, Indo flumini contraria esse dicatur. Non enim adeo vastum est hoc intervallum, atque putant illi, qui solo utuntur Ptolemæo. Is enim, quod in multis aliis orientis locis, idem quoque hic fecit, ut duplam exhibuerit mensuram. Verba autem Plinii de hac insula hæc sunt; *Insula quæ Solis appellatur & eadem cubile nympharum rubens, in qua nullum non animal absumitur.* Non recte sentiunt, qui hic mendum esse suspicantur, ac cum Salmasio legunt, *cubile nympharum unius*. Multo minus credendum Plinium hic tam ridiculum fuisse interpretem, qualem ipse fingit. Nympharum Oceanitidum cubilia sub sole oriente, & in ipsis insulis solis, quid ni ejusdem sint coloris, atque illa Auroræ? Hujus vero cubile quis nescit modo croceum, modo roseum dici à poëtis? Nec cubile tantum, sed & vultus, vestis, thronus, brachia, omnia denique illic rubere dicuntur. Homerus & poëtæ Sinicam describunt matronam, cum roseos & miniatos Auroræ tribuunt digitos. Porro insulam hanc Arrianus Nosala, Philostratus vero Selera vocari scribunt. Addunt à nympha quadam Nereide inhabitari, ac si quis eo appellat, illum rapi ab ea, nec amplius cerni. Sed & ab Aurora qui rapiuntur, non amplius comparent. Tales erant qui ante tempus & diem moriebantur, quos ab Aurora raptos esse dicebant veteres. Hinc apud eos morem permansisse ut pueri & qui immatura morte periissent, mane ante ortum solis sepelirentur, testis est Eustathius ad Homerum.

℣. 64. *Inter ipsa ostia rara tenet regio*] Sic quidem libri manu exarati, attamen rescribendum hic esse; *inter ipsa ostia Patelene*, jam alii

Nn vide-

viderunt. A Patala oppido insula tota Patalene dicitur. Sic quidem Græci, sed verum apud Indos nomen fuit, ut opinor, non *Patala* sed *Patana*. Passim id vocabulum in Indicis appellationibus occurrit. Patana enim aut Patan insulam significat. Arrianus Δέλτα interpretatur, sed non omnes insulæ sunt triquetræ. Porro totus hic locus sic in manu exaratis libris concipitur; *inter ipsa ostia rara tenet regio, ob æstus intolerabilis alicubi cultoribus egens. Inde ad principia rubri maris pertinet ipsa, invia atque deserta humus, cineri magis fit quam pulveri similis*. Unde facile apparebit male hunc locum à correctoribus habitum, veramque esse eam, quam reduximus lectionem.

℣. 67. *Humus cineri magis fit quam pulveri similis*] Locus hic nullo alio vitio, quam sola laborabat distinctione. Non recte faciunt qui pulverem ac cinerem pro eodem accipiunt. Pulvis non tantum pro ipsa humo, sed etiam pro arena accipitur, verum cruda, ut cum arenam Puteolanam pulverem vocant. Sed vero cinis nunquam sumitur, nisi pro humo, arena, aliave materia combusta. Itaque omnis quidem cinis pulvis est, verum non omnis pulvis cineris vocabulo adfici potest, sed tostus tantum.

℣. 69. *Quorum Tuberonem & Arusacen notissima accepimus*] Temeron non Tuberonem vocat Arrianus. In melioribus Plinii codicibus Tomberon scribitur, non Tonderon. Sane non aliter potuit scripsisse Plinius, atque Mela, quem ubique sequitur. Arusacen idem Arosapen appellat. Salmasius Oroatin reponit. Verum insigniter errat; Oroatis enim in Persicum sinum exit, hic vero Arianen provinciam Indo contiguam describit auctor noster.

In Cap. VIII.

De MARI RVBRO AC VTROQVE HUJUS SINU PERSICO ET ARABICO.

Versu 5. *Et ut non intret interius, aliquantum patens sinus erat*] Rescripsimus ex optimis membranis, *arcuat*, sensu tam manifesto, ut non egeat interprete.

℣. 8. *Persicus qua mare accipit*] Nescio qui fiat ut in quibusdam manu exaratis libris Elicus legatur, non Persicus. Non potuit tamen alio nomine sinum hunc appellare Mela, atque ab omnibus appellatur.

Unum

Unum tantum inveni Theophrastum cui ſinus Perſicus etiam vocetur Arabicus. Verba ejus lib. IV. cap. IX. ſic concipienda ſunt; Ἐν Τύλῳ δὲ τῇ νήσῳ (κεῖται δὲ αὕτη ἐν τῷ Ἀραβικῷ κόλπῳ τῷ μὲν πρὸς ἠῶ) τοσοῦτον πλῆθος εἶναί φασι δένδρων, ὅτ' ἐκβαίνει ἡ πλημμυρίς, ὥς' ἀπωχυρῶσθαι. Et ſane nulla eſt ratio cur non æque Arabicus, ac Perſicus nominetur ſinus cum portionem ejus majorem cingant Arabes. Ad diſtinctionem tamen alterius Arabici, Perſici ſibi cognomen adſciviſſe videtur.

℣. 20. *Cethis per Carmanios*] Ex Plinio ſic repoſuerunt, quia huic Cethis eſt oppidum Carmaniæ, cui dicunt cognominem fuiſſe amnem. Prius ſcribebatur Sethis. Verum optimus meus codex legit *Saecis*, unde libenter fecerim *Sabis*. Memoratur id flumen Plinio, eſtque idem quod alii Saganum vocant. Ptolemæo etiam oppidum Sabis ad fluminis ripam. Utrumque etiamnum manet vocabulum; à Perſis enim *Jab* flumen, oppidum vero *Chabiz* nuncupatur. Sed & ipſius provinciæ manet quoque nomen, Kermon enim appellatur.

℣. 20. *Supra Sandis & Choros effluunt*] Sandin hic vocat, quem Ptolemæus & Marcianus Andanim. Innumeris vocabulis modo additur, modo demitur litera iſta ſibilans. Idem itaque Sandis & Andis, vel Andanis. Poſſit vero ſic legi totus hic locus; *Sabis per Carmanos, ſub Paſargadis Coros effluunt*. Ptolemæus enim in Carmaniæ promuntorio Paſargadas conſtituit, uti quoque, qui eum ſequitur, Marcianus Heracleota. Ἀπὸ Καρπέλλης ἄκρας εἰς Κανθάλιν πόλιν στάδια ς'. ἐνταῦθα παροικοῦσιν οἱ καλούμενοι Πασαργάδαι Καρμανῶν ὄντες ἔθνος. Legit Salmaſius Κομβανῶν ὄντες ἔθνος Sed utique ſcribendum Καρμανῶν ὄντες γένος. Attamen in Pomponio alteram præfero lectionem, quia Paſargadæ longe hinc aberant, omninoque eorum ſitum ignoravit Ptolemæus cum gentem hanc ad oſtia ſinus Perſici collocat, ipſum vero oppidum inter Briſoanam & Bagradam flumina. Veteres qui Alexandri res prodidere Paſargadas oppidum & gentem circa Perſepolin ad orientem deſcribunt. Hæc vero à Perſis vocatur Chilminara, quod quadraginta columnas Arabice & Perſice ſignificat. Superſunt enim illic quadraginta octo vaſtiſſimæ columnæ; quarum jam altitudo ſeptuaginta ferme eſt pedum, etiam abſque baſi. Jam vero atria & ſigna immenſa, murorum incredibilis magnitudo, omnia denique ex atro aut candido marmore pulcherrime extructa, clamant hanc fuiſſe olim regiam Perſepolitanam. Accuratam ejus deſcriptionem alias

 dabi-

dabimus, neque enim usquam terrarum (Sinensium structuras semper excipio) monimentum aut antiquitate aut magnificentia huic comparandum reperiri puto. Cum itaque nullum relinquatur dubium, quin hæc sit Persæpolis, neutiquam etiam dubitandum existimo, quin Pasargadarum, Cyri sepulcro celebrata civitas, illa ipsa sit quæ nunc Xiras appellatur. Cyri sepulcrum etiamnum illic exstat, ac describit hoc Fugueroa Hispanorum ad Persas legatus, quo nemo melius & accuratius res Persicas explicavit. Situm quod attinet, in eo hactenus omnes errarunt, cum nimium septentrionalem eam faciunt, nimiumque à sinu Persico removent. Juxta accuratissimam observationem Chilminara sive Persepolis habet in latitudine gradus viginti octo, scrupulos octo & quinquaginta; Pasargadæ vero sive Xiras, gradus viginti octo, scrupulos quatuor & quadraginta. Plinii seculo videtur Pasargadarum oppidum Cyropolis dictum fuisse. Quod autem mari vicinam existimarit Plinius, id eo factum credo, quod ad illam è mari sit ἀνάπλους sive adnavigatio. Jam vero quod Corum flumen attinet, istud eodem quidem quo Mela, ordine recenset Ptolemæus, verum hic nimis ostio sinus Persici vicinum facit, cum è Mela hoc tantum colligi possit, situm esse inter Euphratis & Andanis fluminum ostia. Sed profecto videtur Ptolemæus in Corii fluminis situ errasse, cum Corus, Corius sive Cyrus, idem sit, atque is, qui vulgo Brandemir nominatur. Amnis vero qui huic conjungitur Araxes appellatur ab auctoribus qui Alexandri gesta scripserunt. Nempe ubicunque veteres Cyrum fluvium descripsere, illic quoque addidere Araxem aliquem & Cyropolin sive Cyreschatam, quod quam multis locis contigerit apparet ex iis, quæ superius diximus.

℣. 32. *Inde tenuis rivus, despectus emoritur*] Hæc est prisca scriptura, quam temere mutarunt Pintianus & alii. Quod dicit Euphratem non effluere, sed in tenuem & despectum desinere rivum, id accipiendum de alveo principali, qui quamvis in innumeros dispergatur rivos, ac propterea totus pene deficiat, proprie tamen Euphrates dicitur. Sic quidem Mela, qui credidit Euphratem ostio carere, verum aliter alii. Illi quippe adfirmant eum aut in Tigrin flumen, aut in sinum Persicum effluere, verum non simul. Hoc quo clarius cognoscatur, sciendum est, inter Arabiæ desertæ incolas, & Mesopotamitas ac Babylonios, æterna fuisse ac etiamnum esse dissidia, utrisque sibi hoc flumen vindicantibus. Naturalis quidem Euphratis alveus exit in Tigrim. Verum Arabes latrones

Eu-

Euphratis accolæ, qui ſiticuloſam habitant regionem, ut agris ſuis ſubvenirent, totum hoc flumen ſuffurati ſunt, obſtructoque naturali ejus alveo è paludibus quas Euphrates exundans facit, foſſam duxere nomine Pallacopam. Ac tum quidem Euphrates nova oſtia habere cœpit, non in Tigrim, ſed in ſinum Perſicum exeuntia, uti ſatis ex Plinio colligere eſt, quamvis Arrianus cum Mela concinere videtur, cum dicit Euphraten cæcis meatibus aliquando in mare effluxiſſe. Nec hoc mirum cuiquam videri debet, cum tam ſicca & arenoſa ſit terra iſtæc Arabum, ut ad irrigandam univerſam, ne totus quidem ſufficiat Euphrates. Nuſquam invenias regionem quam potiori jure parvam dixeris Libyam. Porro cum aliis, tum quoque Alexandro antequam periret (ut gratificaretur Aſſyriis) animus erat, obſtructo firmiter Pallacopa, Euphratem in priſtinum alveum reducere. Accurate hiſtoriam narrat Arrianus lib. VII, ſed ſenſum verborum non aſſecuti ſunt interpretes, ita enim illa reddenda erant; *Itaque qua in Pallacopam exit Euphrates, illic firmiter oſtium ejus obſtruere propoſuit. Quumque ad ſtadia triginta progreſſus eſſet, petroſa occurrit terra, quamque interciſam fuiſſe comparebat. Ea ſi continua fieret ac denuo conjungeretur, nequaquam ob ſui firmitatem aquam tranſmiſſura eſſe videbatur ad antiquam illam Pallacopæ foſſam: atque ita præſtituto tempore, quandocunque Alexandro placeret, non difficile futurum fluminis divortium.* Morte præventus opus non perfecit, ſed perfecere alii, &, quod mirere, non invitis Arabibus. Genus iſtud hominum felicitatem ſuam collocat in miſeriis. Neſcias utrum ipſi, an vero agri ipſorum magis ſitiant. Flumina excludunt, ciſternas tenent raras, eaſque ſepe fetidas & viroſas, non ut invitent, ſed ut abigant peregrinos; nihilominus beatos, ac omnium hominum nobiliſſimos ſeſe exiſtimant, tum quod ab externis conjugiis immunes ſemper fuerint, tum etiam quod omnibus ſeculis liberi & invicti perſtiterint, prorſus ut exemplo cæteris mortalibus eſſe poſſint, ſolam eſſe paupertatem quæ ſit ſecura, quæque vinci non poſſit. Diodorus tamen Siculus videtur credidiſſe egeſtatem hanc ex parte fuiſſe ſimulatam, dicit enim Arabas iſtos Scenitas habuiſſe etiam puteos occultos ac ſolis notos indigenis. Verba ejus quibus hoc ſignificat exſtant haud longe ab initio libri ſecundi, ita vero ſunt concipienda; Καθόλου γὰρ ἡ Ἀραβία δυσπολέμητός ἐστι ξενικαῖς δυνάμεσι, διὰ τὸ, τὸ μὲν ἔρημον αὐτῆς εἶναι, τὸ δὲ ἄνυδρον καὶ διειλημμένον φρέασι κεκρυμμένοις καὶ μόνοις τοῖς ἐγχωρίοις γινωσκομένοις. Sic quidem olim, quando nempe aliquanto cultior

erat hæc Arabia, ac habitationibus frequentior, verum hoc nostro seculo non fingunt paupertatem, nullaque est regio cui desertæ cognomen melius conveniat. In interiore ejus tractu nec feræ, nec aves reperiuntur, & tamen vivunt illic, qui genus & proavos ad Noachum usq; numerare sciant.

℣. 38. *Frontem quæ inter ostia ostenditur silvæ cautesque exasperant*] Et hæc quoque depravarant correctores. Nos antiquam scripturam reduximus. *Ostenditur* autem hic non improbo, vide tamen num melius *obtenditur*. Quamvis hæc vocabula ab iisdem veniant verbis, differre tamen significatione etiam indocti sciunt. Frontem vero Mela, quemadmodum etiam alibi, vocat promuntorium: illud nempe quod Ptolemæus Asaborum, ab Asabis, alii Macarum à Macis populis nominant. Vulgo *Moçandan* appellatur. Verum autem est id quod hic dicit Mela, promuntorium id asperum esse cautibus silvisque. Nec promuntorium tantum, sed & totum Arabiæ litus, quod ab intimo sinus Persici recessu usque ad insulas Curiamuria dictas extenditur, admodum est excelsum. Ipsum tamen promuntorium Moçandan, alterumque quod sequitur Rosalgatæ dictum, multo depressiora sunt reliquo litore, quod vastis, arduis & inaccessis ubiq; adsurgit rupibus, quibus thurifera illa regio tanquam vallo armatur.

℣. 39. *Ogyris quod in ea Erythræ Regis monimentum est*] Sic quoque alii insulam hanc nominant. Strabo Ogyrinam videtur appellare; Ἀπὸ δὲ τῆς Καρμανίας εἰρήκασι καὶ Νέαρχος καὶ Ὀρθαγόρας, νῆσον Τυρρίνην κεῖσθαι πρὸς νότον πελαγίαν ἐν δισχιλίοις σαδίοις, ἐν ᾗ τάφος Ἐρύθρα δείκνυται, χῶμα μέγα ἀγρίοις φοίνιξι κατάφυτον. Salmasius nullum in toto Strabone locum isto corruptiorem exstare putat, quique felicius emendari potuerit, quam hoc modo; Ἀπὸ δὲ Καρμανίας ἄκρας φησὶ Νέαρχος Ὠγυρίδα νῆσον ἐρήμην κεῖσθαι. Addit etiam nullum fuisse auctorem, qui Orthagoras dictus sit. Verum fallitur. Indicorum Orthagoræ meminit semel iterumque Ælianus. Meminit etiam Philostratus lib. III. cap. XV. de vita Apollonii. Facile sanari potest hic Strabonis locus. Scribe, νῆσον Ὠγυρίνην, vel mutatione minima, Γυρίνην. Sane omnia Melę exemplaria habent *Gyris*, non *Ogyris*. In Ptolemæo appellatur Ὄργανα, nonnulli tamen libri manu exarati legunt illic Ὤγυρις. Attamen Ὀργάνα etiam dicitur Arriano. Nimis autem longe à litore Carmaniæ removent hanc insulam Nearchus & Orthagoras, cum bis mille stadiorum intervallum faciunt. Satis tamen bene cum hac mensura convenit Plinius, lib. VI. cap. XXVIII. *Insula in alto objacet Ogenis, clara Erythra rege ibi sepulto. Distat à continente*

nente CCXXV P. M. Non dubito quin ita ſcripſerit Plinius, cum ſic habeant codices ſcripti, ac Ὤγυρις idem ſit quod Ὠκεανίτης. Eandem menſuram exhibet quoque Ptolemæus, ut facile appareat, pleroſque unum eſſe ſecutos. Certum tamen eſt erraſſe omnes. Quocunque enim nomine inſula hæc appelletur, ſive Ogyris, ſive Gyris & Gyrine, ſive etiam aliter, omnino hæc illa eſt, quæ vulgo *Gerun* nominatur. Non amplius triginta ſex paſſuum millibus abeſt hæc à continente, ac ſita in ipſo ſinus Perſici oſtio. Olim clara Erythræ regis ſepulchro, ſed nunc nobiliſſimo totius orientis emporio longe clarior. Hebes eſt, aut ſaltem indoctus, qui non intelligit de Harmuzia me loqui. Operæ pretium autem eſt hic monere, errare eos qui Harmoziam antiquorum putant eſſe Hormoz, hodiernum. Olim enim continentis erat civitas, ac ſita in extimo Carmaniæ promuntorio. Verũ anno redemtionis noſtræ MCCCII, aut juxta alios MCCLXXIII, cum incolæ à Turcis graviter premerentur, lares in oppoſitam inſulam Gerun tranſtulere, ductu reguli Ajaz Seyfin. Quod autem addunt inſulæ huic nomen obtigiſſe à ſene quodam piſcatore, cujus conſilio regulus iſte uſus ſit in extruendo novo oppido, id fabuloſum imprimis videtur. Satis ex ſuperioribus colligi poteſt antiquiſſimam eſſe appellationem hujus inſulæ. Urbis vero antiquæ nomen quod attinet, id à palmarum copia proveniſſe Perſæ adfirmant. Hormuz ſiquidem lingua vetuſta Perſica palmetum ſignificat. Ridiculi ſunt qui à Græco ἁρμόζειν illud deducunt. Quò magis autem appareat inſulam Gerun eſſe Ogyrin veterum, & hoc quoque monendum, falli illos, qui Queiſſome, Ogyrin interpretantur. Abeſt Queichome vel Queiſſome inſula occidentem verſus, ſeptem circiter paſſuum millibus ab inſula Gerun. Omnium autem ſinus Perſici inſularum, ſi ſolam ſpectes longitudinem, longe eſt maxima, extenditur enim ad octoginta & amplius paſſuum millia. Verum eſt anguſta admodum, nec plus decem millibus patet in latitudinem. Cum Gerun olim deſerta, nunc vero opulento floreat emporio, hæc è contrario vacua & inculta, cum prius habitatores & vicos habuerit frequentes. Solitudinem hanc efficiunt latrones Arabum Noutaquis & Nichelus, piratarum ſæviſſimi. Quamvis autem hodiernum nomen ſit Queiſſome, à Perſis tamen & olim & nunc Broct appellatur. Hinc apparet eſſe Borochtam Ptolemæi, docente hoc & nomine & ſitu. Aliis eſt Ὀαρακτα, ſed Ptolemæo, ut diximus, Οὐορόχθα vocatur. Male hæc cum Aracia confunditur, cum Plinius & Ptolemæus manifeſte utramq; diſtinguãt. Servat & hæc quoq; nomen, Arec quippe appellatur, aut Larec addito articulo. Non admodum magna eſt hæc inſula, octo circiter paſſuum millia

in

in longitudine habet, in latitudine tria. Olim culta, cum sit Ἔυδρος, nunc vero à supradictis piratis, & ipsa in vastitatem redacta. Multa de his insulis in Solinianis suis Salmasius, verum ita, ut non confundenda confundat, distinguat vero non distinguenda. Ubi vero se expedire non potest, miramque fecit κυκεῶνα, conqueritur veteres omnia miscere & confundere.

ṽ. 42. *Carræ & Arabia & Gandamus*] Perperam hæc mutavit Pintianus inserendo nomina aliena ab instituto Melæ. Ut in superioribus, ita quoque hic prosequitur oræ maritimæ loca præcipua. Egressus itaque ostium sinus Persici, ea commemorat, quæ sita sunt ad eam Arabiæ partem, quæ sinui Arabico adjacet. Hujus autem sinus principium faciunt, Mossylicum Æthiopiæ promuntorium, & alterum ei in Arabia oppositum, quod Cabo de Fartaque vulgo nominatur. Errant enim qui sinus Arabici initium ponunt ad Babelmandel, ubi augustissimus est. Promuntorio vero Fartaque adjacet oppidum Cane, ut manifeste ex Auctore peripli Erythræi potest colligi. Meminere quoque hujus emporii Plinius & Ptolemæus. Vulgo *Cayem* nominatur, nempe vicus subjectus oppido mediterraneo *Sartach*, (Sabbatha olim dicto) unde promuntorio nomen. Nullum dubium itaque quin *Cane* scripserit Mela, non *Carre*. Arabia vero & ipsum emporium, sed multo priori celebrius, cuique felicis cognomentum æque, atque toti regioni additum fuit, describitur fuse ab ejusdem peripli auctore, è quo manifeste apparet esse id Aden vulgo nominatum. Distat hæc civitas à Cane juxta accuratiorem calculum ducentis & quadraginta passuum millibus, quæ mensura cum bis mille stadiis prædicti auctoris satis bene convenit. Porro civitatem hanc destructam fuisse à Romanis, idque sub Augusto Cæsare, constat ex hoc ipso periplo. Postea instaurata ab iisdem, ut verisimile, ac dicta Emporium Romanum, uti appellatur à Philostorgio, ac medii ævi scriptoribus. Adane tunc erat regionis in qua sita est nomen, cum nunc non regio tantum, sed & ipsum quoque sic vocetur oppidum.

ṽ. 43. *Prima Beronice inter Herbopoliticum & Scrobilum*] Valde sese hic exercent, non multi tantum, sed & magni viri. Tantum autem abest ut locum hunc obscurissimum illustrarint, ut potius densas & impenetrabiles offuderint tenebras. Non longus tantum, sed & stultus esset labor, illorum persequi errores, cum hos ipsos veritatis cognitio satis reddat manifestos. Hanc ut teneamus ordine singula prosequemur. Beronice

ronice itaque, quam primam esse dicit ab intimo angulo sinus Arabici, non est illa quæ solstitiali subjecta est circulo, cujusque complures auctores mentionem faciunt, sed alia minus nota, cujusque præter Melam, unus tantum, quod sciam, meminit Josephus VIII Antiquitatum, ubi de classe Salomoniaca agit. Dicit ille ædificatam hanc fuisse in portu Asiongaber. Addit portum istum ætate sua dictum fuisse Berenicen, nec multum abfuisse ab Ælana urbe. Ex hoc Pomponii & Josephi testimonio cognoscimus sitam fuisse Berenicen, inter Heroopoliticum & Strobilum promuntoria. Heroopoliticum promuntorium est in sinu Heroopolitico. Strobilum vocat quod Ptolemæus & alii Pharan. Promuntorium hoc distinguit Heroopoliticum & Ælaniticum sinus. Cognomen ei à forma inditum, nempe à similitudine nucis pineæ. Tralativum apud Græcos, ut montes & promuntoria στροβιλοειδῆ dicantur. Ipsum vero oppidum Berenices non potest aliud esse, atque illud, quod Calzem ab Arabibus appellatur. Cædua materies ad exstruendas naves illic copiosa, ideoque celebre adeo inter sinus Erythræi accolas istud ναυπηγεῖον, ut ab illo toto sinui cognomentum indiderint.

℣. 44. *Deinde inter promuntoria Moronenon & Colaca*] Antiquæ & meliores membranæ sic habent; *Deinde inter promuntoria maerenum & Coloca*. Legendum; *Deinde inter promuntorium Aënnum & Coloba*. Aënni meminit Plinius, ac recenseri scribit à nonnullis ibidem loci ubi sit Philotera. Si quis tamen hic *Myoshormium* malit, ut id promuntorium dictum sit à Myoshormo oppido, non multum refragabor. Coloba vocat, quod Ptolemæus τῶν Κολοβῶν ἄκρον. Coloëni verum hujus gentis fuit nomen: sed quia è verporum erant genere, Græci eos κολοβοὺς appellarunt.

℣. 45. *Philoteris & Ptolemais*] Philotera & Philoteris utrumque rectum esse docet Stephanus. Ptolemais vero non simpliciter hoc oppidum dicebatur. Sed Πτολεμαὶς θηρῶν vel ἐπὶ θήρας. Plinius lib. II. cap. LXXII, causam nominis reddit; *constatque in Berenice urbe Troglodytarum, & inde stadiis quatuor millibus* DCCCXX *in eadem gente Ptolemaide oppido, quod in margine Rubri maris ad primos elephantorum venatus conditum est, hoc idem ante solstitium quadragenis quinis diebus, totidemque postea fieri, & per eos nonaginta dies in meridiem umbras jaci.* Corrigit in Solinianis suis Salmasius; *quod in margine Rubri maris primum, ad elephantorum venatus conditum est.* Quis hoc intelligat? Attamen

men emendationem hanc indubitanter veram esse adfirmat. Sed profecto vulgata lectio, quæ etiam in scriptis exstat codicibus, optima est & verissima. Confirmant hanc Agatharchides, in ipso statim operis initio, referente Photio; Πτολεμαῖον φασὶ τὸν μετὰ τὸν Λάγου, πρῶτον ἐλεφάντων θήραν συστήσασθαι. Quomodo hoc capiendum sit, ipse interpretabitur Ptolemæus Rex, in marmore quod in portu Adulitico consecravit. Exstabat id etiamnum Justini imperatoris tempore, ac descripsit hoc auctor Topographiæ Christianæ, qui in Florentina exstat Bibliotheca, quemque olim evolvimus. Memorantur in eo gesta Ptolemæi Evergetæ, verum nos ea tantum adscribemus quæ ad rem faciunt, unde manifestum fiet Ptolemæum Philadelphum, filiumque ejus Euergetam primos fuisse Græcorum, qui Elephantorum venationem instituerint. Ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ δυνάμεων πεζικῶν καὶ ἱππικῶν καὶ ναυτικοῦ στόλου καὶ ἐλεφάντων Τρωγλοδυτικῶν καὶ Αἰθιοπικῶν, οὓς ὅ τε πατὴρ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πρῶτος ἐκ τῶν χώρων τούτων ἐθήρευσαν, καὶ καταγαγόντες εἰς Αἴγυπτον, κατεσκεύασαν πρὸς τὴν πολεμικὴν χρείαν. Porro valde errant, qui hanc Ptolemaida putant esse Zuachem, celebrem hoc tempore sinus Arabici portum. Certum est illam Mazuan hodie dici, cum huic soli conveniant, ea quæ Plinius, & alii, de Ptolemaide scribunt. Insula est hoc tempore, uno alteroque teli jactu à continente divisa. Olim peninsula erat, sed Eumedes isthmum ejus perfodit, ut est apud Strabonem lib. XVI. In hoc oppido Sole medium leonem peragrante, nullæ fiunt umbræ. Unde colligitur declinationem ejus ab æquinoctiali esse graduum 16. min. 23. Ridicule autem Salmasius Plinii quæ adscripsimus verba interpretatur, tanquam si credidisset Plinius Solem per nonaginta dies fixum & immobilem stare supra verticem Ptolemaïtarum. Sed planus est sensus Plinii, tam in memoratis verbis, quam in illis quæ lib. VI. cap. XXIX. de hac eadem urbe occurrunt. Ptolemaïtæ, Meroëtæ, & quotquot sub illo vivunt parallelo, quadraginta quinque diebus ante solstitium & totidem post, Sole decimum quintum gradum in Tauro, ac dein decimum quintum in Leone tenente, nullas meridiano tempore habent umbras. Ejusdem tamen diei cæteris horis, umbræ quodammodo ipsis in meridiem cadunt, propter obliquitatem sphæræ. Nam qui sub decimo sexto parallelo vivunt, iis Sol XV Leonis gradum aut XV Tauri peragrans oritur ad Cæciam, occidit vero ad Corum. Unde liquet illo ipso etiam die umbras ad meridiem tendere, ac verum esse id quod Plinius dicit, meridie consumi, reliquis

quis vero horis, & intermediis nonaginta diebus, umbras ad austrum cadere, cum cæteris anni temporibus in septentrionem porrigantur. Quamvis accuratius loquendo, non tunc demum, cum sidus vertici imminet, Meroëtis umbræ in austrum projiciuntur, verum etiam diu ante. Idem nempe illis quod nobis contingit, licet minore mensura, propter minorem obliquitatem, ut Sole medium cœli tenente, in septentrionem umbræ abeant, oriente vero & occidente in austrum declinent.

℣. 45. *Arsinoe & alia Berenice*] Hæc est Berenice ἐπὶ Δειρῆς Plinio; Straboni vero & Ptolemæo simpliciter Δειρὴ appellatur, quia in cervice promuntorii sita est. Tria vero oppida sic dicta adsita fuere sinui Arabico, unum in ostio, alterum quod solstitiali subest circulo, tertium quod in intimo ejus recessu situm fuisse docuimus. Plinius etiam quartam Berenicen recenset ad hunc eundem sinum, additque Πάγχρυσον dictam fuisse. Situm tamen non describit, ac videtur ipse hæsitare.

Ibid. *Tum Sylva quæ ebenum odoresque generat*] Plinius ad Ptolemaida ἐπὶ θήρας sylvas has collocat. Uterque recte. Totus enim tractus, qui extenditur à portu Zuachen vulgo dicto, usque ad ostium Babelmandel, & ultra, adeo sylvis est consitus, ut nescio an usquam terrarum, regio umbrosior reperiatur. Præcipuè vero memorabilis est sylva una & continua, quæ totum intervallum, quod Ptolemaida & portum prædictum interjacet, sola occupat. Crebris ea adspergitur fluminibus, licet nulla in mare exeant. Feræ illic omnis generis, etiam Rhinocerotes & elephantes. Arborum mira fœcunditas, & densitas, adeo ut etiam mero meridie tenebræ non discedant, horrorem illum augente belluarum sævitia. Cum olim frequentes sylva hæc ebenos produxerit, verisimile non est hodie istic deficere, præsertim cum in aliis Æthiopiæ locis satis copiosus sit harum proventus. Sane qui Æthiopiam proxime perlustrarit Vincentius Blancus, etiam in hoc tractu Ebenum provenire scribit. Euate vocant Abassini, qui patinas aliamque supellectilem ex hoc ligno conficiunt. Est autem nigerrimum & eximie splendens, adeo ut quis non lignum, sed lapidem esse existimet. Ebenus autem Æthiopica ad nos non advehitur. Sola Mauritii insula, quam Lusitani à cygnis *do Cirne* appellant,

lant, præſtat quidquid in Europam hoc ſeculo ebeni adfertur. Cum autem tria quatuorve minimum genera arboris hujus, & in Æthiopia, & in prædicta inſula reperiantur, dabitur alias ut ſpero commodior de his diſſerendi locus.

ỷ. 47. *Quod ex Nili alveo dioryge abductus extra in ſinum verum inflexus*] *Diorychi* legunt eruditi. Sed ſciendum innumera Græciæ vocabula illud pati, ut cum Latina fiunt, χ in g mutent. Vide ſcriptum de mutationibus literarum præfixum etymologico parentis. Hoc leve, illud vero mirum neminem attingere difficultatem longe maximam, quid nempe ſibi voluerit auctor noſter, cum foſſam è Nilo in ſinum Arabicum exeuntem, tam longe à ſuo vero ſitu abduxerit. Quis enim neſcit foſſæ hujus oſtium fuiſſe in intimo ſinus Arabici receſſu? Paucis expediam. Verba hæc Melæ non accipienda de notiſſima illa quam diximus foſſa, ſed de ſegmento Aſtaboræ, quod in ſinum hunc olim effluebat. Manifeſte enim docet Strabo lib. XVI, poſtquam de Ptolemaide egit, portionem quandam ab Aſtabora avulſam hic effluere, cum majore ſui parte Nilum influat. Naturali autem ſuo curſu non exit Aſtaboras in mare, ſed cum fluminis hujus pars aliqua mari admodum ſit vicina, apparet, illinc foſſam fuiſſe ductam, per quam è Nilo in ſinum Arabicum navigari poſſet. Rem ipſam tenemus; videamus nunc quomodo verba Pomponii, quæ nullum continent ſenſum, conſtitui debeant. Sic illa concipiuntur in omnibus ferme, quæ vidi, exemplaribus. *Tum ſylva quæ ebenum odoreſque generat, & manu factus amnis ideoque referendus, quod ex Nili alveo dioryge adductus extra ſinum, verum inflexu tamen etiam non modico. Rubri maris pars beſtiis infeſta, ideoque deſerta eſt, partem Panchæi habitant* &c. Alii antiqui libri ſic habent; *veruntamen inflexu etiam non*. Omnino ſcribendum; *quod ex Nili alveo dioryge adductus. Extra ſinum, veruntamen inflexu etiamnum modico Rubri maris, pars beſtiis infeſta ideoque deſerta eſt; partem Panchæi habitant*. Duos maris Rubri ſinus, Perſicum nempe & Arabicum, deſcripſit. Egreſſus jam ſinum Arabicum, tertiam Rubri maris portionem ſubjungit, ſinum ſcilicet Barbaricum, & quidquid Moſſylicum promuntorium & Ceraunios ſaltus interjacet. Hujus ſinus accolas facit Panchæos & Pygmæos. De utriſque ſigillatim dicemus.

ỷ. 49. *Partem Candæi habitant*] Ex Plinio hoc vocabulum inferſerunt, ejectis Panchæis, uti omnia antiqua habebant exemplaria. Nos reduximus, idemque apud Plinium faciendum credimus, cum Gandæi nulli

nulli unquam in hoc tractu fuerint, sed Panchæi vel Panchaii: utrumque enim ut dicamus, Grammaticorum leges permittunt, quamvis ego posteriorem hanc diæresin libentius in possessivis, quam gentilibus admiserim. Thuris autem Panchaici pleni sunt poëtarum loculi, illi ipsi tamen ignorant, undenam bonus iste odor eos feriat. Panchaiam enim Arabiæ felicis portionem esse existimant, cum tamen nulla Panchaia in tota unquam fuerit Arabia. Minime tamen ea fabulosa est regio, uti olim creditum Straboni, Plutarcho, & aliis; sed alibi quærenda, istic nempe, ubi Panchæos hic recenset Mela. Ut omnia mentitus fuerit Euhemerus, quod tamen minime puto, ipsum saltem Panchaiæ nomen mentitus non est. Illum secutus est Diodorus Siculus, cum Παγχαΐην regionem describit, ac abundare dicit elephantis, leonibus, pantheris aliisque animalibus. Manifeste hic ipsam continentem designat, ac illam Troglodyticæ & Æthiopiæ partem, quam hic memorat auctor noster. Sed ut omnem prorsus tollam dubitationem, subjungam testimonium omni exceptione majus, Ptolemæi nempe Euergetæ, excerptum ex monumento Adulitico, in quo recensentur gentes Æthiopicæ, quas ipse præsens subjugavit. Inter alia itaque, hæc quoque ibi leguntur. Ἔπειτα Λασίνε καὶ Ζάα καὶ Γαβαλὰ, οἰκοῦντας παρ' ὄρεσι θερμῶν ὑδάτων βλύζουσι καὶ καταῤῥύτοις, Ἀταλμὼ καὶ Βέγα καὶ τὰ σὺν αὐτοῖς ἔθνη πάντα. Παγχαΐτας τοὺς μέχρι τῶν τῆς Αἰγύπτου ὁρίων οἰκοῦντας ὑποτάξας, πεζεύεσθαι ἐποίησα τὴν ὁδὸν, ἀπὸ τῶν τῆς ἐμῆς βασιλείας τόπων μέχρι Αἰγύπτου. Prodiit olim Romæ hæc inscriptio, sed vitiose admodum. Multo integrior exstat apud auctorem Topographiæ Christianæ, qui in Florentina adservatur bibliotheca, cujusque supra meminimus.

℣. 51. *Fuere interius Pygmæi*] Minutum hoc genus, ut solent vagari fabellæ in omnes cœli cardines à veteribus disseminatum fuit. Nam & in Indiam & in Æthiopiam, & denique in extremam Scythiam cubitales istos homunciones transtulere. Ne hoc quidem seculo nugari desinunt, cum apud hyperboreos hos describunt, vel quia hoc non satis succedit, in subterraneis etiam eos locant fodinis. Dari integras nationes pumilionum, æque falsum est, ac sit illud, dari populos ubi plerique sint gigantes. Brevis staturæ sunt pleræque illæ gentes, quæ intra arcticum vivunt circulum, uti Lappones, Samoyedæ cæterique. Idem nempe efficiunt æstus & frigus intensissimum, quamvis diversa ratione. Nam qui nimio sole coquuntur, illi breves sunt & exiles, præsertim in siticulosis regionibus, non

tamen ἀσύμμετροι. At vero Lapponibus, Samoyedis, ac si qui iis magis septentrionales, istis plane inconcinnum est corpus, & tanquam in nodum contortum. Non tamen propterea Pygmæi sive cubitales sunt: ad ternos ut plurimum cubitos, nonnunquam altius excrescunt. Vidi etiam qui quatuor cubitos, hoc est justam staturam, æquarent. Duplam itaque ad Lappones altitudinis proportionem habent freti Magellanici accolæ quidam, quos ego omnium hominum vastissimos esse existimo. Apud Lappones enim legitima statura est trium cubitorum; at vero illi insulani, freti, quod diximus, accolæ, ut plurimum ad sex, nonnunquam etiam ad septem cubitos exerunt sese in altum, uti complures certi & oculati testes affirmant. Verum ad Pygmæos Melæ veniamus, quos interius, nempe in confinio Troglodyticæ & Æthiopiæ, describit. Ibidem quoque eos collocare videtur Ptolemæus, si per Nubas intellexeris Pygmæos, uti Hesychius, Νῶβαι, Πυγμαῖοι, neque enim de aliis quam de his accipi possit locus iste Hesychii. Aristoteles lib. IX. de Hist. Animal. eos ad fontes Nili traducit. Verba ejus sic concipiuntur in libris manu exaratis; Οἷον οἱ γέρανοι ποιοῦσι· μεταβάλλουσι γὰρ ἐκ τῶν Σκυθικῶν πεδίων, εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτου, ὅθεν ὁ Νεῖλος ῥεῖ, οὗ καὶ λέγονται τοῖς Πυγμαίοις ἐπιχειρεῖν, οὐ γάρ ἐστι τοῦτο μῦθος. Quod narratiunculæ huic fidem adstrueret Philosophorum summus, id concoquere non potuit quisquis vulgatæ lectionis auctor fuit; ac propterea verba illa de pugna Pygmæorum cum gruibus suo modo reformavit. Quamvis autem fabella hæc excusa sit à Græculis fingendi & fabulandi semper cupidis, ratio tamen quamobrem hoc in tractu Pygmæos collocarint veteres, hanc fuisse existimo; quod Troglodytarum & Æthiopum multi essent κολοβοί, sive recutiti. Hinc tot Coloborum gentes in Æthiopia. Idem vero Aristoteli & aliis nonnullis κολοβὸς, & Pygmæus, sive nanus. Κολοβοὺς enim lib. II. de generat. animal. circa finem & alibi, vocat non illos tantum, qui uno aliquo membro essent mutilati, sed eos etiam, quorum universæ corporis partes in utero matris oblæsæ & justo essent breviores. Tales sunt nani ac pumiliones, quorum corpuscula, quamvis partium ad se invicem proportio constet, non tamen videntur integra, quia ad debitam non surgunt mensuram. Ea propter rectius eos homines in compendium redactos, quam totos dixeris homines. Atque hæc quidem Aristotelis fuit sententia. Idem tamen in problematis sectione decima, alias adfert rationes quamobrem Pygmæi fiant. Sed ut ingenue fatear liber is, quamvis non indignus Aristoteli, non tamen videtur genuinus.

nus. Duo autem illic deſcribuntur modi, quo formantur nani; anguſtia nempe loci, aut alimenti inopia. Hoc poſtremo efficitur, ut membra puerilem ſemper ſervent ſtatum. Idem nempe quod potus aquæ vitæ, id ipſum quoque præſtat victus penuria Qui ſic formantur, ii abſolutam habent corporis ſymmetriam. Sive itaque pueri ſint, ſive catelli, quorum corpuſcula hoc pacto coercentur, illi & olim, & nunc quoque in pretio habentur. At vero quorum membra ſcriniis, locorumque comprimuntur anguſtiis, quia non poterant creſcere διὰ τὸν περικείμενον τοῖς σώμασι δεσμὸν, ut eſt apud Longinum, illorum longe diſpar eſt ratio. Hi tætro ſunt adſpectu, idemque evenit iis, quod catellis, qui olim in coturnicum caveolis nutriebantur, ut nempe diſtortos & incurvos habeant artus, præſertim ſi faſciis non adſtringantur. Qualia autem ſint eorum corpora, eleganti ſimilitudine docet ibidem Ariſtoteles, cujus verba ſic vulgo concipiuntur. Ὥσπερ οὖν οἱ ἐπὶ τῶν καπηλίων γραφόμενοι, μικροὶ μέν εἰσι, φαίνονται δ' ἔχειν πλάτη καὶ βάθη, ὁμοίως συμβαίνει καὶ τοῖς Πυγμαίοις. Fruſtra quærunt viri eruditi, quænam ſint illæ tabernarum picturæ, quæ effigiem hujuſmodi pygmæorum exhibeant. Scribendum; οἱ ἐπὶ τῶν καμπύλων γραφόμενοι, vel ſi mavis καμπηλέων idem ſignificante vocabulo. Tales ſunt Pygmæi, quales videntur eſſe imagines, quæ in curvis & ſinuoſis tabulis repræſentantur. Nam prout tabellæ fuerint vel cavæ, vel convexæ, vel etiam ſtriatæ, tales quoque ex obliquo contemplantibus apparebunt formæ quæ in illis depinguntur. Hinc recte curvatum dixit Popertius lib. IV.

Nanus & ipſe ſuos breviter curvatus in artus
Jactabat truncas ad cava buxa manus.

Sed & truncas manus quare dixerit, ex ſupradictis ſatis colligi poteſt. Vulgo enim hæc non recte interpretantur.

ỳ. 64. *Oſſa priſtini corporis incluſa myrrha Ægyptum exportat*] Aliter habent veteres aliquot codices, ſic nempe; *extra Ægyptum portat*. Utrumque rectum poſſit videri; nam Heliopolitanus nomus & Heliopolis, quo Phœnix nidum ſuum deferre credebatur, à quibuſdam Ægypto, ab aliis vero Arabię attributa fuit. Hinc error Stephani, qui duas putavit eſſe Heliopoles, alteram in Ægypto, alteram in Arabia, & quidem Ἀρωματοφόρῳ, ne longe quærenda eſſet materia, quibus Phœnix rogos ſuos ſuffiret. Similiter ſenſit Plinius, qui Heliopolin in Panchaia collocat, cum alibi in toto opere nunquam Panchaiæ mentionem fecerit, ut vel inde ſatis appareat, eum ignoraſſe ſitum hujus regionis. Erat quidē Panchaia Arabiæ

Tro-

Troglodyticæ pars, verum non in ea Troglodyticæ parte, qua eſt Heliopolis, verum iſta, quæ oſtio ſinus Arabici adjacet. Errare enim eos qui Panchaiam Arabiæ felicis portionem faciunt, jam ſuperius oſtendimus. Recte itaque ſeſe habent verba Plinii, in quibus emendandis multum ſe torquet Solinianus interpres. Cæterum ut ad Melam redeamus, potior nobis alia videtur lectio. Si enim Heliopolis non ſit in Ægypto, juxta Melam, fruſtra hic Ægypti fiat mentio. Ita ſenſit, Phœnicem in Arabia naſci, mori in Ægypto. In hoc omnes fere conveniunt. Solus tamen Anonymus de Phœnice ſcribit, illum concinnatis cineribus paternis contendere ad ortum. Sed omnino apud illum ſcribendum, *contendit Solis ad urbem*, non *ortus*, ut vulgo. De origine major eſt controverſia: alii enim Æthiopiæ, nonnulli Indis natales ejus adſcribunt. Sic ſolent migrare fabellæ. Adeo tamen graphice & ſuis coloribus avem hanc nobis depingunt, ut putes vivam ac ſpirantem viſam ab iis fuiſſe. Obvia ſunt paſſim poëtarum & hiſtoricorum loca, unius tantum Ezechieli veteris tragici, verſus adſcribam, & quia minus noti, & quod multis inquinati ſint mendis. Exſtant illi apud Euſebium de præparat. lib. IX. ac præterea apud Euſtachium in Hexaemeron, ſed utrobiq; corruptiſſime; ſic vero legendi.

Διπλοῦ γὰρ ἦν τὸ μῆκος ἀετοῦ σχεδὸν
Πτεροῖς δὲ ποικίλοισιν ἤπερ χρώμασι
Αὐτοῦ κέκασται σῶμα πᾶν· στῆθος μὲν οὖν
Τὸ πρῶτον αὐτοῦ πορφυροῦν ἐφαίνετο
Σκέλη δὲ μιλτόχρωτα, καὶ κατ' αὐχένα
Κροκοπίνεσιν μαλλοῖσιν εὐτρεπίζετο.
Κάρη δὲ κοτίλοις ἡμέροις παρεμφερής.
Καὶ μηλίνη μὲν τῇ κόρῃ προσέβλεπε·
Κύκλῳ κόρῃσι κόκκος ὡς ἐφαίνετο.
Φωνὴν δὲ πάντων εἶχεν εὐπρεπεστάτην,
Βασιλεύς τε πάντων ὀρνέων ἐφαίνετο
Ὥστε πλοῆσαι· πάντα γὰρ τὰ πτήν' ὁμοῦ
Ὄπισθεν αὐτοῦ δολιχεύοντ' ἐπέσσυτο.

v. 65. *Atque in urbem quam Solis appellant, fragrantibus nardo buſtis inferens*] Et hic quoque correctores loquuntur, non Mela. Prius ſic legebatur; *Atque in urbe quam Solis appellant fragrantibus arebiobuſtis inferens, ſeſe.* Divide vocabulum ac lege *archio buſtis*, & veram habebis lectionem. Archium eſt ἀρχεῖον. Utrumque enim rectum archium & archi-

archivum, uti odium & odivum, museum musivum, dium & divum. Archium autem noli hic accipere pro tabulario, ut fere apud Latinos archivorum vox accipi solet, sed pro ipso templo uti Græci, vel potius pro adyto templi ubi congregabatur magistratus sacerdotum. Dicit Phoenicem ossa parentis sui, vel potius sui ipsius, inclusa myrrha in Ægyptum deportare, atque in archeo seu adyto templi Heliopolitani bustis ea fragrantibus inferre, ac sic semetipsum memorando funere consecrare. Sic quoque alii, nisi quod in modo gestationis paululum à seinvicem abeant. Qui enim patrios cineres in pilam à Phœnice cogi scribunt, illi pilam istam pedibus gestatam fuisse dicunt. Sed vero alii, qui totum nidum ac integrum cadaver ab hac ave in Ægyptum devehi tradunt, illi id dorso factum fuisse existimarunt. Sic Tacitus Annalium lib. VI. cum dicit, Phœnicem *patrium corpus subire*. Sic quoque Artemidorus in oneirocriticis intelligendus, cum dicit eum qui per somnum Phœnicem viderit, eo paupertatis redactum iri, ut parentis cadaver, more Phœnicis, propriis humeris efferre cogatur. Errat itaque Salmasius cum *subicere* apud Tacitum legendum conjicit.

ỹ. 66. *Ipsum promuntorium quo id mare clauditur, Ceras Austri, ultra invium est*] Sic quidem Pintianus, sed nos priorem reduximus lectionem, quam omnia quotquot vidimus exemplaria antiqua confirmant. Fefellit virum insignem quod nesciverit, Ceraunios montes, etiam in Africa memoratos fuisse. At vero illorum mentionem facit Diodorus Siculus lib. III. ubi agit de Cornu Amaltheæ. Quamobrem autem Ceraunii dicti fuerint, satis colligi potest ex Annone, & ex iis quæ infra sumus dicturi.

In Cap. IX.

De Æthiopia.

Versu I. *Æthiopes ultra sedent, Meroën habent*] Locum hunc sic corrigere conatus est Salmasius in Solinianis; *Æthiopes ultra. Sed & Meroën habent, eam quam Nilus primo ambitu amplexus insulam facit.* Sed sane ridiculus fuisset Mela, si sic scripsisset. Quid enim mirum quod & Meroën habuerint Æthiopes, cum ea in media sit Æthiopia? Nullus dubito, quin sic concipiendus sit hic locus. *Æthiopes*

ultra. Sedem Meroën habent, terram quam Nilus &c. Sedes hic est regia. Sic quoque Curtius, lib. IV. de Jovis Ammonis Oraculo agens; *Accolæ sedis sunt ab oriente proximi Æthiopum.* Sed & apud alios linguæ Latinæ autores vocabulum hoc absolute in illa significatione positum reperitur, quemadmodum etiam ἕδρα & ἕδος apud Græcos. Jam vero, Meroën esse regiam Æthiopum, notum est. Vitruvius lib. VIII. cap. II. Meroën insulam vocat *Æthiopum meridianorum regnum.* Plinius Meroën caput Æthiopum; Herodotus, Strabo, Heliodorus & alii, metropolin appellant.

℣. 4. *Pulchri forma, æqui corporis parumque veneratiores, veluti optimarum alumni virtutum*] Ad hunc locum mirum quam multi impegerint. Nulla pene est litera quam intactam reliquerint. Librorum manu exaratorum hæc est lectio; *Pulchri forma & qui corporis parumque veneratiores veluti optimarum alii virtutum.* Meliores codices sic habent, *aliis veluti optimarum virtutum.* Ultimam obscurissimo huic loco manum imponere conatus est Cl. Salmasius in Plinianis suis. Sic vero legit; *Pulchri forma, æqui cultores, justitiæque veneratores, velut optimæ aliarum virtutum.* Scilicet in tanta brevitate operæ pretium fuit monere, gentem esse in Æthiopia, ubi justitia pro optima virtute haberetur. Quid demum in auctoribus difficile, si tam longe & à verbis, & à sensu, liceat recedere? Vide quam facili opus sit medicina, ut veram teneamus lectionem. Scribe: *Pulchri forma, æqui corporis, parumque venerati opes, aliis veluti optimarum virtutum.* Ex Herodoto hæc habet; is namque postquam de Automolis egit, lib. II. genus quoddam Æthiopum describit, incolentium urbem, in qua omnes essent æquali magnitudine. Verum & Mela, hoc ipso capite, lectionem hanc confirmat; cum de Æthiopibus Hesperiis dicit, eos non esse, *ita corporibus similes*, atque isti, de quibus hic agit. Sequentia verba & ipsa manifesta sunt. Dicit ab Æthiopibus contemni aurum & argentum, tanquam quæ nihil faciant ad veram beatitudinem. *Alius optimarum virtutum* proba locutio, pro *alienus ab optimis virtutibus.* Sic Horatius lib. II. Serm. III. dixit *species alias veri*, pro speciebus alienis à veritate. Sed & Græci sic loquuntur, ut cum Plato ait ἕτερον τοῦ ἀληθοῦς, pro eo quod minime verum est. Usus obtinuit, ut potius alienus apud Latinos, & ἀλλότριος apud Græcos cum genitivis construantur, nihil tamen hoc obest, quominus & alterum rectum sit. Porro hæc verba, non de Automolis, sed de Æthiopibus, qui præcessere, acci-

accipienda ſunt; aliter enim ſi intellexerit Mela, erravit. Attamen ne ſic quidem omni culpa vacat auctor noſter, quod manifeſtum fiet, ſi quis & hujus, & Herodoti verba de Automolis, Macrobiis, & minoribus quidem, ſed tamen ſimilis ſtaturæ Æthiopibus, conferre operæ pretium cenſuerit. Fieri etiam poſſit ut alios ſit ſecutus auctores, qui & ipſi Macrobios & alios iſtos Æthiopas confuderint. Macrobios Æthiopas omnium hominum maximos & pulcherrimos eſſe tradit Herodotus. Etiam hoc ſeculo ex parte id verum eſſe, teſtantur complures. Æthiopem & Æthiopiſſam, tertia ſui parte exſtantes ſupra ordinariam hominum ſtaturam vidit & menſus eſt Petrus Vallenſis nobilis Romanus, addens Æthiopes quos in Ægypto vidit, ut plurimum proceros fuiſſe. Verum de pulchritudine nihil addidit, formarum alias ſpectator diligentiſſimus.

℣. 9. *Et quibuſlibet veſci volentibus licet*, *ἡλίου τράπεζαν appellant*] Sic quidem Pintianus, cum prius legeretur, *& quia ut libet veſci volentibus licet*. Ego nihil mutandum cenſeo. Quia communis eſſet omnibus hæc menſa, ideo ſolis appellabatur: Sol enim omnibus lucet.

℣. 14. *Ut folia etiam proximis deciſa frondibus*] *Decuſſa* legit Salmaſius, & ante illum Pintianus, vel etiam *decidua*. Ego vulgatam probo lectionem. Non enim in Æthiopia quemadmodum apud nos folia decidunt, aut ramis decutiuntur. Pleræque fere arbores ſemper iſtic virent. Creſcunt earum folia, quamdiu ipſa creſcit arbor. Hinc fit ut non tenuia ac mollia ſint, ſed denſa, dura, ac longa admodum, quæque ramorum inſtar amputari neceſſe habeant. Sane non minima pars Indicarum & Æthiopicarum arborum omnino carent ramis, ſed vice eorum ſolis comantur foliis. Minus hoc mirabuntur, illi qui etiam integras arbores ex foliis compoſitas viderunt.

℣. 15. *Sed peſſum penitus accipiat*] Sic ex libris repoſuimus: prius enim inepte ſcribebatur, *peſſum & penitus*.

℣. 17. *Sunt miræ aves cornutæ Tragopanes*] Sic recte hunc locum emendavit Salmaſius, & ante illum Turnebus. Τραγόπανες ut *αἰγίπανες* & *ἑρμόπανες* apud Arcadium Grammaticum. Sed & Κυνόπανες dixit Tertullianus lib. 1. ad Nationes. *Plane tertium genus dicimur: Cyno panes aliqui vel Sciapodes, vel aliqui de ſubterranea antipodes.* Idem Apologetico; *Alia nos, opinor, natura, Cynopanes aut Sciapodes.* Sic utrobique legendum; male enim vulgo *Cynopennæ* & *Cynophanes*. Qualia vero monſtra fuerint canes iſti cornuti, curioſi inquirant, nobis veram in-

dicasse lectionem sufficit. Κυνοπένω Salmasii, sic enim apud Tertullianum scribendum esse censet, plane sunt explodendi. Nec vocabulum placet; nec rationi conveniens est, ut canina fame laborantes, monstra dicantur; & merum figmentum est Κυνοπένως esse eosdem, atque sint Ἡμίκυνες.

ẏ. 18. *Cæterum oras ad Corum sequentibus nihil memorabile occurrit*] Sic Pintianus ex Plinio emendandum esse hunc locum existimabat, sed nos priorem scripturam reduximus, quę sensui Pomponii longe est convenientior. Describit hic oram Africæ Orientalem, quæ egressis sinum Arabicum occurrit. Illam vero veteres ferme omnes, non in austrum, uti hodierna docuit experientia, sed primo in Eurum, dein in ortum Solis tendere, ac sic deinceps Sinis & Seribus conjungi crediderunt; quod satis ex iis quæ superius de Nili fontibus diximus, colligi potest. Verum non ea Melæ fuit opinio; is enim Eudoxi sententiam probavit, ac aliquatenus quidem Æthiopiæ littus Austrum versus porrigi existimavit, tandem tamen flexum in occidentem & Corum dirigere, donec Mauritano littori jungeretur. Videamus nunc Plinii locum, unde hunc reformare conatus est Pintianus. Verba ejus hæc sunt lib. VI. cap. XXIX. *A Mossylico promuntorio Atlanticum mare incipere vult Juba, præter Mauritanias suas Gades usque navigandum Coro.* Juba australissimum Africæ promuntorium Mossylicum esse existimabat, itaque ab eo Chaurum versus litora inflecti, donec iterum Mauritaniæ suæ conjungerentur. Hæc non Jubæ tantum opinio fuit, sed & omnium eorum, qui Libyam trapezio compararunt. In eo autem peccavit Plinius, quod contrarium ventum posuerit, Corum nempe pro Euro; nisi potius librariorum hanc esse culpam existimemus. A Mauritania usque ad Mossylicum promuntorium solo Coro vento navigari posse, Juba scripsit, non vero à Mossylico Mauritaniam. Valde autem hic ridet Plinium Plinianus Exercitator, ac prolixam admodum de hoc loco dissertationem instituit: sed neque Jubæ, nec Plinii mentem percepit. Operæ pretium est hoc paucis ostendere. Dicit itaque Plinius post ea quæ attulimus verba; *Cujus tota sententia hoc in loco subtrahenda non est.* Quia nempe ad rem non facit, integram Jubæ supputationem recensere, sed saltem illam partem, quæ pertinet ad præsens institutum, id est, ad mensuram sinus Arabici, sive totum Africæ latus orientale juxta hypothesin Jubæ. Sic vero computat intervalla; *A Promuntorio Judæorum quod vocatur Lepteacra ab aliis Drepanũ proponit recto cursu præter Exustam ad Malchu insu-*

insulam quindecies centena millia pass. esse. Inde ad locum quem vocant Stenon CCXXV M. *Inde ad insulam Adanu centum quinquaginta mill. pass. Sic fieri ad apertum mare* XVIII. LXXVII. M.P. *Reliqua omnes propter Solis ardorem navigari posse non putaverunt.* Locus hic jam diu ante Solinum inquinatus fuisse videtur, quod libenter, ut puto, agnoscet, quisquis & Plinii & Solini verba contulerit: feliciter vero à nobis, ita ut illum hic exhibuimus, esse restitutum, nemo nisi malignus, aut ignarus inficias iverit. Lepteacra sive Drepanum promuntorium in intimo sinus Arabici recessu etiam à Ptolemæo ponitur, quamvis is perperam distinguat. Judæorum vero hoc appellat, quia in Judæorum ditione, illa sinus Arabici pars sita olim fuit. Ob eandem rationem Josephus lib. VIII. Berenicen Hebræorum vocat portum. Exustam insulam & insulam Malchi, recenset eodem ordine Ptolemæus & auctor Peripli. Locus στενῶν, sunt angustiæ aliis τὰ στενὰ, hodie *Babelmandel.* Male vulgo *Sceneos* vel *Sceneon,* ut est apud Solinum. Insulæ Ἀδάνου meminit quoque ex Plinio Solinus. Ptolemæus duas recenset Adani insulas, sed utranque intra angustias sinus collocat. Verum illum errare apparet ex hoc Jubæ loco, & ex ipsius rei veritate. Quis enim dubitare possit imposterum, quin Adani insula, sit famosa illa peninsula, quam vulgo Aden appellamus? Verum esse quod dicimus, docebit quoque auctor Peripli, qui ab angustiis istis prædictis, usque ad Arabiam felicem Emporium, quam Aden nunc vocari superius ostendimus, numerat stadia mille ducenta, quæ mensura cum illa Jubæ convenit quam exactissime. Apertum vero mare appellavit Juba quidquid est ultra Adani insulam & oppositum ei in Æthiopia Mosylicum promuntorium. Eo enim usque sinus Arabicus extenditur, & aliquanto etiam longius juxta alios, ut superius docuimus. Verum hæc de his Melæ & Plinii verbis dicta sufficiant, quæ ideo lubentius admonuimus, quia vaste admodum de hoc loco differit Salmasius, & prodigiosam Plinio cæcitatem & plusquam barbaricam inscitiam adfingit.

ỳ. 19. *Ripæ potius sunt quam litora*] Rupes pro ripis hic substituit Turnebus, idque videntur confirmare præcedentia, cum dicit, omnia præcisa esse vastis montibus. Sed nec ipse, nec alii percepere mentem Pomponii. Hoc dicit, mare non quidem deficere, sed ita augustum fieri, ut contrarium eveniat, ei quod de fluminibus canit Ovidius, ut liberiori spatio receptæ pro ripis litora pulsent: hic enim putat, mare ita in arctum re-

digi inter duas terras, nempe hanc nostram, & oppositam antichthona, ut litora ripæ fiant, quemadmodum in Magellanico contingit freto. Hanc non Pomponii tantum, sed & plurimorum veterum opinionem fuisse, satis ex iis, quæ superius diximus, colligi potest.

℣. 22. *An exhausta fructu sine fine Africa se extenderet*] Hæc est veterum librorum scriptura, unde variæ variorum conjecturæ promanarunt, quas recensere & confutare non longus tantum, sed & stultus labor. Scribe, *an exhausto fluctu*. Ipse hanc lectionem probat Mela, cum Hannonis autoritate testatur, mare non deficere.

℣. 23. *Verum & si Hanno Carthaginensis*] Particulam *si* redundare putant, viri magni, ideoque eam expungunt. Verum sequentia satis ostendunt, eam absque damno sententiæ abesse non posse. *Si* hic idem valet, quod *postquam, quia*. Sic quoque apud Virgilium & alios particula hæc accipitur. Paulo post rescripsimus. *Non se mare sed commeatum defecisse memoratu retulerat*. Sic legendum esse, observatum jam olim auctori prætermissorum ad Melam, quem Pintiani castigationibus subjunxit optimus Schottus. Memoratus vocabulum recte sese habet. Plinius pro hoc commentarium substituit. Memoratus idem est quod memoratio, διήγησις. Et sic nisi fallor rectius possit appellari Periplus iste Hannonis, qui hodie etiamnum exstat, & brevem quidem, sed tamen verissimam commemorationem continet. Nam quod Aristides & alii nonnulli è veteribus, & multi è recentibus fabulosam existimant hanc Hannonis narrationem, in eo quam illos fefellerit ratio, fusius ad ipsum Hannonem ostendemus. Dignum est enim hoc monumentum quod cum cura illustretur, non tantum veritatis ergo, sed & gratia antiquitatis, cum id omnibus Græcorum monumentis longe sit vetustius. Huc & illud quoque accedit, quod adeo paucorum manibus scriptum istud teratur, ut multi ne exstare quidem existiment, cum tamen semel iterumque Basileæ prodierit. Sane Salmasius non nos tantum eo carere putat, sed ne Plinii quidem seculo periplum hunc amplius exstitisse adfirmat. Mirum quoque quid ipsi mentis fuerit, cum Solinum reprehendit, quod Hannonem Xenophonte Lampsaceno fecerit antiquiorem, quasi vero ante Hannonem, alter iste hæc loca adiisset. Non tantum Lampsaceno istoc, sed & ipso Homero & Hesiodo antiquius est monumentum illud Hannonis. Unde enim potuit promanasse fabella de tribus Gorgonibus, nisi ex tribus istis Hannonis Gorgidibus? Vide locum Hannonis, & confer cum iis quæ poëtæ canunt

nunt

sunt, & fatebere huic ſolo fundamento totam iſtam niti fabellam. Ne nomen quidem ducis Pœni abeſt; ſed fluvio attributum. Annonem enim vocant Palæphatus aliique mythologi fluvium Gorgonum inſulæ vicinum. Verum nihil efficimus, niſi etiam alio argumento antiquitatem peripli hujus oſtendamus. Docet Strabo Phœnices paulo poſt tempora belli Trojani extra columnas Herculis progreſſos in media Libya urbes condidiſſe. Sed ipſum lib. 1. loquentem audiamus; Θρυλλεῖται καὶ ἡ Φοινίκων ναυτιλία, οἳ καὶ τὰ ἔξω τῶν Ἡρακλείων στηλῶν ἐπῆλθον, καὶ πόλεις ἔκτισαν κἀκεῖ καὶ περὶ τὰ μέσα τῆς Λιβύης παραλίας μικρὸν τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον. Stultum fuerit exiſtimare Phœnices alios ante Hannonem has oras acceſſiſſe, ac ibi urbes condidiſſe, cum ex ipſo Hannone contrarium conſtet. Hinc quoque invicto argumento oſtendi poteſt, quantum falluntur illi, qui Carthaginem à Didone conditam exiſtimant, cum Appianus memoriæ prodiderit, etiam quinquaginta annis, antequam caperetur Ilium, fuiſſe Carthaginem.

℣. 28. *Ideo ejus oræ nota ſunt aliqua*] Si Eudoxus univerſam iſtam oram circumnavigavit, jam non aliquæ tantum partes, ſed univerſum hoc littus æqualiter ipſi notum fuit. Paulo itaque naſutior facile viderit legendum eſſe; *ideo ejus oræ notæ ſunt aliqua*. Sic quoque infra loquitur, *aliqua credibile eſt*; pro aliquatenus, aut aliqua parte. Hoc locutionis genus non ſemel apud Terentium, Virgilium alioſque occurrere norunt, qui Latine ſciunt. De Eudoxo vero, quod hic ſcribit auctor noſter, id merito ridet Strabo. Iſte Eudoxus merus fuit impoſtor, ut ex narratione ejus apparet, quæ ne umbram quidem habet veritatis. Quidquid alii contradicunt, certum eſt veterum neminem fuiſſe, cujus quidem exſtet memoria, qui Bonæ Spei promuntorium vel acceſſerit, nedum prætervectus ſit. Occidentale Africæ littus, quo uſque Hanno legerit, id infra docebimus. Orientalem oram ſulcavit auctor Peripli, cujus auctoritas majoris eſt facienda, quam cæterorum omnium, utpote qui ſolus veritati conſentanea ſcripſerit. Verum is non tam longe progreſſus fuit, quam vulgo exiſtimant. Terminus navigationis ipſius fuit Menuthias inſula & Rhaptum promuntorium. Menuthias illa eſt inſula quæ nunc Zanzibar appellatur. Huic enim omnia conveniunt quæ veteres de Menuthiade ſcribunt, non inſulæ S. Laurentii, quæ plane ignota fuit Græcis ac Romanis, ut plenius alias oſtendemus. Raptum vero promuntorium eſt illud, quod Quiloæ vicinum eſt. Quæ dein ſequuntur, ea innavigabilia eſſe prodit

prodit autor peripli, propter crebra brevia. Comprobat id ipsum hodierna experientia, nimium enim notæ sunt Syrtes & Charybdes innumeræ continentem inter & Madagascar insulam sitæ, tot Batavicarum ac Lusitanarum navium naufragio infames. Non dubitandum quidem, quin sæpius navigatio ea tentata fuerit, sed facile solent abstinere homines ab iis locis, unde vel nullus, vel difficilis est regressus.

℣. 31. *Nisi quod sub naribus etiam fistula est*] Et hæc narratiuncula non uni tractui affixa est. Astomos populos tam in India quam in Libya veteres describunt. Fabula forsan exinde nata, quod gentes quædam os operiant lino aut panno, quem cibum sumturi removent, quemadmodum etiamnum faciunt Nigritarum ultra Atlantem complures, quibus sola in facie est pudor, cum reliquo corpore absit. Plinius juxta Megasthenem in India gentem hanc collocat lib. VI. cap. 11. *Megasthenes gentem inter Nomadas Indos narium loco foramina tantum habentem, anguium modo loripedem, vocari Syrictas.* Salmasius legendum censet hoc loco, *vocari Syrtas.* Quia nempe traherent pedes ἀπὸ τοῦ σύρειν. Sed recte sese habet lectio vulgata. Qua enim fistula sorbebant, eadem etiam sibilabant. Confirmat hanc lectionem Ælianus, de animalibus lib. XVI. cap. XXII. Ἔστι δὲ καὶ Συρικταὶ πέραν Ἰνδῶν ἔθνος καὶ τοῦτο, καί εἰσι σιμοὶ τὰς ῥῖνας, εἴτε οὕτως ἐκ βρεφῶν ἁπαλῶν ἐν θαλάσσῃ τῇ τῆς ῥινὸς διαμείναντες, εἴτε καὶ τοῦτον τὸν τρόπον τίκτονται. Male vulgo Σκιρᾶται. Sed & sequentia quis intelligat? Ridicule verterunt interpretes; *Sunt & Sciratæ gens ultra Indiam, simi naribus, sive ita nati, sive à teneris assueti in mari degere, & urinando nasum offendere ad saxa.* Profecto scripsit Ælianus ἐνθλάσει, non ἐν θαλάσσῃ. Hæc vera est causa, quamobrem Mauri & variæ Indorum & Æthiopum gentes simas habeant nares, quia nempe recens natis nasus infringitur. Ludicra est ratio eorum, qui scribunt fieri id ex allisione ad dorsum & occiput matrum bajulantium. Sed nec illi bene argumentantur, qui negant, infringi vultus hoc seculo à Mauris matribus, infantes enim illic nasci simos, non fieri. Ut ut hoc concedatur, vera tamen manet altera ratio. Versa est nempe consuetudo in naturam, quod etiam Macrocephalis olim contigisse, autor est Hippocrates. Quanto iis longius esset caput, tanto generosiores habebantur. Infantum itaque ex utero demum prodeuntium capita primo manibus, deinceps etiam fasciis comprimebant, ut sphærica & naturali exuta, oblongam induerent figuram. Hoc ut fieret, primo arte opus fuit, deinceps vero consuetudo

abiit

abiit in naturam, ac etiam abſq; curatura capita inſtar columellæ longa habuere. Nec aliam exiſtimo eſſe rationē nigritiei Æthiopum. Qui non omnino erant atri, quod eſt turpe illis, ſuccis & unguentis nigricantibus (hæc ſunt Æthiopum ceruſſæ) fuſcum colorem atro permutarunt. Tranſiit & hic ars in naturam, quique olim erat artificialis, is nunc eſt naturalis color.

ỷ. 32. *Fiſtula eſt per quam bibere avenis*] Sic recte Salmaſius, & ante illum Nunneſius & Ciacconius, è quorum notis excerpta ſunt prætermiſſa in Pomponium, quæ Pintiani caſtigationibus ſubjunxit And. Schottus. Ea enim non prodiiſſe ex cerebello Schotti, qui naſum habet, facile divinabit.

ỷ. 37. *Grandis litoris flexus, grandem inſulam includit*] Ubi deſinit cognitio, ibi fingendi incipit licentia. Uti fluvius iſte ſalſus, qui hanc noſtram, & oppoſitam Antichthonum terram interjacet juxta opinionem veterum fictitius eſt, ita quoque quæcunque referuntur de monſtroſis populis in ora iſta auſtrali ſitis, mera ſunt figmenta. Hic demum vera incipiunt, & ipſa tamen falſis interpolata, dum non unum ſequitur Hannonem, ſed illos quoque Græcos, qui Hannonis periplum variis inquinarunt fabellis. Recte quidem ac ordine, illic incipit, ubi deſinit Hanno, verum non recte Hannoni adfingit, inſulam hanc habitari à feminis ſolis, & quidem ſua ſponte fœcundis, cum Hanno contrarium dicat. Utriuſque enim ſexus homines in ea inſula fuiſſe ſcribit, quamvis multo plures feminas, quæ hirtæ erant ac Γοργίδες ab interpretibus Lixitis vocabantur. Viros quidem capi non potuiſſe, quod prærupta peterent, ac ſe lapidibus tutarentur; Mulieres captas fuiſſe tres, quia vero unguibus ac morſu ductoribus ſuis eſſent infeſtæ, ideo fuiſſe occiſas; pelles vero earum Carthaginem delatas. Atque hæc quidem inſula terminus fuit navigationum Hannonis. Ex deſcriptione vero ejus manifeſte apparet eandem eſſe, atque ſit illa, quæ hodie Palmifera, ab aliis vero S. Annæ inſula appellatur. Dari vero integros populos toto corpore hirtos, ſatis oſtendunt cum alia loca, tum præcipue terræ illæ ſupra Japoniam ſitæ, non ita pridem à noſtris detectæ.

ỷ. 43. *Mons altus, ut Græci vocant* Θεῶν ὄχημα] Non dicit Hanno montem hunc perpetuis ignibus flagrare, ſed noctu tantum talem apparuiſſe; verba ejus hæc ſunt; Τέτταρας δὲ ἡμέρας φερόμενοι, νυκτὸς τὴν γῆν ἀφεωρῶμεν φλογὸς μεστήν. ἐν μέσῳ δ' ἦν ἠλίβατόν τι πῦρ τῶν ἄλλων μεῖζον, ἁπτόμενον ὡς ἐδόκει τῶν ἄστρων· τοῦτο δ' ἡμέρας ὄρος ἐφαίνετο μέγιστον, θεῶν ὄχημα καλούμενον. Minime vero fabuloſa ſunt, quæ hic tradit

Hanno. Mons iste hodie appellatur *Sierra Liona.* Adeo altus ut à ducentis & amplius passuum millibus nonnunquam sit conspicuus. Latera ejus perpetuo virent odoratis omnis generis arboribus. Vertex æternis incingitur nebulis, quas ne ardentissimus quidem Sol unquam dispellere ac vix perrumpere possit. Hinc fit ut continuis fulminibus ac tonitruis noctu præsertim percutiatur, quorum fragor à navigantibus ad quinquaginta etiam passuum millia exaudiri potest. Sonitum istum Lusitani assimilarunt leonum rugitui, ac ea propter monti nomen indidere *Sierra Liõa.*

ỿ. 46. *Hinc opinio ea fidem cepit*] Prior lectio fuit, *hinc opinio causæ fidem cepit*, quod non erat mutandum. *Causa* pro *re* hic accipitur, uti sæpe. De Panibus vero Satyrisque quæ hic prodit, ea ex aliis hausit, non ex Hannone, qui nullam horum facit mentionem. Tantum is prodit noctu in litore pernoctanti sibi crebros & sparsos apparüisse ignes, ac frequentes audivisse sonitus. Utrum vero Æthiopes interdiu fugientes, noctu autem se colligentes ac facibus, clamore, tympanis ac incensis pyris belluas abigentes, ut etiamnum apud ipsos fieri solet, causam huic spectaculo dederint; an vero naturali hoc factum sit ratione, ex apparitione nempe ignis illius quem fatuum appellamus, qui adeo frequens est in Zona torrida, ut toti in Æthiopia campi, noctu ceu stellis colluceant, id vero non addidit. Ego postremum verum esse existimo. Interim observatu dignum est, quod alias fieri solet, ut fabulæ non ex nihilo oriantur, sed plerunque veritatem pro fundamento habeant, id ipsum quoque hic contigisse. Minime enim dubitandum, quin quæ Diodorus Siculus & alii de Amazonibus, Hesperidibus, Gorgonibus, ac similibus in Libya figmentis scribunt, ea omnia ex hoc Hannonis fonte promanarint, ac huic uni periplo tanquam basi innitantur, ut jam superius ostendimus.

ỿ. 51. *Nec jam dites, ut hi quos diximus, nec ita corporibus similes.* Libri vetusti habent, *nec jam dites quos diximus.* Recedit hic ab Herodoto; is enim Æthiopes istos Hesperios omnes æqualis facit mensuræ; in eo vero convenit, quod minores eos esse scribat. Vide quæ superius de Macrobiis annotavimus. Verum Herodoto adversatur vetustissimus iste auctor, quem sub Scylacis nomine olim dedimus, is enim Æthiopas Hesperios pulcherrimos esse dicit, ac majores quam quadricubitales. Paulo post non recte prius legebatur, *ac nomine Hesperio.*

ỿ. 53. *Quem Nili esse aliqua parte credibile est*] Alii *aliquatenus.*

nus. Quidam *aliquando*: nonnulli vero libri *aliqua ergo*. Legendum *aliqua credibile eſt*. Sic quoque paulo ante; *notæ ſunt aliqua*.

Ibid. *Nuluch ab incolis dicitur*] Mira conſtantia veterum librorum, ſic ſcribentium; *& nunc ab incolis dicitur*. In uno tantum repperi, *Nihil ab incolis dicitur*. Nilidem appellat Plinius, ſi vera eſt ſcriptura, libri enim meliores manu exarati, Nullidem hoc loco habent aut Niludem, quemadmodum etiam in optimo noſtro Solini exemplari à prima manu ſcriptum fuiſſe videtur. Julius Orator, qui vulgo Æthicus dicitur, Nilotin vocat. *Fluvius Nilotis naſcitur in Atlante, procurrens lacum efficit, qui Nilotis appellatur ſine aliquo exitu. Currit millia* CL. Sic codex antiquiſſimus Thuanæus, multo quidem vulgari auctior, verum etiam illic æque ineptus auctor. Oroſius, quique eum ſequitur anonymus qui Æthico ſubjungitur, Nuchul hic habent. *Fontem Barbari Dara nominant, cæteri vero accolæ Nuchul vocant*. Si hæc lectio proba eſt, utique ſic ſcripſit Mela, *Nuchul ab accolis dicitur*. Syris & Arabibus נחל flumen dici, notum eſt. Ut tamen verum fatear, ne huic quidem fido vocabulo, cum mirum in modum varient exemplaria. Interim ſi de appellatione nihil certi adfirmari poſſit, res ſaltem conſtat. Sive enim lacus, ſive fluvius, ſive fons vocetur, idem etiamnum nomen obtinet, atque olim Oroſii ævo. Dara quippe & regio, & flumen cognominatur. Oritur ex Atlante, tendit in meridiem donec Zanhagæ regnum contingit. Ibi lacum efficit, nec effluit, ſed deficit, quod ipſum quoque faciunt multa alia flumina ex Atlante quaquaverſum profluentia. Statis temporibus in æquoream excreſcit amplitudinem: alias vero ex flumine fit rivus, aut vallis potius. Vide de hoc præ cæteris Leonem Afrum. Paulo poſt malim, *ſed à barbaro ore corrupto*. Nempe nomen Nili corruptum à barbaris in Nuchulis aut Niludis.

ỳ. 55. *Alit & flumen & minora quidem ejuſdem tamen generis animalia gignens*] Valde deformatus locus. Prius ſic legebatur, *aliter pirum & minora quidem ejuſdem tamen generis animalia fert*. Unde legendum videtur, *alit papyrum*. Attamen cum optimi & antiquiſſimi codices habeant, *aliter putant*, omnino ſic ſcripſiſſe Melam exiſtimo, *alit & pudam, & minora quidem, ejuſdem tamen generis animalia*. Puda vel buda eſt papyrus. Arabes enim & Ægyptii plantam hanc *berd* vel potius *burd* appellant. Hinc burda veſtiti apud Auguſtinum & in vitis ſanctorum. Crebrius tamen budam dicunt; accipiturque hoc vocabulum pro

ſtragulis, tomentis, ſtoreis aliaque ſupellectili quæ è papyro conſtat. Verum & ellychnia ex buda ſive papyro olim fiebant, uti liquet ex epigrammate necdum quod ſciam edito;

Ut devota piis clareſcant lumina templis,
Niliacam texit cerea lamna budam.
Congrua votiferæ ſubmittit pabulæ flammæ,
Quæ caſtis apibus præbuit ante domos.

Idem paulo ante; *Lenta paludigenam veſtivit cera papyrum.* Græci φλέμους vel φλώμους talia vocant ellychnia, teſte Polluce, quamvis vulgo φλογμὸς apud illum legatur. Hoc non de verbaſco vulgari accipiendum, neque enim puto poſſe ex eo fieri ellychnia, ſed de phleo ſeu ipſa papyro, unde etiam veſtes ſibi conficiebant Ægyptii. Sane vetus Scholiaſtes ad Hexahemeron Baſilii, ubi de urſis agit, φλόμον interpretatur papyrum. Verum de his alias, quando de papyro agemus. Porro pudæ vocabulum exſtat quoque apud Ennium quamvis non intellectum. Citatur à Varrone lib. VI. de L. L.

Areopagitæ quid dedere quam pudam.

Sic Turnebus in ſuis, ſic quoq; nos in noſtris reperimus codicibus. Inter minutas merces, quę ex Ægypto Athenas deportabātur, erant etiam ellychnia ex papyro. Significat itaque Areopagitas ad feſti celebrationem nihil præter ellychnia dediſſe. Frivola ſunt quæ ad hunc locum annotavit Scaliger.

℣. 55. *Et minora quidem ejuſdem tamen generis animalia*] Ut ſuperiora omnia ex Hannone, ita hæc ex Jubæ Regis de Libya commentariis hauſit auctor noſter. Animalia ejuſdem generis, atque illa in Nilo, vocat crocodilos, hippopotamos, ſiluros, coracinos, alios. Quod minora dicat, & hoc rationi eſt conſentaneum. Oſtendimus enim fluvium vel fontem hunc Atlanticum Dara vulgo vocari. Iſte vero, cum exitu careat, ac nonnunquam totus pene deficiat, non nimium benignus Crocodilis eſſe poteſt, qui vaſtis & piſculentis gaudent alveis, ac propterea oſtia potiſſimum obſident, ubi copioſior piſcium venatus. Hinc fit ut illic hominibus minus inſidientur, cum in mediterraneis, licet minores, propter alimenti inopiam, longe tamen infeſtiores ſint hominibus. Ac hanc veram eſſe rationem, quamobrem in hoc Atlantis torrente minora ſint hæc animalia, etiam exinde colligi poteſt, quod flumina quæ in eodem Libyæ latere in Oceanum effluunt, uti Zanaga, Gambra, Niger, crocodilos & hippopotamos ferant nihilo Niloticis inferiores. Nempe quod alibi fere evenire ſolet,

let, ut magni fluvii, pisces ferant magnos, id ipsum quoque hic contingit. Nusquam majores & plures hippopotami, atque in Zaire, fluvio Congensis regni, qui iisdem ac Nilus oritur fontibus, omniumque Africæ fluminum est maximus, si latitudinem & aquarum copiam spectes. Hujus quippe beneficio, ad octoginta nonnunquam passuum millia dulcis in mari est haustus. Illic hippopotami non fluviales, sed marinę fiunt belluæ: ac genuinis, quos utrinque cornuum instar alte exerunt, longe Niloticis sæviores. Sed & crocodili quoque, & istic & per universam Africæ oram Zonæ fervidæ subjectam, non pares tantum Niloticis, sed & sæpe majores. Superioribus annis Lusitani ad Cuama, qui & ipse vastissimi alvei est fluvius, iisdemque ac Zaïre oritur fontibus, quamvis in contraria fluit, invenere cadaver crocodili ad sexaginta pedes porrectum. Medii corporis ambitus triginta circiter erat pedum. In vastis novi orbis fluminibus affirmant Hispani visos à se Crocodilos qui ad centum pedes excrevissent. Cum his comparati Nilotici, lacerti possint videri.

℣. 66. *Contra eosdem sunt insulæ Gorgades*] Dum non unum tantum Hannonem, sed alios quoque sequitur auctores, iterum peccat. Monuimus superius, oram Africæ Atlanticam, antequam arma Romanorum eo pervenirent, ex uno tantum notam fuisse Hannone. Is vero insulam in qua Gorgides vel Gorgones essent fœminæ, tridui navigatione ultra Θεῶν ὄχημα collocat. Quomodo ea hoc nostro seculo appellatur, superius indicavimus. Hic vero per Gorgonum insulam intelligenda est Cerne, nam in hac Gorgones habitasse retulere Palæphatus, Diodorus & alii, confundentes eam cum vera Gorgonum insula, quam multo esse remotiorem manifeste ex ipso Hannone colligi potest. Cerne vero hodie est Arguin, insula dulcibus scatens aquis, ad commercia cum Æthiopibus valde apposita, ac ob hoc ipsum à Lusitanis commendata. Diximus de hac nonnulla superius, & plura ad Hannonem sumus dicturi.

℣. 67. *Promuntorio cui* Ἑσπέρου κέρας *nomen est*] Plinius ut sæpe, ita quoque hic male sensum auctoris nostri percepit. Non enim à septentrione in meridiem, sed à meridie septentrionem versus procedit. Hinc factum est, ut lib. v. c. 1 Hesperium Ceras sive promuntorium decem dierum navigatione meridionalius esse scribat, atq; sit Theon ochema. Multo vero rectius Mela noster, ut ex ipso liquet Hannone. Est vero Ἑσπέρου κέρας promuntorium illud famosum, quod Viride appellatur. Valde hallucinatur Salmasius cum hoc negat, ac caput Palmarum interpretatur, eo enim usque non est progressus Hanno, ut jam ostendimus.

IN CAP. X.

DE ATLANTICO MARI AC HVIC ADSITÆ ÆTHIOPIÆ AC MAURITANIÆ PARTE.

Versu 4. *Exustis insulæ oppositæ sunt, quas Hesperidas tenuisse memoratur*] Ut in Gorgadum, sic quoque in harum insularum situ variatur. Prima harum cognitio ex Hannonis periplo promanavit. Ex eodem fonte Hesperidum horti aliaque, quæ omnia Græci fabellis suis inquinarunt, ut superius monuimus.

℣. 5. *In arenis mons est Atlas dense consurgens*] Scripti libri aliter, sic nempe; *In arenis mons est satis dense consurgens.* Forsan hic novum caput incipit, cujus inscriptio fuit, *Atlas & Atlanticum Pelagus.* Itaque non opus fuit vocabulum Atlantis repetere.

℣. 9. *Contra Fortunatæ insulæ, abundant sua sponte genitis*] Quia in numero Fortunatarum non conveniunt veteres, ideo non addidit quod sint insulæ, quæ titulo hoc gaudeant. Sex recenset Ptolemæus. Marcellus vero in Æthiopicis apud Proclum lib. I in Timæum, decem numerat, septem Proserpinæ sacras, ac tres alias, Plutoni, Ammoni ac Neptuno consecratas. Duas memorat Plutarchus in Sertorio, nec plures nominat Sebosus apud Plinium lib. VI. cap. XXXII. Postquam enim Junoniam, Pluvialiam, Caprariamque recensuit, addit; *Ab his* CCL *Fortunatas contra lævam Mauritaniæ in* VIII. *Oram Solis vocari in valle à convexitate, & Planasiam à specie convallis, circuitu* CCC. Infeliciter admodum & se, & Plinium exercet interpres Solini, ut aliquid ex his verbis excudat. Utique scribendum; *Ab his* CCL *Fortunatas contra lævam Mauritaniæ in* VIII *horam solst. Vocari Convalliam à devexitate, & Planasiam à specie. Convalliæ circuitum* CCC. Dicit Fortunatas insulas abesse à prædictis insulis CCL P. M. contra lævam Mauritaniæ in octavam horam solstitialem. Miser est in literis qui hæc aut non intelligat, aut non probet. Duæ itaque juxta Sebosum sunt Fortunatæ Convallia & Planaria. Sic quoque sensisse Jubam auctor est Plutarchus, qui totam hanc de beatis insulis historiam, ex Juba se hausisse profitetur. Plinius tamen,

men, quod miror, ſex Fortunatas ex Juba deſcribit. Fieri ergo non poteſt, ut non vel Plinius vel Plutarchus errarint, tam diverſam Jubæ ſententiam adfingendo. Pro Plinio videtur ſtare Ptolemæus, quum & ipſe ſex numerat. Quæ Pluvialia eſt Ptolemæo, Plinio Ombrios idem ſignificante vocabulo appellatur. Sequentium nomina ſic apud Ptolemæum ope veterum librorum refingenda; Καπεϱϱάρια νῆσος. Καναρία νῆσος. Νιγυαρία νῆσος. Ninguariam etiam vocant vetera Plinii exemplaria, non Nivariam. Junonias duas recenſet Plinius, Ptolemæus inter Fortunatas unam tantum, ſed hujus loco adjecit Ἀπρόσιτον νῆσον, id eſt, *inſulam inacceſſam*. Eadem hæc poſſit videri, atque illa quæ ab Hiſpanis appellatur *la incantada*, & *la non trovada*, ac inſuper S. Borodonis inſula, de qua multi multa nimium narrant. Proculdubio ex inacceſſa hac Ptolemæi altera iſta nata eſt fabella. Quamvis enim etiam illi qui hæc maria ſulcarunt, hanc deſcribant, ac non deſint quoque qui ſe eminus eam vidiſſe adfirment, quique naturam ſoli ac incolarum ſtatum commemorent, hæc tamen omnia efficere non poſſunt, quominus inſula hæc fabuloſis non ſit accenſenda. Borodonis, Brondonis, Brendaonis, adeo enim diverſis hoc vocabulum concipitur modis, manifeſte ex S. Brandano corruptum eſt. Iſte vero Brandanus aut Brendanus Scotus fuit, & quidem Sanctus, ut fabulantur. Longa in ejus vita occurrit hiſtoria de inſula quadam inacceſſa & irreperibili, quam ipſe ſolus, ſi bene memini, adierit. Ut autem ſolent vagari fabellæ, non uno hæc inſula deſcribitur loco. In ipſa Brandani vita, quæ nunc non eſt ad manum, niſi me fallat memoria, circa Hiberniam alicubi deſcribitur. Nonnulli in Indico eam collocant Oceano, ultra caput bonæ Spei orientem verſus ducentis leucis. Alii alibi in eodem Oceano. Plurimi vero hanc in Atlantico collocant mari, centum circiter leucis remotam à Canariis inſulis Zephyrum verſus. Verum Ptolemæus aliquanto continenti propiorem facit, ac Fortunatis annumerat, & rectius quidem mea ſententia. Cauſam ſiquidem fabellæ hanc eſſe exiſtimo. Ἀπρόσιτος ſive Inacceſſa, & Ninguaria eadem eſt, licet illas diſtinguat Ptolemæus. Ninguaria vero ſive Nivaria, utrumque enim rectum eſſe norunt qui Latine ſciunt, non poteſt alia eſſe ab illa, quæ hodie Tenariffa vocatur. Nam cum in cæteris Canariis nullæ unquam nives compareant, hæc ſola iis abundat. Adſitis quippe inſulis modice ſupra mare exſtantibus, una hæc in tantam ſurgit altitudinem, ut etiam nivium natalibus locis non ſe inſerat modo, verum illa excedat quoque, omniumque orbis inſula-

sularum celsissima esse credatur. A ducentis & sexaginta passuum millibus conspicua est navigantibus, verum non semper, sed auroræ tantum tempore, & demum sole occaso. Illo enim orto & præcipue meridie, non cernuntur ea quæ procul admodum absunt, quia vapores adeo condensantur, ut aër oculis non sit pervius. Verisimile est, idem quoque illis contigisse, qui primi in hanc insulam penetrare conati sunt; Viderunt eam à tam vasto intervallo tanquam propinquam, hæc vero orto sole evanuit. Ipsum hoc postera & tertia luce evenit. Nautæ & vectores intervalli immensitate decepti, oculorumque judicio se nihil aut parum admodum proficere arbitrati, ventis licet secundis, aut cursum suum teneri, aut insulam perpetuo fugere existimarunt. Ex hoc spectaculo, quod sæpe experiuntur navigantes, originem habuit inaccessa Ptolemæi, ac tot aliæ ejusdem naturæ insulæ.

ỳ. 11. *Una singulari duorum fontium ingenio maxime insignis*] Plinius ex Juba meminit quidem fontis in insulis Fortunatis, verum diversæ virtutis. De Ombrio insula scribit; *habere in montibus stagnum, arbores similes ferulæ, ex quibus aquæ exprimantur, ex nigris amara, ex candidioribus potui jucunda.* Salmasius & alii de cannis saccharinis hæc Jubæ verba accipienda esse contendunt; nempe quia saccharum in insula Madera provenit. Sed olim aliter fuit; Una perpetuaque fuit sylva tota hæc insula, eaque densa ac impervia. Lusitani flammas admoverunt. Hinc insecutum septem annorum incendium. Sic demum patefacta terra, sacchariferas cannas intulere Lusitani. In aliis tamen Fortunatis saccharum, ante Hispanorum adventum, provenisse non negaverim, præsertim in illa quæ dicitur Canaria magna. Sed nequaqnam de saccharo accipi posse hunc Jubæ locum, libenter, ut puto, admittet, qui vel aliquid saltem inaudierit de famosa illa arbore in Ferro insula, cujus stillatitia aqua universis sufficit insulanis, quamvis unica sit. Est illa in summitate montis, è medio surgit stagno, est generis ferulacei, potum vero præstat jucundissimum. Olim, ut videtur, solitaria non fuit, sed verisimile est insulanos succidisse cæteras, cum una sufficeret. Porro quamvis hæc arbor miraculis merito accenseri debeat, non tamen caret exemplo. In Divi Thomæ insula media mons est excelsus admodum, cujus vertex opaca semper & amœna viret silva. Huic perpetuo incubant nubes. Ab hoc mutuo amplexu, fit ut rami foliaque arborum tam largos exsudent imbres, ut illi ad irrigandam vastam illam sacchariferarum arundinum copiam sufficiant. Sed

Sed etiam apud Orientales Indos inter Paleacatam & Narſingam vallis eſt quæ ſtillantibus id genus arboribus abundat. Has, qui viderunt, adfirmant ſimiles eſſe ſycomoris.

ỷ. 12. *Riſu ſolvuntur in mortem*] Abſunt duo poſteriora vocabula à melioribus libris. Quare illa ſuſtulimus.

ỷ. 14. *Himantopodes inflexi lentis cruribus*] Legit Salmaſius; *fluxi lentis cruribus*, conjectura minime probabili. Utique ſic ſcripſit Mela; *Himantopodes inflexis lenti cruribus*. Hoc loripedum proprium eſt. Cauſa vero quamobrem Æthiopum quidam loripedes fuerint, hanc fuiſſe exiſtimo, quod illis genuum conchæ amputarentur. Origenes Philocalia cap. XXII; *Καὶ πάλιν τῶν δέ τινων τῶν ἐν Αἰθίοψι τοῖς δὲ ζῶς κόγχας τῶν γονάτων περιαιρεῖσθαι*. Recte itaque inflexa vocat Æthiopum iſtorum crura, ablata enim patella neceſſario retro incurvabantur. Idem de Scritofinnis retulere nonnulli, nempe illis abeſſe genuum conchas, ac crura habere in utramque partem flexilia, ideoque eſſe celerrimos. Sed mera hæc eſt impoſtura. Illud verum, gentes hyperboreas, uti Lappones, Scritofinnos, ac præſertim Samoyedos, continentem Tartariæ ex adverſo novæ Zemblæ habitantes, genua habere extrorſum flexa, ſuras veró è directo oppoſitas. Sive id naturæ beneficio, ſive conſuetudine perticarum, quibus ſuper glaciem & nives feruntur, ſint adſecuti, alia fuerit quæſtio; illud conſtat, minime his deeſſe patellas quas vocant. Verum quia, ut diximus, genua habent extrorſus flexa, idcirco eorum crura in utramque partem quadam tenus moventur, antrorſum nempe & retrorſum. At vero ſi genua ipſorum fulcro patellarum carerent, æque ac Æthiopes iſti eſſent loripedes. Hoc tamen minime verum eſt, quin potius curſu inceſſuque immenſum quantum præ cæteris mortalibus valent. Quia vero genua extrorſum flexa habent, ideo cum currunt, non recta, ſed oblique cancrorum more feruntur. Ut vero ad Æthiopes redeamus abſurdum fuerit exiſtimare, gentem aliquam adeo unquam ſtultam fuiſſe, ut ſponte ſua loripedes eſſe voluerint. Fugitivis proculdubio & furibus talis conſtituta fuit pœna, quominus ad maleficia prompti ac parati eſſent.

ỷ. 15. *Pharuſii aliquando tendente ad Heſperidas Hercule dites, nunc inculti* &c] Otioſas habuere manus, qui hæc interpolarunt. Plinius lib. V. cap. VIII. *Pharuſii quondam Perſæ, comites fuiſſe dicuntur Herculis ad Heſperidas tendentis*. Salmaſius hoc loco legit, *per ſe comites*, & interpretatur, *ſua ſponte*, prorſus ridicule. Vulgatam lectionem veram

esse apparet ex Sallustio. Is enim in Jugurthino, ubi de Herculis exercitu in diversas oras dilapso agit, addit; *Ex eo numero Medi, Persæ & Armenii navibus in Africam transvecti, proximos nostro mari locos inhabitavere: Sed Persæ intra Oceanum magis, hique alveos navium inversos pro tuguriis habuere.* Nempe Persas istuc concessisse scribit, ubi hic Pharusios describit Pomponius.

℣. 18. *Amœnique saltus terebintho arbore abundant*] Non verisimile est, auctorem nostrum, unam tantum terebinthum, inter delitias Africæ retulisse, cum ea arbor alibi quoque satis sit frequens. Meliores manu exarati libri, ita habent; *Beroteberini ebore abundant.* Aliorum conjecturas commemorare non est nostri otii, ego sic scribendum conjicio; *ebeno, terebintho, & ebore abundant.* Ebur hic accipi possit pro fossili ebore, verum malo id simpliciter intelligere de elephantis. Sic Plinius de hoc ipso tractu lib. v. cap. 1. *cum ebore citroque silvæ exquirantur, omnes scopuli Gætuli muricibus ac purpuris.*

℣. 20. *Purpura & murice efficacissimis ad tingendum, & ubique quæ tinxere clarissima*] Frustra semetipsos inquietant nonnulli in hoc loco reformando, cum optime sese habeat. Pertinent hæc ad laudem purpuræ Gætulicæ, quam adeo efficacem esse dicit, ut ubique locorum gentiumque. Gætulica pro optima & clarissima habeatur. Laudat quoque illam Plinius verbis paulo ante memoratis. De hac ipsa etiam purpura accipiendus est Petronii locus, qui mirum quantum omnes exercuit criticos.

Hesperia concham laudabat miles in unda,
Quæsitus tellure nitor certaverat ostro.

Salmasii conjectura, quam aliquot locis proponit, abest multum à veteri scriptura, ac merum facit frigus. Quis enim credat, satyricum de profligatissimo seculi sui luxu verba facturum, à minio & cocco Hispanico, omnium ut testatur Plinius vilissimo, ordiri voluisse? Illa vero lectio, quam hic exhibemus, non recedit à libris veteribus, ac sensum exhibet verissimum. Dicit nempe eo crevisse luxuriam, ut jam sordeant Tyriæ Thessalicæque purpuræ; conchas jam peti ex unda Hesperia, sive mari Atlantico; ostrum vero, quod maria largiuntur; jam in tellure quæri. Prior versus accipiendus est de purpura, ut diximus, Gætulica, alter vero de cinnabari. Utrumque proveniebat in ditione Jubæ, sub cujus principatu Gætulica purpura Romanis primum innotuit. Hinc Purpurariæ insulæ

sulæ ex adverso Autololum sitæ, quas prędictus Rex purpurarum tincturę destinarat, ut testatur Plinius. Ex iisdem quoque insulis cinnabari Romam advehebatur. Sane hodie etiamnum frequens est satis in insulis Fortunatis arbor illa, quæ cinnabarin gignit. Vulgo sanguinem draconis appellant, nec quidquam notius hoc seculo mulieribus, illis præsertim quæ formam suam non negligunt. Gingivis enim & dentium nitori prodest quam plurimum, sive in pollinem comminutus, sive malvæ bacillis illitus fuerit. Quamvis autem veterum complures hanc arborum lacrimam, saniem esse draconum arbitrati sint, non defuisse tamen qui recte senserint, apparet ex periplo maris Erythræi, unde apparet arborem hanc frequentem fuisse in insula Dioscuriade. Descriptionem ejus vide apud Clusium. Copiose quoque apud Mexicanos, & alibi terrarum provenit.

℣. 25. *Sed quædam profundat etiam sponte nata*] Veteres membranæ legunt, *sed quædam profundat etiam nata*. In aliis est *etiam nota*. Utique verum est quod reposuimus.

℣. 29. *Et donec effossa repleantur eveniunt*] Aliter *deveniunt*. In uno tantum codice abest hoc vocabulum, & sic scribitur totus hic locus. *Unde aliqua pars eruta est, solent imbres spargi, donec effossa repleantur*. Sane postremum hoc vocabulum redundare videtur.

℣. 32. *Gilda, Volubilis, Prisciana*] Ex vestigiis veterum membranarum hæc correximus, Gilda verum est nomen hujus oppidi, non Σίλδα, uti perperam apud Ptolemæum. Sic quoque habent Stephanus & Antoninus. Volubile & Volubilis, ac Volubilienses populi memorantur à multis. Priscianæ solus quod sciam meminit Ptolemæus. Sed apud illum perperam Πισκίανα aut Πλισκίανα vulgo legitur, pro Πρισκίανα.

℣. 33. *Et Lixo flumini Lynxo proxima*] Hæc lectio proxime accedit, ad illam quæ in veteribus libris comparet, ac confirmat eam Stephanus, qui docet ex Artemidoro oppidum hoc vocari Λύγξ. Aliis est Linx & Lixa. Valde autem errant, qui hanc cum Tinge confundunt, ac Strabonem testem advocant. Non semel istic loci impingere Strabonem ad Hannonem docebimus.

FINIS OBSERVATIONUM AD LIBRUM TERTIUM.

ERRATA ET OMISSA QUÆDAM.

Pag.2.verſ.14.γῆν. Pag.6.v.36.Mæotide. Pag.8.v.19.exiſtimant. Pag.13.v.4.poſt ſcribi,tolle punctum. Ibid.v.18.*litora*. Ibid.v.20. efficerent. Pag.14.v.12. ὑπὲρ. Pag.16.v.25.*Litoribus*. Ibid verſ.ultimo poſt *adtingunt*, adde, ſic viſere ad aliquem, adire ad aliquem. Pag.17.verſ.penult. quoniam. Pag.20.v.14.elephantos. Pag.44.v.19 poſt *cadentem* tolle punctum. Pag.47.v.34.Σιλφιόν. Pag.50.v.4.univerſa. Pag.55.v.10.antiquiſſimus. Pag.61.v.1.legitur. Pag.78.v.3.ἐν Λυκίᾳ. Pag.81.v.22.ſcribendum. Pag.84.v.2.Ἀπόλλων. Ibid.v.25.poſt ſitam adde; De hoc ipſo ſaxo accipi debent verba iſta, Λευκὰν ἀφ' ἵππων εἰς θάλασσαν ἀλῶν, quæ ſibi invicem accinebant puellæ in ludo χιλιχιλώνης. Mileſiorum enim erat ludus. Pag.97.v.20.*amplectens*. Pag.99.v.penult. Grammaticus. Pag.102.v.9.fuiſſe. Pag.112.v.6.τοὺς. Pag.119.v.16.quatriduo. Pag.133.v.31. poſt Θρᾴκη adde; Paulo ante Μιλκώριοι nominat, vitioſos, ut puto, ſecutus codices. Pag.139.v.17. poſt MACEDONIA, adde GRÆCIA, PELOPONNESO, EPIRO, ET ILLYRICO. Pag.141.v.31. Gortynam. Pag.144.v.8.exprimunt. Ibid.v.13.*pingit*. Pag.174.verſ.ultimo, præbens. Pag.191.v.15.ἐθνικόν. Pag.198.v.2.diphthongo. Ibid.verſ.penult.fuit. Pag.206.v.31.ὀρείτησιν. Pag.207.v.16.vocari. Pag.213.verſ.penult.explicationibus. Pag.263.v.5.pomorum. Pag.274.v.33.popinam. Pag.295.v.22.Propertius. Pag.308.v.6.*patula*.

INDEX

RERUM ET VERBORUM,

quæ in his Observationibus occurrunt.

A.

Ab

Cat-

Corium

Helio-

K. vide C.

L.

M.

Πιλα-

Q.

Rhann-

eadem

V.

X.

Z.

Monendus es, benigne Lector, & hunc & sequentem indiculum oscitanter admodum esse concinnatum. Desiderantur enim hic non pauca observatione digna, quæ à supino pinacographo fuere omissa. Idem multa futilia, & sententiæ Autoris nonnunquam contraria, huc congessit. Hoc volui nescius ne esses.

INDEX

INDEX
AVTORVM,
Qui in his OBSERVATIONIBUS illuſtrantur aut emendantur.

A.

C.

Hanno

H.

I.

L.

M.

N.

O.

P.

Po-

Theodo-

FINIS.

